Privighetoarea

KRISTIN HANNAH

1 *New York Times* Bestselling Author

mihai-proiect.ro

KRISTIN HANNAH

PRIVIGHETOAREA

Original: *The Nightingale* (2015)

Traducere din limba engleză de:
RUXANDRA TÂRCĂ și
GABRIEL TUDOR (GRAAL SOFT)

virtual-project.eu

2016

Capitolul 1

9 aprilie 1995
COASTA OREGON

Dacă am învățat ceva în lunga mea viață, acel ceva este asta: în dragoste, aflăm cine dorim să fim; în război, aflăm cine suntem de fapt. Tinerii din zilele noastre doresc să știe totul despre oricine. Ei cred că dacă discuți despre o problemă o vei rezolva. Eu provin dintr-o generație mai liniștită. Înțelegem valoarea uitării, atracția reinventării.

Însă, în ultima vreme, mă trezesc gândindu-mă la război și la trecutul meu, la oamenii pe care i-am pierdut.

Pierdut.

Sună ca și când i-aș fi rătăcit pe cei dragi mie; sau poate chiar i-am lăsat undeva, unde nu era locul lor, și mi-au întors spatele, prea tulburați ca să-mi mai calce pe urme.

Nu sunt pierduți. Și nici nu s-au dus într-un loc mai bun. Au dispărut. Acum, că mă apropii de sfârșitul vieții, știu că durerea, la fel ca regretul, se instalează în ADN-ul nostru și rămâne pentru totdeauna o parte din noi.

Am îmbătrânit în lunile de după moartea soțului meu și după diagnosticul pe care l-am primit. Pielea mea ridată seamănă cu o bucată de hârtie cerată, pe care cineva a încercat să o netezească și să o refolosească. De multe ori, ochii îmi joacă feste: în întuneric, în lumina farurilor, când plouă. Faptul că, mai nou, nu mă mai pot baza pe vedere e înspăimântător. Poate de asta mă pomenesc privind în urmă. Trecutul are o limpezime pe care nu o mai regăsesc la prezent.

Vreau să îmi imaginez că o să îmi găsesc liniștea după ce nu voi mai fi, că îi voi vedea pe toți cei pe care i-am iubit și i-am pierdut. Sau, cel puțin, că voi fi iertată.

Însă știu prea bine că e cam greu.

•

Casa mea, denumită Piscurile de către magnatul afacerilor cu cherestea, care a construit-o în urmă cu mai bine de o sută de ani, este scoasă acum la vânzare, iar eu mă pregătesc să mă mut, pentru că așa crede fiul meu că ar trebui să fac.

Încearcă să aibă grijă de mine, să îmi arate cât de mult mă iubește în această perioadă foarte dificilă, așa că tolerez felul lui de a mă controla. Ce-mi pasă unde mor? Despre asta e vorba, de fapt. Deja nu mai are importanță unde trăiesc. Acum îmi înghesui într-o cutie viața de lângă plajă, din Oregon, unde m-am stabilit cu aproape cincizeci de ani în urmă. Nu vreau să iau prea multe cu mine, ci doar un singur lucru.

Întind mâna spre mânerul suspendat ce acționează treptele spre pod. Iar scara se desfășoară din tavan aidoma unui domn care întinde mâna.

Treptele șubrede se clatină sub picioarele mele în timp ce urc în pod, unde miroase a putregai și mucegai. Un singur bec se leagănă atârnat deasupra. Trag de cablu.

Mă simt ca și când m-aș afla în cala unui vapor vechi cu abur. Pereții sunt acoperiți cu lambriuri late de lemn; pânzele de păianjen fac crăpăturile să pară de argint și atârnă sub forma unor jurubițe din spațiile dintre lambriuri. Tavanul este atât de înclinat, că nu pot sta în picioare decât în centrul încăperii.

Văd balansoarul pe care îl foloseam când nepoții mei erau mici, apoi un leagăn vechi și un căluț de lemn uzat fixat pe arcuri ruginite, precum și scaunul pe care fiica mea l-a recondiționat când era bolnavă. De-a lungul peretelui, sunt stivuite

cutii etichetate cu „Crăciun*, „Ziua Recunoștinței”, „Paști”, „Halloween”, „Veselă”, „Sport”. În acele cutii se află lucruri pe care nu prea le mai folosesc, însă de care nu mă îndur să mă despart. În ceea ce mă privește, să recunosc că nu voi mai împodobi un brad de Crăciun înseamnă să mă las învinsă, iar eu nu am știut niciodată să renunț. Înghesuit în colț este obiectul pe care îl caut: un cufăr vechi marinăresc, acoperit cu abțibilduri de voiaj.

Fac un efort și trag cufărul greu până în mijlocul podului, chiar sub becul atârnat. Mă așez lângă el, însă durerea pe care o simt în genunchi e sfâșietoare, așa că mă las în șezut.

Pentru prima dată în treizeci de ani, ridic capacul cufărului. Compartimentul de sus e înțesat de amintiri de bebeluși. Pantofiori, mulaje de mâini din ceramică, desene în creion populate cu personaje din bețișoare și sori zâmbitori, carnete de note, poze de la recitalul de dans.

Ridic sertarul din cufăr și îl las deoparte.

Amintirile de pe fundul cufărului alcătuiesc un morman dezordonat: mai multe jurnale îngălbenite, legate în piele; un teanc de vederi vechi, legate laolaltă cu o panglică albastră de satin; o cutie de carton îndoită la un colț; un set de cărți subțiri de poezie de Julien Rossignol și o cutie de pantofi cu sute de fotografii alb-negru.

Deasupra lor se află o bucată de hârtie îngălbenită și ștearsă.

O ridic cu mâini tremurânde. E o *carte d’identité*, o carte de identitate de pe vremea războiului. Văd fotografia mică, de pașaport, a unei femei tinere. *Juliette Gervaise*.

— Mamă?

Îmi aud fiul pe treptele de lemn care trosnesc, iar pașii lui se armonizează cu ritmul bătăilor inimii mele. M-a strigat oare și mai devreme?

— Mamă? N-ar trebui să fii aici sus. La naiba! Treptele astea sunt instabile. Vine lângă mine. O

căzătură, și…

Îi ating pantalonul și scutur ușor din cap. Nu pot privi în sus.

— Te rog, nu.

Este tot ce pot spune.

Îngenunchează, apoi se așază. Îi simt mirosul de aftershave, un parfum discret și aromat la care se adaugă un iz de miros de țigară. A fumat pe furiș o țigară afară, un obicei la care renunțase cu mulți ani în urmă și pe care l-a reluat după diagnosticul meu recent. Nu am niciun motiv să îmi exprim dezaprobarea. E doctor. Știe el mai bine.

Îmi vine să arunc cartea de identitate în cufăr, să trântesc capacul și să îl ascund din nou. Asta am făcut o viață întreagă.

Acum sunt pe moarte. Poate că nu va fi rapid, dar nu va fi nici lent, și mă simt obligată să arunc o privire în urmă, către viața mea.

— Mamă, plângi.

— Da?

Vreau să îi spun adevărul, dar nu pot. Această neputință mă stânjenește și mă face să mă rușinez. La vârsta mea, n-ar trebui să îmi fie frică de nimic, cu atât mai puțin de trecutul meu. Spun doar atât:

— Vreau să iau cufărul ăsta.

— E prea mare. O să mut într-o cutie mai mică lucrurile pe care le vrei.

Zâmbesc în fața încercării lui de a se impune.

— Te iubesc și sunt bolnavă din nou. Astea sunt motive pentru care ți-am îngăduit să fii autoritar cu mine, dar încă n-am murit. Vreau să iau cufărul cu mine.

— Dar ce-ți trebuie din el? Acolo nu sunt decât mâzgălelile noastre și alte porcării.

Dacă i-aș fi spus adevărul cu mult timp în urmă, sau dacă aș fi dansat, și aș fi băut, și aș fi cântat mai mult, poate că m-ar fi văzut pe *mine*, și nu doar o mamă obișnuită și de nădejde. Iubește o versiune incompletă a mea. Mereu am crezut că

asta îmi doream: să fiu iubită și admirată. Acum cred că aș vrea să fiu cunoscută cu adevărat.

— Consideră asta ultima mea dorință.

Îmi dau seama că are de gând să-mi spună să nu vorbesc astfel, însă îi e teamă să nu îi tremure vocea. Își drege glasul.

— Ai învins moartea de două ori până acum. O vei face din nou.

Amândoi știm că nu e adevărat. Sunt slăbită și nesigură. Nu pot să dorm sau să mănânc fără ajutor medical.

— Bineînțeles că o voi face.

— Vreau doar să te știu în siguranță.

Zâmbesc. Americanii pot fi atât de naivi.

Cândva, împărtășeam același optimism. Credeam că lumea e un loc sigur. Dar asta se întâmpla cu mult timp în urmă.

— Cine e Juliette Gervaise? întreabă Julien, și sunt ușor uimită să aud acel nume din gura lui.

Închid ochii, iar în bezna cu miros de mucegai și de vieți apuse, mintea mea trasează o linie înapoi, peste ani și continente. Împotriva voinței mele – sau poate în acord cu ea, cine mai știe? – , îmi amintesc.

Capitolul 2

Luminile se sting în toată Europa;
Nu le vom mai vedea aprinse în viața asta.

Sir Edward Grey, despre Primul Război Mondial

August 1939
FRANȚA

Vianne Mauriac ieși din bucătăria răcoroasă, cu pereți acoperiți cu stucaturi, și ajunse în curtea din față. În acea dimineață minunată de vară, toată Valea Loarei era în floare. Cearșafurile albe fâlfâiau în vânt, iar trandafirii se revărsau ca un zâmbet peste zidul străvechi de piatră care le ascundea proprietatea de privirile de pe stradă. Două albine harnice bâzâiau printre flori, iar din depărtare auzi pufăitul ritmic al trenului, apoi râsul zglobiu al unei fetițe.

Sophie.

Vianne zâmbi. Fiica ei de opt ani alerga probabil prin casă, iar tatăl ei îi făcea pe voie în timp ce se pregăteau pentru picnicul de sâmbătă.

— Fiica ta e o tirană, spuse Antoine, făcându-și apariția în prag.

Se îndreptă spre ea, iar părul lui negru, pomădat strălucea în razele soarelui. Lucrase la mobilă în acea dimineață – șlefuise un scaun care deja era neted precum satinul –, iar fața și umerii îi erau acoperite de un strat subțire de rumeguș. Era un bărbat vânjos, înalt și lat în umeri, cu un chip aspru și o barbă neagră, țepoasă, care necesita un efort constant ca să nu îi năpădească fața.

Își petrecu brațul pe după ea și o trase lângă el.

— Te iubesc, V!

— Și eu te iubesc!

Era cel mai adevărat lucru din lumea ei. Iubea totul la acel bărbat, zâmbetul lui, felul în care murmura în somn și râdea după un strănut, și făcea vocalize sub duș.

Se îndrăgostise de el cu cincisprezece ani în urmă, pe terenul de joacă al școlii, înainte ca măcar să știe ce e iubirea. Pentru ea, el reprezenta prima experiență în orice – primul sărut, prima iubire, primul iubit. Înainte să îl cunoască, fusese o fetiță costelivă, ciudată și frământată de neliniști, care se bâlbâia ori de câte ori se speria, ceea ce se întâmpla adesea.

O fată fără mamă.

Acum, tu vei fi adultul, îi spusese tatăl ei lui Vianne când veniseră pentru prima dată în acea casă. Avea paisprezece ani, ochii îi erau umflați de plâns, durerea ei era copleșitoare. Într-o clipă, locul acela se transformase din casa de vară a familiei într-un fel de închisoare. Nu trecuseră nici două săptămâni de la moartea lui *Maman*, când *Papa* renunțase să mai fie tată. Când sosiseră acolo, nu o ținuse de mână și nu își pusese mâna pe umărul ei. Nici măcar nu îi oferise o batistă să-și șteargă lacrimile.

D… dar sunt doar o fetiță, spusese ea.

Nu mai ești.

Privise în jos la sora ei mai mică, Isabelle, care, deși avea patru ani, încă își sugea degetul și habar n-avea ce se întâmpla. Isabelle întreba întruna când se întoarce *Maman* acasă.

Când se deschisese ușa, își făcuse apariția o femeie înaltă și slabă, cu nasul ca un robinet și ochi mici și negri, ca stafidele.

Ele sunt fetele? întrebase femeia.

Papa încuviințase din cap.

Nu vă vor face probleme.

Se întâmplase prea repede. Vianne nici nu se dezmeticise cu adevărat. *Papa* își abandonase fetele așa cum ai arunca niște rufe murdare și le lăsase cu o străină. Diferența de vârstă dintre fete

era atât de mare, de parcă ar fi provenit din familii diferite. Vianne dorea să o aline pe Isabelle – chiar intenționase asta –, însă fusese atât de îndurerată, că îi era imposibil să se gândească la altcineva, cu atât mai puțin la un copil atât de îndărătnic și gălăgios ca Isabelle. Vianne încă își amintea primele zile aici: Isabelle urla, și Madame o bătea la fund. Vianne o implorase pe sora ei, spunându-i neîncetat, *Dumnezeule, Isabelle, nu mai țipa*! *Fă ce-ți spune*, însă, încă de la vârsta de patru ani, Isabelle era de nestăpânit.

Vianne ar fi fost răpusă de toate acele lucruri – suferința în urma morții mamei, durerea de a fi părăsite de tatăl lor, schimbarea bruscă din viața lor și izolarea bolnăvicioasă a lui Isabelle și nevoia acesteia de afecțiune.

Antoine fusese cel care o salvase pe Vianne. În acea primă vară de după moartea lui *Maman*, deveniseră nedespărțiți. Vianne găsise în el un refugiu. La șaisprezece ani, era însărcinată; la șaptesprezece, era căsătorită și stăpâna de la Le Jardin. Două luni mai târziu, pierduse o sarcină și, o vreme, pe ea însăși. Așa se puteau descrie cel mai bine cele prin care trecuse. Se retrăsese în propria suferință, pe care o închisese ca într-o gogoașă de mătase, incapabilă să îi mai pese de ceva sau de cineva – în niciun caz de o soră de patru ani plângăcioasă, disperată după afecțiune.

Dar toate acestea rămăseseră în urmă. Nu erau tocmai amintiri plăcute pe care să și le dorească într-o zi frumoasă ca aceea.

Se sprijini de soțul ei în timp ce fiica lor alerga spre ei, anunțând:

— Sunt gata. Haideți să mergem!

— Ei bine, spuse Antoine zâmbind. Prințesa e gata, așa că trebuie s-o luăm din loc.

Vianne se întoarse în casă zâmbind și își luă pălăria din cârligul de lângă ușă. Cu părul ei blond-roșcat-deschis, pielea fină ca porțelanul și ochii albaștri ca marea, se proteja întotdeauna de

soare. Până își fixă pe cap pălăria de paie cu boruri largi și își luă mănușile de dantelă și coșul de picnic, Sophie și Antoine ieșiseră deja pe poartă.

Vianne li se alătură pe drumul prăfuit din fața casei lor. Abia dacă era suficient de lat cât să poată trece un automobil. Dincolo de el, se întindeau lanuri nesfârșite de fân, iar ici și colo verdele era presărat cu maci roșii și albăstrele. Erau și câteva petice de pădure. În acel colț din Valea Loarei, câmpurile erau mai degrabă destinate fânețelor decât culturilor viticole. Cu toate că era la o distanță de mai puțin de două ore de Paris cu trenul, această regiune crea impresia unei lumi complet diferite. Puțini turiști o vizitau, chiar și vara.

Din când în când, mai trecea câte un automobil sau un biciclist ori un car cu boi, însă, în general, erau singurii trecători de pe drum. Locuiau la aproape doi kilometri de Carriveau, un oraș cu mai puțin de o mie de suflete, renumit mai ales ca loc de popas în pelerinajul Sfintei Ioana d'Arc. Industria lipsea din oraș, iar slujbele erau puține, cu excepția celor de la aerodrom, mândria localității Carriveau. Singurul pe o rază de kilometri întregi. În oraș, străzile înguste, pietruite șerpuiau printre vechile clădiri văruite, care se sprijineau anevoie una de alta. De pe pereții de piatră cădea tencuiala, iar iedera ascundea starea de degradare a zidului de dedesubt, nevăzută, însă întotdeauna simțită. Sătucul fusese pavat treptat – străzi diforme, trepte neregulate, alei înfundate –, de-a lungul a sute de ani. Culorile dădeau viață clădirilor de piatră: marchize roșii sprijinite pe profile de metal negru, balcoane din schelet metalic împodobite cu ghivece de teracotă cu mușcate. Pretutindeni, ceva îți atrăgea privirea: o vitrină cu bezele în culori pastelate, coșuri mari de răchită pline cu brânză, șuncă și *saucisson*, lăzi cu roșii, vinete și castraveți în culori vii. În acea zi însorită, cafenelele erau pline. Bărbații stăteau la

mese de metal, bând cafea, fumând țigări maro de foi și discutând aprins cu voce tare.

O zi obișnuită în Carriveau. M'sieur LaChoa mătura strada în fața localului său cu specific *saladerie*, Madame Clonet spăla geamurile prăvăliei sale de pălării, iar un grup de adolescenți se plimbau prin oraș, umăr la umăr, lovind cu piciorul în gunoaie și trecând o țigară de la unul la altul.

La ieșirea din oraș, o cotiră spre râu. Găsiră pe mal un loc înverzit și neted, iar Vianne așeză coșul și întinse pătura la umbra unui castan. Scoase din coșul de picnic o baghetă cu coajă crocantă, o bucată de brânză cremoasă, consistentă, două mere, câteva felii subțiri ca hârtia de șuncă Bayonne și o sticlă de Bollinger din '36. Îi turnă soțului ei un pahar de șampanie și se așeză lângă el, în timp ce Sophie alergă spre malul apei.

Ziua trecu învăluită într-o atmosferă de mulțumire, sub razele calde ale soarelui. Pălăvrăgiră, râseră și mâncară. Abia târziu, când Sophie dispăru cu undița, iar Antoine împletea pentru ea o coroniță de margarete, el spuse:

— Curând, Hitler o să ne tragă pe toți în războiul lui.

Război.

În ultima vreme, toată lumea vorbea numai despre asta, iar Vianne nici nu voia să audă. Mai ales într-o zi de vară încântătoare ca aceea.

Își duse mâna la ochi și privi către fiica ei. Dincolo de râu, Valea Loarei se întindea verde și cultivată cu grijă și pricepere. Nu existau garduri sau delimitări, doar kilometri întregi de câmpuri verzi, petice de copaci și, din când în când, câte o casă de piatră sau câte un hambar. Inflorescențe albe, minuscule pluteau în aer ca niște fâșii de bumbac.

Se ridică în picioare și bătu din palme.

— Hai, Sophie! E timpul să ne întoarcem acasă.

— Vianne, nu poți ignora asta.

— Ar trebui s-o caut cu lumânarea? De ce? Ești aici ca să ne protejezi.

Veselă (poate prea veselă), strânse picnicul, își adună familia și îi conduse înapoi pe drumul colbuit.

În mai puțin de treizeci de minute, se aflau la poarta masivă de lemn de la Le Jardin, casa rustică din piatră, pe care familia ei o deținea de trei sute de ani. Îmbătrânită, cu zeci de nuanțe de cenușiu, era o casă cu două etaje și ferestre cu obloane albastre care dădeau spre livadă. Iedera se cățăra pe cele două hornuri, acoperind cărămizile de dedesubt. Din terenul inițial mai rămăseseră doar trei hectare. Cel de-al patrulea fusese vândut în decursul a două secole, pe măsură ce averea familiei se diminuase. Trei hectare erau suficiente pentru Vianne. Nici nu-și imagina să aibă nevoie de mai multe.

Vianne închise ușa în urma lor. În bucătărie, oale și tigăi de cupru și fontă stăteau agățate de un rastel de fier deasupra cuptorului. Mănunchiuri colorate de levănțică, rozmarin și cimbru atârnau de grinzile de lemn expuse ale tavanului. Chiuveta de cupru, înverzită de vreme, era atât de mare cât să poți spăla în ea un câine mic.

Ipsosul de pe pereții interiori se cojea din loc în loc, dând la iveală vechea zugrăveală. Camera de zi era un amestec eclectic de mobile și țesături: divan mic tapițat, carpete Aubusson, porțelan chinezesc vechi, creton și pânză. Unele dintre tablourile de pe perete erau excelente, poate chiar importante, altele erau opera unor amatori. Încăperea avea aspectul de talmeș-balmeș, cu lucruri adunate fără chibzuință laolaltă, al banilor irosiți și al unui gust desuet. Oarecum neîngrijită, dar confortabilă.

Rămase în salon, privind prin ușile cu panouri de sticlă care dădeau spre curtea din spate, unde Antoine o împingea pe Sophie în leagănul pe care el însuși i-l făcuse.

Vianne își agăță ușor pălăria în cuiul de lângă ușă și își legă șorțul, în timp ce Sophie și Antoine se jucau afară, Vianne avea să pregătească cina. Înfășură un file rozaliu de mușchi de porc în șuncă tăiată gros, îl legă cu sfoară și îl rumeni în ulei încins. În timp ce carnea se cocea în cuptor, se ocupă de restul preparatelor. La opt, chiar la timp, îi chemă la masă și nu-și putu stăpâni un zâmbet când auzi tropăitul pașilor, murmurul conversației și zgomotul scaunelor ale căror picioare zgâriară podeaua când se așezară.

Sophie se așeză în capul mesei, purtând pe cap coronița de margarete pe care i-o făcuse Antoine pe malul râului.

Vianne aduse platoul, iar din el se ridică aroma de carne de porc la cuptor, șuncă crocantă și mere, totul stropit cu sos de vin, pe un pat de cartofi rumeniți. Lângă platou se afla un castron cu boabe de mazăre proaspete, acoperite cu unt din belșug și condimentate cu tarhon din grădină. Și, desigur, nu lipsea nici bagheta pe care o făcuse Vianne cu o dimineață în urmă.

Ca de obicei, lui Sophie nu-i tăcu gura tot timpul cinei. Din acest punct de vedere, îi semăna leit lui Tante Isabelle – o fată care nu-și putea ține gura.

Când, în sfârșit, ajunseră la desert – lapte de pasăre –, la masă se lăsă o liniște satisfăcută.

— Ei bine, spuse Vianne într-un târziu, împingând farfuria de desert pe jumătate goală, e timpul să spălăm vase.

— Ahh, *Maman*! se văicări Sophie.

— Nu te plânge, spuse Antoine. Nu ți-e îngăduit la vârsta ta.

Vianne și Sophie se duseră în bucătărie, așa cum făceau în fiecare seară, fiecare la postul ei – Vianne la chiuveta adâncă de cupru, iar Sophie la tejgheaua de piatră –, și începură să spele și să șteargă vasele. Vianne simțea aroma dulce și

pregnantă a țigării de după cină a lui Antoine, ce se răspândea în toată casa.

— Azi *Papa* n-a râs nici măcar la o poveste a mea, spuse Sophie, în vreme ce Vianne așeza vasele pe raftul de lemn de pe perete. Are ceva.

— N-a râs? Ei bine, ăsta *chiar e* motiv de îngrijorare.

— E îngrijorat din pricina războiului.

Războiul. Din nou.

Vianne își conduse fiica afară din bucătărie. Sus, în dormitorul lui Sophie, Vianne stătea pe patul dublu, ascultând cleveteala fetiței care își îmbrăcă pijamaua, se spălă pe dinți și se băgă în așternut.

Vianne se aplecă să o sărute de noapte bună.

— Mi-e frică, spuse Sophie. Vine războiul?

— Să nu-ți fie frică, răspunse Vianne. *Papa* ne va proteja. Însă, chiar în timp ce rostea acele cuvinte, își aminti de alt moment, când mama ei îi spusese *Să nu-ți fie frică*.

Se întâmpla când propriul ei tată plecase la război.

Sophie nu părea prea convinsă.

— Dar…

— Dar nimic. Nu ai de ce să-ți faci griji. Acum culcă-te.

Își sărută din nou fiica, lăsându-și buzele să zăbovească pe obrazul fetiței.

Vianne coborî și ieși în curtea din spate. Afară, aerul nopții era înăbușitor și mirosea a iasomie. Îl găsi pe Antoine așezat pe un scaun de fier pe iarbă, cu picioarele întinse și trupul lăsat incomod pe o parte.

Veni lângă el și își puse o mână pe umărul lui. El scoase fumul de țigară și trase din nou, prelung. Apoi o privi. În lumina lunii, chipul lui părea palid și mohorât. Aproape de nerecunoscut. Duse mâna la buzunarul vestei și scoase o bucată de hârtie.

— Vianne, am fost mobilizat. Împreună cu aproape toți bărbații între optsprezece și treizeci și cinci de ani.

— Mobilizat? Dar… nu suntem în război. Nu…

— Marți urmează să mă înrolez.

— Dar… dar… tu ești poștaș.

O privi țintă în ochi și, brusc, ea simți că i se taie respirația.

— Se pare că acum sunt soldat.

Capitolul 3

Vianne știa câte ceva despre război. Poate că nu atât încleștările pe care le presupunea, și zgomotul, și fumul, și sângele, cât urmările acestuia. Cu toate că se născuse în vreme de pace, primele ei amintiri erau legate de război. Și-o amintea pe *Maman* plângând în timp ce își lua rămas-bun de la *Papa*. Își amintea foametea și frigul permanent. Însă, mai presus de toate, își amintea cât de diferit fusese tatăl ei când se întorsese acasă, cum șchiopăta și ofta și cât de tăcut era. Atunci se apucase de băut și se retrăsese în el, și începuse să își ignore familia. După aceea, își amintea ușile trântite, certurile care izbucneau și apoi se transformau în tăceri incomode și faptul că părinții ei dormeau în camere separate.

Tatăl, cel care plecase la război, nu era același cu cel care se întorsese acasă. Încercase să îl facă s-o iubească; mai important, încercase să îl iubească în continuare, însă, în cele din urmă, ambele încercări se dovediseră la fel de imposibile. În anii de după ce o abandonase la Carriveau, Vianne își făcuse propria viață. Îi trimitea tatălui ei felicitări de Crăciun și de ziua lui, însă nu primise niciodată vreuna din partea lui. Vorbeau rar. Ce mai era de spus? Spre deosebire de Isabelle, care păruse incapabilă să renunțe, Vianne înțelesese și acceptase faptul că, după moartea lui *Maman*, familia lor se destrămase iremediabil. El era un bărbat care pur și simplu refuza să fie tatăl copiilor săi.

— Știu că războiul te sperie, spuse Antoine.

— Linia Maginot va rezista, răspunse ea, încercând să pară convingătoare. Te vei întoarce înainte de Crăciun.

Linia Maginot însemna kilometri întregi de ziduri de beton, obstacole și arme și fusese construită de-a lungul graniței germane după Marele Război, ca să apere Franța. Nemții nu vor putea să o spargă.

Antoine o luă în brațe. Mireasma de iasomie era îmbătătoare, iar ea știu deodată, cu siguranță, că, de atunci, ori de câte ori avea să mai simtă miros de iasomie, avea să își amintească de acel rămas-bun.

— Te iubesc, Antoine Mauriac, și aștept să te întorci acasă!

Apoi nu-și mai putu aminti cum ajunseseră în casă, cum urcaseră scările, cum se întinseseră în pat și se dezbrăcaseră unul pe celălalt, își amintea doar că era goală în brațele lui, întinsă sub el, în timp ce el făcea dragoste cu ea așa cum nu mai făcuse niciodată până atunci, sărutând-o frenetic pe fiecare părticică a corpului, în timp ce mâinile păreau să o sfâșie chiar în timp ce o țineau strâns.

— Ești mai puternică decât crezi, V, spuse el mai târziu, în timp ce stăteau întinși, tăcuți, unul în brațele altuia.

— Nu sunt, șopti ea, prea încet ca el să poată auzi.

•

În dimineața următoare, Vianne își dori să îl poată reține pe Antoine în pat toată ziua, poate chiar să îl convingă să-și facă bagajele și să fugă ca niște hoți în noapte.

Dar unde s-ar fi putut duce? Războiul amenința întreaga Europă.

Când termină de pregătit micul dejun și de spălat vasele, deja simțea o durere în ceafă.

— *Maman*, pari tristă, spuse Sophie.

— Cum să fiu tristă într-o zi minunată de vară, când urmează să îi vizităm pe prietenii noștri cei mai buni? Vianne zâmbi ușor forțat.

Abia când ieși pe ușă și ajunse sub unul dintre merii din curtea din față își dădu seama că era

desculță.

— *Maman*, spuse Sophie nerăbdătoare.

— Vin, răspunse ea, apoi o urmă pe Sophie prin curte, dincolo de vechiul porumbar (devenit șopron pentru unelte de grădinărit) și de hambarul gol. Sophie deschise poarta din spate și alergă în grădina vecină, bine întreținută, către o căsuță de piatră cu obloane albastre.

Sophie bătu la ușă o dată, nu primi niciun răspuns, așa că intră.

— Sophie! se răsti Vianne, însă dojana el fu complet ignorată.

Manierele erau de prisos în casa celui mai bun prieten, iar Rachel de Champlain era prietena cea mai bună a lui Vianne de cincisprezece ani. Se cunoscuseră la doar o lună după ce *Papa* își abandonase copiii, în mod rușinos, la Le Jardin.

De atunci fuseseră ca două surori: Vianne, slăbuță, palidă și neliniștită, iar Rachel, înaltă ca băieții, cu sprâncene care creșteau uimitor de repede și voce aidoma unei sirene din port. Amândouă fuseseră niște intruse până când se întâlniseră. Deveniseră nedespărțite la școală și rămăseseră prietene după aceea. Merseseră împreună la universitate și amândouă deveniseră profesoare. Ba chiar rămăseseră însărcinate în același timp. Iar acum predau în clase alăturate la școala locală.

Rachel apăru în prag, ținându-l în brațe pe Ariel, fiul ei nou-născut.

Schimbară o privire. Iar acea privire purta în ea toate simțămintele și temerile celor două femei.

— Cred că azi ar trebui să bem niște vin, nu? spuse Rachel.

— Cel puțin.

Vianne își urmă prietena într-o cămăruță bine luminată, curată ca lacrima. O vază cu flori de câmp împodobea masa de lemn flancată de două scaune neasortate. În colțul sufrageriei se afla o valiză de piele, pe care stătea pălăria de fetru

maro, preferata lui Marc, soțul lui Rachel. Rachel turnă vin alb în două pahare și aduse o farfurie de lut plină cu brioșe. Apoi, cele două femei ieșiră din casă.

În curtea mică, trandafirii creșteau de-a lungul unui tufiș de lemn câinesc. O masă și patru scaune stăteau neregulat într-un foișor de piatră. De crengile unui castan atârnau felinare vechi.

Vianne luă o brioșă și mușcă din ea, savurând crema bogată de vanilie din mijloc și exteriorul crocant, cu un ușor gust de ars. Se așeză.

Rachel se așeză în fața ei, cu bebelușul adormit în brațe. Tăcerea părea să se adâncească și mai mult între ele și să se hrănească din temerile și presimțirile lor rele.

— Mă întreb dacă își va cunoaște tatăl, spuse Rachel, privindu-și copilul.

— Se vor schimba, răspunse Vianne, năpădită de aduceri-aminte. Tatăl ei luptase în bătălia de pe Somme, în care peste șapte sute cincizeci de mii de oameni își pierduseră viețile. Zvonurile despre atrocitățile nemților ajunseseră acasă împreună cu cei câțiva supraviețuitori.

Rachel își așeză copilul pe umăr și îl bătu ușor pe spate.

— Marc nu se pricepe la schimbat de scutece. Iar lui Ari îi place să doarmă în patul nostru. Deci, acum o să fie bine.

Vianne zâmbi ușor. Acea glumă nevinovată o ajută să se mai înveselească.

— Sforăitul lui Antoine e o adevărată pacoste. În sfârșit, acum o să pot dormi liniștită.

— Și putem să gătim ochiuri în apă la cină.

— Plus că avem de spălat mai puține rufe, adăugă ea, însă vocea i se frânse. Rachel, nu sunt suficient de puternică pentru asta.

— Ba sigur că ești. O să trecem împreună prin toate.

— Înainte să-l cunosc pe Antoine…

Rachel dădu din mână s-o întrerupă.

— Știu, știu. Erai slăbănoagă ca o creangă, te bâlbâiai când erai agitată și aveai alergie la orice. Știu. Eram și eu pe-aici. Dar toate astea au trecut. Vei fi puternică. Știi de ce?

— De ce?

Zâmbetul lui Rachel păli.

— Știu că sunt zdrahoancă. Ca o sculptură, cum zic vânzătorii de la care cumpăr sutiene și ciorapi, însă… simt că mă doboară asta, V. Și, uneori, o să simt nevoia să mă sprijin pe tine. Bineînțeles, nu cu *toată* greutatea mea.

— Așadar, nu putem să ne pierdem amândouă cu firea în același timp.

— *Voilà*, replică Rachel. Cam ăsta e planul. Acum ar trebui să trecem la coniac sau la gin?

— E zece dimineața.

— Da, ai dreptate. Desigur. Atunci un French 75.

•

Marți dimineață, când Vianne se trezi, lumina soarelui se revărsa prin fereastră, învăluind bârnele expuse.

Antoine stătea pe scaunul de lângă fereastră, un balansoar din lemn de nuc pe care îl făcuse în timpul celei de-a doua sarcini a lui Vianne. Ani de zile, balansoarul gol îi privise batjocoritor. Anii sarcinilor pierdute – așa se gândea ea la ei acum. Paragina de pe tărâmul belșugului. Trei vieți pierduse în patru ani, bătăi imperceptibile de inimă și mânuțe albastre. Apoi, miracolul: un bebeluș care supraviețuise. Sophie. În lemnul acelui scaun sălășluiau fantome micuțe și triste, dar și amintiri plăcute.

— Poate ar trebui să o duci pe Sophie la Paris, spuse el, ridicându-se. Julien va avea grijă de voi.

— Tatăl meu și-a exprimat foarte clar părerea în privința faptului de a locui cu fiicele lui. Nu mă aștept să mă întâmpine cu brațele deschise. Vianne împinse la o parte cuvertura matlasată și se dădu

jos din pat, punându-și tălpile goale pe carpeta ponosită.

— Veți fi bine?

— Eu și Sophie ne vom descurca. Oricum, te vei întoarce acasă într-o clipită. Linia Maginot va rezista. Și Dumnezeu știe că nemții nu se ridică la înălțimea noastră.

— Din păcate armele lor, da. Am scos toți banii noștri de la bancă, în saltea sunt șaizeci și cinci de mii de franci. Să fii chibzuită, Vianne. Cu salariul tău de profesoară, ar trebui să-ți ajungă destul timp.

Femeia se simți cuprinsă de panică. Știa prea puține despre finanțele lor. Antoine se ocupa de aceasta.

El se ridică încet și o luă în brațe. Ea vru să își conserve sentimentul de siguranță pe care îl simțea în acea clipă, ca să se poată hrăni cu el mai târziu, când singurătatea și frica aveau să o arunce în brațele deznădejdii.

Amintește-ți asta, se gândea Vianne. Felul în care lumina se răsfrângea în părul lui ciufulit, dragostea din ochii lui căprui, buzele crăpate care o sărutaseră cu doar o oră în urmă, în beznă.

Prin fereastra deschisă din spatele lor, auzi galopul lent și ritmic al unui cal care trecea pe drum și zgomotul căruței pe care o trăgea.

Era Monsieur Quillian, în drum spre piață cu florile lui. Dacă ar fi fost în curte, s-ar fi oprit și i-ar fi dăruit una, spunându-i că nu era pe măsura frumuseții ei, iar ea ar fi zâmbit, i-ar fi mulțumit și i-ar fi oferit ceva de băut.

Vianne se retrase șovăind. Se îndreptă spre măsuța de lemn și turnă în castron apă călduță din urciorul albastru de lut, apoi se spălă pe față. În alcovul ce servea drept șifonier, în spatele perdelelor de pânză aurie cu alb, își puse lenjeria intimă și jartierele. Trase pe picior ciorapii de mătase, îi prinse de jartiere, apoi îmbrăcă o rochie

de bumbac cu centură și guler pătrat. Când trase perdelele și se întoarse, Antoine nu mai era acolo.

Își luă geanta și traversă coridorul către camera lui Sophie. La fel ca a lor, era mică, cu tavan din bârne în formă de turlă, podele din scânduri late și o fereastră ce dădea spre livadă. Un pat cu schelet metalic, o noptieră cu o veioză veche și un dulap vopsit în albastru umpleau spațiul. Pereții erau decorați cu desenele lui Sophie.

Vianne trase obloanele, lăsând lumina să pătrundă în încăpere.

Așa cum obișnuia să facă în lunile toride de vară, în timpul nopții, Sophie aruncase cuvertura pe podea. Ursulețul ei de pluș roz, Bébé, dormea lipit de obrazul ei.

Vianne luă ursulețul, privind lung fața lui tocită, mângâiată prea mult. Anul trecut, Bébé fusese uitat pe un raft de lângă fereastră când Sophie trecuse la jucării mai noi.

Acum, Bébé se întorsese.

Vianne se aplecă și sărută obrazul fiicei sale.

Sophie se întoarse și se trezi, clipind.

— *Maman*, nu vreau să plece *Papa*, șopti ea. Întinse brațele după Bébé, smulgând ursulețul din mâinile lui Vianne.

— Știu, oftă Vianne. Știu.

Vianne se duse la șifonier și scoase rochia de marinar, preferata lui Sophie.

— Pot să port coronița de margarete pe care mi-a făcut-o *Papa*?

„Coronița” de margarete zăcea mototolită pe noptieră, cu floricelele ofilite. Vianne o luă cu blândețe și o așeză pe capul lui Sophie.

Vianne se gândi că se descurca bine, până când intră în salon și îl văzu pe Antoine.

— *Papa*? Sophie atinse nesigură coronița de margarete veștejite. Nu pleca.

Antoine îngenunche și o îmbrățișă pe Sophie.

— Trebuie să fiu soldat pentru ca tu și *Maman* să fiți în siguranță. Însă o să mă întorc cât ai zice

pește.

Vianne simți cum vocea i se frânse.

Sophie se retrase. Coronița îi alunecase într-o parte.

— Promiți să te întorci acasă?

Antoine se uită dincolo de chipul sincer al fiicei sale și văzu privirea îngrijorată a lui Vianne.

— *Oui*, spuse el într-un târziu.

Sophie încuviință din cap.

Toți trei ieșiră tăcuți din casă. Merseră mână în mână pe deal, către hambarul de lemn cenușiu. Fire aurii de iarbă, înalte până la genunchi, acopereau colina, iar tufișuri de liliac mari cât o căruță cu fân împrejmuiau proprietatea. Trei cruci mici și albe erau singurele amintiri pământești ale bebelușilor pe care îi pierduse Vianne. În acea zi, privirea ei nu zăbovi asupra lor. Era suficient de tulburată și fără povara acelor amintiri.

În hambar se afla vechiul lor Renault verde. Când urcară cu toții în automobil, Antoine porni motorul, ieși cu spatele din hambar, apoi conduse pe fâșiile maronii de iarbă moartă către drum. Vianne privi prin geamul mic și prăfuit, urmărind cum valea înverzită trecea într-o ceață de imagini familiare: acoperișuri de țiglă roșii, căsuțe din piatră, fânețe și podgorii, păduri cu copaci zvelți.

Mult prea curând, ajunseră la gara de lângă Tours.

Peronul era plin de tineri cu geamantane, de femei care îi sărutau de rămas-bun și de copii care plângeau.

O generație de bărbați mergea la război. Din nou.

Nu te gândi la asta, își spuse Vianne. *Nu-ți aminti cum a fost data trecută când bărbații s-au întors acasă șchiopătând, cu fața arsă, fără mâini și picioare…*

Vianne strânse mâna soțului ei, în timp ce Antoine cumpără bilete și le conduse la tren. În vagonul de clasa a treia, unde era sufocant de cald,

oamenii se înghesuiau ca un pâlc de trestii. Ea se așeză dreaptă și nemișcată, încă ținând mâna soțului ei și geanta în poală.

Când ajunseră la destinație, vreo doisprezece bărbați coborâră. Vianne, Sophie și Antoine îi urmară pe ceilalți pe o stradă pietruită, într-un sătuc încântător, care arăta ca toate celelalte mici așezări din Touraine. Cum era posibil să vină războiul, iar acel orășel cochet, cu flori agățătoare și pereți decojiți să concentreze soldați care mergeau la luptă?

Antoine o trase de mână să pornească din nou. Oare când se oprise?

În față, niște porți înalte, ridicate de curând, fuseseră fixate în zidurile de piatră. Dincolo se ele se aflau șiruri de locuințe temporare.

Porțile se deschiseră. Un soldat călare apăru să îi întâmpine pe nou-sosiți. Șaua lui de piele scârțâia în ritm cu pașii calului, iar chipul său era prăfuit și roșu de căldură. Trase frâiele, iar calul se opri, dădu capul pe spate și pufni. Pe deasupra trecu un aeroplan.

— Bărbații, spuse soldatul, duceți-vă cu documentele la locotenentul de acolo, de lângă poartă. Acum. Mai repede.

Antoine o sărută pe Vianne cu o blândețe care aproape că o făcu să plângă.

— Te iubesc! spuse el, cu buzele lipite de ale ei.

— Și eu te iubesc! răspunse ea, însă acele cuvinte, care întotdeauna i se păruseră mărețe, se simțeau atunci atât de neînsemnate. Ce mai era dragostea când o puneai lângă război?

— Și eu, *Papa*! Și eu! strigă Sophie, aruncându-se în brațele lui.

Se îmbrățișară ultima oară ca familie, apoi Antoine se retrase.

— La revedere! spuse el.

Vianne nu putu răspunde. Îl urmări cu privirea cum pleacă, înghițit de mulțimea de tineri care râdeau și vorbeau, până când dispăru complet.

Porțile mari de fier se închiseră cu un zgomot metalic care răsună în aerul fierbinte și prăfuit, iar Vianne și Sophie rămaseră singure în mijlocul drumului.

Capitolul 4

Iunie 1940
FRANȚA

Vila medievală domina o pantă de deal verde și împădurită. Părea mai degrabă un obiect din vitrina unui cofetar: un castel sculptat din caramel, cu ferestre din vată de zahăr și obloane în culoarea merelor glasate. Departe, la poale, într-un lac albastru se oglindeau norii. Grădinile bine îngrijite le ofereau locuitorilor vilei și, mai important, oaspeților, posibilitatea să se plimbe prin ele și să discute doar subiecte permise.

În ceremoniosul salon de luat masa, Isabelle Rossignol stătea încordată la masa acoperită cu față albă de masă, la care încăpeau lejer douăzeci și patru de oameni. Totul în acea cameră era în nuanțe deschise. Pereții, podeaua și tavanul erau construite din piatră de culoarea stridiei. Tavanul se arcuia într-un vârf înalt de aproape șase metri. În acea cameră rece, sunetul se simțea amplificat, ținut captiv precum cei aflați acolo.

În capul mesei stătea Madame Dufour, îmbrăcată într-o rochie neagră sobră, care îi scotea în evidență adâncitura de mărimea unei linguri de la baza gâtului ei lung. O broșă cu diamant era singura ei podoabă (doamnelor, una singură e de ajuns, dacă e aleasă cum trebuie; orice e grăitor, și nimic nu are un glas mai strident decât un obiect ieftin). Chipul ei îngust se termina cu o bărbie lată și era încadrat de bucle atât de evident oxigenate, încât impresia dorită de tinerețe era anulată.

— Secretul, spunea ea pe o voce cultivată și modulată, este să fiți complet tăcute și să nu ieșiți în evidență în ceea ce faceți.

Toate fetele de la masă purtau jachetă de lână albastră și fustă – uniforma de școală. Iarna nu era chiar atât de rău, însă în acea după-amiază de iunie costumul acela era de nesuportat. Isabelle simțea cum începe să asude, iar levănțica din săpunul ei nu putea masca mirosul înțepător al transpirației sale.

Privi spre portocala cu coajă așezată în mijlocul farfuriei sale de porțelan de Limoges. Tacâmurile erau așezate ireproșabil de o parte și de alta a farfuriei. Furculiță pentru salată, furculiță de cină, cuțit, lingură, cuțit de unt, furculiță pentru pește. Și așa mai departe.

— Acum, spuse Madame Dufour, luați ustensilele corecte, în liniște, *s'il vous plaît*, în liniște, și decojiți portocala.

Isabelle luă furculița și încercă să străpungă coaja groasă cu țepii ascuțiți, însă portocala alunecă de sub mâna ei și sări peste marginea aurie a farfuriei, lovind porțelanul.

— *Merde*, mârâi ea, apucând portocala chiar înainte să cadă pe podea.

— *Merde*?

Madame Dufour era lângă ea.

Isabelle sări în scaun. *Mon Dieu*, femeia se mișcase precum o viperă prin trestii.

— Pardon, Madame, răspunse Isabelle, așezând din nou portocala pe farfurie.

— Mademoiselle Rossignol, spuse Madame. Cum se face că ați petrecut doi ani la noi și ați învățat atât de puțin?

Isabelle împunse din nou portocala cu furculița. O mișcare lipsită de grație, dar eficientă. Apoi zâmbi către Madame.

— Madame, de obicei, neputința unui elev de a învăța înseamnă neputința profesorului de a preda.

Toate fetele de la masă își ținură răsuflarea.

— Ah, răspunse Madame. Deci noi suntem motivul pentru care tot nu ești în stare să mănânci o portocală cum trebuie.

Isabelle încercă să taie prin coajă – prea puternic, prea rapid. Lama de argint alunecă pe lângă coaja încrețită și căzu cu un clinchet pe farfuria de porțelan.

Madame Dufour întinse mâna, iar degetele ei strânseră încheietura mâinii lui Isabelle.

Toate fetele de la masă priveau.

— Conversație politicoasă, fetelor, spuse Madame, cu o urmă de zâmbet. Nimeni nu-și dorește să ia cina cu o statuie.

Fetele înțeleseră aluzia și începură să vorbească încet între ele despre lucruri care pe Isabelle nu o interesau. Grădinărit, vreme, modă. Subiecte potrivite pentru femei. Isabelle o auzi pe fata de lângă ea spunând încet „Îmi place atât de mult dantela de Alençon, ție nu?” și chiar abia se abținu să nu urle.

— Mademoiselle Rossignol, spuse Madame. Te vei duce la Madame Allard și îi vei spune că experimentul nostru s-a încheiat.

— Ce înseamnă asta?

— Va ști. Acum du-te.

Isabelle se ridică în grabă de la masă, înainte ca Madame să apuce să se răzgândească.

Chipul lui Madame se schimonosi de dezgust auzind scârțâitul puternic al picioarelor scaunului pe podeaua de piatră.

Isabelle zâmbi.

— Chiar nu îmi plac portocalele, serios.

— Serios? răspunse Madame sarcastic.

Isabelle își dorea să fugă din camera aceea înăbușitoare, însă deja dăduse de necaz, așa că se forță să meargă încet, cu umerii drepți și bărbia ridicată. La scări (pe care le putea urca și coborî ținând trei cărți pe cap, dacă i se cerea), ea privi în lături, văzu că era singură și o luă la goană.

Pe coridorul de dedesubt, încetini și își îndreptă spatele. Când ajunse în biroul directoarei, aproape că nici nu mai respira.

Bătu la ușă.

Când auzi un „Intră” fără inflexiuni rostit de Madame, Isabelle deschise ușa.

Madame Allard stătea la o masă de scris din mahon, cu margini aurite. Pe pereții de piatră ai încăperii erau atârnate tapiserii medievale, iar o fereastră boltită, din sticlă cu plumb, dădea spre grădinile atât de sculptate, că erau mai degrabă o operă de artă decât un colț de natură. Nici măcar păsările nu prea veneau acolo; probabil simțeau atmosfera sufocantă și zburau mai departe.

Isabelle se așeză, amintindu-și o secundă prea târziu că nu fusese invitată să ia loc. Se ridică din nou.

— Mă iertați, Madame.

— Stai jos, Isabelle.

Ea se așeză, încrucișându-și cu grijă gleznele, așa cum ar fi trebuit să facă o doamnă, și împreunându-și mâinile.

— Madame Dufour mi-a spus să vă transmit că experimentul s-a terminat.

Madame întinse mâna și luă un stilou de Murano de pe birou, apoi îl bătu ușor de blat.

— De ce ești aici, Isabelle?

— Urăsc portocalele.

— Poftim?

— Și dacă *chiar* ar trebui să mănânc o portocală, ceea ce, sincer, Madame, nu văd de ce aș face-o din moment ce nu îmi plac, mi-aș folosi mâinile, așa cum fac americanii. De fapt, cum face toată lumea. Furculiță și cuțit ca să mănânc o portocală?

— Am vrut să spun, de ce ești la școală?

— Oh. Asta. Păi, de la Mănăstirea Sfintei Inimi din Avignon m-au exmatriculat. Degeaba, aș adăuga eu.

— Și de la Surorile Sfântului Francisc?

— Ah. Au avut motiv să mă exmatriculeze.

— Și de la școala de dinainte?

Isabelle nu știu ce să răspundă.

Madame își lăsă stiloul jos.

— Ai aproape nouăsprezece ani.

— *Oui*, Madame.

— Cred că e timpul să pleci.

Isabelle se ridică.

— Pot să mă întorc la lecția despre portocale?

— Nu ai înțeles. Am vrut să spun că e timpul să pleci de la școală, Isabelle. E clar că nu te interesează să înveți ceea ce putem noi să îți predăm.

— Cum să mănânc o portocală și cum se întinde brânza și cine e mai important: al doilea fiu al unui duce sau o fiică fără moștenire, sau ambasadorul unei țări neimportante? Madame, nu știți ce se întâmplă în lume?

Chiar dacă era la țară și i se ascundea totul, Isabelle știa. Chiar și acolo, baricadată în spatele gardurilor vii și strivită de politețe, știa ce se întâmpla în Franța. Noaptea, în chilia ei, în timp ce colegele ei dormeau, ea stătea trează până noaptea târziu, ascultând BBC la radioul ei de contrabandă. Franța se alăturase Marii Britanii și declarase război Germaniei, iar Hitler era în plină invazie. În toată Franța, oamenii își făcuseră rezerve de hrană, își montaseră jaluzele negre și învățaseră să trăiască în beznă precum cârtițele.

Se pregătiseră și se îngrijoraseră și apoi… nimic.

Lunile treceau și nu se întâmpla nimic.

La început, toată lumea vorbea doar despre Marele Război și despre pierderile care afectaseră atâtea familii, însă, pe măsură ce lunile se scurgeau și războiul continua să fie doar *vorbă*, Isabelle își auzise profesoarele numindu-l *drôle de guerre*, războiul mincinos. Adevăratele orori se petreceau în alte părți din Europa: în Belgia, Olanda și Polonia.

— Iar în război nu contează manierele, Isabelle?

— Nu contează *acum*, răspunse Isabelle impulsiv, dorindu-și apoi să nu fi spus nimic.

Madame se ridică.

— Acesta nu a fost niciodată un loc potrivit pentru tine, însă…

— Tatăl meu m-ar trimite oriunde ca să scape de mine, răspunse ea.

Isabelle prefera să spună adevărul decât să audă altă minciună. Învățase multe lecții în nenumăratele școli și mănăstiri care o găzduiseră mai bine de zece ani. Și, mai ales, învățase că trebuia să se bazeze doar pe ea însăși. Cu siguranță, nu putea conta pe tatăl și pe sora ei.

Madame o privi pe Isabelle. Nasul ei se umflă ușor, semn al dezaprobării politicoase, dar îndurerate.

— Pentru un bărbat e greu să își piardă soția.

— Și pentru o fată e greu să își piardă mama. Zâmbi sfidător. Mi-am pierdut ambii părinți, nu? Unul a murit, iar celălalt mi-a întors spatele. Nu-mi dau seama ce e mai dureros.

— *Mon Dieu*, Isabelle, chiar trebuie să spui întotdeauna ce gândești?

Isabelle auzise toată viața acea critică, însă de ce ar fi trebuit să-și țină gura? Oricum, n-o asculta nimeni.

— Vei pleca azi. Îi voi trimite tatălui tău o telegramă. Tomas te va duce la tren.

— În seara asta? Isabelle clipi. Dar… *Papa* n-o să mă vrea.

— Ah. Astea sunt consecințe, spuse Madame. Poate acum înțelegi că ar trebui să te gândești și la ele.

•

Isabelle era din nou singură în tren, îndreptându-se spre o primire necunoscută.

Scruta, prin geamul murdar și pestriț, peisajul înverzit care trecea rapid prin fața ei: câmpii, acoperișuri roșii, căsuțe de piatră, poduri cenușii, cai.

Totul părea neschimbat, iar asta o surprinse. Venea războiul, iar ea își imaginase că acest lucru avea să lase cumva o urmă în peisajul rural,

schimbând culoarea ierbii sau tăind copacii ori speriind păsările. Însă atunci, din acel tren care gonea pufăind spre Paris, vedea că totul părea perfect normal.

Trenul se opri șuierând în marea Gară Lyon. Isabelle își luă de la picioare mica valiză și o ridică în poală. În timp ce privea pasagerii care treceau pe lângă ea și coborau din vagonul trenului, îi reveni în minte problema pe care încercase să o evite.

Papa.

Și-ar fi dorit să creadă că avea să o întâmpine cu bucurie, că, în sfârșit, avea să-și întindă brațele și să îi rostească numele cu afecțiune, așa cum o făcea înainte, când *Maman* fusese liantul care îi unise.

Își privi valiza roasă.

Ce mică era!

Majoritatea fetelor din școlile pe care le urmase ea veniseră cu o întreagă colecție de geamantane legate în curele de piele și bătute cu ținte de alamă. Aveau poze pe masă și amintiri pe noptieră, și albume cu fotografii în sertare.

Isabelle avea o singură fotografie înrămată, a unei femei pe care dorea să și-o amintească, însă nu putea. Când încerca, tot ce îi venea în minte erau imagini încețoșate cu oameni plângând, cu doctorul scuturând din cap și mama ei spunând să o țină strâns de mână pe sora ei.

Ca și cum asta ar fi ajutat cu ceva. Vianne o abandonase pe Isabelle la fel de rapid ca *Papa*.

Își dădu seama că rămăsese singură în vagon. Strânse valiza în mâna înmănușată, se ridică de pe locul ei și coborî.

Peroanele gemeau de oameni. Trenurile așteptau în șiruri huruitoare, fumul se înălța în aer, împins către tavanul înalt și boltit. De undeva, se auzi un fluier. Roțile imense de fier începură să țăcăne. Peronul tremură sub picioarele ei.

Tatăl ei ieșea în evidență chiar și în mulțime.

Când o zări, ea îi observă iritarea care îi transformă trăsăturile feței și îi întipări pe chip o îndârjire aspră.

Era un bărbat înalt, avea cel puțin un metru optzeci, însă fusese gârbovit de Marele Război. Sau cel puțin așa auzise Isabelle cândva. Umerii lui lați erau căzuți, ca și când postura era ceva mult prea neînsemnată în comparație cu problemele care îi frământau mintea. Părul lui tot mai rar era cenușiu și ciufulit. Avea nasul mare și plat, ca o spatulă, și buze subțiri. În acea zi toridă de vară, purta o cămașă albă șifonată, cu mânecile suflecate, cravata îi atârna într-un nod slab pe după gulerul ponosit, iar pantalonii de catifea aveau mare nevoie de o spălare.

Ea încercă să pară… matură. Poate că asta își dorea și el de la ea.

— Isabelle.

Ea strânse valiza cu ambele mâini.

— *Papa*.

— Ai mai fost dată afară de la încă una.

Ea dădu din cap și înghiți un nod.

— Cum o să găsim altă școală pe vremurile astea?

Îi ridicase mingea la fileu.

— *Papa*… vreau să stau cu tine.

— Cu mine?

Păru iritat și surprins. Dar nu era oare ceva normal ca o fată să își dorească să stea cu tatăl ei?

Ea făcu un pas spre el.

— Aș putea să lucrez la librărie. N-o să-ți stau în drum.

Ea trase adânc aer în piept, așteptând. Sunetele se amplificară brusc. Auzea oamenii mergând, peroanele gemând sub tălpile lor, porumbeii bătând din aripi deasupra lor, un copil plângând.

Desigur, *Isabelle*.

Vino acasă.

Tatăl ei oftă dezgustat și se îndepărtă.

— Ei bine, spuse el privind în urmă, vii?

•

Isabelle se întinse pe pătură în iarba înmiresmată, cu o carte deschisă în brațe. Undeva, în apropiere, o albină bâzâia ocupată într-o floare. Suna ca o motocicletă minusculă în toată acea liniște. Era o zi înăbușitor de caldă, la o săptămână după ce se întorsese la Paris. În fine, nu *acasă*. Știa că tatăl ei plănuia să scape de ea, însă nu intenționa să se gândească la asta într-o zi atât de frumoasă, când în aer plutea aroma cireșelor și a ierbii.

— Citești prea mult, spuse Cristophe, mestecând un fir de iarbă. Ce-i aia, un roman de dragoste?

Ea se rostogoli cu fața la el și închise cartea. Era despre Edith Cavell, o asistentă din perioada Marelui Război. O eroină.

— Cristophe, aș putea fi erou de război.

El râse.

— O fată? Erou? E absurd.

Isabelle se ridică în picioare, apoi își puse pălăria și mănușile albe.

— Nu te enerva, spuse el, zâmbindu-i. Pur și simplu m-am săturat de toată vorbăria asta despre război. Și se știe că femeile sunt inutile în război. Treaba voastră e să așteptați întoarcerea noastră de pe front.

El își sprijini obrazul într-o mână și privi spre ea prin smocul de păr blond care-i cădea pe ochi. În sacoul său sport și cu pantalonii albi și largi, arăta exact ce era: un student privilegiat, care nu era obișnuit cu niciun fel de muncă. Mulți studenți de vârsta lui părăsiseră de bunăvoie universitatea și se înrolaseră în armată. Nu și Cristophe.

Isabelle urcă dealul și traversă livada, până la dâmbul înverzit unde era parcat Panhardul său decapotabil.

Ea era deja la volan, cu motorul pornit, când apăru Cristophe, cu chipul său de o frumusețe convențională acoperit de o peliculă de sudoare și cu coșul de picnic gol atârnându-i pe braț.

— Aruncă chestia aia în spate, spuse ea, cu un zâmbet larg.

— Nu conduci tu.

— Ba se pare că da. Acum urcă.

— Isabelle, e automobilul meu.

— Ca să fim exacți – și, Cristophe, știu cât de important este pentru tine să spunem lucrurilor pe nume –, e automobilul mamei tale. Și consider că automobilul unei femei trebuie condus de o femeie.

Isabelle încercă să își stăpânească zâmbetul când el dădu ochii peste cap și mârâi un „Bine”, apoi se aplecă și lăsă coșul în spatele scaunului lui Isabelle. Apoi, cu pași suficient de lenți cât să-și exprime punctul de vedere, ocoli mașina și se așeză lângă ea.

Nici nu apucă să închidă bine portiera, că ea băgă automobilul în viteză și apăsă pedala. Mașina șovăi o clipă, apoi se năpusti în față, scuipând praf și fum pe măsură ce accelera.

— *Mon Dieu*, Isabelle. Încetinește!

Ea își ținea cu o mână pălăria de paie ce flutura în vânt, iar cu cealaltă strângea volanul. Abia dacă încetini când trecură pe lângă alte automobile.

— *Mon Dieu*, încetinește! spuse el din nou.

El era convins că fata n-avea de gând să-l asculte.

— O femeie poate merge la război în zilele noastre, spuse Isabelle când traficul Parisului o sili, într-un final, să încetinească. Aș putea să fiu șofer pe ambulanță, de ce nu. Sau să sparg coduri secrete. Sau să îl seduc pe inamic să-mi dezvăluie un plan sau o ascunzătoare secretă. Îți aduci aminte jocul ăla…

— Războiul nu e un joc, Isabelle.

— Știu și eu asta, Cristophe. Însă, dacă chiar vine, pot să fiu de ajutor. Asta spun.

Pe strada Amiral de Coligny fu nevoită să apese cu putere frâna ca să nu intre într-un camion. Un convoi de la Comédie Française ieșea din muzeul

Luvru. De fapt, peste tot era plin de camioane și de jandarmi în uniformă, care dirijau traficul. Saci de nisip erau stivuiți în jurul mai multor clădiri și monumente, ca să le protejeze de atacuri, chiar dacă nu avusese loc niciunul de la intrarea Franței în război.

De ce erau atâția polițiști francezi acolo?

— E ciudat, murmură Isabelle, încruntându-se.

Cristophe își întinse gâtul să vadă ce se întâmplă.

— Mută tezaurul din Luvru, spuse el.

Isabelle profită de o breșă în trafic și acceleră. Ajunse imediat în fața librăriei tatălui ei și opri.

Îi făcu lui Cristophe cu mâna în semn de rămas-bun și intră în magazin. Era lung și îngust, căptușit cu cărți din podea până în tavan. De-a lungul anilor, tatăl ei încercase să-și mărească stocul construind rafturi separate. Rezultatul „îmbunătățirilor" lui fusese apariția unui adevărat labirint. Rafturile de cărți duceau în toate părțile, din ce în ce mai adânc în interiorul acelui spațiu. În spate de tot erau cărți pentru turiști. Unele rafturi erau bine luminate, altele erau ascunse în umbră. Nu existau suficiente prize cât să lumineze fiecare ungher, însă tatăl ei știa fiecare titlu de pe fiecare raft.

— Ai întârziat, spuse el, ridicând privirea de la biroul său din spatele încăperii. Făcea ceva la mașina de imprimat, probabil una dintre cărțile sale de poezii pe care nu le cumpăra nimeni niciodată. Degetele sale, ale căror burice erau pline de bătături, erau pătate de albastru. Presupun că pentru tine băieții sunt mai importanți decât slujba.

Ea se așeză pe scaunul înalt din spatele tejghelei. În acea săptămână de când locuia cu tatăl ei, își propusese să nu se certe cu el, cu toate că anevoie se stăpânea să tacă și să rabde. Bătu nervoasă din picior. Cuvinte, fraze, scuze, implorau să fie rostite cu voce tare. Era greu să nu

îi spună ce simțea, însă știa cât de mult își dorea să o vadă plecată, așa că se abținu.

— Ai auzit? spuse el la un moment dat.

Adormise?

Isabelle se ridică. Nu-l auzise pe tatăl ei apropiindu-se, însă acum se afla chiar lângă ea, încruntat.

În librărie se auzea un sunet ciudat. Din tavan căzu praf, iar cărțile se clătinară ușor, cu un sunet asemănător scrâșnitului din dinți. Prin fața vitrinelor din sticlă cu plumb de la intrare treceau umbre. Cu sutele.

Oameni? Atât de mulți?

Papa se duse la ușă. Isabelle coborî de pe scaun și îl urmă. El deschise ușa, iar ea văzu o mulțime de oameni alergând pe stradă, umplând trotuarele.

— Ce naiba? mârâi *Papa*.

Isabelle trecu pe lângă *Papa* și își făcu loc cu coatele în mulțime.

Un bărbat se izbi atât de tare de ea, încât o făcu să se clatine, fără ca măcar să-și ceară scuze. Și mai mulți oameni trecură în grabă pe lângă ei.

— Ce este? Ce s-a întâmplat? îl întrebă ea pe un bărbat roșu la față și cu respirație șuierătoare, care încerca să se smulgă din mulțime.

— Nemții sunt în drum spre Paris, răspunse el. Trebuie să plecăm. Am fost la Marele Război. Știu…

Isabelle pufni batjocoritor.

— Nemți în Paris? Imposibil.

Bărbatul se îndepărtă în grabă, împleticindu-se într-o parte și în alta, croindu-și drum cu mâinile pe care le strângea ritmic în pumn.

— Trebuie să mergem acasă, spuse *Papa*, încuind ușa librăriei.

— Nu poate fi adevărat, spuse ea.

— Ce e mai rău poate fi întotdeauna adevărat, răspunse *Papa* aspru. Stai aproape de mine, adăugă el, intrând în mulțime.

Isabelle nu văzuse niciodată asemenea panică. Pe stradă se vedeau faruri trecând în toate direcțiile, automobilele porneau, ușile se închideau. Oamenii strigau unii la alții și își întindeau mâinile, încercând să rămână împreună în busculadă.

Isabelle rămase aproape de tatăl ei. Iadul de pe străzi îi încetinea. La metrou era prea aglomerat, așa că fură nevoiți să meargă pe jos tot drumul. Când, în sfârșit, ajunseră acasă, deja se înnoptase. La clădirea unde se afla apartamentul lor, tatăl ei reuși să deschidă ușa principală după două încercări, atât de rău îi tremurau mâinile. După ce intrară, evitară liftul șubred și urcară în grabă cinci etaje pe scări până la apartament.

— Nu aprinde lumina! spuse tatăl ei cu asprime, în timp ce deschidea ușa.

Isabelle îl urmă în salon și trecu pe lângă el spre fereastră, apoi ridică jaluzelele ca să privească afară.

În depărtare, se auzi un bâzâit. Pe măsură ce se amplifica, fereastra începu să tremure, sunând ca gheața într-un pahar.

Apoi, auzi un șuierat ascuțit, iar după câteva secunde văzu pe cer flotila neagră, aidoma unor păsări care zburau în stol.

Avioane.

— Nemți, șopti tatăl ei.

Nemți.

Avioane germane care zburau deasupra Parisului. Șuieratul crescu în intensitate, asemănător țipătului unei femei, apoi, undeva – probabil în al doilea arondisment, se gândi ea –, o bombă explodă într-o izbucnire de lumină puternică și sinistră, iar ceva luă foc.

Începu să sune sirena pentru raiduri aeriene. Tatăl ei trase perdelele și o conduse pe fată afară din apartament, apoi în jos pe scări. Vecinii lor făceau același lucru, coborând scările cu haine, bebeluși și animale de companie, spre hol, apoi pe

treptele înguste de piatră ale scării în formă de melc care ducea la subsol. Stăteau cu toții înghesuiți unii în alții în beznă. Aerul duhnea a mucegai, transpirație și spaimă – acela era mirosul cel mai puternic dintre toate. Bombardamentul părea să continue la nesfârșit, cu șuierături și bâzâituri, iar zidurile subsolului vibrau în jurul lor. Din tavan cădea praf. Un bebeluș începu să plângă și nu se liniștea.

— Fă copilul să tacă, *te rog*, pufni cineva.

— Încerc, domnule. E speriat.

— Cu toții suntem.

După un timp ce păru o eternitate, se așternu tăcerea. Aproape că era mai rea decât zgomotul. Oare ce mai rămăsese din Paris?

Când se auzi sirena care anunța că bombardamentul încetase, Isabelle se simțea deja amorțită.

— Isabelle?

Și-ar fi dorit ca tatăl ei să întindă brațele spre ea, să îi ia mâna într-a lui și s-o aline, chiar și pentru o clipă, însă se întoarse cu spatele la ea și o luă în sus pe scările întunecate ale subsolului. Când ajunseră în apartamentul lor, Isabelle se duse imediat la fereastră, căutând din priviri, prin obloane, Turnul Eiffel. Încă era acolo, înălțându-se deasupra unui zid de fum negru și gros.

— Nu sta lângă ferestre, spuse el.

Ea se întoarse încet spre el. Singura lumină din încăpere venea din lanterna lui, o rază subțire și gălbuie în beznă.

— Parisul nu va cădea, spuse ea.

El tăcu. Se încruntă. Isabelle se întrebă dacă tatăl ei se gândea la Marele Război și la ceea ce văzuse în tranșee. Poate că rana îl durea din nou, deopotrivă cu sunetul bombelor care cădeau și cu trosnetul flăcărilor.

— Isabelle, du-te la culcare.

— Cum aș putea să dorm cu toate astea?

El oftă.

— Vei afla că multe lucruri sunt posibile.

Capitolul 5

Guvernul îi mințise. Primiseră în permanență asigurări că Linia Maginot avea să îi țină pe nemți în afara Franței.

Minciuni.

Nici betonul, nici oțelul și nici soldații francezi nu puteau opri înaintarea lui Hitler, iar cei din guvern fugiseră din Paris pe ascuns, ca niște hoți. Se zvonea că erau în Tours și concepeau strategii, însă la ce bun strategia, când Parisul urma să fie invadat de inamic?

— Ești gata?

— *Papa*, nu plec. Ți-am mai spus.

Se îmbrăcase de călătorie, așa cum îi ceruse el, într-o rochie de vară cu buline și pantofi cu toc mic.

— Isabelle, n-o să purtăm iar conversația asta. Familia Humbert va veni curând să te ia. Te vor duce până la Tours. De acolo, mă bizui pe inteligența ta ca să ajungi la casa surorii tale. Dumnezeu știe că mereu te-ai priceput să fugi.

— Deci, mă dai afară. Iar.

— Isabelle, ajunge! Soțul surorii tale e pe front. Ea e singură cu fiica ei. Vei face cum spun. Vei pleca din Paris.

Oare știa cât de mult o rănea asta? îi păsa?

— Nu ți-a păsat niciodată de Vianne sau de mine. Iar ea nu mă vrea mai mult decât mă vrei tu.

— Pleci, spuse el.

— *Papa*, vreau să rămân și să lupt. Să fiu ca Edith Cavell.

El își dădu ochii peste cap.

— Mai ții minte cum a murit? Executată de nemți.

— *Papa*, te rog.

— Gata. Isabelle, eu am văzut de ce sunt ei în stare. Tu nu.

— Dacă e atât de rău, ar trebui să vii cu mine.

— Și să le las lor apartamentul și librăria?

O luă de mână și o trase afară din apartament, apoi coborî scările cu ea. Pălăria ei de paie și valiza se loveau de perete, iar răsuflarea îi era întretăiată.

În cele din urmă, el deschise ușa și o scoase pe Avenue de La Bourdonnais.

Haos. Praf. Mulțime. Strada părea un balaur viu, format din oameni care abia înaintau, ridicând praful, claxonând. Unii strigau după ajutor, copiii plângeau, iar mirosul de transpirație plutea greoi în aer.

Automobilele obturau spațiul, împovărate de cutii și geamantane. Oamenii luaseră tot ce apucaseră: căruțe, biciclete, chiar și cărucioare de copii.

Cei care nu găsiseră nimic sau nu-și permiteau benzina sau o mașină ori o bicicletă, mergeau pe jos. Sute, mii de femei și copii se țineau de mână și înaintau, cărând atât cât puteau. Valize, coșuri de picnic, animale de companie.

Deja, cei foarte în vârstă sau foarte mici rămâneau în urmă.

Isabelle nu dorea să se alăture acelei mulțimi disperate și neajutorate de femei, copii și bătrâni. În timp ce tinerii erau departe și își dădeau viața pe front pentru ei, familiile lor plecau spre sud sau spre vest. Dar ce-i făcea să creadă că aveau să fie mai în siguranță acolo? Trupele lui Hitler invadaseră deja Polonia, Belgia și Cehoslovacia.

Mulțimea îi înghiți.

O femeie se ciocni de Isabelle, murmură un pardon și merse mai departe.

Isabelle își urmă tatăl.

— Pot să fiu de ajutor. Te rog. Pot să fiu asistentă sau șofer pe o ambulanță. Pot să pun bandaje și chiar să cos o rană.

Lângă ei, sună un claxon.

Tatăl ei privi dincolo de ea, iar ea văzu ușurarea de pe chipul lui. Isabelle recunoscu acea privire: însemna că scăpa de ea. Din nou.

— Au ajuns, spuse el.

— Nu mă trimite de-aici, spuse ea. Te rog.

El o conduse prin mulțime până la locul în care era parcat un automobil negru, prăfuit. Deasupra lui era legată o saltea uzată și pătată, alături de câteva undițe și o cușcă pentru iepuri, cu iepurele încă în ea. Portbagajul era deschis, însă tot legat; în interior, observă un talmeș-balmeș de coșuri, geamantane și veioze.

În mașină, degetele plinuțe și palide ale lui Monsieur Humbert strângeau volanul, ca și când automobilul ar fi fost un cal care ar putea să o ia la goană în orice moment. Era un bărbat rotofei, care își petrecea zilele în măcelăria de lângă magazinul de cărți al lui Papa. Soția lui, Patricia, era o femeie îndesată, care avea acea înfățișare de țărancă cu gușă pe care o întâlneai foarte des la țară. Fuma o țigară și se holba pe geam ca și când nu-i venea să-și creadă ochilor ce vedea.

Monsieur Humbert lăsă geamul și scoase capul afară.

— Salut, Julien! E pregătită?

Papa încuviință din cap.

— Da, este. *Merci*, Edouard.

Patricia se aplecă să vorbească cu Papa prin geamul deschis.

— Mergem doar până la Orléans. Și trebuie să-și plătească partea ei de benzină.

— Bineînțeles.

Isabelle nu putea pleca. Era o lașitate. O greșeală.

— *Papa*…

— *Au revoir*! spuse el, suficient de apăsat cât să-i amintească faptul că nu avea de ales. Făcu un semn cu capul spre mașină, iar ea se deplasă amorțită spre ea.

Deschise portiera din spate și văzu trei fetițe murdare stând una lângă alta ca peștii într-o plasă, mâncând biscuiți, bând din sticle și jucându-se cu păpușile. Ultimul lucru pe care și-l dorea era să stea lângă ele, însă își făcu loc înăuntru, între acei străini care miroseau vag a brânză și cârnați, și închise portiera.

Se răsuci pe locul ei și se uită lung spre tatăl ei prin luneta mașinii. Privirea îi zăbovi pe chipul lui și văzu cum colțurile gurii lui se lăsară ușor. Era singurul semn că o vedea. Mulțimea îl acoperi așa cum apa acoperă o stâncă, până când tot ce putu vedea fu zidul de străini murdari venind în spatele mașinii.

Isabelle privi din nou în față. Pe geamul din dreptul ei, o femeie tânără se holba la ea cu ochi sălbatici, părul ciufulit și cu un bebeluș care sugea la sânul ei. Mașina mergea încet, uneori abia dacă se mișca, alteori se oprea de tot pentru perioade lungi. Isabelle își privi concetățenii – și concetățenele – trecând pe lângă ea, arătând amețiți, înspăimântați și confuzi. Din când în când, câte unul lovea capota sau portbagajul mașinii, cerșind ceva. Ținură geamurile închise până sus, deși căldura din mașină era înăbușitoare.

La început, fu tristă că pleca. Apoi, înăuntrul ei se acumulă furie, mai fierbinte chiar și decât aerul din spatele acelei mașini împuțite. Obosise să tot fie considerată un obiect bun de aruncat. Întâi, *Papa* o abandonase, apoi Vianne o îndepărtase. Închise ochii să-și ascundă lacrimile pe care nu și le putu stăpâni. În întunericul care mirosea a cârnați și a transpirație, în timp ce copiii se ciorovăiau lângă ea, își aminti când fusese alungată prima dată.

Drumul lung cu trenul… Isabelle înghesuită lângă Vianne, care nu făcuse altceva decât să se smiorcăie, să plângă și să pretindă că doarme.

Apoi Madame privind de după nasul ei ca o țeavă de cupru și spunând: *Nu vor crea probleme*.

Cu toate că era mică – avea doar patru ani –, Isabelle credea că aflase ce înseamnă cuvântul „singur”, însă se înșelase. În cei trei ani în care trăise la Le Jardin, cel puțin *avusese* o soră, chiar dacă Vianne nu fusese vreodată alături de ea. Isabelle își amintea cum trăgea cu ochiul pe fereastra de la etaj, urmărindu-i de la depărtare pe Vianne și pe prietenii ei, rugându-se să își amintească de ea, să fie invitată și ea. Apoi, când Vianne se măritase cu Antoine și o concediase pe Madame Nenorocire (desigur, nu era acela numele ei adevărat, însă reflecta purul adevăr), Isabelle crezuse că și ea făcea parte din familie. Nu pentru mult timp însă. În momentul în care Vianne pierduse sarcina îi spusese instantaneu adio, Isabelle. Trei săptămâni mai târziu, la vârsta de șapte ani, mergea pentru prima dată la pension. Acolo învățase cu adevărat ce înseamnă să fii singur.

— Hei, tu. Isabelle! Ai adus mâncare? întrebă Patricia.

Era întoarsă în scaun și privea spre Isabelle.

— Nu.

— Vin?

— Am luat bani, haine și cărți.

— Cărți, spuse Patricia nepăsătoare, apoi se întoarse din nou cu spatele. Folositoare.

Isabelle privi din nou pe geam. Oare ce alte greșeli mai făcuse?

•

Trecură ore întregi. Automobilul se deplasa agonizant de lent spre sud. Isabelle era recunoscătoare pentru praf. Acoperea geamul și ascundea privirilor peisajul groaznic, deprimant.

Oameni. Peste tot. În fața lor, în spatele lor, lângă ei; mulțimea era atât de compactă, că automobilul abia putea înainta, când și când. Era ca și când ar fi mers printr-un roi de albine care se spărgea o clipă, apoi se refăcea. Soarele era cumplit de arzător, transformând interiorul urât

mirositor al automobilului într-un cuptor și dogorind asupra femeilor de afară care își croiau drum către… ce anume? Nimeni nu știa exact ce se întâmpla în spatele lor sau unde ar fi fost în siguranță dacă mergeau înainte.

Mașina hurducăi în față, apoi se opri brusc. Isabelle se lovi de scaunul din fața ei. Copiii începură imediat să plângă și să o strige pe mama lor.

— La dracu', îngăimă Monsieur Humbert.

— M'sieur Humbert, spuse Patricia cu un glas afectat. Copiii.

O bătrână trecu pe lângă ei și bătu în capota mașinii.

— Păi cam asta e, Madame Humbert, zise el. Am rămas fără benzină.

Patricia arăta ca un pește pe uscat.

— Poftim?

— Am oprit de nenumărate ori. Știi și tu. Nu mai avem benzină și nici de unde să alimentăm.

— Dar… ei bine… ce-o să facem?

— Trebuie să găsim un loc unde să stăm. Poate îl conving pe fratele meu să vină să ne ia. Humbert deschise portiera automobilului, atent să nu lovească pe cineva, și ieși pe drumul murdar și prăfuit. Uite. Acolo. Étampes e aproape. O să facem rost de o cameră și ceva de mâncare și de dimineață totul o să ni se pară mai bun.

Isabelle se ridică în capul oaselor. Adormise și, între timp, sigur se întâmplase ceva. Aveau să abandoneze acolo automobilul?

— Credeți că putem merge pe jos până la Tours?

Patricia se răsuci în scaun. Arăta la fel de sleită de puteri și de încinsă pe cât se simțea Isabelle.

— Poate că una dintre cărțile tale o să te ajute. Au fost, cu siguranță, o alegere mai inteligentă decât pâine sau apă. Haideți, fetelor. Jos din mașină!

Isabelle întinse mâna spre valiza de la picioarele ei. Fusese îndesată bine și trebui să depună ceva

efort ca să o tragă afară. Cu un bombănit hotărât, o scoase, într-un final, de acolo, deschise portiera mașinii și se dădu jos.

Fu înconjurată imediat de oameni, împinsă, trasă și înjurată.

Cineva încercă să îi smulgă geamantanul din mână. Însă ea se împotrivi cu putere. În timp ce își strângea valiza lângă corp, o femeie trecu pe lângă ea, împingând o bicicletă încărcată cu bagaje. Femeia se holbă neajutorată la Isabelle, ochii ei întunecați trădându-i oboseala.

Altcineva se ciocni de Isabelle, care se împiedică și aproape căzu. Doar îngrămădeala de trupuri din fața ei o împiedică să cadă în genunchi în praf și murdărie. Auzi pe cineva lângă ea cerându-și scuze, însă, chiar când se pregăti să răspundă, Isabelle își aminti de familia Humbert.

Își croi drum către cealaltă parte a mașinii, strigând „M'sieur Humbert!"

Nu primi niciun răspuns, se auzea doar zgomotul necontenit al tălpilor pe drum.

O strigă pe Patricia, însă vocea ei se pierdu în tunetul atâtor picioare, atâtor cauciucuri care frământau praful. Oamenii se ciocneau de ea, treceau pe lângă ea. Dacă ar cădea în genunchi, ar fi călcată în picioare și ar muri acolo, singură în îmbulzeala de concetățeni.

Strânse tare mânerul moale de piele al valizei și se alătură marșului către Étampes.

Câteva ore mai târziu, când se lăsă noaptea, ea încă mai mergea. O dureau picioarele; făcuse o bășică ce o ustura cu fiecare pas făcut. Foamea o însoțea, dându-i insistent câte un ghiont dureros, însă nu avea ce face în privința aceasta. Își făcuse bagajul pentru o vizită la sora ei, nu pentru un exod fără sfârșit. Avea exemplarul ei preferat din *Doamna Bovary* și cartea pe care o citea toată lumea, *Pe aripile vântului*, și niște haine. Nu avea nici alimente, nici apă. Crezuse că întreaga călătorie avea să dureze câteva ore. Cu siguranță,

nu crezuse că avea să fie nevoită să *meargă pe jos* până la Carriveau.

Se opri în vârful unui dâmb. Lumina lunii dezvăluia miile de oameni care mergeau lângă ea, în fața ei, în spatele ei; o înghionteau, se ciocneau de ea, o împingeau în față, până când nu-i mai rămânea decât să meargă împleticit alături de ei. Alte sute de oameni aleseseră să se odihnească pe acea colină. Femei și copii poposiseră pe marginea drumului, pe câmpuri, în canale și șanțuri.

Drumul prăfuit era presărat cu automobile stricate și obiecte personale; uitate, aruncate, călcate în picioare sau prea grele să poată fi cărate. Femei și copii zăceau în iarbă sau sub copaci ori de-a lungul șanțurilor, adormiți, ținându-se strâns în brațe.

Isabelle se opri ostenită la intrarea în Étampes. Mulțumea se răspândea în fața ei, împleticindu-se pe drumul către oraș.

Și atunci știu.

Nu avea unde să stea și nici ce să mănânce în Étampes. Refugiații care ajunseseră acolo înaintea ei trebuie să fi trecut prin oraș ca lăcustele, cumpărând tot ce se găsise de mâncare în galantare. N-avea să găsească nicio cameră disponibilă. Banii nu-i erau de niciun folos.

Atunci, ce avea de făcut?

Să se îndrepte spre sud-vest, către Tours și Carriveau. Ce altceva? în copilărie, studiase hărțile acelei regiuni din dorința de a se întoarce la Paris. Știa zona, dacă ar fi în stare să *gândească*.

Se retrase din mulțime și se îndreptă către pâlcul de clădiri de piatră cenușii luminate de lună, aflate la depărtare, alegând cu atenție drumul prin vale. În jur, oamenii stăteau pe iarbă sau dormeau înveliți cu pături. Îi auzea mișcându-se și șoptind. Sute. Mii. În capătul opus al câmpiei, găsi o potecă ce ducea spre sud, de-a lungul unui perete de piatră scund. O luă pe acolo și se trezi singură. Se opri, lăsând ca sentimentul pe care îl încerca atunci să o

împresoare și să o liniștească. Apoi porni din nou. După vreun kilometru, poteca o duse într-un crâng cu copaci subțiri.

Era în inima pădurii și încerca să uite de durerea din degetul de la picior, de durerea din stomac, de uscăciunea gâtului, când simți miros de fum.

Și de carne friptă. Foamea îi clătină hotărârea și îi slăbi vigilența. Zări sclipirea roșiatică a focului și se îndreptă într-acolo. În ultima secundă, își dădu seama de pericol și se opri. O crenguță se rupse sub piciorul ei.

— Poți să vii aici, spuse o voce de bărbat. Te miști ca un elefant printre copaci.

Isabelle încremeni. Știa că fusese proastă. Și că o fată singură putea fi în pericol acolo.

— Dacă te-aș fi vrut moartă, ai fi fost deja moartă.

Asta era, cu siguranță, adevărat. Ar fi putut să o atace pe întuneric și să-i taie gâtul. Nu fusese atentă la altceva decât la propriul ei stomac gol și la aroma de carne friptă.

— Poți să ai încredere în mine.

Scrută bezna, încercând să îl vadă. Nu putu.

— Ai spune asta și dacă adevărul ar fi contrariul.

Auzi un râs.

— *Oui*. Acum, vino aici. Am un iepure pe foc.

Ea merse în direcția din care sclipea focul, peste un șanț pietruit și sus, pe colină. Trunchiurile copacilor din jurul ei păreau argintii în lumina lunii. Se mișca atent, gata să o ia la fugă în orice secundă. Când ajunse la ultimul copac dintre ea și foc, se opri.

Lângă foc stătea un tânăr rezemat de trunchiul gros al unui copac, cu un picior întins în față și cu celălalt îndoit. Probabil era doar cu câțiva ani mai mare decât Isabelle.

Îi era greu să îl vadă bine în lumina aceea portocalie. Avea păr negru și destul de lung, care nu părea obișnuit cu pieptenele și săpunul, și haine

atât de zdrențăroase, că îi aduseră aminte de refugiații de război care trecuseră recent prin Paris, strângând țigări, bucăți de hârtie și sticle goale și cerșind un bănuț sau ajutor. Avea chipul palid și bolnăvicios al unei persoane care nu știa niciodată dacă va avea ce să mănânce la masa următoare.

Și totuși îi oferea hrană ei.

— Sper că ești un domn, spuse ea din locul în care se afla în întuneric.

— Sunt sigur că speri, râse el.

Ea păși în lumina răspândită de foc.

— Stai jos, spuse el.

Ea se așeză în fața lui pe iarbă. El se întinse pe după foc și îi dădu sticla cu vin. Ea sorbi prelung, astfel că îl făcu să râdă când îi înapoie sticla și își șterse vinul de pe bărbie.

— Ce bețivă drăguță ești!

Isabelle habar n-avea cum să răspundă la asta.

El zâmbi.

— Gaëton Dubois. Prietenii îmi spun Gaët.

— Isabelle Rossignol.

— Ah, o privighetoare.

Ea ridică din umeri. Nu era nici pe departe o remarcă neobișnuită. Numele ei de familie însemna „privighetoare”. *Maman* le numea pe Vianne și pe Isabelle privighetorile ei când le săruta de noapte bună. Era una dintre puținele amintiri ale lui Isabelle despre ea.

— De ce pleci din Paris? Bărbații ca tine trebuie să rămână și să lupte.

— Au deschis închisoarea. Se pare că preferă să ne trimită să luptăm pentru Franța decât să stăm după gratii când vor invada nemții.

— Ai fost la închisoare?

— Te sperie asta?

— Nu. Doar că nu… mă așteptam.

— Ar trebui să fii speriată, spuse el, dându-și la o parte părul slinos din ochi. Oricum, cu mine ești în siguranță. Am alte lucruri pe cap. Mă duc să văd dacă *Maman* și sora mea sunt bine, apoi caut un

regiment să mă înrolez. O să omor cât de mulți ticăloși voi putea.

— Ai noroc, spuse ea, oftând.

De ce era atât de simplu pentru bărbați și atât de dificil pentru femei să facă ce doreau?

— Vino cu mine.

Isabelle știa prea bine că nu putea să-l creadă.

— Îmi ceri asta doar pentru că sunt frumoasă și crezi că, dacă rămân cu tine, o să ajung în patul tău, replică ea.

El o privi lung peste foc. Flacăra trosni și sâsâi când grăsimea se scurse peste ea. Sorbi prelung din vin și îi dădu și ei sticla. Aproape de foc, mâinile lor se atinseră, o senzație abia simțită de piele pe piele.

— Aș putea să te am chiar acum, dacă asta doream.

— Nu de bunăvoie, zise ea înghițind un nod, fără să-și poată lua ochii de la el.

— Ba de bunăvoie, răspunse el, într-un fel care o făcu să se înfioare și aproape că o împiedică să mai respire. Dar nu asta îmi doresc. Și nici nu am vrut să spun asta. Te-am întrebat dacă vii cu mine ca să lupți.

Isabelle simți ceva nou, un sentiment pe care nu-l putea deslușI. Știa că era frumoasă. Pentru ea, asta era pur și simplu o realitate. Oamenii i-o spuneau ori de câte ori o vedeau. Văzuse cum se holbau bărbații la ea cu priviri pline de dorință, complimentându-i părul sau ochii verzi ori buzele pline; văzuse cum se uitau la sânii ei. Își vedea frumusețea oglindită și în ochii femeilor, în cei ai fetelor de la școală, care nu-și doreau ca ea să stea aproape de băieții pe care îi plăceau ele și o considerau arogantă înainte ca ea să apuce să scoată măcar un cuvânt.

Frumusețea era doar o altă metodă de a o eticheta, nu de a o vedea. Se obișnuise să primească atenție în alte moduri. Și nici nu era complet inocentă când venea vorba de pasiune.

Surorile Sfântului Francisc o exmatriculaseră pentru că sărutase un băiat în timpul slujbei.

Însă de astă dată, era diferit.

Își dădea seama că și el îi remarcase frumusețea, chiar și în lumina aceea slabă, însă privirea lui trecuse dincolo de ea. Ori asta, ori era suficient de inteligent cât să înțeleagă că ea își dorea să ofere lumii ceva mai mult decât un chip drăguț.

— Pot să fac lucruri care să conteze, spuse ea încet.

— Sigur că poți. Aș putea să te învăț să folosești arma și cuțitul.

— Trebuie să ajung la Carriveau și să mă asigur că sora mea e bine. Soțul ei e pe front.

El o privi țintă peste foc.

— Mergem la sora ta la Carriveau și la mama mea la Poitiers, apoi plecăm să ne înrolăm.

După felul în care vorbea el, părea o aventură cu nimic diferită de mersul la circ, ca și cum ar fi urmat să vadă femei grase cu barbă și bărbați înghițind săbii.

Asta căutase ea toată viața.

— Așa facem atunci, se învoi ea, fără să-și poată reține un zâmbet.

Capitolul 6

În dimineața următoare, Isabelle se trezi clipind și zări lumina soarelui printre frunzele care foșneau deasupra ei.

Se ridică în capul oaselor și își aranjă fusta care se ridicase în timpul somnului, scoțând la iveală jartelele albe de dantelă și ciorapii de mătase rupți.

— Nu te obosi să faci asta pentru mine.

Isabelle privi în stânga ei și îl zări pe Gaëton venind spre ea. Îl văzu pentru prima dată clar. Era slab și deșirat, îmbrăcat în haine ca de cerșetor. Sub șapca zdrențuită, chipul lui era murdar, uscățiv și nebărbierit. Avea fruntea lată și bărbia proeminentă, ochi cenușii și profunzi, cu gene groase. Privirea din acei ochi era la fel de ascuțită precum bărbia lui și trăda un soi de foame. Cu o noapte în urmă, crezuse că aceea era privirea cu care se uitase la ea. Acum își dădea seama că era privirea cu care se uita la lume în general.

Nu era speriată de el, chiar deloc. Isabelle nu era ca sora ei, Vianne, care cădea pradă spaimei și neliniștii. Însă Isabelle nu era nici proastă. Dacă avea de gând să călătorească împreună cu acel bărbat, ar fi fost bine să lămurească vreo câteva lucruri.

— Deci, spuse ea. Închisoare.

El o privi lung și ridică o sprânceană, ca și când ar zice *Ești speriată deja*?

— O fată ca tine n-ar înțelege nimic. Ți-aș putea spune că a fost un soi de detenție ca a lui Jean Valjean și ți s-ar părea romantic.

Era unul dintre lucrurile pe care le auzea tot timpul. Totul se reducea la felul în care arăta, la fel ca în cazul celor mai multe comentarii meschine. Bineînțeles, o blondă frumoasă era prin definiție superficială și toantă.

— Furai mâncare să-ți hrănești familia?

El zâmbi strâmb, iar acel zâmbet îi dădu o căutătură piezișă, cu un colț al gurii ridicat mai sus decât celălalt.

— Nu.

— Ești periculos?

— Depinde. Ce părere ai despre comuniști?

— Ah. Deci ai fost deținut politic.

— Ceva de genul. Dar, cum ziceam, o fată drăguță ca tine nu știe ce înseamnă să lupți pentru supraviețuire.

— Ai fi surprins câte lucruri știu, Gaëton. Există mai multe tipuri de închisoare.

— Da, fată frumoasă? Ce știi tu despre asta?

— Pentru ce te-au arestat?

— Am luat lucruri care nu-mi aparțineau. Te mulțumește acest răspuns?

Hoț.

— Și te-au prins.

— Evident.

— Gaëton, asta nu e tocmai liniștitor. Ai fost neatent?

— Gaët, spuse el încet, îndreptându-se spre ea.

— Încă nu m-am hotărât dacă să te consider prieten.

El îi atinse părul și răsuci câteva șuvițe pe după degetul lui murdar.

— Suntem prieteni. Să fii sigură de asta. Acum, să mergem.

Când el întinse mâna spre a ei, primul impuls fu să îl refuze, însă nu o făcu. Ieșiră din pădure și reveniră pe drum, intrând din nou în mulțime, care se deschise doar cât să-i primească, apoi se închise din nou în jurul lor ca un pumn. Isabelle îl ținea cu o mână pe Gaëton, iar cu cealaltă geamantanul.

Merseră kilometri întregi.

Automobilele mureau în jurul lor. Roțile se stricau. Caii se opreau și nu mai puteau fi făcuți să se miște din loc. Isabelle se simțea din ce în ce mai apatică și mai nepăsătoare, epuizată de căldură,

praf și sete. O femeie șchiopătă lângă ea, plângând, cu lacrimi negre de la praf și murdărie, apoi locul ei fu luat de altă femeie, mai în vârstă, în haină de blană, care asudase îngrozitor și părea să poarte toate bijuteriile pe care le deținea.

Soarele devenea tot mai dogoritor și înăbușitor. Copiii plângeau, femeile oftau. Mirosul acru și stătut de transpirație umplea aerul, însă Isabelle se obișnuise atât de mult cu el, că abia dacă îl mai simțea, pe al altora sau pe al ei.

Se apropia ora trei, cea mai toridă parte a zilei, când văzură un regiment de soldați francezi mergând alături de ei, cărându-și puștile. Soldații se mișcau haotic, nu în formație. Un tanc huruia lângă ei, zdrobind obiectele lăsate pe drum; pe tanc zăceau câțiva soldați francezi palizi, cu capetele plecate.

Isabelle se eliberă de Gaëton și își făcu loc cu coatele prin mulțime până la regiment.

— Mergeți în direcția greșită! strigă ea, surprinsă de asprimea propriei voci.

Gaëton se năpusti asupra unui soldat și îl împinse cu atâta forță, încât acesta se împiedică și se lovi de un tanc ce se deplasa încet.

— Cine luptă pentru Franța?

Soldatul cu ochi tulburi clătină din cap.

— Nimeni.

În sclipirea argintie, Isabelle văzu cuțitul pe care Gaëton îl ținea la gâtul bărbatului. Soldatul își îngustă privirea.

— Dă-i drumul. Fă-o. Ucide-mă.

Isabelle îl trase pe Gaëton. În ochii lui văzu o furie atât de mare, că o sperie. Ar fi fost în stare; ar fi fost în stare să-i taie beregata acelui bărbat.

Și își aminti: *Au deschis închisorile*. Oare era mai rău decât un hoț?

— Gaët? spuse ea.

Vocea ei îl trezi. Scutură din cap ca și când ar fi încercat să-și limpezească mintea și coborî cuțitul.

— Cine luptă pentru noi? spuse el cu amărăciune, tușind din cauza prafului.

— Noi, răspunse ea. Curând.

În spatele ei, un automobil claxona. Isabelle îl ignoră. Automobilele erau la fel de eficiente ca mersul pe jos. Cele câteva care încă mai mergeau, se mișcau doar în măsura în care erau lăsate de oamenii din jurul lor. Semănau cu niște epave care pluteau printre trestiile unui râu mocirlos.

— Haide.

Îl trase departe de regimentul demoralizat.

Continuară să meargă, tot mână în mână, însă, pe măsură ce orele treceau, Isabelle observă o schimbare la Gaëton. Abia dacă mai vorbea și nu zâmbea deloc.

Mulțimea se subția după fiecare oraș. Oamenii rămaseră în Artenay, Saran și Orléans, cu ochii lucind de disperare în timp ce scormoneau în genți, buzunare și portofele după bani pe care sperau să aibă pe ce să-i cheltuiască.

Însă, Isabelle și Gaëton își continuară drumul. Merseră toată ziua și adormiră extenuați când se lăsă întunericul, apoi se treziră să pornească din nou la drum în ziua următoare. În a treia zi, Isabelle era deja amorțită de oboseală. Între aproape toate degetele ei de la picioare și pe călcâie se formaseră bășici roșii, care supurau, și fiecare pas o durea. Deshidratarea îi aduse o durere de cap teribilă, iar stomacul ei gol era ros de foame. Gâtul și ochii îi erau înecați de praf și tușea constant.

Se împiedică de un mormânt proaspăt săpat la marginea drumului, marcat de o cruce improvizată, făcută din două bucăți de lemn bătute împreună. Pantoful ei se prinse de ceva, o pisică moartă, și se dezechilibră aproape să cadă în genunchi. Gaëton o ținu.

Ea îi prinse mâna și se încăpățână să rămână dreaptă.

Cât timp trecuse de când nu mai auzise ceva?

O oră? O zi?

Albine. Bâzâiau deasupra capului ei, iar ea le îndepărtă. Își linse buzele uscate și se gândi la zilele plăcute din grădina unde zumzăiau albinele.

Nu.

Nu erau albine.

Cunoștea acel sunet.

Se opri, încruntându-se. Gândurile i se învălmășeau. Oare ce anume încerca să-și amintească?

Zumzetul se intensifică, umplând aerul, apoi apărură avioanele, șase sau șapte; păreau niște cruci mici pe cerul albastru și senin.

Isabelle își duse mâna la ochi și văzu avioanele apropiindu-se și coborând…

— Sunt nemții! strigă cineva.

În depărtare, un pod de piatră sări în aer într-o explozie de foc, piatră și fum.

Avioanele se lăsară și mai jos, deasupra mulțimii.

Gaëton o aruncă pe Isabelle la pământ și îi acoperi trupul cu al lui. Lumea deveni doar sunet pur: zgomotul motoarelor avioanelor, clănțănitul mitralierelor, bătaia inimii ei, țipetele oamenilor. Gloanțele mușcară din iarbă în rafale, oamenii strigau și urlau. Isabelle văzu o femeie zburând în aer ca o păpușă de cârpe și apoi izbindu-se de pământ.

Copacii se frângeau și se prăbușeau, oamenii țipau. Izbucniră flăcări, iar aerul se umplu de fum.

Apoi… tăcere.

Gaëton se rostogoli de pe ea.

— Ești bine? întrebă el.

Ea își dădu părul din ochi și se ridică în capul oaselor.

Peste tot erau trupuri mutilate, flăcări și fum negru, dens. Oamenii urlau, plângeau, mureau.

— Ajută-mă! gemu un bătrân.

Isabelle se târî spre el în patru labe, dându-și seama, când se apropie, că pământul era îmbibat

de sângele lui. O rană în stomac se căsca prin cămașa lui sfâșiată, iar intestinele îi ieșeau prin carnea ciopârțită.

— Poate este vreun doctor pe-aici.

Doar atât fu în stare să spună.

Apoi îl auzi din nou. Zumzetul.

— Se întorc.

Gaëton o trase în picioare. Ea aproape că alunecă pe iarba înecată în sânge. În apropiere căzu o bombă, explodând în foc. Isabelle văzu un copilaș în scutece murdare, plângând lângă o femeie moartă.

Merse împleticit spre el, dar Gaëton o trase în lături.

— Trebuie să îl ajut…

— Moartea ta n-o să-l ajute pe copilul ăla, spuse el aspru, trăgând-o atât de tare că o duru. Merse alături de el ca prin ceață. Trecură pe lângă automobile părăsite și trupuri, cele mai multe sfâșiate, sângerânde, cu oasele ieșite prin haine.

La marginea orașului, Gaëton o trase pe Isabelle într-o bisericuță de piatră. Alți oameni erau deja acolo, ghemuiți în colțuri, ascunzându-se printre șirurile de bănci, îmbrățișându-i strâns pe cei dragi.

Aeroplanele huruiau deasupra, însoțite de sunetul strident de mitralieră. Vitraliile se făcură țăndări. Bucăți de sticlă colorată căzură pe podea, rănindu-i pe cei aflați în calea lor. Grinzile trosniră, căzură pietre și praf. Gloanțe zburau prin toată biserica, țintuind la podea brațe și picioare. Altarul explodă.

Gaëton îi spuse ceva lui Isabelle, iar ea răspunse, sau cel puțin așa credea, însă nu era sigură. Înainte să se dezmeticească, altă bombă șuieră și căzu, iar acoperișul de deasupra ei explodă.

Capitolul 7

Socotind după standardele de la oraș, școala elementară nu era o clădire mare, însă era spațioasă și bine organizată, suficientă pentru copiii din Carriveau. Înainte să devină școală, clădirea găzduise grajdurile unui moșier bogat, de unde și forma ei de U. Curtea centrală fusese locul în care se adunau trăsurile și comercianții. Avea ziduri de piatră cenușii, obloane vopsite în albastru aprins și podele de lemn. Odinioară, lângă el fusese un conac, bombardat în Marele Război și niciodată reconstruit. La fel ca multe alte școli din orășelele franceze, se afla la marginea orașului.

Vianne era în clasa ei, la catedră, și privea chipurile luminoase ale copiilor din fața ei, ștergându-și buza superioară cu o batistă mototolită. Pe jos, lângă banca fiecărui copil, se afla masca de gaze obligatorie. Acum, copiii le purtau cu ei peste tot.

Ferestrele deschise și zidurile groase de piatră țineau soarele la distanță, dar, cu toate acestea, căldura era înăbușitoare. Numai Dumnezeu știe că era destul de greu să se concentreze chiar și așa, fără povara suplimentară a căldurii. Veștile din Paris erau teribile, îngrozitoare. Toată lumea nu vorbea despre altceva decât despre viitorul sumbru și despre prezentul șocant: nemții în Paris. Linia Maginot distrusă. Soldații francezi morți în tranșee sau fugind de pe front. În ultimele trei nopți, de când primise telefonul de la tatăl ei, nu pusese geană pe geană. Dumnezeu știe unde era Isabelle, între Paris și Carriveau, iar de la Antoine nu primise nicio veste.

— Cine vrea să conjuge verbul *courir*[1]? întrebă ea ostenită.

— N-ar trebui să învățăm germană?

Vianne realiză ce întrebare i se pusese. Acum, elevii deveniseră atenți, ședeau drepți, cu sclipiri în ochi.

— Pardon? spuse ea, dregându-și glasul, ca să tragă de timp.

— Ar trebui să învățăm germană, nu franceză.

Micul Gilles Fournier, fiul măcelarului, fusese cel care vorbise. Tatăl lui și toți cei trei frați mai mari plecaseră la război, lăsându-i doar pe el și pe mama lui să aibă grijă de măcelăria familiei.

— Și să tragem cu pușca, îi ținu isonul François, încuviințând din cap. *Maman* spune că va trebui să știm cum să împușcăm nemți.

— Bunica mea spune că ar trebui să plecăm cu toții, spuse Claire. Își amintește cum a fost ultimul război și spune că suntem proști dacă rămânem.

— Nemții nu vor trece Loara, nu-i așa, Madame Mauriac?

În rândul din față, pe mijloc, Sophie ședea aplecată în față pe locul ei, cu mâinile încleștate pe banca de lemn și cu ochii mari. Zvonurile o necăjiseră și pe ea la fel de mult ca pe Vianne. Copilul plânsese două nopți la rând până adormise, îngrijorată pentru tatăl ei. Acum, Bébé venea cu ea la școală. Sarah stătea în bancă lângă prietena ei cea mai bună, la fel de speriată.

— E firesc să vă fie frică, spuse Vianne, venind spre ele. Asta îi spusese și lui Sophie cu o noapte în urmă, și chiar ei înseși. Însă cuvintele păreau golite de sens.

— Nu mi-e frică, spuse Gilles. Am cuțit. O să-i omor pe toți nemții murdari care o să apară în Carriveau.

Sarah făcu ochii mari.

— Vin încoace?

— Nu, răspunse Vianne. Nu îi fusese ușor să nege, căci propria ei teamă era concentrată în acel cuvânt, denaturându-i sensul. Soldații francezi – tații, frații și unchii voștri – sunt cei mai curajoși

bărbați din lume. Sunt sigură că luptă pentru Paris, și Tours, și Orléans chiar acum.

— Dar Parisul e cucerit, spuse Gilles. Ce s-a întâmplat cu soldații francezi de pe front?

— În războaie, sunt bătălii mai mari sau mai mici. Și pierderi. Însă bărbații noștri nu îi vor lăsa pe nemți să câștige. Nu ne vom da bătuți. Se apropie și mai mult de elevii ei. Însă și noi avem rolul nostru, noi cei care am rămas în urmă. Și noi trebuie să fim puternici și curajoși și să nu ne gândim la ce e mai rău. Trebuie să ne vedem în continuare de viață, pentru ca tații, și frații, și… soții noștri să aibă o viață la care să se întoarcă, *oui*?

— Dar ce se întâmplă cu Tante Isabelle? întrebă Sophie. Bunicul a spus că ar fi trebuit să fie deja aici.

— Și vărul meu a fugit din Paris, spuse François. Și nici el nu a ajuns.

— Unchiul meu spune că drumurile sunt rele.

Sună clopoțelul, iar elevii săriră de la locurile lor ca și când ar fi fost pe arcuri. Într-o clipă, războiul, avioanele și frica fură uitate. Erau copii de opt și nouă ani liberi după o zi de vară la școală și se purtau întocmai. Țipau, râdeau, vorbeau la unison, se împingeau și alergau spre ușă.

Vianne răsuflă ușurată că sunase clopoțelul. Pentru numele lui Dumnezeu, era învățătoare! Ce să știe ea despre asemenea pericole? Cum să aline teama unui copil, când propria ei teamă o subjuga? Își făcu de lucru cu activitățile obișnuite, strângând mărunțișurile lăsate în urmă de șaisprezece copii, scuturând creta din bureții moi, punând cărțile la locul lor. Când totul fu în ordine, își băgă hârtiile și creioanele în săculețul de piele și își luă geanta din sertarul de jos al catedrei. Apoi își puse pălăria de paie, o fixă pe cap și ieși din clasă.

Străbătu coridoarele tăcute, făcându-le cu mâna colegelor care încă se aflau în sălile de curs. Mai

multe încăperi fuseseră închise după ce profesorii bărbați fuseseră mobilizați.

La clasa lui Rachel se opri, urmărindu-și prietena cum îl așază pe fiul ei în cărucior și apoi se îndreaptă spre ușă. Rachel plănuise să își ia liber un semestru și să stea acasă cu Ari, însă războiul îi schimbase planurile. Acum nu avea altă opțiune decât să își ia bebelușul cu ea la serviciu.

— Arăți la fel cum mă simt eu, spuse Vianne când se apropie prietena ei.

Din pricina umezelii, părul negru al lui Rachel își dublase volumul.

— Asta n-are cum să fie un compliment, dar sunt disperată, așa că o iau drept compliment. Apropo, ai cretă pe obraz.

Vianne își șterse absentă creta și se aplecă deasupra căruciorului. bebelușul dormea bușteau.

— Cum îi merge?

— Pentru un bebeluș de zece luni, care ar trebui să fie acasă cu mama lui, dar care, în schimb, umblă hai-hui prin oraș pe sub avioanele inamice și ascultă zilnic țipetele unor copii de zece ani? Bine.

Zâmbi și își îndepărtă un cârlionț umed de pe față în timp ce traversau coridorul.

— Se simte amărăciunea?

— Nu mai mult decât la noi toți.

— Ha! Amărăciunea îți face bine. Toate zâmbetele alea și prefăcătoria ta îmi produc urticarie.

Rachel coborî căruciorul pe cele trei trepte de piatră până pe aleea ce ducea spre locul de joacă înverzit care, cândva, fusese teren de antrenament pentru cai și zonă de livrări pentru comercianți. O fântână de piatră, veche de patru sute de ani, clipocea și picura apă în mijlocul curții.

— Haideți, fetelor! strigă Rachel către Sophie și Sarah, care stăteau pe o bancă.

Fetele ascultară imediat și o luară în fața femeilor, sporovăind întruna și ținându-se de

mână. A doua generație de cele mai bune prietene.

Ieșiră pe alee, apoi pe strada Victor Hugo, chiar în fața unui bistro, unde bătrânii ședeau pe scaune de fier, bând cafea, fumând și discutând politică. În fața lor, Vianne văzu trei femei care șchiopătau, cu hainele zdrențăroase și chipul îngălbenit de praf.

— Bietele femei! oftă Rachel. Hélène Ruelle mi-a spus de dimineață că în oraș au sosit azi-noapte cel puțin doisprezece refugiați. Poveștile pe care le aduc cu ei nu sunt bune. Însă nimeni nu înflorește o poveste mai mult ca Hélène.

În mod normal, Vianne ar fi comentat cu privire la caracterul clevetitor al lui Hélène, însă nu ar fi fost tocmai sinceră. După spusele lui *Papa*, Isabelle plecase din Paris cu multe zile în urmă și tot nu ajunsese la Le Jardin.

— Îmi fac griji pentru Isabelle, spuse ea.

Rachel își trecu brațul pe după cel al lui Vianne.

— Îți mai aduci aminte prima dată când sora ta a fugit de la pensionul ăla din Lyon?

— Avea șapte ani.

— A mers până la Amboise. Singură. Fără bani. A petrecut două nopți în pădure și apoi a luat trenul grație puterii ei de convingere.

Vianne abia dacă își amintea ceva din acea perioadă, cu excepția propriei sale suferințe. Când pierduse primul copil, căzuse pradă disperării. Anul pierdut, așa îl numea Antoine. Și tot așa îl considera și ea. Când Antoine îi spusese că avea să o ducă pe Isabelle la Paris și la *Papa*, Vianne se simțise – să o ierte Dumnezeu – ușurată.

Nu era deloc surprinzător că Isabelle fugise de la pensionul unde fusese trimisă. Vianne încă se simțea rușinată pentru felul în care se purtase cu sora ei mai mică.

— Avea nouă ani când a ajuns prima dată la Paris, spuse Vianne, încercând să găsească consolare în acea poveste familiară. Isabelle era tare, motivată și hotărâtă; așa fusese mereu.

— Dacă nu mă înșel, doi ani mai târziu a fost exmatriculată după ce fugise de la școală ca să vadă un circ ambulant. Sau asta a fost când a coborât cu un cearșaf de la fereastra dormitorului ei de la etajul doi? zâmbi Rachel. Ce vreau să spun e că Isabelle o să ajungă aici, dacă asta își dorește.

— Să-l ferească Dumnezeu pe cel care-ar încerca s-o oprească.

— O să ajungă dintr-un moment în altul. Îți zic sigur. Asta, dacă nu cumva o fi întâlnit vreun prinț exilat și s-a îndrăgostit nebunește.

— Numai ei i s-ar putea întâmpla așa ceva.

— Vezi? o tachină Rachel. Deja te simți mai bine. Acum hai la mine să bei o limonadă. E perfectă într-o zi toridă ca asta.

•

După cină, Vianne o duse pe Sophie la culcare și coborî. Era prea îngrijorată ca să se poată relaxa. Tăcerea din casă îi tot amintea că nimeni nu venise la ușa ei. Nu putea sta locului. În ciuda discuției ei cu Rachel, nu-și putea stăpâni neliniștea și presimțirile îngrozitoare în privința lui Isabelle.

Vianne se ridică, apoi se așeză, se ridică din nou și se duse să deschidă ușa de la intrare.

Afară, câmpia se întindea sub cerul de seară scăldat în nuanțe violet și roz. În curtea ei, toate formele erau familiare: merii bine îngrijiți se ridicau protector între ușa din față și peretele de piatră acoperit de trandafiri cățărători, dincolo de care se aflau drumul către oraș și hectare întregi de câmp, presărat ici-colo cu crânguri de copaci cu trunchiuri subțiri. Mai departe, la dreapta, se afla pădurea mai deasă în care ea și Antoine obișnuiau să se strecoare în tinerețe ca să fie singuri.

Antoine.

Isabelle.

Unde erau? Oare el era pe front? Iar ea venea pe jos de la Paris?

Nu te gândi la asta.

Simțea nevoia să facă ceva. Grădinărit. Să-și țină mintea ocupată cu altceva.

Își luă mănușile tocite de grădină și încălță cizmele de lângă ușă, apoi se duse în grădina amenajată pe un petic de pământ neted, între șopron și hambar. Cartofi, ceapă, morcovi, broccoli, mazăre, fasole, castraveți, roșii și ridichi creșteau pe răzoarele atent îngrijite. Pe panta dintre grădină și hambar se aflau șiruri frumos amenajate de zmeură și mure. Îngenunche pe solul negru, bogat și începu să smulgă buruienile.

De obicei, începutul verii era un timp al promisiunilor. Cu siguranță, lucrurile puteau lua o întorsătură rea în acest anotimp torid, însă, dacă rămâneai hotărât și calm și nu te eschivai de la activitățile importante ale plivitului și răritului, plantele puteau fi dirijate și îmblânzite. Vianne se asigura întotdeauna că răzoarele erau organizate cu precizie și îngrijite cu o mână puternică, dar blândă. Și mai important decât ceea ce oferea ea grădinii era ceea ce îi oferea ei grădina. În grădină își găsea liniștea.

Încet, treptat, realiză că ceva era în neregulă. Întâi, un sunet straniu, o vibrație, o bufnitură, apoi un murmur. Urmară mirosurile: ceva complet diferit de mirosul dulce al grădinii ei, ceva acru și înțepător, care o făcu să se gândească la putreziciune.

Vianne își șterse fruntea, conștientă că își murdărea fața cu noroi negru, apoi se ridică. Își băgă mănușile murdare în buzunarele largi ale pantalonilor și se îndreptă spre poartă. Înainte să ajungă la ea, își făcură apariția trei femei care păreau sculptate din umbre. Stăteau înghesuite una în alta pe drum, chiar în spatele porții ei. O bătrână în zdrențe le ținea aproape de ea pe celelalte: o tânără cu un bebeluș în brațe și o adolescentă care ținea o colivie goală într-o mână și o lopată în cealaltă. Toate aveau ochii sticloși și aprinși; tânăra mamă tremura vizibil. Fețele lor erau

scăldate de sudoare, în privirea lor se citea înfrângerea. Bătrâna întinse mâinile murdare și goale.

— Aveți niște apă? întrebă ea, însă, chiar în timp ce punea întrebarea, păru nesigură. Înfrântă.

Vianne deschise poarta.

— Sigur. Vreți să intrați? Să stați jos?

Bătrâna scutură din cap.

— Suntem înaintea lor. Pentru cei din urmă nu mai e nimic.

Vianne nu înțelegea la ce se referea femeia, dar nu conta. Vedea că femeile erau răpuse de oboseală și de sete.

— Așteptați puțin.

Intră în casă și le împachetă pâine și morcovi cruzi și o bucățică de brânză. Tot ce își permitea să le ofere. Umplu cu apă o sticlă de vin și se întoarse cu proviziile.

— Nu e mult, spuse ea.

— E mai mult decât am avut de când am plecat din Tours, spuse tânăra cu o voce stinsă.

— Ați fost în Tours? întrebă Vianne.

— Bea, Sabine, spuse bătrâna, ducând apa la buzele fetei.

Vianne tocmai se pregătea să întrebe de Isabelle, când bătrâna spuse pe un ton ascuțit:

— Sunt aici.

Tânăra mamă gemu și strânse la piept bebelușul, care era atât de tăcut și cu mânuțele atât de albastre, încât Vianne icni.

Copilul era mort.

Vianne cunoștea acea durere feroce de care nu puteai să scapi; căzuse în abisul care înceţoșa mintea și făcea o mamă să nu renunțe nici măcar atunci când orice speranță era de mult pierdută.

— Intrați în casă, îi spuse bătrâna lui Vianne. Și încuiați ușile.

— Dar…

Cele trei femei zdrențăroase se retraseră în grabă, ca și când respirația lui Vianne ar fi devenit

otrăvitoare.

Apoi văzu mulțimea de forme întunecate care traversa câmpia și venea pe drum.

Mirosul ajunse înaintea lor. Transpirație umană și murdărie. Pe măsură ce se apropiau, duhoarea întunecată începu să capete formă. Văzu oameni pe stradă și pe câmp, mergând, șchiopătând, venind spre ea. Unii împingeau biciclete sau cărucioare ori trăgând după ei căruțe. Câinii lătrau, copiii plângeau. Se auzeau tușind, dregându-și glasul, văitându-se. Înaintau pe câmp și pe drum, apropiindu-se tot mai mult, împingându-se, vorbind din ce în ce mai tare.

Erau prea mulți ca Vianne să-i poată ajuta. Intră în grabă în casă și încuie ușa în urma ei. Înăuntru, intră în toate camerele, încuind ușile și trăgând obloanele. Când termină, rămase în picioare în camera de zi, nesigură, cu inima bătându-i cu putere.

Casa începu să se cutremure ușor. Ferestrele se clătinară, obloanele se loviră de exteriorul de piatră. Praful căzu de pe grinzile expuse ale tavanului.

Cineva bătu cu putere în ușa din față. Bătaia continuă la nesfârșit, pumnii izbindu-se de ușă ca loviturile de ciocan, făcând-o pe Vianne să se înfioare.

Sophie coborî în fugă scările, strângându-l pe Bébé la piept.

— *Maman*!

Vianne își deschise brațele și o primi pe Sophie. Își strânse fiica la piept, în timp ce asaltul se înteți. Cineva bătu în ușa laterală. Oalele de cupru care atârnau în bucătărie se izbiră unele de altele, cu un sunet ce amintea de clopotul bisericii. Auzi scârțâitul pompei de afară. Își luau apă.

Vianne îi spuse lui Sophie:

— Așteaptă aici un moment. Stai pe canapea.

— Nu pleca de lângă mine!

Vianne se desprinse de fiica ei și o forță să se așeze. Luă un vătrai de fier de lângă șemineu și se strecură cu precauție în sus pe scări. Din siguranța dormitorului ei, aruncă o privire afară, atentă să rămână ascunsă.

În curtea ei erau zeci de oameni, majoritatea femei și copii, care se mișcau precum o haită de lupi hămesiți. Vocile lor se amestecau într-un singur vaiet disperat.

Vianne se retrase. Dacă ușile nu țineau? Atâția oameni ar putea sparge ușile și geamurile, chiar și zidurile.

Coborî din nou scările, îngrozită, fără să mai respire până n-o văzu pe Sophie în siguranță pe canapea. Vianne se așeză lângă fiica ei și o îmbrățișă, lăsând-o pe Sophie să se ghemuiască lângă ea ca o fetiță mult mai mică. Mângâie părul cârlionțat al fiicei ei. O mamă mai bună și mai puternică ar fi avut o poveste pregătită pentru un astfel de moment, însă Vianne era atât de înspăimântată, că își pierduse complet vocea. Tot ce-i trecea prin minte era o rugă fără început și fără sfârșit. *Te rog*.

O trase pe Sophie mai aproape și spuse:

— Sophie, du-te la culcare. Sunt aici.

— *Maman*, spuse Sophie, cu vocea aproape pierdută în bubuiturile din ușă. Dacă Tante Isabelle e afară?

Vianne privi lung chipul mic și sincer al lui Sophie, acoperit de o peliculă subțire de transpirație și praf.

— Dumnezeu s-o aibă în pază! fu tot ce putu spune.

•

La vederea casei cenușii din piatră, Isabelle se simți extenuată. Umerii îi erau căzuți. Bășicile de pe picioarele ei deveniseră de nesuportat. În fața ei, Gaëton deschise poarta. O auzi cum se deschide și se înclină într-o parte, pe jumătate ruptă.

Merse împleticindu-se spre ușa din față, sprijinindu-se de el. Bătu de două ori, cu o grimasă de durere fiecare dată când încheieturile sângerânde ale mâinilor ei loveau lemnul.

Nu răspunse nimeni.

Bătu cu amândoi pumnii, încercând să strige numele surorii ei, însă era prea răgușită.

Ea se clătină în spate, aproape prăbușindu-se în genunchi, înfrântă.

— Unde ai putea dormi? întrebă Gaëton, sprijinind-o să nu cadă, cu mâna pe după mijlocul ei.

— În spate. La pergolă.

El o conduse pe după casă până în curtea din spate. În umbra deasă a arborelui, impregnată de parfum de iasomie, ea căzu în genunchi. Aproape că nici nu observă când el dispăru, apoi se întoarse cu niște apă stătută, pe care ea o bău din mâinile lui făcute căuș. Nu-i era de ajuns. Stomacul o rodea de foame, trimițând o durere ascuțită până în străfundurile ființei sale. Însă, când el dădu să plece din nou, întinse mâna după el și murmură ceva, o rugăminte să nu o lase singură. El se lăsă jos lângă ea și întinse brațul ca să-i sprijine capul pe el. Stăteau întinși unul lângă altul în noroiul cald, privind în sus prin desișul întunecat de plante agățătoare care înfășurau stâlpii de lemn și coborau în cascadă până la pământ. Mireasma amețitoare de iasomie, de trandafiri înfloriți și de pământ reavăn crea un alcov minunat. Însă, nici măcar acolo, în acea tăcere, nu puteau uita prin ce trecuseră și schimbările care se apropiau cu pași repezi.

Remarcase o schimbare la Gaëton, văzuse cum furia și mânia neputincioasă îi șterseseră compasiunea din ochi și zâmbetul de pe buze. Abia dacă vorbise după bombardament, iar, când o făcuse, vocea îi era întretăiată și aspră. Acum amândoi știau mai multe despre război, despre ceea ce urma să vină.

— Aici, cu sora ta, ai putea fi în siguranță, spuse el.

— Nu vreau să fiu în siguranță. Iar sora mea nu mă va dori.

Ea se întoarse să-l privească. Razele lunii cădeau în forme dantelate, luminându-i ochii și gura și lăsându-i nasul și bărbia în întuneric. După doar câteva zile arăta altfel, deja mai bătrân, măcinat de griji și furios. Mirosea a transpirație, și a sânge, și a noroi, și a moarte, însă știa că și ea mirosea la fel.

— Ai auzit de Edith Cavell? întrebă ea.

— Ți se pare că sunt un om educat?

Ea se gândi o clipă, apoi răspunse.

— Da.

El tăcu suficient de mult cât ea să-și dea seama că îl luase prin surprindere.

— Știu cine e. A salvat viața a sute de piloți aliați în Marele Război. A rămas faimoasă pentru că a spus: „Patriotismul nu e suficient”. Și e eroina ta, o femeie executată de inamic.

— O femeie care a schimbat lucrurile, spuse Isabelle, studiindu-l. Mă bazez pe tine, un criminal și un comunist, să mă ajuți să schimb și eu lucrurile. Poate chiar sunt nebună și impulsivă cum spun ei.

— Cine sunt „ei”?

— Toată lumea. Se opri, simțind cum își recapătă speranța. Regula ei era să nu aibă încredere în nimeni, și totuși avea încredere în Gaëton. O privea ca și când ar fi fost importantă. O să mă iei cu tine. Așa cum ai promis.

— Știi cum sunt pecetluite astfel de promisiuni?

— Cum?

— Cu un sărut.

— Nu mă tachina. Asta e o treabă serioasă.

— Ce treabă poate fi mai serioasă decât un sărut în prag de război? Zâmbea, dar nu din toată inima. Furia aceea mocnită îi revenise în ochi și o speria, amintindu-i că, într-adevăr, nu îl cunoștea deloc.

— Aș săruta un bărbat suficient de curajos cât să mă ia cu el la luptă.

— Cred că nu știi nimic despre săruturi, spuse el cu un oftat.

— Se pare că tu știi. Se rostogoli departe de el și îi evită imediat atingerea. Încercând să pară detașată, se întoarse din nou spre el, simțindu-i respirația pe gene.

— Vreau să te iau cu mine, spuse el.

Întinse brațul încet și îi cuprinse ceafa cu mâna, apoi o trase spre el.

— Ești sigură? întrebă el, buzele lui aproape atingându-le pe ale ei. Ea nu știu dacă întrebarea se referea la mersul pe front sau îi cerea permisiunea să o sărute, însă atunci, în acel moment, nu conta. Isabelle le mai oferise săruturi băieților, ca și când ar fi fost niște mărunțișuri de lăsat pe bancă în parc și pierdute în tapițeria scaunelor; fără valoare. Niciodată, nici măcar o dată, nu tânjise cu adevărat după un sărut.

— *Oui*, șopti ea, întinzându-se spre el.

La sărutul lui, ceva în interiorul cicatrizat și gol al inimii ei se deschise și se dezlănțui. Pentru prima dată, romanele ei de dragoste căpătară un sens. Realiză că peisajul sufletului unei femei se putea schimba la fel de rapid precum o lume în război.

— Te iubesc! spuse ea.

Ultima oară când rostise acele cuvinte avusese patru ani și i le spusese mamei sale. La declarația ei, expresia lui Gaëton se schimbă, înăsprindu-se. Zâmbetul pe care i-l oferi fu atât de încordat și de fals, încât ea nu înțelese ce transmitea.

— Ce e? Am făcut ceva rău?

— Nu. Sigur că nu, răspunse el.

— Suntem norocoși că ne-am găsit unul pe celălalt, spuse ea.

— Nu suntem norocoși, Isabelle. Crede-mă.

În timp ce spunea aceasta, o trase spre el pentru încă un sărut.

Iar ea se lăsă în voia senzațiilor acelui sărut, îl lăsă să devină întregul ei univers și simți, în sfârșit, ce însemna să fie de ajuns pentru cineva.

•

Când se trezi, Vianne constată întâi tăcerea. Undeva, ciripea o pasăre. Rămase întinsă în pat, nemișcată, ascultând. Lângă ea, Sophie sforăia și murmura în somn.

Vianne se duse la fereastră și trase obloanele.

În curtea ei, ramurile mărului atârnau ca niște brațe rupte, iar poarta anina într-o rână, cu două dintre cele trei balamale smulse. Peste drum, câmpia era călcată în picioare, iar florile zdrobite. Refugiații care trecuseră pe acolo lăsaseră în urma lor obiecte și gunoaie: geamantane, cărucioare, paltoane, prea grele ca să poată fi cărate și prea călduroase ca să poată fi purtate, fețe de pernă și căruțe.

Vianne coborî scările și deschise cu precauție ușa din față. Ascultă, însă nu auzi niciun zgomot, apoi descuie și apăsă clanța.

Îi devastaseră grădina, smulgând tot ce păruse comestibil și lăsând în urmă lujeri rupți și mormane de noroi.

Totul era distrus, dispăruse. Simțindu-se înfrântă, merse pe după casă în curtea din spate, și ea devastată.

Era gata să se întoarcă în casă, când auzi un sunet. Un scâncet. Poate un copilaș plângând.

Îl auzi din nou. Oare cineva lăsase în urmă un bebeluș?

Traversă cu grijă curtea către pergola din lemn înfășurată în trandafiri și iasomie.

Isabelle zăcea ghemuită la pământ, cu rochia zdrențuită, fața tăiată și lovită, ochiul stâng umflat și aproape închis și cu o bucată de hârtie prinsă de corsajul rochiei.

— Isabelle!

Sora ei ridică ușor bărbia și deschise un ochi roșu.

— V, spuse ea cu o voce spartă și răgușită. Îți mulțumesc că m-ai ținut afară.

Vianne se duse la sora ei și îngenunche lângă ea.

— Isabelle, ești plină de sânge și de vânătăi. Ai fost…

O clipă, Isabelle păru să nu înțeleagă.

— Oh. Nu e sângele meu. Sau, cel puțin, mare parte din el nu e. Privi în jur. Unde e Gaët?

— Poftim?

Isabelle se ridică în picioare clătinându-se, mai-mai să se prăbușească.

— M-a părăsit? Da, m-a părăsit. Începu să plângă. M-a părăsit.

— Haide, spuse Vianne cu blândețe.

Își conduse sora în interiorul răcoros al casei, unde Isabelle își aruncă pantofii murdari de sânge, care se loviră de perete și apoi căzură pe podea. Lăsă urme însângerate de tălpi în drum spre baia ascunsă sub scări.

În timp ce Vianne încălzea apa și umplea cada, Isabelle rămase așezată pe podea, cu picioarele întinse și tălpile decolorate de sânge, mormăind ceva și ștergându-și lacrimile, care pe obrajii ei se transformau în noroi.

Când baia fu pregătită, Vianne se întoarse spre Isabelle și o dezbrăcă cu blândețe. Isabelle era ca un copil, flexibilă, scâncind de durere.

Vianne descheie nasturii de la spatele rochiei cândva roșii a lui Isabelle, pe care o scoase, temându-se că până și cea mai ușoară respirație ar putea să o dărâme pe sora ei. Lenjeria de corp din dantelă a lui Isabelle era pătată din loc în loc de sânge. Vianne îi desfăcu corsetul și îl scoase.

Isabelle strânse din dinți și intră în cadă.

— Lasă-te pe spate.

Isabelle făcu întocmai, iar Vianne turnă apă fierbinte peste capul surorii ei, atentă să nu îi intre în ochi. În timp ce spăla părul murdar și trupul lovit al lui Isabelle, rosti în continuu cuvinte lipsite de sens, menite să o aline.

O ajută pe Isabelle să iasă din cadă și îi zvântă trupul cu un prosop alb, moale. Isabelle o privi lung, cu pomeții căzuți și ochi goi.

— Hai să dormi puțin, spuse Vianne.

— Să dorm, bâigui Isabelle, rezemându-și capul într-o parte.

Vianne îi aduse lui Isabelle o cămașă de noapte cu miros de levănțică și apă de trandafiri și o ajută să o îmbrace. Fata abia își mai putea ține ochii deschiși când Vianne o conduse în dormitorul de la etaj și o băgă sub o pătură subțire. Isabelle adormi înainte să pună capul pe pernă.

•

Când se trezi Isabelle, afară era beznă. Își amintea lumina zilei.

Unde era?

Se ridică atât de rapid în capul oaselor, că îi vâjâi capul. Respiră ușor de câteva ori, apoi privi în jur.

Dormitorul de la etaj de la Le Jardin. Vechea ei cameră. Nu îi dădea un sentiment prea plăcut. Oare de câte ori o încuiase Madame Nenorocire în dormitor „spre binele ei”?

— Nu te gândi la asta, spuse ea cu voce tare.

Urmă o amintire și mai neplăcută: Gaëton. La urma urmei, o abandonase și se simțea copleșită de acea dezamăgire profundă pe care o cunoștea prea bine.

Oare chiar nu învățase *nimic* în viață? Oamenii plecau. Știa asta. Și, mai ales, o părăseau pe ea.

Se îmbrăcă în halatul de casă fără formă, pe care îl lăsase Vianne la picioarele patului. Apoi coborî scările înguste, cu trepte mici, ținându-se de balustrada de fier. Simțea că pe un triumf fiecare pas dureros pe care îl făcea.

Jos, casa era tăcută. Singurul sunet care se auzea venea de la un radio, al cărui volum era dat încet. Îl recunoscu pe Maurice Chevalier cântând un cântec de dragoste. *Perfect*.

Vianne era în bucătărie, purtând un șorț cadrilat peste un halat galben-deschis. Părul îi era acoperit de o eșarfă cu flori. Curăța cartofi cu un cuțit. În spatele ei, o oală de fontă bolborosea vesel.

Mirosurile îi lăsară lui Isabelle gura apă.

Vianne se grăbi să-i tragă un scaun la măsuța din colțul bucătăriei.

— Stai jos aici.

Isabelle se prăbuși pe scaun. Vianne îi aduse o farfurie pregătită deja. O bucată de pâine caldă încă, un triunghi de brânză, puțină pastă de gutui și câteva felii de șuncă.

Isabelle luă pâinea în mâinile ei roșii și zgâriate și o duse la gură, inhalând mirosul de drojdie. Mâinile îi tremurau pe cuțitul pe care îl luă să întindă brânza și fructele pe pâine. Când îl lăsă jos, cuțitul zăngăni. Mușcă din pâine și i se păru cea mai gustoasă îmbucătură din viața ei. Coaja tare a pâinii, interiorul său moale, brânza untoasă și fructele se combinau și aproape o făceau să leșine. Înnebunită, mâncă restul, abia observând ceașca de *café noir* pe care o așezase sora ei lângă ea.

— Unde e Sophie? întrebă Isabelle, cu obrajii umflați de mâncare.

Îi era greu să se oprească din mâncat, chiar și pentru a fi politicoasă. Luă o piersică, îi simți în mâini textura coaptă, apoi mușcă din ea. Sucul i se scurse pe bărbie.

— E la vecini, se joacă cu Sarah. Îți mai aduci aminte de prietena mea, Rachel?

— Mi-o amintesc, răspunse Isabelle.

Vianne își turnă o ceșcuță de espresso și veni cu ea la masă, apoi se așeză.

Isabelle râgâi și duse mâna la gură.

— Scuză-mă.

— Cred că lipsa manierelor poate fi trecută cu vederea, spuse Vianne zâmbind.

— N-ai cunoscut-o pe Madame Dufours. Pentru asta ar fi fost în stare să mă pocnească cu o cărămidă.

Isabelle oftă. Acum o durea stomacul, simțea că îi vine să vomite, își șterse cu mâneca bărbia umedă.

— Care sunt veștile de la Paris?

— Steagul cu svastică flutură pe Turnul Eiffel.

— Și *Papa*?

— El spune că e bine.

— Pariez că își face griji în privința mea, spuse Isabelle cu amărăciune. N-ar fi trebuit să mă alunge. Dar n-a făcut niciodată altceva.

Schimbară o privire. Acel abandon era una dintre puținele lor amintiri comune, însă era clar că Vianne nu-și dorea să o retrăiască.

— Se aude că pe drumuri sunt peste zece milioane ca tine.

— Mulțimile nu au fost cel mai rău lucru, spuse Isabelle. Eram în majoritate femei și copii, V, bătrâni și băieți. Iar ei pur și simplu… ne-au ras.

— Slavă Domnului, a trecut, spuse Vianne. Să ne gândim la lucruri bune. Cine e Gaëton? Ai vorbit de el când delirai.

Isabelle scărpină o zgârietură de pe dosul mâinii, dându-și seama o clipă prea târziu că ar fi trebuit să o lase neatinsă. Coaja se rupse și începu să sângereze.

— Poate are legătură cu asta, spuse Vianne, văzând că tăcerea persistă.

Scoase din buzunarul șorțului o bucată de hârtie mototolită. Era biletul prins de pieptul lui Isabelle. Hârtia era presărată cu amprente murdare și sângerii de degete. Pe ea era scris: *Nu ești pregătită*.

Isabelle simți cum pământul îi fuge de sub picioare. Era o reacție ridicolă, exagerată, de fetiță, iar ea știa asta, însă tot o lovi din plin și o răni adânc. Gaëton voise să o ia cu el până la acel sărut. Cumva, își dăduse seama de nepriceperea ei.

— Nimeni, spuse ea cu amărăciune, luând biletul și mototolindu-l. Doar un băiat cu părul negru și față ascuțită, care spune minciuni. Nu

înseamnă nimic. Apoi o privi pe Vianne. Mă duc la război. Nu îmi pasă ce cred alții. O să conduc o ambulanță sau o să pun bandaje. Fac orice.

— Oh, pentru numele lui Dumnezeu, Isabelle. Parisul e invadat. Naziștii controlează orașul. Ce poate să facă o fată de optsprezece ani în privința asta?

— N-o să mă ascund la țară în timp ce naziștii distrug Franța. Și, să fim serioși, tu nu ai avut niciodată sentimente de soră față de mine. Chipul ei dureros deveni mai aspru. Plec de îndată ce sunt în stare să merg.

— Vei fi în siguranță aici, Isabelle. Asta e tot ce contează. Trebuie să rămâi.

— În siguranță? pufni Isabelle. Vianne, crezi că asta contează acum? Hai să-ți spun ce am văzut pe drum încoace. Trupe franceze fugind din calea inamicului. Naziști omorând oameni nevinovați. Probabil că tu poți să ignori asta, eu, nu.

— Vei sta aici în siguranță. Nu mai discutăm.

— Când am fost eu vreodată în siguranță cu tine, Vianne? spuse Isabelle, văzând suferința apărută în ochii surorii ei.

— Isabelle, eram tânără. Am încercat să-ți fiu ca o mamă.

— Oh, te rog. Hai să nu începem cu minciuni.

— După ce am pierdut copilul…

Isabelle se întoarse cu spatele la sora ei și se îndepărtă șchiopătând, înainte să spună ceva regretabil. Își încleștă mâinile pentru a le opri din tremurat. *Acela* era motivul pentru care nu dorise să se întoarcă în acea casă și să își vadă sora, pentru care ani întregi stătuse departe. Era prea multă durere între ele. Dădu radioul mai tare să-și alunge gândurile.

În eter, se auzi o voce întreruptă.

„… Vă vorbește Maréchal Pétain…”

Isabelle se încruntă. Pétain era un erou al Marelui Război, un lider iubit al Franței. Dădu și mai tare volumul.

Vianne veni lângă ea.

„… Mi-am asumat conducerea guvernului Franței…”

Radioul începu să pârâie, întrerupând vocea lui puternică.

Isabelle lovi radioul nerăbdătoare.

„… armata noastră admirabilă, care luptă cu un eroism demn de îndelungata sa tradiție militară împotriva unui inamic superior ca număr și armament…”

Din nou fu întrerupt. Isabelle lovi iar radioul.

— *Zut*, șopti ea.

„… în aceste ore dureroase, mă gândesc la nefericiții refugiați care umplu drumurile într-o suferință extremă. Îmi exprim compasiunea și grija față de ei. Cu inima frântă, vă spun astăzi că trebuie să încetăm lupta”.

— Am câștigat? întrebă Vianne.

— Șșșșt, se răsti Isabelle.

„… azi-noapte l-am abordat pe inamic pentru a-l întreba dacă este pregătit să discute cu mine, ca de la soldat la soldat, după ce lupta propriu-zisă se încheie, și cu onoare despre mijloacele de a pune capăt ostilităților”.

Vocea bătrânului zumzăi în continuare, spunând lucruri precum „zile de încercări” și „să-și controleze durerea” și, cel mai rău dintre toate, „destinul patriei”. Apoi rosti cuvântul pe care Isabelle nu credea că avea să îl audă vreodată în Franța.

Capitulare.

Isabelle se târî pe picioarele însângerate afară din cameră și ieși în curtea din spate. Avea brusc nevoie de aer, îi era greu să mai respire normal.

Capitulare. Să predea Franța. Lui Hitler.

— Probabil că este cea mai bună opțiune, spuse sora ei cu calm.

Când ajunsese Vianne acolo?

— Ai auzit de Maréchal Pétain. E un erou fără pereche. Dacă el spune că trebuie să încetăm lupta,

atunci așa e. Sunt sigură că va ajunge la o înțelegere rezonabilă cu Hitler.

Vianne întinse mâna.

Isabelle se retrase. Gândul la atingerea de alinare a lui Vianne îi provoca greață. Se întoarse șchiopătând spre sora ei.

— Nu ajungi la *înțelegeri rezonabile* cu oameni ca Hitler.

— Deci, tu știi mai multe decât eroii noștri?

— Știu că nu trebuie să renunțăm.

Vianne scoase un sunet de dezamăgire.

— Dacă Maréchal Pétain consideră capitularea cea mai bună opțiune pentru Franța, atunci așa e. Punct. Cel puțin, războiul se va termina, iar bărbații noștri se vor întoarce acasă.

— Ești o proastă.

— Bine, spuse Vianne, apoi se întoarse în casă.

Isabelle își făcu mâna streașină la ochi și privi cerul strălucitor și senin. Oare cât avea să treacă până când acel albastru avea să se umple de avioane germane?

Nu știa cât timp rămăsese acolo, imaginându-și lucruri rele, amintindu-și cum naziștii deschiseseră focul la Tours asupra femeilor și a copiilor nevinovați, făcându-i una cu pământul, înroșind iarba cu sângele lor.

— Tante Isabelle?

Isabelle auzi vocea plăpândă și șovăitoare ca și când ar fi venit de departe. Se întoarse încet.

O fată frumoasă stătea în ușa din spate de la Le Jardin. Avea pielea ca a mamei sale, albă ca porțelanul fin, și ochi expresivi, care, de la acea distanță, păreau negri precum cărbunele, întunecați că ai tatălui ei. Părea scoasă direct din paginile unei povești, *Albă-ca-Zăpada* sau *Frumoasa din pădurea adormită*.

— Nu se poate să fii Sophie, spuse Isabelle. Ultima dată când te-am văzut… îți sugeai degetul.

— Uneori, încă o mai fac, spuse Sophie cu un zâmbet conspirativ. Nu mă spui?

— Eu? Sunt cea mai bună când e vorba de păstrat secrete.

Isabelle se îndreptă spre ea, gândindu-se *nepoata mea*. Familie.

— Să-ți spun și eu un secret al meu, ca să fim chit?

Sophie dădu din cap cu o curiozitate sinceră, făcând ochii mari.

— Pot să mă fac invizibilă.

— Nu, nu poți.

Isabelle o văzu pe Vianne apărând pe ușa din spate.

— Întreab-o pe mama ta. M-am strecurat pe furiș în trenuri, și am coborât de la ferestre, și am fugit din temnița mănăstirii. Toate astea, pentru că pot să dispar.

— Isabelle, spuse Vianne cu asprime.

Sophie se holbă la Isabelle, fascinată.

— Serios?

Isabelle îi aruncă o privire lui Vianne.

— E simplu să dispari când nu se uită nimeni la tine.

— Eu mă uit la tine, spuse Sophie. Poți să te faci invizibilă acum?

— Bineînțeles că nu, râse Isabelle. Ca să aibă efect, magia trebuie să fie făcută pe neașteptate. Nu crezi? Acum ce-ar fi să jucăm o partidă de dame?

Capitolul 8

Amărăciunea capitulării era greu de suportat, însă Maréchal Pétain era un bărbat de onoare. Un erou în ultimul război cu Germania. Într-adevăr, era bătrân, însă Vianne avea convingerea că senectutea îi oferea o perspectivă mai bună în virtutea căreia să analizeze circumstanțele. Găsise o modalitate prin care bărbații lor să se întoarcă acasă, ca să nu mai fie ca pe vremea Marelui Război.

Vianne înțelegea ceea ce Isabelle nu putea să înțeleagă: Pétain capitulase în numele Franței ca să salveze vieți și să le mențină națiunea și modul de viață. Era adevărat că termenii capitulării erau dificili: Franța fusese împărțită în jumătate, în două zone. Zona Ocupată – jumătatea nordică a țării și regiunile de coastă (inclusiv Carriveau) – urma să fie preluată și guvernată de naziști. Centrul imens al țării, teritoriul ce se întindea sub Paris și deasupra mării, avea să fie Zona Liberă, condusă de la Vichy de un nou guvern francez, în frunte cu însuși Maréchal Pétain, în colaborare cu naziștii.

Imediat după capitularea Franței, alimentele deveniră insuficiente, iar săpunul de rufe, imposibil de găsit. Nu se puteau baza pe cartele de rație. Serviciile telefonice, la fel ca poșta, nu mai erau de încredere. Naziștii tăiaseră efectiv toate mijloacele de comunicare între orașele mari și cele mici. Singura corespondență permisă era pe cărțile poștale nemțești oficiale. Însă, pentru Vianne, nu acestea erau cele mai rele schimbări.

Conviețuirea cu Isabelle deveni imposibilă. De mai multe ori după capitulare, în timp ce Vianne muncea din greu să-și refacă și să-și replanteze grădina, și să salveze pomii fructiferi distruși,

făcea o pauză de la lucru și o vedea pe Isabelle stând lângă poarta din spate și privind lung cerul, ca și când ceva întunecat și teribil se îndrepta spre ele.

Isabelle nu putea vorbi despre altceva decât despre monstruozitatea naziștilor și de hotărârea lor neclintită de a-i ucide pe francezi. Bineînțeles, nu putea să-și țină gura, iar din moment ce Vianne refuza să o asculte, Sophie deveni auditoriul surorii ei, acolita ei. Isabelle îi împuia capul bietei Sophie cu imagini îngrozitoare despre ceea ce urma să se întâmple, până când copilul începu să aibă coșmaruri. Vianne nu îndrăznea să le lase singure, așa că în acea zi, la fel ca în oricare alta de până atunci, le luă cu ea în oraș să vadă ce puteau cumpăra pe cartelă.

Stăteau deja de două ore la coadă în fața măcelăriei, iar Isabelle se plânsese aproape tot timpul. I se părea lipsit de sens că trebuia să cumpere mâncare.

— Vianne, privește, spuse Isabelle. *Mon Dieu*!

Alte dramatisme de-ale ei.

— Vianne. *Privește*!

Se întoarse, doar ca să își facă sora să tacă, și atunci îi văzu.

Nemți.

Pe toată strada, ușile și ferestrele se închiseră brusc, iar oamenii dispărură atât de rapid, încât Vianne se trezi singură pe trotuar, cu fiica și cu sora ei. O prinse pe Sophie și o trase lângă ușa închisă a măcelăriei.

Isabelle păși sfidător în stradă.

— Isabelle! șuieră Vianne.

Însă Isabelle rămase neclintită, cu ochii verzi scânteind de ură și chipul palid, frumos conturat, presărat cu zgârieturi și vânătăi.

Camionul verde din drum se opri în fața lui Isabelle. În spate, soldații stăteau pe bănci față-n față, cu mitralierele așezate pe genunchi. Păreau tineri și proaspăt bărbieriți, și chiar înflăcărați, cu

căștile nou-nouțe și medalii strălucind pe uniformele de un verde-cenușiu. Majoritatea, tineri. Nu monștri, ci doar niște băieți. Își întinseră gâtul să vadă de ce se opriseră. Când o văzură pe Isabelle, soldații zâmbiră și făcură cu mâna.

Vianne îi prinse brațul lui Isabelle și o trase din drum.

Convoiul militar trecu pe lângă ele, un șir de vehicule, motociclete și camioane acoperite cu plase de camuflaj. Tancurile blindate trecură ca un tunet pe strada pietruită. În urmă veneau soldații.

Două șiruri lungi, care mărșăluiau prin oraș.

Isabelle merse cu îndrăzneală alături de ei pe strada Victor Hugo. Nemții îi făcură cu mâna, părând mai degrabă turiști decât cuceritori.

— *Maman*, nu poți s-o lași să se ducă singură, spuse Sophie.

— La dracu'.

Vianne strânse mâna lui Sophie și alergă după Isabelle. O ajunseră la strada următoare.

Piața orașului, de obicei înțesată de oameni, era pustie. Doar câțiva localnici îndrăzniseră să rămână în timp ce vehiculele germane opreau și parcau în fața primăriei.

Își făcu apariția un ofițer – sau cel puțin Vianne presupunea că era un ofițer, după felul în care le dădea ordine celorlalți.

Soldații mărșăluiră în jurul pieței mari pietruite, cucerind-o prin prezența lor copleșitoare. Smulseră steagul Franței și îl înlocuiră cu steagul lor nazist: o svastică neagră uriașă pe fundal roșu cu negru. Când terminară, soldații se opriră, întinseră brațul drept și strigară *Heil Hitler*.

— Dacă aș fi avut o armă, spuse Isabelle, le-aș fi arătat că nu toți am dorit capitularea.

— Șșșșt, spuse Vianne. O să ne omori cu gura aia a ta. Să mergem.

— Nu. Vreau să…

Vianne se întoarse spre Isabelle.

— Ajunge! Nu vei atrage atenția asupra noastră. Ai înțeles?

Isabelle le mai aruncă soldaților o ultimă privire încărcată de ură, apoi se lăsă condusă de Vianne.

Se strecurară de pe strada principală și intrară într-o crăpătură întunecată din ziduri, ce ducea spre o străduță dosită din spatele magazinului modistei. Îi auzeau pe soldați cântând. Apoi o împușcătură. Și încă una. Cineva țipă.

Isabelle se opri.

— Să nu îndrăznești! spuse Vianne. *Mișcă-te*!

Merseră în continuare pe străduțe întunecate, pitindu-se în pragurile ușilor când auzeau voci venind spre ele. Le luă mai mult decât de obicei să traverseze orașul, însă, în cele din urmă, ajunseră la drumul neasfaltat. Merseră în tăcere pe lângă cimitir, apoi tot drumul până acasă. Când intrară în casă, Vianne trânti ușa și o încuie.

— Vezi? spuse imediat Isabelle.

Era evident că abia așteptase să pună întrebarea.

— Du-te în camera ta, îi spuse Vianne lui Sophie.

Orice ar fi avut de gând să spună Isabelle, nu dorea ca Sophie să audă. Vianne își scoase pălăria și puse jos coșul gol. Mâinile îi tremurau.

— Sunt aici din cauza aerodromului, spuse Isabelle, începând să se plimbe de colo-colo. Nu credeam să se întâmple atât de repede, chiar în ciuda capitulării. Nu am crezut… Am crezut că soldații noștri vor lupta oricum. Am crezut că…

— Nu-ți mai roade unghiile. O să le faci să sângereze.

Isabelle arăta ca o țicnită, cu părul blond, lung până la brâu, desfăcut din coadă și cu fața plină de vânătăi, schimonosită de furie.

— Vianne, naziștii sunt *aici*. În Carriveau. Steagul lor flutură pe *Hôtel de Ville*, pe Arcul de Triumf și pe Turnul Eiffel. N-au trecut nici cinci minute de când au intrat în oraș și s-a auzit un foc de armă.

— Isabelle, războiul s-a terminat. Așa a spus Maréchal Pétain.

— Războiul s-a terminat? Războiul s-a terminat? I-ai văzut cum se purtau, cu pușile, și steagurile, și aroganța lor? Trebuie să plecăm de aici, V. O luăm pe Sophie și plecăm din Carriveau.

— Ca să mergem unde?

— Oriunde. Poate la Lyon. În Provence. Cum se numea orașul ăla din Dordogne, unde s-a născut *Maman*? Brantôme. Am putea să o căutăm pe prietena ei, femeia aia bască, cum o chema? Madame Babineau. Poate ne va ajuta.

— Îmi dai dureri de cap.

— Durerea de cap e cea mai mică dintre problemele tale, spuse Isabelle, începând din nou să se plimbe de colo-colo.

Vianne se apropie de ea.

— Nu vei face nimic nebunesc sau stupid. Ne-am înțeles?

Isabelle mormăi nervoasă și urcă țanțoș scările, trântind ușa în urma ei.

*

Capitulare.

Cuvântul rămăsese captiv în gândurile lui Isabelle. În noaptea aceea, în timp ce stătea întinsă în camera de oaspeți și se zgâia la tavan, simți o deznădejde atât de adâncă, încât abia dacă mai putea gândi limpede.

Oare se așteptau să petreacă tot războiul în acea casă ca o fetiță neajutorată, spălând rufe și stând la cozi să cumpere mâncare și măturând podeaua? Trebuia să stea pe margine și să privească inamicul luând totul din Franța?

Întotdeauna, sau cel puțin de când își amintea ea, se simțise singură și deznădăjduită, însă niciodată atât de acut ca în acel moment. Era prinsă acolo, la țară, fără prieteni și fără nimic de făcut.

Nu.

Trebuia să poată face ceva. Chiar acolo, chiar atunci.

Să ascundă obiectele de valoare.

Asta fu tot ce îi trecu prin minte. Nemții aveau să prădeze casele din oraș, nu avea nicio îndoială în privința aceasta. Iar când avea să se întâmple asta, aveau să ia tot ce era de valoare. Propriul ei guvern – niște lași – știuse asta. De aceea goliseră Luvrul și expuseseră reproduceri pe pereții muzeului.

— Nu e cine știe ce, îngăimă ea.

Însă era mai bine decât nimic.

În ziua următoare, îndată ce Vianne și Sophie plecară la școală, Isabelle începu. Ignoră solicitarea lui Vianne de a merge în oraș după mâncare. Nu suporta să-i vadă pe naziști, iar o zi fără carne n-avea mare importanță. În schimb, scotoci prin casă, deschizând dulapuri, scormonind prin sertare și uitându-se pe sub paturi. Luă toate obiectele valoroase și le așeză pe masa lungă din sufragerie. Multe erau moșteniri de valoare. Dantelă croșetată de străbunica ei, un set de recipiente din argint de bună calitate pentru sare și piper, un platou de Limoges cu margini aurii, care aparținuse mătușii ei, mai multe tablouri impresioniste mici, o față de masă din dantelă fină de Alençon, mai multe albume cu fotografii, o fotografie în ramă de argint cu Vianne, Antoine și bebelușul Sophie, perlele mamei sale, rochia de mireasă a lui Vianne și altele. Isabelle împachetă tot ce încăpu într-un cufăr mare de piele cu margini de lemn, pe care îl târî prin iarba călcată în picioare, făcând o grimasă de câte ori se zgâria în vreo piatră sau se poticnea de ceva. Când ajunse la hambar, deja respira cu greu și transpirase.

Hambarul era mai mic decât și-l amintea ea. Șura, cândva singurul loc din lume unde era fericită, era de fapt doar un etaj micuț la nivelul al doilea, o bucățică de podea cocoțată în capătul unei scări șubrede, sub acoperișul prin care se

vedeau crâmpeie de cer. Oare câte ore petrecuse acolo sus, singură cu cărțile ei cu poze, prefăcându-se că îi păsa cuiva suficient de mult cât să vină să o caute? Așteptându-și sora, care întotdeauna era cu Rachel sau cu Antoine.

Alungă acea amintire.

Centrul hambarului nu era mai lat de nouă metri. Fusese construit de străbunicul lor pentru vehicule, pe vremea când familia lor avea bani. Acum, în mijloc, stătea parcat doar un Renault vechi. Compartimentele erau pline de piese de schimb de tractor și scări de lemn acoperite cu pânze de păianjen și unelte agricole ruginite.

Închise ușa hambarului și se duse la automobil. Portiera de la locul șoferului se deschise anevoie cu un scârțâit. Urcă, porni motorul, conduse mașina vreo doi metri, apoi opri.

Acum chepengul devenise vizibil. Lung de un metru și jumătate și lat de un metru, făcut din scânduri legate cu curele de piele, ușa pivniței era aproape imposibil de văzut, mai ales așa cum era atunci, acoperită de praf și fân vechi. Deschise trapa, sprijinind-o de bara din față, rablagită, a automobilului, și scrută întunericul cu miros de mucegai.

Ținând cufărul de curea, aprinse lanterna și o puse sub braț, apoi coborî scara încet, trăgând după ea cufărul, treaptă după treaptă, până când ajunse jos. Cufărul căzu cu un sunet surd lângă ea, pe podeaua prăfuită.

La fel ca șura, și acea ascunzătoare i se păru mai mică decât pe vremea când era copil. Era lată de vreo doi metri și jumătate și lungă de trei, cu rafturi de-a lungul unui zid și o saltea veche pe jos. Cândva, rafturile susțineau butoaiele pentru vin, însă un felinar era singurul lucru care mai rămăsese pe ele.

Îndesă cufărul în colțul din spate, apoi se întoarse în casă, de unde luă câteva conserve,

pături, medicamente, pușca de vânătoare a tatălui ei și o sticlă cu vin, așezându-le pe toate pe rafturi.

Când urcă din nou scara, o găsi pe Vianne în hambar.

— Ce naiba faci aici?

Isabelle își șterse mâinile prăfuite pe fusta ponosită de bumbac.

— Îți ascund obiectele de valoare și aduc provizii aici jos, în caz că trebuie să ne ascundem de naziști. Vino și uită-te. Cred că am făcut treabă bună.

Coborî din nou scara cu spatele, iar Vianne o urmă în beznă. Isabelle aprinse un felinar și îi arătă cu mândrie pușca lui *Papa*, conservele și medicamentele.

Vianne se duse direct la cutia de bijuterii a mamei lor și o deschise.

Înăuntru se aflau broșe, cercei și coliere, majoritatea accesorii de costum. Însă, la fund, pe o bucată de catifea albastră, erau perlele pe care bunica le purtase în ziua nunții și pe care i le dăduse lui *Maman* să le poarte, la rândul ei, în ziua nunții.

— S-ar putea să fii nevoită să le vinzi cândva, spuse Isabelle.

Vianne închise cutia.

— Isabelle, astea sunt moștenire. Pentru ziua nunții lui Sophie și pentru a ta. Nu le-aș vinde vreodată. Oftă iritată și se întoarse spre Isabelle. Ce ai reușit să cumperi de mâncare din oraș?

— Nu m-am dus, am făcut asta în schimb.

— Bineînțeles. E mai important să ascunzi perlele lui *Maman* decât să iei mâncare pentru cina nepoatei tale. Serios, Isabelle.

Vianne urcă scara, exprimându-și dezaprobarea prin pufăituri mici de dezgust.

Isabelle ieși din pivniță și mută Renaultul înapoi peste chepeng. Apoi ascunse cheile în spatele unei scânduri rupte dintr-unul din compartimentele hambarului. La sfârșit, împiedică automobilul să

mai funcționeze după ce îi scoase capacul distribuitorului, pe care îl ascunse împreună cu cheile.

Când, în sfârșit, se întoarse în casă, o găsi pe Vianne în bucătărie, prăjind cartofi într-o tigaie de fontă.

— Sper că nu ți-e foame.

— Nu mi-e. Trecu pe lângă Vianne, abia uitându-se la ea. Oh, și am ascuns cheile și capacul distribuitorului în primul compartiment, în spatele unei scânduri rupte.

În camera de zi, dădu mai tare volumul radioului și se apropie de el, sperând să audă știri de la BBC.

Se auzi un pârâit, apoi o voce necunoscută:

„Aici BBC. Vă vorbește generalul de Gaulle”.

— Vianne! strigă Isabelle spre bucătărie. Cine e generalul de Gaulle?

Vianne veni în camera de zi, ștergându-și mâinile pe șorț.

— Ce s-a…

— Șșșșșt, pufni Isabelle.

„… liderii care au fost mulți ani în fruntea armatei franceze au format un guvern. Sub pretextul că armata noastră a fost înfrântă, acest guvern a abordat inamicul pentru a discuta despre încetarea ostilităților”.

Isabelle privi lung la micul radio de lemn, transfigurată. Acel bărbat, de care nu auziseră vreodată, se adresa nemijlocit poporului Franței; nu așa cum făcuse Pétain, ci cu o voce plină de pasiune.

— Pretextul înfrângerii. *Știam* eu!

„… cu siguranță, am fost și încă suntem copleșiți de puterea mecanică a inamicului, atât aeriană, cât și terestră. Tancurile, avioanele și tacticile nemților i-au uimit atât de tare pe generalii noștri, încât aceștia au fost aduși la suferința pe care o trăiesc astăzi. Însă a fost rostit

oare ultimul cuvânt? A dispărut oare toată speranța? Înfrângerea este definitivă?”

— *Mon Dieu*! spuse Isabelle.

Asta așteptase să audă. Se mai putea face *ceva*, se mai putea lupta. Capitularea nu era definitivă.

„Orice s-ar întâmpla”, continuă vocea lui de Gaulle, „flacăra rezistenței franceze nu trebuie să piară și nu va pieri”.

Isabelle abia dacă-și dădu seama că plângea. Francezii nu se dăduseră bătuți. Acum, lui Isabelle nu-i mai rămânea decât să se gândească la modul în care să răspundă acelei chemări.

•

La două zile după ce ocupaseră Carriveau, naziștii organizaseră o întâlnire pentru acea după-amiază. Toată lumea trebuia să participe, fără excepție. Chiar și așa, Vianne trebuise să se lupte cu Isabelle ca să o convingă să vină. Ca de obicei, Isabelle nu considera că trebuia să se supună regulilor și dorea să fie sfidătoare ca să își manifeste dezgustul. Ca și când naziștilor le-ar fi păsat ce credea o fată impulsivă de optsprezece ani despre faptul că îi ocupaseră țara.

— Așteaptă aici, spuse Vianne iritată, când, în sfârșit, le scoase din casă pe Isabelle și pe Sophie. Trase ușor poarta în spatele ei, închizând-o cu un clic.

După câteva clipe, Rachel apăru pe drum și se îndreptă spre ele, cu bebelușul în brațe și cu Sarah alături.

— Ea e Sarah, cea mai bună prietenă a mea, spuse Sophie, privind în sus spre Isabelle.

— Isabelle, spuse Rachel zâmbind. Îmi pare bine să te revăd.

— Oare? răspunse Isabelle.

Rachel se apropie de ea.

— A trecut mult timp de-atunci, zise Rachel cu blândețe. Eram tinere, prostuțe și egoiste. Îmi pare rău că ne-am purtat urât cu tine. Că te-am ignorat. Trebuie să fi fost foarte dureros.

Isabelle deschise gura, apoi o închise la loc. Era prima dată când nu găsea nimic de spus.

— Să mergem, spuse Vianne, iritată că Rachel îi spusese lui Isabelle ceea ce ea nu fusese în stare. Trebuie să ajungem la timp.

În ciuda orei târzii, vremea era neobișnuit de caldă, iar Vianne simți imediat cum începe să transpire. În oraș, se alăturară mulțimii care umplea străduțele înguste pietruite, între fațada unui magazin și alta. Magazinele erau închise, iar obloanele trase, chiar dacă, probabil, căldura avea să fie insuportabilă pentru proprietari când aveau să se întoarcă acasă. Cele mai multe vitrine erau goale, ceea ce nu era de mirare. Nemții mâncau foarte mult; ba mai rău, lăsau mâncarea în farfurie în cafenele. Nepăsători și cruzi, ținând cont că atâtea mame începuseră deja să își numere borcanele din pivnițe, pentru a le împărți cu economie copiilor fiecare îmbucătură prețioasă. Propaganda nazistă era omniprezentă, la ferestre și pe pereții magazinelor; afișe care înfățișau soldați nemți zâmbitori înconjurați de copii francezi, cu sloganuri menite să îi încurajeze pe francezi să își accepte cuceritorii și să devină buni cetățeni ai Reichului.

Pe măsură ce mulțimea se apropia de primărie, murmurul se opri. De aproape, această respectare a instrucțiunilor, mersul orbește într-un loc cu uși păzite și ferestre ferecate, creau un sentiment și mai neplăcut.

— N-ar trebui să intrăm, spuse Isabelle.

Rachel, care stătuse între surori, mai înaltă decât amândouă, scoase un țâțâit. Își potrivi copilul în brațe, bătându-l ușor pe spate ca să-l liniștească.

— Am fost convocați.

— Cu atât mai mult ar trebui să ne ascundem, spuse Isabelle.

— Eu și Sophie intrăm, zise Vianne, cu toate că deja avea un presentiment rău.

— Am o presimțire rea, spuse Isabelle.

Mulțimea intră în marea sală asemenea unei creaturi cu mii de picioare. Cândva, pe pereți atârnau tapiserii, comori din vremurile apuse ale regilor, când Valea Loarei fusese teren de vânătoare regal, însă acum dispăruseră. Locul lor fusese luat de svastici și afișe propagandiste – *Aveți încredere în Reich*! – , și de un tablou uriaș cu Hitler.

Sub tablou, se afla un bărbat îmbrăcat în palton negru, decorat cu medalii și cruci de fier, pantaloni până la genunchi și cizme strălucitoare. O banderolă roșie cu svastică îi înconjura bicepsul drept.

Când se umplu sala, soldații închiseră ușile de stejar, care scoaseră un scârțâit de protest. Ofițerul din fața sălii se întoarse spre ei, întinse brațul drept și spuse „*Heil Hitler*”.

Oamenii murmurară încet între ei. Ce trebuiau să facă? Câțiva dintre ei spuseră *Heil Hitler* în silă. Camera începuse deja să miroasă a transpirație, a cremă de ghete și a fum de țigară.

— Sunt Sturmbannführer Weldt din Geheime Staatspolizei. Adică, Gestapo, spuse bărbatul în uniformă neagră într-o franceză cu accent puternic. Sunt aici să pun în aplicare termenii armistițiului în numele patriei mele și al Führerului. Cei care se vor supune regulilor nu vor avea prea mult de suferit.

Își drese glasul.

— Regulile: Toate radiourile trebuie predate la noi, la primărie, neîntârziat. La fel și armele, explozibilii și muniția. Toate vehiculele în stare de funcționare vor fi sechestrate. Toate ferestrele vor fi echipate cu material pentru camuflare și îl veți folosi. La ora nouă seara se dă stingerea, iar regula intră în vigoare imediat. După apus, nu veți mai aprinde nicio lumină. Vom controla toate alimentele, și pe cele cultivate, și pe cele importate. Făcu o pauză și privi către mulțimea de oameni din fața lui. Vedeți? Nu e chiar atât de rău.

Vom conviețui în armonie, da? Însă trebuie să știți un lucru. Orice act de sabotaj sau spionaj ori rezistență va fi pedepsit pe loc și fără milă. Iar pedeapsa pentru un asemenea comportament e moartea prin execuție. Scoase un pachet de țigări din buzunarul de la piept și luă una. O aprinse, apoi îi țintui pe oameni cu privirea, de părea să memoreze fiecare chip. De asemenea, cu toate că mulți dintre soldații voștri lași și vai de capul lor se întorc, trebuie să vă informăm că bărbații pe care i-am luat noi prizonieri vor rămâne în Germania.

Vianne simți cum o stare de confuzie lua în stăpânire auditoriul. O privi pe Rachel, al cărei chip pătrățos se înroșise pe alocuri – semn de neliniște.

— Marc și Antoine se vor întoarce acasă, spuse Rachel cu încăpățânare.

Sturmbannführerul continuă.

— Puteți pleca. Sunt sigur că ne-am înțeles. Ofițerii mei vor fi aici până la opt patruzeci și cinci în seara asta. Vă vor lua în primire obiectele de contrabandă. Nu întârziați. Și… Nu vă riscați viața pentru un radio, adăugă el zâmbind. Tot ceea ce veți păstra sau veți ascunde noi vom găsi. Și când găsim… moarte.

Rosti aceasta pe un ton atât de firesc și cu un zâmbet atât de natural, încât, o clipă, nu se făcu înțeles pe deplin.

Oamenii mai zăboviră acolo o clipă, nesiguri dacă aveau voie să se miște. Nimeni nu dorea să fie văzut făcând primul pas. Apoi, brusc, începură să meargă precum o turmă spre ușile deschise care îi duceau afară.

— Nenorociții, spuse Isabelle când ajunseră în stradă.

— Oh, și eu care eram atât de sigură că or să ne lase să păstrăm armele, zise Rachel, aprinzându-și o țigară și trăgând cu putere din ea, apoi scoțând o rafală de fum.

— Eu o să păstrez arma noastră, spuse Isabelle tare. Și radioul.

— Șșșșt, zise Vianne.

— Generalul de Gaulle consideră că…

— Nu vreau să mai aud prostia aia. Trebuie să ținem capul plecat până se întorc bărbații noștri, continuă Vianne.

— *Mon Dieu*! contracară Isabelle cu asprime. Crezi că soțul tău poate să îndrepte lucrurile?

— Nu, răspunse Vianne. Cred că *tu* vei îndrepta lucrurile, tu și generalul tău de Gaulle, de care n-a auzit nimeni. Haide odată! Cât stai tu să clocești un plan de salvare a Franței, eu trebuie să am grijă de grădină. Hai, Rachel, noi neroadele ar trebui să plecăm.

Vianne ținu strâns mâna lui Sophie și o luă grăbită înainte. Nu se obosi să privească în urmă, să vadă dacă Isabelle venea după ele. Știa că sora ei era acolo, șchiopătând pe picioarele ei rănite. De obicei, Vianne mergea în ritmul surorii ei, din politețe, însă atunci era prea furioasă să-i mai pese.

— Sora ta cam are dreptate, zise Rachel când trecură pe lângă biserica normandă de la marginea orașului.

— Dacă îi iei partea în povestea asta, mă obligi să te rănesc, Rachel.

— Deci, cum ziceam, sora ta cam are dreptate.

— Să nu-i spui asta, oftă Vianne. Deja e insuportabilă.

— Va trebui să învețe să se poarte.

— învață-o *tu*. A dovedit cât de încăpățânată e când vine vorba să își îndrepte comportamentul sau să asculte de bunul-simț. A fost la două pensioane, și tot nu e în stare să-și țină gura sau să poarte o conversație politicoasă. Acum două zile, în loc să meargă în oraș să cumpere carne, a dosit obiectele de valoare și a făcut o ascunzătoare pentru noi. Pentru orice eventualitate.

— Poate ar trebui să le ascund și eu pe ale mele. Nu că aș avea prea multe.

Vianne își țuguie buzele. Nu avea rost să mai continue acea discuție. Curând, Antoine avea să se întoarcă acasă și să o ajute să o țină în frâu pe Isabelle.

Când ajunseră la poartă la Le Jardin, Vianne își luă rămas-bun de la Rachel și de la copiii ei, care își continuară drumul.

— De ce trebuie să le dăm radioul nostru, Maman? întrebă Sophie. E al lui *Papa*.

— Nu-l dăm, răspunse Isabelle, venind lângă ele. Îl vom ascunde.

— Nu-l vom ascunde, se răsti Vianne. Vom face ce ni s-a spus și vom tăcea, și curând Antoine va veni acasă și va ști ce e de făcut.

— Bun venit în Evul Mediu, Sophie! spuse Isabelle.

Vianne deschise cu putere poarta, aducându-și prea târziu aminte că refugiații o rupseseră. Aceasta se clătină în singura balama rămasă. Vianne avu nevoie de toată stăpânirea de sine ca să se poarte ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Se îndreptă spre casă, deschise ușa și aprinse imediat lumina la bucătărie.

— Sophie, spuse ea, scoțându-și pălăria, pune, te rog, masa.

Vianne ignoră bombănitul de protest al fiicei sale, deloc neașteptat. În doar câteva zile, Isabelle își învățase nepoata să se împotrivească autorității.

Vianne aprinse cuptorul și se apucă de gătit. Când supa cremoasă de cartofi și șuncă începu să fiarbă, începu să deretice. Desigur, Isabelle nu era acolo s-o ajute. Oftă și umplu chiuveta cu apă ca să spele vasele. Era atât de prinsă cu treburile, că abia târziu auzi bătaia în ușa din față. Își netezi părul și se duse în camera de zi, unde o văzu pe Isabelle ridicându-se de pe canapea, cu o carte în mână. Citea, în timp ce Vianne gătea și făcea curat. Ca de obicei.

— Aștepți pe cineva? întrebă Isabelle.

Vianne scutură din cap.

— Poate n-ar trebui să răspundem, spuse Isabelle. Hai să ne prefacem că nu suntem acasă.

— Sigur e Rachel.

Se auzi încă o bătaie în ușă.

Încet, clanța se întoarse, iar ușa se întredeschise.

Da. Sigur era Rachel. Nimeni altcineva n-ar…

Un soldat neamț intră în casa ei.

— Oh, mă scuzați, spuse bărbatul într-o franceză stricată. Își scoase șapca militară, o fixă sub braț și zâmbi.

Era un bărbat chipeș, înalt, cu umeri lați și talie îngustă, cu piele albă și ochi de un cenușiu-deschis. Vianne bănuia că era cam de vârsta ei. Uniforma lui era impecabil apretată și arăta nou-nouță. O cruce de fier îi decora gulerul ridicat. La gât avea agățat un binoclu, iar în talie era încins cu o curea lată de piele. În spatele lui, printre ramurile din livadă, îi văzu motocicleta parcată pe marginea străzii. De ea era montat un ataș cu mitraliere.

— Mademoiselle, i se adresă el lui Vianne, înclinând ușor capul în timp ce-și lovi scurt cizmele una de alta.

— Madame, îl corectă ea, dorindu-și să pară demnă și sigură pe ea, conștientă însă că vocea îi trăda spaima. Madame Mauriac.

— Sunt căpitanul Hauptmann. Wolfgang Beck. Îi întinse o bucată de hârtie și își lovi din nou cizmele una de alta. Franceza mea nu e bună. Vă rog să îmi scuzați neștiința.

Zâmbi, iar în obraji i se formară gropițe.

Ea luă bucata de hârtie și o privi încruntată.

— Nu știu germană.

— Ce vrei? întrebă Isabelle, venind lângă Vianne.

— Casa voastră e foarte frumoasă și foarte aproape de aerodrom. Am observat-o de când am sosit. Câte dormitoare aveți?

— De ce? întrebă Isabelle chiar în timp ce Vianne răspundea „Trei”.

— O să cantonez aici, spuse căpitanul în franceza lui stricată.

— Să cantonezi? spuse Vianne. Adică vrei să spui… că o să stai aici?

— *Oui, madame*.

— Să cantonezi? Tu? Un bărbat? Un *nazist*? Nu. Nu. Isabelle scutură din cap. *Nu*.

Zâmbetul căpitanului nu păli defel.

— Ai fost în oraș, spuse el, privind-o pe Isabelle. Te-am văzut când am sosit.

— M-ai observat?

— Sunt sigur că toți bărbații din regimentul meu, care au sânge în ei, te-au observat, zâmbi el.

— Ce amuzant să vorbești de sânge! replică Isabelle.

Vianne îi dădu un ghiont surorii ei.

— Mă scuzați, căpitane. Sora mea mai tânără e încăpățânată uneori. Dar, vedeți, sunt căsătorită, iar soțul meu e pe front, iar aici locuiesc sora și fiica mea, deci, vă dați seama că nu s-ar cădea să stați aici.

— Ah, înseamnă că preferați să îmi lăsați mie casa. Trebuie să vă fie foarte greu.

— Adică să plecăm? spuse Vianne.

— Cred că n-ai înțeles ce-a spus căpitanul, reluă Isabelle, fără să-l scape din ochi. Se mută în casa ta, de fapt, pune stăpânire pe ea, iar bucata aceea de hârtie e un ordin oficial, care face acest lucru posibil. La fel ca armistițiul lui Pétain, desigur. Avem de ales între a-i da o cameră sau a ne părăsi căminul care a aparținut de generații întregi familiei noastre.

El păru stânjenit.

— Mă tem că asta e situația. Mulți dintre ceilalți săteni se confruntă cu același lucru, din păcate.

— Dacă plecăm, o să ne putem lua casa înapoi? întrebă Isabelle.

— Nu cred, *madame*.

Vianne îndrăzni să facă un pas spre el. Poate că avea să reușească să-l convingă.

— Sunt sigură că soțul meu se va întoarce dintr-un moment în altul. Ați putea aștepta până revine?

— Din păcate, nu sunt eu generalul. Eu sunt doar un căpitan al Wehrmachtului. *Madame*, eu urmez ordine, nu le dau. Și am primit ordin să cantonez aici. Dar vă asigur că o să mă port ca un domn.

— Vom pleca, spuse Isabelle.

— Să plec? îi spuse Vianne deznădăjduită surorii ei. Asta e casa mea. Apoi adăugă spre căpitan: Mă pot bizui pe cuvântul dumneavoastră că veți fi un domn?

— Bineînțeles.

Vianne o privi pe Isabelle, care clătină încet din cap.

Vianne știa că, de fapt, nici nu avea de ales. Trebuia să o țină pe Sophie în siguranță până se întorcea Antoine, apoi avea să se ocupe el de acea situație neplăcută. Era sigură că urma să vină curând acasă, acum că se semnase armistițiul.

— Avem la parter un dormitor mic. Vă veți simți bine acolo.

Căpitanul încuviință din cap.

— Merci, madame. Îmi aduc lucrurile.

•

— Ești nebună? spuse Isabelle îndată ce căpitanul închise ușa în urma lui. Nu putem să locuim cu un nazist.

— A spus că e din Wehrmacht. E același lucru?

— Puțin îmi pasă de ierarhia lor. Vianne, tu nu ai văzut ce sunt în stare să ne facă. Eu da. Vom pleca. Mergem la Rachel. Am putea sta la ea.

— Casa lui Rachel e prea mică pentru noi toate și nu am de gând să îmi abandonez casa în mâinile nemților.

La asta, Isabelle nu știu ce să răspundă.

Vianne simți cum neliniștea i se transformă într-o mâncărime de-a lungul gâtului. Îi revenea un vechi tic nervos.

— Dacă trebuie, n-ai decât să pleci, însă eu îl aștept pe Antoine. Am capitulat, așa că se va întoarce curând.

— Vianne, te rog…

Ușa din față se zgâlțâi cu putere. Încă un ciocănit.

Vianne merse spre ea. Prinse clanța cu mâna tremurândă și deschise ușa.

Căpitanul Beck stătea în fața ei, cu șapca militară într-o mână și o valiză mică de piele în cealaltă.

— Bună ziua din nou, *madame*! spuse el, ca și când ar fi fost plecat mult timp.

Vianne își scărpină gâtul, simțindu-se foarte vulnerabilă sub privirea acelui bărbat. Se trase rapid înapoi și spuse:

— Pe aici, *Herr* căpitan.

În timp ce se întorcea, zări camera de zi ce fusese decorată de trei generații de femei din familia ei. Pereți cu stucaturi aurii, de culoarea brioșelor proaspăt coapte, podele din piatră cenușie acoperite cu covoare vechi de Aubusson, mobilă ornamentată elaborat, capitonată cu mohair și material de tapiserie, felinare din porțelan, perdele din pânză aurie și roșie, antichități și comori rămase de pe vremea când familia Rossignol era una de comercianți înstăriți. Până de curând, pereții erau împodobiți cu tablouri. Acum rămăseseră doar cele fără valoare. Isabelle le ascunsese pe cele importante.

Vianne trecu pe lângă toate acestea, spre cămăruța de oaspeți de sub scări. În fața ușii închise, aflate în stânga băii ce fusese adăugată la începutul anilor douăzeci, se opri. Îl auzea răsuflând în spatele ei.

Deschise ușa, dând la iveală o cameră îngustă cu o fereastră mare, încadrată de perdele albastre-cenușii, care cădeau până pe podeaua de lemn. Pe o comodă cu sertare din lemn vopsit se aflau un urcior albastru și o cană. În colț, era un șifonier de

stejar, cu uși cu oglinzi. Lângă patul dublu se afla o noptieră, iar pe ea, un ceas vechi din cupru. Hainele lui Isabelle zăceau aruncate peste tot, ca și când își făcea bagajul pentru o vacanță prelungită. Vianne le strânse rapid, împreună cu valiza ei. Când termină, se întoarse.

El își lăsă geamantanul pe podea. Femeia îl privi și se simți obligată de politețea lui simplă să-i ofere un zâmbet încordat.

— Nu vă faceți griji, madame, spuse el cu blândețe. Am fost instruiți să ne purtăm ca niște domni. Și mama mi-ar fi cerut același lucru și, ca să fiu sincer, mă sperie mai mult decât generalul meu.

Remarca lui fu atât de firească, încât o luă prin surprindere pe Vianne.

Nu știa cum să-i răspundă acestui străin îmbrăcat în uniforma inamicului, care arăta ca un tânăr pe care l-ar fi putut întâlni la biserică. Și care ar fi fost prețul dacă ar fi spus ce nu trebuia?

El rămase pe loc, la o distanță respectabilă de ea.

— *Madame*, îmi cer iertare pentru această neplăcere.

— Soțul meu se va întoarce curând acasă.

— Cu toții sperăm să ne întoarcem curând acasă.

Alt răspuns surprinzător. Vianne dădu politicos din cap și îl lăsă singur în cameră, închizând ușa în urma ei.

— Spune-mi că nu rămâne, zise Isabelle, venind în grabă spre ea.

— Ba el spune că da, răspunse Vianne obosită, îndepărtându-și părul din ochi. Abia atunci își dădu seama că tremura. Știu ce părere ai despre naziști. Doar asigură-te că nu află și el. Nu-ți dau voie să o supui pe Sophie riscurilor cu spiritul tău copilăresc de frondă.

— Spirit copilăresc de frondă! Ești…

Ușa de la camera de oaspeți se deschise, reducând-o la tăcere pe Isabelle.

Căpitanul Beck se îndreptă spre ele cu pași mari și siguri, zâmbind larg. Apoi văzu radioul din cameră și se opri.

— Nu vă faceți griji, doamnelor. Sunt încântat să îi predau eu radioul comandantului.

— Serios? răspunse Isabelle. Și consideri asta un gest de bunătate?

Vianne simți o gheară în piept. În ființa lui Isabelle se năștea o furtună. Obrajii surorii ei se albiseră, buzele îi deveniseră o linie subțire și incoloră, iar ochii i se îngustaseră. Îl privea pe neamț cu atâta dușmănie, încât ar fi fost în stare să îl ucidă dintr-o ochire.

— Bineînțeles. Zâmbi, ușor încurcat. Liniștea bruscă păru să-l tulbure. Apoi spuse brusc: *M'mselle*, aveți un păr foarte frumos. Văzând încruntătura lui Isabelle, adăugă: Acesta e un compliment cuviincios, nu?

— Așa crezi? zise Isabelle, pe o voce joasă.

— E fermecător. Beck zâmbi.

Isabelle se duse în bucătărie și reveni cu o foarfecă. Zâmbetul lui păli.

— Cumva am fost înțeles greșit?

— Isabelle, nu! spuse Vianne, chiar când sora ei își strânse în pumn părul blond și des. Privind cu îndârjire chipul frumos al căpitanului Beck, își ciopârți părul și îi întinse coada lungă și blondă.

— Presupun că pentru noi e *verboten* să avem ceva frumos, nu-i așa, căpitane Beck?

Vianne scoase un icnet.

— Domnule, vă rog. Ignorați-o. Isabelle e o fată prostuță și mândră.

— Nu, răspunse Beck. E furioasă. Iar oamenii furioși fac greșeli în război și mor.

— La fel și soldații cuceritori, pufni Isabelle.

Beck râse.

Isabelle se răsuci pe călcâie cu un mormăit. Urcă în grabă scările și trânti atât de tare ușa, încât

casa se clătină din temelii.

•

— Îți garantez că vrei să vorbești cu ea acum, spuse Beck. Se uită la Vianne într-un fel ce părea să spună că se înțeleseseră reciproc. Astfel de… dramatisme în locul nepotrivit pot fi foarte periculoase.

Vianne îl lăsă în sufragerie și urcă scările. O găsi pe Isabelle așezată pe patul lui Sophie, tremurând de furie.

Obrajii și gâtul îi erau pline de zgârieturi, reminiscență a ororilor pe care le văzuse și cărora le supraviețuise. Iar acum părul îi era ciopârțit, cu vârfurile inegale.

Vianne aruncă lucrurile lui Isabelle pe patul nefăcut și închise ușa în urma ei.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce-a fost în capul tău?

— Pot să-l omor în somn. Pur și simplu, îi tai beregata.

— Și crezi că n-ar veni să caute un căpitan care are ordin să se instaleze aici? *Mon Dieu*, Isabelle! Trase aer adânc în piept ca să se calmeze. Știu că între noi există probleme, Isabelle. Știu că m-am purtat rău cu tine când erai copil, căci eram prea tânără și prea speriată ca să te ajut, iar *Papa* s-a purtat cu tine încă și mai urât. Dar aici nu e vorba de noi două și nu mai poți fi fata impulsivă de până acum. Aici e vorba de fiica mea. Nepoata ta. Trebuie să o protejăm.

— Dar…

— Franța a capitulat, Isabelle. Sunt sigură că știi asta.

— Nu l-ai auzit pe generalul de Gaulle? A spus…

— Și cine este acest general de Gaulle? De ce ar trebui să-l ascultăm? Maréchal Pétain e erou de război și liderul nostru. Trebuie să avem încredere în guvernul nostru.

— Vianne, glumești? Guvernul de la Vichy colaborează cu Hitler. Cum de nu înțelegi pericolul? Pétain greșește. Oare chiar îți urmezi orbește liderul?

Vianne se îndreptă încet spre Isabelle, temându-se oarecum de ea.

— Tu nu-ți amintești de ultimul război, spuse ea, încleștându-și mâinile ca să le oprească tremuratul. Eu da. Îmi amintesc de tații, frații și unchii care nu s-au mai întors. Îi auzeam pe copiii din clasa mea cum plângeau în tăcere când soseau telegrame cu vești rele. Îmi amintesc de bărbații care se întorceau acasă în cârje, cu crăcii pantalonilor fluturând fără picioare sau cu un braț amputat ori cu fețele mutilate. Îmi amintesc cum era *Papa* înainte de război și cât de schimbat s-a întors acasă, cum se îmbăta și trântea ușile și țipa la noi, apoi cum s-a lăsat. Îmi amintesc poveștile despre Verdun și Somme și despre cei un milion de francezi care au pierit în tranșee înroșite de sânge. Și atrocitățile nemților, să nu uităm partea asta. Au fost cruzi, Isabelle.

— Exact asta încerc și eu să spun. Trebuie să…

— Au fost cruzi pentru că eram în război împotriva lor, Isabelle. Pétain ne-a scutit să trecem iar prin asta. Ne-a oferit siguranță. A oprit războiul. Acum, Antoine și toți bărbații noștri se vor întoarce acasă.

— Într-o lume dominată de *Heil Hitler*? spuse Isabelle cu dispreț. „Flacăra rezistenței franceze nu trebuie să piară și nu va pieri”. Asta a spus de Gaulle. Trebuie să luptăm cum putem. Pentru Franța, V. Ca să rămână Franța.

— Ajunge! spuse Vianne.

Se apropie suficient de mult cât să-i șoptească ceva lui Isabelle, sau să o sărute, însă Vianne nu făcu niciuna, nici alta. Pe un ton hotărât și clar, spuse:

— Tu o să te muți în camera lui Sophie de la etaj, iar ea o să stea cu mine. Și nu uita, Isabelle, el

poate să ne împuște. Să ne împuște, fără să-i pese nimănui. Nu-l vei provoca pe soldatul ăsta în casa mea.

Văzu că vorbele ei își atinseră scopul. Isabelle încremeni.

— O să încerc să-mi țin gura.

— Fă mai mult decât să încerci.

Capitolul 9

Vianne închise ușa dormitorului și se rezemă de ea, încercând să se calmeze. O auzea pe Isabelle plimbându-se de colo-colo în camera din spatele ei, mișcându-se cu o furie care făcea podeaua să se cutremure. Oare cât timp trecuse de când Vianne stătea acolo singură, tremurând, încercând să-și țină nervii sub control? I se păru că se scurseseră ore întregi de când se lupta cu propria teamă.

În alte împrejurări, ar fi găsit puterea să vorbească rațional cu sora ei, să spună unele dintre lucrurile care rămăseseră atât de mult timp sub tăcere. Vianne i-ar fi spus lui Isabelle cât de rău îi părea pentru felul în care se purtase cu ea când era mică. Poate ar fi făcut-o pe Isabelle să înțeleagă.

Vianne fusese foarte neajutorată după moartea lui *Maman*. Când *Papa* le alungase să trăiască în acel orășel, sub privirea rece și aspră a unei femei care nu le arătase nici urmă de afecțiune, Vianne se… ofilise.

În alte împrejurări, poate ar fi împărtășit cu Isabelle ceea ce aveau în comun, cât de mult o afectase moartea lui *Maman*, cât de mult îi frânsese inima respingerea lui *Papa*. Sau cum se purtase cu ea când avea șaisprezece ani și venise la el însărcinată și îndrăgostită… și fusese pălmuită și numită o rușine. Și cum Antoine îl împinsese pe *Papa* și spusese *O să mă însor cu ea*.

Și răspunsul lui *Papa*: *N-ai decât, poți s-o iei. Și puteți să luați și casa. Dar o s-o luați și pe sora ei cea plângăcioasă*.

Vianne închise ochii. Detesta să se gândească la toate astea; după atâția ani, practic uitase. Cum ar putea uita și atunci? Îi făcuse lui Isabelle exact ce le făcuse tatăl lor. Acela era cel mai mare regret din viața lui Vianne.

Dar nu era momentul potrivit ca să repare asta.

Acum trebuia să facă tot ce-i stătea în putință să o protejeze pe Sophie până se întorcea Antoine. Isabelle trebuia pur și simplu să înțeleagă asta.

Coborî scările cu un oftat, ca să se ocupe de cină.

În bucătărie, își găsi supa de cartofi clocotind prea rău, așa că luă capacul și micșoră flacăra.

— *Madame*? Sunteți sangvină?

Ea clipi când îi auzi vocea. Când venise acolo? Trase adânc aer în piept și își netezi părul. Nu era cuvântul pe care dorise să-l spună de fapt. Franceza lui chiar era foarte stricată.

— Mulțumesc.

— Miroase delicios, spuse el, venind în spatele ei.

Ea lăsă lingura de lemn lângă aragaz.

— Pot să văd ce gătiți?

— Desigur, spuse ea, amândoi prefăcându-se că dorințele ei chiar contau. E doar o supă de cartofi.

— Din păcate, soția mea nu prea se pricepe la gătit.

Acum era chiar lângă ea, luându-i locul lui Antoine, un bărbat flămând, care trăgea cu ochiul la mâncarea pentru cină.

— Sunteți însurat, spuse ea, iar acest lucru o liniștea, chiar dacă nu putea spune de ce.

— Și cu un copil pe drum. Intenționăm să-l numim Wilhelm, însă nu voi fi acolo când se va naște și, desigur, astfel de decizii îi aparțin inevitabil mamei.

Era un lucru atât de… uman de spus. Se pomeni întorcându-se ușor spre el. Avea aproape aceeași înălțime ca ea, iar asta o neliniștea; să se uite direct în ochii lui o făcea să se simtă vulnerabilă.

— Cu voia lui Dumnezeu, cu toții vom fi curând acasă, spuse el.

Și el vrea să se termine, își spuse ea ușurată.

— E vremea cinei, *Herr* căpitan. Mâncați cu noi?

— Aș fi onorat, madame. Însă sunt sigur că veți fi încântată să aflați că îmi voi petrece majoritatea serilor lucrând până târziu și voi lua masa cu ofițerii. De asemenea, de mult ori o să fiu plecat în campanii. Uneori, abia dacă îmi veți simți prezența.

Vianne îl lăsă în bucătărie și duse tacâmurile de argint în sufragerie, unde aproape se ciocni de Isabelle.

— N-ar trebui să rămâi singură cu el, șuieră Isabelle.

Căpitanul intră în cameră.

— Doar nu credeți că v-aș accepta ospitalitatea și apoi v-aș face rău? Gândiți-vă la noaptea asta. V-am adus vin. Un Sancerre excelent.

— Ne-ai adus vin, repetă Isabelle.

— Așa cum ar face orice oaspete, răspunse el.

Oh, nu, își spuse Vianne în sinea ei, însă nu putea face nimic să o împiedice pe Isabelle să vorbească.

— Ai auzit de Tours, *Herr* căpitan? continuă Isabelle. Și cum avioanele voastre Stuka au tras în femei și copii nevinovați care fugeau să-și salveze viața? Cum au aruncat bombe asupra noastră?

— Asupra noastră? spuse el, cu o expresie gânditoare.

— Eram acolo. Vezi semnele de pe fața mea.

— Ah, spuse el. Trebuie să fi fost foarte neplăcut.

Isabelle încremeni. Verdele ochilor ei părea să scapere flăcări dintre cicatricile și zgârieturile roșii de pe pielea ei palidă.

— Neplăcut.

— Gândește-te la Sophie, îi aminti Vianne încet.

Isabelle scrâșni din dinți, apoi arboră un zâmbet prefăcut.

— Căpitane Beck, permiteți-mi să vă conduc la locul dumneavoastră.

Vianne simți pentru prima dată, în mai bine de o oră, că putea să respire. Apoi, încet, se îndreptă

spre bucătărie ca să pună mâncarea în farfurii.

•

Vianne le servi cina în tăcere. Atmosfera de la masă era la fel de apăsătoare ca plumbul, cuprinzându-i pe toți. Și îi întindea la maximum nervii lui Vianne. Afară, se lăsase amurgul, și o lumină trandafirie se răsfrângea în ferestre.

— Ați dori niște vin, *mademoiselle*? îi spuse Beck lui Isabelle, în timp ce își turnă un pahar mare din sticla de Sancerre pe care o adusese la masă.

— Dacă familiile franceze obișnuite nu-și pot permite să bea așa ceva, *Herr* căpitan, cum aș putea să mă bucur de el?

— Poate că o gură n-ar…

Isabelle își termină supa și se ridică în picioare.

— Mă scuzați. Mă doare stomacul.

— Și pe mine, zise Sophie.

Se ridică în picioare și o urmă pe mătușa ei afară din cameră, așa cum un cățeluș îl urmează pe cățelul mai mare, cu capul plecat.

Vianne rămase încremenită, cu lingura deasupra castronului. O lăsau singură cu el.

Respirația îi tremura în piept. Își lăsă cu grijă lingura jos și își șterse gura cu șervețelul.

— Vă rog să o iertați pe sora mea, *Herr* căpitan. E impulsivă și îndărătnică.

— Fiica mea cea mare e la fel. Ne așteptăm la multe probleme când va mai crește.

Cuvintele lui o surprinseră atât de mult pe Vianne, încât o făcură să se întoarcă.

— Aveți o fiică?

— O cheamă Gisela, răspunse el, iar buzele lui se arcuiră într-un zâmbet. Are șase ani, iar mama ei nu reușește să o facă să-și ducă la bun sfârșit cele mai simple sarcini, precum spălatul pe dinți. Gisela a noastră ar prefera să construiască un fort decât să citească o carte.

Oftă, zâmbind.

O tulbura să știe asemenea lucruri despre el. Încercă să se gândească la un răspuns, însă starea ei de nervozitate era prea mare. Își luă lingura și începu iar să mănânce.

Masa părea să nu se mai sfârșească, într-o tăcere care o copleșea.

— O masă excelentă. Mulțumesc, spuse el, iar ea se ridică să strângă.

Din fericire, nu o urmă în bucătărie. Rămase în sufragerie, singur la masă, bând vinul pe care-l adusese și despre care ea știa că avea gustul toamnei, de pere și mere.

Când termină de spălat, de uscat și de așezat vasele la locul lor, se înnoptase deja. Ieși din casă în curtea din față luminată de stele, pentru o clipă de liniște. Pe zidul de piatră al grădinii văzu mișcându-se o umbră; probabil o pisică.

Auzi pași în spatele ei, apoi zgomotul unui chibrit și simți mirosul de sulf.

Făcu un pas în spate în tăcere, dorindu-și să se facă una cu umbrele. Dacă se mișca în tăcere, avea să reușească, probabil, să intre pe ușa laterală, fără ca el să-i simtă prezența. Călcă pe o crenguță, auzi trosnetul acesteia sub călcâiul ei și încremeni.

El veni din livadă.

— *Madame*, spuse el. Deci, îți place și dumitale să admiri stelele, îmi pare rău să te deranjez.

Ei îi era frică să se miște.

El străbătu distanța dintre ei și se așeză lângă ea ca și când locul său ar fi fost acolo, privind spre livada ei.

— N-ai zice că pe aici se duce un război, spuse el.

Lui Vianne tonul lui i se păru trist, amintindu-i că, într-un fel, se asemănau, amândoi departe de cei pe care îi iubeau.

— Superiorul dumneavoastră… a spus că toți prizonierii de război vor rămâne în Germania. Ce înseamnă asta? Ce se va întâmpla cu soldații noștri? Cu siguranță nu i-ați luat pe toți.

— Nu știu, *madame*. Unii se vor întoarce. Mulți, nu.

— Ca să vezi. Iată un moment fermecător între prieteni noi, spuse Isabelle pe un ton ascuțit, ca de oțel.

Vianne clipi, îngrozită că fusese surprinsă acolo cu un neamț, inamicul, un bărbat.

Isabelle stătea în lumina lunii, îmbrăcată într-un costum în nuanța caramelului; într-o mână ținea valiza, iar în cealaltă, cea mai bună Deauville a lui Vianne.

— Mi-ai luat pălăria, spuse Vianne.

— Posibil va trebui să aștept ceva până trece un tren. Fața mea e încă sensibilă după rănile provocate de atacul nazist.

Rosti aceste cuvinte zâmbindu-i lui Beck, însă nu era tocmai un zâmbet.

Beck dădu scurt din cap.

— Desigur, trebuie să discutați ca între surori. Vă las.

Făcu o plecăciune politicoasă și rapidă, apoi se întoarse în casă, închizând ușa în urma lui.

— Nu pot sta aici, spuse Isabelle.

— Ba sigur că poți.

— V., nu am de gând să mă împrietenesc cu inamicul.

— La naiba, Isabelle! Să nu îndrăznești să…

Isabelle se apropie de ea.

— O să vă pun în pericol pe tine și pe Sophie. Mai devreme sau mai târziu. Știi că o voi face. Mi-ai spus că trebuie să o protejez pe Sophie. Asta e singura modalitate de a o face. V., simt că explodez dacă rămân.

Furia lui Vianne se risipi, iar fără ea se simți teribil de obosită. Între ele existase întotdeauna acea diferență esențială. Vianne, cea care respecta regulile, și Isabelle, cea rebelă. Chiar și în copilărie, când suferiseră, își exprimaseră diferit emoțiile. După moartea lui *Maman*, Vianne devenise tăcută, încercase să pretindă că

abandonul lui *Papa* nu o rănise, în vreme ce Isabelle făcuse tot felul de crize de isterie și fugise de acasă și fusese avidă după atenție. *Maman* jurase că, într-o bună zi, aveau să fie cele mai bune prietene. Însă prezicerea ei nu fusese niciodată mai departe de realitate.

Isabelle avea dreptate. Vianne s-ar fi temut constant de ceea ce ar fi spus și ar fi făcut sora ei în preajma căpitanului, și adevărul era că Vianne nu avea suficientă tărie pentru asta.

— Cu ce pleci?

— Cu trenul. Îți trimit o telegramă când ajung.

— Ai grijă. Să nu faci ceva nesăbuit.

— Eu? Mă știi doar.

Vianne o trase pe Isabelle într-o îmbrățișare strânsă, apoi o lăsă să plece.

•

Drumul către oraș era atât de întunecat, că Isabelle nici nu vedea pe unde merge. Atmosfera era tăcută și încordată precum o răsuflare tăiată, până când ajunse la aerodrom. Acolo, auzi cizme mărșăluind pe noroiul bătătorit, motociclete și camioane rulând de-a lungul sârmei ghimpate care proteja atunci depozitul de muniții.

Un camion apăru de nicăieri, cu farurile stinse, duduind pe drum; ea sări din calea lui și se împiedică în șanț.

În oraș îi fu la fel de greu să se orienteze, cu toate prăvăliile închise, felinarele de pe stradă stinse și obloanele de la ferestre trase. Liniștea era sinistră, inspirând teamă. Pașii ei păreau prea zgomotoși. Cu fiecare pas, devenea conștientă că interdicția de a ieși din casă era în vigoare, iar ea o încălca.

Se retrase pe o străduță, mergând pe bâjbâite pe trotuarul accidentat, pipăind vitrinele magazinelor cu vârfurile degetelor ca să se orienteze. De câte ori auzea voci se oprea și se făcea nevăzută în umbre, până când liniștea se așternea din nou. I se

părea că avea să treacă o veșnicie până să ajungă la destinație: gara de la marginea orașului.

— Stai!

Isabelle auzi somația și, concomitent, o lanternă aruncă o lumină albă către ea. În acel fascicul luminos, Isabelle nu era decât o umbră ghemuită.

O santinelă germană se apropie de ea cu pușca pe braț.

— Ești doar o fată, spuse el, trăgându-se mai aproape. Știi despre interdicția de a ieși din casă, nu? tună el.

Ea se ridică încet, înfruntându-l cu un curaj pe care nu-l simțea.

— Știu că nu avem voie să fim afară la ora asta. Însă am o urgență. Trebuie să merg la Paris. Tatăl meu e bolnav.

— Unde ți-e *Ausweis*-ul?

— Nu am.

El își coborî pușca de pe umăr în mână.

— Nu poți călători fără *Ausweis*.

— Dar…

— Fetițo, du-te acasă înainte să pățești ceva.

— Dar…

— *Acum*, înainte să mă hotărăsc să nu te ignor.

În lăuntrul fetei urla deznădejdea. Făcu un efort considerabil ca să se îndepărteze de santinelă fără să spună nimic.

În drum spre casă, nici măcar nu se strădui să rămână în umbre, își afișă disprețul față de interdicția impusă de naziști, provocându-i s-o oprească din nou. O parte a ființei sale își dorea să fie prinsă, ca să poată da frâu liber invectivelor care îi urlau în cap.

Nu putea trăi așa. În aceeași casă cu un nazist, într-un oraș care se predase fără nici cel mai mic scâncet de protest. Vianne nu era singura care nutrea dorința de a se preface că Franța nici nu se predase, nici nu fusese cucerită. În oraș, proprietarii de magazine și de bistrouri le zâmbeau nemților și le turnau șampanie și le vindeau cea

mai bună carne. Locuitorii, în cea mai mare parte țărani, ridicau din umeri și-și vedeau de viață; oh, bombăneau dezaprobator, scuturau din cap și dădeau informații greșite când erau întrebați, însă nu depășeau acele mici gesturi de revoltă. Nu era de mirare că nemții erau atât de aroganți. Puseseră stăpânire pe oraș fără luptă. La naiba, făcuseră la fel cu toată Franța.

Însă Isabelle nu putea uita ce văzuse pe câmpia de lângă Tours.

Acasă, când ajunse din nou la etaj, în dormitorul care fusese al ei în copilărie, trânti ușa în urma ei. Câteva clipe mai târziu, simți fum de țigară, iar asta o înfurie atât de tare, că îi veni să țipe.

El era jos și fuma o țigară. Căpitanul Beck, cu chipul său bine conturat și zâmbetul fals, ar fi putut să le dea afară din casă dacă ar fi vrut. Pentru orice motiv, sau chiar fără motiv. Revolta ei se transformă într-o ură mai puternică decât tot ceea ce simțise până atunci. Simțea că are înăuntrul ei o bombă gata să explodeze. O singură mișcare sau cuvânt greșit și sărea în aer.

Se duse în grabă în dormitorul lui Vianne și deschise ușa.

— Trebuie să ai permis ca să pleci din oraș, spuse ea, simțind cum furia îi creștea. Nenorociții nu ne lasă să luăm trenul ca să ne vedem familia.

— Asta e, răspunse Vianne din beznă.

Isabelle nu-și dădea seama dacă din vocea surorii ei răzbătea ușurarea sau dezamăgirea.

— Mâine-dimineață te vei duce în oraș în locul meu. Stai la Cozi cât sunt eu la școală și cumperi ce poți.

— Dar…

— Niciun dar, Isabelle. Acum ești aici și rămâi. A venit timpul să îți asumi partea ta de răspundere. Am nevoie să știu că pot conta pe tine.

În săptămâna care urmă, Isabelle încercă să se poarte cât de frumos putea, însă îi era imposibil cu acel bărbat locuind sub același acoperiș. Noaptea

nu putea dormi. Stătea întinsă în pat, singură în întuneric, gândindu-se la ce era mai rău.

În acea dimineață, cu mult înainte de revărsatul zorilor, renunță să se mai prefacă și se dădu jos din pat. Se spălă pe față și se îmbrăcă într-o rochie de zi simplă din bumbac, își înfășură părul ciopârțit într-o eșarfă și coborî scările.

Vianne stătea pe canapea și croșeta la lumina unei lămpi cu petrol aprinse lângă ea. În cercul de lumină care o evidenția din întuneric, Vianne părea palidă și suferindă; era clar că nici ea nu dormise prea mult în acea săptămână. Ridică surprinsă privirea către Isabelle.

— Te-ai trezit devreme.

— Mă așteaptă o zi lungă de stat la cozi. Ar fi bine să o iau din loc, răspunse Isabelle. Primii de la coadă prind cea mai bună mâncare.

Vianne își lăsă deoparte andrelele și se ridică. Își netezi rochia (încă un semn care le amintea că în casă se afla și el: niciuna nu cobora în cămașă de noapte), se duse în bucătărie și se întoarse cu cartelele de rație.

— Azi e zi de carne.

Isabelle luă cartelele de la Vianne și ieși din casă, dispărând în bezna unei lumi asuprite.

Zorile mijeau pe măsură ce ea înainta, aducând lumină peste o lume cuprinsă într-o altă lume, una care părea a fi Carriveau, dar care se simțea complet alienată. Când trecu pe lângă aerodrom, o mașină mică, verde, cu literele POL pe spate, trecu huruind pe lângă ea.

Gestapo.

Pe aerodrom activitatea era deja în toi. Văzu patru gărzi în față – două la poarta de intrare nou construită și două la ușile duble ale clădirii. Steagurile naziste fluturau în vântul dimineții. Mai multe aeroplane erau pregătite de decolare, să arunce bombe peste Anglia și peste întreaga Europă. Gărzile mărșăluiau în fața unor semne

roșii pe care scria: INTERZIS INTRAREA SE PEDEPSEȘTE CU MOARTEA.

Ea trecu mai departe.

Când ajunse ea, patru femei stăteau deja la coadă în fața măcelăriei. Se așeză la capătul cozii.

Atunci, zări o bucată de cretă pe jos, ascunsă lângă bordură. Știu imediat cum să o folosească.

Privi în jur, însă nimeni nu se uita la ea. De ce s-ar fi uitat, când peste tot erau soldați nemți? Bărbați în uniforme umblau cu pași mari prin oraș, ca niște păuni, cumpărând tot ceea ce le sărea în ochi. Exuberanți, gălăgioși și veseli. Erau foarte politicoși, le deschideau ușa femeilor și își duceau mâna la pălărie, însă Isabelle nu se lăsa păcălită.

Se aplecă și strecură în palmă bucățica de cretă, ascunzând-o în buzunar. I se părea periculos și minunat doar să o aibă. După aceea, începu să bată nerăbdătoare din picior, așteptându-și rândul.

— Bună dimineața! spuse ea, întinzându-i cartela de rație soției măcelarului, o femeie cu chip obosit, păr rar și buze subțiri.

— Genunchi de porc, un kilogram. Doar atât a mai rămas.

— Oase?

— Nemții iau toată carnea bună, donșoară. De fapt, chiar ai noroc. Carnea de porc e *verboten* pentru francezi, să știi, dar nu vor genunchi de porc. Deci, vrei sau nu?

— Iau eu, spuse cineva din spatele ei.

— Și eu! strigă altă femeie.

— Îi iau, răspunse Isabelle și luă micul pachet înfășurat în hârtie mototolită și legat cu sfoară.

Pe partea cealaltă a străzii, auzi sunetul cizmelor lovind caldarâmul, zăngănitul săbiilor în teacă, râsul unor bărbați și vocile pisicoase ale franțuzoaicelor care le încălzeau patul. Trei soldați nemți ședeau la masă la un bistro din apropiere.

— *Mademoiselle*? spuse unul dintre ei, făcându-i cu mâna. Vino să bei cafea cu noi.

Ea își strânse coșul de răchită în care se aflau comorile ei împăturite în hârtie, mici și insuficiente, și îi ignoră pe soldați. Se strecură pe după colț și intră pe o străduță lăturalnică, îngustă și cotită ca toate celelalte pasaje din oraș. Intrările lor erau minuscule, iar din strada mare păreau fundături. Localnicii știau cum să se orienteze printre ele cu ușurința cu care un barcagiu se descurcă pe un râu mocirlos. Își continuă drumul neobservată. Magazinele de pe străduță fuseseră închise toate.

Un afiș din vitrina magazinului părăsit al modistei înfățișa un bătrân încovoiat, cu un nas mare și coroiat și înfățișare lacomă și răutăcioasă, care ținea o pungă cu bani, iar în urma lui se întindea o dâră de sânge și cadavre. Citi cuvântul *Juif* – evreu – și se opri.

Știa că ar fi trebuit să meargă mai departe. La urma urmei, nu era decât propagandă încercarea brutală a inamicului de a da vina pe evrei pentru toate relele din lume și pentru acel război.

Și totuși nu o făcu.

Privi la stânga. La nici cincisprezece metri distanță se afla strada La Grande, strada principală a orașului; la dreapta ei, străduța cotea.

Băgă mâna în buzunar și scoase bucata de cretă. Când se asigură că nu o vedea nimeni, desenă pe afiș un V uriaș de la victorie, distrugând mare parte din imagine.

Cineva îi înșfăcă încheietura mâinii cu atâta putere, încât ea scoase un țipăt. Bucata de cretă căzu și lovi caldarâmul, apoi se rostogoli într-o crăpătură.

— *Mademoiselle*, spuse un bărbat împingând-o peste afișul pe care tocmai îl vandalizase, lipindu-i obrazul de hârtie ca s-o împiedice să-l vadă, știi că e *verboten* să faci asta? Și că se pedepsește cu moartea?

Capitolul 10

Vianne închise ochii și își spuse *Grăbește-te să te întorci acasă, Antoine*.

Doar atât își permitea, doar acea mică rugă. Cum avea să se descurce singură cu toate acestea… cu războiul, și cu căpitanul Beck, și cu Isabelle?

Își dorea să viseze cu ochii deschiși, să pretindă că lumea ei încă era normală, nu întoarsă cu susul în jos; că ușa închisă de la camera de oaspeți nu însemna nimic, că Sophie dormise cu Vianne cu o noapte în urmă pentru că adormiseră citind, că Antoine era afară, în zorii aceia înrourați, și tăia lemne pentru o iarnă care mai avea de așteptat încă multe luni. Curând, avea să intre și să spună: *Mă duc să livrez corespondența*. Avea să îi relateze, de ce nu, despre cea mai recentă ștampilă poștală de pe vreo scrisoare din Africa sau America și avea să o însoțească de o poveste romantică, închipuită.

Însă își lăsă lucrul și andrelele în coșul de lângă canapea, își luă cizmele și ieși să taie lemne. Imediat venea toamna, apoi iarna, și își reaminti cât de mult îi fusese periclitată supraviețuirea după ce refugiații îi devastaseră grădina. Ridică toporul, apoi lovi cu putere.

Apucă. Ridică. Îndreaptă. Taie.

Resimțea în brațe fiecare lovitură, și durerea persista în mușchii umerilor. Transpirația îi ieșea prin toți porii, umezindu-i părul.

— Dă-mi voie să fac eu asta.

Vianne încremeni cu toporul în aer.

Beck stătea lângă ea, îmbrăcat în pantaloni și cizme, cu pieptul acoperit doar de un tricou alb, subțire. Obrajii lui palizi se înroșiseră de la bărbieritul de dimineață, iar părul lui blond era ud.

Picături de apă îi cădeau pe tricou, formând un model de pete mici, gri.

Ea se simțea extrem de incomod în halat și cizme, cu părul prins în bigudiuri. Lăsă jos toporul.

— Unele lucruri din gospodărie le sunt destinate bărbaților. Ești prea fragilă ca să tai lemne.

— Pot s-o fac.

— Bineînțeles că poți, dar de ce ai face-o? Du-te, *madame*. Ai grijă de fiica ta. Măcar atât pot să fac pentru dumneata. Altfel, mama ar pune ciomagul pe mine.

Ea dădu să se miște, însă nu o făcu, apoi el veni lângă ea și îi trase cu blândețe toporul din mână. Din instinct, ea refuză o clipă să-i dea drumul.

Privirile lor se întâlniră și se susținură reciproc.

Ea lăsă toporul și făcu un pas înapoi atât de repede, că se împiedică. El îi prinse încheietura și o ajută să se îndrepte. Mormăind un „mulțumesc”, ea se întoarse și se îndepărtă de el, ținând spatele cât de drept putea. Avu nevoie de tot curajul ei, atât cât avea, să nu o ia la fugă. Chiar și așa, când ajunse la ușă, se simți ca și când ar fi fugit de la Paris. Își scoase cizmele mari de grădinărit, le văzu lovindu-se de casă cu o bufnitură surdă, apoi căzând pe jos grămadă. Ultimul lucru pe care și-l dorea era bunătatea acestui bărbat care îi invadase casa.

Trânti ușa în urma ei și se duse la bucătărie, unde aprinse aragazul și puse o oală cu apă la fiert. Apoi merse la baza scării și își chemă fiica la micul dejun.

Fu nevoită să mai strige de două ori, apoi să amenințe, înainte ca Sophie să coboare alene scările, cu părul ciufulit și o privire ursuză. Purta din nou rochia marinărească. În cele zece luni de când plecase Antoine, îi rămăsese mică, dar se încăpățâna să o poarte.

— Sunt trează, spuse ea târșâindu-și picioarele spre masă și așezându-se.

Vianne puse un castron cu terci de mălai în fața fiicei sale. În dimineața aceea își permisese un răsfăț și adăugase deasupra o lingură de piersici conservate.

— *Maman*? Nu auzi? Bate cineva la ușă.

Vianne scutură din cap (tot ce auzise fusese pocănitul toporului) și se duse să deschidă.

Rachel stătea în prag, cu bebelușul în brațe și cu Sarah lipită de ea.

— Azi predai cu părul pe bigudiuri?

— Oh! Vianne se simțea ca o idioată. Ce se întâmpla cu ea? Era ultima zi de școală înainte de vacanța de vară. Să mergem, Sophie. E târziu.

Intră în grabă și strânse masa. Sophie mâncase absolut tot din farfurie, așa că Vianne o puse în chiuvetă să o spele mai târziu. Acoperi ce mai rămăsese din oala cu terci și puse piersicile conservate la locul lor. Apoi alergă la etaj să se pregătească.

Își scoase bigudiurile din păr într-o clipită, apoi și-l pieptănă în bucle mari. Își luă în grabă pălăria, mănușile și geanta și ieși din casă. Îi găsi pe Rachel și pe copii așteptând-o în livadă.

Căpitanul Beck era și el acolo, stând în picioare lângă șopron. Tricoul lui alb era pătat din loc în loc de sudoare și i se lipea de piept, dându-i la iveală părul de dedesubt. Ținea toporul sprijinit lejer pe un umăr.

— Salutare! spuse el.

Vianne simți privirea scrutătoare a lui Rachel.

Beck lăsă toporul jos.

— E o prietenă a dumitale, *madame*?.

— Ea e Rachel, spuse Vianne pe un ton sugrumat. Vecina mea. Dumnealui e *Herr* căpitan Beck. Este… cel care stă la noi.

— Salutare! repetă Beck, dând politicos din cap.

Vianne își puse o mână pe spatele lui Sophie și o împinse ușor pe fiica ei, apoi plecară, târându-și picioarele prin iarba înaltă din livadă până pe drumul prăfuit.

— E un bărbat frumos, remarcă Rachel când ajunseră la aerodromul care forfotea de activitate dincolo de sârma ghimpată. Nu mi-ai spus asta.

— Ți se pare?

— Sunt destul de sigură că și ție ți se pare, așa că întrebarea ta e interesantă. Cum e?

— Neamț.

— Soldații încartiruiți la Claire Moreau arată ca niște cârnați cu picioare. Aud că beau vin fără sat și sforăie precum hârciogii. Cred că ești norocoasă.

— Tu ești cea norocoasă, Rachel. Nimeni nu s-a mutat în casa ta.

— Până la urmă, sărăcia își are răsplata ei. Își trecu brațul pe după cel al prietenei sale. Nu mai face fața asta îndurerată, Vianne. Din câte aud, au primit ordine să se poarte „corect”.

Vianne își privi cea mai bună prietenă.

— Săptămâna trecută, Isabelle și-a tăiat părul în fața căpitanului și a spus că frumusețea ar trebui să fie *verboten*.

Rachel nu reuși să-și înăbușe complet zâmbetul.

— Oh.

— Nu e nimic amuzant. Ar putea să ne ucidă cu temperamentul ei.

Zâmbetul lui Rachel pieri.

— Ai putea să vorbești cu ea?

— Oh, aș putea să vorbesc. Dar când a ascultat vreodată de cineva?

•

— Mă rănești, spuse Isabelle.

Bărbatul o trase de lângă zid și o târî după el pe stradă, mergând atât de repede, încât fata era nevoită să alerge ca să țină pasul cu el; se ciocnea la fiecare pas de zidul de piatră care mărginea străduța. Când alunecă pe o piatră din caldarâm și aproape căzu, el o ținu și mai strâns și o ridică.

Gândește, Isabelle. Nu avea uniformă, așa că probabil era de la Gestapo. Asta nu era bine. Și o văzuse vandalizând afișul. Asta trecea drept un act

de sabotaj sau de spionaj ori de rezistență în fața ocupației germane?

Totuși, nu se compara cu faptul de a arunca în aer un pod sau de a vinde secrete către Marea Britanie.

Făceam artă… de fapt urma să fie o vază cu flori… Nu un V de la *victorie*, ci o vază. Nici vorbă de rezistență, doar o fată proastă, care desena pe singura hârtie pe care o găsise. Nici măcar n-am auzit vreodată de generalul de Gaulle.

Și dacă nu o credeau?

Bărbatul se opri în fața unei uși de stejar, în centrul căreia se afla un inel de metal negru în formă de cap de leu. El bătu de patru ori.

— U… unde mă duci? Oare era intrarea din spate în cartierul general al Gestapoului? Auzise zvonuri teribile despre anchetatorii Gestapo. Se spunea că erau nemiloși și sadici, însă nimeni nu știa cu siguranță.

Ușa se deschise încet, dând la iveală un bătrân cu beretă. Între buzele lui cărnoase și pătate atârna o țigară rulată. O văzu pe Isabelle și se încruntă.

— Deschide, tună bărbatul de lângă Isabelle, iar bătrânul se dădu în lături.

Isabelle se trezi trasă într-o încăpere plină de fum. Ochii o înțepau în timp ce privea în jur. Era un magazin de noutăți părăsit, care cândva vindea bonete și accesorii de cusut. În lumina fumurie, văzu vitrine goale rezemate de pereți; rafturile goale de metal pentru pălării erau îngrămădite într-un colț. Fereastra din față fusese astupată cu cărămizi, iar ușa din spate, care dădea în strada La Grande, era încuiată cu lacăt pe dinăuntru.

În încăpere se aflau patru bărbați: un bărbat înalt, grizonant, îmbrăcat în haine jerpelite stătea în picioare într-un colț; un băiat ședea lângă bătrânul care le deschisese, iar un tânăr frumos, care purta un pulover zdrențăros, pantaloni tociți și cizme roase ședea la o măsuță de cafea.

— Didier, cine e fata asta? întrebă bătrânul care deschisese ușa.

Isabelle îl văzu atunci pentru prima dată pe cel care o sechestrase; era masiv și vânjos, cu aspectul înfoiat al unui bărbat puternic de la circ și cu o față mare, cu maxilare proeminente.

Ea se ținu cât putu de dreapta, cu umerii trași în spate și bărbia ridicată. Știa că arăta ridicol de tânără în fusta ei din stofa ecosez și bluza croită pe corp, însă refuza să le dea satisfacția de a ști că îi era teamă.

— Am găsit-o mâzgălind V-uri pe afișele germane, spuse bărbatul oacheș care o prinsese. Didier.

Isabelle își strânse mâna dreaptă în pumn, încercând să își șteargă creta portocalie fără ca ei să observe.

— Ai ceva de spus? întrebă omul în vârstă care stătea în picioare în colț.

Era evident că el era șeful.

— Nu am cretă.

— Am văzut-o făcând asta.

Isabelle își încercă norocul.

— Nu ești neamț, îi spuse ea bărbatului masiv. Ești francez. Pariez. Iar tu, continuă ea privind spre bătrân, ești cârnățarul. Îl trecu de tot cu vederea pe băiat, adresându-i-se direct tânărului chipeș îmbrăcat în haine jerpelite. Pari flămând și cred că porți hainele fratelui tău sau ceva ce ai găsit atârnat pe vreo frânghie de rufe pe undeva. Comunist.

El îi zâmbi, iar acel zâmbet îi schimbă întreaga expresie.

Însă ei îi păsa de bărbatul din colț. De cel care avea comanda. Făcu un pas spre el.

— Tu ai putea fi arian. Poate îi ții cu forța aici pe ceilalți.

— *M'mselle*, îl cunosc de-o viață, spuse cârnățarul. Am luptat alături de tatăl lui – și de al tău – pe Somme. Ești Isabelle Rossignol, *oui*?

Ea nu răspunse. Oare era o capcană?

— Nu răspunde, spuse bolșevicul. Se ridică de la locul său și se îndreptă spre ea. Foarte bine. De ce scriai V pe afiș?

Isabelle rămase tăcută.

— Eu sunt Henri Navarre, spuse el, deja suficient de aproape de ea cât să o atingă. *M'mselle*, nici nu suntem nemți, nici nu colaborăm cu ei. Îi aruncă o privire cu subînțeles. Nu toți dintre ai noștri stau în pasivitate. Acum ne spui de ce mâzgăleai pe afișele lor?

— Asta a fost tot ce mi-a trecut prin minte, răspunse ea.

— Adică?

Ea expiră încet.

— Am auzit la radio discursul lui de Gaulle.

Henri se întoarse în spatele camerei și îi aruncă o privire bătrânului. Urmări cum cei doi bărbați purtau o întreagă conversație în fața ei fără să rostească măcar un cuvânt. La sfârșit, ea știu cine era șeful: comunistul cel chipeș. Henri.

În cele din urmă, Henri se întoarse din nou spre ea.

— Dacă ai putea face ceva… mai mult, ai face-o? întrebă el.

— Ce vrei să spui? zise ea.

— În Paris există un bărbat…

— De fapt un grup, de la Musée de l'Homme, îl corectă bărbatul cel solid.

Henri ridică o mână.

— Didier, nu spunem mai mult decât e necesar. În fine, acolo trăiește un bărbat, un tipograf, care își riscă viața făcând broșuri pe care să le distribuim noi. Poate că dacă îi facem pe francezi să se trezească la realitate, avem o șansă.

Henri băgă mâna într-o geantă de piele care atârna de scaunul său și scoase un teanc de hârtii. Ei îi sări în ochi un titlu: „*Vive le Général de Gaulle*" („Trăiască generalul de Gaulle").

Textul era o scrisoare deschisă, adresată mareșalului Pétain, în care era criticată capitularea. La sfârșit, scria: „*Nous sommes pour le général de Gaulle*”. Noi îl susținem pe generalul de Gaulle.

— Ei bine? spuse Henri încet, iar în această simplă replică, Isabelle auzi chemarea la luptă pe care o așteptase. Le distribui?

— Eu?

— Noi suntem comuniști și radicali, spuse Henri. Deja sunt cu ochii pe noi. Tu ești o copilă. Și încă una frumoasă. Nimeni nu te-ar bănui.

— O fac, spuse Isabelle fără să șovăie.

Bărbații dădură să-i mulțumească, însă Henri le făcu semn să tacă.

— Tipograful își riscă viața scriind aceste broșuri, și altcineva își riscă viața bătându-le la mașină. Noi ne riscăm viața aducându-le aici. Însă tu, Isabelle, tu ești cea care va fi prinsă distribuindu-le – asta, dacă te vor prinde. Să fie clar. Asta nu înseamnă să mâzgălești un V pe un afiș. Chestia asta se pedepsește cu moartea.

— N-o să mă las prinsă, spuse ea.

Henri zâmbi.

— Câți ani ai?

— Aproape nouăsprezece.

— Ah, zise el. Și cum ar putea cineva atât de tânăr să ascundă asta de familie?

— Familia mea nu e o problemă, răspunse Isabelle. Nu-mi dau atenție. Însă… în casa mea locuiește un soldat neamț. Și va trebui să încalc interdicția de a ieși din casă.

— Nu va fi ușor. Te înțeleg dacă ți-e teamă.

Henri dădu să se întoarcă.

Isabelle îi smulse hârtiile.

— Am spus că o fac.

•

Isabelle era în al nouălea cer. Pentru prima dată după armistițiu nu era cu desăvârșire singură în nevoia ei de a face ceva pentru Franța. Acei bărbați îi povestiră despre zeci de grupuri ca al lor

răspândite pe tot teritoriul țării, construind o rezistență care să îl urmeze pe de Gaulle. Cu cât vorbeau mai mult, cu atât devenea mai încântată de ideea de a li se alătura. Oh, trebuia să-i fie teamă, știa asta. (Îi spuneau asta suficient de des.)

Însă era ridicol – nemții s-o amenințe cu moartea pentru că distribuia câteva foi de hârtie. Dacă o prindeau, putea să o scoată la capăt cu puterea ei de convingere; era sigură de asta. Însă nu avea să fie prinsă. Oare de câte ori se strecurase afară dintr-o școală încuiată sau urcase în tren fără bilet ori ieșise din vreun bucluc doar datorită darului ei oratoric? Frumusețea ei o ajutase întotdeauna să încalce regulile fără să fie pedepsită.

— Când vom avea mai multe, cum te contactăm? întrebă Henri în timp ce-i deschidea ușa.

Ea privi spre stradă.

— Apartamentul de deasupra prăvăliei de pălării al lui *Madame* La Foy. E încă gol?

Henri încuviință din cap.

— Când aveți hârtii noi, trageți perdelele. O să vin cât de curând pot.

— Să bați de patru ori. Dacă nu răspundem, mergi mai departe, zise el. Apoi adăugă: Ai grijă, Isabelle!

Bărbatul închise ușa în urma ei.

Rămasă din nou singură, privi coșul pe care-l ținea în mână. Broșurile erau ascunse sub pânza cadrilată roșu cu alb. Deasupra, era așezat pachetul de la măcelărie. Nu era cine știe ce camuflaj. Va trebui să se gândească la ceva mai bun.

Merse pe străduță până coti într-o stradă aglomerată. Cerul se întuneca. Își petrecuse toată ziua cu acei bărbați. Magazinele se închideau, și singurii oameni care se vânzoleau pe afară erau soldații nemți și cele câteva femei care aleseseră să le țină companie. Mesele cafenelelor erau pline de

bărbați în uniformă, care consumau mâncarea cea mai bună și beau vinul cel mai bun.

Avu nevoie de toată stăpânirea de sine ca să meargă încet. În clipa în care ieși din oraș, o rupse la fugă. Când se apropie de aerodrom, era transpirată și fără suflare, însă nu încetini. Alergă până ajunse în curte. După ce închise poarta în urma ei, se aplecă în față, respirând greu, ținându-se cu mâna dintr-o parte și încercând să-și reia suflul.

— *M'mselle* Rossignol, nu vă simțiți bine?

Isabelle tresări și se îndreptă, cu inima bătându-i să-i spargă pieptul.

Căpitanul Beck apăru lângă ea. Ajunsese acolo înaintea ei?

— Căpitane, zise ea, străduindu-se din răsputeri să-și domolească bătăile inimii. A trecut un convoi pe lângă mine… și… m-am grăbit să mă dau din calea lor.

— Un convoi? N-am văzut așa ceva.

— Asta a fost cu ceva timp în urmă. Și uneori… sunt mai prostuță. Am pierdut noțiunea timpului stând de vorbă cu o cunoștință și, ei bine… îi oferi cel mai drăguț zâmbet de care era capabilă și îșinetezi părul ciopârțit, ca și când pentru ea ar fi fost important să arate bine în ochii lui.

— Cum au fost cozile azi?

— Interminabile.

— Te rog, dă-mi voie să îți duc eu coșul.

Ea aruncă un ochi la coș și zări un colțișor alb de hârtie ivindu-se de sub pânză.

— Nu, eu…

— Ah, insist. Suntem niște domni, să știi.

Degetele lui lungi, cu unghii îngrijite, se strânseră în jurul toartei de răchită. Se întoarse și se îndreptă spre casă, iar ea rămase lângă el.

— Am văzut un grup mare adunat la primărie în după-amiaza asta. Ce face aici poliția de la Vichy?

— Ah. Nimic care să te privească pe tine. El așteptă ca ea să deschidă ușa de la intrare. Isabelle

răsuci nervoasă mânerul și deschise. Cu toate că el avea tot dreptul să intre după cum poftea, aștepta să fie invitat, ca și când ar fi fost un oaspete.

— Isabelle, tu ești? Unde ai fost?

Vianne apăru brusc în lumină.

— Au fost cozi îngrozitoare azi.

Sophie se iți pe podea, lângă șemineul unde se jucase cu Bébé.

— Ce ai prins azi?

— Genunchi de porc, răspunse Isabelle, privind îngrijorată la coșul din mâna lui Beck.

— Atât? întrebă Vianne cu asprime. Dar ulei de gătit?

Sophie se lăsă din nou pe covor, vădit dezamăgită.

— Pun ciolanele în pivniță, zise Isabelle, întinzând mâna către coș.

— Dă-mi voie, spuse Beck.

O scruta pe Isabelle, urmărind-o îndeaproape. Sau poate doar i se părea.

Vianne aprinse o lumânare și i-o întinse lui Isabelle.

— N-o irosi. Grăbește-te.

Beck o conduse foarte galant prin bucătăria cufundată în umbre și deschise ușa pivniței.

Isabelle coborî prima, luminând drumul. Treptele de lemn scârțâiau sub picioarele ei până păși pe podeaua tare și prăfuită, în răcoarea subsolului. Rafturile de lemn păreau a-i strânge într-o menghină când Beck veni lângă ea. Flacăra lumânării proiecta o lumină jucăușă în fața lor.

Ea încercă să-și stăpânească tremurul mâinii când o întinse să ia ciolanele înfășurate în hârtie. Le așeză pe raft, lângă proviziile lor care se împuținau.

— Adu sus trei cartofi și un nap, strigă Vianne.

Isabelle tresări ușor.

— Pari agitată, spuse Beck. Am folosit cuvântul corect, în *m'mselle*?

Lumânarea sfârâi între ei.

— Au fost o mulțime de câini în oraș azi.

— Ai Gestapoului. Își iubesc ciobănești. N-ai de ce să-ți faci griji.

— Mi-e frică… de câinii mari. Am fost mușcată o dată. Când eram copil.

Zâmbetul lui Beck se lăți în lumina lumânării.

Nu te uita la coș. Dar era prea târziu. O bucată și mai mare dintre hârtiile ascunse ieșise la iveală.

Se forță să zâmbească.

— Știi cum suntem noi, fetele. Ne e frică de orice.

— Nu prea te-aș descrie astfel, *m'mselle*.

Ea întinse cu grijă mâna după coș și i-l luă. Fără să-și ia ochii de la el, lăsă coșul pe raft, dincolo de lumina lumânării. Iar când îl văzu la paza întunericului, răsuflă, în sfârșit, ușurată.

Se priviră lung, într-o tăcere incomodă.

Beck dădu din cap.

— Acum trebuie să plec. Venisem doar ca să iau niște documente pentru întâlnirea din seara asta. Se întoarse către scări și începu să le urce.

Isabelle îl urmă pe căpitan sus, pe treptele înguste. Când apăru în bucătărie, Vianne o aștepta cu brațele încrucișate, încruntată.

— Unde sunt cartofii și napul? întrebă Vianne, țintuind-o pe Isabelle cu privirea.

— Am uitat.

Vianne oftă.

— Du-te și adu-le, spuse ea.

Isabelle se întoarse în pivniță. După ce luă cartofii și napul, se duse la coș și ridică lumânarea ca să îl vadă. Iată-l: micul triunghi alb de hârtie care se ițea afară. Trase repede foile din coș și le băgă în elasticul pantalonașilor de sub fustă. Simțind hârtiile pe piele, urcă din nou, zâmbind.

•

La cină, Isabelle stătu cu sora și nepoata ei, mâncând o supă care era apă chioară și pâine veche de-o zi, încercând să găsească ceva de spus, fără să reușească însă. Sophie, care păru să nu

observe, turuia și spunea povești una după alta. Isabelle bătea agitată din picior, atentă să audă sunetul de motocicletă care se apropia de casă, clămpănitul de cizme nemțești pe aleea din față, bătaia ascuțită și impersonală în ușă. Privirea ei măsura bucătăria până la ușa pivniței.

— Te porți ciudat în seara asta, spuse Vianne.

Isabelle ignoră observația surorii ei. Când terminară, în sfârșit, de mâncat, Isabelle se ridică de la locul ei.

— Spăl eu vasele, V. Ce-ar fi ca tu și Sophie să vă terminați jocul de dame?

— Speli tu vasele? zise Vianne, privind-o bănuitoare pe Isabelle.

— Haide, m-am mai oferit și înainte, contracară Isabelle.

— Din câte țin eu minte, nu.

Isabelle adună castroanele goale de supă și tacâmurile. Se oferise doar ca să rămână ocupată, să facă ceva cu mâinile.

După aceea, Isabelle nu mai găsi nimic de făcut. Seara trecu greu. Se jucară toate trei Belote, însă Isabelle nu se putea concentra, era prea agitată și nerăbdătoare. Renunță repede la joc, sub pretextul oboselii. În dormitorul ei de la etaj, se întinse peste pături, complet îmbrăcată. Așteptând.

Era trecut de miezul nopții când se întoarse Beck. Îl auzi intrând în curte; apoi simți fumul țigării lui. Mai târziu intră în casă, făcând zgomot cu cizmele lui, însă pe la unu totul era cufundat din nou în tăcere. Totuși, ea mai aștepta. La patru dimineața, se dădu jos din pat și se îmbrăcă într-un pulover de lână tricotat gros, negru și o fustă de stofa. Sfâșie tivul din interiorul pardesiului ei de vară și strecură în el hârtiile, apoi îl îmbrăcă și îi legă cordonul. Băgă cartelele de rație în buzunarul din față.

Coborî scările, făcând câte o grimasă la fiecare scârțâit. I se păru că durează o veșnicie să ajungă

la ușă, însă, într-un final, o deschise încet și o închise în urma ei.

Dimineața era rece și cufundată în beznă. De undeva se auzea ciripitul unei păsări trezite din somn, probabil, de sunetul ușii. Inspiră parfumul trandafirilor și se simți copleșită de cât de comun i se părea în acel moment.

Nu mai era cale de întors.

Se îndreptă spre poarta încă ruptă, privind întruna către casa cufundată în întuneric, așteptându-se să-l văd pe Beck cu brațele încrucișate și cizmele în picioare, în postura unui războinic, privind-o.

Însă era singură.

Prima oprire fu la casa lui Rachel. Nu prea se mai trimiteau scrisori, însă femeile precum Rachel, ai căror bărbați erau plecați, își verificau zilnic cutia poștală, cu speranța că aveau să primească vești.

Isabelle băgă mâna în pardesiu, pipăi după despicătura din căptușeala de mătase și scoase o hârtie. Dintr-o singură mișcare, deschise cutia de scrisori și strecură foaia în ea, apoi închise încet capacul.

Se întoarse în drum și privi în jur, dar nu văzu pe nimeni.

Reușise!

A doua oprire fu la ferma bătrânului Rivet. Era un comunist înfocat, un revoluționar, și își pierduse un fiu pe front.

Când lăsă ultima foaie de hârtie, se simțea invincibilă. Tocmai se iviseră zorii; lumina palidă a soarelui strălucea peste clădirile de piatră ale orașului.

În acea dimineață, fu prima femeie la coada din fața magazinului și, astfel, reuși să își ia rația întreagă de unt. O sută cincizeci de grame pentru toată luna. Trei sferturi de ceașcă.

O comoară.

Capitolul 11

În fiecare zi a acelei veri lungi și toride, Vianne se trezea și se apuca de treburile din gospodărie. Împreună cu Sophie și Isabelle, replantă și extinse grădina și transformă două biblioteci vechi în cuști pentru iepuri. Folosi plasă de coteț ca să închidă pergola. Cel mai romantic locșor al proprietății duhnea acum a bălegar, pe care îl strânseseră pentru grădină. Îi spăla rufele bătrânului fermier Rivet în schimbul alimentelor. Singurul moment în care se relaxa cu adevărat și se simțea ea însăși era în diminețile de duminică, când mergea cu Sophie la biserică (Isabelle refuza să meargă la slujbă), apoi bea cafea cu Rachel la umbră în curtea ei, două prietene foarte bune pălăvrăgind, râzând, glumind. Uneori, li se alătura și Isabelle, însă prefera să se joace cu copiii decât să vorbească cu femeile, ceea ce pe Vianne nu o deranja.

Bineînțeles, toate muncile ei casnice erau necesare; erau un nou mod de a se pregăti pentru o iarnă ce părea departe, însă avea să sosească precum un musafir nepoftit în cea mai rea zi cu putință. Ba mai important, îi ținea lui Vianne mintea ocupată. Când lucra în grădină sau fierbea căpșuni pentru conserve ori punea castraveți la murat, nu se gândea la Antoine și la intervalul lung de timp care trecuse de la ultima veste primită de la el. Cel mai mult o rodea nesiguranța: Oare era prizonier de război? Era rănit? Mort? Sau într-o bună zi avea să ridice privirea și avea să-l vadă venind pe drum și zâmbind?

Îi lipsea. Îi era dor de el. Se îngrijora din pricina lui. În felul acesta îi călătoreau gândurile noaptea.

Într-o lume împovărată de vești proaste și tăcere, singurul lucru cât de cât bun fusese că Beck își petrecuse cea mai mare parte a verii în

campanii. În lipsa lui, gospodăria ei intrase într-un fel de rutină. Isabelle făcea tot ce i se cerea, fără să se plângă.

Venise octombrie și era deja mai frig. Vianne se trezi distrasă în timp ce se întorcea de la școală cu Sophie. Simțea că își pierde unul din tocuri, de aceea mersul îi era ușor nesigur. Pantofii ei negri de piele nu erau făcuți să fie purtați zilnic, așa cum făcea ea de câteva luni încoace. Talpa începea să i se desprindă la degetul mare, motiv pentru care de multe ori se împiedica. Grija pentru înlocuirea unor lucruri ca pantofii era permanent prezentă. Iar cartela pentru rație nu însemna că existau pantofi – sau alimente – de cumpărat.

Vianne își puse o mână pe umărul lui Sophie, ca să se echilibreze și să-și țină fiica aproape. Soldații naziști mișunau peste tot, în camioane și pe motociclete, cu mitraliere montate pe ataș. Mărșăluiau prin piață, cântând melodii victorioase pe un ton ridicat.

Un camion militar claxonă, iar ele se dădură la o parte pe trotuar, în timp ce convoiul trecu zgomotos pe lângă ele. Și mai mulți naziști.

— Aceea e Tante Isabelle? întrebă Sophie.

Vianne privi în direcția indicată de Sophie. Într-adevăr, Isabelle tocmai ieșea de pe o străduță, cu mâna încleștată pe coș. Arăta… „ca și când s-ar fi furișat”, fu singurul lucru care-i trecu prin minte.

Ca și când s-ar fi furișat. Și atunci, multe piese micuțe formară imaginea întreagă. Micile neconcordanțe compuseră un model clar. Isabelle plecase de multe ori de la Le Jardin la prima oră a dimineții, mult mai devreme decât era cazul. Invocase nenumărate scuze cusute cu ață albă pentru acele absențe, de care lui Vianne aproape că nu-i păsase. Tocuri rupte, pălării luate de vânt, care trebuiau prinse, un câine care o speriase și îi aținuse calea.

Oare se furișa ca să se întâlnească cu vreun băiat?

— Tante Isabelle! strigă Sophie.

Fără să aștepte să primească răspuns sau permisiune, Sophie țâșni în stradă. Se feri de trei soldați nemți care își pasau între ei o minge.

— *La dracu'*, bombăni Vianne. Pardon, zise ea, ocolind soldații și traversând cu pași mari strada pietruită.

— Ce ai luat azi? o auzi pe Sophie întrebând-o pe Isabelle, apoi fiica ei întinse mâna în coșul de nuiele.

Isabelle o plesni pe Sophie cu putere peste mână.

Sophie țipă și își retrase mâna.

— Isabelle! zise Vianne cu asprime. Ce ai?

Isabelle roși.

— Îmi pare rău. Pur și simplu sunt obosită. Am stat toată ziua la cozi. Și pentru ce? Pentru un os de vițel care abia dacă are ceva carne pe el și pentru o cutie de lapte. E dezamăgitor. Cu toate astea, nu ar fi trebuit să fiu nepoliticoasă. Iartă-mă, Soph.

— Poate că dacă nu te-ai furișa cu noaptea-n cap, n-ai mai fi obosită, replică Vianne.

— Nu mă furișez, zise Isabelle. Mă duc la prăvălii după mâncare. Am crezut că vrei să fac asta. Și, apropo, avem nevoie de o bicicletă. Plimbările astea până în oraș, cu pantofii stricați, mă omoară.

Vianne și-ar fi dorit să își cunoască sora suficient de bine cât să poată citi privirea din ochii ei. Era vinovăție? Sau grijă? Sau sfidare? Dacă n-ar fi cunoscut-o, ar fi zis că era mândrie.

Sophie își trecu brațul pe după cel al lui Isabelle și porniră toate trei spre casă.

Vianne ignora cu obstinație toate schimbările din Carriveau – naziștii care ocupau atât de mult spațiu, afișele de pe zidurile de piatră (cele antievreiești erau dezgustătoare) și steagurile negru cu roșu cu svastică care fluturau deasupra ușilor și din balcoane. Oamenii începuseră să plece

din Carriveau, părăsindu-și casele și lăsându-le nemților. Se zvonea că mergeau în Zona Liberă, dar nimeni nu știa cu siguranță. Magazinele se închideau definitiv.

Auzi pași în spatele lor și spuse pe un ton neutru:

— Să ne grăbim.

— Madame Mauriac, dacă-mi permiteți.

— Dumnezeule, mormăi Isabelle, te *urmărește*?

Vianne se întoarse încet.

— *Herr* căpitan, spuse ea.

Oamenii de pe stradă o priveau atent pe Vianne, cu ochi mijiți în semn de dezaprobare.

— Voiam să vă spun că în seara asta întârzii și, din păcate, nu pot ajunge la cină, spuse Beck.

— Ce păcat! răspunse Isabelle pe un ton la fel de dulce-amărui precum caramelul ars.

Vianne încercă să zâmbească, însă chiar nu înțelegea de ce o oprise.

— O să vă opresc…

— *Nein. Nein*. Sunteți foarte generoasă.

Apoi tăcu.

La fel și Vianne.

În cele din urmă, Isabelle oftă puternic.

— *Herr* căpitan, noi mergem acasă.

— Vă pot ajuta cu ceva? întrebă Vianne.

Beck se apropie.

— Știu cât de îngrijorată sunteți în privința soțului dumneavoastră și am făcut niște verificări.

— Oh.

— Nu vă dau vești bune, din păcate. Soțul dumneavoastră, Antoine Mauriac, a fost prins împreună cu mulți alți bărbați din oraș. E într-un lagăr de prizonieri de război. Îi întinse o listă cu nume și un teanc de cărți poștale oficiale. Nu se va întoarce acasă.

•

Vianne abia dacă-și amintea cum ieșise din oraș. Știa că Isabelle era lângă ea și o sprijinea să nu cadă, silind-o să meargă, și că Sophie era de

cealaltă parte, punând întrebări la fel de ascuțite ca un ac de undiță. *Ce e aia prizonier de război*? *Ce a vrut să spună Herr căpitan că Papa nu se va întoarce acasă*? *Niciodată*?

Vianne știu că ajunseseră acasă pentru că simți mireasma grădinii care o saluta, o întâmpina cu brațele deschise. Clipi, ca și când tocmai s-ar fi trezit din comă, iar lumea i s-ar fi părut imposibil de schimbată.

— Sophie, zise Isabelle, du-te și pregătește o ceașcă de cafea pentru mama ta. Deschide o cutie de lapte.

— Dar…

— Du-te, insistă Isabelle.

Când Sophie dispăru, Isabelle se întoarse spre Vianne și îi prinse chipul între palmele ei reci.

— O să fie bine.

Vianne simțea că era pe cale să se descompună, bucată cu bucată, că tot sângele i se scurgea din corp și fiecare oscior i se dezmembra, în timp ce stătea în picioare și se gândea la ceva ce evitase cu îndârjire să ia în considerare: o viață fără el. Începu să tremure; dinții îi clănțăneau.

— Hai înăuntru să bei cafea, spuse Isabelle.

În casă? În casa *lor*? Fantoma lui era peste tot… o adâncitură în canapea unde obișnuia să stea să citească, cuierul unde era haina lui. Și patul.

Scutură din cap, dorindu-și să poată plânge, însă nu mai avea lacrimi. Vestea o pustiise. Nu putea nici măcar să respire.

Brusc, nu se mai putu gândi decât la puloverul lui, cu care era îmbrăcată. Începu să-și scoată hainele, smulgând paltonul și vesta, ignorând protestul strigat al lui Isabelle și trăgându-și peste cap puloverul. Își îngropă fața în lâna moale, încercând să-i simtă mirosul, săpunul lui preferat, *pe el*.

Însă nu simți decât propriul ei miros. Lăsă jos puloverul mototolit și îl privi lung, încercând să își amintească ultima dată în care îl văzuse îmbrăcat

cu el. Apucă un fir desprins și îl înfășură pe după deget, până când deveni o buclă neregulată de ață de culoarea vinului. Îl rupse cu dinții și făcu un nod, ca să salveze restul mânecii. Ața era prețioasă în vremurile acelea.

Vremurile acelea.

Când lumea era în război și sărăcia era omniprezentă, și soțul îți era plecat.

— Nu știu cum să mă descurc singură.

— Cum adică? Ne descurcăm de ani de zile singure. Încă din clipa în care a murit *Maman*.

Vianne clipi. Cuvintele surorii ei păreau ușor învălmășite, ca și când ar fi fost rostite într-un ritm nepotrivit.

— Tu ai fost singură, spuse ea. Eu nu am fost niciodată. L-am cunoscut pe Antoine la paisprezece ani și am rămas însărcinată la șaisprezece și m-am căsătorit cu el când aveam doar șaptesprezece ani. *Papa* mi-a dat casa asta ca să scape de mine. Așa că, vezi, eu nu a trebuit să mă descurc *niciodată* singură. De asta tu ești atât de puternică. Eu… nu sunt.

— Va trebui să fii, zise Isabelle. Pentru Sophie.

Vianne își ținu răsuflarea. Iată. Motivul pentru care nu-și permitea să înghită un castron cu arsenic sau să se arunce în fața trenului. Luă bucla scurtă de ață și o legă de ramura unui măr. Culoarea vișinie ieșea în evidență pe fundalul verde și cafeniu. Acum, în fiecare zi, în grădina ei și când mergea spre poartă sau când culegea mere, avea să treacă pe lângă acea ramură și să vadă bucățica de ață și avea să se gândească la Antoine. De fiecare dată avea să se roage, lui și lui Dumnezeu: *Vino acasă*.

— Haide, spuse Isabelle, cuprinzând-o pe Vianne cu brațul și trăgând-o spre ea.

Între pereții casei răsuna ecoul vocii unui bărbat care era absent.

•

Vianne stătea în fața căsuței de piatră a lui Rachel; deasupra, în acea după-amiază rece și târzie, cerul avea o culoare fumurie. Frunzele copacilor, aurii, portocalii și ruginii, începeau să se închidă pe margini. Curând, aveau să cadă.

Vianne privi lung ușa, dorindu-și să nu fi trebuit să fie acolo, însă citise numele pe care i le dăduse Beck. Marc de Champlain era și el pe listă.

Când, în sfârșit, își găsi curajul să bată, Rachel răspunse aproape instant, îmbrăcată într-un halat vechi și cu ciorapi de lână largi. Un pulover atârna câș pe ea, încheiat strâmb la nasturi, conferindu-i o înfățișare ciudată, ușor înclinată.

— Vianne! Intră. Eu și Sarah tocmai făceam o budincă de orez. Bineînțeles, e mai mult apă și gelatină, dar am folosit și un pic de lapte.

Vianne schiță un zâmbet. Se lăsă condusă în bucătărie de prietena ei, care îi turnă o ceașcă de cafea surogat, cam amară, singura pe care o mai găseau. Vianne tocmai făcea o remarcă despre budinca de orez, fără să știe exact ce spunea, când Rachel se întoarse spre ea.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea.

Vianne își privi prietena. Își dorea ca, măcar o dată, să fie ea cea puternică, însă nu-și putu stăpâni lacrimile.

— Rămâi în bucătărie, îi spuse Rachel lui Sarah. Dacă se trezește fratele tău, adu-l. Iar tu, îi spuse ea lui Vianne, vii cu mine. O prinse pe Vianne de braț și o duse prin sufrageria micuță până în dormitorul lui Rachel.

Vianne se așeză pe pat și își privi prietena. Întinse în tăcere lista de nume pe care o primise de la Beck.

— Sunt prizonieri de război, Rachel. Antoine, Marc și toți ceilalți. Nu se vor întoarce acasă.

•

Trei zile mai târziu, într-o dimineață înghețată de sâmbătă, Vianne stătea în clasă și privea un grup de femei așezate în băncile prea mici pentru

ele. Păreau obosite și ușor precaute. Nimeni nu se simțea în siguranță să facă adunări în acele vremuri. Nu se știa foarte clar cât de mult se extindea sensul lui *verboten* în conversațiile despre război și, în plus, femeile din Carriveau erau epuizate. Își petreceau zilele stând la cozi pentru cantități neîndestulătoare de alimente, iar când nu stăteau la coadă, luau ce puteau de pe câmp sau încercau să își vândă pantofii de dans sau vreo eșarfa de mătase ca să facă rost de bani pentru o bucată de pâine bună. În spatele clasei, într-un colț, Sophie și Sarah se sprijineau una de alta, cu genunchii ridicați, citind.

Rachel își trecu fiul adormit de pe un umăr pe celălalt și închise ușa clasei.

— Vă mulțumesc tuturor că ați venit. Știu cât de greu e în ziua de azi să faci mai mult decât e absolut necesar.

Se auzi un murmur de aprobare din partea femeilor.

— De ce suntem aici? întrebă *madame* Fournier istovită.

Vianne păși în față. Niciodată nu se simțise în largul ei în preajma unora dintre ele, multe nu o plăcuseră de pe când se mutase acolo, la paisprezece ani. Când Vianne „pusese mâna” pe Antoine, cel mai chipeș tânăr din oraș, o plăcuseră încă și mai puțin. Desigur, acele vremuri trecuseră de mult, iar acum Vianne se înțelegea bine cu acele femei, le învăța copiii carte și le frecventa magazinele, dar, chiar și așa, mai resimțea un oarecare disconfort provocat de traumele din adolescență.

— Am primit o listă cu prizonierii francezi de război din Carriveau. Îmi pare rău, teribil de rău, să vă spun că soții voștri, și al meu și al lui Rachel, sunt pe acea listă. Mi s-a spus că nu se vor întoarce acasă.

Se opri, dându-le femeilor răgazul să reacționeze. Durerea și pierderea transformară

chipurile din jurul ei. Vianne știa că durerea lor o oglindea pe a ei. Chiar și așa, îi era greu să privească și simți din nou cum îi dădeau lacrimile. Rachel veni lângă ea și o luă de mână.

— Am cărți poștale, spuse Vianne. Oficiale. Ca să le putem scrie bărbaților noștri.

— Cum de-ai primit atâtea? întrebă *madame* Fournier, ștergându-și ochii.

— I-a cerut o favoare neamțului ei, răspunse Hélène Ruelle, soția brutarului.

— Nu e adevărat! Și nu e neamțul meu, răspunse Vianne. E un soldat care mi-a ocupat casa. Ar fi trebuit să îi las pe nemți să ia Le Jardin? Pur și simplu să plec și să rămân fără nimic? Toate casele și hotelurile cu o cameră în plus din oraș au fost ocupate de ei. Nu sunt un caz special.

Se auziră alte exclamații și murmure. Unele femei încuviințară; altele scuturară din cap.

— Mai degrabă mi-aș fi luat zilele decât să-l las pe vreunul dintre ei să se mute în casa mea, spuse Hélène.

— Serios, Hélène? Chiar așa ai fi făcut? zise Vianne. Și mai degrabă ți-ai fi ucis copiii sau i-ai fi lăsat pe străzi să se descurce singuri?

Hélène privi în altă direcție.

— Mi-au ocupat hotelul, spuse o femeie. Și, majoritatea sunt domni. Poate un pic necioplți. Risipitori.

— *Domni*. Hélène aproape scuipă cuvântul. *Pentru ei suntem porci de sacrificat. Veți vedea. Porci care nu ripostează*.

— Nu te-am văzut la măcelăria mea în ultima vreme, îi spuse *madame* Fournier lui Vianne pe un ton acuzator.

— Pentru că merge sora mea în locul meu, răspunse Vianne. Știa că acela era motivul dezaprobării lor; le era teamă că Vianne avea să primească și să accepte privilegii speciale, care lor le erau refuzate. Nu aș lua mâncare sau orice altceva de la inamic.

Brusc, se simți ca și când era din nou la școală, batjocorită de fetele cele mai populare.

— Vianne încearcă să vă ajute, zise Rachel suficient de tăios cât să le reducă la tăcere.

Luă cărțile poștale de la Vianne și începu să le împartă.

Vianne se așeză și își privi lung propria carte poștală goală.

Auzi scârțâitul celorlalte creioane pe cărțile poștale și, încet, începu să scrie.

> *Iubitul meu Antoine,*
>
> *Suntem bine. Sophie înflorește și, chiar și cu atâtea munci, vara asta ne-am găsit un pic de timp să mergem la râu. Noi – eu – ne gândim la tine tot timpul și ne rugăm să fii bine. Nu-ți face griji în privința noastră și vino acasă.*
>
> *Je t'aime, Antoine.*

Scrisul ei era atât de mic, că se întrebă dacă el avea să-l poată citi măcar.

Sau dacă avea să primească scrisoarea.

Sau dacă era viu.

Pentru numele lui Dumnezeu, *plângea*.

Rachel veni lângă ea și îi puse o mână pe umăr.

— Toate simțim la fel, spuse ea încet.

După câteva clipe, femeile se ridicară pe rând. Fără să scoată o vorbă, veniră și îi dădură lui Vianne cărțile lor poștale.

— Nu le lăsa să te supere, zise Rachel. Sunt pur și simplu speriate.

— Și eu sunt speriată, răspunse Vianne.

Rachel își presă cartea poștală de piept, cu degetele răsfirate peste pătrățelul de hârtie, ca și când ar fi simțit nevoia să atingă fiecare colț.

— Cum am putea să nu fim?

•

După aceea, când se întoarseră la Le Jardin, motocicleta lui Beck cu atașul cu mitralieră era

parcată pe iarba din afara porții.

Rachel se întoarse spre ea.

— Vrei să venim cu tine?

Vianne aprecie îngrijorarea din ochii lui Rachel și știu că dacă îi cerea ajutorul îl primea, însă cum ar fi putut să o ajute?

— Nu, merci. Ne descurcăm. Probabil a uitat ceva și va pleca iar curând. Abia dacă mai dă pe aici în ultima vreme.

— Unde e Isabelle?

— Bună întrebare. Se furișează în fiecare vineri dimineață înainte de răsărit. Se aplecă spre ea și șopti: Cred că se vede cu un băiat.

— Bravo ei.

Vianne nu știu ce să răspundă.

— Oare ne va trimite cărțile poștale? întrebă Rachel.

— Sper.

Vianne își mai privi o clipă prietena și adăugă:

— Vom afla curând.

Apoi o conduse pe Sophie în casă. Când intrară, îi spuse lui Sophie să se ducă sus să citească. Fiica ei era obișnuită cu asemenea comenzi, așa că se supuse. Vianne încerca să își țină fiica cât mai departe de Beck.

El stătea la masa din camera de zi, cu documente împrăștiate în fața lui. Când apăru ea, ridică privirea. O picătură de cerneală căzu din vârful stiloului său și ateriză într-o pată albastră pe foaia albă de hârtie din fața lui.

— *Madame*. Excelent. Sunt încântat că v-ați întors.

Ea se îndreptă spre el cu precauție, ținând strâns pachetul de cărți poștale, legate cu o bucată de sfoară.

— Am… am aici niște cărți poștale… scrise de prietenele mele din oraș… pentru soții noștri… dar nu știu unde să le trimitem. Speram… că poate ne veți ajuta.

Se mută stânjenită de pe un picior pe celălalt, simțindu-se extrem de vulnerabilă.

— Sigur, *madame*. Aș fi încântat să vă fac această favoare. Însă va dura mult timp și va fi nevoie de multe căutări ca să fie dusă la bun sfârșit. Se ridică politicos. Acum lucram la o listă pentru superiorii mei de la Kommandantur. Au nevoie să știe numele unora dintre profesorii de la școala dumneavoastră.

— Oh, spuse ea, nesigură de motivul pentru care îi spunea ei asta.

Niciodată nu vorbea despre munca lui. De fapt, adesea nu vorbeau despre nimic.

— Evrei. Comuniști. Homosexuali. Francmasoni. Martorii lui Iehova. Cunoaște-ți astfel de persoane?

— După cum știți, eu sunt catolică, *Herr* căpitan. La școală nu vorbim despre astfel de lucruri. Abia dacă știu care sunt homosexualii și francmasonii.

— Ah. Deci îi știți pe ceilalți.

— Nu înțeleg…

— Nu m-am exprimat clar. Îmi cer scuze. Aș aprecia foarte mult dacă mi-ați spune numele profesorilor evrei sau comuniști din școala dumneavoastră.

— De ce aveți nevoie de numele lor?

— E mai mult pentru statistică. Știți cum suntem noi, nemții. Ne place să întocmim liste.

Zâmbi și trase un scaun pentru ea.

Vianne privi foaia albă de hârtie de pe masă, apoi cărțile poștale din mâna ei. Dacă Antoine o primea, poate avea să-i răspundă. Poate afla cel puțin dacă mai era în viață.

— *Herr* căpitan, astea nu sunt informații secrete. Oricine vă poate spune aceste nume.

El se apropie de ea.

— *Madame*, cu un mic efort, cred că pot să fac rost de adresa soțului dumneavoastră și să-i trimit

un pachet din partea dumneavoastră. Ar fi optimist?

— „Optimist” nu e cuvântul potrivit, *Herr* căpitan. Vreți să spuneți dacă e în regulă.

Trăgea de timp și era conștientă de asta. Mai rău, era foarte sigură că și el era conștient de asta.

— Ah. Vă mulțumesc că mă învățați frumoasa voastră limbă. Scuzele mele. Îi întinse un stilou. Nu vă faceți griji, *madame*. E doar pentru statistică.

Vianne își dorea să spună că nu avea să scrie niciun nume, dar ce rost ar fi avut? I-ar fi fost oricum simplu să facă rost de acele informații din oraș. Toți știau ce nume să treacă pe listă. Iar Beck ar fi putut să o dea afară din propria ei casă pentru asemenea sfidare. Și ce se făcea atunci?

Se așeză, luă stiloul și începu să scrie numele. Abia când ajunse la sfârșitul listei, se opri și ridică stiloul de pe foaie.

— Am terminat, spuse ea încet.

— Ați uitat-o pe prietena dumneavoastră.

— Da?

— Sunt sigur că ați avut de gând să îmi dați informațiile exacte, își mușcă nervoasă buza și privi lista de nume. Brusc, avu sentimentul clar că nu trebuia să fi făcut asta. Dar avea de ales? El deținea controlul în casa ei. Ce s-ar fi întâmplat cu ea dacă l-ar fi sfidat? Încet, cu o senzație de greață, scrise ultimul nume de pe listă.

Rachel de Champlain.

Capitolul 12

Într-o dimineață de sfârșit de noiembrie, mai rece decât de obicei, Vianne se trezi cu lacrimi pe obraji. Îl visase din nou pe Antoine. Oftă și se dădu jos din pat, încet să nu o trezească pe Sophie. Vianne dormise complet îmbrăcată, cu o vestă de lână, un pulover cu mâneci lungi, șosete de lână, o pereche de pantaloni de flanel (ai lui Antoine, tăiați pe măsura ei), căciulă și mănuși croșetate. Nici măcar nu venise Crăciunul și deja devenise necesar să se îmbrace cu multe straturi de haine. Adăugă încă un pulover, însă tot îi era frig.

Își îngropă mâinile înmănușate în crăpătura de la capătul saltelei și scoase săculețul de piele pe care i-l lăsase Antoine. Nu mai rămăseseră mulți bani în el. Curând, aveau să fie nevoite să trăiască doar din salariul ei de învățătoare.

Puse banii la loc (devenise o obsesie să-i numere de când venise vremea rece) și coborî.

Mereu le lipsea câte ceva. Noaptea, țevile înghețau, așa că nu aveau nici picătură de apă până la prânz. Vianne se obișnuise să lase găleți cu apă pentru spălat lângă aragaz și șemineuri. Gazul și electricitatea erau insuficiente, la fel și banii ca să le plătească, așa că se zgârcea cu ambele. La aragaz, flacăra era atât de mică, încât apa abia dacă fierbea. Lumina o aprindeau arareori.

Făcu focul și se înfășură într-o plapumă grea, apoi se așeză pe canapea. Lângă ea se afla o pungă cu fir pe care îl strânsese după ce deșirase un pulover vechi al ei. Îi croșeta lui Sophie un fular de Crăciun și nu găsea alt moment să facă aceasta decât în zori.

Doar scârțâitul din casă îi ținea de urât, așa că se concentră asupra firului albastru-deschis și a felului în care andrelele intrau și ieșeau din

împletitura moale, creând în permanență ceva ce cu o clipă în urmă nu existase. Acel ritual de dimineață, cândva firesc, îi calma nervii. Dacă dădea frâu liber gândurilor, poate și-o amintea pe mama ei așezată lângă ea, învățând-o, spunând „unul pe față, doi pe dos, așa… frumos…”

Sau pe Antoine, coborând scările în șosete, zâmbind, întrebând-o ce îi lucra…

Antoine.

Ușa din față se deschise încet, aducând o rafală de aer rece ca gheața și câteva frunze. Isabelle intră, îmbrăcată în vechiul palton de lână al lui Antoine, încălțată cu cizme până la genunchi și înfășurată cu un fular în jurul gâtului și al capului, lăsându-i la vedere doar ochii. O văzu pe Vianne și se opri.

— Oh. Te-ai trezit. Își scoase fularul și atârnă haina în cuier. Pe fața ei se citea clar vinovăția. Am fost afară să văd ce fac puii de găină.

Mâinile lui Vianne încremeniră; andrelele se opriră.

— Ai putea să-mi spui cine e băiatul ăsta pe care te tot strecori să-l întâlnești.

— Cui i-ar arde de întâlniri cu băieți pe frigul ăsta?

Isabelle se duse la Vianne, o trase în picioare și o duse lângă foc.

Simțind căldura bruscă, Vianne tremură. Nu-și dăduse seama cât de frig îi fusese de fapt.

— Ție, răspunse ea, surprinsă că asta o făcuse să zâmbească. Tu te-ai strecura pe frig ca să te întâlnești cu un băiat.

— Atunci ar trebui să fie un băiat dat naibii. Poate Clark Gable.

Sophie năvăli în cameră, cuibărindu-se lângă Vianne.

— Ce bine e, spuse ea, întinzând mâinile.

Preț de o clipă minunată, încărcată de tandrețe, Vianne uită de griji. Apoi Isabelle spuse:

— Ar fi bine să plec. Trebuie să fiu prima la coadă la măcelărie.

— Mănâncă ceva înainte să pleci, zise ea într-un final.

— Dă-i porția mea lui Sophie, răspunse Isabelle, îmbrăcând din nou paltonul și înfășurându-și fularul în jurul capului.

Vianne își conduse sora la ușă, o privi dispărând afară în beznă, apoi se întoarse în bucătărie și aprinse o lampă cu gaz. Coborî în cămara din pivniță, unde, de-a lungul peretelui, erau înșirate rânduri de rafturi. Cu doi ani în urmă, acea cămară fusese plină ochi de șuncă afumată în cenușă și borcane cu grăsime de rață așezate lângă colaci de cârnați. Sticle de oțet de vin vechi, conserve de sardine, borcane cu gem.

Acum aproape că i se terminase surogatul de cafea. Ultimul strop de zahăr era o urmă albă și strălucitoare în vasul de sticlă, iar faina era mai valoroasă decât aurul. Slavă Domnului că grădina produsese o recoltă bună de legume, în ciuda asaltului refugiaților. Conservase toate fructele și legumele, indiferent cât de mici erau.

Luă o bucată de pâine integrală care aproape se stricase. Fiind vorba de un mic dejun pentru o fetiță în creștere, un ou fiert și o felie de pâine prăjită nu erau suficiente, dar se putea și mai rău.

— Mai vreau, spuse Sophie când termină de mâncat.

— Nu pot, răspunse Vianne.

— Nemții ne iau toată mâncarea, zise Sophie chiar când Beck ieșea din camera lui, îmbrăcat în uniforma verde-cenușie.

— Sophie, se răsti Vianne.

— Da, domnișoară, e adevărat că noi, soldații nemți, luăm o mare parte dintre alimentele Franței, însă bărbații care luptă trebuie să mănânce, nu?

Sophie se încruntă la el.

— Dar toți trebuie să mâncăm, nu?

— *Oui, m'mselle*. Noi, nemții, nu doar luăm, ci și dăruim prietenilor noștri. Băgă mâna în buzunarul uniformei și scoase un baton de ciocolată.

— Ciocolată!

— Sophie, nu, spuse Vianne, însă Beck o fermeca pe fiica ei, tachinând-o în timp ce făcea batonul de ciocolată să dispară și să reapară cu mișcări iuți ale mâinii. În cele din urmă, i-l dădu lui Sophie, care chicoti și rupse ambalajul.

Beck se apropie de Vianne.

— Pari… tristă în dimineața asta, spuse el încet.

Vianne nu știu cum să răspundă.

El zâmbi și plecă. Auzi afară motocicleta lui pornind și îndepărtându-se.

— A fo't o cio'lată bună, spuse Sophie, lingându-și buzele.

— Știi, ar fi fost mai bine să mănânci câte o bucățică în fiecare seară decât să o înfuleci pe toată odată. Asta, ca să nu mai vorbesc despre virtutea de a împărți cu ceilalți.

— Tante Isabelle spune că e mai bine să fii îndrăzneț decât umil. Și că dacă sari de pe o stâncă, cel puțin o să zbori înainte să cazi.

— Ah, da. Asta ar spune Isabelle. Poate ar trebui să îți povestească cum și-a rupt încheietura când a sărit dintr-un copac în care nici măcar nu ar fi trebuit să se cațăre. Haide, să mergem la școală.

Afară, îi așteptară pe marginea drumului noroios și înghețat pe Rachel și pe copii. Împreună, porniră în plimbarea lungă și rece spre școală.

— Nu mai am cafea de patru zile, spuse Rachel. În caz că te întrebi de ce mă port ca o vrăjitoare.

— Eu sunt cea care și-a pierdut cumpătul în ultima vreme, răspunse Vianne. Așteptă ca Rachel să o contrazică, însă Rachel o cunoștea prea bine și își dădea seama când o simplă remarcă nu era chiar atât de simplă. Motivul e… că am avut niște probleme pe cap.

Lista. Scrisese numele cu multe săptămâni în urmă, dar nu se întâmplase nimic. Însă îngrijorarea nu-i dădea pace.

— Antoine? Foametea? înghețul? zâmbi Rachel. Ce grijă neînsemnată te-a obsedat săptămâna asta?

Se auzi clopoțelul școlii.

— Grăbește-te, *Maman*, am întârziat, spuse Sophie, trăgând-o de braț după ea.

Vianne se lăsă condusă pe treptele de piatră. Ea, Sophie și Sarah intrară în clasa lui Vianne, care deja era plină de elevi.

— Ați întârziat, *madame* Mauriac, spuse Gilles zâmbind. Primiți o notă proastă.

Toți se puseră pe râs.

Vianne își scoase paltonul și îl agăță în cuier.

— Ești foarte spiritual, Gilles, ca de obicei. Hai să vedem dacă îți mai arde de zâmbit după testul de ortografie.

De data asta, copiii mormăiră, iar Vianne nu-și putu reține zâmbetul văzându-le chipurile abătute. Toți păreau descumpăniți; serios vorbind, era greu să te simți altfel în acea cameră rece, cu obloanele trase, în care lumina nu era suficientă cât să alunge umbrele.

— Oh, la naiba, e o dimineață friguroasă. Poate că ne-ar prinde bine să ne jucăm de-a prinselea ca să ne dezmorțim.

Un cor de strigăte de aprobare umplu sala. Vianne abia apucă să își ia haina, înainte să fie luată pe sus și scoasă din clasă de un val de copii veseli.

Abia ajunseseră afară, când Vianne auzi un huruit de automobile îndreptându-se spre școală.

Copiii nu observară – observau doar avioanele, după câte se părea – și își continuară joaca.

Vianne se duse până la capătul clădirii și trase cu ochiul după colț.

Un Mercedes-Benz negru intră cu zgomot pe aleea noroioasă, cu aripile decorate cu steaguri

mici cu svastică care fluturau în aerul rece. În spatele lui, venea o mașină de poliție franceză.

— Copii, spuse Vianne, întorcându-se în grabă în curte, veniți aici. Rămâneți lângă mine.

Doi bărbați apărură de după colț. Pe unul nu-l văzuse niciodată – era un bărbat blond, înalt, elegant, aproape efeminat, îmbrăcat cu un palton lung și negru din piele și încălțat cu cizme lustruite. Gulerul său ridicat era decorat cu o cruce de fier. Pe celălalt, îl cunoștea; era de ani de zile polițist în Carriveau. Paul Jeauelere. Antoine îi remarcase adesea firea răutăcioasă și lașă.

— *Madame* Mauriac, spuse ofițerul de poliție francez, dând solemn din cap.

Nu-i plăcu privirea din ochii lui. Îi amintea de felul în care se priveau uneori băieții când se pregăteau să intimideze un copil mai slab.

— *Bonjour*, Paul!

— Am venit pentru câțiva colegi de-ai dumneavoastră. Madame, nu e cazul să vă faceți griji. Nu sunteți pe lista noastră.

Listă.

— Și ce anume doriți de la colegii mei? se auzi ea întrebând, însă vocea ei era aproape imperceptibilă, chiar dacă toți copiii tăceau.

— Niște învățători vor fi concediați astăzi.

— Concediați? De ce?

Agentul nazist dădu din mâna palidă ca și când ar fi înlăturat o muscă.

— Evrei, comuniști și francmasoni. Alții, spuse el disprețuitor, cărora nu li se mai permite să predea în școli sau să lucreze în serviciul civil sau juridic.

— Dar…

Nazistul îi făcu un semn polițistului francez, iar cei doi se întoarseră și se îndreptară cu pași mari spre școală.

— *Madame* Mauriac? spuse cineva, trăgând-o de mânecă.

— *Maman*? spuse Sophie, plângând. Nu pot să facă asta, nu?

— Bineînțeles că pot, răspunse Gilles. Ticăloși naziști blestemați.

Vianne ar fi trebuit să îl pună la punct pentru limbaj, însă nu se putea gândi la altceva decât la lista cu nume pe care i-o dăduse lui Beck.

•

Vianne se luptă ore întregi cu propria conștiință. Continuase să își țină lecțiile în cea mai mare parte a zilei, deși nu își amintea cum reușise. În mintea ei stăruia doar privirea pe care i-o aruncase Rachel când ieșise din școală împreună cu ceilalți învățători concediați, într-un final, la prânz, cu toate că deja erau în criză de personal la școală, Vianne o rugase pe o altă învățătoare să îi preia clasa.

Acum stătea la marginea pieței centrale.

Tot drumul până acolo plănuise ce să spună, însă, când văzu steagul nazist fluturând pe *Hôtel de ville*, hotărârea ei se risipi. Oriunde se uita, vedea soldați nemți, mergând pe jos câte doi sau călare pe cai superbi și bine hrăniți ori traversând străzile în grabă în mașini Citroën negre, strălucitoare. De partea cealaltă a pieței, un nazist suflă într-un fluier și își folosi pușca să îl oblige pe un bătrân să îngenuncheze.

Du-te, Vianne.

Urcă treptele de piatră până la ușile închise de stejar, unde un tânăr gardian roșcovan o opri și o întrebă ce treabă avea acolo.

— Am venit să îl văd pe căpitanul Beck, spuse ea.

— Ah.

Gardianul deschise ușa și îi indică scara mare de piatră, arătând cu degetele numărul doi.

Vianne păși în sala principală a primăriei, ticsită de bărbați în uniformă. Încercă să nu privească pe nimeni în ochi în timp ce traversă în grabă holul către scări, pe care le urcă sub privirea atentă a

Führerului, al cărui portret ocupa o mare parte din perete. La etajul al doilea, dădu peste un bărbat în uniformă și îi spuse:

— Căpitanul Beck, *s'il vous plaît*?

— *Oui, madame*.

O conduse la o ușă din capătul sălii și bătu scurt în ea. După ce primi răspuns din interior, deschise ușa.

Beck ședea la un birou ornamentat, negru cu auriu, cel mai probabil confiscat din vreun conac din zonă. Pe pereții din spatele lui erau agățate mai multe hărți și un portret al lui Hitler. Pe biroul său se aflau o mașină de scris și o mașină de multiplicat. În colț, zăceau adunate grămadă radiouri confiscate, însă cea mai urâtă priveliște era mâncarea. Se aflau acolo cutii întregi cu mâncare, mormane de carne conservată și rude întregi de brânză rezemate de peretele din spate.

— *Madame* Mauriac, spuse el, ridicându-se rapid. Ce surpriză plăcută! Se îndreptă spre ea. Cu ce vă pot ajuta?

— E vorba despre învățătorii pe care i-ați dat afară de la școală.

— Nu eu, *madame*.

Vianne privi spre ușa deschisă din spatele lor și făcu un pas spre el, apoi spuse pe un ton coborât:

— Mi-ați spus că lista de nume e doar pentru statistică.

— Îmi pare rău. Sincer. Asta mi s-a spus.

— Avem nevoie de ei la școală.

— Prezența dumneavoastră aici e… periculoasă, cred. Se apropie și mai mult de ea. *Madame* Mauriac, nu e indicat să atrageți atenția asupra dumneavoastră. Nu aici. E un bărbat care… Privi spre ușă, apoi tăcu. Plecați, *madame*.

— Mi-aș fi dorit să nu mă fi întrebat.

— Și eu la fel, *madame*. Îi aruncă o privire plină de înțelegere. Acum plecați. Vă rog. N-ar trebui să fiți aici.

Vianne se întoarse cu spatele la căpitanul Beck și la toată acea hrană, precum și la imaginea Führerului, și ieși din birou. În timp ce cobora scările, văzu că soldații o priveau atent, făcând, fără îndoială, glume pe seama franțuzoaicei care umbla după un soldat neamț frumos care tocmai îi frânsese inima. Însă abia când ieși din nou la lumina soarelui, își dădu seama pe deplin ce greșeală făcuse.

Mai multe femei se aflau în piață sau în apropiere și o văzură ieșind din bârlogul naziștilor.

Una dintre femei era Isabelle.

Vianne coborî în grabă treptele către Hélène Ruelle, soția brutarului, care ducea pâine la Kommandantur.

— Socializați, *madame Mauriac*? spuse Hélène înțepat, în timp ce Vianne trecea rapid pe lângă ea.

Isabelle efectiv străbătu piața alergând spre ea. Cu un oftat de înfrângere, Vianne se opri și își aștepă sora.

— Ce faci aici? întrebă Isabelle poruncitor, pe un ton mult prea ridicat, sau poate așa răsuna doar în urechile lui Vianne.

— Azi au dat afară învățători. Nu. Nu pe toți, doar pe evrei, pe francmasoni și pe comuniști.

Își aminti din nou și simți că i se face rău. Își aminti coridorul tăcut și confuzia din rândul învățătorilor rămași. Nimeni nu știa ce să facă, cum să îi sfideze pe naziști.

— *Doar* ei, ha? zise Isabelle, încruntându-se.

— Nu am vrut să sune astfel. Am vrut să lămuresc. Nu i-au concediat pe toți învățătorii.

Până și în urechile ei suna ca o scuză penibilă, așa că tăcu.

— Iar asta nu explică prezența ta în cartierul lor general.

— Am… crezut că ne poate ajuta căpitanul Beck. Că o poate ajuta pe Rachel.

— Te-ai dus să îi ceri lui Beck o favoare?

— Trebuia s-o fac.

— Vianne, franțuzoaicele nu se duc să le ceară ajutorul naziștilor. *Mon Dieu*, trebuie să știi asta.

— Știu, răspunse Vianne sfidător. Dar…

— Dar ce?

Vianne nu se mai putu stăpâni.

— Eu i-am dat lista de nume.

Isabelle încremeni. O clipă păru să nu mai respire. Privirea pe care i-o aruncă lui Vianne duru mai mult decât o palmă peste față.

— Cum ai putut? I-ai dat numele lui Rachel?

— Eu… n-am știut, se bâlbâi Vianne. De unde să știu? A spus că e pentru statistică. Îi luă mâna lui Isabelle. Iartă-mă, Isabelle. Sincer. Nu am știut.

— Nu iertarea mea trebuie să o cauți, Vianne.

Vianne simți o rușine apăsătoare și profundă. Cum putuse fi atât de proastă și cum, pentru numele lui Dumnezeu, își putea răscumpăra greșeala? Se uită la ceasul de la mână. Curând, aveau să se termine orele.

— Du-te la școală, spuse Vianne. Ia-le pe Sophie și pe Sarah și du-le acasă. Am ceva de făcut.

— Orice ar fi, sper că te-ai gândit bine înainte.

— Du-te, repetă Vianne obosită.

•

Capela St. Jeanne era o micuță biserică normandă din piatră de la marginea orașului. În spatele ei și între zidurile sale medievale se afla mănăstirea Surorilor Sfântului Iosif, călugărițe care conduceau un orfelinat și o școală.

Vianne intră în biserică, iar pașii ei răsunau pe caldarâmul rece de piatră; scotea aburi când respira. Își scoase mănușile doar cât să atingă cu vârful degetelor apa sfințită înghețată. Făcu semnul crucii și se îndreptă către un șir de bănci goale; se aplecă și îngenunche. Închise ochii, apoi plecă fruntea și se rugă.

Avea nevoie de îndrumare și de iertare, însă, pentru prima dată în viața ei, nu își găsea

cuvintele. Cum să i se ierte un gest atât de prostesc și de nechibzuit?

Dumnezeu avea să îi vadă vina și spaima și să o judece. Își coborî mâinile încleștate, apoi se ridică din nou și se așeză pe banca de lemn.

— Vianne Mauriac, tu ești?

Maica superioară Marie-Therese veni lângă Vianne și se așeză. Așteptă ca Vianne să vorbească. Așa obișnuiau să facă întotdeauna. Prima dată când venise la maică să-i ceară sfatul, Vianne avea șaisprezece ani și era însărcinată. Maica fusese cea care o alinase pe Vianne după ce *Papa* îi spusese că era o rușine; tot ea pusese grabnic la cale nunta, îl convinsese pe *Papa* să le lase Le Jardin lui Vianne și lui Antoine și o asigurase pe Vianne că un copil este un miracol și că dragostea tânără are șanse să reziste în timp.

— Știi că în casa mea e cazat un neamț? spuse Vianne într-un târziu.

— Da, sunt cazați în toate casele mari și în toate hotelurile.

— Mi-a cerut să-i spun care dintre învățătorii de la școală sunt evrei, comuniști sau francmasoni.

— Ah. Și i-ai spus.

— Isabelle are dreptate să-mi spună că sunt proastă, nu?

— Nu ești proastă, Vianne. Privi lung spre Vianne. Iar sora ta se grăbește să judece. Îmi aduc aminte atâta lucru despre ea.

— Mă întreb dacă ar fi aflat acele nume fără ajutorul meu.

— Au concediat evrei din toate posturile din oraș. Nu știai asta? *M'sieur* Penoir nu mai e poștaș, iar judecătorul Braias a fost înlocuit. De la Paris am primit vestea că directoarea de la Collège Sévigné a fost obligată să demisioneze, și la fel toți cântăreții evrei de la Opera din Paris. Poate că au avut nevoie de ajutorul tău, poate că nu. Cu siguranță, le-ar fi aflat și fără tine, spuse maica pe

o voce deopotrivă blândă și severă. Însă nu asta contează.

— Cum adică?

— Cred că, atât timp cât războiul ăsta continuă, va trebui ca toți să ne gândim mai profund. Întrebările astea nu sunt despre ei, ci despre *noi*.

Vianne simți că lacrimi îi înțeapă ochii.

— Nu mai știu ce să fac. Antoine se ocupa întotdeauna de toate problemele. Wehrmachtul și Gestapoul sunt mai mult decât pot duce.

— Nu te gândi la cine sunt ei. Gândește-te la cine ești *tu*, care sunt sacrificiile pe care le poți îndura și care sunt cele care te vor distruge.

— *Toate* mă distrug. Trebuie să fiu mai mult decât Isabelle. Ea e atât de sigură de tot. Pentru ea, războiul ăsta e în alb și negru. Nimic nu pare să o înspăimânte.

— Isabelle va avea și ea un momentul ei de îndoială. La fel ca noi toți. Am mai trecut prin asta, în Marele Război. Știu că greul abia acum începe. Trebuie să fii tare.

— Crezând în Dumnezeu.

— Da, desigur, dar nu *doar* crezând în Dumnezeu. Mă tem că rugăciunile și credința nu vor fi de ajuns. Calea către dreptate e de multe ori periculoasă. Pregătește-te, Vianne. Aceasta nu e decât prima ta încercare. Învață din ea.

Maica se aplecă în față și o îmbrățișă din nou pe Vianne. Femeia o ținu strâns, cu chipul apăsat de veșmântul de lână aspru.

Când se retrase, se simțea deja puțin mai bine.

Maica superioară se ridică, îi luă mâna lui Vianne și o ajută să se ridice la rândul ei.

— Poate îți găsești timp săptămâna asta să îi înveți ceva pe copii? Le-a plăcut mult când i-ai învățat să picteze. Îți poți imagina, în ultima vreme se tot plâng că au stomacul gol. Slavă Domnului, surorile au o grădină minunată, iar laptele și brânza de capră sunt adevărate minuni. Însă…

— Da, spuse Vianne. Știau cu toții ce înseamnă să strângi cureaua, mai ales pentru copii.

— Nu ești singură și nu ești cea responsabilă, spuse maica blând. Cere ajutor când ai nevoie de el și oferă-l atunci când poți. Cred că așa îl slujim pe Dumnezeu, și între noi și pe noi înșine, în vremuri vitrege ca acestea.

•

Nu ești cea responsabilă.

Vianne se gândi tot drumul spre casă la cuvintele maicii.

Întotdeauna găsise o mare alinare în credință. Când *Maman* începuse să tușească, apoi când tușea se înrăutățise și se transformase în convulsii, lăsând urme de sânge pe batiste, Vianne se rugase la Dumnezeu pentru tot ceea ce avea nevoie. Ajutor. Îndrumare. Un mod de a păcăli moartea care le dădea târcoale. La paisprezece ani, îi promisese lui Dumnezeu orice, totul, doar ca să îi cruțe viața mamei sale. Cu rugăciunile rămase fără răspuns, se întorsese la Dumnezeu și se rugase să îi dea puterea de a face față urmărilor – singurătatea ei, momentele de tăcere mohorâte și furioase ale lui *Papa*, accesele lui de beție, nevoia plângăcioasă de atenție a lui Isabelle.

Din când în când, se întorsese la Dumnezeu și îi ceruse ajutorul, promițându-i, în schimb, credința ei. Își dorea să creadă că nu e singură și nu e cea responsabilă, ci că viața ei se desfășura după orânduiala Lui, chiar dacă ea nu o putea înțelege.

Însă, acum, acea speranță se simțea neînsemnată și fragilă.

Era singură și nimeni altcineva nu mai era responsabil, în afară de naziști.

Făcuse o greșeală teribilă, amarnică. Nu o mai putea repara, oricât de mult și-ar fi dorit o asemenea șansă; nu putea îndrepta ceea ce făcuse, însă o femeie destoinică și-ar accepta responsabilitatea și vina și și-ar cere iertare. Indiferent ce altceva era sau nu era ea, indiferent

de greșelile ei, avea de gând să fie o femeie destoinică.

Și știa ce avea de făcut.

Știa, însă, când ajunse la poarta căsuței lui Rachel, rămase locului, își simțea picioarele grele și inima de plumb.

Trase adânc aer în piept și bătu la ușă. Se auzi un zgomot de pași, apoi ușa se deschise. Rachel își ținea fiul adormit pe un braț, iar pe celălalt îi atârna o salopetă.

— Vianne, spuse ea, zâmbind. Intră.

Vianne aproape că cedă lașității. *Oh, Rachel, am trecut doar să te salut*. Însă inspiră adânc și își urmă prietena în casă. Se așeză la locul ei obișnuit pe scaunul comod, tapisat, de lângă focul care ardea.

— Ia-l pe Ari, mă duc să fac cafea.

Vianne se întinse și luă în brațe bebelușul adormit. Acesta se cuibări, iar ea îi mângâie spatele și îi sărută ceafa.

— Am auzit că Crucea Roșie trimite pachete pentru prizonierii de război, spuse Rachel după o clipă, apărând în încăpere cu două cești de cafea. Puse una pe masă, lângă Vianne. Unde sunt fetele?

— Acasă la mine, cu Isabelle. Probabil le învață cum să tragă cu arma.

— Se poate și mai rău, râse Rachel.

Aruncă salopeta de pe umăr într-un coș de paie, cu restul cârpelilor. Apoi se așeză în fața lui Vianne.

Vianne inspiră adânc mirosul dulce al bebelușului. Când ridică ochii, o surprinse pe Rachel privind-o lung.

— E una dintre zilele acelea? întrebă ea încet.

Vianne zâmbi chinuit. Rachel știa cât de mult plângea Vianne uneori după bebelușii ei pierduți și cât de mult se ruga să aibă mai mulți copii. Relația lor traversase momente dificile – nu multe, dar existaseră câteva – când Rachel rămăsese

însărcinată cu Ari. Era fericită pentru Rachel, dar simțea și o urmă de invidie.

— Nu, răspunse ea. Ridică ușor bărbia și își privi cea mai bună prietenă în ochi. Am ceva să îți spun.

— Ce anume?

Vianne își ținu răsuflarea.

— Îți amintești ziua în care am scris cărțile poștale? Și căpitanul Beck mă aștepta când am ajuns acasă?

— *Oui*. M-am oferit să intru cu tine.

— Mi-aș dori să o fi făcut, deși bănuiesc că n-ar fi fost vreo diferență. Pur și simplu ar fi așteptat până ai fi plecat.

Rachel dădu să se ridice.

— Cumva te-a…

— Nu, nu, se grăbi ea să spună. Nu asta. În acea zi, lucra la masa din salon; când m-am întors eu, scria ceva. Mi-a… cerut o listă de nume. Dorea să știe care dintre învățătorii de la școală sunt evrei sau comuniști. Se opri. A mai întrebat și despre homosexuali și francmasoni, ca și când oamenii ar vorbi despre astfel de lucruri.

— Și i-ai spus că nu știi.

Rușinată, Vianne se uită în altă parte, doar pentru o clipă însă. Se adună cu greu și continuă.

— I-am dat numele tău, Rachel. Și celelalte nume.

Rachel încremeni; chipul ei își pierdu culoarea, scoțându-i în evidență ochii întunecați.

— Și ne-au concediat.

Vianne înghiți un nod și încuviință.

Rachel se ridică în picioare și trecu pe lângă Vianne fără să se oprească, ignorându-i un *te rog, Rachel* rostit pe un ton implorator, retrăgându-se cât să nu se lase atinsă. Se duse în camera ei și trânti ușa.

Timpul trecu încet, între răsuflări întretăiate, rugăciuni și scârțâit de scaun. Vianne urmărea cum limbile negre, micuțe ale ceasului de pe cămin se

mișcau înainte. Bătea ușor spatele copilului în ritmul minutelor care treceau.

Într-un târziu, ușa se deschise, iar Rachel se întoarse în cameră. Părul îi era ciufulit, ca și când și-ar fi trecut întruna mâinile prin el; obrajii ei erau pătați fie din pricina neliniștii, fie a furiei. Ochii îi erau injectați de plâns.

— Îmi pare atât de rău, spuse Vianne, ridicându-se. Iartă-mă.

Rachel se opri în fața ei, privind-o de sus. Ochii îi scânteiau de furie; apoi furia păli, lăsând loc resemnării.

— Vianne, tot orașul știe că sunt evreică. Mereu am fost mândră de asta.

— Știu și mi-am tot spus asta. Însă nu ar fi trebuit să îl ajut. Îmi pare rău. Nu ți-aș face rău pentru nimic în lume. Sper că știi asta.

— Bineînțeles că știu, spuse Rachel încet. Însă, V, trebuie să fii mai precaută. Știu că Beck e tânăr și frumos, prietenos și politicos, însă e nazist, iar naziștii sunt periculoși.

•

Iarna lui 1940 se dovedi cea mai friguroasă iarnă pe care și-o putea aminti cineva. Zăpada cădea zi după zi, acoperind copacii și câmpiile, iar țurțurii sclipeau agățați de ramurile copacilor.

Cu toate astea, Isabelle se trezea în fiecare dimineață de vineri, cu câteva ore înainte de răsărit, și își distribuia „hârtiile teroriste”, cum le numeau naziștii. Broșura din săptămâna precedentă descria operațiunile militare din Africa de Nord și îi avertiza pe francezi că micșorarea rației de mâncare din timpul iernii nu era rezultatul blocadelor britanice, așa cum insista propaganda nazistă, ci al faptului că nemții prădau tot ce producea Franța.

Isabelle distribuia deja de câteva luni acele broșuri, însă vedea că nu aveau prea mare impact asupra locuitorilor din Carriveau. Mulți săteni încă îl susțineau pe Pétain. Ba chiar mai mult, nu le

păsa. Un număr îngrijorător de mare dintre vecinii ei se uitau la nemți și își spuneau *atât de tineri, sunt doar niște băieți*, apoi își continuau viața anevoioasă cu capul plecat, încercând doar să se ferească de pericole.

Bineînțeles, naziștii aflaseră despre broșuri. Unii consăteni se foloseau de orice pretext ca să obțină favoruri, iar, pentru început, le dădură naziștilor manifestele pe care le găseau în cutia poștală.

Isabelle știa că nemții îi căutau pe cei care tipăreau și distribuiau broșurile, însă nu se oboseau prea tare cu asta. Cu atât mai puțin în acele zile de iarnă, când bombardamentele asupra Londrei erau principalul subiect de discuție pentru toată lumea. Poate că nemții știau că niște cuvinte înșirate pe hârtie nu erau de ajuns să schimbe cursul unui război.

În acea zi, Isabelle zăcea în pat, cu Sophie ghemuită lângă ea precum o ferigă micuță și Vianne dormind dusă de cealaltă parte a fetei. Acum, dormeau toate trei în patul lui Vianne. În ultima lună folosiseră toate păturile și plăpumile pe care le găsiseră. Isabelle își privea aburul propriei respirații adunându-se și risipindu-se în norișori albi și subțiri.

Știa cât de rece era podeaua, chiar și cu șosetele de lână pe care le purta până și în pat. Știa că acela era singurul moment din zi în care se încălzea. Se pregăti sufletește și ieși de sub mormanul de pături. Lângă ea, Sophie gemu ușor și se întoarse spre mama ei să se încălzească.

Când picioarele ei atinseră podeaua, Isabelle simți o durere ascuțită. Cu o grimasă, ieși șchiopătând din cameră.

Îi luă o veșnicie să coboare scările, picioarele o dureau îngrozitor de la degerăturile acelea blestemate. Toți sufereau de degerături în iarna aceea. Se spunea că era din cauza lipsei untului și a grăsimii, însă Isabelle știa că era din cauza

vremii reci, a șosetelor pline de găuri și a pantofilor desprinși pe la cusături.

Și-ar fi dorit să facă focul – tânjea după o clipă de căldură însă ajunseseră la ultimul lemn de foc. La sfârșitul lui ianuarie, începuseră să scoată scândurile hambarului și să le pună pe foc, împreună cu lemnul de la cutiile de unelte, scaune vechi și orice altceva mai găsiseră. Își fierse o ceașcă de apă și o bău, păcălindu-și astfel stomacul; datorită căldurii și a volumului apei, acesta nu se mai simțea gol. Mâncă o bucățică de pâine mucegăită, se înfășură într-un strat de hârtie de ziar, apoi îmbrăcă haina lui Antoine și își luă mănușile și cizmele. Își acoperi capul și gâtul cu un șal de lână, însă, chiar și așa, când ieși din casă, i se tăie respirația de frig. Închise ușa în urma ei și merse cu greu prin zăpadă; degetele degerate de la picioare o dureau la fiecare pas, iar mâinile îi înghețau instantaneu în mănuși.

Afară plutea o tăcere stranie. Traversă zăpada înaltă până la genunchi și deschise poarta ruptă, apoi ieși pe drumul înnămețit.

Din pricina frigului și a zăpezii, îi luă trei ore să-și împartă broșurile (care în săptămâna aceea erau despre bombardamente – naziștii aruncaseră 32.000 de bombe asupra Londrei într-o singură noapte). În zori, se simțea sleită. Era prima la coadă la măcelărie, dar curând apărură și alții. La ora șapte dimineața, soția măcelarului ridică obloanele și descuie ușa.

— Caracatiță, spuse femeia.

Isabelle simți un junghi de dezamăgire.

— Nu aveți carne?

— Nu pentru francezi, *m'mselle*.

Auzi în spatele ei murmurul nemulțumit al femeilor care voiau carne și, spre capătul cozii, al celor care știau că nu aveau să prindă nici măcar caracatiță.

Isabelle luă caracatița învelită în hârtie și ieși din magazin. Cel puțin luase ceva. Nu se mai

găsea lapte, nici pe cartelă, nici măcar pe piața neagră. Fusese suficient de norocoasă să prindă o bucățică de Camembert după încă două ore de stat la coadă. Își acoperi comorile din coș cu un prosop și o luă șchiopătând pe strada Victor Hugo.

Trecu pe lângă o cafenea plină cu soldați nemți și polițiști francezi și simți miros de cafea și de cornuri proaspăt coapte, iar stomacul începu să-i chiorăie.

— *M'mselle*.

Un polițist francez dădu din cap și îi făcu semn că avea nevoie să treacă. Ea se dădu într-o parte și îl văzu lipind un afiș pe vitrina unui magazin părăsit. Pe primul afiș scria:

> ÎNȘTIINȚARE:
> ÎMPUȘCAȚI PENTRU SPIONAJ. EVREUL JAKOB MANSARDA, COMUNISTUL VICTOR IABLONSKI ȘI EVREUL LOUIS DEVRY.

Iar pe al doilea:

> ÎNȘTIINȚARE:
> DE ACUM ÎNAINTE, TOȚI FRANCEZII ARESTAȚI PENTRU ORICE FĂRĂDELEGE SAU INFRACȚIUNE VOR FI CONSIDERAȚI OSTATICI. ATUNCI CÂND ÎN FRANȚA ARE LOC UN ACT OSTIL ÎMPOTRIVA GERMANIEI, OSTATICII VOR FI ÎMPUȘCAȚI.

— Împușcă francezi obișnuiți degeaba? spuse ea.

— *Mademoiselle*, nu vă faceți atâtea griji. Avertismentele astea nu sunt pentru femei frumoase ca dumneavoastră.

Isabelle se uită urât la el. Era mai rău decât nemții, un francez care le făcea așa ceva semenilor săi. De aceea ura guvernul de la Vichy. La ce ajuta autoguvernarea în jumătate din Franța, dacă asta îi transforma pe oameni în marionetele naziștilor?

— Vă simțiți bine, *mademoiselle*?

Atât de binevoitor. De preocupat. Ce-ar face dacă l-ar scuipa în față și l-ar numi trădător? Își strânse în pumni mâinile înmănușate.

— Sunt bine, *merci*.

Ea îl privi traversând strada plin de el, cu spatele drept și pălăria acoperindu-i părul castaniu tuns. Soldații nemți din cafenea îl întâmpinară cu căldură, îl bătură pe spate și îl traseră în mijlocul lor.

Isabelle se întoarse dezgustată.

Și atunci o văzu: o bicicletă argintie strălucitoare, rezemată de zidul cafenelei. Se gândi imediat cât de mult i-ar schimba viața și i-ar ușura durerea dacă ar putea merge pe bicicletă spre oraș și înapoi în fiecare zi.

În mod normal, bicicleta ar fi fost păzită de soldații din cafenea, însă în acea dimineață întunecată și înzăpezită, nimeni nu stătea afară la vreo masă.

Nu o face.

Inima începu să-i bată cu putere, palmele i se umeziră și i se înfierbântară în mănuși. Privi în jur. Femeile de la coada de la măcelărie nu vedeau nimic și nu priveau în ochi pe nimeni. Ferestrele cafenelei de peste drum erau aburite, iar bărbații din interior păreau doar niște siluete în nuanțe de verde măsliniu.

Atât de siguri de ei.

De noi, își spuse ea cu amărăciune.

Iar gândul acela îi alungă și ultima umbră de îndoială pe care o mai avea. Strânse aproape de ea coșul și șchiopătă pe strada pietruită, acoperită de gheață. Din acea clipă, de la acel pas înainte, lumea părea să se încețoșeze în jurul ei, iar timpul

își încetini trecerea. Își ținu răsuflarea, văzu aburul acesteia în fața ei. Clădirile se estompau și se transformau în niște uriași albi, zăpada era orbitoare și tot ce mai putea vedea atunci erau sclipirea argintie a ghidoanelor și cele două cauciucuri negre.

Știa că exista o singură metodă să facă asta. Rapid. Fără să privească în lături sau să încetinească pasul.

Undeva lătră un câine. O ușă se trânti cu putere.

Isabelle continuă să meargă; cinci pași o mai despărțeau de bicicletă.

Patru.

Trei.

Doi.

Păși pe trotuar, apucă bicicleta și sări pe ea. Merse pe strada pietruită, simțind cadrul zăngănind la denivelările drumului. O apucă după colț, mai-mai să cadă, apoi se îndreptă și pedală rapid spre strada La Grande.

Acolo o coti pe străduță, sări de pe bicicletă și ciocăni la ușă. Patru bătăi puternice.

Ușa se deschise încet. Henri o văzu și se încruntă.

Ea intră cu forța.

Cămăruța lor de întâlniri era slab luminată. O singură lampă cu gaz era așezată pe o masă de lemn zgâriată. Doar Henri era acolo, și făcea cârnați dintr-o tavă de carne și grăsime. Șiruri de cârnați erau agățați în cârlige pe perete. Camera mirosea a carne, a sânge și a fum de țigară. Trase rapid bicicleta după ea înăuntru și trânti ușa.

— Ca să vezi, salut! spuse el, ștergându-și mâinile pe un prosop. Avem cumva vreo întâlnire de care eu nu știu?

— Nu.

El privi lângă ea.

— Nu e bicicleta ta.

— Am furat-o, spuse ea. De sub nasul lor.

— Este, sau, mă rog, a fost, bicicleta lui Alain Deschamp. A lăsat totul și a fugit la Lyon cu familia lui când s-a instaurat ocupația. Se apropie de ea. În ultima vreme am văzut un soldat SS mergând cu ea prin oraș.

— SS?

Entuziasmul lui Isabelle păli. Circulau zvonuri urâte despre SS și despre cruzimea lor. Poate ar fi trebuit să se gândească înainte…

El se apropie și mai mult, atât de mult încât îi simțea căldura trupului.

Nu fusese niciodată singură cu el până atunci și nici atât de aproape de el. Văzu pentru prima dată că ochii lui nu erau nici căprui, nici verzi, ci aveau o nuanță cenușie, ce o ducea cu gândul la ceața dintr-o pădure deasă. Văzu pe fruntea lui o cicatrice care fie fusese cândva o rană adâncă, fie fusese suturată prost, ceea ce o făcu să se întrebe ce fel de viață dusese de ajunsese acolo și adept al comunismului. Era mai mare decât ea cu cel puțin zece ani, deși, cinstit vorbind, uneori părea chiar mai bătrân, ca și când ar fi suferit o pierdere uriașă.

— Va trebui să o vopsești, spuse el.

— Nu am vopsea.

— Am eu.

— Și ai vrea să…

— Un sărut, spuse el.

— Un sărut? repetă ea ca să tragă de timp. Acela era genul de lucru de care nu se îndoise încă dinainte de război. Bărbații o doreau, dintotdeauna. Își dorea din nou asta, își dorea să flirteze cu Henri, și el cu ea, dar ideea în sine o făcea să se simtă tristă și întrucâtva pierdută, ca și când săruturile nu mai însemnau prea mult, cu atât mai puțin flirtul.

— Un sărut, și îți vopsesc bicicleta în seara asta și o poți lua mâine.

Ea veni spre el și își ridică fața spre a lui.

Se apropiară cu ușurință, în ciuda hainelor și a straturilor de hârtie de ziar și lână dintre ei. El o luă în brațe și o sărută. Preț de o clipă minunată, ea era din nou Isabelle Rossignol, fata pasională pe care o doreau bărbații.

Când se sfârși, iar el se retrase, ea se simți… descumpănită. Tristă.

Ar fi trebui să spună ceva, să facă o glumă sau poate să pretindă că simțea mai mult decât în realitate. Așa ar fi făcut înainte, când săruturile însemnau mai mult, sau, poate, mai puțin.

— Ai pe altcineva, spuse Henri, studiind-o atent.

— Nu, nu am.

Henri îi atinse ușor obrazul.

— Minți.

Isabelle se gândi la tot ceea ce îi oferise Henri. El fusese cel care o adusese în rețeaua Francezii Liberi și îi dăduse o șansă; el fusese cel care crezuse în ea. Și, totuși, când o sărută, ea se gândi la Gaëtan.

— Nu m-a vrut, spuse ea.

Era prima dată când spunea cuiva adevărul. Iar asta o surprinse.

— Dacă lucrurile ar sta altfel, te-aș face să uiți de el.

— Iar eu te-aș lăsa să încerci.

Isabelle observă felul în care el zâmbi la cuvintele ei, tristețea din acel zâmbet.

— Albastră, spuse el după o clipă de tăcere.

— Albastră?

— Vopseaua pe care o am.

Isabelle zâmbi.

— Foarte potrivit.

Mai târziu în acea zi, în timp ce stătea la cozi pentru o brumă de mâncare, apoi, când strângea lemne din pădure ca să le aducă acasă, se gândi la acel sărut.

Iar în minte i se repeta necontenit acel *dacă*.

Capitolul 13

Într-o zi frumoasă de la sfârșitul lui aprilie 1941, Isabelle stătea întinsă pe o pătură de lână pe câmpia aflată peste drum de casă. Mirosul dulceag al ierbii îi desfăta simțurile. Când închise ochii, aproape că uită de motoarele care se auzeau în depărtare ale camioanelor germane care îi transportau pe soldați – și fructele și legumele Franței – către gara din Tours. După iarna dezastruoasă, îi plăcea cum lumina soarelui o ademenea spre o stare de moleșeală.

— Iată-te.

Isabelle oftă și se ridică în capul oaselor.

Vianne purta o rochie de zi albastră, cadrilată, tocită, care devenise aproape cenușie de la săpunul dur de casă. Foametea o slăbise peste iarnă, îi ascuțise pometii și îi adâncise scobitura de la baza gâtului. Pe cap purta o eșarfă veche, ascunzându-și părul care își pierduse strălucirea și buclele.

— A venit asta pentru tine. Vianne îi întinse o hârtie. A fost adusă. De un bărbat. Pentru tine, spuse ea, ca și cum acel lucru trebuia neapărat repetat.

Isabelle se ridică stângaci în picioare și smulse hârtia de la Vianne. Pe ea, cu litere mâzgălite, stătea scris: *Perdelele sunt acum trase*.

Se aplecă să ia pătura și începu să o împacheteze. Oare ce însemna asta? Nu o mai chemaseră niciodată până atunci. Sigur se întâmpla ceva important.

— Isabelle? Poți să îmi explici?

— Nu.

— A adus-o Henri Navarre. Fiul hangiului. Nu știam că-l cunoști.

Isabelle rupse biletul în bucățele micuțe, pe care le lăsă să cadă.

— Știi, e comunist, spuse Vianne în șoaptă.

— Trebuie să plec.

Vianne o apucă de încheietură.

— Doar nu te-ai furișat toată iarna să te întâlnești cu un comunist. Știi ce părere au naziștii despre ei. E periculos chiar și să fii văzută cu acest bărbat.

— Crezi că îmi pasă ce părere au naziștii? răspunse Isabelle, smulgându-se din strânsoare.

Alergă în picioarele goale peste câmp. Acasă se încălță și se urcă pe bicicletă. Cu un *au revoir*! adresat lui Vianne care o privea înmărmurită, Isabelle dispăru, pedalând pe drumul prăfuit.

În oraș, trecu pe lângă prăvălia de pălării părăsită – care avea perdelele trase – și coti pe străduța pietruită, unde se opri.

Își rezemă bicicleta de zidul neregulat de piatră de lângă ea și bătu de patru ori. Abia la ultima bătaie îi trecu prin minte că s-ar putea să fie o capcană. Ideea o făcu să își țină răsuflarea și să privească în stânga și în dreapta, dar era deja prea târziu.

Henri deschise ușa.

Isabelle se strecură înăuntru. Camera era învăluită în ceața fumului de țigară și duhnea a surogat de cafea ars. Încă mai persista mirosul de sânge de la cârnați. Bărbatul solid care o înhățase prima dată, Didier, stătea pe un scaun vechi cu spătar din lemn de nuc. Se lăsase atât de mult pe spate, că cele două picioare din față ale scaunului erau ridicate de la podea, iar spatele lui atingea peretele.

— N-ar fi trebuit să aduci biletul la mine acasă, Henri. Sora mea a început să pună întrebări.

— Era important să vorbim imediat cu tine.

Isabelle simți un fior de emoție. Oare, în sfârșit, îi cereau să facă ceva mai mult decât să pună hârtii în cutiile poștale?

— Iată-mă.

Henri își aprinse o țigară. Isabelle îi simțea privirea în timp ce expira fumul cenușiu și lăsa chibritul jos.

— Ai auzit de un prefect din Chartres care a fost arestat și torturat pentru că e comunist?

Fata se încruntă.

— Nu.

— A preferat să-și taie singur beregata cu un ciob decât să dea vreun nume sau vreo declarație. Henri își stinse țigara de talpa pantofului și păstră restul pentru mai târziu în buzunarul hainei. Adună un grup cu oameni ca noi, care vor să răspundă chemării lui de Gaulle. El, cel care și-a tăiat singur beregata, încearcă să ajungă la Londra și să discute cu de Gaulle în persoană. Încearcă să organizeze o mișcare Francezii Liberi.

— Nu a murit? întrebă Isabelle. Sau nu și-a tăiat corzile vocale?

— Nu. Se spune că e un miracol, precizează Didier.

Henri o studie pe Isabelle.

— Am o scrisoare foarte importantă care trebuie dusă la persoana noastră de contact din Paris. Din păcate, eu sunt ținut sub observație în ultima vreme. La fel și Didier.

— Oh, spuse Isabelle.

— M-am gândit la tine, zise Didier.

— La mine?

Henri duse mâna la buzunar și scoase un plic mototolit.

— Îi duci asta omului nostru din Paris? O așteaptă de azi într-o săptămână.

— Dar… Nu am *Ausweis*.

— *Oui*, spuse Henri încet. Și dacă ești prinsă… Lăsă amenințarea nerostită să plutească în aer. Bineînțeles, nimeni nu o să îți poarte pică dacă refuzi. E o treabă periculoasă.

Periculoasă era puțin spus. Peste tot în Carriveau erau lipite afișe despre execuții care aveau loc în toată Zona Ocupată. Naziștii ucideau cetățeni francezi pentru cele mai mici infracțiuni.

Dacă era prinsă ajutând mișcarea asta a Francezilor Liberi, ar fi trimis-o cel puțin la închisoare. Însă ea credea într-o Franță liberă, așa cum sora ei credea în Dumnezeu.

— Deci, vreți să obțin un permis, să mă duc la Paris, să duc o scrisoare și să vin acasă.

Spus astfel, nu părea chiar atât de periculos.

— Nu, spuse Henri. Avem nevoie să rămâi la Paris și să fii… cutia noastră de scrisori. În următoarele luni vor fi multe astfel de expedieri. Tatăl tău are un apartament acolo, *oui*?

Paris.

După asta tânjise încă din clipa în care o exilase tatăl său. Să plece din Carriveau, să se întoarcă la Paris și să facă parte dintr-o grupare de oameni care se împotriveau acelui război.

— Tatăl meu nu îmi va oferi o locuință.

— Convinge-l să o facă, spuse Didier pe un ton neutru, urmărind-o cu ochi cercetători.

— Nu e un bărbat care se lasă convins ușor, răspunse ea.

— Deci, nu poți să o faci. *Voilà*. Avem răspunsul.

— Așteaptă, spuse Isabelle.

Henri se apropie de ea. Iar ea văzu îndoiala din ochii lui și știu că și-ar fi dorit să refuze acea misiune. Fără îndoială, își făcea griji pentru ea. Însă ea își ridică bărbia și îl privi în ochi.

— O voi face.

— Va trebui să îi minți pe toți cei pe care îi iubești și să trăiești cu frica-n sân. Vei putea trăi așa? Nu te vei mai simți în siguranță nicăieri.

Isabelle râse cu tristețe. Nu era cu nimic diferit de viața pe care o dusese încă de când era copil.

— Veți avea grijă de sora mea? îl întrebă pe Henri. Vă veți încredința că e în siguranță?

— Toată munca noastră are un preț, răspunse Henri. Îi aruncă o privire tristă. În ea se oglindea adevărul pe care îl aflaseră cu toții. Nu exista siguranță. Sper că vei vedea asta.

Tot ceea ce vedea Isabelle era șansa ei de a face ceva ce conta.

— Când plec?

— îndată ce vei obține un *Ausweis*, ceea ce nu va fi ușor.

•

Oare ce Dumnezeu are fata asta în cap?

Serios, un bilet ca la școală de la un bărbat? Un comunist?

Vianne despachetă bucata ațoasă de carne de oaie, care reprezenta rația de săptămâna aceea, și o așeză pe tejgheaua de la bucătărie.

Isabelle fusese întotdeauna năvalnică, o forță a naturii, într-adevăr o fată căreia îi plăcea să încalce regulile. Nenumărate maici și profesoare aflaseră că nu putea fi nici controlată, nici ținută în frâu.

Dar asta era prea mult. Nu era un simplu sărut cu un băiat pe ringul de dans sau o fugă să vadă circul ori refuzul de a purta corset și ciorapi.

Era vreme de război într-o țară aflată sub ocupație. Cum putea Isabelle să creadă în continuare că alegerile ei rămâneau fără consecințe?

Vianne începu să toace mărunt carnea de oaie. Adăugă un ou prețios în amestec, apoi pâine învechită, după care condimentă cu sare și piper. Formă chiftelușele din acel amestec, când auzi zgomotul de motocicletă apropiindu-se de casă. Se duse la ușa din față și o deschise doar cât să arunce o privire afară.

Peste zidul de piatră se vedeau capul și umerii căpitanului Beck, care cobora de pe motocicletă. Câteva clipe mai târziu, un camion militar verde trase în spatele lui și parcă. Alți trei soldați nemți apărură în curtea ei. Bărbații vorbeau între ei, apoi se duseră la zidul acoperit cu trandafiri, pe care îl construise stră-străbunicul ei. Un soldat ridică un baros și îl izbi în zid, care se cutremură. Pietrele se sfărâmară, și o ghirlandă de trandafiri căzu, petalele roz ale florilor împrăștiindu-se pe iarbă.

Vianne alergă în curte.

— *Herr* căpitan!

Barosul izbi din nou. Poooc.

— *Madame*, spuse Beck, cu o expresie nefericită. Pe Vianne o deranja că ajunsese să îl cunoască suficient de bine cât să-i observe starea de spirit. Am primit ordin să dărâmăm toate zidurile de pe strada asta.

În timp ce un soldat demola zidul, alți doi se îndreptară spre ușa din față, râzând între ei la o glumă. Fără să ceară permisiunea, trecură pe lângă ea și intrară în casa ei.

— Condoleanțe, spuse Beck, venind spre ea peste mormanul de dărâmături. Știu că vă plac trandafirii. Și, din păcate, oamenii mei trebuie să îndeplinească un ordin de rechiziție din casa dumneavoastră.

— Rechiziție?

Soldații ieșiră din casă; unul căra un tablou care fusese agățat deasupra șemineului, iar celălalt, scaunul tapisat din salon.

— Acela era scaunul preferat al bunicii, spuse Vianne încet.

— Îmi pare rău, răspunse Beck. N-am putut să împiedic asta.

— Ce naiba…

Vianne nu știa dacă să se simtă ușurată sau îngrijorată când Isabelle își trase bicicleta peste maldărul de dărâmături și o rezemă de un copac. Proprietatea ei nu mai era delimitată de drum.

Isabelle era frumoasă, în ciuda faptului că fața îi era roșie după efortul de a pedala și lucioasă de transpirație. Bucle bălaie strălucitoare îi încadrau chipul. Rochia ei de un roșu șters i se lipea de trup, dezvăluindu-i formele.

Soldații se opriră să se holbeze la ea, cu covorul de Aubusson din camera de zi făcut sul atârnând între ei.

Beck își scoase chipiul. Le spuse ceva celor doi soldați care duceau covorul, iar aceștia se

îndreptară în grabă spre camion.

— Ne-ai dărâmat zidul? spuse Isabelle.

— Sturmbannführerul vrea să poată vedea toate casele din stradă. Cineva distribuie propagandă antigermană. O să-l găsim și o să-l arestăm.

— Și crezi că pentru niște foi inofensive de hârtie merită să faci așa ceva? întrebă Isabelle.

— Sunt departe de a fi inofensive, *mademoiselle*. Încurajează terorismul.

— Terorismul trebuie evitat, spuse Isabelle, încrucișându-și brațele.

Vianne nu-și putea lua ochii de la Isabelle. Se petrecea ceva. Sora ei părea să își țină emoțiile în frâu, rămânând nemișcată, ca o pisică gata să atace.

— *Herr* căpitan, spuse Isabelle după un timp.

— *Oui, m'mselle*?

Soldații trecură pe lângă ei cu masa din bucătărie.

Isabelle îi lăsă să treacă, apoi se îndreptă spre căpitan.

— Tatăl meu e bolnav.

— Da? zise Vianne. Și eu de ce nu știu? Ce are?

Isabelle o ignoră pe Vianne.

— M-a rugat să merg la Paris să am grijă de el. Dar…

— Vrea ca tu să ai grijă de el? întrebă Vianne, stupefiată.

— *M'mselle*, ai nevoie de un permis de călătorie ca să pleci, spuse Beck. Știi asta.

— Știu. Se părea că Isabelle abia mai respira. Mă… gândeam că ai putea să îmi faci rost de unul. Ești un familist. Sunt sigură că înțelegi cât de important e să răspunzi rugăminții unui tată.

Într-un fel ciudat, în timp ce Isabelle vorbea, căpitanul se întoarse ușor să o privească pe Vianne, ca și când ea ar fi fost cea care conta.

— Aș putea să îți fac rost de un permis, *oui*, răspunse căpitanul. Pentru o urgență de familie ca asta.

— Sunt recunoscătoare, spuse Isabelle.

Vianne era înmărmurită. Oare Beck nu vedea că sora ei îl manipula? Și de ce privise spre Vianne în timp ce lua decizia?

Îndată ce obținu ceea ce dorea, Isabelle se întoarse la bicicleta ei. Apucă ghidonul și o duse spre hambar. Roțile de cauciuc săreau și loveau cu zgomot terenul denivelat.

Vianne se grăbi în urma ei.

— *Papa* e bolnav? întrebă ea când își prinse sora din urmă.

— *Papa* e bine.

— Ai mințit? De ce?

Tăcerea lui Isabelle fu scurtă, dar plină de înțeles.

— Presupun că nu mai are rost să mint. Acum se știe. Mă furișam vinerea dimineața ca să mă întâlnesc cu Henri, și acum mi-a cerut să plec la Paris cu el. Se pare că are un cuibușor minunat în Montmarte.

— Ești nebună?

— Sunt îndrăgostită, cred. Un pic. Poate.

— Ai de gând să traversezi Franța ocupată de naziști ca să petreci câteva nopți la Paris în patul unui bărbat pe care poate îl iubești. Un pic.

— Știu, spuse Isabelle. E atât de romantic.

— Sigur ai febră. Poate suferi de vreo boală la cap.

Își puse mâinile în șolduri și scoase un oftat dezaprobator.

— Dacă dragostea e o boală, atunci cred că sunt contaminată.

— Doamne sfinte! Vianne își încrucișă brațele. Are rost să mai spun ceva să opresc nebunia asta?

Isabelle o privi.

— Chiar mă crezi? Crezi că aș traversa Franța ocupată de naziști doar ca să mă distrez un pic?

— Asta nu e același lucru cu a fugi ca să vezi circul, Isabelle.

— Dar… mă crezi în stare?

— Bineînțeles. Vianne ridică din umeri. Cât de prostesc.

Isabelle părea ciudat de abătută.

— Să stai departe de Beck cât sunt plecată. Să nu ai încredere în el.

— Nu așa faci mereu? Ești suficient de îngrijorată cât să mă avertizezi, însă nu suficient cât să rămâi cu mine. Ceea ce contează este de fapt ce vrei *tu*. Eu și Sophie putem să ne ducem naibii.

— Nu e adevărat.

— Nu e? Du-te la Paris. Distrează-te, dar să nu uiți nicio clipă că îți abandonezi nepoata și pe mine. Vianne își încrucișă brațele și privi în spate la bărbatul din curte, care supraveghea jefuirea casei sale. Cu el.

Capitolul 14

27 aprilie 1995
COASTA OREGON

Sunt legată ca un pui numai bun de dat la cuptor. Știu că centurile astea moderne de siguranță sunt un lucru bun, însă mă fac să mă simt claustrofobă. Aparțin unei generații care nu se aștepta să fie protejată de orice pericol.

Îmi amintesc cum era, pe vremuri, când ți se cerea să faci alegeri dificile. Știam care erau riscurile și, totuși, ni le asumam. Îmi amintesc cum conduceam prea repede în vechiul meu Chevrolet, cu piciorul apăsat puternic pe pedala de accelerație, fumând o țigară și ascultând melodia lui Price *Lawdy, Miss Clawdy*, ce răzbătea prin difuzoarele mici și negre, în timp ce copiii se rostogoleau pe bancheta din spate ca niște popice.

Probabil fiul meu se teme că voi încerca să fug, iar temerea asta e îndreptățită. În ultima lună, întreaga mea viață a fost întoarsă cu susul în jos. În curtea din față a fost montat un semn VÂNDUTĂ, și acum îmi părăsesc casa.

— E o alee frumoasă, nu? spune fiul meu. Asta face el, umple spațiul cu cuvinte alese cu grijă. Asta îl face un chirurg bun. Precizia.

— Da.

Apoi intră în parcare. La fel ca aleea, e încadrată de copaci în floare. Floricele albe cad pe pământ ca niște bucățele de dantelă pe podeaua unei croitorese, în contrast puternic cu asfaltul negru.

Parcăm, iar eu bâjbâi să îmi desfac centura. Mâinile nu prea mă mai ascultă de la un timp. Mă irită atât de mult, că înjur cu voce tare.

— Lasă-mă pe mine, spune fiul meu, întinzând mâna să-mi desprindă centura.

Iese din automobil și deja e lângă portiera mea încă înainte să apuc să îmi iau geanta.

Ușa se deschide. Mă ia de mână și mă ajută să ies din mașină. Pe distanța scurtă dintre parcare și intrare, sunt nevoită să mă opresc de două ori ca să-mi trag sufletul.

— Copacii sunt atât de frumoși în perioada asta a anului, spune el, în timp ce traversăm împreună parcarea pe jos.

— Da. Sunt pruni înfloriți, minunați, roz, însă brusc îmi aduc aminte de castanii în floare de pe Champs Élysées.

Fiul meu îmi ține și mai strâns mâna. Îmi amintește că înțelege durerea pe care o simt că părăsesc o casă care mi-a fost refugiu vreme de aproape cincizeci de ani. Însă a sosit timpul să privesc înainte, nu în urmă.

Înainte către Azilul și Comunitatea de Pensionari Ocean Crest.

Să spun drept, nu arată deloc rău, poate puțin industrial, cu ferestrele sale rigid de drepte, și gazonul întreținut perfect din față, și steagul american fluturând deasupra ușii. E o clădire lungă și joasă. Construită în anii șaptezeci, cred, când aproape totul era urât. Are două aripi care se desprind dintr-o curte centrală, unde îmi imaginez bătrâni în scaune cu rotile stând cu fața spre soare, așteptând. Slavă Cerului, nu sunt cazată în aripa de est a clădirii, cea cu sanatoriul. Sau cel puțin nu încă. Sunt capabilă încă să-mi gestionez propria viață, mulțumesc frumos, și propriul apartament.

Julien îmi deschide ușa și intru. Primul lucru pe care îl văd este o zonă de recepție astfel decorată să arate ca recepția unui hotel de la mare, cu o plasă de pescuit plină de scoici agățată de tavan. Îmi imaginez că de Crăciun sunt agățate ornamente de plasă și șosete de marginea tejghelei de la recepție. Și, probabil, a doua zi după Ziua Recunoștinței, prind pe pereți semne strălucitoare cu HO-HO-HO.

— Vino, mamă.

Oh, așa e. Nu e timp de pierdut.

Oare a ce miroase locul ăsta? Budincă de tapioca și supă de pui cu tăiței.

Mâncare ușoară.

Cumva, merg înainte. Dacă e ceva ce nu fac niciodată, aceea e să mă opresc.

— Am ajuns, spune fiul meu, deschizând ușa camerei 317A.

Sincer, e drăguț. Un apartament mic, cu un singur dormitor. Bucătăria e amenajată într-un colț lângă ușă, iar din ea poți privi peste o tejghea Formica spre masa cu patru scaune și spre camera de zi, unde o măsuță de cafea, o canapea și două scaune sunt așezate în jurul unui șemineu pe gaz.

Televizorul din colț e nou-nouț, cu video încorporat. Cineva, probabil fiul meu, a adus pe raft un teanc din filmele mele preferate. *Jean de Florette*, *Cu sufletul la gură*, *Pe aripile vântului*.

Îmi văd lucrurile: o cuvertură lucrată de mine, aruncată pe spătarul canapelei, cărțile mele în bibliotecă. În dormitorul de dimensiuni rezonabile, pe noptiera de lângă partea mea de pat se află cutii de medicamente conform rețetelor mele, o mică junglă de recipiente cilindrice portocalii din plastic. Partea mea de pat. E ciudat, însă unele lucruri nu se schimbă după moartea unui soț, și acesta e unul dintre ele. Partea stângă a patului e a mea, chiar dacă dorm doar eu în el. La piciorul patului se află lada mea, așa cum am cerut.

— Încă te poți răzgândi, spuse el încet. Vino cu mine acasă.

— Am mai vorbit despre asta, Julien. Ești prea ocupat. Nu trebuie să îți faci griji pentru mine în permanență.

— Crezi că îmi fac mai puține griji dacă ești aici?

Mă uit la el, îmi iubesc acest copil și știu că moartea mea îl va devasta. Nu vreau să vadă cum mor treptat. Nu vreau asta nici pentru fiicele lui.

Știu cum e; unele imagini, odată ce le-ai văzut, nu mai pot fi uitate. Vreau să își amintească de mine așa cum sunt, nu așa cum voi fi când cancerul va fi lăsat urme pe trupul meu.

Mă conduce în salonul micuț și mă așază pe canapea. Aștept, în timp ce el toarnă vin pentru amândoi, apoi se așază lângă mine.

Mă gândesc cum va fi după plecarea lui și sunt sigură că și el se gândește la același lucru. Oftează și scoate din servietă un teanc de plicuri. Oftatul ține loc de cuvinte, face trecerea spre momentul următor. În el, aud acea clipă în care trec dintr-o viață în alta. În această versiune nouă și redusă a vieții mele, urmează să fiu îngrijită de fiul meu, în loc să fie invers. Nu e tocmai comod pentru niciunul dintre noi.

— Am plătit facturile de luna asta. Astea sunt lucruri cu care nu știu ce să fac. Cred că majoritatea sunt de aruncat.

Iau de la el teancul de scrisori și mă uit prin ele. O scrisoare „personalizată” de la comitetul pentru Olimpiada Specială… o ofertă cu estimare de preț gratuită pentru o marchiză… o notificare de la dentist că au trecut șase luni de la ultima vizită.

O scrisoare de la Paris.

Pe ea sunt semne roșii, ca și când poșta ar fi trimis-o dintr-un loc în altul sau ar fi expediat-o greșit.

— Mamă? spune Julien. E foarte perspicace, nu îi scapă nimic. Ce e asta?

Când întinde mâna după plic, intenționez să-l țin, să nu îl las să mi-l ia, însă degetele nu mă ascultă. Inima îmi bate cu putere.

Julien deschide plicul și scoate o carte poștală bej. O invitație.

— E în franceză, spune el. Ceva cu Croix de Guerre. Deci e despre Al Doilea Război Mondial? E pentru tata?

Bineînțeles. Bărbații cred întotdeauna că războiul îi privește numai pe ei.

— Și e ceva scris de mână în colț. Ce e?

Guerre. Cuvântul mă împresoară, își desface aripile negre de corb, devenind atât de mare, că nu îmi mai pot lua ochii de la el. Împotriva voinței mele, iau invitația. E pentru o reuniune a *passeur*-ilor de la Paris.

Vor să particip și eu.

Cum să pot oare să mă duc fără să îmi aduc aminte de tot, de lucrurile îngrozitoare pe care le-am făcut, de secretul pe care l-am ținut, de bărbatul pe care l-am ucis… de cel pe care ar fi trebuit să-l ucid?

— Mamă? Ce înseamnă *passeur*?

Cu greu reușesc să-mi regăsesc glasul și să răspund.

— E o persoană care a ajutat oameni în război.

Capitolul 15

Rezistența începe cu faptul că îți pui o întrebare.
Pe care, apoi, i-o adresezi altcuiva.
Remco Campert

Mai 1941
FRANȚA

În sâmbăta plecării lui Isabelle la Paris, Vianne își făcu de lucru cât mai mult. Spălă hainele și le agăță la uscat, plivi grădina și culese câteva legume coapte timpuriu. La finalul unei zile lungi, se răsfață cu o baie și își spălă părul. Tocmai și-l usca cu un prosop, când auzi o bătaie la ușă. Luată prin surprindere de oaspetele neașteptat, își încheie nasturii bluzei și se duse să deschidă. Apa îi picura pe umeri.

Când deschise ușa, dădu cu ochii de căpitanul Beck, care stătea acolo îmbrăcat în uniformă, cu chipul plin de praf.

— Herr căpitan, spuse ea, îndepărtându-și părul ud de pe față.

— *Madame*, răspunse el. Azi am fost la pescuit cu un coleg. Am adus captura.

— Pește proaspăt? Ce drăguț. Îl prăjesc pentru dumneata.

— Pentru noi, *madame*. Dumneata, eu și Sophie.

Vianne nu-și putea lua ochii nici de la Beck, nici de la peștele din mâinile lui. Știa, fără urmă de îndoială, că Isabelle nu ar fi acceptat acel dar. Așa cum știa că prietenele și vecinele ei i-ar fi cerut să refuze. Mâncare. De la inamic. Era o chestiune de mândrie să refuze. Cu toții știau asta.

— Nici nu l-am furat, nici nu l-am luat cu forța. Am dreptul la el la fel de mult ca un francez. Nu e nimic dezonorant dacă îl acceptați.

Avea dreptate. Era pește din apele locale. Nu îl confiscase. Chiar când întinse mâna să îl ia, se simți strivită sub povara invocării de scuze.

— Rar ne faceți onoarea să mâncați cu noi.

— Acum e altceva, răspunse el. Dacă sora dumitale e plecată.

Vianne se retrase în casă pentru a-i permite să intre. Ca de obicei, își scoase chipiul îndată ce păși înăuntru, apoi traversă apăsat podeaua de lemn către camera lui. Abia după ce auzi ușa închizându-se, Vianne realiză că ea încă stătea acolo, ținând în mână un pește mort, înfășurat într-o ediție recentă din *Pariser Zeitung*, ziarul nemțesc tipărit la Paris.

Reveni la bucătărie. Când așeză peștele învelit în hârtie pe tocător, văzu că bărbatul îl curățase deja, ba chiar îi îndepărtase și solzii. Aprinse aragazul și așeză pe flacără o tigaie de fontă, adăugând în ea o lingură prețioasă de ulei. În timp ce cuburile de cartofi se rumeneau, iar ceapa se carameliza, condimentă peștele cu sare și piper și îl dădu deoparte. În scurt timp, aromele tentante umplură casă, iar Sophie intră în bucătărie alergând, oprindu-se brusc în spațiul gol unde fusese cândva masa.

— Pește, spuse ea cu venerație.

Vianne formă cu lingura un spațiu între legume și așeză peștele acolo să se prăjească. Bucățele de grăsime începură să sară, pielea sfârâi și se rumeni. La sfârșit, puse în tigaie câteva lămâi conservate, urmărindu-le cum se topesc.

— Du-te și spune-i căpitanului Beck că cina e gata.

— Mănâncă cu noi? Tante Isabelle s-ar fi împotrivit. Înainte să plece, mi-a spus să nu îl privesc niciodată în ochi și să încerc să nu fiu în aceeași cameră cu el.

Vianne oftă. Fantoma surorii ei încă stăruia acolo.

— Sophie, ne-a adus pește și locuiește aici.

— *Oui, Maman*. Știu asta. Dar a spus…

— Mergi și cheamă-l pe căpitan la masă. Isabelle a plecat și, odată cu ea, și grijile ei exagerate. Acum du-te.

Vianne se întoarse la aragaz. Câteva clipe mai târziu, ducea o tavă grea de ceramică pe care se afla peștele prăjit înconjurat de legumele pregătite la tigaie și lămâile conservate, totul presărat cu pătrunjel proaspăt. Sosul astringent de lămâie de pe fundul tigăii, în care înotau bucățele rumene crocante, ar fi fost și mai bun cu unt, însă tot mirosea divin. Aduse totul în salon și o găsi pe Sophie deja așezată, cu căpitanul Beck lângă ea.

Pe scaunul lui Antoine.

Vianne se împiedică.

Beck se ridică politicos și se duse rapid să îi tragă un scaun. Ea se opri doar puțin, cât el îi luă platoul.

— Arată foarte cuvenit, spuse el pe un ton vesel. Din nou, ieșea la iveală franceza lui stricată.

Vianne se așeză și își trase scaunul mai aproape de masă. Înainte să se gândească ce să spună, Beck îi turnă vin.

— Un Montrachet foarte bun din 37, spuse el.

Vianne știa ce ar fi replicat Isabelle.

Beck stătea în fața ei, iar Sophie în stânga. Vorbea despre o întâmplare petrecută în acea zi la școală. Când se opri, Beck spuse ceva despre pescuit, iar Sophie râse. Vianne îi simțea absența lui Isabelle la fel de acut pe cât îi simțise înainte prezența.

Stai departe de Beck.

Vianne auzea avertismentul la fel de clar, ca și când ar fi fost rostit cu voce tare lângă ea. Știa că sora ei avea dreptate în acea privință. La urma urmei, Vianne nu putea uita de listă, de concedieri sau de imaginea lui Beck, așezat la biroul său, cu

lăzi de mâncare la picioare și un portret al Führerului în spatele lui.

— … după asta, soția mea a fost de-a dreptul disperată în privința lipsei mele de abilități cu plasa… spunea el zâmbind.

Sophie râse.

— *Papa* a căzut odată în râu când pescuiam, mai ții minte, *Maman*? A spus că peștele a fost atât de mare, că l-a tras și pe el în apă, nu, *Maman*?

Vianne clipi încet. Avu nevoie de o clipă să bage de seamă că întreaga conversație decursese astfel încât să o includă și pe ea.

Se simțea… cel puțin ciudat. În timpul meselor trecute cu Beck, rareori vorbiseră. Cine ar fi putut purta o conversație în prezența furiei fățișe a lui Isabelle?

Acum, că sora dumitale e plecată, e altceva.

Vianne înțelese aluzia. Tensiunea din casă, de la masă, dispăruse.

Oare ce alte schimbări aveau să aducă absența ei?

Stai departe de Beck.

Cum putea Vianne să facă asta? Și când fusese ultima oară când mâncase o masă atât de bună… sau o auzise pe Sophie râzând?

•

Gara Lyon era plină de soldați nemți când Isabelle coborî din vagonul trenului. Își scoase cu greu și bicicleta. Nu era ușor, cu valiza lovindu-i-se tot timpul de coapse și cu parizienii nerăbdători îmbrâncind-o. Visase de luni întregi să se întoarcă acolo.

În visele ei, Parisul era Paris, neatins de război.

Însă, în acea amiază de luni, după o călătorie lungă, văzu realitatea. Poate că sub ocupație clădirile rămăseseră la locul lor și, în afara Gării Lyon, nu se vedeau urme de bombardamente, însă era întuneric, chiar în plină zi, și se auzea un murmur al pierderii și disperării, lucruri pe care le simțea în timp ce pedala pe bulevard.

Orașul ei iubit era ca o curtezană cândva frumoasă, acum îmbătrânită și slabă, obosită și abandonată de iubiții ei. În mai puțin de un an, acestui oraș magnific îi fusese răpită însăși esența lui de tropotul neîncetat al cizmelor militare nemțești pe străzi, fusese sluțit de svasticile care fluturau pe toate monumentele.

Singurele mașini pe care le putea vedea erau Mercedes-Benz negre, cu steaguri cu svastică micuțe fixate pe oglinzile laterale, și camioanele Wehrmachtului, iar ici și acolo câte un tanc blindat gri. Pe tot bulevardul, ferestrele erau acoperite, iar obloanele trase. La fiecare colț, drumul era, se pare, baricadat. Semne stradale inscripționate cu litere negre, groase ofereau indicații în germană, iar ceasurile fuseseră potrivite cu două ore înainte, ora germană.

Pedală cu capul plecat pe lângă pâlcurile de soldați nemți și cafenelele de pe trotuare, care găzduiau bărbați în uniformă. Când coti pe bulevardul Bastille, văzu o bătrână pe bicicletă încercând să treacă pe lângă o baricadă. Un nazist îi aținu calea, înjurând-o în germană, o limbă pe care, evident, femeia nu o înțelegea. Aceasta își întoarse bicicleta și se îndepărtă.

Lui Isabelle îi luă mai mult decât de obicei să ajungă la librărie, iar, când se opri, avea deja nervii încordați. Își rezemă bicicleta de un copac și o încuie. Își strânse mâinile transpirate înmănușate pe valiză și se apropie de intrarea în librărie. Se văzu în geamul unui bistro: păr blond ciopârțit, cu vârfurile inegale, chipul palid și buze de un roșu aprins (singurul obiect de cosmetică pe care îl mai avea). Călătorise îmbrăcată în cele mai bune haine ale ei, o jachetă din stofa ecosez crem cu bleumarin, pălărie asortată și fustă bleumarin. Mănușile erau destul de tocite, dar în acele vremuri nimeni nu observa așa ceva.

Dorea să arate cât mai bine ca să își impresioneze tatăl. Să arate matură.

De câte ori nu își dăduse silința să își aranjeze părul și să își aleagă hainele înainte să se întoarcă acasă, în apartamentul de la Paris, doar ca să descopere că *Papa* era plecat, iar Vianne era „prea ocupată” să se întoarcă de la țară, și că o prietenă a tatălui ei urma să aibă grijă de Isabelle pe perioada vacanței? Suficient cât, la vârsta de treisprezece ani, să nu mai vină deloc în vacanță. Prefera să stea singură în camera ei goală de cămin decât să fie pasată la tot felul de oameni care nu știau ce să facă cu ea.

Însă, de data aceea, era altceva. Henri și Didier, și prietenii lor misterioși din gruparea Francezii Liberi aveau nevoie ca Isabelle să locuiască în Paris. Nu avea să-i dezamăgească.

Vitrina librăriei era acoperită, iar grilajul care proteja geamul în timpul zilei era tras și încuiat. Încercă ușa și constată că era încuiată.

Într-o după-amiază de luni la ora patru? Se duse la crăpătura din fațada magazinului, care fusese dintotdeauna bârlogul tatălui ei, și găsi cheia ruginită, cu care deschise și intră.

Spațiul strâmt al magazinului părea încremenit în întuneric. Nu se auzi niciun sunet. Nici al tatălui ei răsfoind un roman preferat, nici al stiloului său scârțâind pe hârtie în timp ce se chinuia să scrie poezii, care fusese pasiunea lui pe vremea când trăia *Maman*. Închise ușa în urma ei și apăsă comutatorul ca să aprindă lumina.

Nu se întâmplă nimic.

Merse pe bâjbâite până la birou și găsi o lumânare într-un sfeșnic vechi de alamă. După o căutare mai amănunțită prin sertare, dădu peste chibrituri, cu care aprinse lumânarea.

Lumina, așa slabă cum era, dădu la iveală distrugerile din fiecare colțișor al magazinului. Jumătate dintre rafturi erau goale, multe dintre ele erau rupte și atârnând într-o rână, iar cărțile căzute alcătuiau o piramidă pe podea sub capătul aplecat. Afișele fuseseră smulse de pe pereți și distruse.

Era ca și când niște tâlhari făcuseră ravagii căutând ceva ascuns și distruseseră fără milă totul în calea lor.

Papa.

Isabelle ieși în grabă din librărie, fără să se mai obosească să pună cheia la loc. O băgă în buzunarul jachetei, luă bicicleta și urcă pe ea. Merse pe străduțe (cele câteva nebaricadate), până ajunse pe strada Grenelle; acolo, coti și pedală spre casă.

Apartamentul de pe Avenue de La Bourdonnais aparținuse familiei tatălui ei de mai bine de o sută de ani. Bulevardul era străjuit pe ambele părți de clădiri din gresie în culori deschise, cu balcoane din fier forjat și acoperiș de ardezie. Cornișele erau decorate cu heruvimi sculptați în piatră. La vreo cinci blocuri distanță, Turnul Eiffel se înălța către cer, dominând priveliștea. La parterul clădirilor, erau zeci de vitrine de magazine cu marchize drăguțe și cafenele cu mesele aranjate în față: etajele superioare erau toate rezidențiale. De obicei, Isabelle mergea încet pe trotuar, admirând vitrinele, bucurându-se de zarva din jurul ei. Însă nu și atunci. Cafenelele și bistrourile erau pustii. Femei în haine ponosite și cu expresii obosite stăteau la cozi pentru alimente.

Ridică privirea către ferestrele acoperite, apoi scoase cheia din geantă. Deschise ușa și intră în holul întunecat, trăgând bicicleta după ea. O legă de o țeavă. Ignoră liftul de dimensiunea unui sicriu, care, fără îndoială, nici nu funcționa în zilele acelea în care electricitatea era restricționată, urcă scările înguste și abrupte, care se încolăceau în jurul liftului, și ajunse la etajul al cincilea, unde se aflau două uși, una la stânga clădirii și alta, a lor, la dreapta. Descuie ușa și intră. În spatele ei, i se păru că aude deschizându-se ușa vecinilor. Când se întoarse să o salute pe *madame* Leclerc, ușa se închise din nou. Bătrâna băgăcioasă urmărea, pare-se, cine intra și ieșea din apartamentul 6B.

Intră în apartament și închise ușa în urma ei.

— *Papa*?

Cu toate că era miezul zilei, înăuntru era beznă din cauza ferestrelor acoperite.

— *Papa*?

Niciun răspuns.

De fapt, se simțea ușurată. Își aduse valiza în salon. Bezna îi amintea de altă perioadă, cu mult timp în urmă. Apartamentul fusese întunecat și acoperit cu praf; atunci se auzise suflare de om și pași pe podelele de lemn.

Șșșșt, Isabelle, nu vorbi. Maman e printre îngeri acum.

Aprinse lumina în salon. Un candelabru de sticlă ornamentat se trezi la viață, ramurile sale sculptate din sticlă strălucind ca din altă lume. În lumina slabă, privi în jur în apartament și observă că unele obiecte de artă de pe pereți lipseau. Încăperea oglindea simțul artistic extraordinar al mamei sale și colecția de antichități moștenite de la generațiile anterioare. Două ferestre cu geamuri mici, acum acoperite, ar fi trebuit să dezvăluie priveliștea minunată a Turnului Eiffel de la balcon.

Isabelle stinse lumina. Nu avea de ce să irosească electricitate prețioasă în timp ce aștepta. Se așeză la masa rotundă de sub candelabru, al cărei blat era zgâriat de numeroasele cine servite pe el de-a lungul timpului. Își trecu mâna cu duioșie peste lemnul tocit.

Papa, lasă-mă să rămân. Te rog. N-o să-ți fac probleme.

Câți ani avea atunci? Unsprezece? Doisprezece? Nu știa sigur, însă fusese îmbrăcată în uniforma albastră, marinărească, a școlii de la mănăstire. Acum simțea că totul se întâmplase în altă viață. Și totuși, iat-o din nou, gata să îl implore – (să *o iubească*) – să o lase să rămână.

Mai târziu – oare cât de târziu? Nu era prea sigură cât timp stătuse acolo în întuneric, printre crâmpeie de amintiri cu mama ei, căci îi uitase

complet chipul –, auzi pași, apoi o cheie răsucindu-se în broască.

Auzi ușa deschizându-se și se ridică. Apoi ușa se închise. Îl auzi bâjbâind la intrare și trecând pe lângă bucătăria mică.

Trebuia să fie puternică și hotărâtă, însă curajul, o trăsătură la fel de naturală precum ochii ei verzi, o părăsea întotdeauna când se afla în preajma tatălui ei, și la fel se întâmplă și atunci.

— *Papa*? spuse ea în beznă.

Știa că ura surprizele.

Îl simți încremenind.

Apoi se auzi butonul întrerupătorului și candelabrul se aprinse.

— Isabelle, spuse el cu un oftat. Ce cauți aici?

Știa că nu trebuia să arate nesiguranță în fața acestui bărbat căruia îi păsa prea puțin de sentimentele ei. Acum avea o misiune.

— Am venit să locuiesc cu tine la Paris. Din nou, adăugă ea apoi.

— Le-ai lăsat pe Vianne și pe Sophie singure cu naziștii?

— Crede-mă că sunt mai în siguranță fără mine. Mai devreme sau mai târziu, mi-aș fi pierdut cumpătul.

— Ți-ai fi pierdut cumpătul? Ce ai? Mâine-dimineață te întorci la Carriveau.

Trecu pe lângă ea către bufetul de lemn de lângă peretele acoperit cu tapet. Își turnă un pahar de coniac, îl bău din trei înghițituri mari, apoi își turnă altul. Când termină al doilea pahar, se întoarse spre ea.

— Nu, răspunse ea. Acel singur cuvânt o întări. Oare i-l mai spusese vreodată? Nu, repetă ea.

— Poftim?

— Am spus că nu, *Papa*. De data asta, nu mai fac cum vrei tu. Nu plec. Asta e și casa mea. *Căminul* meu. Vocea îi tremură când rosti acel cuvânt. Acelea sunt draperiile pe care le-a făcut *Maman* la mașina ei de cusut. Am văzut-o. Asta e

masa pe care a moștenit-o de la fratele bunicului ei. Pe pereții dormitorului meu vei găsi inițialele mele, desenate cu rujul lui Maman când nu era atentă. În camera mea secretă, fortăreața mea, pariez că păpușile mele sunt încă așezate de-a lungul pereților.

— Isabelle…

— Nu. *Papa*, n-o să mă alungi. Ai făcut asta de prea multe ori. Ești tatăl meu. Asta e casa mea. Suntem în război. Rămân.

Se aplecă și ridică valiza de la picioarele ei.

În lumina slabă a candelabrului, văzu înfrângerea întipărită pe ridurile din obrajii tatălui ei. Umerii lui erau căzuți. Își turnă încă un pahar de coniac și îl dădu pe gât cu lăcomie. Era evident că nu suporta să o privească fără curajul pe care i-l dădea alcoolul.

— Nu mai ai la ce petreceri să te duci, spuse el, iar băieții tăi de la universitate sunt toți plecați.

— Asta crezi, de fapt, despre mine, răspunse ea. Apoi schimbă subiectul. Am trecut pe la librărie.

— Naziștii, zise el drept răspuns. Au dat buzna într-o zi și au luat toate cărțile de Freud, Mann, Troțki, Tolstoi, Maurois. Le-au ars pe toate. Și muzica. Am preferat să închid decât să vând doar ce mi se dă voie. Și fix asta am făcut.

— Și atunci, din ce trăiești? Din poezii?

El râse. Un râs plin de amărăciune și tristețe.

— Astea nu sunt vremuri pentru preocupări rafinate.

— Și atunci cum plătești pentru electricitate și mâncare?

Ceva pe chipul lui se schimbă.

— Am o slujbă bună la Hotel Crillon.

— Lucrezi cu clienții?

Nu și-l putea imagina servindu-le bere brutelor de nemți.

El își îndepărtă privirea.

Isabelle își simți stomacul întors pe dos.

— *Papa*, pentru cine lucrezi?

— Pentru înaltul Comandament german din Paris, răspunse el.

Isabelle recunoscu atunci sentimentul. Era rușine.

— După ce ți-au făcut în Marele Război…

— Isabelle…

— Îmi amintesc de poveștile pe care ni le spunea *Maman* despre felul în care ai fost înainte de război și cum te-a distrus. Visam ca într-o zi să-ți amintești că ești tată, dar totul era doar o minciună, nu? Ești doar un laș. În secunda în care s-au întors naziștii, ai alergat să îi ajuți.

— Cum îndrăznești să mă judeci sau să judeci prin ce am trecut? Ai doar optsprezece ani.

— Nouăsprezece, îl corectă ea. Spune-mi, *Papa*, le aduci cafea cuceritorilor noștri sau le chemi taxiuri să se ducă la Maxim? Mănânci resturile de la masa lor?

El păru să se micșoreze în fața ochilor ei; vârsta. O încercă un sentiment inexplicabil de regret pentru cuvintele ei aspre, cu toate că erau adevărate și meritate. Însă nu mai putea da înapoi.

— Deci, cădem de acord? Mă mut în vechea mea cameră. Nici nu trebuie să ne vorbim, dacă asta e condiția ta.

— Isabelle, în oraș nu e de mâncare; sau cel puțin nu pentru noi, parizienii. În tot orașul sunt semne care ne avertizează să nu mâncăm șobolani, iar semnele astea chiar sunt necesare. Oamenii cresc porcușori de Guineea ca să aibă ce mânca. Vei avea mai mult confort la țară, unde sunt grădini.

— Nu caut confort. Sau siguranță.

— Atunci ce cauți în Paris?

Își dădu seama ce greșeală făcuse. Își întinsese o capcană cu acele cuvinte nesăbuite și căzuse direct în ea. Tatăl ei avea multe defecte; dar cu siguranță nu era prost.

— Sunt aici ca să mă întâlnesc cu un prieten.

— Spune-mi că nu e vorba de vreun băiat. Spune-mi că ești mai deșteaptă de-atât.

— Era plictisitor la țară, *Papa*. Doar mă cunoști.

El oftă și își mai turnă băutură din sticlă. Ea văzu apărându-i în ochi acea strălucire care îl trăda. În curând avea să plece împleticindu-se, știa asta, ca să fie singur cu gândurile lui.

— Dacă rămâi, va trebui să respecți niște reguli.

— Reguli?

— Te vei întoarce acasă la semnalul de stingere a luminilor. Întotdeauna și fără excepție. Îmi vei respecta intimitatea. Nu suport să-mi stea cineva în coastă. Te vei duce în fiecare dimineață la magazin și vezi ce poți cumpăra cu cartelele noastre de rație. Și îți vei găsi o slujbă. Se opri și o privi pieziș. Iar dacă intri în vreun bucluc ca sora ta, te dau afară. Punct.

— Nu o să…

— Nu-mi pasă. O slujbă, Isabelle. Găsește-ți una.

Încă vorbea când ea se întoarse și se îndepărtă. Intră în vechiul ei dormitor și închise ușa. Cu putere.

Reușise! În sfârșit, fusese ca ea. Cui îi mai păsa că fusese răutăcios și o judecase? Era acolo. În dormitorul ei, în Paris. Și rămânea acolo.

Camera era mai mică decât și-o amintea ea. Zugrăvită într-un alb vesel, cu un pat dublu cu baldachin din fier, un covor tocit pe podeaua de lemn și un fotoliu Ludovic XV care văzuse vremuri mai bune. Ferestrele acoperite dădeau spre curtea interioară a clădirii. Când era mică, știa întotdeauna când duceau vecinii gunoiul, pentru că auzea zgomotul pe care îl făceau și capacele care se trânteau. Își aruncă geamantanul pe pat și începu să despacheteze.

Hainele pe care și le luase când plecase și cu care se întorsese la Paris arătau mai rău după ce le purtase constant și nu prea mai meritau să fie agățate în dulap alături de hainele pe care le

moștenise de la *Maman* – rochii frumoase, de fetișcană din anii ’20, fuste evazate, rochii de seară cu tiv de mătase, combinezoane de lână modificate pe măsura ei și rochii de zi din crep. Mai multe pălării și pantofi asortați, făcuți pentru ringul de dans sau pentru plimbări prin Grădinile Rodin, la braț cu băiatul potrivit. Haine pentru o lume care dispăruse. În Paris nu mai erau băieți „potriviți”. Practic, nu mai erau băieți deloc. Toți erau prizonieri în lagărele din Germania sau se ascundeau pe undeva.

Când termină de așezat hainele pe umerașe în dulap, închise ușile de mahon și împinse dulapul într-o parte, doar atât cât să dezvăluie ușa secretă din spatele lui.

Fortăreața ei.

Se aplecă și deschise ușa montată în peretele cu lambriuri albe, împingând colțul din dreapta sus. În fața ei se ivi o debara de doi metri pe doi, cu un acoperiș atât de înclinat, că nici măcar la vârsta de zece ani nu putuse să stea în încăpere fără să se aplece. Păpușile ei erau încă acolo, unele căzute, altele încă drepte.

Isabelle închise ușa amintirilor ei și mută dulapul înapoi la locul lui. Se dezbrăcă rapid și îmbrăcă un halat de mătase roz, care îi amintea de mama ei. Mirosea încă vag a apă de trandafiri, sau cel puțin așa îi plăcea ei să creadă. Când ieși din cameră să meargă să se spele pe dinți, se opri în fața ușii închise a tatălui ei.

Îl auzea scriind; penița lui zgâria hârtia aspră. Din când în când înjura, apoi se așternea tăcerea. (Fără îndoială, asta se întâmpla când bea.) Apoi se auzi sticla – sau pumnul – trântită pe masă.

Isabelle se pregăti de culcare, își puse părul pe bigudiuri, se spălă pe față și pe dinți. Când se întoarse în camera ei, îl auzi din nou pe tatăl ei înjurând, de data asta mai tare – probabil continua să bea. Intră în dormitor și trânti ușa în urma ei.

•

Nu suport să-mi stea cineva în coastă.

Se părea că tatăl ei dorise să spună, de fapt, că nu suporta să se afle în aceeași încăpere cu ea.

I se părea ciudat că nu observase asta cu un an în urmă, când locuise cu el în acele săptămâni dintre momentul în care fusese exmatriculată de la școală și exilul ei la țară.

Într-adevăr, atunci nu luaseră niciodată masa împreună. Și nici nu avuseseră vreo discuție suficient de importantă cât să și-o amintească. Însă, cumva, nu observase. Fuseseră împreună în librărie, lucraseră cot la cot. Oare fusese atât de patetic de recunoscătoare pentru prezența lui, încât nu îi remarcase tăcerea?

Ei bine, o remarca atunci. Era în Paris de trei zile. Trei zile de tăcere chinuitoare.

Tatăl său lovi atât de tare în ușa dormitorului ei, încât ea scoase un țipăt de surprindere.

— Plec la lucru, spuse el prin ușă. Cartelele de rație sunt pe tejghea. Ți-am lăsat o sută de franci. Cumpără ce poți.

Auzi ecoul pașilor lui în holul cu podea de lemn, suficient de apăsați cât să facă pereții să răsune. Apoi ușa se trânti.

— La revedere și ție! mormăi Isabelle, rănită de tonul vocii lui.

Apoi își aminti.

Era ziua cea mare.

Dădu la o parte cuvertura și coborî din pat, apoi se îmbrăcă fără a se mai obosi să aprindă lumina. Deja își alesese hainele: o rochie gri ștearsă și o beretă neagră, mănuși albe și ultima ei pereche de pantofi cu toc și baretă. Din păcate, nu avea ciorapi.

Se privi lung în oglinda din salon, încercând să fie critică, însă tot ce văzu fu o fată obișnuită într-o rochie searbădă și cu o poșetă neagră.

Își deschise (din nou) poșeta și privi interiorul căptușit cu mătase. Tăiase o deschizătură minusculă în el și strecurase acolo plicul gros.

Când o deschideai, geanta părea goală. Chiar dacă ar fi fost oprită (ceea ce nu avea să se întâmple – de ce ar fi oprit-o cineva? Era doar o fată de nouăsprezece ani îmbrăcată să ia prânzul), nimeni nu ar fi văzut nimic în geanta ei, în afară de documentele ei, cartelele de rație și cartea de identitate, certificatul de domiciliu și *Ausweis*-ul. Lucruri obișnuite într-o poșetă.

La ora zece ieși din apartament. Afară, în soarele puternic și strălucitor, se urcă pe bicicleta ei albastră și pedală spre chei.

Când ajunse pe strada Rivoli, văzu că aceasta era plină de bărbați călare, mașini negre și camioane militare verzi, cu rezervoare de combustibil prinse în lateral. Erau pe acolo și parizieni, mergând pe trotuare, pedalând pe cele câteva străduțe pe care le era permis, așteptând să cumpere alimente la cozi care se întindeau dincolo de clădire. Erau ușor de remarcat după privirea înfrântă de pe chipul lor și după felul în care treceau în grabă pe lângă nemți, fără să îi privească în ochi. La restaurantul Maxim, în faimoasa marchiză roșie, văzu un grup de naziști de rang înalt așteptând să intre. Se zvonea că cele mai bune cărnuri și produse din țară erau livrate direct la Maxim, să le fie servite celor din înaltul Comandament.

Și atunci o zări: banca de fier de lângă intrarea în Comédie Française.

Isabelle frână și opri brusc, apoi luă un picior de pe pedală. Glezna o duru un pic când își lăsă greutatea pe ea. Pentru prima dată, entuziasmul ei se transformă pe nesimțite în frică.

Brusc, geanta i se păru grea; remarcabil de grea. Simți cum îi transpiră palmele și fruntea sub marginea pălăriei de fetru.

Revino-ți.

Era un *courier*, nu o școlăriță înspăimântată. Acceptase orice risc.

În timp ce stătea acolo, o femeie se apropie de bancă și se așeză cu spatele la Isabelle.

O femeie. Nu se așteptase ca persoana de contact să fie o femeie, însă asta îi dădea o senzație ciudată de liniște.

Trase adânc aer în piept ca să se calmeze, apoi traversă pe lângă bicicletă pe trecerea de pietoni aglomerată și o luă pe lângă chioșcurile unde se vindeau eșarfe și mărunțișuri. Când ajunse lângă femeia de pe bancă, spuse ceea ce fusese învățată să spună.

— Crezi că o să am nevoie de umbrelă azi?

— Mă aștept să rămână însorit.

Femeia se întoarse. Avea părul negru prins cu grijă în coc și trăsături îndrăznețe, sud-est europene. Era mai în vârstă, avea probabil treizeci de ani, dar privirea din ochii ei părea chiar mai în vârstă.

Isabelle dădu să deschidă geanta.

— Nu, spuse femeia aspru. Urmează-mă, continuă ea, ridicându-se rapid.

Isabelle rămase în spatele femeii, care traversă spațiul vast, acoperit cu pietriș din Coeur Napoléon, înconjurat de eleganța impunătoare a Luvrului care se înălța maiestuos. Însă era lipsit de aerul de palat care cândva fusese reședința unor regi și împărați. Nu cu toate acele steaguri cu svastică fluturând peste tot și cu soldații nemți care stăteau pe băncile din grădina Tuilleries. Pe o stradă laterală, femeia se strecură într-o cafenea micuță. Isabelle își legă bicicleta de un copac din față și o urmă înăuntru, apoi ocupă un loc în fața ei.

— Ai plicul?

Isabelle încuviință din cap. Deschise geanta în poală și scoase plicul, pe care i-l întinse femeii pe sub masă.

Doi ofițeri nemți intrară în bistro și se așezară la o masă aproape de ele.

Femeia se întinse peste masă și îndreptă pălăria lui Isabelle. Era un gest de o intimitate ciudată, ca și când ar fi fost surori sau cele mai bune prietene. Aplecându-se spre ea, femeia îi șopti la ureche:

— Ai auzit vreodată de *les collabos*?

— Nu.

— Colaboratori. Francezi și franțuzoaice care lucrează cu nemții. Nu sunt doar la Vichy. Întotdeauna trebuie să ai grijă. Acești colaboratori abia așteaptă să ne toarne la Gestapo. Și odată ce îți află numele, Gestapoul e cu ochii pe tine. Să nu ai încredere în nimeni.

Încuviință din cap.

Femeia se retrase și o privi.

— Nici măcar în tatăl tău.

— Cum de știi de tatăl meu?

— Am vrea să te întâlnim.

— Tocmai m-ai întâlnit.

— *Noi*, spuse ea încet. Mâine, la amiază, să fii pe bulevardul Saint-Germain colț cu strada Saint-Simon. Să nu întârzii, să nu vii cu bicicleta și să te asiguri că nu ești urmărită.

Isabelle fu surprinsă de rapiditatea cu care se ridică femeia. Într-o clipă, dispăruse deja, iar Isabelle se afla singură, la masa din cafenea, sub privirea vigilentă a soldatului neamț de la cealaltă masă. Se forță să comande o *café au lait* (deși știa că nu va avea lapte și, în loc de cafea, avea să primească cicoare). O termină rapid și ieși.

La colț, văzu lipit pe geam un semn ce avertiza asupra execuțiilor cu care erau pedepsite infracțiunile. Lângă el, în geamul cinematografului, se afla un afiș galben pe care scria INTERDIT AUX JUIFS – Interzis evreilor.

În timp ce își dezlega bicicleta, soldatul neamț apăru lângă ea. Se ciocni de el.

Acesta o întrebă grijuliu dacă se simțea bine. Răspunsul ei fu un zâmbet de actriță și un semn din cap. „*Mais oui. Merci*”. Își netezi rochia, își

strânse poșeta la subraț și urcă pe bicicletă. Se îndepărtă de soldat fără să privească în urmă.

Reușise. Făcuse rost de *Ausweis* și venise la Paris, și îl obligase pe *Papa* să o lase să rămână, și transmisese primul ei mesaj secret pentru Francezii Liberi.

Capitolul 16

Isabelle era plecată de o săptămână, iar Vianne fu nevoită să admită că viața la Le Jardin era mai ușoară. Nu mai existau crize, nu mai existau comentarii pline de aluzii făcute doar ca să fie auzite de căpitanul Beck, iar Vianne nu mai trebuia să ducă bătălii inutile într-un război deja pierdut. Însă, uneori, fără Isabelle casa era prea tăcută, iar în liniștea aceea Vianne se trezea gândind cu voce tare.

Ca în acel moment. Se trezise de câteva ore bune și pur și simplu se zgâia la tavan, așteptând să se crape de ziuă.

Într-un final, se dădu jos din pat și coborî scările. Își turnă o ceașcă de cafea amară și ieși cu ea în curte, așezându-se pe scaunul care fusese preferatul lui Antoine, sub ramurile mari ale tisei, ascultând puii de găină care scurmau în noroi.

Banii i se terminaseră. Acum erau nevoite să trăiască din salariul ei insuficient de învățătoare.

Cum avea să se descurce? Singură…

Își termină cafeaua îngrozitoare. Aduse ceașca goală în casa întunecată, care deja se încălzea, și văzu că ușa de la dormitorul căpitanului Beck era deschisă. Plecase cât ea fusese afară. Perfect.

O trezi pe Sophie, ascultă ultimul ei vis și îi pregăti un mic dejun cu pâine prăjită și gem de piersici. Apoi, amândouă plecară spre oraș.

Vianne o zori cât putu de mult pe Sophie, însă copila era în toane proaste, se tânguia și abia își târa picioarele. Așa că nu ajunseră la măcelărie decât după-amiază târziu. Coada se întindea până afară în stradă. Vianne se așeză la capătul ei și privi neliniștită spre nemții din piață.

Coada înaintă. În vitrină, Vianne observă un nou afiș de propagandă care înfățișa un soldat neamț

zâmbind, oferindu-le pâine unor copii francezi. Lângă el, se află un semn nou pe care scria, INTERZIS EVREILOR.

— Ce înseamnă asta, *Maman*? întrebă Sophie, arătând spre semn.

— Taci, Sophie! spuse Vianne tăios. Am mai discutat despre asta. Unele lucruri nu se spun.

— Dar părintele Joseph spune că…

— Taci! repetă Vianne, trăgând-o de mânecă pe Sophie ca să se facă înțeleasă.

Coada înaintă și mai mult. Vianne ajunse în față și se trezi față în față cu o femeie cu părul cărunt și pielea de culoarea și textura fainii de ovăz.

Vianne se încruntă.

— Unde e *madame* Fournier? întrebă ea, întinzându-i cartela pentru rația de carne din acea zi.

Spera să mai prindă câte ceva.

— Evreii nu mai au voie, răspunse femeia. A mai rămas un pic de porumbel afumat.

— Dar ăsta e magazinul familiei Fournier.

— Nu mai e, acum e al meu. Vrei porumbelul sau nu?

Vianne luă conserva micuță de porumbel afumat și o băgă în coșul de răchită. O conduse pe Sophie afară fără să spună nimic, în colțul de vizavi, o santinelă germană stătea de pază în fața băncii, amintindu-le francezilor că banca fusese ocupată de nemți.

— *Maman*, se plânse Sophie. Nu e corect să…

— ȘȘȘȘL

Vianne o apucă pe Sophie de mână. În timp ce ieșeau din oraș și străbăteau drumul neasfaltat spre casă, Sophie își manifestă nemulțumirea. Pufnea, ofta și bombănea.

Vianne nu o luă în seamă.

Când ajunseră la poarta ruptă de la Le Jardin, Sophie se eliberă și se întoarse spre Vianne.

— Cum au putut să îi ia așa, pur și simplu, magazinul măcelarului? Tante Isabelle ar fi făcut

ceva. Ție doar ți-e frică!

— Și ce ar trebui să fac? Să dau buzna în piață și să cer ca *madame* Fournier să își recapete magazinul? Ce mi-ar face mie dacă aș face așa ceva? Ai văzut afișele din oraș. Coborî vocea. Sophie, execută francezi. Îi *execută*.

— Dar…

— Niciun dar. Sophie, trăim vremuri periculoase. Trebuie să înțelegi asta.

Ochii lui Sophie străluceau de lacrimi.

— Mi-aș fi dorit să fi fost *Papa* aici…

Vianne o strânse tare în brațe.

— Și eu.

Rămaseră îmbrățișate multă vreme, apoi se despărțiră încet.

— Azi facem murături, ce zici de asta?

— Oh. Ne distrăm.

Vianne nu putu să o contrazică.

— Ce-ar fi să te duci să culegi castraveți? Eu pregătesc oțetul.

Vianne își urmări fiica luând-o la fugă, ocolind merii încărcați de fructe, îndreptându-se spre grădină. În momentul în care dispăru, grijile lui Vianne reveniră. Ce avea să facă fără bani? Grădina dădea roade, așa că aveau fructe și legume, însă ce aveau să facă în iarna următoare? Cum avea să fie Sophie sănătoasă fără carne, lapte sau brânză? Cum aveau să își cumpere pantofi noi? Tremura în timp ce se îndrepta spre casa în care stăpâneau întunericul și căldura. În bucătărie se prinse de marginea tejghelei și își plecă fruntea.

— *Madame*?

Se întoarse atât de repede, mai să se împiedice în propriile picioare.

El ședea în camera de zi, pe canapea, citind o carte la lampa aprinsă de lângă el.

— Căpitane Beck. Îi rosti numele încet. Se îndreptă spre el, cu mâinile tremurânde încleștate. Nu v-am văzut motocicleta în față.

— E o zi atât de frumoasă, încât am ales să merg pe jos. Se ridică. Ea observă că se tunsese recent și că se tăiase în timp ce se bărbierise de dimineață. Pe obrazul lui palid, se vedea o tăietură mică și roșie.

— Păreți supărată. Poate din cauză că nu dormiți bine de când a plecat sora dumneavoastră.

Ea îl privi surprinsă.

— Vă aud în timp ce vă plimbați în întuneric.

— Și dumneavoastră sunteți treaz, spuse ea prostește.

— De multe ori, nici eu nu pot să dorm. Mă gândesc la soția și la copiii mei. Fiul meu e atât de mic. Mă întreb dacă va apuca să mă cunoască.

— Așa mă gândesc și eu la Antoine, spuse ea, surprinsă că recunoștea asta. Știa că nu ar trebui să fie atât de sinceră cu acel bărbat, inamicul, însă atunci era prea obosită și speriată ca să mai fie puternică.

Beck o privi lung, iar în ochii lui ea citi pierderea pe care amândoi o împărtășeau. Amândoi se aflau foarte departe de persoana iubită și se simțeau mai singuri din acest motiv.

— Nu am vrut să mă bag în treburile dumneavoastră, desigur, dar am vești. După multe căutări, am descoperit că soțul dumneavoastră se află într-un *Oflag* din Germania. Un prieten al meu e gardian acolo. Soțul dumneavoastră e ofițer. Știați asta? Fără îndoială, a fost curajos pe câmpul de luptă.

— L-ați găsit pe Antoine? Trăiește?

Îi întinse un plic mototolit și pătat.

— Iată o scrisoare pe care v-a scris-o. Acum puteți să îi trimiteți pachete, lucru care, presupun, l-ar înveseli imens.

— Oh…

Simți cum i se înmoaie picioarele.

El o prinse și o susținu, apoi o conduse la canapea. Ea se așeză, simțindu-și ochii plini de lacrimi.

— Ce gest frumos! murmură ea, luând scrisoarea și strângând-o la piept.

— Acel prieten mi-a trimis scrisoarea mie. De acum înainte, îmi cer scuze, însă va trebui să corespondați doar pe cărți poștale.

El îi zâmbi, iar ea avu senzația ciudată că el știa de scrisorile interminabile pe care le scria în mintea ei noaptea.

— *Merci*, spuse ea, dorindu-și să nu fie un cuvânt atât de neînsemnat.

— *Au revoir, madame*! răspunse el, apoi se întoarse și o lăsă singură.

Scrisoarea mototolită și murdară tremura în mâna ei; literele numelui ei se încețoșară și începură să se miște când o deschise.

> *Iubita mea Vianne,*
>
> *Înainte de toate, să nu îți faci griji pentru mine. Sunt în siguranță și sunt hrănit destul de bine. Nu sunt rănit. Sincer. Nu am nicio urmă de glonț.*
>
> *La cazarmă, am fost suficient de norocos să prind un pat la etaj, și asta îmi dă o oarecare intimitate într-un loc cu prea mulți bărbați. Noaptea, văd printr-o ferestruică luna și turlele din Nuremburg. Însă luna mă face să mă gândesc la tine.*
>
> *Mâncarea pe care o primim e suficientă cât să subzistăm. M-am obișnuit cu fulgii de făină și bucățelele de cartofi. Când ajung acasă, abia aștept să îmi gătești. Visez tot timpul la asta, și la tine, și la Sophie.*
>
> *Te rog, iubita mea, nu te speria. Rămâi puternică și așteaptă-mă când va veni vremea să ies din cușca asta. Tu ești soarele meu în beznă și pământul de sub picioarele mele. Supraviețuiesc datorită ție. Sper că și tu îți vei găsi puterea în*

mine, V. Sper că, datorită mie, vei găsi o cale să fii puternică.

În noaptea asta, îmbrăţişeaz-o strâns pe fiica mea şi spune-i că undeva, departe, tatăl ei se gândeşte la ea. Şi spune-i că mă voi întoarce.

Te iubesc, Vianne!

P.S. Crucea Roşie aduce pachete. Dacă ai putea să îmi trimiţi mănuşile de vânătoare, aş fi foarte fericit.

Aici iernile sunt reci.

Vianne termină de citit scrisoarea și imediat o luă de la capăt.

•

La exact o săptămână după sosirea ei la Paris, Isabelle urma să îi întâlnească pe ceilalți care împărtășeau visul unei Franțe libere și mergea emoționată printre parizieni cu chip pământiu și nemți bine hrăniți către o destinație necunoscută. Își alesese cu grijă vestimentația în acea dimineață – o rochie de vâscoză albastră croită pe corp și curea neagră. Își aranjase părul pe bigudiuri cu o noapte în urmă și îl pieptănase în bucle de dimineață, prinzându-l cu agrafe la spate. Nu era machiată; o beretă veche de la școala de la mănăstire și mănuși albe îi întregeau ținuta.

Sunt actriță, și acesta e un rol, își spuse ea în timp ce mergea pe stradă. *Sunt o școlăriță îndrăgostită care iese pe furiș la o întâlnire cu un băiat…*

Aceea era povestea pe care o inventase și în concordanță cu care se îmbrăcase. Era sigură că, dacă era luată la întrebări, îl putea face și pe un neamț să o creadă.

Cu toate străzile baricadate, îi luă mai mult decât se așteptase ca să ajungă la destinație, însă, în sfârșit, se strecură pe lângă o baricadă și intră pe bulevardul Saint-Germain.

Rămase sub un felinar stradal. În spatele ei, traficul se desfășura anevoios pe bulevard; claxoanele răsunau, motoarele huruiau, copitele cailor tropăiau, soneriile bicicletelor avertizau. În ciuda acelui zgomot, acea stradă, cândva un furnicar, părea lipsită de vitalitate și de culoare.

O dubă de poliție opri lângă ea și din ea ieși un jandarm cu pelerina pe umeri. Ținea în mână un băț alb.

— Crezi că voi avea nevoie de umbrelă azi?

Isabelle tresări și scoase un sunet abia perceptibil. Fusese atât de concentrată asupra polițistului care traversa strada și se îndrepta spre o femeie care ieșea dintr-o cafenea, că își uitase misiunea.

— Mă… mă aștept să rămână însorit, răspunse ea.

Bărbatul o înșfacă de braț (ăsta e cuvântul potrivit – o înșfacă) și o conduse pe strada care brusc se golise. Era ciudat cum o singură dubă de poliție îi putea face pe parizieni să dispară. Nimeni nu rămânea la o arestare, nici să asiste, nici să ajute.

Isabelle încercă să îl privească pe bărbatul de lângă ea, însă mergeau prea repede. Îi văzu bocancii care străbăteau rapid trotuarul de sub ei – piele veche, șireturi rupte, o gaură ce se întrezărea în dreptul degetului mare de la piciorul stâng din cauza faptului că erau roși.

— Închide ochii! spuse el în timp ce traversau strada.

— De ce?

— Fă-o!

Nu era genul care să asculte orbește ordine (în altă situație, ar fi făcut o remarcă usturătoare), însă își dorea nespus să facă parte din toate astea, încât făcu ce i se ceru. Închise ochii și merse împleticit lângă el, cât pe ce să se împiedice de mai multe ori.

În sfârșit, se opriră. Îl auzi bătând de patru ori la o ușă. Apoi pași, auzi sunetul unei uși ce se deschidea și simți mirosul înțepător de fum de țigară izbind-o în față.

Atunci, în acea clipă, îi trecu prin minte că ar putea fi în pericol.

Bărbatul o trase înăuntru și trânti ușa în urma lor. Isabelle deschise ochii, cu toate că nu i se spusese să facă asta. Însă venise vremea să le arate entuziasmul ei.

Nu deslușì prea bine încăperea din prima clipă. Era întuneric, iar aerul, îmbâcsit de la fumul de țigară. Toate ferestrele erau acoperite. Singura lumină venea de la două lămpi cu gaz, care pâlpâiau curajos prin umbre și fum.

Trei bărbați stăteau la o masă de lemn pe care se afla o scrumieră ce dădea pe răscol de chiștoace. Doi dintre ei erau tineri, îmbrăcați cu sacouri peticite și pantaloni zdrențăroși. Între ei stătea un bătrân slab ca o scândură, cu o mustață căruntă ceruită, pe care îl recunoscu. Lângă peretele din spate se afla femeia care fusese persoana de contact a lui Isabelle. Era îmbrăcată complet în negru, ca o văduvă, și fuma o țigară.

— *M'sieur* Lévy? i se adresă ea bărbatului mai în vârstă. Dumneavoastră sunteți?

El își scoase bereta tocită de pe capul lucios și chel și o ținu în mâinile încleștate.

— Isabelle Rossignol.

— O cunoști pe femeia asta? întrebă unul dintre bărbați.

— Am fost finanțator al librăriei tatălui ei, răspunse Lévy. Ultimele vești despre ea au fost că e impulsivă, nedisciplinată și fermecătoare. Din câte școli ai fost exmatriculată, Isabelle?

— Din prea multe, ar spune tatăl meu. Dar la ce bun să știi unde să îl așezi la masa festivă pe al doilea fiu al unui ambasador în vremurile astea? răspunse Isabelle. Încă sunt fermecătoare.

— Și încă foarte directă. Mintea nesocotită și cuvintele nesăbuite i-ar putea ucide pe toți cei din camera asta, zise el cu precauție.

Isabelle își înțelese imediat greșeala. Încuviință din cap.

— Ești foarte tânără, zise femeia din spate, expirând fumul.

— Nu mai sunt, răspunse Isabelle. Azi m-am îmbrăcat așa intenționat ca să arăt mai tânără. Cred că e un avantaj. Cine ar bănui o fetișcană de nouăsprezece ani de ilegalități? Iar tu, mai bine decât oricine, ar trebui să știi că o femeie poate face orice ar face un bărbat.

Monsieur Lévy se rezemă de scaun și o studie.

— Un prieten te-a recomandat cu încredere.

Henri.

— Ne-a spus că ai distribuit luni de zile broșurile noastre. Iar Anouk ne-a povestit că ieri ai fost foarte stăpână pe tine.

Isabelle privi spre femeie – Anouk – care încuviință din cap în semn de răspuns.

— Voi face orice ca să servesc cauzei, spuse Isabelle. Simțea cum pieptul i se strângea de nerăbdare. Nu îi trecuse vreodată prin cap că avea să ajungă până acolo și să i se refuze accesul în acea rețea de oameni a căror cauză o împărtășea.

— Vei avea nevoie de documente false, zise *monsieur* Lévy într-un târziu. O nouă identitate. Îți voi face eu rost, dar va dura ceva.

Isabelle trase aer în piept. Fusese acceptată! În acea încăpere, simți că destinul îi era favorabil. Urma să facă ceva care să conteze. Știa.

— Acum, naziștii sunt atât de aroganți, încât nu își imaginează că vreo rezistență ar putea avea sorți de izbândă împotriva lor, continuă Lévy, dar își vor da seama… Își vor da seama, iar pericolul în care ne vom afla cu toții va crește. Nu trebuie să spui nimănui de asocierea ta cu noi. Nimănui. Nici măcar familiei tale. E pentru siguranța lor și a ta.

Pentru Isabelle era simplu să își ascundă activitățile. Nimănui nu îi păsa unde se ducea sau ce făcea.

— *Oui*, răspunse ea. Deci… ce trebuie să fac?

Anouk se desprinse de lângă perete și traversă încăperea, pășind peste maldărul de manifeste teroriste de pe podea. Isabelle nu vedea prea clar titlul – era ceva despre bombardamentele RAF ale Hamburgului și Berlinului. Băgă mâna în buzunar și scoase un pachețel de mărimea unui joc de cărți, împăturit în hârtie creponată bej și legat cu sfoară.

— Trebuie să duci asta la tutungeria din cartierul vechi din Amboise; cea care se află chiar sub castel. Pachetul trebuie să ajungă cel târziu mâine, la ora patru după-amiază. Îi întinse lui Isabelle pachetul și jumătate dintr-o bancnotă mototolită de cinci franci. Dă-i bancnota asta vânzătorului. Dacă îți arată cealaltă jumătate, îi dai pachetul. Apoi pleci. Fără să te uiți în urmă. Fără să vorbești cu el.

Chiar când lua pachetul și bancnota, auzi un ciocănit scurt și puternic în ușa din spatele ei. Preț de o clipă, tensiunea se simți în aerul din încăpere. Ceilalți schimbară priviri, iar Isabelle își aminti cât de periculos era ce făceau. De cealaltă parte a ușii putea fi un polițist sau un nazist.

Urmară alte trei ciocănituri.

Monsieur Lévy dădu din cap.

Ușa se deschise și intră un bărbat gras, cu capul de forma unui ou, iar pe chip având pete de bătrânețe.

— L-am găsit umblând pe aici, zise bătrânul, apoi se dădu într-o parte și lăsă să se vadă un pilot RAF în uniforma de zbor.

— *Mon Dieu*! șopti Isabelle.

Anouk încuviință posacă din cap.

— Sunt peste tot, șuieră Anouk printre dinți. Cad din cer. Zâmbi ușor la acea glumă. Evadați, fugari din închisorile germane, aviatori doborâți.

Isabelle privi lung spre aviator. Cu toții știau care era pedeapsa dacă ajutau piloți britanici. Era anunțată pe panouri mari în tot orașul: închisoarea sau moartea.

— Dă-i niște haine, spuse Lévy.

Bătrânul se întoarse spre aviator și începu să vorbească. Era evident că bărbatul nu înțelegea franceză.

— Vei primi haine, spuse Isabelle.

Toți tăcură. Simți toate privirile ațintite spre ea.

— Știi engleză? întrebă încet Anouk.

— Cât de cât. Doi ani la un pension elvețian.

Din nou tăcere. Apoi, Lévy continuă:

— Spune-i pilotului că îl vom ascunde până vom găsi o metodă să îl scoatem din Franța.

— Puteți face asta? întrebă Isabelle.

— Acum nu, răspunse Anouk. Evident, nu trebuie să îi spui asta. Spune-i doar că suntem de partea lui și că e în siguranță – oarecum –, și că trebuie să facă ce i se spune.

Isabelle se duse spre aviator. Când se apropie de el, îi văzu zgârieturile de pe față și felul în care fusese sfâșiată mâneca costumului său de zbor. Era sigură că pe fruntea lui era sânge închegat și își spuse: *A aruncat bombe peste Germania*.

— Nu toți suntem pasivi, îi spuse ea tânărului.

— Vorbești engleză, zise el. Slavă cerului! Avionul meu s-a prăbușit acum patru zile, și de atunci mă tot ascund prin colțuri întunecate. Nu știam încotro să mă duc până când bărbatul acesta m-a luat și m-a târât aici. Mă veți ajuta?

Ea încuviință din cap.

— Cum? Mă puteți trimite acasă?

— Nu am răspunsurile. Doar fa ce ți se spune. Și, *monsieur*?

— Da, domnișoară?

— Oamenii aceștia își riscă viața să te ajute. Înțelegi?

El încuviință din cap.

Isabelle se întoarse către noii ei colegi.

— înțelege și va face ce îi spuneți.

— *Merci*, Isabelle, spuse Lévy. Unde să te contactăm după ce te întorci din Amboise?

În momentul în care auzi întrebarea, Isabelle avu un răspuns care o surprinse.

— La librărie, zise ea hotărât. O voi redeschide.

Lévy o privi pieziș.

— Și ce va spune tatăl tău? Credeam că a închis-o pentru că naziștii i-au spus ce să vândă.

— Tatăl meu lucrează pentru naziști, spuse ea cu amărăciune. Nu prea îmi pasă ce crede el. Mi-a cerut să găsesc o slujbă. Asta va fi slujba mea. Voi fi de găsit pentru toți, oricând. E soluția perfectă.

— Așa e, răspunse Lévy, cu toate că nu părea să fie de acord. Bine atunci. Anouk îți va aduce acte noi îndată ce îți vom face rost de o carte de identitate. Vom avea nevoie de o fotografie a ta. Își îngustă privirea. Și, Isabelle, dă-mi voie să fiu bătrân o clipă și să îi amintesc unei tinere fete, obișnuită să fie nechibzuită, că nu își permite așa ceva. Știi că sunt prieten cu tatăl tău, sau cel puțin am fost până și-a dat arama pe față, și ani de zile am tot auzit povești despre tine. A venit vremea să te maturizezi și să faci ce ți se spune. Întotdeauna. Fără excepție. E pentru siguranța ta și a noastră.

Isabelle se simți stânjenită că bărbatul simțise nevoia să îi spună asta, și încă în fața tuturor.

— Desigur.

— Iar dacă ești prinsă, interveni Anouk, vei fi prinsă ca femeie. Înțelegi? Au niște… neplăceri speciale pentru noi.

Isabelle înghiți un nod. Se gândise, în treacăt, la închisoare și la execuție. Însă la asta nu se gândise vreodată. Bineînțeles că ar fi trebuit.

— Ceea ce cerem unii de la alții, sau cel puțin sperăm să avem, sunt două zile.

— Două zile?

— Dacă ești prinsă și… interogată. Încearcă să nu mărturisești nimic timp de două zile. Asta ne dă timp să dispărem.

— Două zile, răspunse Isabelle. Nu e așa de mult.

— Ești atât de tânără, zise Anouk, încruntându-se.

•

În ultimele șase zile, Isabelle ieșise de patru ori din Paris. Livrase pachete în Amboise, Blois și Lyon. Petrecuse mai mult timp prin gări decât în apartamentul tatălui ei, situație care le convenea amândurora. Atât timp cât stătea la cozi la alimente în timpul zilei și se întorcea înainte de stingere, tatălui ei nu îi păsa ce făcea. Însă atunci era din nou în Paris și gata să treacă la faza următoare a planului ei.

— Nu redeschizi librăria.

Isabelle își privi lung tatăl care stătea lângă fereastra acoperită. În lumina slabă, apartamentul părea de o măreție decadentă, decorat cum era cu obiecte de epocă adunate de-a lungul generațiilor. Tablouri de valoare în rame masive aurite împodobeau pereții (unele lipseau, iar umbrele negre le luaseră locul pe perete; probabil *Papa* le vânduse), iar dacă jaluzele de la ferestre ar fi putut fi ridicate, de pe balcon s-ar fi desfășurat o priveliște minunată spre Turnul Eiffel.

— Mi-ai spus să îmi găsesc o slujbă, continuă ea cu încăpățânare.

Pachetul învelit în hârtie din geanta ei îi dădea o nouă putere în fața tatălui ei. În plus, deja era pe jumătate beat. Imediat avea să se întindă în fotoliul mare din salon și să scâncească în somn. Când era mică, acele sunete triste pe care le scotea în somn o făceau să își dorească să îl aline. Însă nu și atunci.

— M-am referit la o slujbă *plătită*, răspunse el ursuz.

Își turnă încă un pahar de coniac.

— Mai bine ai folosi direct un castron, spuse ea.

El îi ignoră remarca.

— Refuz. Am încheiat subiectul. Nu deschizi librăria.

— Deja am făcut-o. Azi. Am făcut curat acolo toată după-amiaza.

El rămase nemișcat. Sprâncenele lui groase, încărunțite i se ridicară pe fruntea ridată.

— Ai făcut curat?

— Da, am făcut curat, răspunse ea. Știu că te surprinde, *Papa*, însă nu mai am doisprezece ani. Se apropie de el. O fac, *Papa*. M-am hotărât. Voi avea timp să stau la coadă să cumpăr mâncare și prilejul să fac și niște bani. Nemții vor cumpăra cărți de la mine. Îți garantez.

— O să flirtezi cu ei? zise el.

Se simți rănită de felul lui de a o judeca.

— Spuse omul care lucrează pentru ei.

El o privi lung.

La fel și ea.

— Bine, se învoi el într-un târziu. Fă ce vrei. Dar depozitul din spate e al meu. *Al meu*, Isabelle. Îl voi încuia și voi lua cheia, iar tu îmi vei respecta dorința și vei sta departe de camera aia.

— De ce?

— Nu contează de ce.

— Ai *rendez-vous*-uri cu femei acolo? Pe canapea?

El scutură din cap.

— Ești o prostuță. Slavă cerului că mama ta nu a apucat să vadă ce ai devenit!

Isabelle ura durerea profundă pe care o simți la remarca lui.

— Sau tu, *Papa*, ripostă ea. Sau tu.

Capitolul 17

La jumătatea lui iunie, în penultima zi a semestrului, Vianne se afla la tablă, conjugând un verb, când auzi zgomotul deja familiar al unei motociclete nemțești.

— Iar au venit soldați, spuse Gilles Fournier cu amărăciune.

În ultima vreme, băiatul era tot timpul furios, și cine îl putea învinui? Naziștii luaseră cu forța măcelăria familiei lui și i-o dăduseră unui colaborator.

— Stați aici, le spuse ea elevilor, apoi ieși pe coridor.

Își făcură apariția doi bărbați: un ofițer Gestapo, într-un pardesiu negru, și jandarmul local, Paul, care se cam îngrășase de când începuse să colaboreze cu naziștii. Pântecele i se revărsa peste curea. De nenumărate ori îl văzuse pe strada Victor Hugo, cărând mai multă mâncare decât putea mânca familia lui, în timp ce ea stătea la cozi interminabile, ținându-se de o cartelă de rație care îi aducea hrană insuficientă?

Vianne se îndreptă spre ei, cu mâinile încleștate pe șolduri. Se simțea jenată în rochia ei jerpelită, cu gulerul și mânecile destrămate, și, cu toate că trasase cu atenție o dungă maro la spatele gambelor ei goale, era evident că era doar un truc. Nu avea ciorapi, iar asta o făcea să se simtă ciudat de vulnerabilă în fața acestor bărbați. De ambele părți ale coridorului, ușile claselor se deschiseră, iar învățătorii ieșiră să vadă ce voiau ofițerii. Se priviră, însă nimeni nu spuse nimic.

Agentul Gestapo se îndreptă hotărât spre clasa lui *monsieur* Paretsky de la capătul clădirii. Paul cel gras se chinuia să țină pasul cu el, gâfâind alături.

Câteva clipe mai târziu, *monsieur* Paretsky era târât afară din clasa lui de către polițistul francez.

Vianne se încruntă când trecură pe lângă ea. Bătrânul Paretsky, care în trecut o învățase adunarea și a cărui soție îngrijea florile de la școală, îi aruncă o privire înspăimântată.

— Paul? spuse Vianne cu asprime. Ce se întâmplă?

Polițistul se opri.

— E acuzat de ceva.

— Nu am făcut nimic! strigă Paretsky, încercând să se elibereze din strânsoarea lui Paul.

Agentul Gestapo observă zarva și deveni vigilent. Veni în grabă la Vianne, cu călcâiele lovind cadențat podeaua. Ea simți un fior de spaimă când îi văzu sclipirea din ochi.

— *Madame*. Din ce motiv ne opriți?

— E… e un prieten al meu.

— Serios, spuse el, lungind cuvântul, transformându-l în întrebare. Deci, știți că distribuie propagandă antigermană.

— E un *ziar*, spuse Paretsky. Eu doar le spun francezilor adevărul. Vianne! Spune-le!

Vianne simți toată atenția ațintită asupra ei.

— Cum vă numiți? întrebă poruncitor agentul Gestapo, deschizând o agendă și scoțând un creion.

Ea își umezi neliniștită buzele.

— Vianne Mauriac.

El îi notă numele.

— Și distribuiți manifeste împreună cu *m'sieur* Paretsky?

— Nu! strigă ea. Domnule, e un coleg *învățător*. Nu știu nimic de altceva.

Agentul Gestapo închise agenda.

— Nu v-a spus nimeni că nu e bine să puneți întrebări?

— N-am vrut, răspunse ea, cu gâtul uscat.

El îi aruncă un zâmbet care o înspăimântă și o dezarmă; atât de mult, încât avu nevoie de un

minut ca să își dea seama de sensul următoarelor lui cuvinte.

— *Madame*, sunteți terminată.

Inima păru să i se oprească în piept.

— P… poftim?

— Mă refer la slujba de învățătoare. Ați încheiat-o. Madame, duceți-vă acasă și nu vă mai întoarceți. Acești elevi nu au nevoie de asemenea exemplu.

•

La sfârșitul zilei, Vianne se duse acasă împreună cu fiica ei și, din când în când, își mai amintea să răspundă la câte una dintre întrebările fără șir ale lui Sophie, însă tot drumul nu se putu gândi decât la un singur lucru: *Ce mă fac acum*?

Ce se făcea?

La ora aceea, toate tarabele și magazinele erau închise, iar lăzile și rafturile de pe ele, goale. Peste tot erau semne pe care scria NU AVEM OUĂ, NU AVEM UNT, NU AVEM ULEI, NU AVEM LĂMÂI, NU AVEM PANTOFI, NU AVEM AȚĂ, NU AVEM PUNGI DE HÂRTIE.

Cheltuise chibzuit banii pe care i-i lăsase Antoine. Ba mai mult, fusese zgârcită de-a dreptul, chiar dacă la început păruseră mulți bani. Îi cheltuise doar pe strictul necesar: lemne, electricitate, gaz, mâncare. Însă se isprăviseră. Cum aveau să supraviețuiască ea și Sophie fără salariul ei de învățătoare?

Acasă, trebălui năucă. Făcu o oală cu ciorbă de varză și o umplu cu morcovi tăiați fâșii, moi ca niște tăiței. Îndată ce termină de făcut mâncare, spălă rufe, iar după ce le întinse se apucă să cârpească ciorapi până se lăsă noaptea. Mult prea devreme, o băgă în pat pe Sophie, în ciuda plânsetelor și a protestelor ei.

Singură (și cu senzația unui cuțit apăsat pe gâtul ei), se așeză la masa din salon cu o carte poștală oficială și un stilou.

Dragul meu Antoine.

Nu mai avem hani și mi-am pierdut slujba.

Ce mă fac? În doar câteva luni vine iarna.

Ridică penița de pe hârtie. Cuvintele scrise în albastru păreau să se mărească pe hârtia albă.

Nu mai avem bani.

Ce fel de femeie era să se gândească măcar să îi trimită asemenea scrisoare soțului ei prizonier de război?

Mototoli cartea poștală și o aruncă în șemineul rece și murdar de funingine, în care se văzu precum o minge albă, singuratică pe un pat de cenușă.

Nu.

Nu trebuia să rămână în casă. Dacă Sophie o găsea și o citea? O luă din sobă și o duse în curte, unde o aruncă pe pergolă. Puii aveau să calce pe ea și să o ciugulească până nu mai rămânea nimic din ea.

Afară, se așeză pe scaunul preferat al lui Antoine, năucită de schimbarea atât de bruscă a situației sale și de acea spaimă nouă, îngrozitoare. Dacă ar putea s-o ia de la capăt. Ar fi cheltuit chiar mai puțini bani… ar fi rezistat cu mai puțin… i-ar fi lăsat să îl ia pe *monsieur* Paretsky fără să scoată o vorbă.

În spatele ei, ușa se deschise și se închise.

Pași. Respirația cuiva.

Ar fi trebuit să se ridice și să plece, însă era prea obosită să se miște.

Beck veni în spatele ei.

— Vreți un pahar cu vin? E un Château Margaux 28. Un an foarte bun, se pare.

Vin. Ar fi vrut să accepte (poate că niciodată nu avusese atâta nevoie de un pahar), însă nu putu. Dar nu putu nici să refuze, așa că tăcu.

Auzi sunetul înfundat al dopului de plută scos din sticlă, apoi gâlgâitul vinului care curgea. Beck puse un pahar plin pe masa de lângă ea. Buchetul dulceag și bogat era îmbătător.

Își turnă și pentru el un pahar și se așeză pe scaun lângă ea.

— Plec, spuse el după o tăcere lungă.

Ea se întoarse spre el.

— Nu fiți atât de bucuroasă. E doar pentru o vreme. Câteva săptămâni. N-am mai fost acasă de doi ani. Bău. Poate că soția mea stă chiar acum în grădina noastră și se întreabă când mă întorc la ea. Din păcate, nu sunt același bărbat care a plecat. Am văzut lucruri… Se opri. Războiul ăsta nu e ce credeam eu. Și unele lucruri se schimbă când e vorba de o absență atât de lungă, nu?

— *Oui*, răspunse ea.

Se gândise adesea la același lucru.

În tăcerea care se lăsă între ei, ea auzi orăcăitul unei broaște și foșnetul frunzelor deasupra lor în adierea cu mireasmă de iasomie. O privighetoare cânta un cântec trist și singuratic.

— *Madame*, parcă nu sunteți în apele dumneavoastră, spuse el. Dacă îmi permiteți să spun asta.

— Am fost dată afară de la școală azi. Era prima dată când rostea acele cuvinte cu voce tare și simți cum ochii i se umpleau de lacrimi fierbinți. Am… atras atenția asupra mea.

— Un lucru periculos.

— Banii pe care mi i-a lăsat soțul meu s-au isprăvit. Nu mai am slujbă. Și în curând vine iarna. Cum o să supraviețuiesc? Cu ce o s-o hrănesc și o s-o încălzesc pe Sophie?

Se întoarse spre el.

Privirile lor se întâlniră. Ea ar fi vrut să se uite în altă parte, dar nu putu.

El îi puse paharul cu vin în mână și îi strânse degetele în jurul lui. Atingerea lui era fierbinte pe mâinile ei reci și o făcu să tremure. Brusc, își

aminti de biroul lui și de toată mâncarea adunată acolo.

— E doar vin, spuse el din nou, iar mirosul băuturii – cireșe negre, pământ bogat și un iz de lavandă – îi ajunse la nas, amintindu-i de viața pe care o dusese înainte, de nopțile în care ea și Antoine stătuseră acolo și băuseră vin.

Sorbi din pahar și icni; uitase acea plăcere simplă.

— Sunteți frumoasă, *madame*, spuse el, iar vocea lui era la fel de dulce și de bogată ca vinul. Poate că a trecut prea mult de când ați auzit asta.

Vianne se ridică atât de repede în picioare, încât se împiedică de masă și vărsă vinul.

— *Herr* căpitan, nu ar trebui să spuneți asemenea lucruri.

— Într-adevăr, replică el, ridicându-se la rândul său. Stătea în fața ei, iar respirația lui mirosea a vin roșu și a gumă de mestecat. N-ar trebui.

— Vă rog, spuse ea, incapabilă să ducă la capăt propoziția.

— *Madame*, fiica dumitale nu va muri de foame iarna asta, spuse el. Încet, ca și când ar fi fost înțelegerea lor secretă. De asta poți să fii sigură.

Vianne se simți ușurată. Murmură ceva, fără să știe ce anume, apoi se întoarse în casă și se băgă în pat lângă Sophie, însă adormi foarte greu.

•

Cândva, librăria fusese loc de întâlnire pentru poeți, scriitori, romancieri și oameni de litere. Amintirile cele mai frumoase din copilăria lui Isabelle erau legate de acele încăperi uitate de vreme, în timp ce *Papa* lucra la mașina lui de tipărit în camera din spate, *Maman* îi citea lui Isabelle povești și fabule și compunea piese de teatru pe care să le pună în scenă. O vreme fuseseră fericiți acolo, înainte ca *Maman* să se îmbolnăvească și *Papa* să se apuce de băut.

Ia uite-o pe Iz a mea, vino și stai în poală la Papa cât îi scriu lui Maman o poezie.

Sau poate doar își imaginase acea amintire, o urzise din firul propriei sale nevoi și o înfășurase strâns în jurul propriei ființe. Nici ea nu mai știa.

Acum, nemții erau cei care se înghesuiau în cotloanele învăluite în umbră.

În cele șase săptămâni de când Isabelle redeschisese librăria, printre soldați se răspândise zvonul că la tejghea stătea, de cele mai multe ori, o franțuzoaică frumoasă.

Veneau în valuri, îmbrăcați în uniformele lor impecabile, gălăgioși, îmbrâncindu-se unul în altul. Isabelle flirta cu ei fără menajamente, însă nu pleca niciodată din librărie înainte să se golească. Întotdeauna ieșea pe ușa din spate, îmbrăcată într-un pardesiu de culoarea cărbunelui, cu gluga pe cap chiar și în arșița verii. Chiar dacă soldații erau veseli și joviali, băieți care vorbeau despre domnișoarele drăguțe de acasă și cumpărau pentru familiile lor cărți de literatură franceză clasică aparținând unor autori „acceptabili”, ea nu uita nicio clipă că ei reprezentau dușmanul.

— *M’mselle*, sunteți atât de frumoasă și ne ignorați. Cum vom supraviețui?

Un tânăr ofițer neamț întinse brațul spre ea.

Ea râse cochet și îi evită atingerea cu o piruetă.

— *M’sieur*, știți bine că nu pot să am preferințe. Se strecură la locul ei din spatele tejghelei. Văd că aveți în mână o carte de poezii. Sunt sigură că aveți acasă o fată căreia i-ar plăcea nespus să primească un asemenea dar deosebit din partea dumneavoastră.

Prietenii lui îl împinseră în față, vorbind cu toții în același timp.

Chiar când Isabelle îi luă banii, clopoțelul de deasupra ușii sună cu un clinchet vesel.

Isabelle ridică privirea, așteptându-se să vadă și mai mulți soldați nemți, însă era Anouk. Ca de obicei, îmbrăcămintea ei, complet neagră, era mai potrivită cu starea ei de spirit decât cu anotimpul. Un pulover negru cu decolteu în V și fustă dreaptă,

cu beretă și mănuși negre. Între buzele ei de un roșu strălucitor atârna o țigară Gauloises neaprinsă.

Se opri în prag, iar în spatele ei se zărea un dreptunghi de străduță goală, un peisaj cu mușcate roșii și frunziș.

Nemții se întoarseră la auzul clopoțelului.

Anouk lăsă ușa să se închidă în urma ei. Își aprinse cu nonșalanță țigara și trase adânc din ea.

Aflate la o distanță de jumătate de magazin una de alta, cu trei soldați nemți vânzolindu-se pe acolo, privirea lui Isabelle o surprinse pe cea a lui Anouk. În săptămânile în care Isabelle fusese curier (recent, se dusese la Blois, Lyon și Marseilles, până la Amboise și Nisa, nemaivorbind de cel puțin douăsprezece livrări în Paris, toate sub noul ei nume, Juliette Gervaise, făcând uz de documentele false pe care Anouk i le strecurase într-o zi într-un bistro, chiar sub nasul nemților), Anouk fusese persoana ei de contact cea mai frecventă și, în ciuda diferenței de vârstă dintre ele, care era probabil de zece ani, dacă nu mai mult, se împrieteniseră așa cum o fac femeile care trăiesc vieți paralele; o prietenie fără cuvinte, însă nu mai puțin reală. Isabelle învățase să citească dincolo de mina aspră și gura inexpresivă a lui Anouk, precum și să îi ignore comportamentul taciturn. Isabelle considera că în spatele acestei atitudini se ascundea tristețe. Multă tristețe. Și furie.

Anouk înaintă cu un aer regal, disprețuitor, care putea reduce la tăcere un bărbat înainte să apuce să deschidă gura. Nemții tăcură, urmărind-o, dându-se la o parte ca să îi facă loc. Isabelle îl auzi pe unul spunând „bărbătoasă”, și pe altul, „văduvă”.

Părea că Anouk nici nu-i observa. Când ajunse la tejghea, trase adânc din țigară. Fumul îi acoperi fața și, pentru o clipă, doar buzele roșii ca cireșele i se mai văzură. Băgă mâna în geantă și scoase o cărticică maro. Numele autorului, Baudelaire, era gravat în piele și, cu toate că suprafața era atât de

zgâriată, de ponosită și decolorată, încât titlul abia se mai distingea, Isabelle știa volumul. *Les Fleurs du mal. Florile răului*. Era cartea pe care o foloseau ca să anunțe o întâlnire.

— Caut altceva de autorul ăsta, spuse Anouk, expirând fumul.

— Îmi pare rău, *madame*. Nu mai am Baudelaire. Poate ceva de Verlaine? Sau Rimbaud?

— Atunci nu vreau nimic.

Anouk se întoarse și ieși din magazin. Abia când se auzi din nou sunetul clopoțelului, vraja se rupse, iar soldații reîncepură să vorbească.

Când nu se uita nimeni, Isabelle ascunse micul volum de poezii, în el se afla un mesaj pe care trebuia să îl livreze, împreună cu ora la care trebuia transmis. Locul era cel obișnuit: banca din față de la Comédie Française. Mesajul era ascuns în spatele ultimelor pagini, care fuseseră dezlipite și lipite la loc de zeci de ori.

Isabelle se uită la ceas, dorindu-și ca timpul să treacă mai repede. Primise o nouă misiune.

La șase seara fix, îi conduse pe soldați la ieșire și închise magazinul. Afară, îl văzu pe *monsieur* Deparde, bucătarul și proprietarul bistroului de lângă librărie, care fuma o țigară. Bietul om arăta la fel de obosit pe cât se simțea ea. Uneori, când îl vedea asudând peste grătar sau curățând stridii, se întreba cum s-o fi simțind să îi hrănească pe nemți.

— *Bonsoir, m'sieur*! spuse ea.

— *Bonsoir, m'mselle*!

— Ați avut o zi grea? întrebă ea compătimitor.

— *Oui*.

Îi întinse un exemplar mic și uzat de fabule, pentru copiii lui.

— Pentru Jacques și Gigi, zise ea zâmbind.

— O clipă. Intră în grabă în cafenea și reveni cu o punguță cu pete de grăsime. *Frites*, precizează el.

Isabelle era recunoscătoare în mod absurd. În ultima vreme, nu doar că mânca resturile inamicului, ba chiar era bucuroasă că le primea.

— *Merci*.

Își lăsă bicicleta la magazin și se hotărî să ocolească metroul aglomerat și deprimant de tăcut și să meargă pe jos până acasă, savurând pe drum cartofii prăjiți sărați și uleioși. Oriîncotro privea, nemții umpleau cafenelele și restaurantele, în timp ce parizienii cu chipuri posomorâte se grăbeau să ajungă acasă înainte de stingere. De două ori în drumul ei avu senzația neplăcută că era urmărită, însă, când se întoarse, nu era nimeni în spatele ei.

Nu era foarte sigură ce anume o făcu să se oprească la colțul parcului, însă, deodată, știu că ceva nu era în regulă. Nelalocul lui. În fața ei, strada era plină de vehicule naziste care se claxonau. Undeva, cineva țipă.

Isabelle simți cum i se ridică părul de pe ceafă. Privi imediat în urmă, însă în spatele ei nu era nimeni. De la o vreme, avea des senzația că era urmărită. Nervii ei erau întinși la maximum. Domul aurit al Invalizilor strălucea în razele soarelui care apunea. Inima începu să îi bată cu putere. Frica o făcu să transpire. Mirosul acru, de mosc se îmbina cu cel gras de cartofi prăjiți, iar stomacul i se strânse preț de o clipă.

Totul era bine. Nu o urmărea nimeni. Se purta prostește.

Coti pe strada Grenelle.

Ceva îi surprinse privirea și o făcu să se oprească.

În față, văzu o umbră acolo unde nu ar fi trebuit să existe o umbră. Mișcare acolo unde ar fi trebuit să fie totul încremenit.

Traversă strada cu fruntea încruntată, croindu-și drum prin traficul anevoios. Pe partea cealaltă, trecu rapid pe lângă grupul de nemți care beau vin la bistro, apoi se îndreptă spre clădirea de apartamente de la colțul următor.

Acolo, ascuns în tufișul des de lângă două uși negre strălucitoare, ornamentate, văzu un bărbat

ghemuit în spatele unui copac plantat într-o urnă uriașă de cupru.

Deschise poarta și intră în curte. Auzi cum bărbatul se dădu în spate, bocancii scârțâindu-i pe pietrișul de dedesubt.

Apoi rămase nemișcat.

Isabelle îi auzea pe nemți râzând în cafeneaua de la stradă, strigând *Sikt*! *s'il vous plaît* către biata chelneriță epuizată.

Era ora cinei. Acea oră din zi în care inamicului nu îi păsa decât de distracție și să își îmbuibe pântecele cu mâncarea și vinul francezilor. Isabelle se furișă aproape de lămâiul din ghiveci.

Bărbatul stătea pe vine, încercând să se facă cât mai mic. Chipul îi era murdar, și un ochi, închis și umflat, însă nu avea cum să îl confunde cu un francez: purta costum de zbor britanic.

— *Mon Dieu*! murmură ea. *Anglais*?

El nu spuse nimic.

— RAF? întrebă ea, în engleză.

El făcu ochii mari, iar fata înțelese că bărbatul încerca să decidă dacă să aibă încredere în ea sau nu. Încuviință foarte încet din cap.

— Cât ai stat ascuns aici?

— Toată ziua, răspunse el, după o clipă lungă de tăcere.

— Te vor prinde, spuse ea. Mai devreme sau mai târziu.

Isabelle știa că ar fi trebuit să îl întrebe mai multe, dar nu avea timp. Cu fiecare secundă petrecută acolo cu el, pericolul în care se aflau amândoi creștea. Era uimitor că britanicul nu fusese prins încă.

Isabelle trebuia fie să îl ajute, fie să plece înainte să atragă atenția asupra lor. Bineînțeles, alegerea înțeleaptă ar fi fost să plece.

— Avenue de La Bourdonnais, numărul cincizeci și șapte, spuse ea încet, în engleză. Acolo mă duc eu. La nouă și jumătate, voi ieși să fumez o

țigară. Atunci vino la ușă. Dacă ajungi fără să fii văzut, te ajut. Înțelegi?

— De unde știu că pot avea încredere în tine?

Ea râse.

— Ce fac acum e o prostie. Și am *promis* să nu mai fiu nechibzuită. În fine.

Se răsuci pe călcâie și ieși din grădină, închizând poarta în urma ei. Grăbi pasul pe stradă. Tot drumul spre casă, inima îi bubuia să-i spargă pieptul și se mustrului, prea târziu, pentru decizia luată, însă nu mai avea ce face. Nu privi în urmă, nici măcar când ajunse la blocul în care locuia. Acolo, se opri și privi clanța mare de alamă din centrul ușii de stejar. Se simțea ametită și o durea capul; era foarte speriată.

Abia nimeri cheia în broască și răsuci clanța, apoi păși în interiorul cufundat în beznă. Înăuntru, holul îngust era ticsit de biciclete și cărucioare. Își făcu loc către scara rotundă și se așeză pe treapta de jos, așteptând.

Se uită la ceasul de mână de o mie de ori și de fiecare dată își spuse să nu facă asta, însă la nouă și jumătate ieși din nou. Se lăsase noaptea. Din cauza ferestrelor acoperite și a felinarelor stinse, strada era întunecată precum o peșteră. Mașinile uruiau, nevăzute fără faruri aprinse; auzite și simțite după miros, însă invizibile, dacă nu ar fi fost luminate de razele palide ale lunii. Își aprinse țigara maro, trase cu putere, apoi expiră lent, încercând să se liniștească.

— Am ajuns, domnișoară.

Isabelle se dădu înapoi și deschise ușa.

— Stai în spatele meu. Ochii în jos. Nu prea aproape.

Îl conduse pe coridor, amândoi lovindu-se cu zgomot de biciclete și făcând cărucioarele să răsune. Niciodată nu alergase atât de repede pe scările celor cinci etaje. Îl trase în apartament și închise ușa în urma lor.

— Scoate-ți hainele! zise ea.

— Poftim?

Ea aprinse lumina.

Era mai înalt decât ea, își dădea seama de asta acum. Avea umerii lați și, în același timp, era foarte slab, cu fața îngustă și un nas care părea să fi fost spart cel puțin o dată. Părul îi era atât de scurt, de părea un puf.

— Costumul de pilot. Scoate-l! Rapid!

Ce fusese în capul ei? Tatăl ei urma să vină acasă și avea să îl găsească pe aviator, apoi avea să îi dea pe amândoi pe mâna nemților.

Unde să-i ascundă costumul de pilot? Iar bocancii aceia îi dădeau rău de gol.

El se aplecă în față și ieși din costum.

Niciodată nu văzuse un bărbat adult în chiloți și tricou și simți cum roșește.

— Nu e nevoie să roșiți, domnișoară, spuse el, zâmbind ca și când ar fi fost ceva obișnuit.

Îi smulse costumul și întinse mâna după plăcuțele de identificare. El i le dădu; două discuri mici pe care le purta la gât. Ambele conțineau aceleași informații. Locotenent Torrance MacLeish. Grupa sangvină, religia și numărul.

— Urmează-mă! Repede! Cum se zice… pe vârful degetelor.

El îi șopti cuvântul în engleză.

Ea îl conduse în dormitorul ei. Acolo, încet, împinse ușurel șifonierul și scoase la iveală camera secretă.

Un șir de ochi de sticlă o priviră dinspre păpuși.

— E cam sinistru, domnișoară, spuse el. Și un spațiu cam mic pentru un bărbat mare.

— Intră. Și taci. *Orice* sunet ciudat ne poate aduce necazuri. *Madame* Leclerc, vecina, e curioasă și poate fi colaboratoare, înțelegi? Iar tatăl meu se va întoarce curând. Lucrează pentru înaltul Comandament german.

— Drăcia dracului!

Isabelle nu înțelese înjurătura. Transpirase atât de rău, că hainele începură să i se lipească de

piept. Ce fusese în capul ei să îi ofere ajutor acestui bărbat?

— Dar dacă am nevoie să… știți dumneavoastră? întrebă el.

— Te abții. Îl împinse în cameră și îi dădu o pătură și o pernă de pe patul ei. Mă întorc când pot. Tăcere, *oui*?

El încuviință din cap.

— Mulțumesc.

Ea scutura necontenit din cap.

— Sunt o proastă. O *proastă*. Închise ușa în urma ei și împinse din nou dulapul la locul lui, nu chiar în aceeași poziție, dar suficient deocamdată. Trebuia să scape de costumul de pilot și de plăcuțe înainte să se întoarcă tatăl ei.

Traversă apartamentul în picioarele goale, cât mai în liniște cu putință. Nu știa dacă vecinii de dedesubt auziseră sunetul dulapului mutat sau al pașilor făcuți de prea mulți oameni. Mai bine să se asigure. Îndesă costumul într-o geantă veche de la magazinul Samaritaine și o strânse la piept.

Brusc, i se părea periculos să iasă din apartament. La fel și să rămână.

Se strecură pe lângă apartamentul familiei Leclerc, apoi coborî în grabă scările

Afară, își ținu respirația.

Și acum? Nu putea arunca geanta oriunde. Nu voia să bage în bucluc pe altcineva…

Era prima dată când se bucura de bezna impusă asupra orașului. Se strecură în întuneric pe trotuar și aproape se făcu nevăzută. Mai erau doar câțiva parizieni afară la ora aceea apropiată de ora stingerii, iar nemții erau prea ocupați să bea vinul franțuzesc ca să privească pe geam.

Trase adânc aer în piept, încercând să se liniștească. Să gândească. Probabil mai rămăseseră doar câteva minute până la ora stingerii, însă nu aceea era cea mai mare problemă a ei. *Papa* avea să se întoarcă curând.

Râul.

Era doar la câteva străzi distanță de el, iar de-a lungul cheiului erau copaci.

Găsi o străduță laterală baricadată și se îndreptă spre râu, pe lângă șirul de camioane militare parcate de-a lungul străzii.

Niciodată în viața ei nu se mișcase atât de încet. Un pas, o răsuflare, pe rând. Ultimii cincisprezece metri care o mai despărțeau de malul Senei păreau să crească și să se lungească la fiecare pas pe care îl făcea, apoi, din nou, în timp ce cobora scările către apă. Dar era acolo, lângă apă. Auzea bărcile scârțâind în beznă, valurile lovindu-se de carenele lor de lemn. Din nou i se păru că aude pași în urma ei. Când se opri, se opriră și pașii. Așteptă să apară cineva din spatele ei, să audă o voce solicitându-i actele.

Nimic. Era doar imaginația ei.

Trecu un minut. Apoi încă unul.

Aruncă geanta în apa neagră, la fel și plăcuțele de identificare. Vârtejul întunecat înghiți imediat dovezile.

Totuși, încă tremura în timp ce urca scările și traversa strada, îndreptându-se spre casă.

Când ajunse la ușa apartamentului, se opri, își trecu degetele prin părul umed de transpirație și își trase bluza de bumbac udă care i se lipise de sâni.

Singura lumină era aprinsă. Candelabrul. Tatăl ei stătea aplecat peste masa din camera de zi, înconjurat de hârtii. Părea tras la față și prea slab. Brusc, se întrebă cât mâncase în ultima vreme. În săptămânile de când se întorsese acasă, nu îl văzuse nici măcar o dată mâncând. Luau masa, așa cum făceau orice altceva, separat. Presupusese că mânca resturile nemților la înaltul Comandament. Acum avea îndoieli.

— Ai întârziat, spuse el cu asprime.

Observă sticla de coniac de pe masă. Era pe jumătate goală. Ieri fusese plină. Oare cum de își găsea întotdeauna coniacul?

— Nemții nu se dădeau duși. Se îndreptă către masă și puse pe ea mai multe bancnote. Azi a fost o zi bună. Văd că prietenii tăi din înaltul Comandament ți-au dat mai mult coniac.

— Naziștii nu prea dau lucruri, spuse el.

— Așa e. Deci, ți l-ai câștigat.

Se auzi un zgomot, probabil ceva care căzuse pe podeaua tare de lemn.

— Ce-a fost asta? zise tatăl ei, ridicând privirea.

Apoi se auzi alt sunet, de lemn zgâriind lemnul.

— E cineva în apartament, continuă *Papa*.

— *Papa*, nu fi absurd.

Se ridică rapid de la masă și ieși din cameră. Isabelle îl urmă în grabă.

— *Papa*…

— Șșșșt, șuieră el.

Traversă holul de la intrare și ajunse în partea neluminată a apartamentului. Luă de pe scrinul bombat de lângă ușa de la intrare o lumânare într-un sfeșnic de alamă și o aprinse.

— Doar nu crezi că a intrat cineva, zise ea.

El îi aruncă o privire aspră, pe sub gene.

— N-o să-ți spun de două ori să taci. Acum ține-ți gura!

Respirația lui duhnea a coniac și a tutun.

— Dar de ce…

— Taci!

Se întoarse cu spatele la ea și traversă coridorul îngust, cu podea înclinată, către dormitoare.

Trecu pe lângă debaraua minusculă pentru haine (unde nu erau decât haine) și urmă calea luminată de flacăra tremurândă a lumânării spre vechea cameră a lui Vianne. Era goală, acolo se aflau doar patul, o noptieră și un birou. Nimic nelalocul lui. Se lăsă încet în genunchi și se uită sub pat.

Mulțumit să vadă, în sfârșit, că încăperea era goală, se duse în camera lui Isabelle.

Oare îi putea auzi bătăile inimii?

Îi verifică dormitorul, sub pat, pe după ușă, pe după perdelele de damasc care cădeau din tavan

până în podea, încadrând fereastra acoperită ce dădea spre curte.

Isabelle se forță să nu privească spre șifonier.

— Vezi? zise ea tare, sperând ca aviatorul să audă voci și să rămână nemișcat. Nu e nimeni aici. Serios, *Papa*, de când lucrezi pentru inamic ai devenit paranoic.

El se întoarse spre ea. În lumina lumânării, chipul lui părea supt și obosit.

— Ți-ar prinde bine să-ți fie frică, să știi.

Era asta oare o amenințare?

— De tine, *Papa*? Sau de naziști?

— Chiar nu ești atentă la ce spun, Isabelle? Ar trebui să te temi de toată lumea. Acum dă-te din calea mea. Am nevoie să beau ceva.

Capitolul 18

Isabelle stătea întinsă în pat și asculta. Când fu sigură că tatăl ei dormea (un somn de beţiv, fără îndoială), se dădu jos din pat, căută oala de noapte din porţelan a bunicii ei, apoi se duse cu ea în faţa şifonierului.

Încet, centimetru cu centimetru, îl împinse de lângă perete. Suficient cât să deschidă uşa ascunsă.

Înăuntru era întuneric şi linişte. Trebui să asculte cu atenţie ca să îi audă respiraţia.

— *Monsieur*? şopti ea.

— Salut, domnişoară! se auzi o voce în beznă.

Isabelle aprinse lampa cu gaz de lângă patul ei şi o aduse în acel spaţiu.

Bărbatul stătea rezemat de perete, cu picioarele întinse; în lumina lumânării, părea oarecum mai blând. Mai tânăr.

Îi întinse oala de noapte, iar obrajii lui se împurpurară când o luă.

— Mulţumesc.

Ea se aşeză în faţa lui.

— Ţi-am aruncat plăcuţele de identificare şi costumul de pilot. Trebuie să-ţi tai bocancii ca să îi poţi purta. Ţine un cuţit. Mâine-dimineaţă îţi aduc nişte haine de la tatăl meu. Nu cred că îţi vor veni bine.

El dădu din cap aprobator.

— Şi care e planul?

Întrebarea o făcu să zâmbească nervos.

— Nu sunt sigură. Eşti pilot?

— Locotenent Torrance MacLeish. Forţele Aeriene Regale. Avionul meu s-a prăbuşit la Reims.

— Şi de atunci te descurci singur? În costumul de zbor?

— Din fericire, când eram mic, mă jucam mult de-a v-ați ascunselea cu fratele meu.

— Aici nu ești în siguranță.

— Mi-am dat seama. Zâmbi, iar acel zâmbet îi schimbă trăsăturile feței, reamintindu-i lui Isabelle că nu era, într-adevăr, decât un tânăr aflat departe de casă. Dacă te face să te simți mai bine, m-am prăbușit doborând trei avioane germane.

— Trebuie să te întorci în Anglia și să dobori și altele.

— Foarte de acord. Dar cum? Toată coasta e îngrădită cu sârmă ghimpată și e patrulată cu câini. Nu prea pot pleca din Franța pe apă sau prin aer.

— Am niște… prieteni care se pricep la asta. Mâine mergem să ne întâlnim cu ei.

— Ești foarte curajoasă, spuse el blând.

— Sau proastă, replică ea, neștiind sigur care din cele două afirmații era mai aproape de adevăr. Mi s-a spus de multe ori că sunt nechibzuită și rebelă. Îmi imaginez că mâine voi auzi din nou asta de la prietenii mei.

— Ei bine, domnișoară, de la mine veți auzi doar faptul că sunteți curajoasă.

•

În dimineața următoare, Isabelle îl auzi pe tatăl ei trecând pe lângă camera sa. După câteva clipe, simți mirosul de cafea ce ajunsese până la ea, apoi auzi ușa închizându-se.

Ieși din camera ei și se duse în cea a tatălui, care era o panoramă a dezordinii, cu haine aruncate pe podea și patul nefăcut, cu o sticlă de coniac zăcând goală pe birou. Trase puțin de oblonul care acoperea fereastra și privi dincolo de balconul gol, până în stradă, unde își văzu tatăl ieșind pe trotuar. Strângea la piept servieta neagră (ca și când poeziile lui ar fi avut vreo importanță în ochii cuiva), iar pălăria neagră îi era trasă în jos peste frunte. Adus de spate precum o secretară ostenită, se îndreptă spre metrou. Când ieși din raza ei vizuală, fata se duse la șifonierul lui și scotoci prin

el după niște haine vechi. Un pulover fără formă, pe gât, uzat, cu mânecile zdrențuite pe la cusături, pantaloni vechi din catifea, peticiți în fund și cu câțiva nasturi lipsă, și o beretă cenușie.

Isabelle mută cu grijă dulapul ei și deschise ușa. Camera secretă mirosea atât de puternic a transpirație și urină, încât fu nevoită să își ducă mâna la nas și la gură, simțind că se sufocă.

— Mă iertați, domnișoară, spuse MacLeish rușinat.

— Ia astea pe tine. Spală-te aici la urcior, apoi vino în salon. Să pui la loc dulapul. Și mișcă-te ușor. Am vecini dedesubt. E posibil să știe că tata a plecat și se așteaptă să audă doar o persoană mergând pe aici.

După câteva clipe, bărbatul intră în bucătărie, îmbrăcat în zdrențele tatălui ei. Arăta ca un băiat din povești, care crescuse peste noapte; puloverul strâmt se întindea peste pieptul lui mare, iar pantalonii erau prea mici ca să îi poată încheia în talie. Purta bereta aplatizată în vârful creștetului, ca evreii.

Nu va merge. Cum să străbată orașul cu el în plină zi?

— Pot s-o fac, spuse el. O să merg în urma ta. Ai încredere în mine, domnișoară. M-am învârtit pe-aici în costumul de pilot. Ce fac acum e ușor.

Era prea târziu să dea înapoi. Îl primise și îl ascunsese. Acum trebuia să îi găsească o ascunzătoare sigură.

— Să mergi cu cel puțin o clădire în urma mea. Dacă vezi că mă opresc, te oprești și tu.

— Dacă mă saltă, mergi mai departe. Să nu privești în urmă.

Săltat însemna, probabil, arestat. Se îndreptă spre el, îi îndreptă bereta și i-o fixă pe cap. Zăbovi cu privirea asupra ei.

— De unde ești, locotenente MacLeish?

— Din Ipswich, domnișoară. Îmi veți anunța părinții… dacă va fi cazul?

— Nu va fi cazul, locotenente.

Trase adânc aer în piept. Bărbatul tocmai îi reamintise de riscul pe care și-l asumase oferindu-i ajutor. Documentele false din poșeta ei, care o identificau drept Juliette Gervaise din Nisa, botezată în Marsilia și studentă la Sorbona, erau singura protecție pe care o avea dacă se întâmpla ce era mai rău. Se duse la ușa de la intrare, o deschise și trase cu ochiul. Palierul era pustiu. Îl împinse afară.

— Du-te, îi spuse ea. Rămâi afară lângă magazinul gol al modistei. Apoi vii după mine.

El ieși din apartament, iar ea închise ușa în urma lui.

Unu. Doi. Trei…

Numără în gând, imaginându-și necazuri la fiecare pas. Când nu mai putu suporta, ieși din apartament și coborî scările.

Totul era cufundat în liniște.

Îl găsi afară, stând unde îi spusese ea. Fata își ridică bărbia și trecu pe lângă el fără să îi arunce vreo privire.

Tot drumul către Saint-Germain merse repede, fără să se întoarcă, fără să privească în urmă. De mai multe ori, auzi soldați nemți strigând *halt*! și suflând în fluiere. De două ori auzi focuri de armă, însă nici nu încetini, nici nu privi într-acolo.

Când ajunse la ușa roșie a apartamentului de pe strada Saint-Simon, era transpirată și ușor zăpăcită.

Bătu rapid de patru ori.

Ușa se deschise.

Anouk apăru în ușa întredeschisă. Făcu ochii mari, surprinsă. Deschise ușa larg și se dădu la o parte.

— Ce cauți aici?

În spatele ei, mai mulți bărbați, pe care Isabelle îi cunoștea, stăteau la mese, cu hărți întinse în față, marginile de un albastru-deschis al acestora luminate de flacăra lumânării.

Anouk dădu să închidă ușa.

— Las-o deschisă, spuse Isabelle.

Directiva ei stârni tensiune, care străbătu încăperea, schimbând expresiile celor din jurul ei, după cum constată ea. La masă, *monsieur* Lévy începu să strângă hărțile.

Isabelle privi afară și îl văzu pe MacLeish venind pe alee. Intră la rândul lui în apartament, iar ea trânti ușa în urma lui. Nimeni nu scoase o vorbă.

Întreaga lor atenție era îndreptată spre Isabelle.

— El este locotenentul Torrance MacLeish din Forțele Aeriene Regale. Pilot. L-am găsit azi-noapte ascuns în tufișuri lângă apartamentul în care locuiesc.

— Și l-ai adus aici, zise Anouk, aprinzând o țigară.

— Trebuie să se întoarcă în Anglia, continuă Isabelle. M-am gândit…

— Nu, spuse Anouk. Nu te-ai gândit.

Lévy se așeză la loc pe scaun, scoase o țigară Gauloises din buzunarul de la piept și o aprinse, studiindu-l pe aviator.

— în oraș mai sunt și alții de care am auzit, și încă și mai mulți fugiți din închisorile germane. Vrem să îi scoatem din țară, însă coastele și aerodromurile sunt bine păzite. Trase prelung din țigară; vârful se aprinse, sfârâi, apoi se înnegri din nou. E o chestiune de care ne ocupăm acum.

— Știu, răspunse Isabelle sec.

Simțea întreaga greutate a responsabilității ei.

Oare iar acționase pripit? Erau dezamăgiți de ea? Nu știa. Ar fi trebuit să îl ignore oare pe MacLeish? Tocmai se pregătea să îi întrebe ceva, când auzi pe cineva vorbind în cealaltă cameră.

— Cine mai e aici? întrebă ea, încruntată.

— Alții, răspunse Lévy. Aici întotdeauna sunt și alții. Nimeni care să te intereseze pe tine.

— E adevărat că avem nevoie de un plan pentru aviatori, continuă Anouk.

— Credem că îi putem scoate din Spania, interveni Lévy. Asta, dacă îi putem trimite *în* Spania.

— Pirineii, precizează Anouk.

Isabelle văzuse Pirineii, așa că înțelese comentariul lui Anouk. Vârfurile ascuțite se înălțau aproape imposibil de mult în nori și, de obicei, erau acoperite cu zăpadă sau învăluite în ceață. Mamei sale îi plăcea să meargă la Biarritz, un orășel de coastă din apropiere, și de două ori, în zilele bune, cu mult timp în urmă, familia lor își petrecuse vacanța acolo.

— Granița cu Spania e păzită de soldați nemți și spanioli, zise Anouk.

— Toată granița? întrebă Isabelle.

— Ah, nu. Bineînțeles că nu. Dar cine știe unde sunt și unde nu? spuse Lévy.

— Munții sunt mai mici lângă Saint-Jean-de-Luz, precizează Isabelle.

— *Oui*, și ce-i cu asta? Tot sunt imposibil de trecut și cele câteva drumuri sunt păzite, răspunse Anouk.

— Prietenul cel mai bun al lui *Maman* era un basc, al cărui tată era cioban de capre. Tot timpul trecea munții cu piciorul.

— Ne-a venit și nouă ideea asta. Ba chiar am și încercat o dată, spuse Lévy. Dar n-am mai auzit nicio veste de la vreun membru al grupului. Să treci de santinelele germane de la Saint-Jean-de-Luz e destul de greu pentru un singur om, ce să mai vorbim de mai mulți, plus traversatul munților pe jos. E aproape imposibil.

— Aproape imposibil și imposibil nu înseamnă același lucru. Dacă păstorii de capre pot să traverseze munții, cu siguranță o pot face și niște aviatori, zise Isabelle. În timp ce rostea acele cuvinte, îi veni o idee. Iar o femeie poate trece ușor de punctele de control. Mai ales una tânără. Nimeni n-ar avea suspiciuni în privința unei fete drăguțe.

Anouk și Lévy schimbară o privire.

— Mă duc eu, zise Isabelle. Sau cel puțin încerc. Îl iau pe aviatorul ăsta. Mai sunt și alții?

Monsieur Lévy se încruntă. Era clar că acea întorsătură de situație îl luase prin surprindere. Între ei se formă un nor cenușiu-albăstrui de fum de țigară.

— Ai mai urcat vreodată pe munte?

— Am condiție fizică bună, răspunse ea.

— Dacă te prind, te vor băga la închisoare… sau te vor ucide, spuse el încet. Lasă nesăbuința deoparte o clipă și gândește-te bine, Isabelle. Aici nu vorbim de livrarea unei bucăți de hârtie. Ai văzut afișele lipite prin tot orașul? Recompensele oferite pentru cei care îl ajută pe inamic?

Isabelle încuviință din cap.

Anouk oftă adânc și își stinse țigara în scrumiera plină până la refuz. O privi lung pe Isabelle, mijind ochii; apoi se duse la ușa deschisă din spatele mesei. O împinse puțin și fluieră asemenea ciripitului unei păsări.

Isabelle se încruntă. Auzi ceva în încăperea cealaltă, un scaun împins de lângă o masă, pași.

Gaëton intră în cameră.

Hainele lui erau zdrențăroase, era îmbrăcat în pantaloni de catifea peticiți în genunchi, cu tivul desfăcut și puțin cam scurți, cu un pulover cu guler diform, care atârna pe trupul lui prea slab. Părul lui negru, acum mai lung, având nevoie de o tunsoare, era îndepărtat de pe fața lui care acum era mai ascuțită, aproape ca a unui lup. O privea de parcă în cameră s-ar fi aflat doar ei doi.

Totul se destrămă într-o clipă. Sentimentele de care se dezlegase, pe care încercase să le îngroape, să le ignore, năvăliră din nou cu putere. O singură privire spre el, și abia mai putu să respire.

— Îl cunoști pe Gaët, spuse Anouk.

Isabelle își drese glasul. Își dădu seama că el știuse de prezența ei acolo și că alesese să stea departe de ea. Pentru prima dată de când se

alăturase acelui grup clandestin, Isabelle se simțea teribil de tânără. De independentă. Cu toții știuseră oare? Se amuzaseră cu toții pe seama naivității sale pe la spatele ei?

— Îl cunosc.

— Așa, spuse Lévy după o tăcere incomodă, Isabelle are un plan.

— Chiar așa? zise Gaëton, fără să zâmbească.

— Vrea să îi ducă pe acest aviator și pe ceilalți peste Pirinei, pe jos, până în Spania. Cred că la Consulatul Britanic.

Gaëton înjură printre dinți.

— Trebuie să încercăm *ceva*, zise Lévy.

— Chiar înțelegi riscul, Isabelle? întrebă Anouk, venind spre ea. Dacă reușești, naziștii vor auzi de asta. Te vor vâna. S-a oferit o recompensă de zece mii de franci pentru cei care îi pun pe naziști pe urmele celor care ajută aviatori.

De când se știa, Isabelle pur și simplu reacționase. Dacă cineva o lăsa în urmă, ea se ținea scai de respectiva persoană. Dacă i se interzicea să facă un lucru, ea îl făcea. Transforma orice barieră într-o poartă.

Dar asta…

Frica îi dădu un fior și aproape că puse stăpânire pe ea. Apoi își aminti de svasticile care fluturau pe Turnul Eiffel, și de Vianne care trăia în aceeași casă cu dușmanul, și de Antoine pierdut undeva într-un lagăr de prizonieri de război. Și de Edith Cavell. Cu siguranță, și ei îi fusese frică uneori; Isabelle *nu* avea să lase frica să îi stea în cale. Aviatorii trebuiau să se întoarcă în Anglia ca să arunce mai multe bombe peste Germania.

Isabelle se întoarse spre aviator.

— Cum stai cu condiția fizică, locotenente? întrebă ea în engleză. Ai putea să ții pasul cu o fată ca să traversezi un munte?

— Aș putea, răspunse el. Mai ales cu una atât de drăguță ca tine, domnișoară. Nu te-aș scăpa din ochi.

Isabelle își privi din nou compatrioții.

— îl voi duce la consulatul din San Sebastián. De acolo, britanicii sunt responsabili să-l trimită acasă.

Isabelle percepu conversația fără cuvinte ce se purta în jurul ei, grijile și întrebările nerostite. Hotărârea se luă în tăcere. Unele riscuri trebuiau pur și simplu asumate, toți cei din încăperea aceea știau asta.

— Va dura săptămâni întregi ca să punem planul la cale. Poate mai mult, zise Lévy. Apoi se întoarse spre Gaëton. Vom avea nevoie de bani imediat. Vorbești cu persoana ta de contact?

Gaëton încuviință din cap. Își luă bereta neagră de pe dulap și și-o puse pe cap.

Isabelle nu-și putea lua ochii de la el. Era furioasă pe el, știa și simțea asta, însă, când el se îndreptă spre ea, acea furie se risipi precum praful, lăsând loc dorului ce se făcea simțit mult mai mult. Privirile lor se întâlniră și se susținură; apoi el trecu pe lângă ea, întinse mâna spre clanță și ieși. Ușa se închise în urma lui.

— Așa, spuse Anouk. Planurile. Ar trebui să începem.

•

Timp de șase ore, Isabelle nu se ridică de la masa din apartamentul de pe strada Saint-Simon. Îi aduseră și pe alți membri ai rețelei și le dădură misiuni: să facă rost de haine pentru piloți și să adune provizii. Cercetară hărți și configurară trasee, apoi începură procesul lung și nesigur al stabilirii de refugii pe drum. La un moment dat, începură să perceapă totul ca pe o realitate, nu doar ca pe o simplă idee îndrăzneață și curajoasă.

Abia când *monsieur* Lévy pomeni de ora stingerii, Isabelle se ridică de la masă. Încercară să o convingă să rămână peste noapte, însă asta ar fi stârnit bănuielile tatălui ei. În schimb, împrumută o manta neagră și groasă de la Anouk și o îmbrăcă,

recunoscătoare pentru camuflajul pe care i-l oferea.

Bulevardul Saint-Germain era cuprins de o tăcere sinistră, obloanele erau închise și întunecate, felinarele de pe străzi erau stinse.

Ea merse aproape lipită de clădiri, mulțumită că tocurile tocite ale pantofilor ei albi nu se auzeau pe trotuar. Se strecură pe lângă baricade și pe lângă grupurile de soldați nemți care patrulau pe străzi.

Aproape ajunsese acasă când auzi zgomotul unui motor. Un camion german trecu pe stradă în spatele ei, cu farurile vopsite în albastru stinse.

Se lipi de zidul aspru de piatră până când camionul fantomă trecu pe lângă ea, huruind prin beznă. Apoi se așternu din nou tăcerea.

Se auzi un ciripit de pasăre. *Un sunet familiar*.

Iar Isabelle știu atunci că așteptase acel sunet, sperase să-l audă…

Își îndreptă încet spatele, se ridică în picioare. Lângă ea, o plantă dintr-un ghiveci elibera parfumul florilor.

— Isabelle, spuse Gaëton.

Ea abia dacă îi distingea trăsăturile în întuneric, însă îi simțea mirosul de pomadă din păr, pe cel aspru al săpunului său de rufe și pe cel al țigării pe care o fumase cu ceva timp în urmă.

— De unde ai știut că lucrez cu Paul?

— Cine crezi că te-a recomandat?

Ea se încruntă.

— Henri…

— Și cine crezi că i-a spus lui Henri despre tine? I-am cerut lui Didier să te urmărească de la bun început, să vegheze asupra ta. Știam că o să-ți găsești drumul către noi.

Întinse mâna și îi dădu părul după urechi, iar intimitatea acelui gest o făcu să spere. Își aminti cum îi spusese „Te iubesc”, iar rușinea și sentimentul pierderii o chinuiau înăuntrul ființei sale. Nu dorea să-și amintească cum o făcuse el să se simtă, cum o hrănise cu iepure fript și cum o

purtase când fusese prea obosită să mai meargă… și cum îi arătase cât de mult putea însemna un sărut.

— Îmi pare rău că te-am rănit, spuse el.

— De ce ai făcut-o?

— Nu mai contează acum. Oftă. Azi ar fi trebuit să rămân în camera aceea din spate. E mai bine când nu te văd.

— Nu și pentru mine.

El zâmbi.

— Ai obiceiul să spui orice îți trece prin minte, nu-i așa, Isabelle?

— Întotdeauna. De ce m-ai părăsit?

El îi atinse chipul cu o blândețe care aproape o făcu să plângă; acea atingere se simțea ca un rămas-bun, iar ea știa să recunoască o despărțire.

— Am vrut să te uit.

Ea ar fi vrut să spună ceva mai mult, poate „sărută-mă” sau „nu pleca” sau „spune-mi că însemn ceva pentru tine”, însă era deja prea târziu; momentul, indiferent ce era, trecuse. El se îndepărtă de ea, dispărând în umbre.

— Ai grijă, Iz, spuse el încet și, înainte ca ea să apuce să răspundă, știu că nu mai era acolo; îi simțea absența până în adâncul sufletului.

Mai așteptă o clipă ca bătăile inimii ei să se domolească și să o părăsească emoțiile, apoi se îndreptă spre casă. Nu descuie bine ușa apartamentului ei, că se simți trasă înăuntru. Ușa se trânti în urma ei.

— Unde dracu’ ai fost?

Simți din plin respirația alcoolică a tatălui ei, dulceața ei acoperind ca o mantie ceva mai întunecat și mai amar. Ca și când ar fi mestecat aspirină. Încercă să se elibereze din strânsoarea lui, însă el o ținea atât de aproape, ca într-o îmbrățișare, iar strânsoarea încheieturii mâinii fu suficient de puternică cât să îi lase o vânătaie.

Apoi îi dădu drumul, la fel de rapid pe cât o înșfăcase. Ea se împletici, bâjbâind după

întrerupător. Când îl apăsă, nu se întâmplă nimic.

— Nu mai avem bani de electricitate, spuse tatăl ei.

Aprinse o lampă cu gaz și o ridică între ei. În flacăra care pâlpâia, părea să fie sculptat dintr-o bucată de ceară care se topea; chipul său ridat era căzut, pleoapele îi erau umflate și albăstrii. Nasul său turtit avea puncte negre de mărimea unui vârf de ac. Chiar și așa, în ciuda înfățișării aceleia brusc obosite și îmbătrânite, privirea din ochii lui fu cea care o făcu să se încrunte.

Ceva era în neregulă.

— Vino cu mine, spuse el, pe un ton aspru și tăios, pe care nu l-ar fi auzit în acel ceas de noapte fără să fie prost articulat. O duse pe lângă debara și pe după colț, până în camera ei. Înăuntru, se întoarse spre ea.

În spatele lui, în strălucirea lămpii, văzu șifonierul mutat și ușa de la camera secretă întredeschisă. Mirosea puternic a urină. Slavă cerului că aviatorul nu mai era acolo!

Isabelle scutură din cap, incapabilă să spună ceva.

El se așeză pe marginea patului ei, plecând fruntea.

— Dumnezeule, Isabelle! Ești, într-adevăr, o pacoste.

Ea nu se putu mișca. Nu putea gândi. Aruncă un ochi spre ușa dormitorului, întrebându-se dacă putea ieși din apartament.

— N-a fost nimic, *Papa*. Un băiat. *Oui*. Un iubit al meu. Ne-am sărutat, *Papa*.

— Și toți iubiții tăi își fac nevoile în debara? înseamnă că ești foarte populară. Oftă. Gata cu șarada asta.

— Șaradă?

— Azi-noapte ai găsit un aviator și l-ai ascuns în debara, iar azi l-ai dus la *monsieur* Lévy.

Lui Isabelle i se păru că nu auzise bine.

— Poftim?

— Aviatorul tău prăbușit, cel care și-a făcut nevoile în debara și a lăsat urme murdare de bocanci pe hol. L-ai dus la *monsieur* Lévy.

— Nu știu despre ce vorbești.

— Bravo ție, Isabelle!

El tăcu, iar ea nu mai putu îndura suspansul.

— *Papa*?

— Știu că ai venit să fii curier pentru rețeaua clandestină și că lucrezi cu oamenii lui Paul Lévy.

— C… cum…

— *Monsieur* Lévy e un vechi prieten. De fapt, când ne-au invadat naziștii, a venit la mine și m-a scos din sticla de coniac care era singurul lucru de care îmi păsa. M-a pus la treabă.

Isabelle se simți atât de nesigură, că nu se mai putu ține pe picioare. Ar fi fost prea intim să se așeze lângă tatăl ei, așa că se lăsă încet pe covor.

— Isabelle, nu am vrut să te bag în asta. De aceea te-am și trimis departe de Paris. Nu am vrut să te supun unui risc prin ceea ce făceam. Trebuia să îmi dau seama că îți vei găsi singură drumul spre pericol.

— Și toate celelalte dăți când m-ai alungat? în clipa următoare își dori să nu fi întrebat asta, însă gândul său prinsese glas încă din clipa în care îi încolțise în minte.

— Ca tată, nu sunt bun de nimic. Amândoi știm asta. Sau cel puțin nu mai sunt după moartea mamei tale.

— Cum am putea ști? Nu ai încercat niciodată.

— Am încercat. Doar că nu îți mai amintești tu. Oricum, totul a trecut deja. Acum avem probleme mai mari.

— *Oui*, răspunse ea. Își simțea trecutul cumva răsturnat, dezechilibrat. Nu știa ce să creadă sau ce să simtă. Mai bine să schimbe subiectul decât să insiste asupra lui. Acum… pun ceva la cale. Voi fi plecată o vreme.

El privi în jos către ea.

— Știu. Am vorbit cu Paul. Rămase tăcut o clipă îndelungată. Știi că viața ta se schimbă chiar acum. Va trebui să trăiești ascunsă. Nu aici cu mine și cu nimeni altcineva. Nu vei mai putea petrece mai mult de câteva nopți în același loc. Nu vei avea încredere în absolut nimeni. Și nu vei mai fi Isabelle Rossignol; vei fi Juliette Gervaise. Naziștii și colaboratorii te vor căuta permanent, iar dacă te vor găsi…

Isabelle încuviință din cap.

Schimbară o privire, în care Isabelle simți o legătură inexistentă până atunci între ei.

— Prizonierii de război sunt tratați cu o oarecare milă. Însă pentru tine nu va exista așa ceva.

Ea încuviință din cap.

— Poți să o faci, Isabelle?

— Pot, *Papa*.

El dădu aprobator din cap.

— Numele pe care trebuie să îl cauți e Micheline Babineau. Prietena mamei tale din Urrugne. Soțul ei a fost ucis în Marele Război. Cred că te va primi cu brațele deschise. Și spune-i lui Paul că am nevoie imediat de fotografii.

— Fotografii?

— Ale aviatorilor. Văzând că ea continua să tacă, el zâmbi în cele din urmă. Serios, Isabelle? Chiar nu ai pus totul cap la cap?

— Dar…

— Falsific documente, Isabelle. De asta lucrez la înaltul Comandament. Am început cu acele pliante pe care le distribuiai în Carriveau, însă… se pare că poetul are mână de falsificator. Cine crezi că ți-a dat numele de Juliette Gervaise?

— D… dar…

— Ai crezut că sunt colaborator al inamicului. Nu te pot învinui pentru asta.

Brusc, ea văzu în el un străin, un bărbat distrus, înăuntrul căruia sălășluise întotdeauna până atunci un om crud și nepăsător. Îndrăzni să se ridice și să se apropie de el, apoi îngenunche în fața lui.

Ridică privirea spre el, simțind lacrimi fierbinți în ochi.

— De ce ne-ai îndepărtat pe mine și pe Vianne?

— Sper să nu afli niciodată cât de fragilă ești, Isabelle.

— Nu sunt fragilă, răspunse ea.

Zâmbetul pe care i-l aruncă abia dacă putea fi numit astfel.

— Cu toții suntem fragili, Isabelle. E un lucru pe care îl învățăm în război.

Capitolul 19

AVERTISMENT.

Toți bărbații care îi ajută, direct sau indirect, pe membrii echipajelor de pe avioanele inamice, care coboară cu parașuta sau sunt nevoiți să aterizeze forțat, care îi ajută să fugă, îi ascund sau le oferă suport de orice fel vor fi împușcați pe loc.

Femeile care oferă acest ajutor vor fi trimise în lagărele de concentrare din Germania.

„Se pare că sunt norocoasă să fiu femeie”, murmură Isabelle. Cum se făcea că nemții încă nu realizaseră până în acel moment, adică octombrie 1941, că Franța devenise o țară de femei?

Chiar în timp ce rostea acele cuvinte, recunoscu bravada falsă care îi anima. Își dorea să se simtă curajoasă, ca Edith Cavell, care își riscase viața, însă, în acea gară patrulată de soldați nemți, era înspăimântată.

Nu mai putea da înapoi, nu se mai putea răzgândi. După luni întregi de planuri și pregătiri, ea și cei patru aviatori erau gata să încerce planul de evadare.

În acea dimineață răcoroasă de octombrie, viața ei se schimba. Din clipa în care se urca în acel tren spre Saint-Jean-de-Luz, nu avea să mai fie Isabelle Rossignol, fata de la librărie, care locuia pe Avenue de La Bourdonnais.

De atunci înainte, avea să fie Juliette Gervaise, cu numele de cod Privighetoarea.

— Vino. Anouk o luă de braț pe Isabelle și o conduse de lângă semnul de avertisment spre ghișeul de bilete.

Trecuseră de atâtea ori prin acele pregătiri, că Isabelle cunoștea deja foarte bine planul. Avea un singur punct slab: toate încercările lor de a da de *madame* Babineau eșuaseră. Acel element-cheie, găsirea unui ghid, rămăsese în seama lui Isabelle. În stânga ei, așteptându-i semnalul, se afla locotenentul MacLeish, îmbrăcat în straie de țăran. Din trusa lui de urgență își păstrase doar două tablete de benzedrină și o busolă minusculă, care arăta ca un nasture și era prinsă de gulerul său. Primise documente false și se dădea drept fermier flamand. Avea o carte de identitate și un permis de muncă, însă tatăl ei nu putea garanta că acele documente aveau să treacă de o inspecție atentă. Își tăiase vârful bocancilor de pilot și își bărbierise mustața.

Isabelle și Anouk petrecuseră ore în șir ca să îl învețe cum să se poarte. Îl îmbrăcaseră cu un pardesiu larg și cu o pereche murdară de pantaloni de lucru. Albiseră petele de nicotină de pe primele două degete ale mâinii sale drepte și îl învățaseră să fumeze ca un francez, folosindu-și degetul mare și pe cel arătător. Acum el știa că trebuia să se uite la stânga, nu la dreapta, când traversa strada și nu trebuia să o abordeze niciodată pe Isabelle primul. Îl instruise să se prefacă surd și mut și să citească ziarul pe toată durata călătoriei cu trenul. De asemenea, trebuia să își cumpere singur bilet și să stea separat de Isabelle. La fel și ceilalți. Când se dădeau jos la Saint-Jeande-Luz, aviatorii trebuiau să meargă la o distanță considerabilă în urma ei.

Anouk se întoarse spre Isabelle. *Ești pregătită*? întrebă ea din priviri.

Ea încuviință încet din cap.

— Vărul Etienne se va urca în tren la Poitíers, unchiul Emile la Ruffec, iar Jean-Claude la Bordeaux.

Ceilalți aviatori.

— *Oui*.

Isabelle trebuia să coboare la Saint-Jean-de-Luz cu cei patru aviatori, doi britanici și doi canadieni, și să treacă munții în Spania. Odată ajunsă acolo, trebuia să trimită o telegramă. „A cântat privighetoarea” însemna că misiunea avusese succes.

O sărută pe Anouk pe amândoi obrajii, murmură un *au revoir*, apoi se duse în grabă la geamul ghișeului de bilete.

— Saint-Jean-de-Luz, ceru ea și întinse banii.

Luă biletul și se duse pe peronul C.

Nu privi nici măcar o dată în urmă, chiar dacă își dorea să o facă.

Se auzi șuieratul trenului.

Isabelle urcă și ocupă un loc pe partea stângă. O urmară mai mulți pasageri, care se așezară pe locurile lor. În tren, se îmbarcară mai mulți soldați nemți, care se așezară vizavi de ea.

MacLeish urcă ultimul. Trecu pe lângă ea fără să-i arunce nici măcar o privire, adus de umeri, într-un efort de a părea mai mic. Când ușile se închiseră, se așeză în capătul opus al compartimentului și își deschise imediat ziarul.

Trenul șuieră din nou, iar roțile uriașe începură să se pună în mișcare, prinzând rapid viteză. Compartimentul se clătină ușor, lăsându-se în stânga și în dreapta, apoi se stabiliză într-o mișcare însoțită de un țăcănit constant, roțile înaintând zgomotos pe șinele de fier.

Soldatul neamț din fața lui Isabelle aruncă o privire în compartiment. Ochii săi se opriră asupra lui MacLeish. Își bătu prietenul pe umăr și amândoi bărbații dădură să se ridice.

Isabelle se aplecă spre ei.

— *Bonjour*! spuse ea cu un zâmbet.

Soldații se așezară imediat la loc.

— *Bonjour, m’mselle*! răspunseră amândoi în cor.

— Franceza voastră e foarte bună, minți ea. Femeia de lângă ea, masivă și îmbrăcată în haine

de țărancă, scoase un mârâit de dezgust și îi șopti în franceză:

— Ar trebui să-ți fie rușine.

Isabelle râse cu cochetărie.

— Unde mergeți? îi întrebă pe soldați.

Aveau să petreacă multe ore în acel vagon. Era mai bine să le mențină atenția asupra ei.

— La Tours, răspunse unul din ei, în timp ce celălalt spunea „Onzain”.

— Ah. Și știți vreun joc de cărți ca să ne treacă timpul mai ușor? Am un pachet de cărți la mine.

— Da. Da! răspunse cel mai tânăr.

Isabelle scoase cărțile de joc din poșetă. Tocmai împărțea o mână nouă și râdea, când următorul aviator urcă în tren și trecu pe lângă nemți.

Mai târziu, când veni conductorul, îi întinse biletul. Acesta îl luă și trecu mai departe.

Când ajunse la aviator, MacLeish făcu întocmai cum fusese instruit. Îi întinse biletul și continuă să citească. Celălalt aviator făcu la fel.

Isabelle răsuflă ușurată și se rezemă de banchetă.

•

Isabelle și cei patru aviatori ajunseră la Saint-Jean-de-Luz fără vreun incident. De două ori trecuseră, bineînțeles, separat, pe lângă punctele de control germane. Soldații de serviciu abia dacă se uitaseră la seria actelor false, spunând *danke schön* fără ca măcar să ridice privirea. Nu erau în căutare de aviatori prăbușiți și se pare că nu luaseră în considerare un asemenea plan îndrăzneț.

Însă acum Isabelle și bărbații se apropiau de munți. La poalele lor, se duse la un parc mic de lângă râu și se așeză pe o bancă ce dădea spre apă. Aviatorii ajunseră conform planului, unul câte unul, în frunte cu MacLeish, care se așeză lângă ea.

Ceilalți se așezară suficient de aproape cât să audă.

— Aveți semnele? întrebă ea.

MacLeish scoase o bucată de hârtie din buzunarul cămășii. Pe ea scria: SURD ȘI MUT. AȘTEPT SĂ VINĂ *Maman* SĂ MĂ IA. Ceilalți aviatori făcură la fel.

— Dacă vreun soldat neamț vă hărțuiește, arătați-i documentele și semnul. *Nu* vorbiți.

— Și o să fac pe prostul, ceea ce pentru mine e ușor, răspunse MacLeish zâmbind.

Isabelle era prea neliniștită ca să zâmbească.

Își scoase rucsacul din pânză de cort și i-l întinse lui MacLeish. În el se aflau câteva lucruri esențiale: o sticlă cu vin, trei cârnați groși de porc, două perechi de șosete groase de lână și câteva mere.

— Așezați-vă pe unde puteți în Urrugne. Desigur, nu împreună. Țineți capetele plecate și prefaceți-vă că vă citiți cărțile. Nu ridicați privirea decât atunci când mă auziți spunând, „Ah, aici erai vere, te-am căutat peste tot”. Ați înțeles?

Încuviințară cu toții din cap.

— Dacă nu mă întorc până în zori, călătoriți separat până la Pau și duceți-vă la hotelul de care v-am spus. Vă va ajuta o femeie pe nume Eliane.

— Ai grijă, spuse MacLeish.

Ea trase adânc aer în piept, se îndepărtă de ei și se îndreptă spre strada principală. După vreun kilometru, chiar când începea să se lase noaptea, trecu un pod șubred. Drumul nu mai era asfaltat și se îngustă într-o potecă pentru căruțe, care urca până sus la poalele înverzite ale munților. O ajutau razele lunii, care luminau sutele de puncte mici și albe – capre. La altitudinea aceea nu erau case, doar staule de animale.

În sfârșit, o văzu: o casă cu două etaje, pe jumătate construită din bușteni, cu acoperiș roșu, așa cum îi descrisese tatăl ei. Nu era de mirare că nu reușiseră să dea de *madame* Babineau. Acea casă părea construită să țină lumea la distanță; la fel și poteca ce ducea la ea. Caprele începură să behăie când își făcu ea apariția și să se lovească

agitate una de alta. Lumina pătrundea prin ferestrele acoperite la întâmplare, iar de pe horn ieșea un fum vesel, al cărui miros se simțea în aer.

Când bătu, ușa masivă de lemn se deschise doar cât să scoată la iveală un ochi și o gură ascunsă aproape în întregime de o barbă cenușie.

— *Bonsoir*! spuse Isabelle. Așteptă o clipă răspunsul bătrânului, care nu veni. O caut pe *madame* Babineau.

— De ce? întrebă bărbatul.

— M-a trimis Julien Rossignol.

Bătrânul scoase un țâțâit, apoi ușa se deschise.

Primul lucru pe care îl remarcă Isabelle înăuntru fu tocana care fierbea înăbușit într-o oală neagră mare, agățată de un cârlig în șemineul uriaș de piatră.

O femeie ședea la o masă mare și zgâriată, așezată pe capre de lemn în spatele încăperii largi, cu grinzi de lemn. De acolo, părea îmbrăcată în zdrențe negre, însă când bătrânul aprinse lampa cu gaz, Isabelle văzu că femeia era îmbrăcată ca un bărbat, în pantaloni aspri și cămașă de bumbac, încheiată la gât cu șnur de piele. Părul ei era cenușiu-închis. Fuma o țigară.

Dar, cu toate că trecuseră cincisprezece ani, Isabelle o recunoscu. Își amintea cum stăteau pe plajă la Saint-Jean-de-Luz. Cum le auzise pe femei râzând. Și pe *madame* Babineau spunând *Frumusețea asta mică îți va aduce o mulțime de necazuri, Madeleine. Într-o zi, băieții vor roi în jurul ei*, și pe Maman răspunzând: *E prea deșteaptă să-și irosească viața pe băieți, nu-i așa, draga mea Isabelle*?

— Pantofii tăi sunt plini de noroi.

— Am venit pe jos de la gara din Saint-Jean-de-Luz până aici.

— Interesant. Cu piciorul încălțat în bocanc, femeia împinse scaunul în fața ei. Sunt Micheline Babineau. Stai jos.

— Știu cine ești, răspunse Isabelle.

Nu mai spuse nimic altceva. În acele vremuri, informațiile erau prețioase. Trebuiau oferite cu grijă.

— Da?

— Eu sunt Juliette Gervaise.

— De ce mi-ar păsa mie?

Isabelle privi neliniștită către bătrân, care o urmărea cu precauție. Nu-i plăcea că trebuia să stea cu spatele la el, însă nu avea de ales. Se așeză în fața femeii.

— Vrei o țigară? E un Gauloises Bleu. M-au costat trei franci și o capră, dar au meritat. Femeia trase prelung și senzual din țigară, apoi scoase fumul albăstriu cu aromă distinctă. De ce mi-ar păsa de tine?

— Julien Rossignol consideră că pot avea încredere în tine.

Madame Babineau trase din nou din țigară, apoi o stinse de talpa bocancului său. Băgă restul în buzunarul de la piept.

— Mi-a spus că soția lui a fost prietenă bună cu tine. Că ești nașa fiicei lui mai mari. Iar el e nașul fiului tău mai mic.

— A fost. Nemții mi-au omorât amândoi fiii pe front. Și pe soțul meu în războiul trecut.

— Ți-a scris câteva scrisori de curând…

— În ultima vreme, poșta e un rahat. Ce vrea?

Și iată. Cel mai mare punct slab al acelui plan. Dacă *madame* Babineau era colaboratoare, totul se sfârșea. Isabelle își imaginase de o mie de ori acel moment, îl plănuise până la cel mai mic detaliu. Se gândise cum să transpună totul în cuvinte cât să se protejeze.

Acum vedea cât de prostesc fusese să facă asta, cât de inutil. Pur și simplu trebuia să spună lucrurilor pe nume.

— Am lăsat în Urrugne patru piloți prăbușiți, care mă așteaptă. Vreau să îi duc la Consulatul Britanic din Spania. Sperăm că britanicii îi pot duce înapoi în Anglia ca să pornească în alte

misiuni de zbor deasupra Germaniei și să arunce mai multe bombe.

În tăcerea care urmă, Isabelle auzea bătaia propriei inimi, ticăitul ceasului de pe șemineu, behăitul unei capre în depărtare.

— Și? spuse într-un târziu *madame* Babineau, aproape imperceptibil.

— Ș… și am nevoie de un ghid basc care să mă ajute să trec Pirineii. Julien credea că mă poți ajuta.

Pentru prima dată, Isabelle știu sigur că reușise să îi capteze în întregime atenția femeii.

— Adu-l pe Eduardo, i se adresă *madame* Babineau bătrânului, care sări să dea ascultare ordinului.

Ușa se trânti atât de tare, că tavanul răsună.

Femeia scoase din nou din buzunar țigara fumată pe jumătate și o aprinse, inhalând și expirând de mai multe ori în tăcere în timp ce o studia pe Isabelle.

— Ce… dădu Isabelle să întrebe.

Femeia își presă pe buze un deget pătat de tutun.

Ușa casei se deschise cu putere și înăuntru dădu buzna un bărbat. Isabelle nu putu distinge decât umerii lați, pânza groasă de sac și mirosul de alcool.

O înșfacă de braț și o ridică de pe scaun, apoi o aruncă în peretele aspru de lemn. Ea scoase un icnet de durere și încercă să se elibereze, însă el o țintui locului, băgându-și genunchiul între picioarele ei.

— Știi ce le fac nemții celor ca tine? șopti el, cu fața atât de aproape de a ei că îi era greu să rămână atentă.

Nu putea vedea altceva decât niște ochi negri și niște gene dese și negre. Duhnea a țigări și a coniac.

— Știi câți bani or să ne dea pentru tine și piloții tăi?

Isabelle își întoarse capul ca să nu-i mai simtă respirația acră.

— Unde sunt piloții ăștia ai tăi?

Degetele lui se înfipseră în carnea brațelor ei.

— Unde sunt?

— Ce piloți? icni ea.

— Piloții pe care îi ajuți să fugă.

— Ce piloți? Habar n-am despre ce vorbești.

El mârâi din nou și o izbi cu capul de perete.

— Ne-ai cerut ajutorul să treci Pirineii cu niște piloți.

— Eu, femeie, să trec Pirineii? Cred că glumești. Habar n-am despre ce vorbești.

— Vrei să spui că *madame* Babineau minte?

— Nu o cunosc pe *madame* Babineau. M-am oprit aici doar ca să întreb pe unde s-o iau. M-am rătăcit.

El zâmbi, dezvelindu-și dinții pătați de tutun și vin.

— Isteață fată, spuse el, eliberând-o. Și foarte puternică.

Madame Babineau se ridică.

— Bravo ei!

Bărbatul făcu un pas înapoi.

— Eu sunt Eduardo. Se întoarse spre femeia mai în vârstă. Vremea e bună. Voința ei e puternică. Oamenii pot dormi aici în noaptea asta. Dacă nu sunt slăbiți, îi duc mâine.

— Ne duci? spuse Isabelle. În Spania?

Eduardo privi spre *madame* Babineau, care, la rândul ei, o privi pe Isabelle.

— Va fi o mare plăcere pentru noi să te ajutăm, Juliette. Acum, unde sunt piloții ăștia ai tăi?

*

Cu mult înainte de răsărit, *madame* Babineau o trezi pe Isabelle și o duse în bucătăria casei, unde focul ardea deja în cămin.

— Cafea?

Isabelle își trecu degetul prin păr și își legă pe cap un batic de bumbac.

— Nu, *merci*, e un lucru prea prețios.

Bătrâna îi zâmbi.

— Nimeni nu bănuiește o femeie de vârsta mea de ceva. Iar asta mă ajută să fac comerț. Poftim, zise ea, întinzându-i lui Isabelle o cană de porțelan crăpată, plină de cafea aburindă. Cafea *adevărată*.

Isabelle strânse cana în mâini și inhală adânc aroma familiară, pe care avea s-o aprecieze întotdeauna.

Madame Babineau se așeză lângă ea.

Fata privi în ochii întunecați ai femeii și distinse în ei o compasiune care îi amintea de mama ei.

— Mi-e frică, recunoscu Isabelle.

Era prima dată când spunea asta cuiva.

— Așa și trebuie. Tuturor trebuie să ne fie.

— Dacă ceva nu merge cum trebuie, îi transmiți lui Julien? E încă la Paris. Dacă… nu reușim, spune-i că Privighetoarea nu a zburat.

Madame Babineau încuviință din cap.

Chiar atunci, aviatorii intrară în încăpere, unul câte unul. Atunci, în toiul nopții, niciunul nu părea că dormise prea bine. Dar sosise ora plecării.

Madame Babineau le pregăti masa, cu pâine, și miere de lavandă, și brânză cremoasă de capră. Bărbații se așezară pe scaunele desperecheate și se apropiară de masă, vorbind toți odată, devorând mâncarea într-o clipită.

Ușa se deschise, iar în cameră pătrunse aerul rece al nopții. Frunzele uscate zburară înăuntru, dansând pe podea, lipindu-se ca niște mânuțe negre de pietrele șemineului. Flăcările tremurară și se subțiară. Ușa se trânti cu putere.

Eduardo stătea în picioare, ca un uriaș zbârlit, în încăperea cu tavan scund. Era un basc tipic, cu umeri suficient de lați cât să care un bărbat peste apele agitate ale râului Bidassoa și un chip care părea sculptat în piatră cu o lamă tocită. Haina pe care o purta era subțire pentru vremea de afară și peticită în multe locuri.

Îi întinse lui Isabelle o pereche de încălțări basce, așa-zisele espadrile, cu tălpi de sfoară, potrivite pentru teren accidentat.

— Cum e vremea pentru călătorie, Eduardo? întrebă *madame* Babineau.

— Vine frigul. Trebuie să ne grăbim. Dădu jos de pe umăr un rucsac zdrențuit și îl aruncă pe podea. Apoi li se adresă bărbaților. Aici sunt espadrile. Vă vor ajuta. Căutați o pereche care să vă vină.

Isabelle stătea lângă el și le traducea aviatorilor.

Bărbații ascultară și se ghemuiră în jurul rucsacului, scoțând încălțările și împărțindu-le între ei.

— Nicio pereche nu mi se potrivește, spuse MacLeish.

— Te descurci, răspunse *madame* Babineau. Din păcate, nu suntem magazin de încălțăminte.

După ce bărbații înlocuiră bocancii de pilot cu espadrilele, Eduardo îi așeză în șir. Îi studie pe rând, verificându-le îmbrăcămintea și gențile.

— Goliți-vă buzunarele și lăsați aici tot. Spaniolii v-ar aresta pentru orice, și nu vă doriți să scăpați de nemți ca să vă treziți în vreo închisoare spaniolă.

Îi dădu fiecăruia câte o ploscă din piele de capră plină cu vin și câte un băț de drumeție pe care îl făcuse din crengi noduroase, acoperite cu mușchi. La final, îi bătu pe spate atât de tare, că cei mai mulți făcură un pas înainte.

— Păstrați tăcerea, spuse Eduardo. Tot timpul.

Ieșiră din casă pe terenul accidentat al pășunii pentru capre de afară. Cerul era slab luminat de o lună albăstruie.

— Noaptea e paznicul nostru, continuă Eduardo. Noaptea, viteza și liniștea. Se întoarse și ridică mâna, făcându-le semn să se oprească. Juliette va fi la capătul șirului. Eu, în față. Când merg eu, mergeți și voi. Mergeți în șir de câte o persoană. Nu scoateți o vorbă. Nici măcar una. O să vă fie

frig, al naibii de frig în noaptea asta, și foame, și curând veți fi obosiți. Continuați să mergeți.

Eduardo se întoarse cu spatele la bărbați și începu să urce panta.

Isabelle simți instantaneu frigul; o mușca de obrajii descoperiți și îi pătrundea prin cusăturile hainei de lână. Cu mâna înmănușată, își ținu gulerul ridicat în jurul gâtului și purcese și ea la drumul lung pe panta înverzită.

Cam pe la trei dimineața, mersul se transformă în urcuș. Drumul devenise mai abrupt, iar luna alunecase în spatele unor nori invizibili și dispăruse, lăsându-i aproape complet în beznă. Isabelle auzea cum bărbații din fața ei respirau din ce în ce mai greu. Știa că le era frig; cei mai mulți dintre ei nu aveau haine potrivite pentru aerul acela înghețat și doar foarte puțini aveau încălțări pe măsură. Crenguțele trosneau sub tălpile lor, pietrele scrâșneau, căzând cu un sunet ascuțit pe panta abruptă a muntelui. Primele junghiuri de foame îi strânseră stomacul gol.

Începu ploaia. Un vânt nemilos se ridica din valea de dedesubt, lovind grupul care mergea în șir indian. Transformă ploaia în cioburi înghețate, care le lovea pielea descoperită. Isabelle începu să tremure incontrolabil, respira greoi, însă continua să urce. Sus, sus, tot mai sus, dincolo de linia copacilor.

În față, cineva scoase un scâncet și se prăbuși. Isabelle nu vedea cine era, noaptea îi ținea captivi în beznă. Bărbatul din fața ei se opri; se lovi de spatele lui, iar el se clătină într-o parte, căzu peste un bolovan și înjură.

— Nu vă opriți, oameni buni! spuse Isabelle, încercând să-și păstreze vocea vioaie.

Urcară până când Isabelle ajunse să icnească la fiecare pas, însă Eduardo nu le dădu niciun răgaz. Se oprea doar cât să se asigure că se aflau încă în spatele lui, apoi continua, cățărându-se ca o capră pe panta stâncoasă.

Isabelle își simțea picioarele arzând, o dureau teribil și, chiar și în espadrile, i se formară bășici. Fiecare pas era o agonie și îi punea voința la încercare.

Trecură ore și ore și ore. Isabelle rămase aproape fără suflare, nu fu în stare nici măcar să articuleze rugămintea că avea nevoie de o gură de apă, însă știa că, oricum, Eduardo nu ar fi ascultat-o. Îl auzea pe MacLeish în fața ei icnind, înjurând de fiecare dată când aluneca, văicărindu-se de durere din cauza bășicilor care îi transformau picioarele în niște răni deschise.

Deja Isabelle nu mai distingea poteca. Doar se târa în sus, chinuindu-se să țină ochii deschiși.

Aplecându-se în față ca să se apere de vânt, își trase eșarfa peste nas și gură și merse mai departe. Respirația ei gâfâită îi încălzea eșarfa. Materialul se umezi, apoi îngheță, transformându-se în cute tari, înghețate.

— Aici. Vocea tunătoare a lui Eduardo se auzi prin beznă. Erau atât de sus pe munte, încât erau siguri că acolo nu se aflau soldați nemți sau spanioli. Pericolele pe care le întâmpinau acolo proveneau doar de la natură.

Isabelle se prăbuși, căzând atât de dureros pe o piatră, încât scoase un țipăt, însă era prea obosită să-i mai pese.

MacLeish se lăsă lângă ea, icnind „Iisuse Hristoase”, apoi se aplecă în față. Fu cât pe ce să alunece la vale, însă ea îi prinse brațul și îl ajută să-și recapete echilibrul.

Urmă un amalgam de voci – „slavă Cerului”, „la naiba, era și timpul”, apoi auzi trupuri căzând pe pământ. Se prăbușiră toți odată, ca și când nu-i mai țineau picioarele.

— Nu aici, zise Eduardo. Coliba păstorului de capre. Acolo.

Isabelle se clătină pe picioare. Aștepta la capătul șirului, tremurând, cu brațele strânse în jurul trupului, ca și când ar fi încercat să-și păstreze

căldura, însă nu era nici urmă de căldură. Se simțea ca un țurțure, casantă și înghețată. Mintea ei se străduia să lupte cu amorțeala care încerca să pună stăpânire pe ea. Scutură din cap ca să-și păstreze gândurile limpezi.

Auzi pași și știu că Eduardo se afla lângă ea în beznă. Chipurile amândurora erau zbicite de ploaia înghețată.

— Ești bine? întrebă el.

— Sunt înghețată. Și mi-e frică să mă uit la picioarele mele.

— Bășici?

— Sunt sigură că sunt mari cât farfuriile. Nu-mi dau seama dacă încălțările mele sunt ude de la ploaie sau dacă prin material iese sânge.

Simți lacrimile înțepându-i ochii și înghețând instantaneu, lipindu-i genele.

Eduardo o luă de mână și o conduse la coliba păstorului, unde făcură focul. Gheața din părul ei se transformă în apă și căzu pe podea, formând o băltoacă la picioarele ei. Îi văzu și pe ceilalți bărbați căzând din picioare, rezemându-se de pereții aspri de lemn. Își așezară rucsacurile pe genunchi și scotociră după mâncare. MacLeish îi făcu semn cu mâna să vină.

Isabelle trecu pe lângă ceilalți bărbați și se prăbuși lângă MacLeish. În tăcere, ascultându-i pe ceilalți cum mestecau, râgâiau și oftau în jurul ei, mâncă brânza și merele pe care le adusese cu ea.

Nu-și dădu seama când adormi. O clipă era trează și mânca ceea ce putea fi considerată cina pe munte, iar în clipa următoare tot ce știu fu că Eduardo îi trezea din nou. O lumină cenușie trecea prin fereastra murdară a colibei. Dormiseră toată ziua și se treziseră după-amiază târziu.

Eduardo făcu focul, pregăti o oală de surogat de cafea și le-o dădu. Micul dejun era pâine veche și brânză tare – bună, însă insuficientă ca să alunge foamea pe care încă o simțeau din ziua precedentă.

Eduardo o porni la pas rapid, urcând precum un țap argila alunecoasă, acoperită de chiciură, a potecii înșelătoare.

Isabelle ieși ultima din colibă. Privi poteca. Norii cenușii ascundeau vârfurile munților, iar fulgii de nea reduceau totul la tăcere, până când în aer nu se mai auzea altceva decât sunetul respirației lor. Bărbații se micșorau în fața ei, devenind puncte negre și mici în întinderea albă. Se avântă în frig, într-un urcuș susținut, urmându-l pe bărbatul din fața ei. Era tot ce putea vedea prin zăpada care cădea.

Ritmul lui Eduardo era ucigător. Urca fără pauză pe poteca șerpuită, părând să nici nu observe vântul aspru care le transforma răsuflarea într-un foc ce le exploda în plămâni. Isabelle gâfâia și continua să meargă, încurajându-i pe ceilalți când începură să rămână în urmă, lăudându-i, tachinându-i și îndemnându-i să reziste.

Când se lăsă din nou întunericul, își spori efortul de a le menține moralul ridicat. Chiar dacă o durea stomacul de oboseală și o mistuia setea, nu se oprea. Dacă unul dintre ei se îndepărta mai mult de câțiva metri de persoana din față, s-ar fi putut pierde pentru totdeauna în bezna aceea înghețată. Să se îndepărteze câțiva metri de potecă însemna să moară.

Își continuă mersul împleticit prin noapte.

Cineva căzu cu un scâncet în fața ei. Se repezi înainte și îl găsi pe unul dintre piloții canadieni în genunchi, horcăind puternic, cu mustața înghețată.

— Mă dau bătut, păpușico, spuse el, încercând să zâmbească.

Isabelle alunecă lângă el, simțindu-și spatele înghețând instantaneu.

— Tu ești Teddy, nu?

— Eu sunt, da. Uite ce e. Sunt terminat. Tu mergi mai departe.

— Teddy, ai o soție sau o iubită acasă în Canada?

Nu-i putea vedea fața, însă îl auzi ținându-și răsuflarea la întrebarea ei.

— Păpușico, nu joci cinstit.

— În viață și moarte nu există reguli, Teddy. Cum o cheamă?

— Alice.

— Teddy, ridică-te în picioare pentru Alice.

Îl simți schimbându-și centrul de greutate, mișcându-și din nou picioarele. Se aplecă spre el și îl lăsă să se sprijine de ea în timp ce se ridica.

— Gata, spuse el, tremurând puternic.

Ea îi dădu drumul și îl auzi mergând în fața ei.

Oftă adânc, tremurând. Foamea îi rodea stomacul. Înghiți în sec, dorindu-și să se poată opri măcar un minut. Însă se îndreptă în direcția în care mergeau bărbații. Mintea i se încețoșa din nou, gândurile i se învălmășeau. Se putea concentra doar la pasul următor, și numai la asta.

Cândva, aproape de ivirea zorilor, zăpada se transformă în ploaie, iar hainele lor de lână deveniră doar niște greutăți îmbibate de apă. Isabelle abia dacă observă că începuseră să coboare. Singura diferență reală era dată de bărbații care cădeau, alunecând pe pietrele ude și rostogolindu-se pe panta stâncoasă și nesigură a muntelui. Nu avea cum să-i împiedice; nu putea decât să îi vadă căzând și să îi ajute să se ridice când se opreau frânți, fără suflare. Vizibilitatea era atât de redusă, încât fiecare mergea cu teama constantă că îl pierde pe cel din față și părăsește cărarea.

Când se crăpă de ziuă, Eduardo se opri și indică spre o peșteră neagră ce se căsca ascunsă în munte. Bărbații intrară și se așezară gâfâind, întinzându-și picioarele. Isabelle îi auzi deschizându-și rucsacurile, scotocind după ultimele merinde pe care le mai aveau. Undeva, în adânc, un animal trecu în grabă, zgâriind ușor cu ghearele pământul dur.

Isabelle intră și ea după ceilalți; din interiorul de piatră și noroi din care curgea apă atârnau rădăcini. Eduardo îngenunche și aprinse un foc mic, cu mușchiul pe care îl adunase în acea dimineață și îl împachetase la betelie.

— Mâncați și dormiți, spuse el, când flăcările începură să danseze. Mâine avem de parcurs ultima bucată de drum.

Întinse mâna după ploscă și bău cu poftă, apoi ieși din peșteră. Lemnul umed trosnea în peșteră cu un sunet ca de armă de foc, însă Isabelle și ceilalți erau prea obosiți ca să clipească măcar. Isabelle se așeză lângă MacLeish și se rezemă ostenită de el.

— Ești o minune, spuse el foarte încet.

— Mi s-a spus că nu iau hotărâri prea înțelepte. Poate că ce fac acum dovedește asta.

Tremură, fără să-și dea seama dacă de frig sau de oboseală.

— Prostuță, dar curajoasă, spuse el zâmbind.

Isabelle era recunoscătoare pentru acea conversație.

— Asta-s eu.

— Nu cred că ți-am mulțumit cum trebuie… pentru că m-ai salvat.

— Nu cred că te-am salvat încă, Torrance.

— Spune-mi Torry, zise el. Toți camarazii mei mă strigă așa.

Mai spuse ceva, poate despre o fată care îl aștepta în Ipswich, însă era prea obosită să audă.

Când se trezi, afară ploua.

— La dracu'! spuse unul dintre bărbați. Toarnă cu găleata. Eduardo stătea în fața peșterii, cu picioarele lui musculoase îndepărtate, cu fața și părul lovite de ploaia pe care părea să nu o bage în seamă. În spatele lui se așternea bezna.

Aviatorii își deschiseră rucsacurile. Nu mai așteptară să li se spună să mănânce, știau ce aveau de făcut. Când ți se permite să te oprești, bei, mănânci și dormi, în această ordine. Când te

trezești, mănânci, bei și te ridici în picioare, oricât te-ar durea să faci asta.

Când se ridicară, scoaseră cu toții un geamăt. Câțiva înjurară. Era o noapte ploioasă și fără lună. Întuneric smoală.

Reușiseră să treacă muntele, la aproape o mie de metri înălțime pe unde trecuseră în noaptea precedentă, și erau la jumătatea coborârii pe partea cealaltă, însă vremea se înrăutățea.

Când Isabelle ieși din peșteră, ramuri ude îi loviră fața. Le împinse cu mâna înmănușată și merse mai departe. Bățul ei scotea un sunet înfundat la fiecare pas. Ploaia făcuse argila la fel de alunecoasă ca gheața, iar apa curgea în pârâiașe pe lângă ei. Îi auzi pe bărbați mârâind în fața ei. Își târî mai departe picioarele dureroase și pline de bășici. Ritmul de mers al lui Eduardo era teribil de dificil. Nimic nu îl oprea sau îl încetinea, iar aviatorii se chinuiau să țină pasul.

— Priviți! îl auzi ea pe unul dintre ei.

În depărtare, în fața lor, sclipeau lumini, ca o pânză de păianjen alcătuită din puncte albe răspândite în întuneric.

— Spania, zise Eduardo.

Priveliștea îi revigoră pe membrii grupului. Continuară să meargă, cu bețele răsunând înfundat și cu pași mai siguri pe măsură ce terenul devenea mai drept.

Câte ore trecuseră astfel? Cinci? Șase? Nu știa. Suficiente cât să o doară picioarele și să o taie mijlocul. Scuipa constant apă de ploaie și o ștergea din ochi, iar senzația de gol din stomac era asemenea unui animal turbat. O peliculă subțire de lumină se zări la orizont, întâi violet, apoi roz, apoi galbenă, pe măsură ce ea mergea în zigzag pe cărare. Picioarele o dureau atât de tare, încât scrâșni din dinți ca să nu strige.

În a patra noapte, Isabelle își pierduse deja orice orientare în timp și spațiu. Habar nu avea unde se aflau sau cât avea să mai dureze acea agonie.

Gândurile ei se transformaseră într-o rugă care îi umplea mintea și ținea ritmul pașilor ei dureroși. Consulatul, consulatul, consulatul.

— Opriți-vă, spuse Eduardo, ridicând mâna.

Isabelle se ciocni de MacLeish. Obrajii lui erau roșii de la frig, buzele îi crăpaseră, iar răsuflarea îi era întretăiată.

În apropiere, dincolo de o pantă înverzită, învăluită în ceață, văzu o patrulă de soldați în uniforme verzi-deschis.

Suntem în Spania, fu primul ei gând, apoi Eduardo îi împinse pe amândoi în spatele unor copaci.

Rămaseră multă vreme ascunși, apoi porniră din nou.

Multe ore mai târziu, auzi vuietul unei ape curgătoare. Când se apropiară de râu, vuietul acoperi orice altceva.

În sfârșit, Eduardo se opri și îi adună pe bărbați lângă el. Stătea într-o băltoacă de noroi, din care nu i se mai vedeau espadrilele. În spatele lui se aflau stânci cenușii de granit, pe care copaci fusiformi se înălțau sfidând gravitația. Din loc în loc, pe stâncile impunătoare, creștea câte un tufiș.

— Ne ascundem aici până la noapte, zise Eduardo. Peste muchia asta se află râul Bidassoa. Pe malul celălalt e Spania. Suntem aproape, dar aproape nu înseamnă nimic. Între râu și libertatea voastră sunt patrule cu câini. Iar soldații ăștia trag în tot ce mișcă. Nu mișcați.

Isabelle îl văzu pe Eduardo îndepărtându-se de grup. Când dispăru, ea și bărbații se ghemuiră în spatele bolovanilor uriași, la adăpostul copacilor căzuți.

Ploaia căzu ore în șir peste ei, transformând noroiul de sub ei într-o mlaștină. Tremurând, fata își duse genunchii la piept și închise ochii. Chiar reuși să adoarmă, un somn adânc și ostenit mult prea scurt.

Eduardo o trezi la miezul nopții.

Primul lucru pe care îl observă Isabelle când deschise ochii fu că ploaia încetase. Deasupra, cerul era presărat cu stele. Se ridică obosită în picioare și imediat se schimonosi de durere. Își închipuia durerea de picioare care îi chinuia pe aviatori; ea fusese suficient de norocoasă să aibă încălțări pe mărimea ei.

Porniră din nou la drum, la paza nopții, sunetul pașilor lor pierzându-se în mugetul râului.

În cele din urmă, ajunseră, între copaci, pe marginea unui defileu imens. Departe sub ei, apa se izbea și urla, spărgându-se de pereții stâncoși.

Eduardo îi adună lângă el.

— Nu putem trece înot. Ploile au transformat râul într-un monstru care ne-ar înghiți pe toți. Urmați-mă.

Merseră doi-trei kilometri de-a lungul râului, apoi Eduardo se opri din nou. Isabelle auzi un trosnet, ca niște bărci ancorate mișcate de valuri, și, din când în când un zăngănit.

La început, nu se văzu nimic. Apoi, lumina albă a lanternelor de pe malul celălalt sclipi peste apele învolburate și înspumate ale râului, scoțând la iveală un pod suspendat șubred care lega cele două laturi ale defileului. În apropiere, se afla un punct de control spaniol, cu gărzi patrulând încoace și încolo.

— Sfinte Sisoe! spuse unul dintre aviatori.

— Să mă ia naiba! îi ținu isonul altul.

Isabelle se ghemui lângă bărbați, în spatele unor tufișuri, și rămaseră nemișcați, urmărind razele lanternelor care traversau râul.

Era trecut de două dimineața, când Eduardo făcu, în sfârșit, un semn din cap. Pe cealaltă parte a defileului nu se mai vedea nicio mișcare. Dacă aveau în continuare noroc – sau dacă aveau noroc pur și simplu –, santinelele dormeau la posturi.

— Să mergem, șopti Eduardo, ridicându-i pe bărbați. Îi conduse la marginea podului – o punte mișcătoare cu margini de frânghie și platforme de

lemn, printre care se zărea, în fâșii, apa albă și repede a râului. Mai multe platforme lipseau. Podul se mișca într-o parte și în alta în vânt, cu un scâncet ascuțit.

Isabelle îi privi pe bărbați, care erau palizi ca niște fantome.

— Câte un pas pe rând, spuse Eduardo. Platformele par șubrede, dar vă vor susține greutatea. Aveți șaizeci de secunde să treceți. Ăsta e intervalul dintre razele lanternelor. Îndată ce ajungeți pe partea cealaltă, vă lăsați în genunchi și vă târâți pe sub geamul corpului de gardă.

— Ai mai făcut asta, nu? întrebă Teddy, vocea frângându-i-se când rosti aceste cuvinte.

— De multe ori, Teddy, minți Isabelle. Și dacă o fată o poate face, atunci un pilot ca tine n-ar trebui să aibă vreo problemă. Nu?

El încuviință din cap.

— Să fii sigură.

Isabelle îl urmări pe Eduardo trecând. Când ajunse pe cealaltă parte, ea îi adună pe aviatori. Îi îndrumă unul câte unul pe podul de sfoară, numărând intervale de câte șaizeci de secunde, apoi îi urmări traversând, ținându-și răsuflarea și strângând pumnii până când toți bărbații ajunseră pe malul celălalt.

În sfârșit, îi veni și ei rândul. Își dădu pe spate gluga udă, așteptând ca lumina să treacă pe lângă ea, apoi își continuă drumul. Podul părea atât de fragil și nesigur. Însă îi ținuse pe bărbați; avea să o țină și pe ea.

Strânse bine lateralele de sfoară și păși pe prima platformă. Podul se mișcă, se clătină în dreapta, apoi în stânga. Privi în jos și văzu fâșii de apă albă și furioasă la treizeci de metri dedesubt. Strânse din dinți și înaintă, pășind pe fiecare platformă până ajunse pe cealaltă parte, unde se lăsă imediat în genunchi. Lumina lanternei trecu deasupra ei. Se târî înainte, apoi pe dig, până ajunse în

tufișurile în care aviatorii stăteau ghemuiți lângă Eduardo.

Eduardo îi conduse la un dâmb ascuns și îi lăsă, în sfârșit, să doarmă.

Când soarele răsări din nou, Isabelle clipi din ochi, după ce tocmai se trezise.

— Nu-i chiar atât de rău aici, șopti Torry lângă ea.

Isabelle privi în jur cu ochi încețoșați. Se aflau într-o vâlcea, deasupra unui drum neasfaltat, ascunși după un pâlc de copaci.

Eduardo le întinse vinul. Zâmbetul lui era la fel de strălucitor ca soarele care se reflecta în ochii ei.

— Priviți, spuse el, arătând spre o tânără pe bicicletă din apropiere, în spatele ei, un oraș sclipea ivoriu în lumină; părea o ilustrație dintr-o carte pentru copii, cu turnulețe și turnuri cu ceas, și turle de biserici. Almadora vă va duce la consulatul din San Sebastián. Bun venit în Spania!

Isabelle uită instantaneu de toate greutățile prin care trecuseră ca să ajungă acolo și de spaima care îi însoțise fiecare pas.

— Mulțumesc, Eduardo.

— Data viitoare nu va fi la fel de ușor, spuse el.

— Nici de data asta nu a fost, răspunse ea.

— Nu se așteptau să facem asta. Curând, se vor aștepta.

Desigur, avea dreptate. Nu fuseseră nevoiți să se ascundă de patrulele germane sau să nu își facă mirosul simțit de câinii lor, iar santinelele spaniole erau relaxate.

— însă, când te vei întoarce cu mai mulți piloți, eu voi fi aici, promise el.

Ea încuviință recunoscătoare din cap și se întoarse spre bărbații din jurul ei, care arătau pe atât de obosiți pe cât se simțea ea.

— Haideți, pornim!

Isabelle și ceilalți merseră împleticit spre o femeie tânără, care stătea lângă o bicicletă veche și ruginită. După prezentările false, Almadora îi

conduse printr-un labirint de drumuri neasfaltate și străduțe lăturalnice; după mai mulți kilometri, se aflau în fața unei clădiri cu o arhitectură complicată, vopsită în culoarea caramelului, din Parte Viejo, zona veche din San Sebastián. Isabelle auzea în depărtare cum valurile se izbeau de țărm.

— *Merci*, îi spuse Isabelle fetei.

— *De nada*.

Isabelle ridică privirea spre ușa neagră lucioasă.

— Haideți, spuse ea, urcând treptele de piatră cu pași mari. Bătu tare în ușă, de trei ori, apoi sună. Când apăru un bărbat în costum negru, îi zise: Am venit să îl întâlnesc pe consulul britanic.

— Vă așteaptă?

— Nu.

— Mademoiselle, consulul e un bărbat ocupat…

— Am adus cu mine din Paris patru piloți RAR

Bărbatul făcu ochii mari.

MacLeish păși în față.

— Locotenent Torrance MacLeish. RAF.

Ceilalți îl urmară, prezentându-se pe rând, unul lângă altul.

Ușa se deschise. În câteva clipe, Isabelle se găsea așezată pe un scaun de piele incomod, față în față cu un bărbat cu chipul obosit, care stătea la un birou masiv. Aviatorii stăteau în picioare în poziție de drepți, în spatele ei.

— V-am adus de la Paris patru piloți prăbușiți, spuse Isabelle cu mândrie. Am luat trenul spre sud, apoi am trecut pe jos Pirineii…

— Ați *trecut pe jos*?

— Ei bine, escaladat e un cuvânt mai potrivit.

— Ați *escaladat* Pirineii din Franța până în Spania.

Se rezemă în scaun, fără să zâmbească.

— Pot să o fac din nou. Acum, că bombardamentele RAF s-au intensificat, vor fi și mai mulți piloți prăbușiți. Ca să îi salvăm, avem nevoie de ajutor financiar. Bani pentru haine,

documente și hrană. Și ceva pentru oamenii care ne vor oferi adăpost pe drum.

— Ar fi bine să sunați la MI9, spuse MacLeish. Vor plăti pentru tot ce are nevoie grupul lui Juliette.

Bărbatul scutură din cap și scoase un țâțâit.

— O *fată* conducând piloți peste Pirinei. Oare când vor înceta minunile?

MacLeish îi zâmbi lui Isabelle.

— Chiar că o minune, domnule. I-am spus același lucru.

Capitolul 20

Să ieși din Franța ocupată era dificil și periculos. Să intri din nou, cel puțin pentru o fată de douăzeci de ani, cu zâmbetul la purtător, era floare la ureche.

La doar câteva zile după sosirea ei în San Sebastián și după nenumărate întâlniri și informări, Isabelle se afla din nou în tren în drum spre Paris, așezată pe o banchetă de lemn într-un vagon de clasa a treia, singurul loc disponibil cu atât de puțin timp înainte, urmărind Valea Loarei desfășurându-se prin fața ochilor ei. Vagonul era înghețat și plin de soldați nemți vorbăreți și de francezi cu capul plecat și mâinile în poală. În geantă, avea o bucată de brânză și un măr, însă, chiar dacă murea de foame, nu își deschise geanta.

Simțea că era bătătoare la ochi în pantalonii ei maro, zdrențăroși și găuriți și în haina de lână. Obrajii îi erau bătuți de vânt și zgâriați, iar buzele îi erau crăpate și uscate. Însă adevărata schimbare era în ea însăși. Mândria pentru ceea ce realizase în Pirinei o schimbase, o maturizase. Pentru prima dată în viața ei, știa exact ce dorea să facă.

Se întâlnise cu un agent din MI9 și stabilise oficial traseul de evadare. Ea era principala lor persoană de contact, iar ei o numiseră Privighetoarea. În geantă, ascunși în căptușeală, avea o sută patruzeci de mii de franci. Suficienți cât să facă refugii și să cumpere hrană și haine pentru aviatori și pentru cei care îndrăzneau să le ofere adăpost pe drum. Își dăduse cuvântul în fața persoanei sale de contact, Ian (cu numele de cod Marți) că urma să aducă și alți aviatori. Momentul în care îi trimisese lui Paul mesajul „Privighetoarea a cântat” fusese probabil cel mai mândru din viața ei.

Era aproape ora stingerii când coborî în Paris. Orașul tremura sub cerul rece și întunecat de toamnă. Vântul bătea prin copacii desfrunziți, lovindu-se de coșurile goale de flori, umflând și fluturând marchizele.

Se abătu de la drum ca să treacă pe lângă vechiul ei apartament de pe Avenue de La Bourdonnais, iar când ajunse acolo, simți un fior de… dor, presupuse ea. Acel loc se apropia cel mai mult de un cămin pe care și-l amintea și nu păși înăuntru – și nici nu își văzuse tatăl, de luni de zile. Nu mai trecuse pe acolo de la configurarea traseului de evadare. N-ar fi fost în siguranță dacă erau văzuți împreună. Se duse, în schimb, la apartamentul mic și ponosit, care era cea mai recentă reședință a ei. O masă cu scaune desperecheate, o saltea pe podea, o cutie de gheață care nu răcea nimic. Covorul mirosea a tutun de la ultimul proprietar, iar pereții erau pătați de la apă.

La ușa de la intrare se opri și privi în jur. Strada era tăcută, întunecată. Băgă cheia în broască și o întoarse ușor. Când auzi clicul, simți pericolul. Ceva era în neregulă, nelalocul lui; o umbră acolo unde n-ar fi trebuit să fie, un clinchet de metal de la bistroul de alături, abandonat cu multe luni în urmă de proprietar.

Se întoarse încet și privi pe strada tăcută și îngropată în beznă. Camioane nevăzute erau parcate acolo, iar câteva cafenele mici și triste aruncau triunghiuri de lumină pe trotuar; în acea lucire, soldații erau doar siluete subțiri care se mișcau încoace și încolo. O atmosferă de părăsire domina cartierul cândva plin de viață.

Vizavi, un felinar se înălța stins, o fâșie ușor mai întunecată în aerul nopții din jur.

El era acolo. Știa asta, chiar dacă nu îl putea vedea.

Se duse spre scară, încet, cu simțurile încordate, pășind cu precauție. Era sigură că îi auzea respirația, aproape de ea. O urmărea. Ea știu din

instinct că o așteptase să se întoarcă, îngrijorat pentru ea.

— Gaëton, spuse ea încet, pe un ton ademenitor, încercând să îl atragă. Mă urmărești de o lună. De ce?

Nimic. Vântul din jurul ei bătea tăcut, mușcător și rece.

— Vino aici, se rugă ea, înclinând bărbia.

Tot nimic.

— Acum cine nu e pregătit? zise ea. Era dureroasă acea tăcere, însă ea o și înțelegea. Cu toate riscurile pe care și le asumau, dragostea era, probabil, alegerea cea mai periculoasă.

Sau poate se înșela, și el nu era acolo, nu fusese niciodată, nu o urmărise, nu o așteptase. Poate era doar o fată prostuță care îi ducea dorul unui bărbat care nu o dorea, o fată care stătea singură pe o stradă pustie.

Nu.

El era acolo.

•

Iarna aceea fu chiar mai rea decât cea precedentă. Un Dumnezeu furios aruncase peste Europa un cer plumburiu și zăpadă care cădea în fiecare zi. Frigul se adăuga cu cruzime la o lume deja cenușie și urâtă.

Carriveau, la fel ca multe alte orășele din Zona Ocupată, devenise o insulă a disperării, izolat de împrejurimi. Sătenii primeau informații limitate despre ceea ce se petrecea în lume, și nimeni nu avea timp să scormonească prin hârtiile de propagandă în căutarea adevărului, când supraviețuirea necesita un efort atât de mare. Tot ceea ce știau sigur era că naziștii deveniseră și mai furioși și mai răi de când americanii intraseră în război.

Într-o dimineață cenușie și înghețată de la începutul lui februarie 1942, când crengile copacilor trosneau, iar geamurile arătau ca niște ochiuri de apă înghețate și crăpate, Vianne se trezi

devreme și privi lung la tavanul dormitorului ei. O durere de cap o chinuia în spatele orbitelor ochilor. Se simțea transpirată și o durea tot corpul. Când respiră, simți cum o ard plămânii și tuși.

Să se dea jos din pat nu era o idee prea ispititoare, dar nu putea nici să moară de foame. Tot mai des în acea iarnă, cartelele lor de rație deveniseră inutile; pur și simplu nu aveau ce să cumpere cu ele, nici mâncare, nici pantofi, nici materiale, nici piele. Vianne nu mai avea lemne pentru sobă sau bani să plătească electricitatea. De vreme ce gazul devenise atât de prețios, o simplă baie devenise o povară greu de îndurat. Ea și Sophie dormeau îmbrățișate ca niște cățeluși, sub un munte de pături și cuverturi. În ultimele câteva luni, Vianne începuse să pună pe foc tot ce era de lemn prin casă și să își vândă obiectele de valoare.

Acum purta pe ea aproape toate hainele pe care le avea – pantaloni de flanel, indispensabili pe care și-i croise singură, un pulover vechi de lână, o eșarfă – și tot tremură când coborî din pat. Când tălpile ei atinseră podeaua, degerăturile o făcură să se schimonosească de durere. Luă o fustă de lână și o trase peste pantaloni. Slăbise atât de mult în iarna aceea, încât fu nevoită să o strângă în ace pe talie. Coborî scările tușind. Scotea pe gură aburi alburii care dispăreau aproape instantaneu. Trecu șchiopătând pe lângă ușa camerei de oaspeți.

Căpitanul era plecat de câteva săptămâni. Oricât de mult ura Vianne să recunoască asta, în ultima vreme absența lui devenise mai greu de suportat decât prezența. Cel puțin, când era acolo, aveau mâncare și foc în șemineu. Refuza să lase casa în frig. Vianne mânca doar foarte puțin din mâncarea pe care o aducea el – își spunea că era de datoria ei să îi fie foame –, dar ce mamă își putea lăsa copilul să sufere? Oare Vianne chiar trebuia să o înfometeze pe Sophie ca să își dovedească loialitatea față de Franța?

În beznă, încălță încă o pereche de șosete găurite peste cele două perechi pe care le avea deja în picioare. Apoi se înfășură într-o pătură și își puse mănușile pe care le lucrase recent dintr-o pătură veche de când era Sophie bebeluș.

În bucătăria pictată cu chiciură, aprinse o lampă și ieși cu ea din casă, mergând încet, respirând anevoios în timp ce urca dealul alunecos și înghețat către hambar. De două ori alunecă și căzu în iarba înghețată.

Clanța de metal a hambarului se simțea teribil de rece, chiar și prin mănușile groase. Trebui să își adune toate puterile ca să deschidă ușa. Înăuntru, lăsă jos felinarul. Gândul că trebuia să miște mașina era mai mult decât putea îndura pentru cât de slăbită era.

Trase adânc și dureros aer în piept, se pregăti sufletește și se duse la mașină. O scoase din viteză, apoi se aplecă deasupra barei de protecție și împinse cu toată forța. Mașina se mișcă în față, încet, ca și când ar fi judecat-o.

Când trapa ieși la iveală, luă lampa și coborî cu grijă scările. În lunile lungi și întunecate dintre concedierea ei și momentul în care i se terminaseră banii, vânduse obiectele de valoare ale familiei, unul câte unul: un tablou, ca să aibă cu ce hrăni iepurii și puii în timpul iernii, un serviciu de ceai de Limoges în schimbul unui sac de făină, solnițe și pipernițe de argint, pentru două găini slăbănoage.

Deschise caseta de bijuterii a lui *Maman* și privi lung la interiorul căptușit cu catifea. Nu de mult, acolo fuseseră multe bijuterii vechi cu pietre prețioase, dar și câteva piese de valoare. Cercei, o brățară de argint cu filigran, o broșă din rubine și metal mat. Doar perlele rămăseseră.

Vianne scoase o mănușă și luă perlele în palmă. Străluciră în lumină, lucioase ca pielea unei femei tinere.

Erau ultima legătură cu mama ei și cu moștenirea familiei sale.

Acum, Sophie nu avea să le mai poată purta în ziua nunții sau să le dea mai departe fiicelor ei.

— Însă va avea ce să mănânce în iarna asta, spuse Vianne. Nu era sigură dacă vocea îi pieri de durere, de tristețe sau de ușurare. Era norocoasă că avea ce să vândă.

Privi lung perlele, le simți în palmă greutatea, felul în care îi absorbeau căldura corpului. Preț de o secundă, le văzu lucind. Apoi, își trase din nou mănușa pe mână și urcă scara.

•

Mai trecură încă trei săptămâni de frig îngrozitor fără niciun semn de la Beck. Târziu, într-o dimineață de la sfârșitul lui februarie, Vianne se trezi cu o durere de cap cumplită și cu febră. Coborî din pat tușind și tremurând, ridicând încet cuvertura. Se înfășură în ea, în zadar însă. Tremura incontrolabil, chiar dacă purta pantaloni, două pulovere și trei perechi de șosete. Afară vântul urla, izbindu-se de obloane, făcând să zornăie geamul acoperit de gheață din spatele jaluzelelor.

Își făcu încet rutina de dimineață, încercând să nu respire prea adânc, ca să nu tușească. Cu picioarele degerate, care o dureau la fiecare pas, se duse să îi pregătească lui Sophie un mic dejun sărăcăcios cu terci de porumb apos. Apoi ieșiră amândouă în zăpada care cădea neîncetat.

Își târâră picioarele până în oraș, în tăcere. Ninsoarea cădea necontenit, albind drumul din fața lor, învești mântând copacii.

Biserica se afla pe un dâmb micuț de la marginea orașului, mărginită într-o parte de râu și având în spate pereții din piatră ai vechii abații.

— *Maman*, te simți bine?

Vianne se aplecase din nou. Strânse mâna fiicei sale, nesimțind altceva decât mănușă pe mănușă. Respirația îi ardea plămânii.

— Mă simt bine.

— Ar fi trebuit să mănânci ceva.

— Nu mi-era foame, răspunse Vianne.

— Ha, zise Sophie, chinuindu-se să meargă prin omătul greu.

Vianne o conduse pe Sophie în capelă. Înăuntru era suficient de cald cât să nu mai scoată aburi când respirau. Naosul se arcuia grațios în sus, ca și când ar fi fost două mâini unite pentru rugăciune, susținut de grinzi subțiri de lemn. Vitraliile ferestrelor străluceau în fragmente de culori. Cele mai multe șiruri de bănci erau pline, însă nimeni nu vorbea într-o zi atât de rece, într-o iarnă atât de grea ca aceea.

Clopotele bisericii răsunară, și în biserică se auzi ecoul, apoi ușile uriașe se închiseră, făcând să piară și ultima rază de lumină naturală ce se mai zărea prin zăpadă.

Părintele Joseph, un preot bătrân care slujise în acea biserică de când se știa Vianne, urcă în amvon.

— Azi ne vom ruga pentru bărbații noștri care nu mai sunt. Ne vom ruga ca acest război să se încheie curând… și ne vom ruga să avem puterea de a rezista în fața inamicului și de a rămâne fideli principiilor noastre.

Aceea nu era predica pe care își dorea Vianne să o audă. Venise la biserică înfruntând frigul ca să fie alinată de predica preotului din acea duminică, să fie inspirată de cuvinte precum „onoare”, „datorie” și „loialitate”. Însă în acea zi, acele idealuri păreau foarte îndepărtate. Cum să rămâi fidel idealurilor când ești bolnav, și înfrigurat, și înfometat? Cum își mai putea privi în ochi vecinii când lua mâncare de la inamic, chiar și în cantități infime? Alții erau și mai înfometați.

Era atât de adâncită în gânduri, că îi luă ceva timp până să realizeze că slujba se încheiase. Vianne se ridică, simțind un val de amețeală. Se ținu strâns de șirul de bănci ca să se susțină.

— *Maman*?

— N-am nimic.

Enoriașii, majoritatea femei, trecură pe culoarul din stânga lor. Cu toții arătau la fel de slabi și osteniți ca ea, înfășurați în straturi de lână și hârtie de ziar.

Sophie o luă de mână pe Vianne și o conduse spre ușile duble larg deschise. În prag, Vianne se opri, tremurând și tușind. Nu voia să iasă iar în lumea rece și albă de afară.

Trecu pragul (peste care o purtase Antoine în brațe după nuntă… nu, acela era pragul de la Le Jardin; era ametită) și ieși în furtuna de zăpadă. Vianne își strânse și mai bine în jurul capului și la gât șalul gros croșetat. Se aplecă în față să evite vântul, apoi își târî picioarele prin omătul ud și greu.

Când ajunse la poarta ruptă a curții ei, respira cu greutate și tușea puternic. Ocoli motocicleta acoperită de zăpadă cu atașul cu mitralieră și ajunse în livada cu copaci golași. El se întorsese, se gândi ea ametită; acum, Sophie o să mănânce…

Aproape ajunse la ușa de la intrare, când simți că se prăbușește.

— *Maman*!

Auzi vocea lui Sophie, simți spaima din ea și își spuse *O sperii*. Regreta asta, însă picioarele ei erau prea slăbite ca să o mai susțină, iar ea era obosită… atât de obosită…

În depărtare, auzi ușa deschizându-se, o auzi pe fiica ei strigând „*Herr* căpitan”, apoi auzi cizme lovind lemnul podelei.

Căzu cu putere la pământ, lovindu-se cu capul de treapta acoperită de zăpadă, și rămase întinsă acolo. *O să mă odihnesc un pic, își spuse ea, apoi mă ridic și îi pregătesc prânzul lui Sophie… dar ce să îi dau să mănânce*?

Apoi simți doar că plutește, nu, poate că zbura. Nu-și putea deschide ochii, era foarte obosită și o

durea capul, însă se simțea mișcându-se, legănată. *Antoine, tu ești? Mă ții în brațe*?

„Deschide ușa”, se auzi un glas, apoi un scârțâit de lemn pe lemn, apoi „o să-i scot haina. Sophie, du-te după *madame* de Champlain”.

Vianne simți cum era întinsă pe ceva moale. Un pat.

Își umezi buzele uscate și crăpate și încercă să deschidă ochii. Pentru asta, fu nevoie de un efort considerabil și de două încercări. Când, în sfârșit, reuși, vederea îi era încețoșată.

Căpitanul Beck stătea lângă ea pe patul ei, în dormitorul ei. O ținea de mână și era aplecat peste ea, cu fața aproape de a ei.

— *Madame*?

Îi simțea respirația caldă pe obraz.

— Vianne! spuse Rachel, intrând în fugă în cameră.

Căpitanul Beck se ridică instantaneu.

— A leșinat în zăpadă, *madame*, și și-a spart capul de treaptă. Am adus-o în brațe aici.

— Vă sunt recunoscătoare, spuse Rachel, încuviințând din cap. Voi avea eu grijă de ea acum, *Herr* căpitan.

Beck rămase nemișcat.

— Nu mănâncă, spuse el apăsat. Îi dă toată mâncarea lui Sophie. Am văzut-o.

— Asta înseamnă să fii mamă în război, *Herr* căpitan. Acum… vă rog să mă iertați…

Trecu pe lângă el și se așeză pe pat lângă Vianne. El mai rămase acolo o clipă, cu o expresie agitată, apoi ieși din cameră.

— Așa deci, îi dai ei totul, spuse Rachel încet, mângâind părul ud al lui Vianne.

— Ce altceva aș putea să fac? zise Vianne.

— Să nu mori, răspunse Rachel. Sophie are nevoie de tine.

Vianne oftă și închise ochii. Adormi și dormi un somn profund, în care visă că stătea întinsă pe o suprafață moale care era un câmp negru nesfârșit,

ce o înconjura din toate părțile. Auzea voci chemând-o din întuneric, le auzea apropiindu-se de ea, însă nu dorea să se miște; se mulțumi să doarmă și să tot doarmă. Când se trezi, stătea pe canapeaua din camera de zi, aproape de focul care ardea în șemineu.

Se ridică încet, simțindu-se slăbită și nesigură.

— Sophie?

Ușa camerei de oaspeți se deschise, iar căpitanul Beck își făcu apariția. Era îmbrăcat în pijamale de flanel și un pulover de lână și era încălțat în bocanci.

— *Bonsoir, madame*! spuse el zâmbind. Mă bucur că sunteți iar printre noi.

Ea purta pantalonii de flanel, două pulovere, șosete și o căciulă croșetată. Cine o îmbrăcase?

— Cât am dormit?

— Doar o zi.

El trecu pe lângă ea și se duse în bucătărie. Se întoarse după câteva clipe cu o cană de *café au lait* aburind, o felie de brânză cu mucegai albastru, o bucată de șuncă și pâine. Lăsă mâncarea pe masa de lângă ea, fără să spună nimic.

Ea o privi, cu stomacul chiorăindu-i dureros. Apoi ridică ochii spre căpitan.

— V-ați lovit la cap și ați fi putut să muriți.

Vianne își atinse fruntea și își pipăi cucuiul.

— Ce se va întâmpla cu Sophie dacă muriți? întrebă el. V-ați gândit la asta?

Se îndreptă spre ea.

— Ați fost plecat atât de mult timp. Nu a fost suficientă mâncare pentru amândouă.

— Mâncați, o îndemnă el, cu ochii ațintiți asupra ei.

Vianne nu dori să se uite în altă parte. Ușurarea provocată de întoarcerea lui îi dădea un sentiment de rușine. Când în sfârșit privi într-o parte, văzu mâncarea.

Întinse mâna și luă farfuria, aducând-o spre ea. Mirosul sărat și afumat de șuncă, amestecat cu

aroma ușor mucegăită a brânzei, o intoxica, îi umbrea intențiile cele mai bune, o seducea atât de puternic, încât nici nu mai avu de ales.

•

La începutul lui martie, primăvara încă părea foarte departe. Cu o noapte în urmă, Aliații bombardaseră fabrica Renault din Boulogne-Billancourt, ucigând sute de oameni în suburbia de la periferia Parisului. Asta îi făcuse pe parizieni, inclusiv pe Isabelle, nervoși și iritabili. Americanii intraseră în război și își făceau din plin simțită prezența; raidurile aeriene deja deveniseră ceva obișnuit.

În seara aceea rece și ploioasă, Isabelle pedala pe bicicletă pe un drum de țară noroios și desfundat, pe o ceață densă. Ploaia îi lipea părul de față și îi îngreuna vederea. În ceață, sunetele se amplificau; țipătul unui fazan deranjat de sunetul înfundat al roților ei prin noroi, bâzâitul aproape constant al avioanelor deasupra, mugetul vitelor pe un câmp pe care nu îl putea vedea. O glugă de lână era singura ei protecție.

Ca și când ar fi fost trasă cu creionul pe hârtie de o mână nesigură, linia de demarcație apăru în raza ei vizuală. Zări sârma ghimpată întinsă de o parte și de alta a porții în alb și negru a punctului de control. Lângă ea, o santinelă germană stătea pe un scaun, cu pușca în poală. Când se apropie Isabelle, se ridică în picioare și îndreptă arma spre ea.

— *Halt*!

Fata încetini; roțile rămaseră înțepenite în noroi, iar ea aproape zbură din șa. Coborî de pe bicicletă în mocirlă. Cinci sute de franci în bancnote se aflau în căptușeala hainei sale, împreună cu un set de acte de identitate false pentru un aviator ascuns într-un refugiu din apropiere.

Ea îi zâmbi neamțului, apoi merse spre el pe lângă bicicletă, călcând înfundat prin mocirlă.

— Actele, spuse el.

Ea îi întinse documentele falsificate pe numele Juliette.

El le privi aproape dezinteresat. Fata își dădu seama că neamțul nu prea era fericit să aibă în pază o asemenea graniță tăcută în ploaie.

— Treci, spuse el pe un ton plictisit.

Ea băgă la loc actele în buzunar și urcă din nou pe bicicletă, pedalând cât putea de repede pe drumul ud.

O oră și jumătate mai târziu, ajunse la marginea orășelului Brantôme. Aici, în Zona Liberă, nu existau soldați nemți, însă, în ultima vreme, polițiștii francezi se dovediseră la fel de periculoși precum naziștii, așa că rămase precaută.

Timp de secole, orășelul Brantôme fusese considerat un loc sacru, care putea să vindece trupul și să lumineze sufletul. După ce Marea Ciumă și Războiul de o sută de ani făcuseră ravagii în zona rurală, călugării benedictini dăinuiseră o abație uriașă din piatră, străjuită de stânci semețe pe o parte și de râul Dronne pe cealaltă.

Vizavi de peșterile de la ieșirea din oraș se afla unul dintre cele mai noi refugii: o încăpere secretă ascunsă într-o moară abandonată, construită pe un petic de pământ între peșteri și râu. Vechea moară se învârtea într-un ritm constant, cu gălețile și roata acoperite cu mușchi. Ferestrele erau acoperite cu scânduri, iar pe zidurile de piatră erau pictate inscripții antigermane.

Isabelle se opri în stradă și privi în ambele direcții, să se asigure că nu era văzută. Nu era nimeni în preajmă. Își legă bicicleta de un copac de la marginea orașului, apoi traversă strada și se aplecă spre ușa pivniței, pe care o deschise încet. Toate ușile morii erau blocate cu scânduri; acela era singurul mod de a intra.

Cobori în pivnița întunecată cu miros de mucegai și se întinse după lampa cu gaz pe care o avea acolo pe un raft. O aprinse și merse prin

pasajul secret care în trecut le oferea călugărilor benedictini o cale de scăpare din calea așa-zișilor barbari. Scări înguste și abrupte duceau spre bucătărie. Deschise ușa și se strecură în camera prăfuită, acoperită cu păienjeniș, apoi continuă să urce scările până la camera secretă de zece metri pe zece, construită în spatele uneia dintre vechile cămări.

— A venit! Perkins, ridică-te.

În cămăruță luminată de o singură lumânare, doi bărbați se ridicară în picioare, în poziție de drepți. Amândoi erau îmbrăcați în straie de țărani francezi, care nu li se potriveau.

— Căpitan Ed Perkins, domnișoară, spuse cel mai masiv dintre cei doi bărbați. Iar mocofanul ăsta este Ian Trufford, sau ceva de genul. E galez. Eu sunt yankeu. Amândoi suntem al naibii de fericiți să te vedem. Aproape că am înnebunit în spațiul ăsta minuscul.

— Aproape? întrebă ea.

Apa picura din pelerina ei cu glugă, formând o băltoacă la picioarele ei. Nu-și dorea decât să se cuibărească în sacul ei de dormit și să se culce, însă, înainte, avea treburi de rezolvat.

— Perkins, zici.

— Da, domnișoară.

— De unde ești?

— Bend, Oregon, domnișoară. Tatăl meu e instalator, iar mama face cea mai bună plăcintă cu mere din patru state.

— Și cum e vremea în Bend acum?

— Ce lună e? Jumătatea lui martie? Păi, e frig. Nu cred că mai ninge, dar nici însorit nu e.

Ea își înclină capul într-o parte și în alta, ca să alunge durerea din umeri. Mersul pe bicicletă, întinsul pe jos și dormitul pe podea își spuneau cuvântul.

Îi interogă pe cei doi până când fu sigură de identitatea pe care o pretindeau – doi aviatori prăbușiți, care așteptaseră săptămâni întregi o

șansă să plece din Franța. Când, în sfârșit, se convinse, își deschise rucsacul și scoase cina. Toți trei se așezară pe podea, pe o carpetă zdrențăroasă și roasă de șoareci, ținând lumânarea în mijloc. Ea scoase o baghetă, o bucată de Camembert și o sticlă cu vin, pe care și-o pasară de la unul la altul.

Yankeul, Perkins, vorbi aproape neîncetat, în timp ce galezul mestecă în tăcere, refuzând politicos vinul.

— Trebuie să ai un soț care e îngrijorat pentru tine, spuse Perkins, în timp ce ea își închidea rucsacul.

Fata zâmbi. Asta devenise deja o întrebare obișnuită, mai ales din partea bărbaților de vârsta ei.

— Iar tu trebuie să ai o soție care așteaptă vești de la tine, răspunse ea.

Asta spunea întotdeauna. Le amintea clar și răspicat.

— Nu, răspunse Perkins. N-am. Fetele nu fac coadă pentru unul ca mine. Iar acum…

— Acum ce? întrebă ea, încruntându-se.

— Știu că nu e tocmai un gând eroic, însă pot să ies din casa asta blocată cu scânduri într-un oraș al cărui nenorocit de nume nu pot să-l pronunț și să fiu împușcat de un tip cu care n-am nimic. Aș putea să mor încercând să traversez pe bicicletă dealurile voastre…

— Munți.

— Aș putea să sfârșesc împușcat, în timp ce trec în Spania, de spanioli *sau* de naziști. La dracu', aș putea chiar să mor înghețat în blestematele voastre de dealuri.

— Munți, repetă ea, țintuindu-l cu privirea. Nu se va întâmpla asta.

Ian oftă.

— Vezi, Perkins. Fătuca asta o să ne salveze. Galezul îi aruncă un zâmbet obosit. Mă bucur că ești aici, domnișoară. Flăcăul ăsta m-a scos din minți cu vorbăria lui.

— Lasă-l să pălăvrăgească, Ian. Mâine pe vremea asta, veți avea nevoie de toate forțele ca să puteți respira.

— Pe dealuri? întrebă Perkins, făcând ochii mari.

— *Oui*, răspunse ea, zâmbind. Pe dealuri.

Americani. Nu ascultau niciodată.

•

La sfârșitul lui mai, primăvara readuse viața, culoarea și căldura pe Valea Loarei. Vianne își găsi liniștea în grădina ei. În acea zi, în timp ce smulgea buruienile și planta legume, o caravană de camioane, soldați și mașini Mercedes-Benz trecură pe lângă Le Jardin. În cele cinci luni de când americanii intraseră în război, naziștii renunțară la politețea prefăcută. Erau mereu ocupați, mărșăluind și adunându-se la depozitul de muniții. Gestapoul și SS-ul mișunau peste tot, căutând sabotori și oponenți. Pentru nimic erai catalogat drept terorist – era de ajuns doar o acuzație șoptită. Zgomotul avioanelor pe deasupra era aproape constant. La fel și bombardamentele.

De câte ori în acea primăvară veniseră oamenii, șovăind, lângă Vianne în timp ce stătea la coadă să cumpere mâncare sau mergea prin oraș ori aștepta la poștă, întrebând-o de ultimele transmisiuni de la BBC?

Nu am radio. Nu avem voie cu așa ceva era întotdeauna răspunsul ei, de altfel adevărat. Însă, de câte ori i se adresa acea întrebare, simțea un fior de spaimă. Învățaseră un cuvânt nou: *les collabos*. Colaboratorii. Francezi, bărbați și femei, care făceau treaba murdară a naziștilor, care își spionau prietenii și vecinii și apoi raportau inamicului, anunțând fiecare infracțiune, reală sau imaginată. În baza acelor declarații, oamenii începuseră să fie arestați pentru mărunțișuri, și mulți dintre cei arestați, care fuseseră duși în biroul comandantului, nu mai erau văzuți vreodată.

— *Madame Mauriac*! Sarah alergă în curte prin poarta ruptă. Părea fragilă și prea slabă, cu pielea atât de albă, încât i se vedeau prin ea vasele de sânge. Trebuie să o ajutați pe *Maman*.

Vianne se rezemă pe călcâie și își fixă pălăria de paie pe cap.

— Ce s-a întâmplat? A primit vești de la Marc?

— Madame, nu știu ce s-a întâmplat. *Maman* nu spune. Când i-am zis că lui Ari îi e foame și trebuie schimbat, a ridicat din umeri și a spus „Ce contează?" E în curte și se holbează la gherghef.

Vianne se ridică și își scoase mănușile de grădinărit, pe care le băgă într-un buzunar al salopetei de dril.

— Merg să văd ce face. Cheam-o pe Sophie și mergem toate.

În timp ce Sarah era în casă, Vianne își spălă mâinile și fața la pompa de afară și își scoase pălăria, apoi își legă o bentiță în jurul capului. Îndată ce veniră fetele, Vianne își duse uneltele de grădinărit în hambar și se îndreptară împreună spre casa vecină.

Când Vianne deschise ușa, îl găsi pe Ari, atunci în vârstă de trei ani, dormind pe covor. Îl luă în brațe, îl sărută pe obraz și se întoarse spre fete.

— Ce-ar fi să mergeți să vă jucați în camera lui Sarah?

Ridică jaluzelele care acopereau fereastra și o văzu pe Rachel stând singură în curte.

— *Maman* e bine? întrebă Sarah.

Vianne încuviință din cap absent.

— Mergeți.

După ce fetele dispărură în camera alăturată, îl duse pe Ari în camera lui Rachel și îl așeză în pătuț. Nu îl mai înveli, era o zi prea caldă.

Afară, Rachel ședea pe scaunul ei de lemn preferat, sub castan. La picioarele ei era coșul de cusut. Purta o salopetă kaki-închis și un turban cu imprimeu. Fuma o țigară mică și maro, rulată

manual. Lângă ea se aflau o sticlă de coniac și un pahar gol de cafea.

— Rach?

— Văd că Sarah s-a dus după întăriri.

Vianne se duse lângă Rachel. Puse o mână pe umărul prietenei sale și o simți tremurând.

— E vorba de Marc?

Rachel scutură din cap, negând.

— Slavă Cerului!

Rachel întinse mâna lângă ea după sticla de coniac și își turnă un pahar. Bău cu poftă, goli paharul, apoi îl puse pe masă.

— Au aprobat un statut nou, spuse ea într-un târziu. Își desfăcu încet mâna stângă și scoase la iveală bucăți mototolite de material galben, tăiate în formă de stea. Pe fiecare era scris cu negru cuvântul JUIF (evreu). Trebuie să purtăm astea, spuse Rachel. Trebuie să le coasem pe haine, pe cele trei piese de îmbrăcăminte pe care avem voie să le purtăm, și să le avem tot timpul în public. A trebuit să le cumpăr cu cartela mea de rație. Poate că n-ar fi trebuit să mă înregistrez. Dacă nu le purtăm, riscăm „sancțiuni severe”. Orice ar însemna asta.

Vianne se așeză pe scaunul de lângă ea.

— Dar…

— Ai văzut afișele din oraș, în care noi, evreii, suntem înfățișați ca o plagă care trebuie îndepărtată și ca niște lacomi de bani care vor să ia totul? Eu pot îndura, dar… cum o să fie cu Sarah? O să se simtă prea rușinată… e destul de greu să ai unsprezece ani chiar și fără așa ceva, Vianne.

— Nu o face.

— Dacă te prind că nu o porți, te arestează imediat. Și știu de mine. M-am înregistrat. Și mai e… Beck. Știe că sunt evreică.

În tăcerea care urmă, Vianne știu că amândouă se gândeau la arestările care aveau loc în Carriveau, la oamenii care „dispăreau”.

— Ai putea să mergi în Zona Liberă, spuse Vianne încet. E la doar șase kilometri distanță.

— Un evreu nu poate primi *Ausweis*, și dacă mă prind…

Vianne încuviință din cap. Avea dreptate; era periculos să fugi, mai ales cu copii. Dacă Rachel era prinsă trecând frontiera fără *Ausweis*, era arestată. Sau executată.

— Mi-e teamă, spuse Rachel.

Vianne prinse mâna prietenei sale. Se priviră lung. Vianne se strădui să spună ceva, să îi ofere o rază de speranță, însă nu găsi nimic de spus.

— O să fie și mai rău.

Vianne era de aceeași părere.

— *Maman*?

Sarah veni în curte, ținând-o pe Sophie de mână. Fetele păreau înspăimântate și nedumerite. Știau cât de îngrozitoare era situația în ultima vreme și amândouă învățaseră o teamă nouă. Lui Vianne i se rupea inima să vadă cât de mult le schimbase deja războiul pe cele două fete. Cu doar trei ani în urmă, fuseseră copii obișnuiți, care râdeau, se jucau și își sfidau mamele ca să se distreze. Acum înaintau cu precauție, ca și când sub picioarele lor ar fi fost îngropate bombe. Amândouă erau slabe, iar din cauza malnutriției, pubertatea nu se instala. Părul negru al lui Sarah era încă lung, însă începuse să tragă de el în somn, așa că, din loc în loc, îi apăruseră goluri pe scalp; iar Sophie nu mergea nicăieri fără Bébé. Bietul animal de pluș roz începea să își lase umplutura prin toată casa.

— Haideți, spuse Rachel. Veniți aici.

Fetele înaintară, ținându-se atât de strâns de mână, încât păreau lipite una de alta. Și, într-un fel, chiar așa și erau, la fel cum erau Rachel și Vianne, unite de o prietenie atât de puternică, încât părea să fie ultimul lucru în care mai puteau să creadă. Sarah se așeză pe scaun lângă Rachel, iar Sophie îi dădu drumul, în sfârșit, prietenei sale. Se duse lângă Vianne și rămase în picioare.

Rachel se uită la Vianne, iar în schimbul lor de priviri se citi tristețea. Cum să le spună astfel de lucruri copiilor?

— Stelele astea galbene, spuse Rachel, deschizând pumnul și scoțând la iveală floricica urâtă din material mototolit, cu scrisul ei negru. Acum trebuie să le purtăm tot timpul pe haine.

Sarah se încruntă.

— Dar… de ce?

— Suntem evreice, răspunse Rachel. Și ne mândrim cu asta. Să nu uiți cât de mândre suntem de asta, chiar dacă oamenii…

— Naziștii, spuse Vianne, pe un ton mai tăios decât intenționase.

— Naziștii, continuă Rachel, vor să ne facă să ne fie… rușine cu asta.

— Vor râde oamenii de mine? întrebă Sarah, făcând ochii mari.

— Voi purta și eu una, anunță Sophie.

Sarah păru emoționant de încrezătoare la acea idee.

Rachel își luă fiica de mână.

— Nu, draga mea. Acesta este singurul lucru pe care tu și prietena ta cea mai bună nu îl puteți face împreună.

Vianne observă spaima, stânjeneala și nedumerirea lui Sarah. Își dădea silința să fie o fată cuminte, zâmbitoare și puternică, în ciuda lacrimilor care îi străluceau în ochi.

— *Oui*, spuse ea în cele din urmă.

Fu cel mai trist sunet pe care îl auzise Vianne în aproape trei ani de amărăciune.

Capitolul 21

Pe Valea Loarei, vara se dovedi pe atât de toridă pe cât fusese de rece iarna. Vianne și-ar fi dorit să deschidă fereastra dormitorului ei să lase aerul să intre, însă nicio adiere nu se simțea în acea noapte fierbinte de sfârșit de iunie. Își îndepărtă părul umed de pe față și se lăsă pe scaunul de lângă pat.

Sophie scoase un scâncet, în care Vianne deslușI un „*Maman*" înăbușit, stins. Înmuie cârpa în castronul cu apă pe care îl pusese pe singura noptieră care mai rămăsese. Apa era caldă, ca toate celelalte lucruri din camera aceea de la etaj. Stoarse cârpa deasupra castronului și privi cum apa se scurse înapoi în castron. Apoi așeză cârpa umedă pe fruntea fiicei sale.

Sophie mormăi ceva de neînțeles și începu să se zbată.

Vianne o ținu în loc, șoptindu-i vorbe de alint în ureche, simțindu-i fierbințeala pe buze.

— Sophie, spuse ea, iar numele părea o rugăciune fără început și fără sfârșit. Sunt aici.

Repetă asta până când Sophie se liniști din nou.

Febra i se înrăutățea. De zile întregi, Sophie se simțea slăbită, avea dureri și nu era în apele ei. La început, Vianne crezuse că fusese doar o scuză ca să evite responsabilitățile pe care și le împărțeau: grădinărit, spălat de rufe, făcut conserve, cusut. Vianne încerca întotdeauna să facă mai mult, să aibă mai multe puse la punct. Chiar și acum, în toiul verii, își făcea griji pentru iarna care urma.

Însă acea dimineață îi arătase lui Vianne adevărul (și o făcuse să se simtă o mamă îngrozitoare pentru că nu observase de la bun început): Sophie era bolnavă, chiar foarte bolnavă. Toată ziua avusese febră, iar temperatura îi creștea.

Nu putuse să o scadă nici măcar cu apa de care trupul ei avea nevoie cu atâta disperare.

— Ce zici de niște limonadă? întrebă ea.

Niciun răspuns.

Vianne se aplecă și sărută obrazul fierbinte al lui Sophie.

Băgă din nou cârpa în castronul plin cu apă și coborî la parter. Pe masa din camera de zi, o cutie goală aștepta să fie umplută – cel mai recent pachet pentru Antoine. Începuse să îl pregătească în urmă cu o zi și l-ar fi terminat dacă starea lui Sophie nu s-ar fi înrăutățit.

Aproape ajunsese la bucătărie, când o auzi pe fiica ei urlând.

Vianne urcă scările alergând.

— *Maman*, mormăi Sophie, tușind.

Era un sunet teribil, ca un huruit. Se zvârcolea în pat, trăgând de pături ca să le înlăture. Vianne încercă să își liniștească fiica, însă Sophie era ca o pisică sălbatică, răsucindu-se, urlând și tușind.

De-ar fi avut niște clorodină de-a doctorului Collis Browne. Avea efecte miraculoase asupra tusei, însă nu-i mai rămăsese niciun pic.

— Va fi bine, Soph. *Maman* e aici, spuse Vianne, încercând să o aline, însă cuvintele ei nu avură niciun efect.

Beck apăru lângă ea. Știa că ar fi trebuit să fie furioasă că el era acolo, acolo, în camera ei, însă era prea obosită și speriată ca să se mintă singură.

— Nu știu cum să o ajut. Nu mai există aspirină sau antibiotice de vânzare, indiferent de preț.

— Nici măcar pentru perle?

Îl privi surprinsă.

— Știi că am vândut perlele lui *Maman*?

— Locuiesc cu tine. Se opri. E treaba mea să știu ce faci.

La asta nu știu cum să răspundă.

El o privi pe Sophie.

— A tușit toată noaptea. Am auzit-o.

Sophie rămăsese nemișcată, terifiată.

— Se va face bine.

Scoase din buzunar o sticluță cu antibiotic.

— Poftim.

Ea îl privi. Oare exagera dacă în acel moment credea că îi salva viața fiicei sale? Sau el *dorea* ca ea să creadă asta? Avea o explicație logică ca să accepte mâncare de la el; la urma urmei, și el trebuia să mănânce, iar treaba ei era să-i gătească.

Aceea era pur și simplu o favoare, care sigur avea un preț.

— Ia-o, spuse el cu blândețe.

Ea luă sticla și, preț de o clipă, amândoi o țineau. Îi simți degetele atingându-le pe ale ei.

Se priviră lung și între ei trecură o întrebare și un răspuns.

— Mulțumesc, spuse ea.

— Cu mare plăcere.

•

— Domnule, Privighetoarea e aici.

Consulul britanic încuviință din cap.

— Spune-i să intre.

Isabelle intră în biroul întunecat, lambrisat cu lemn de mahon, de la capătul culoarului bogat ornamentat. Bărbatul de la birou se ridică înainte ca ea să ajungă la el.

— Îmi pare bine să te revăd.

Ea se așeză în fotoliul de piele incomod și luă paharul de coniac pe care i-l oferise. Ultima traversare a Pirineilor fusese dificilă, în ciuda vremii perfecte de iulie. Unul dintre aviatorii americani nu acceptase să urmeze ordinele unei „fete” și plecase de capul lui. Primiseră vestea că fusese arestat de spanioli.

— Yankei, spuse ea, scuturând din cap.

Nu mai era nimic de adăugat. Ea și persoana ei de contact, Ian, cu numele de cod Marți, lucraseră împreună încă de la începutul traseului de evadare Privighetoarea. Cu ajutor din partea rețelei lui Paul, pregătiseră multe refugii în toată Franța și un grup de partizani gata să-și dea viața ca să îi ajute

pe aviatori să ajungă acasă. Francezii, bărbați și femei, priveau cu atenție cerul nocturn, ca să zărească avioane prăbușindu-se și parașute care coborau. Cercetau străzile, priveau în umbre, căutau prin hambare, după soldați aliați ascunși. Odată ce se întorceau în Anglia, piloții nu mai puteau zbura în misiuni, deoarece aveau informații despre rețea, însă îșI pregăteau colegii pentru ce era mai rău; îi învățau tehnici prin care să ocolească inamicul, le spuneau cum să găsească ajutor și le dădeau franci în bancnote, busole și fotografii pentru documente false.

Isabelle sorbi din coniac. Învățase din experiență să bea alcool cu precauție după o traversare. De obicei era mai deshidratată decât credea, mai ales în arșița verii.

Ian împinse un plic către ea. Fata îl luă, numără bancnotele din el și strecură banii într-un buzunar.

— Isabelle, în ultimele opt luni ne-ai adus optzeci și șapte de aviatori, spuse el, apoi se așeză. Doar în încăperea aceea, când erau numai ei doi, îi folosea numele adevărat. În toată corespondența oficială cu MI9, ea era Privighetoarea. Pentru ceilalți angajați ai consulatului și în Marea Britanie, era Juliette Gervaise. Cred că ar trebui să o iei mai încet.

— Să o iau mai încet?

— Isabelle, nemții caută Privighetoarea.

— Știu asta deja, Ian.

— Încearcă să se infiltreze în traseul tău de evadare. Sunt naziști care se dau drept aviatori prăbușiți. Dacă îl iei pe unul dintre ei…

— Suntem atenți, Ian. Știi asta. Îl interoghez eu însămi pe fiecare dintre ei. Iar rețeaua din Paris e neobosită.

— Caută Privighetoarea. Dacă te găsesc…

— Nu mă vor găsi.

Se ridică în picioare.

Se ridică și el, privind-o.

— Ai grijă, Isabelle.

— Întotdeauna am.

Veni de partea cealaltă a biroului, o luă de braț și o conduse afară din clădire.

Ea își acordă o clipă de răgaz ca să se bucure de frumusețea peisajului marin din San Sebastián, să se plimbe pe aleea de deasupra valurilor albe care se ciocneau de țărm dedesubt și să admire clădirile pe care nu existau svastici, însă astfel de momente care îi aminteau de o viață obișnuită erau un lux pe care nu și-l putea permite prea mult timp. Îi trimise prin curier lui Paul următorul mesaj:

Dragă unchiule.

Sper că ești bine.

Eu sunt în locul nostru preferat de lângă mare.

Prietenii noștri au ajuns în siguranță.

Mâine o voi vizita pe Grandmère la Paris la ora trei.

Cu dragoste.

Juliette

Se întoarse la Paris pe un traseu ocolit; se opri la toate refugiile – în Carriveau, Brantôme, Pau și Poitiers – și își plăti ajutoarele. Hrana și îmbrăcămintea pentru aviatorii din ascunzători erau o treabă dificilă și, pentru că toți bărbații, femeile și copiii (dar cel mai mult femeile) care menținеau traseul de evadare făceau acest lucru riscându-și viața, membrii rețelei se străduiau ca măcar aceștia să nu treacă și prin probleme financiare.

De câte ori mergea pe străzile din Carriveau (ascunsă sub pelerină și glugă), se gândea la sora ei. În ultima vreme, începuse să le ducă dorul lui Vianne și lui Sophie. Amintirile nopților în care jucaseră Belote sau dame lângă foc, când Vianne o învăța (sau mai degrabă încercând să o învețe) pe Isabelle să croșeteze și râsul lui Sophie căpătase o nuanță plină de căldură. Uneori, își închipuia că

Vianne îi oferise lui Isabelle o opțiune pe care la momentul respectiv ea nu o văzuse: un cămin.

Dar era prea târziu pentru toate astea. Isabelle nu putea risca să o pună pe Vianne în pericol apărând la Le Jardin. Cu siguranță, Beck ar fi întrebat-o ce făcuse la Paris atâta timp. Și poate curiozitatea îl făcea să verifice.

La Paris, coborî din tren în mijlocul unei mulțimi de oameni cu priviri cenușii și haine închise la culoare, care păreau scoși dintr-un tablou de Edvard Munch. În timp ce trecea pe lângă Domul strălucitor al Invalizilor, o ceață ușoară acoperi străzile, trăgând culoarea din copaci. Majoritatea cafenelelor erau închise, cu scaunele și mesele îndesate sub paravane de pânză zdrențuite. Peste drum se afla apartamentul care de o lună era casa ei, o mansardă mică, întunecată, singuratică și murdară, ascunsă deasupra unei afumători de mezeluri abandonate. Pereții încă miroseau vag a carne de porc și condimente.

Auzi pe cineva strigând *Halt*! apoi fluierături stridente; oameni urlând. Mai mulți soldați ai Wehrmachtului, însoțiți de polițiști francezi, încercuiră un grup mic de oameni care căzură imediat în genunchi și ridicară brațele. Văzu stele galbene pe pieptul acestora.

Isabelle încetini.

Anouk apăru lângă ea și o luă pe Isabelle de braț.

— *Bonjour*! spuse ea, pe un ton atât de vioi, încât Isabelle se gândi că erau urmărite. Sau cel puțin că Anouk era îngrijorată de asta.

— După felul în care apari și dispari, ești ca un personaj din benzile desenate americane. Poate Umbra.

Anouk zâmbi.

— Și cum ți-a fost ultima vacanță la munte?

— Neinteresantă.

Anouk se aplecă spre ea.

— Am auzit că se pune la cale ceva. Nemții recrutează femei pentru muncă de birou duminică noaptea. Salariu dublu. Totul foarte secret.

Isabelle scoase cu grijă plicul plin de bancnote din buzunar și i-l dădu lui Anouk, care îl băgă în geanta deschisă.

— Muncă de noapte? De birou?

— Paul ți-a obținut un post acolo, zise Anouk. Începi la ora nouă. Când termini, du-te la apartamentul tatălui tău. Te va aștepta el acolo.

— *Oui*.

— Poate fi periculos.

Isabelle ridică din umeri.

— Ce nu e?

•

În noaptea aceea, Isabelle merse pe jos până la prefectură. Caldarâmul zumzăia de la sunetul vehiculelor care treceau în apropiere. O mulțime de vehicule.

— Hei, tu!

Isabelle se opri. Zâmbi.

Un neamț veni spre ea cu pușca pregătită. Privirea îi căzu pe pieptul ei, căutând o stea galbenă.

— Muncesc în noaptea asta, spuse ea, arătând spre clădirea prefecturii din fața ei.

Cu toate că ferestrele erau acoperite, locul era aglomerat. Era plin de ofițeri germani ai Wehrmachtului și de jandarmi francezi, care intrau și ieșeau din clădire, lucru ciudat la o asemenea oră târzie. În curte se afla un șir lung de autobuze parcate de la un capăt la altul. Șoferii erau adunați în grup, fumând și vorbind.

Polițistul înclină capul.

— Mergi.

Isabelle își strânse gulerul hainei de un maro șters. Chiar dacă afară era cald, nu voia să atragă atenția asupra ei în noaptea aceea. Una dintre cele mai bune metode de a se face nevăzută era să se îmbrace ca o pitulice – maro, foarte mult maro. Își

acoperise părul blond cu o eșarfă neagră, legată ca un turban cu un nod mare în față, și nu folosise cosmetice, nici măcar ruj.

Cu capul plecat, trecu printr-o mulțime de bărbați în uniforma poliției franceze. Se opri doar când intră în clădire.

Era un spațiu uriaș, cu scări pe ambele laturi și uși de birouri la distanță de câțiva metri una de alta, însă în noaptea aceea arăta ca un atelier, cu sute de femei așezate la birourile înghesuite unele în altele. Telefoanele zbârnâiau neîncetat, iar ofițerii francezi de poliție mișunau grăbiți.

— Ești aici să ajuți la sortat? întrebă un jandarm francez obosit de la biroul de lângă cea mai apropiată ușă.

— *Oui*.

— O să-ți găsesc un loc. Vino cu mine.

O conduse în încăpere.

Birourile erau atât de apropiate, încât Isabelle trebui să se întoarcă într-o parte ca să încapă în spațiul îngust până la biroul gol indicat de jandarm. Când se așeză, se trezi cot în cot cu femeile din dreapta și din stânga ei. Pe tot biroul se aflau cutii cu cartele.

Deschise prima cutie și văzu teancul de cartele din interior. O scoase pe prima și citi.

STERNHOLZ, ISSAC
Avenue Rast nr. 12
Arondismentul 4
Sabotier (pantofar)

În continuare, pe listă se aflau soția și copiii lui.

— Trebuie să îi separi pe evreii născuți în altă țară, spuse jandarmul, care o urmase fără ca ea să-l observe.

— Poftim? spuse ea, scoțând altă cartelă. Pe ea scria „Berr, Simone”.

— Cutia de acolo. Cea goală. Separă-i pe evreii născuți în Franța de cei născuți în altă parte. Ne

interesează doar evreii născuți în altă țară. Bărbați, femei și copii.

— De ce?

— Sunt evrei. Cui îi pasă? Acum treci la treabă.

Isabelle se întoarse în scaun. Avea în față sute de cartele, iar în încăpere se aflau cel puțin o sută de femei. Anvergura acelei operațiuni era imposibil de înțeles. Oare ce putea să însemne?

— De când ești aici? o întrebă pe femeia de lângă ea.

— De câteva zile bune, răspunse femeia, deschizând altă cutie. Pentru prima dată în luni de zile, azi-noapte copiilor mei nu le-a fost foame.

— Ce facem aici?

Femeia ridică din umeri.

— I-am auzit vorbind despre o operațiune, „Vânt de Primăvară”.

— Și ce înseamnă asta?

— Nu vreau să știu.

Isabelle răsfoi cartelele din cutie. Se opri la una aproape de capăt.

LÉVY, PAUL
Rue Blandine nr. 61, apt. C
Arondismentul 7
Profesor de literatură

Se ridică în picioare atât de repede, încât se lovi de femeia de lângă ea, care înjură că fusese întreruptă. Cartelele de pe biroul ei alunecară în cascadă pe podea. Isabelle se lăsă imediat în genunchi și le adună, îndrăznind să bage cartela lui *monsieur* Lévy pe mânecă.

Chiar când se ridică, cineva o apucă de braț și o târî pe culoarul îngust. Se lovi de toate femeile din șir.

În spațiul gol de lângă zid, fu răsucită și împinsă atât de puternic, încât se izbi de perete.

— Ce înseamnă asta? strigă polițistul francez, strângând-o de braț cu suficientă putere cât să-i

lase o vânătaie.

Oare simțea cartela ascunsă în mâneca ei?

— Îmi pare rău. Îmi pare foarte rău. Trebuie să muncesc, însă, vedeți sunt bolnavă. Am gripă. Tuși cât de tare putu.

Isabelle trecu pe lângă el și ieși din clădire. Afară, continuă să tușească până luă colțul. Apoi o luă la fugă.

•

— Oare ce înseamnă?

Isabelle privi dincolo de jaluzelele apartamentului, până jos în stradă. *Papa* stătea în salon, bătând nervos în lemn cu degetele murdare de cerneală. Se simțea bine să fie acolo din nou, cu el, după toate lunile petrecute departe, însă era prea agitată ca să se relaxeze și să se bucure de senzația de cămin pe care i-o oferea acel loc.

— Sigur te înșeli, Isabelle, răspunse *Papa*, deja la al doilea coniac de la întoarcerea ei. Ai spus că acolo sunt zeci de mii de cartele. Asta înseamnă toți evreii din Paris. Cu siguranță…

— *Papa*, poți să pui la îndoială ce înseamnă asta, dar nu și ce se întâmplă, răspunse ea. Nemții colectează numele și adresa fiecărui evreu din Paris născut în altă țară. Bărbați, femei și copii.

— Dar de ce? E adevărat că Paul Lévy e de origine poloneză, însă trăiește aici de zeci de ani. În Marele Război a luptat pentru Franța, fratele lui a murit pentru Franța. Guvernul de la Vichy ne-a asigurat că veteranii sunt protejați de naziști.

— Lui Vianne i s-a cerut o listă de nume, spuse Isabelle. I s-a cerut să scrie numele tuturor evreilor, comuniștilor și francmasonilor care predau la școala ei. Apoi, toți au fost concediați.

— Nu-i prea pot concedia de două ori. Termină băutura și își turnă alta. Și poliția franceză adună numele. Dacă o făceau nemții, era altceva.

Isabelle nu avu răspuns la asta. Deja trecuseră trei ore de când purtau acea conversație.

Acum era trecut de două noaptea și niciunul din ei nu putea găsi un motiv plauzibil pentru care guvernul de la Vichy și poliția franceză adunau numele și adresele tuturor evreilor din Paris născuți în altă țară.

Zări o sclipire argintie afară. Ridică un pic mai mult jaluzelele și privi spre strada întunecată.

Un șir de autobuze trecu pe bulevard, cu farurile vopsite stinse, arătând ca un miriapod lent, care se întindea pe o lungime de câteva clădiri.

Văzuse zeci de autobuze în fața prefecturii, parcate în curte.

— *Papa*…

Nu apucă să termine, că auzi pași pe scara clădirii lor.

Un soi de pamflet se strecură în apartament pe sub ușă.

Papa se ridică de la masă și se aplecă să îl ridice. Îl aduse la masă și îl așeză lângă lumânare.

Isabelle veni în spatele lui.

Papa ridică privirea spre ea.

— E un avertisment. Spune că poliția îi va strânge pe toți evreii născuți în altă țară și îi va deporta în lagărele din Germania.

— Vorbim când ar trebui să acționăm, spuse Isabelle. Trebuie să îi ascundem pe prietenii noștri din clădire.

— E atât de puțin, spuse Papa.

Mâna îi tremura. Asta o făcu să se întrebe din nou, brusc, ce anume văzuse în Marele Război, ce anume știa el și ea nu știa.

— Doar atât putem face, răspunse Isabelle. Putem să îi ținem în siguranță pe unii dintre ei. Cel puțin în noaptea asta. Vom afla mai multe mâine.

— În siguranță. Și unde va fi asta, Isabelle? Dacă poliția franceză face asta, suntem pierduți.

Isabelle nu avea răspuns.

Ieși din apartament fără să spună nimic.

Era greu să te furișezi într-o clădire atât de veche ca aceea, iar tatăl ei, care mergea în față, nu

avusese niciodată un pas ușor. Coniacul îl făcuse și mai nesigur pe el în timp ce o conducea pe scările înguste și răsucite, către apartamentul de dedesubt. Se împiedică de două ori, înjurând că-și pierduse echilibrul. Bătu la ușă.

Numără în gând până la zece, apoi bătu din nou, de data asta mai tare.

Ușa se deschise foarte încet, întâi doar puțin, apoi de tot.

— Oh, Julien, tu ești, spuse Ruth Friedman. Era îmbrăcată cu o haină bărbătească peste cămașa de noapte lungă până la podea, de sub care i se zăreau picioarele goale. Avea părul pe bigudiuri și acoperit cu un batic.

— Ai văzut pamfletul?

— Am primit și eu unul. E adevărat? șopti ea.

— Nu știu, răspunse tatăl ei. Afară sunt autobuze, iar camioanele au trecut toată noaptea pe aici. Isabelle a fost la prefectură în seara asta, și acolo colectează numele și adresele tuturor evreilor născuți în altă țară. Suntem de părere că, momentan, ar trebui să îți iei copiii și să veniți la noi. Avem o ascunzătoare.

— Dar… soțul meu e prizonier de război. Guvernul de la Vichy ne-a promis că vom fi protejați.

— Nu sunt prea sigură că putem avea încredere în guvernul de la Vichy, *madame*, interveni Isabelle. Vă rog. Acum trebuie doar să vă ascundeți.

Ruth rămase o clipă nemișcată, cu ochii mari. Steaua galbenă de pe haina ei le amintea că lumea se schimbase. Isabelle sesiză momentul în care femeia se hotărî. Se întoarse și intră în cameră. În mai puțin de un minut, reveni la ușă împreună cu cele două fiice ale ei.

— Ce să luăm cu noi?

— Nimic, răspunse Isabelle.

Conduse familia Friedman pe scări. Când ajunseră în siguranța apartamentului lor, tatăl ei le

duse în camera secretă a dormitorului din spate și închise ușa.

— Mă duc după familia Vizniak, spuse Isabelle. Nu pune încă șifonierul la loc.

— Isabelle, ei stau la etajul trei. Nu o să…

— Încuie ușa în urma mea. Să nu deschizi decât dacă îmi auzi vocea.

— Isabelle, nu…

Deja dispăruse, alergând pe scări, atât de repede că abia dacă atinse balustrada. Când se apropie de palierul etajului al treilea, auzi voci dedesubt.

Urcau scările.

Ajunsese prea târziu. Se ghemui în locul în care se afla, ascunsă după lift.

Doi polițiști francezi ajunseră pe palier. Cel mai tânăr dintre cei doi bătu de două ori la ușa familiei Vizniak, așteptă un moment, apoi o deschise cu piciorul. Din interior se auzi țipătul unei femei.

Isabelle se strecură și mai aproape, ascultând.

—… ești *madame* Vizniak? întrebă polițistul din stânga. Soțul tău e Emile, iar copiii tăi sunt Anton și Hélène?

Isabelle trase cu ochiul de după colț.

Madame Vizniak era o femeie frumoasă, cu pielea albă și păr bogat, care nu fusese niciodată atât de ciufulit ca în seara aceea. Purta un neglijeu de mătase cu dantelă, care probabil costase o avere când fusese cumpărat. Fiul și fiica ei, încă mici, pe care îi trăsese lângă ea, se uitau cu ochi mari.

— Fă-ți bagajul. Ia doar strictul necesar. Te muți, spuse celălalt polițist, în timp ce răsfoia o listă de nume.

— Dar… soțul meu e în închisoare lângă Pithiviers. Cum ne va găsi?

— O să te întorci după război.

— Oh.

Madame Vizniak se încruntă și își trecu o mână prin părul încâlcit.

— Copiii tăi sunt cetățeni francezi născuți aici, continuă polițistul, îi poți lăsa aici. Nu sunt pe lista

mea.

Isabelle nu mai putea rămâne ascunsă. Se ridică în picioare și coborî treptele până pe palier.

— Fily, o să am eu grijă de ei, spuse ea, încercând să pară liniștită.

— Nu! plânseră copiii la unison, agățându-se de mama lor.

Polițiștii francezi se întoarseră spre ea.

— Cum te cheamă? o întrebă unul dintre ei pe Isabelle.

Ea încremeni. Ce nume ar trebui să le dea?

— Rossignol, răspunse ea, într-un târziu, cu toate că, fără documente justificative, era o alegere periculoasă. Însă numele Gervaise i-ar fi putut face să se întrebe ce căuta în clădirea aceea, la aproape trei dimineața, băgându-și nasul în treburile vecinilor.

Polițistul consultă lista și îi făcu semn să plece.

— Du-te. N-am treabă cu tine în seara asta.

Isabelle privi dincolo de ei, spre Lily Vizniak.

— *Madame*, iau eu copiii.

Lily părea să nu înțeleagă.

— Crezi că i-aș lăsa singuri?

— Cred…

— Gata, strigă polițistul mai bătrân, lovind cu patul puștii în podea. Tu, îi spuse el lui Isabelle. Pleacă de aici. Nu te privește.

— *Madame*, vă rog, imploră Isabelle. O să mă asigur că sunt în siguranță.

— În siguranță? Lily se încruntă. Dar suntem în siguranță cu poliția franceză. Am primit asigurări. Și o mamă nu își poate părăsi copiii. Într-o zi, vei înțelege. Își îndreptă atenția spre copii. Luați cu voi câteva lucruri.

Polițistul francez de lângă Isabelle îi atinse brațul cu blândețe, iar ea se întoarse spre el.

— Pleacă, spuse el. Ea văzu avertismentul din ochii lui, însă nu-și dădea seama dacă voia să o sperie sau să o protejeze. Acum.

Isabelle nu avea de ales. Dacă rămânea, dacă cerea explicații, mai devreme sau mai târziu numele ei avea să ajungă la poliție, poate chiar la nemți. Și, întrucât era implicată în rețeaua pentru traseul de evadare, iar tatăl ei falsifica documente, nu îndrăznea să atragă atenția. Nici măcar dintr-un motiv neînsemnat ca pretenția de a afla unde era dusă o vecină.

În tăcere, cu privirea în pământ (nu avea încredere în ea să îi privească), trecu pe lângă polițist și se îndreptă spre scări.

Capitolul 22

După ce se întoarse din apartamentul familiei Vizniak, Isabelle aprinse o lampă cu gaz și intră în salon, unde îl găsi pe tatăl ei dormind la masa cea mare din mijlocul încăperii, cu capul sprijinit pe tăblia grea din lemn. Alături, pe masă, se afla o sticlă de coniac golită pe jumătate, dar care fusese plină nu cu mult timp în urmă. Fata luă sticla și o puse în dulap, sperând că a doua zi dimineață bătrânul avea să uite complet de sticlă, dacă n-o mai zărea prin preajmă.

Aproape îi veni să-l strângă în brațe, văzându-l acolo, cu părul cărunt ce-i ascunde fața mică și ovală, lipită de masă. Ar fi vrut să-l poată atinge cu un gest de alinare, de iubire, de camaraderie.

În schimb, plecă la bucătărie, unde făcu un ibric de cafea neagră și amară din ghindă și găsi un coltuc de pâine, cenușiu și fără gust – tot ce mai puteau obține parizienii. Rupse o bucățică din el (oare ce-ar fi spus doamna Dufour despre asta? Să mănânci în timp ce mergi?) și o mestecă încet.

— Ah, cafeaua asta miroase ca naiba! zise tatăl ei, mijind ochii și ridicându-și capul de pe masă, atunci când Isabelle intră în cameră.

— Și are un gust și mai oribil, replică ea, întinzându-i ceașca ei.

Isabelle își turnă altă ceașcă de cafea și se așeză lângă el. Lumina slabă a lămpii îi scotea bărbatului în evidență chipul parcă sculptat, adâncindu-i ridurile și făcând ca pungile de sub ochi să pară umflate, ca de ceară.

Ea așteptă ca bătrânul să spună ceva, dar acesta nu rosti niciun cuvânt, ci doar o urmări, în tăcere. Sub privirea lui înmărmurită, ea își termină cafeaua (pe care o bău mai mult ca să poată înghiți pâinea groaznic de uscată) și dădu deoparte ceașca.

Rămase așa până când tatăl ei adormi din nou, iar atunci plecă în camera ei. Dar nu putu cu niciun chip să adoarmă. Stătu ore întregi întinsă în pat, făcându-și tot felul de griji. Într-un târziu, nu mai rezistă. Sări din pat și intră iar în salon.

— Mă duc să văd cum stau lucrurile, anunță ea.

— Nu, se opuse tatăl ei, care nu se ridicase de la masă în tot acest timp.

— Îți promit că nu voi face nimic nesăbuit.

Se întoarse în dormitor și se schimbă într-o fustă albastră, de vară, și o bluză albă, cu mânecă scurtă. Apoi își petrecu peste părul ciufulit un batic albastru de mătase, decolorat de atâta purtat, îl legă sub bărbie și ieși din apartament.

La etajul trei, văzu că ușa de la apartamentul familiei Vizniak era deschisă și trase cu ochiul înăuntru.

Apartamentul fusese jefuit. Doar piesele cele mai mari de mobilier rămăseseră, iar sertarele uriașului cufăr negru erau trase în afară. Peste tot pe podea zăceau împrăștiate haine și bibelouri ieftine. Pe pereți, acolo unde fuseseră tablouri, se vedeau acum doar niște dreptunghiuri decolorate.

Fata închise ușa în urma ei. În holul blocului se opri, trase adânc aer în piept, să se mai liniștească, și abia apoi deschise ușa de la intrare.

Autobuzele treceau pe stradă unul după altul. Prin geamurile lor murdare, putu zări zeci de chipuri de copii, cu năsucurile presate de sticlă, dar și siluetele mamelor aflate lângă ei. Trotuarele erau curios de pustii.

Isabelle zări un polițist francez stând la colțul străzii și merse la el.

— Unde-i duc? întrebă ea.

— La Vélodrome d'Hiver.

— Stadionul? De ce?

— Nu ești de pe-aici? Pleacă imediat, altfel, te pun pe autobuz și o să sfârșești cu ei.

— Poate o să fac asta. Poate…

Polițistul se aplecă asupra ei, șoptind:

— Pleacă!

O apucă de braț și o trase spre drum:

— Avem ordine precise să împușcăm pe oricine încearcă să fugă. Auzi ce spun?

— Și i-ai împușca? Femei și copii?

Tânărul polițist părea deznădăjduit.

— *Pleacă*!

Isabelle știa că trebuia să stea pe loc. Era cel mai deștept lucru pe care-l putea face. Dar, pe de altă parte, putea ajunge și pe jos la Vélodrome d'Hiver aproape la fel de repede ca acele autobuze. Stadionul era la doar câteva blocuri distanță. Poate că acolo avea să afle ce se întâmpla.

Pentru prima oară în ultimele luni, baricadele de pe străzile laterale ale Parisului erau nepăzite. Fata se strecură pe lângă una dintre ele și fugi în josul străzii către râu, trecând pe lângă magazine închise și cafenele pustii. La doar câteva blocuri distanță, se opri, cu respirația întretăiată, lângă stadion. Un șir nesfârșit de autobuze ticsite cu oameni se desfășura de-a lungul uriașei clădiri; pasagerii coborau în grabă, ușile se închideau și autobuzele se puneau în mișcare, în vreme ce alte și alte vehicule le luau locul. Sub ochii lui Isabelle, apăru o mare de stele galbene.

Erau mii de evrei – bărbați, femei și copii – buimăciți și disperați, mânați către stadion. Majoritatea purtau mai multe haine, unele peste altele, prea multe pentru căldura de iulie. Polițiștii patrulau în jurul lor ca niște cowboy americani mânându-și turmele, suflând în fluiere, răcnind ordine, împingându-i pe evrei înainte spre stadion sau către alte autobuze.

Erau acolo familii întregi.

Isabelle văzu un polițist lovind o femeie cu bastonul atât de tare, încât aceasta fu secerată în genunchi. Polițistul o lovi iar, și atunci ea se ridică, bâjbâind după băiețelul de alături, protejându-l cu trupul ei, pe când, în timp ce mergea șchiopătat spre intrarea în stadion.

Isabelle văzu un tânăr polițist francez și-și croi drum, prin mulțime, către el.

— Ce se întâmplă? îl întrebă.

— Nu e treaba dumitale, domnișoară. Pleacă.

Isabelle privi înapoi, spre uriașul velodrom. Nu văzu decât o învălmășeală de trupuri, familii ale căror membri se țineau cu disperare unii de alții în busculadă. Polițiștii strigau la ei, împingându-i pe toți acei oameni către velodrom și ridicându-i în picioare pe copii și pe femei, atunci când cădeau. Țipetele micuților îi răsunau în urechi. O femeie însărcinată se legăna înainte și înapoi pe genunchi, cu mâinile încleștate pe pântecele în care își purta pruncul.

— Dar… sunt prea mulți aici, zise Isabelle.

— O să fie deportați în curând.

— Unde?

— Habar n-am, răspunse polițistul, ridicând din umeri.

— Trebuie să știi ceva.

— În lagăre de muncă, murmură el. În Germania. Asta-i tot ce știu.

— Dar… sunt femei și copii.

Tânărul ridică iar din umeri.

Isabelle nu era capabilă să înțeleagă. Cum de puteau niște jandarmi francezi să le facă asta unor parizieni? Unor femei și copii?

— Dar copiii nu pot munci, domnule. Iar aici sunt mii de copii și femei însărcinate. Cum să…

— Vezi vreo tresă de ofițer pe umerii mei? Crezi că eu am planificat toate astea? Eu execut doar ordinul care mi s-a dat. Mi s-a ordonat să-i arestez pe toți evreii străini din Paris, și asta fac. Mi s-a ordonat ca grupurile să fie separate, și bărbații să fie duși la Drancy, iar restul familiilor la Vél d'Hiv. *Voilà*! S-a făcut. Puștile spre ei și fiți gata să-i împușcați în orice clipă, așa ni s-a ordonat. Guvernul vrea ca toți evreii străini veniți în Franța să fie duși în est, în lagăre de muncă, și acțiunea a început aici.

Din toată Franța? Isabelle simți că rămâne fără aer. Operațiunea „Vânt de Primăvară”.

— Dumneata vrei să spui că asta nu se întâmplă doar la Paris?

— Nu, aici e doar începutul.

•

Vianne stătuse la coadă toată ziua sub arșița înăbușitoare de vară – și pentru ce? Pentru un sfert de kilogram de brânză uscată și un colț de pâine tare ca piatra?

— Mami, n-avem și niște dulceață de căpșune azi? Ar ascunde gustul ăsta al pâinii.

Pe când ieșeau din magazin, Vianne o ținu strâns pe Sophie lângă ea, lipind-o de șoldul ei, ca și cum ar fi fost o fetiță mult mai mică.

— Poate mai avem puțină, dar trebuie să mai păstrăm. Îți mai amintești ce iarnă a fost? Ne mai paște încă una.

Vianne zări un grup de soldați venind spre ele, cu țevile puștilor sclipind în soare. Trecură în pași de marș, urmați de tancuri sub care se zguduia caldarâmul străzii.

— Azi am văzut o mulțime de soldați, zise Sophie.

Vianne se gândise și ea la același lucru. Drumul era plin de polițiști francezi, iar grupuri întregi de jandarmi soseau în oraș.

Fu o ușurare să intre în grădina lui Rachel, liniștită și bine îngrijită. Aștepta mereu, cu nerăbdare, vizitele la prietena ei. Era singurul moment în care se mai simțea, cu adevărat, ea însăși.

Când Vianne ciocăni în ușă, Rachel privi, pe furiș, pe după perdea și, văzând cine era, zâmbi și deschise larg ușa, lăsând razele de soare să inunde casa pustie.

— Vianne! Sophie! Intrați, intrați vă rog!

— Sophie! strigă Sarah.

Cele două fete se îmbrățișară, de parcă nu s-ar mai fi văzut de săptămâni întregi, nu de câteva

zile. Ambele îndurară cu mare greutate despărțirea, cât timp Sophie fusese bolnavă. Sarah o luă pe Sophie de mână și o conduse în grădina din fața casei, unde se așezară sub un măr.

Rachel lăsă ușa deschisă, ca să le poată auzi pe fete. Vianne își scoase baticul înflorat de pe cap și-l îndesă în buzunarul fustei.

— Ți-am adus ceva.

— Nu, Vianne. Am mai discutat despre asta, zise Rachel.

Purta o salopetă făcută dintr-o veche perdea de duș. Vesta ei de vară – odinioară albă, dar acum aproape cenușie de atâta purtat și spălat – atârna pe spătarul scaunului. Din locul în care se afla, Vianne putea zări două vârfuri ale stelei galbene cusute pe vestă.

Vianne merse la bufetul din bucătărie și deschise sertarul cu argintărie. Nu mai rămăsese aproape nimic în el – în cei doi ani de ocupație, nici nu mai rețineau de câte ori nemții dăduseră buzna în casă pentru a „rechiziționa" ce aveau nevoie. De câte ori nu năvăliseră noaptea, luând tot ce își doreau? Și toate lucrurile confiscate erau încărcate în trenuri și luau drumul estului.

Acum, majoritatea dulapurilor, sertarelor și rafturilor din casele din oraș erau goale. Lui Rachel nu-i mai rămăseseră decât câteva linguri și furculițe și un singur cuțit pentru pâine. Vianne puse cuțitul pe masă. Scoase din coș pâinea și brânza, le tăie cu grijă pe jumătate, iar porția ei o așeză la loc în coș. Când ridică privirea, văzu că Rachel avea ochii scăldați în lacrimi.

— Vreau să te rog să nu ne dai nouă astea. Voi aveți nevoie de ele.

— Dar și voi.

— Ar trebui să-mi smulg blestemata asta de stea din piept. Cel puțin mi-ar fi permis să stau la coadă pentru mâncare, în cazul în care aș mai prinde ceva.

Evreilor li se impuneau mereu noi și noi restricții: nu mai puteau deține biciclete și li se interzicea prezența în locuri publice, cu excepția intervalului cuprins între trei și patru după-amiaza, când aveau voie să meargă la cumpărături. Dar, la acea oră, nu mai era nimic de găsit.

Înainte ca Vianne să poată răspunde, ea auzi zgomotul unei motociclete afară, pe drum. Recunoscu imediat sunetul și se așeză în pragul ușii. Rachel se repezi imediat lângă ea.

— Ce caută aici?

— O să mă lămuresc, zise Vianne.

— Vin cu tine.

Vianne străbătu livada, trecând spre poartă pe lângă albinele care zumzăiau prin tufele de trandafiri. O deschise și ieși pe drum, lăsând-o pe Rachel în spatele ei. În spatele lor, poarta făcu un clic scurt, ca un câine care apucă un os.

— Doamnele mele, le salută Beck și, scoțându-și chipiul, și-l fixă la subraț. Îmi pare rău că vă deranjez, dar am venit să vă anunț ceva, *madame* Mauriac.

Rostise ultimele cuvinte mai apăsat, ca și cum ar fi vrut să dea de înțeles că are niște secrete să-i împărtășească.

— Da? Și despre ce e vorba, *Herr* căpitan? întrebă Vianne.

Bărbatul se uită cu băgare de seamă în stânga și în dreapta, după care se aplecă ușor spre Vianne.

— *Madame* de Champlain n-ar trebui să fie acasă mâine-dimineață, îi șopti el.

Vianne crezu că poate nu înțelesese bine.

— Poftim?

— *Madame* de Champlain n-ar trebui să stea mâine acasă, repetă bărbatul.

— Dar eu și soțul meu suntem proprietarii acestei case. De ce ar trebui să plec? se miră Rachel.

— Faptul că sunteți proprietari nu va mai conta absolut deloc. Cel puțin nu mâine.

— Dar copiii mei… dădu Rachel să spună.

Beck își întoarse, în sfârșit, privirea spre ea:

— Copiii dumitale nu ne interesează. Sunt născuți în Franța. Nu se află pe listă.

Listă.

Un cuvânt de care toată lumea se temea.

— Ce vrei să spui? întrebă, încet, Vianne.

— Vreau să spun că, dacă va fi aici mâine, nu va mai fi și poimâine.

— Dar…

— Dacă ar fi prietena mea, aș găsi o modalitate să o ascund pentru o zi.

— Doar pentru o zi? întrebă Vianne, studiindu-l cu atenție.

— Asta-i tot ce am vrut să vă spun, doamnele mele și n-ar fi trebuit s-o fac. Voi fi pedepsit aspru dacă se află că am divulgat informații. Vă rog, dacă veți fi întrebate despre asta mai târziu, să nu pomeniți de vizita mea, încheie el și, după ce salută pocnind din călcâie, plecă.

Rachel se uită la Vianne. Auziseră zvonuri despre raidurile efectuate prin Paris, în urma cărora femei și copii fuseseră deportați, dar nu le dăduseră crezare. Cum ar fi putut? Zvonurile erau nebunești, imposibile – zeci de mii de oameni smulși din casele lor în toiul nopții de polițiștii francezi. Și toți deodată? Nu putea fi adevărat.

— Ai încredere în el?

Vianne cumpăni bine înainte de a răspunde, fiind ea însăși surprinsă de ceea ce spuse:

— Da!

— Și ce să fac?

— Duci copiii în Zona Liberă. La noapte.

Nu-i venea să creadă că poate gândi asemenea lucruri, darămite să le și rostească.

— Săptămâna trecută, *madame* Durant a încercat să treacă granița. A fost împușcată, iar copiii ei au fost deportați.

În locul lui Rachel, și Vianne ar fi spus același lucru. Una era ca o femeie să fugă singură, dar alta

era să riște viața copiilor ei. Dar dacă își riscau viețile rămânând acolo?

— Ai dreptate. E prea periculos. Dar cred că ar trebui să ascultăm sfatul lui Beck. Să te ascunzi. E vorba doar de o zi. Poate că pe urmă vom afla mai mult.

— Unde să mă ascund?

— Isabelle s-a pregătit pentru asta și eu am crezut-o nebună, zise Vianne, oftând. Există o pivniță în hambar.

— Știi că dacă ești prinsă că mă ascunzi…

— *Oui*, spuse Vianne, brusc. Nu voia să audă cuvintele acelea rostite cu voce tare: *Pedeapsa cu moartea*. Știu.

•

Vianne strecură o pastilă de somnifer în limonada lui Sophie și o trimise pe fată la culcare devreme. (Nu era genul de lucru care ar fi putut face pe cineva să se simtă o mamă bună, dar, pe de altă parte, nici nu era în regulă să o ia pe Sophie cu ele în acea noapte sau să o lase singură, trează, în casă. Ar fi fost niște alegeri greșite, așa că nu avea altă soluție.) În vreme ce aștepta ca fiica ei să adoarmă, Vianne străbătea camera în lung și-n lat. Auzea ferestrele zgâlțâindu-se la fiecare pală de vânt și fiecare lemn din bătrâna casă scârțâind. Când se făcu ora șase, se îmbrăcă în vechea sa salopetă de grădinărit și coborî scările.

Îl găsi pe Beck stând pe canapeaua ei, cu lampa de gaz aprinsă lângă el. Ținea în mâini o mică fotografie înrămată a familiei lui – soția, Hilda, și copiii, Gisela și Wilhelm, recunoscu Vianne.

Văzând-o intrând, el își ridică ochii, dar rămase pe canapea.

Vianne nu prea știa ce să facă. Ar fi vrut ca el să fie invizibil în acel moment, ascuns dincolo de ușa închisă a camerei lui și să nu țină cont de el. Și, totuși, își riscase cariera militară ca s-o ajute pe Rachel. Cum putea ea să ignore asta?

— *Madame*, se întâmplă lucruri rele. Lucruri imposibile. Am fost instruit să fiu soldat, să lupt pentru țara mea, pentru ca familia mea să fie mândră de mine. O carieră militară era o alegere onorabilă. Ce se va spune despre noi când ne vom întoarce acasă? Ce se va spune despre mine?

Ea se așeză lângă el.

— Și eu îmi fac griji despre ce va crede Antoine despre mine. Nu ar fi trebuit să vă dau această listă de nume. Și ar fi trebuit să-mi chivernisesc mai bine banii și să mă străduiesc mai mult să-mi păstrez slujba. Poate că ar fi trebuit s-o ascult mai mult pe Isabelle.

— Nu e cazul să vă învinovățiți. Sunt sigur că soțul dumitale ar fi de acord cu ce-ați făcut. Noi, bărbații, poate ne repezim prea repede să punem mâna pe arme.

Își răsuci ușor capul și îi privi hainele. Peste salopetă, ea își trăsese un pulover negru. Un batic negru îi acoperea părul. Părea versiunea casnică a unei spioane.

— E periculos ca Rachel să fugă, o avertiză el.

— Se pare că e la fel de periculos să rămână.

— Da, așa e. O dilemă cumplită, acceptă bărbatul.

— Dar care variantă o fi mai riscantă?

Vianne nu se aștepta să primească răspuns, de aceea fu surprinsă când el zise:

— Să rămână, cred.

Vianne înclină din cap.

— N-ar trebui să pleci, continuă el.

— Nu o pot lăsa singură.

Beck rămase pe gânduri și, în cele din urmă, încuviință din cap.

— Știi ferma unde crește vaci *monsieur* Frette?

— *Oui*. Dar…

— Dincolo de hambar e o potecă făcută de vaci. Duce către cel mai slab păzit dintre punctele de control. E cale lungă, dar trebuie să treci de el

înainte de ora stingerii. Dacă se întreba cineva despre asta. Nu că aș ști pe cineva care să o facă.

— Tatăl meu, Julien Rossignol, locuiește în Paris, pe strada La Bourdonais, la numărul 57. Dacă n-am să reușesc să mă mai întorc…

— Voi avea grijă ca fiica ta să ajungă la Paris.

Se ridică, luând cu el fotografia.

— Mă duc la culcare, *madame*.

— Mi-e frică să am încredere în dumneata, zise ea, stând în picioare lângă el.

— Mie mi-ar fi mai frică să nu am.

Stăteau aproape unul de celălalt, la lumina slabă a lămpii.

— Sunteți un om bun, *Herr* căpitan?

— Așa îmi place să cred, *madame*.

— Mulțumesc, spuse ea.

— Nu-mi mulțumiți încă, *madame*.

O lăsă singură cu lampa aprinsă și se întoarse în camera lui, închizând ușa ferm în spatele lui.

Vianne se așeză la loc pe canapea, așteptând. La ora șapte și jumătate, își luă șalul negru și greu din cuierul de pe ușa bucătăriei.

Fii curajoasă, își spuse ea. *Măcar de data asta*.

Își acoperi capul și umerii cu șalul și ieși. Rachel și copiii ei o așteptau în spatele hambarului, lângă un cărucior în care dormea micuțul Ari, înfășurat în pături. În jurul lui, femeia înghesuise câteva lucruri pe care le alesese să le ia cu ea.

— Ai acte false? o întrebă Vianne.

Rachel încuviință din cap.

— Nu știu cât sunt de bune, dar m-au costat verigheta, spuse ea, și se uită la Vianne.

Vorbeau amândouă foarte încet.

— Ești sigură că vrei să vii cu noi?

— Sunt sigură.

— De ce trebuie să plecăm? întrebă Sarah, părând înspăimântată.

Rachel o mângâie pe cap și o privi îndelung.

— Sarah, am nevoie să fii puternică pentru mine. Îți amintești ce am vorbit?

Fata încuviință dând ușor din cap.

— Pentru Ari și pentru *Papa*.

Traversară drumul mocirlos și își croiră drum prin câmpul de fân, către un pâlc de copaci care se zărea în depărtare. Odată ajunsă în pădurice, Vianne se simți mai în siguranță, întrucâtva protejată. Atunci când ajunseră la ferma lui Frette, se lăsase deja noaptea. Găsiră repede poteca făcută de vaci, ce ducea către o pădure mai deasă, unde rădăcini groase și ramificate brăzdau pământul uscat, făcând-o pe Rachel să împingă anevoie cărucior. Când și când, se opintea într-o rădăcină mai noduroasă și zdruncina cărucior. Ari scâncea în somn și își sugea cu lăcomie un degețel. Vianne își putea simți transpirația șiroindu-i pe spinare.

— Aveam nevoie de puțină mișcare, glumi Rachel, cu respirația întretăiată.

— Și mie îmi place o plimbare sănătoasă prin pădure, răspunse Vianne. Dar tu, *m'mselle* Sarah, nu găsești că micuța noastră aventură e încântătoare?

— Eu nu port steaua asta prostească, zise Sarah. Dar Sophie de ce nu a venit cu noi? Ei îi place în pădure. Vă amintiți când mergeam să prindem insecte? Ea mereu le găsea prima.

Printr-un luminiș aflat în față, Vianne zări o lumină care pâlpâia și apoi însemnele, negru cu alb, ale punctului de frontieră.

Poarta era luminată de becuri atât de strălucitoare cum numai inamicul ar fi îndrăznit să folosească – sau și-ar fi permis să folosească. O santinelă germană stătea lângă ea, cu mitraliera lucind, argintie, în lumina artificială. Zăriră o coadă de câteva persoane care așteptau să treacă frontiera. Dar aprobările erau date doar dacă documentele erau în regulă. Dacă s-ar fi descoperit că Rachel avea acte false, și ea, și copiii ar fi fost arestați pe loc.

Totul se petrecu foarte repede. Vianne se opri.

— Dacă pot, îți scriu, promise Rachel.

Vianne simți un nod în gât. Chiar și dacă totul urma să se desfășoare perfect, probabil că n-avea să mai primească vești de la prietena ei ani de zile. Sau niciodată. În această lume nouă, nu aveai certitudinea că puteai păstra legătura cu cei dragi.

— Nu mă privi așa, o rugă Rachel. Vom fi din nou împreună într-o zi, curând, să bem șampanie și să ascultăm muzica jazz pe care o adori.

Vianne își șterse lacrimile.

— Știi că n-aș îndrăzni să dau ochii cu tine în public când începi să dansezi…

Sarah o trase de mânecă.

— Sss… puneți-i lui Sophie rămas-bun din partea mea!

Vianne îngenunche și o îmbrățișă pe Sarah. Ar fi vrut s-o țină așa pentru totdeauna, dar îi dădu drumul.

Dădu să se întindă spre Rachel, dar ea o respinse.

— Dacă o să te îmbrățișez, o să mă podidească plânsul și nu am voie să plâng.

Vianne își lăsă atunci brațele să-i cadă grele, pe lângă corp.

Rachel se aplecă să ridice căruțul. Străbătură tustrele ultima porțiune din potecă până la capătul pădurii, zgâlțâind și troncănind căruțul, până când ieșiră de sub protecția pădurii și se alăturară cozii de la punctul de control. Un om pe bicicletă trecu fără să se oprească, iar în urma lui veni o bătrână, împingând un cărucior cu flori, care îi făcu cu mâna. Rachel ajunsese aproape în față, când se auzi un fluierat strident, și cineva strigă în germană. Santinela își îndreptă mitraliera spre mulțime și deschise focul.

Mici scântei roșii despicară întunericul.

Ra-ta-ta-tat.

O femeie țipă când bărbatul de lângă ea se prăbuși la pământ. Coada se împrăștie instantaneu,

iar oamenii fugiră în toate direcțiile.

Totul se întâmplă așa de repede, că Vianne nici nu putu să reacționeze. Le văzu pe Rachel și pe Sarah alergând înapoi către ea, spre copaci; Sarah înainte, iar în urma ei Rachel, împingând căruțul.

— Aici! țipă Vianne, dar vocea i se pierdu în clănțănitul mitralierei.

Sarah căzu în genunchi pe iarbă.

— Sarah! țipă Rachel.

Vianne țâșni înainte și o luă pe Sarah în brațe. O purtă spre pădurice și o întinse pe pământ, desfăcându-i nasturii de la haină.

Pieptul fetei era ciuruit de gloanțe. Sângele gâlgâia, împrăștiindu-se peste tot.

Vianne își smulse șalul și presă cu el rănile.

— Cum e? întrebă Rachel, venind cu răsuflarea tăiată lângă ea. Ăla e *sânge*? murmură ea, prăbușindu-se în iarbă, lângă fiica ei. În căruț, Ari începu să țipe.

La punctul de control, luminile sclipeau, în vreme ce soldații se adunau. Câinii începură să latre.

— Trebuie să plecăm, Rachel, zise Vianne. Acum.

Se ridică în picioare în iarba mânjită de sânge, și-l luă pe Ari din căruț, întinzându-i-l lui Rachel, care parcă nu înțelegea. Vianne aruncă totul din căruț și o puse, cu foarte mare grijă, pe Sarah pe metalul ruginit, așezându-i capul pe păturica lui Ari. Apucând mânerele cu palmele pline de sânge, ridică căruțul și începu să îl împingă.

— Vino, îi spuse lui Rachel. O putem salva.

Rachel încuviință din cap, paralizată de spaimă.

Vianne împinse căruțul înainte, prin noroi și peste rădăcinile ce se iveau din loc în loc. Inima îi bătea cu putere și spaima îi lăsa un gust acru în gură, dar nu se opri și nici nu privi în urmă. Știa că Rachel era în spatele ei – Ari țipa – și nu mai voia să știe dacă le mai urmărește cineva.

Pe când se apropiau de Le Jardin, Vianne se strădui să împingă căruțul greu peste șanțul de la marginea drumului și pe colină în sus, spre hambar. Când, în sfârșit, se opri, căruțul căzu pe pământ, iar Sarah gemu de durere.

Rachel îl lăsă pe Ari din brațe și o ridică ușor pe Sarah din căruț, punând-o pe iarbă. Ari scâncea și întindea brațele ca să fie ținut.

Rachel îngenunche lângă Sarah și-și dădu seama de rănile grave de pe pieptul fetiței. Îi aruncă lui Vianne o privire plină de durere și de neputință, încât acesteia i se tăie răsuflarea. Rachel își coborî din nou privirea la Sarah și puse mâna pe obrazul ei palid.

Sarah își ridică puțin capul.

— Am reușit să trecem granița? întrebă ea, dar imediat sângele țâșni pe buzele decolorate, prelingându-se pe bărbie.

— Da, am reușit, șopti Sarah. Am reușit. Suntem în siguranță acum.

— Am fost curajoasă, nu-i așa? bâigui Sarah.

— *Oui*, murmură Rachel, distrusă. Foarte curajoasă!

— Mi-e frig, mami, murmură Sarah și începu să tremure.

Inspiră cu greutate, apoi expiră lent.

— Mergem să luăm bomboane acum. Și niște fursecuri. Te iubesc, Sarah! Și tati te iubește. Ești steaua noastră, rosti Rachel, și vocea i se frânse. Inima noastră. Știi?

— Spune-i lui Sophie că eu…

Pleoapele lui Sarah se închiseră cu un tremurat. Își dădu ultima răsuflare și rămase nemișcată. Buzele îi erau întredeschise, dar niciun suflu de viață nu mai trecea printre ele.

Vianne îngenunche alături de Sarah, încercând să-i simtă pulsul, în zadar însă. Tăcerea se lăsă, ca o pătură apăsătoare, grea; lui Vianne îi răsuna în urechi doar râsul zglobiu al fetei și se gândi cât de pustie avea să fie lumea fără el. Cunoscuse

moartea, simțise durerea care te sfâșie și te lasă distrus pentru totdeauna. Nu-și putea imagina cum de Rachel mai putea respira. În alte vremuri, Vianne s-ar fi așezat lângă Rachel, i-ar fi luat mâna și ar fi lăsat-o să plângă. Sau ar fi îmbrățișat-o. Sau i-ar fi vorbit. Sau n-ar fi spus nimic. Ar fi răsturnat Cerul și Pământul pentru a-i oferi lui Rachel orice avea nevoie, dar în acea clipă nu putea face nimic. Iar peste toate se mai lăsa încă o lovitură teribilă: nu aveau timp nici măcar să jelească.

Vianne trebuia să fie puternică pentru Rachel.

— Trebuie să o îngropăm, spuse Vianne, pe un ton cât se poate de blând.

— Ea urăște întunericul.

— Mama mea va fi lângă ea, o asigură Vianne. Și mama ta. Dar tu și Ari trebuie să plecați și să vă ascundeți în pivniță. Voi avea eu grijă de Sarah.

— Cum?

Vianne știu că Rachel nu o întreba cum să se ascundă în pivnița de sub hambar, ci cum să trăiască după o asemenea pierdere, cum să-și poată lua un copil și să-l lase pe celălalt acolo, cum să mai respire după acel rămas-bun șoptit.

— Nu o pot lăsa aici.

— Trebuie, Rachel! De dragul lui Ari.

Vianne se ridică încet în picioare, așteptând.

Rachel icni prelung și se aplecă să o sărute pe Sarah pe obraz.

— Te voi iubi mereu, șopti ea.

În cele din urmă, se ridică. Îl luă pe Ari în brațe și, strângându-l la piept, începu să plângă în hohote.

Vianne îi întinse mâna și își conduse prietena în hambar, de unde coborâră în pivniță.

— Mă voi întoarce să vă iau de îndată ce vom fi în siguranță.

— În siguranță, repetă absentă Rachel, holbându-se în gol prin ușa deschisă a hambarului.

Vianne mută mașina și deschise trapa.

— Ai aici o lampă. Și ceva de mâncare.

Ținându-l pe Ari în brațe, Rachel coborî cu greutate scara și dispăru în beznă. Vianne închise trapa în urma lor și așeză mașina la loc, peste ea, după care merse la tufa de liliac plantată de mama ei în urmă cu treizeci de ani. Crescuse înaltă, de-a lungul peretelui. Sub ea, aproape pierdute în verdeața verii, se aflau trei mici cruci albe. Două pentru sarcinile pierdute și a treia pentru fiul care nu-i trăise decât o săptămână.

Rachel stătuse acolo, lângă ea, de fiecare dată când își îngropase copiii. Acum, Vianne urma să o îngroape acolo pe fiica celei mai bune prietene. Cea mai bună prietenă a fiicei sale. Ce Dumnezeu binevoitor putea permite să se întâmple asemenea lucruri?

Capitolul 23

Mai erau câteva clipe până la ivirea zorilor. Vianne ședea, tăcută, lângă o movilă de pământ proaspăt săpat. Ar fi vrut să se roage, dar își simțea credința sălășluind undeva departe, o reminiscență din viața altei femei.

Se ridică încet în picioare.

Pe când cerul căpăta, mai întâi, culoarea lavandei, devenind apoi trandafiriu – minunat, parcă în chip sarcastic –, Vianne intră în curtea din spatele casei, unde puii de găină, speriați de apariția ei neașteptată, se împrăștiară, cloncănind, care încotro. Femeia își scoase hainele pătate de sânge, făcându-le morman jos, în mijlocul curții, apoi merse să se spele la pompă. Apoi, luă o cămașă de noapte de pe culmea de rufe, o îmbrăcă și intră în casă.

Era epuizată, fizic și psihic, dar nu se putu odihni. Aprinse lampa și se așeză pe canapea. Închise ochii și încercă să-și imagineze că Antoine era lângă ea. Ce i-ar fi spus oare? *Nu știu ce ar trebui să fac acum. Vreau s-o protejez pe Sophie și s-o știu în siguranță, dar ce folos să fie în siguranță dacă trebuie să crească într-o lume în care oamenii dispar fără urmă doar fiindcă se închină unui Dumnezeu diferit? Dacă voi fi arestată…*

Ușa camerei de oaspeți se deschise, iar ea îl auzi pe Beck apropiindu-se. Era îmbrăcat în uniformă, proaspăt bărbierit, și femeia știu, instinctiv, că o așteptase să se întoarcă. Și că-și făcuse griji pentru ea.

— Te-ai întors, zise el.

Ea era sigură că ofițerul zărise, pe undeva, vreo pată de sânge sau de murdărie, poate pe tâmpla ei sau pe dosul palmei. Urmă o pauză aproape

imperceptibilă; știa că Beck aștepta ca ea să-și ridice privirea către el, să-i povestească ce se întâmplase, dar Vianne nu o făcu. Rămase tăcută pe canapea. Dacă ar fi deschis gura, probabil că ar fi început să urle. Sau, dacă s-ar fi uitat la el, poate că ar fi izbucnit în plâns și l-ar fi întrebat cum era posibil să fie împușcați copii în toiul nopții fără niciun motiv.

— Mami? zise Sophie, intrând în încăpere. Nu erai în pat când m-am trezit. M-am speriat.

— Îmi pare rău, Sophie, se scuză ea, punându-și palmele în poală.

— Ei bine, eu trebuie să plec. La revedere! spuse Beck.

De îndată ce ușa se închise în urma lui, Sophie se apropie. Avea ochi somnoroși și părea obosită.

— Mă sperii, mami. S-a întâmplat ceva rău?

Vianne închise ochii. Oare să-i dea fiicei sale cumplita veste? Și apoi ce să facă? S-o strângă în brațe, s-o mângâie pe creștet și s-o lase să plângă. Trebuia să fie puternică. Dar obosise să fie puternică.

— Vino, Sophie, zise ea, ridicându-se de pe canapea. Hai să mai dormim puțin.

•

După-amiază, în oraș, Vianne se aștepta să vadă soldați adunați, cu mitraliere, dube de poliție parcate în piața centrală, câini fioroși în lesă, ofițeri SS îmbrăcați în uniforme negre; ceva care să indice starea de alarmă.

Dar totul părea cât se poate de liniștit.

Ea și Sophie rămaseră la Carriveau toată ziua, stând la cozi despre care Vianne știa că erau o pierdere de timp și mutându-se de pe o stradă pe alta. Inițial, Sophie vorbi întruna, dar Vianne abia dacă băgă de seamă. Cum să se fi concentrat asupra unei conversații normale când Sarah murise, iar Rachel și Ari erau ascunși în pivniță?

— Putem să plecăm, mami? zise Sophie când ceasul era aproape trei. N-o să mai aducă nimic…

Ne pierdem timpul.

Probabil că Beck se înșelase. Sau fusese excesiv de precaut.

Cu siguranță, la ora aceea nimeni nu-i aduna și nu-i aresta pe evreii din oraș. Toată lumea știa că arestările nu se făceau în miezul zilei. Naziștii erau mult prea punctuali și organizați pentru asta – și adorau mâncarea și vinurile franțuzești.

— *Oui*, Sophie. Putem merge acasă.

Se îndreptară spre ieșirea din oraș. Vianne rămase în starea de alertă, dar, lucru ciudat, drumul era mai puțin aglomerat decât de obicei. Pe aerodromul din apropiere domnea liniștea.

— Poate veni și Sarah? întrebă Sophie, când Vianne deschise poarta ruptă.

Sarah.

Vianne își privi fiica.

— Pari tristă, mami, îi spuse Sophie.

— Chiar sunt tristă, spuse încet Vianne.

— Te gândești la *Papa*?

Vianne trase adânc aer în piept, apoi îl expiră cu putere.

— Vino, o chemă pe Sophie, conducând-o într-un loc de sub coroana unui măr, unde se așezară amândouă.

— Mă sperii, mami.

Vianne știa că nu se comporta cum ar fi trebuit, dar nu avea nici cea mai vagă idee cum să procedeze. Sophie era un copil prea mare pentru a fi mințit, dar prea mic pentru a înfrunta adevărul. Vianne nu-i putea spune că Sarah fusese împușcată pe când încerca să treacă granița, fiindcă fata ar fi putut dezvălui acest secret cui nu trebuie.

— *Maman*?

Vianne îi prinse chipul micuț între palme.

— Sarah a murit azi-noapte, rosti ea cu blândețe.

— A murit? Dar nu era bolnavă.

Vianne încercă să-și facă singură curaj.

— Uneori se mai întâmplă și așa. Dumnezeu te ia pe neașteptate la el. Dar ea s-a dus în rai, va fi acolo cu bunica ei și cu bunica ta.

Sophie se trase înapoi și se ridică în picioare.

— Crezi că sunt proastă?

— Cee… ce vrei să spui?

— E evreică.

Vianne detestă privirea pe care o zări în acea clipă în ochii fiicei sale. Nu mai era nimic ingenuu în ei – nici inocență, nici naivitate, nici speranță. Nici măcar suferință. Doar furie.

O mamă mai bună ar fi putut domoli acea furie și ar fi putut-o transforma, într-un final, într-un fel de amintire dragă, pe care cineva să o poată păstra, dar Vianne era prea pustiită pentru a fi atunci o mamă bună. Nu putea găsi cuvinte care să nu fie mincinoase sau inutile.

Își rupse marginea de dantelă a mânecii.

— Vezi sfoara roșie agățată de acea creangă de copac, deasupra noastră?

Sophie se uită în sus. Firul de sfoară se decolorase puțin, dar se distingea încă dintre ramurile maro, frunzele verzi și merele necoapte. Fata încuviință din cap.

— Am legat-o acolo ca să-mi amintească de tatăl tău. De ce nu legi și tu una pentru Sarah și ne vom aminti de ea de fiecare dată când vom ieși în curte?

— Dar *Papa* nu a murit! zise Sophie. Mă minți ca să…

— Nu, nu. Dar trebuie să ne reamintim nu doar de cei pierduți, ci și de cei plecați, nu?

Sophie apucă bucata de dantelă și, înălțându-se pe vârfuri, o agăță pe aceeași creangă.

Vianne tânjea ca Sophie să revină lângă ea, să o îmbrățișeze, dar fiica ei rămase în picioare acolo, cu privirile ațintite asupra bucății de dantelă și cu ochii scăldați în lacrimi.

— Nu va fi întotdeauna așa, fu tot ce putu Vianne să rostească.

— Nu te cred.

Sophie o privi, în sfârșit, și spuse:

— Mă duc să trag un pui de somn.

Vianne nu putu decât să încuviințeze din cap. În mod obișnuit, s-ar fi simțit distrusă de tensiunea apărută între ea și fiica ei, copleșită de sentimentul că dăduse greș. Dar în acel moment doar oftă și se ridică în picioare. Își scutură firele de iarbă rămase pe fustă și se îndreptă spre hambar. Înăuntru, împinse puțin Renaultul în față și deschise chepengul pivniței.

— Hei, Rachel, sunt eu!

— Slavă Domnului! se auzi o voce șoptită din întuneric.

Rachel urcă pe scara care scârțâia și ieși în lumina prăfoasă, ținându-l în brațe pe Ari.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea, obosită.

— Nimic.

— Nimic?

— Am fost în oraș. Totul pare normal. Poate că Beck a fost din cale-afară de precaut, dar cred că ar trebui totuși să mai stai o noapte aici.

Rachel era trasă la față, arăta extenuată.

— Am nevoie de scutece. Și de o baie rapidă. Eu și Ari duhnim. Copilașul începu să plângă. Ea își dădu o șuviță de păr de pe fruntea transpirată și încercă să-l liniștească, fredonând un cântecel, pe un ton cald.

Ieșiră cu toții din hambar și se îndreptară spre casa lui Rachel. Aproape ajunseseră la ușa din față, când o mașină a poliției franceze opri înaintea porții. Paul ieși din mașină și intră în curte, cu pușca în mână.

— Ești Rachel de Champlain? întrebă el.

— Doar știi că eu sunt, se încruntă ea.

— Ești deportată. Urmează-mă.

Rachel îl strânse și mai tare în brațe pe Ari.

— Să nu-mi luați fiul…

— El nu e pe listă, zise Paul.

Vianne se repezi la el și-l trase de mânecă.

— Nu poți să faci asta, Paul. Ea e cetățean francez.

— E evreică, ripostă bărbatul și-și îndreptă pușca spre Rachel. Mișcă! Rachel dădu să mai spună ceva, dar Paul o reduse la tăcere; înșfăcând-o de braț, o împinse în stradă și o sili să urce pe bancheta din spate a mașinii.

Vianne intenționă să rămână locului – în siguranță –, dar în clipa următoare se trezi alergând pe lângă automobil, bătând cu palma în capota acestuia și implorând să fie lăsată înăuntru. Paul frână, o lăsă să se urce pe bancheta din spate și apoi demară în trombă.

— Du-te, Vianne, îi spuse Rachel, pe când treceau de Le Jardin. Nu ai ce căuta aici.

— Nimeni nu are ce căuta aici, răspunse Vianne.

Chiar cu o săptămână în urmă, ar fi lăsat-o pe Rachel să plece singură. Poate că s-ar fi întors – cu regret, probabil, și, în mod sigur, cu un sentiment de vinovăție dar s-ar fi gândit că mai important decât orice altceva este să o protejeze pe Sophie.

Noaptea precedentă însă o schimbase profund. Încă se simțea fragilă și înspăimântată, poate mai mult de atât, dar acum era și furioasă.

În oraș se înălțaseră baricade pe multe străzi. Dubele de poliție erau pretutindeni, și din ele erau debarcați oameni cu stele galbene pe piept, care erau mânați către gară, unde îi așteptau vagoanele pentru vite. Erau sute de oameni, aduși, probabil, din toate comunele din zonă.

Paul parcă și deschise portierele. Vianne și Rachel, cu Ari în brațe, păși în mulțimea de femei, copii și bătrâni evrei, făcându-și drum către peron.

Un tren aștepta, pufăind un fum negru și dens în aerul deja fierbinte. Doi soldați nemți stăteau pe peron. Unul din ei era Beck, care ținea în mână un bici. Un *bici*.

Dar polițiștii francezi conduceau razia; ei îi sileau pe oameni să stea în șiruri ordonate și îi

împingeau spre vagoanele de vite: pe bărbați într-un vagon, pe femei și pe copii în celălalt.

Nu departe de ei, o femeie care ținea în brațe un copil încercă să fugă. Un jandarm o împușcă în spate, iar femeia se prăvăli la pământ, fără suflare, pe când copilul se rostogoli la picioarele jandarmului, a cărui pușcă încă fumega.

Rachel se opri și se întoarse spre Vianne.

— Ia-mi copilul, șopti ea.

Mulțimea se îmbulzi în ele.

— Ia-l! Salvează-l! o imploră Rachel.

Vianne nu mai stătu pe gânduri. Știa că nimeni nu putea fi neutru – nu mai putea fi – și oricât de mult s-ar fi temut că-i risca viața lui Sophie, deveni, brusc, mult mai îngrozită de perspectiva de a-și lăsa fiica să crească într-o lume în care oamenii buni nu făceau nimic să oprească răul, în care o femeie bună putea să întoarcă spatele unei prietene aflate în nevoie. Se întinse către copil și-l luă în brațe.

— Tu, mișcă! urlă un jandarm, împungând-o pe Rachel în umăr cu patul puștii, atât de tare că femeia se împletici.

Rachel o privi pe Vianne, și tot universul prieteniei lor i se reflectă în ochi – secretele pe care le împărtășiseră, promisiunile pe care și le făcuseră și le ținuseră, visele pentru copiii lor, care le legau ca pe niște surori.

— Pleacă de aici, strigă Rachel, cu o voce gâtuită. Du-te, Vianne!

Vianne se dădu câțiva pași înapoi. Înainte să-și dea seama ce face, se întoarse și începu să-și croiască drum prin mulțime, departe de peron, de soldați și de câini, departe de acel miros al spaimei, de trosnetul bicelor și de plânsetele femeilor și ale copiilor. Nu încetini decât atunci când ajunse la capătul peronului. Acolo, se întoarse, strângându-l la piept pe Ari.

O văzu pe Rachel, stând la intrarea neagră, căscată a vagonului pentru vite, cu fața și mâinile

încă mânjite de sângele fiicei sale. Scrută cu privirea mulțimea, ridică în aer palma însângerată, apoi dispăru, împinsă în vagon de femeile care se buluceau în jurul ei. Ușa vagonului se închise cu zgomot.

•

Vianne se prăbuși pe canapea. Ari plângea, incontrolabil, avea scutecele ude și mirosea a urină. Vianne ar fi trebuit să se ridice, să aibă grijă de el, să facă ceva, dar nu se putea mișca. Pierderea suferită o apăsa, o sufoca.

Sophie intră în camera de zi.

— De ce l-ai luat pe Ari? întrebă ea, cu o voce înceată și speriată. Unde e *madame* de Champlain?

— A plecat, spuse Vianne. Nu avea puterea să inventeze o minciună – și, în definitiv, ce rost ar fi avut?

Nu putea nicicum să-și apere fiica de tot răul care le înconjura.

Nu era nicio cale.

Sophie avea să crească cunoscând atât de multe lucruri. Cunoscând spaima și pierderea, dar, probabil, și ura.

— Rachel s-a născut în România, rosti Vianne. Asta – precum și faptul că e evreică – a fost crima ei. Guvernului de la Vichy nu i-a păsat că ea a trăit în ultimii douăzeci și cinci de ani în Franța și că s-a căsătorit cu un francez care a luptat pentru țara asta. Așa că au deportat-o.

— Guvernul nostru a deportat-o? Credeam că naziștii.

Vianne oftă.

— Astăzi, a fost poliția franceză. Dar și naziștii erau prezenți la gară.

— Și unde o vor duce?

— Nu știu.

— Se va întoarce după război?

Da. Nu. Sper să se întoarcă. Oare ce răspuns ar da o mamă bună?

— Sper că da.

— Și Ari? întrebă Sophie.

— Va rămâne cu noi. El nu era pe listă. Presupun că guvernul nostru crede că bebelușii se pot crește singuri.

— Dar, *Maman*, ce-o să facem…

— Să facem? Ce-o să *facem*? N-am nicio idee, oftă ea. Deocamdată, stai cu ochii pe Ari. O să mă duc până acasă la Rachel, să-i iau pătuțul și hainele.

Aproape că ajunsese la ușă, când Sophie o întrebă:

— Dar căpitanul Beck?

Vianne încremeni. Își aminti că-l văzuse pe peron, cu un bici în mână, un bici cu care mâna femeile și copiii în vagonul de vite.

— *Oui*, zise ea. Ce-i cu căpitanul Beck?

Vianne își spălă hainele îmbibate de sânge și le atârnă la uscat în curtea din spate, prefăcându-se că nu observă cât de roșie se făcuse apa săpunită când o aruncă în iarbă. Le pregăti lui Sophie și lui Ari cina (Ce le gătise? Nici nu-și mai amintea) și îi culcă, dar, de îndată ce casa fu cufundată în liniște și în întuneric, nu-și mai putu ține în frâu emoțiile. Era furioasă – atât de furioasă că îi venea să urle – și devastată de durere.

Nu putea suporta acele gânduri negre și odioase care îi treceau prin minte, durerea și furia fără margini. Își smulse dantela de la guler și dădu buzna afară, amintindu-și de clipa în care Rachel îi dăruise acea bluză. În urmă cu trei ani.

Toată lumea poartă la Paris așa ceva.

Merii își întindeau ramurile deasupra ei. Avu nevoie de două încercări ca să lege bucata de pânză de creanga noduroasă, între firele legate pentru Antoine și Sarah și, după ce reuși, păși în spate.

Sarah.

Rachel.

Antoine.

Fâșiile colorate începură să se încețoșeze și abia atunci își dădu seama că plângea.

— Doamne, te implor! începu ea să se roage, privind bucățile de țesătură și de dantelă legate în jurul crengii noduroase, printre merele necoapte.

Dar la ce erau bune rugăciunile acum, când cei dragi dispăruseră?

Auzi zgomotul unei motociclete venind pe drum și oprindu-se lângă Le Jardin. Câteva momente mai târziu:

— *Madame*?

— Unde vă e biciul, *Herr* căpitan? îl întrebă ea, pe un ton sfidător.

— Ați fost acolo?

— Cum vă simțiți să biciuiți o franțuzoaică?

— Doar nu credeți că am făcut așa ceva, madame. Îmi provoacă greață.

— Și, totuși, erați acolo.

— Ca și dumneata. Acest război ne pune în locuri unde n-am vrea niciodată să fim.

— Lucrul ăsta e mai puțin valabil pentru voi, nemții.

— Am încercat s-o ajut, zise el.

La auzul acestor vorbe, Vianne simți cum furia se risipește, iar în locul ei apare durerea. Beck încercase să o salveze pe Rachel. Dacă l-ar fi ascultat și ar mai fi ținut-o ascunsă în hambar. Se clătină, iar Beck se întinse să o sprijine.

— Mi-ați spus să o ascund dimineață. A stat în pivnița aceea oribilă toată ziua. Dar după-amiază, totul mi s-a părut… normal.

— Von Richter a modificat programul. A fost o problemă cu trenurile.

Trenurile.

O revăzu pe Rachel, făcându-i cu mâna în semn de rămas-bun.

— Unde o vor duce? ridică ea ochii spre el.

Era prima întrebare crucială pe care i-o adresase vreodată.

— Într-un lagăr de muncă din Germania.

— Am ascuns-o toată ziua, repetă Vianne, ca și când asta ar mai fi contat.

— Wehrmachtul nu mai controlează situația. Cei din Gestapo și SS au preluat comanda. Și oamenii ăia sunt mai mult… brute decât soldați.

— De ce erați acolo?

— Am executat ordinele. Unde sunt copiii ei?

— Nemții tăi au împușcat-o pe Sarah în spate, la punctul de trecere a frontierei.

— *Mein Gott*? murmură el.

— Fiul ei a rămas la mine. De ce nu era pe listă și Ari?

— S-a născut în Franța și are sub 14 ani. Evreii francezi nu sunt deportați, zise el și o privi în ochi: Încă.

Vianne își ținu respirația.

— Vor veni și după Ari?

— Cred că în curând îi vor deporta pe toți evreii, indiferent de vârstă și de locul nașterii. Și, când o vor face, va fi periculos să mai găzduiești vreun evreu în casa ta.

— Copii, deportați. Singuri. Oroarea i se părea de necrezut, chiar și după tot ce văzuse Vianne până atunci. I-am promis lui Rachel că voi avea grijă de el. Mă veți turna? întrebă ea.

— Nu sunt un monstru, Vianne. Era pentru prima oară când îi rostea prenumele. Vreau să te protejez, îi spuse, apropiindu-se de ea.

Era cel mai rău lucru pe care l-ar fi putut spune. Femeia se simțise singură ani de zile, dar în acea clipă știu că *era* cu adevărat singură.

El îi atinse brațul, cu un gest aproape de mângâiere, pe care o simți străbătându-i tot trupul, ca o descărcare electrică. Îl privi, incapabilă să se abțină.

Bărbatul era aproape de ea, un sărut îi mai despărțea. Nu era nevoie decât de un semn de încurajare, oricât de mic, din partea ei – o respirație, o încuviințare din cap, o atingere –, și el ar fi umplut acel abis căscat între ei. Pentru o clipă,

Vianne uită cine era și ce se întâmplase în acea zi; tânjea să fie mângâiată, să uite. Se aplecă puțin, suficient cât să-i simtă răsuflarea pe buzele ei, dar atunci își aminti – deodată, într-o străfulgerare de mânie – și îl împinse cu atâta putere, încât el se împletici.

Își șterse buzele, de parcă el i le-ar fi atins.

— Nu putem face asta, șopti ea.

— Desigur că nu.

Dar când o privi – și ea îi întoarse privirea știură amândoi că între ei se întâmplase ceva mai grav decât simplul fapt de a săruta persoana nepotrivită.

Acel ceva era dorința de a o săruta.

Capitolul 24

Vara se sfârși. Zilelor fierbinți și însorite le luară locul ploile și cerul plin de nori. Isabelle era atât de preocupată de ruta de evadare, încât abia remarcă schimbarea vremii.

Într-o dimineață friguroasă de octombrie, ea coborî dintr-un vagon de tren în mulțimea de pasageri, ținând în mâini un buchet de flori de toamnă.

Pe când străbătea bulevardul, văzu strada ticsită de mașini germane care claxonau zgomotos. Soldații umblau țanțoși printre parizienii înfricoșați și mohorâți. Steagurile cu svastică fluturau în vântul iernatic. Fata coborî în grabă scările de la metrou.

Peronul metroului era ticsit de lume și peste tot se găseau afișe naziste de propagandă, care îi demonizau pe britanici și pe evrei și prezentau Führerul drept răspuns la orice întrebare.

Brusc, sirenele de raid aerian începură să urle. Luminile se stinseră, aruncând totul în beznă. Isabelle auzi oameni șușotind, plânsete de copii și accesele de tuse ale bătrânilor. Auzi departe tunetele înfundate ale exploziilor. Probabil era bombardat iar Boulogne-Billancourt – și de ce n-ar fi fost? Renault producea camioane pentru nemți.

Când se auzi semnalul de încetare a alarmei, nimeni nu se mișcă până ce lumina nu se reaprinse.

Isabelle aproape se urcase într-un vagon atunci când se auzi țiuitul strident al unui fluier.

Încremeni.

Soldați naziști, însoțiți de colaboratori francezi, mergeau prin tunel, vorbind unul cu celălalt, arătând spre oameni, scoțându-i din mulțime și obligându-i să îngenuncheze.

Țeava unei puști apăru în fața ei.

— Documentele! răcni un soldat neamț.

Isabelle strânse florile într-o mână, iar cu cealaltă începu să cotrobăie, speriată, prin geantă. Avea un mesaj pentru Anouk strecurat în buchet. Desigur, acea percheziție nu era ceva neașteptat. De când Aliații începuseră să câștige bătălie după bătălie în Africa de Nord, nemții opreau în mod constant oamenii, cerându-le actele. Pe străzi, în magazine, în gări, chiar și în biserici. Nicăieri nu mai puteai fi în siguranță. Isabelle întinse cartea de identitate falsă.

— Merg să mă întâlnesc cu o prietenă a mamei mele, la masă.

Agentul francez merse sfios la soldatul neamț și examină cu atenție actele. Scutură din cap, iar neamțul îi înmână documentul lui Isabelle, spunându-i:

— Mergi!

Isabelle zâmbi, înclină capul în semn de mulțumire și se grăbi spre metrou, strecurându-se în vagon cu o secundă înainte ca ușile să se închidă.

În clipa în care coborî, într-o stație din arondismentul șaisprezece, calmul îi revenise deja. O ceață umedă stătea aninată deasupra străzilor, ascunzând clădirile și barjele care pluteau domol pe Sena. Sunetele erau amplificate de negură, părând stranii. Undeva, se auzi o minge căzând pe caldarâm (probabil niște băieți se jucau fotbal pe stradă). Sirena uneia dintre barje vui, iar zgomotul se prelungi într-un ecou.

În bulevard, Isabelle coti pe o stradă și intră într-un bistro – unul dintre puținele care mai erau deschise la ora aceea. O pală aspră de vânt umflă paravanul de pânză. Tânăra trecu pe lângă mesele goale și merse la tejghea, comandând o *café au lait* (fără cafea sau lapte, desigur).

— Juliette? Tu ești?

Isabelle o văzu pe Anouk și surâse.

— Gabrielle! Ce bine-mi pare să te revăd! spuse ea și-i oferi lui Anouk florile.

Anouk comandă o cafea. Pe când stăteau acolo, sorbind din cești în atmosfera înghețată, Anouk zise:

— Am vorbit cu unchiul Henri ieri. Îi e dor de tine.

— E bolnav?

— Nu, nu. Dimpotrivă. Plănuiește o petrecere pentru marțea viitoare. Mi-a cerut să te invit.

— Nu s-ar cuveni să-i cumpăr un cadou din partea ta?

— Nu, dar ar fi drăguț din partea ta să-i trimiți o scrisoare. Uite, o am deja scrisă.

Isabelle luă scrisoarea și o strecură în căptușeala poșetei.

Anouk o privi. Avea ochii încercănați, iar Isabelle văzu că pe obraji și pe frunte îi apăruseră riduri noi. Viața trăită în umbre începuse să-și pună amprenta asupra ei.

— Ești bine, draga mea? o întrebă Isabelle.

Zâmbetul lui Anouk era ostenit, dar sincer.

— *Oui*. După o pauză, continuă: L-am văzut pe Gaëton aseară. Va veni la întâlnirea de la Carriveau.

— De ce-mi spui asta?

— Isabelle, ești cea mai transparentă persoană pe care am întâlnit-o vreodată. Fiecare gând, fiecare sentiment al tău ți se citesc în ochi. Nu știi cât de des mi-ai pomenit despre el?

— Da? Credeam că ți-am ascuns asta.

— De fapt, e chiar drăguț. Îmi amintește pentru ce luptăm. Pentru lucruri simple: o fată, un băiat și viitorul lor împreună. O sărută pe Isabelle pe obraji, apoi îi șopti: Să știi că și el pomenește des de tine.

•

Din fericire pentru Isabelle, la Carriveau, în acea zi de toamnă târzie, ploua.

Nimeni nu dădea atenție oamenilor pe o astfel de vreme, nici măcar nemții. Ea își puse gluga și își închise strâns haina la gât; chiar și așa însă, ploaia îi zbicea fața, iar apa i se prelingea rece pe gât în jos în timp ce își dădea bicicleta jos din tren și mergea pe lângă ea pe peron.

La periferia orașului, ea se sui pe bicicletă. Alegând o străduță mai puțin umblată, pedală către Carriveau, ocolind piața. Într-o asemenea zi ploioasă de toamnă, puțini oameni mișunau pe străzi; doar femei și copii, stând la cozi pentru mâncare, în timp ce apa de ploaie le șiroia pe pardesie și pe pălării. Cei mai mulți dintre nemți erau prin case.

Atunci când ajunse la hotelul Bellevue, era extenuată. Descălecă, își legă bicicleta de un stâlp de iluminat și intră. Un clopoțel sună strident când deschise ușa, anunțându-i sosirea soldaților nemți care ședeau în foaier, bându-și cafeaua de după-amiază.

— *M'mselle*, sunteți udă leoarcă, remarcă un ofițer, întinzând mâna după un *pain au chocolat* pufos și auriu.

— Francezii ăștia nici nu știu să se ferească de ploaie, spuse un militar, iar ceilalți izbucniră în râs.

Continuând să zâmbească, Isabelle trecu pe lângă ei. La recepție, sună clopoțelul.

Henri ieși din camera din spate, ținând în mâini o tavă cu cești de cafea. O văzu și înclină din cap.

— Un moment, madame, zise el, strecurându-se pe lângă ea și ducând tava la o masă unde doi agenți SS ședeau, în uniformele lor negre, tolăniți ca niște păianjeni.

Când Henri reveni la tejghea, îi spuse:

— *Madame* Gervaise, bine ați revenit! Mă bucur să vă revăd. Desigur, camera dumneavoastră este gata. Dacă doriți să mă urmați…

Ea încuviință din cap și-l urmă pe Henri pe coridorul strâmt, apoi pe scări, în sus, până la etajul al doilea. Acolo, bărbatul băgă o cheie în

broască, o răsuci o dată și deschise ușa către un dormitor mic, cu pat de o persoană, o noptieră și o lampă. O conduse în cameră, închise ușa cu piciorul și o luă în brațe.

— Isabelle, șopti el, trăgând-o mai aproape, cât mă bucur că te văd! apoi îi dădu drumul și făcu un pas înapoi. Mi-am făcut griji… de când cu Romainville.

Isabelle își dădu jos gluga udă.

— *Oui*.

În ultimele două luni, naziștii luaseră măsuri punitive împotriva celor pe care-i numeau sabotori și membri ai Rezistenței. Începuseră, în sfârșit, să înțeleagă rolul pe care femeile îl jucau în acel război și arestaseră peste 200 de franțuzoaice la Romainville.

Ea își descheie haina și o întinse la capătul patului. Apoi scoase din căptușeala poșetei un plic, pe care i-l dădu lui Henri.

— Poftim, îi zise, dându-i banii veniți de la MI9.

Hotelul lui Henri era unul dintre puținele locuri importante sigure, pe care îl deținea gruparea lor. Lui Isabelle îi plăcea nespus că ei găzduiau agenți britanici, americani și membrii ai Rezistenței chiar sub nasul naziștilor. În acea noapte, avea să fie și ea oaspete în acea cameră, cea mai mică dintre toate.

Își trase un scaun de sub biroul plin de zgârieturi și se așeză.

— Întâlnirea e stabilită pentru diseară?

— La unsprezece fix seara. În hambarul părăsit de la ferma Angeler.

— Despre ce se discută?

— Habar nu am, spuse el, așezându-se pe marginea patului. După înfățișarea lui serioasă, Isabelle își dădu seama că urma să devină serios și oftă. Am auzit că naziștii sunt disperați să afle cine e Privighetoarea. Se zvonește că încearcă să-și infiltreze oameni pe ruta de evadare.

— Știu, Henri, spuse ea, ridicând o sprânceană. Sper că n-ai de gând să-mi spui că e primejdios.

— Mergi prea des, Isabelle. De câte ori ai făcut drumul?

— De douăzeci și patru de ori.

Henri clătină din cap.

— Nu-i de mirare că sunt disperați să pună mâna pe tine. Am auzit că mai există o rută de evadare, prin Marsilia și Perpignan, la fel de bună. Lucrurile încep să se complice, Isabelle.

Fu surprinsă de faptul că era mișcată de îngrijorarea lui și îi plăcu să-și audă prenumele rostit. Se simțea bine să fie din nou Isabelle Rossignol, chiar și pentru doar câteva clipe, și să stea alături de cineva cunoscut, după ce atâta vreme fugise și se ascunsese în case conspirative, alături de străini.

Totuși, nu vedea niciun motiv să discute despre asta. Ruta de evadare era ceva neprețuit și merita să-și asume orice risc.

— Stai cu ochii și pe sora mea, da?

— *Oui*.

— Naziștii mai sunt încartiruiți acolo?

Henri privi în altă parte.

— Ce s-a întâmplat?

— Isabelle, Vianne a fost concediată din postul de învățătoare.

— De ce? Elevii o iubesc. E o învățătoare excelentă.

— Umblă zvonul că l-ar fi înfruntat pe un ofițer din Gestapo.

— Nu-i stă în fire să facă așa ceva. Și acum nu mai are niciun venit? Din ce trăiește?

Henri păru încurcat.

— Lumea vorbește… sunt bârfe…

— Bârfe?

— Despre ea și nazist.

•

Toată vara, Vianne îl ascunse pe fiul lui Rachel la Le Jardin. Avusese grijă să nu iasă niciodată cu

el afară, nici măcar în grădină. Fără documente, nu putea pretinde a fi altcineva decât Ariel de Champlain. Trebuia să o lase pe Sophie să stea acasă cu cel mic, astfel că fiecare ieșire în oraș era o experiență chinuitoare, ce părea să nu se termine curând. Le spusese tuturor oamenilor pe care-i cunoștea – băcani, țărani, călugărițe – că Rachel fusese deportată cu amândoi copiii.

Era singurul lucru pe care se gândise să-l facă.

În acea zi, după ce stătuse ore întregi la coadă doar ca să i se spună că nu mai rămăsese nimic, Vianne se întoarse din oraș simțindu-se înfrântă. Circulau zvonuri despre intensificarea deportărilor și a raziilor în toată Franța. Mii de evrei francezi fuseseră închiși în lagăre de concentrare.

Acasă, își agăță pelerina udă de cuierul fixat pe exteriorul ușii de la intrare. Nu spera ca pelerina să se usuce până a doua zi, dar cel puțin n-avea să bălțească apa pe toată dușumeaua. Își descălță la ușă ghetele de cauciuc murdare de noroi și intră în casă. Ca de obicei, Sophie era lângă ușă, așteptând-o.

— Sunt bine, o asigură Vianne.

Sophie înclină din cap, solemn:

— Și noi!

— Fă-i, te rog, baie lui Ari până pregătesc eu cina?

Sophie îl luă pe copil în brațe și ieși din bucătărie.

Vianne își dădu jos baticul de pe cap și îl agăță sus. Apoi puse în chiuvetă coșul de cumpărături să se usuce și coborî în cămară, de unde scoase un cârnat, câțiva cartofi piperniciți și câteva cepe.

Întoarsă în bucătărie, aprinse aragazul și puse la încălzit cratița de fontă. Adăugând un strop din prețiosul ulei, rumenind cârnatul.

Vianne se holba la carne, în timp ce sfărâma cârnatul cu o lingură de lemn, văzând cum din roz devine gri, căpătând, în cele din urmă, o frumoasă crustă cafenie. Când cârnatul se rumeni, adăugă

cartofii tăiați cubulețe și ceapa și usturoiul tocate mărunt. Usturoiul pocni și se rumeni în uleiul încins, răspândindu-și aroma în bucătărie.

— Miroase delicios!

— *Herr* căpitan, spuse ea încet. Nu ți-am auzit motocicleta.

— *M'mselle* Sophie mi-a deschis.

Vianne lăsă mai încet flacăra aragazului și acoperi cratița, apoi se întoarse spre el. Printr-o înțelegere tacită, se prefăceau amândoi că noaptea aceea din livadă nu se întâmplase niciodată. Niciunul nu mai adusese vreodată vorba de ea și, totuși, plutea mereu în aerul dintre ei.

În acea noapte, lucrurile se schimbaseră pe nesimțite. Beck lua aproape de fiecare dată cina cu ele – de obicei, mâncarea era adusă de el, nu în cantități mari, câțiva cârnați, o pungă de făină sau o bucată de șuncă. Ofițerul vorbea deschis despre soția și copiii lui, iar ea îi vorbea despre Antoine. Toate cuvintele lor erau rostite pentru a întări un zid ce deja fusese fisurat. El se oferea în repetate rânduri, foarte politicos, să ducă la poștă pachetele pe care Vianne i le trimitea lui Antoine, pachete pe care ea le umplea cu orice mărunțiș de care se putea dispensa – mănuși de iarnă care erau prea mari, țigări lăsate de Beck, un prețios borcan cu gem.

Vianne făcea tot posibilul să nu rămână niciodată singură cu Beck. Aceasta era cea mai importantă schimbare. Nu mai ieșea în curte noaptea și nici nu mai rămânea în camera de zi după ce Sophie mergea la culcare. Nu mai avea încredere în ea ca să mai rămână singură cu el.

— Ți-am adus un dar, zise el.

Scoase o foaie de hârtie. Era un certificat de naștere pentru un băiat născut în iunie 1939, fiul lui Etienne și al lui Aimée Mauriac. Un băiat pe nume Daniel Antoine Mauriac.

Vianne îl privi pe Beck. Oare îi spusese vreodată că ea și Antoine își doriseră să aibă un

băiat pe care să-l cheme Daniel? Probabil că îi spusese, deși nu-și amintea asta.

— E riscant să mai găzduiești copii evrei acum. Sau, mă rog, va fi în curând.

— Dar tu ți-ai asumat riscul ăsta pentru el. Pentru noi, zise Vianne.

— Pentru dumneata, șopti. Și sunt acte false, madame. Nu uitați asta. Pentru a se potrivi cu povestea că l-ați adoptat pe băiețel de la niște rude.

— Nu voi spune nimănui vreodată că le am de la dumneata.

— Nu în privința mea îmi fac griji, *madame*. Ari trebuie să devină Daniel imediat. Și complet. Și trebuie să fii extrem de atentă. Cei de la Gestapo și SS sunt niște… brute. Victoriile Aliaților din Africa ne afectează grav. Și această soluție finală pentru evrei… este un lucru diabolic, imposibil de conceput. Eu… făcu o pauză, privind-o în ochi. Eu vreau să vă protejez.

— Chiar mă protejați, îi răspunse ea, întorcându-i privirea.

Se apropiară unul de celălalt, deși Vianne știa că era o greșeală.

Sophie intră atunci în fugă în bucătărie.

— Lui Ari îi e foame, mami. Nu se oprește din plâns.

Beck se opri. Întinzându-se pe lângă Vianne și atingându-i brațul cu mâna, apucă o furculiță de pe tejghea. O înfipse într-o bucată rumenită de cârnat, într-un cub arămiu de cartof și într-o felioară caramelizată de ceapă. În timp ce mânca, o privi fix pe Vianne. Era atât de aproape încât ea îi putea simți răsuflarea pe obraz.

— Sunteți o bucătăreasă excelentă, *madame*.

— *Merci*, zise ea, pe un ton ferm.

— Regret că nu pot rămâne la cină, spuse Beck, retrăgându-se spre ieșire. Trebuie să plec.

Vianne își smulse privirea de la el și îi zâmbi lui Sophie.

— Pune doar trei tacâmuri la masă, Sophie, zise ea.

*

Mai târziu, pe când mâncarea fierbea la foc mic pe aragaz, Vianne îi adună pe copii în pat.

— Sophie, Ari, veniți aici. Trebuie să vă spun ceva.

— Ce este, *Maman*? întrebă Sophie, deja îngrijorată.

— O să-i deporteze și pe evreii născuți în Franța. Și pe copii, continuă ea, după o scurtă pauză.

Sophie scoase un oftat prelung și îl privi pe micuțul Ari, în vârstă de trei anișori, care se zbenguia, vesel, în pat. Era prea mic ca să priceapă că trebuia să aibă o nouă identitate. Ar fi putut să-i spună că numele lui era Daniel Mauriac pentru totdeauna, din acel moment, și el tot n-ar fi înțeles de ce. Dacă micuțul credea în întoarcerea mamei lui și o aștepta, mai devreme sau mai târziu avea să facă o greșeală care ar fi atras după sine deportarea lui și, poate, uciderea lor. Nu putea risca asta. Trebuia să-și calce pe inimă pentru a-i proteja pe toți.

Iartă-mă, Rachel.

Schimbă cu Sophie o privire îndurerată. Știau amândouă ce trebuia făcut, dar cum putea să-i facă o mamă așa ceva copilului unei alte mame?

— Ari, zise ea, cuprinzând fețișoara între palmele ei. Mămica ta e acum cu îngerii în rai. Nu se va mai întoarce.

El încetă să mai țopăie prin pat.

— Cum?

— A plecat pentru totdeauna, repetă Vianne, simțind cum lacrimile i se scurg pe obraji. Trebuia să spună cuvintele acelea iar și iar, până ce el avea să le creadă. Eu sunt mămica ta de acum. Și pe tine te va chema Daniel.

Băiețelul se încruntă, pleoscăind zgomotos din limbă, apoi își răsfiră degetele, ca și cum ar fi vrut

să numere.

— Dar ai spus că se întoarce.

— Nu se mai întoarce, spuse Vianne, detestând că o făcuse. A plecat. Ca iepurașul pe care l-am pierdut luna trecută, mai știi?

Trebuiseră să-l îngroape cu mare pompă în grădină.

— A plecat ca iepurașul?

Ochii lui căprui se umplură de lacrimi și gura începu să-i tremure. Vianne îl luă în brațe, strângându-l și mângâindu-l pe spate.

Dar nici nu-l putu liniști suficient, nici nu-l putu lăsa din brațe, în cele din urmă, se desprinse din îmbrățișare suficient cât să îl privească în ochi.

— Înțelegi… Daniel?

— O să fii fratele meu, promise Sophie, cu o voce șovăielnică. Pe cuvânt!

Vianne simți că i se sfâșie inima, dar știa că nu exista altă cale pentru ca fiul lui Rachel să fie în siguranță. Se rugă ca el să fie suficient de necopt la minte pentru a uita că-l chemase vreodată Ari, iar tristețea acelei rugăciuni o copleși.

— Spune, spune-mi numele tău, îl rugă ea, cu o voce monotonă.

— Daniel, murmură copilul, vădit nedumerit, încercând să îi facă pe plac.

Vianne îl puse să-și repete noul nume de nenumărate ori în acea seară, pe când mâncau tocana de cartofi cu cârnați, dar și mai târziu, în timp ce ea spăla vasele și îl îmbrăca pentru a merge la culcare. Se rugă ca acest șiretlic să fie suficient pentru a-l salva și că actele lui aveau să treacă de inspecție. Hotărî, în sinea ei, să nu-l mai strige niciodată pe numele lui, Ari, și nici măcar să nu se mai gândească la el astfel. A doua zi, urma să-i tundă părul cât mai scurt cu putință și apoi avea să le spună tuturor (și în primul rând bârfitoarei de Hélène Ruelle) despre copilul pe care-l adoptase de la o verișoară decedată din Nisa.

Dumnezeu să ne ajute pe toți!

Capitolul 25

Isabelle se strecură pe străzile pustii din Carriveau îmbrăcată în negru, cu părul ei auriu acoperit. Era trecut de ora stingerii. O lună palidă strălucea, când și când, printre nori, pe dalele inegale din pavaj.

Mergea cu auzul încordat și, ori de câte ori auzea zgomot de pași sau huruit de camioane, încremenea. La marginea orașului, se cățără pe un zid acoperit cu tufe de trandafiri, fără să-i pese de spini, și sări de acolo într-un câmp întunecat și ud de fân. Era la jumătatea drumului până la locul de întâlnire, când trei avioane trecură pe deasupra ei, atât de aproape de sol, încât ramurile copacilor se mișcară și pământul se cutremură. Imediat, se auziră focuri de mitralieră, în niște izbucniri de sunet și lumină.

Avionul mai mic se înclină și se depărtă brusc. Înainte să vireze brusc la stânga și să se înalțe de la sol, ea zări pe partea de dedesubt a aripii drapelul american. Câteva momente mai târziu, auzi șuieratul unei bombe – ca un țiuit strident, neomenesc – urmat de o explozie.

Aerodromul. Americanii bombardau aerodromul.

Avioanele huruiră din nou deasupra. Urmă o nouă rafală de mitralieră, și unul dintre avioanele americane fu lovit. O coadă de fum se lungi în spatele lui și un urlet umplu noaptea; avionul se prăbuși, răsucindu-se, iar aripile lui străluciră, reflectând razele lunii.

Se zdrobi de sol atât de puternic încât Isabelle își simți oasele trosnind, în vreme ce pământul se zgudui sub picioarele ei. Carlinga de oțel lovi solul, niturile săriră din metal și rădăcinile fură smulse. Avionul alunecă pe o aripă prin pădure,

rupând copacii ca și când ar fi fost niște bețe de chibrit. Mirosul de fum era copleșitor, apoi cu un bubuit gigantic, aeronava izbucni în flăcări.

Pe cer apăru o parașută, legănându-se încoace și-ncolo, iar omul prins de ea i se păru lui Isabelle mic cât o virgulă. Isabelle o tăie prin șirul de copaci în flăcări. Fumul îi înțepa ochii.

Unde era pilotul?

Cu coada ochiului, zări un punct alb și alergă într-acolo. Parașuta zăcea, printre tufișuri, iar aviatorul era încă prins în sforile ei.

Isabelle auzi zgomot de voci – nu erau departe – și apoi un tropăit de cizme. Se rugă la Dumnezeu să fie camarazii ei, veniți pentru întâlnire, dar n-avea cum să afle. Naziștii ar fi trebuit să fie ocupați cu aerodromul, dar nu pentru mult timp încă.

Isabelle îngenunche, desfăcu parașuta pilotului, o strânse și fugi cu ea cât de departe putu, îngropând-o cât mai bine sub un morman de frunze uscate. Apoi alergă înapoi la pilot și, prinzându-l de încheieturile mâinilor, îl târî în adâncul pădurii.

— Trebuie să stai liniștit. Înțelegi? O să mă întorc, dar să stai aici, fără să scoți un cuvânt.

— Chiar așa… am să fac, îi auzi vocea slabă, aproape o șoaptă.

Isabelle îl acoperi cu frunze și crengi, dar, când se ridică, văzu urmele ei de tălpi pe care le lăsase în noroi, fiecare plină cu o apă mocirloasă acum, și dârele pe care le făcuse târându-l pe aviator. Vălătuci negri de fum o învăluiră. Focul se apropia, arzând tot mai puternic.

Merde! mormăi ea.

Se auzeau voci. Oameni țipând.

Încercă să-și curețe palmele, frecându-le una de alta, dar noroiul îi pătase pielea.

Trei siluete se mișcau printre copaci, venind spre ea.

— Isabelle, tu ești? întrebă un bărbat.

La lumina unei torțe, îi zări pe Henri și pe Didier, apoi și pe Gaëton.

— L-ai găsit pe pilot? întrebă Henri.

— Da, încuviință Isabelle. E rănit.

În depărtare, se auziră lătraturi de câini. Naziștii se apropiau.

Didier privi înapoi.

— Nu avem prea mult timp.

— N-o să reușim să-l ducem în oraș, interveni Henri.

Isabelle luă atunci o decizie rapidă.

— Știu un loc aici, aproape, unde îl putem ascunde.

— Nu e o idee bună, se opuse Gaëton.

— Să ne grăbim, îl repezi Isabelle.

Se aflau deja în hambarul de la Le Jardin și închiseseră ușa în urma lor. Pilotul zăcea pe dușumeaua murdară, inconștient, iar Didier avea haina și mănușile pătate de sângele lui.

— Împingeți mașina în față.

Henri și Didier împinseră Renaultul și apoi ridicară chepengul pivniței. Acesta se deschise cu un trosnet de protest și căzu în spate, peste bara mașinii.

Isabelle aprinse lampa cu gaz și o ținu într-o mână, pe când cobora pe scara șubredă. Unele dintre proviziile pe care le lăsase acolo dispăruseră. Ridică lampa.

— Aduceți-l aici.

Bărbații schimbară priviri pline de îngrijorare.

— Nu știu ce să zic, spuse Henri.

— Ce soluție avem? pufni Isabelle. Aduceți-l jos!

Gaëton și Henri îl cărară pe aviatorul inconștient în pivnița întunecoasă și rece, întinzându-l pe o saltea, care scârțâi din toate arcurile sub greutatea lui.

Henri îi aruncă lui Isabelle o privire îngrijorată, apoi ieși din pivniță.

— Hai, Gaëton!

Gaëton se uită la Isabelle.

— Trebuie să punem mașina la loc. N-o să-l poți scoate de aici până nu venim după tine. Dacă ni se întâmplă ceva, nimeni nu va ști că ai fost aici.

Isabelle știa că el ar fi vrut să o atingă și chiar tânjea după asta. Dar rămaseră nemișcați, cu brațele pe lângă corp.

— Naziștii se vor da de ceasul morții să-l găsească pe pilot. Dacă ești prinsă…

Ea își ridică bărbia, încercând să ascundă cât era de speriată.

— Nu mă lăsa să fiu prinsă.

— Crezi că nu vreau să te știu în siguranță?

— Știu că vrei, spuse ea încet.

Înainte ca Gaëton să răspundă, Henri interveni de sus.

— Hai, Gaëton! Trebuie să găsim un doctor și să vedem cum îl scoatem mâine de aici.

Gaëton făcu un pas înapoi. Întreaga lume părea înghesuită în micul spațiu dintre ei.

— Când ne întoarcem, ciocănim de trei ori și fluierăm. Să nu tragi!

— O să încerc, spuse ea.

— Isabelle… dădu el să spună după o pauză.

Ea așteptă, dar Gaëton nu mai găsi alte cuvinte. Îi rostise doar numele, cu un soi de regret ce devenise o obișnuință. Oftând, el se întoarse și urcă scara.

Câteva momente mai târziu, trapa se închise cu zgomot. Isabelle auzi grinzile masive trosnind deasupra în timp ce mașina era împinsă la locul ei.

Apoi, tăcere.

Isabelle simți că o cuprinde panica. Era din nou încuiată în dormitor; o auzi parcă pe doamna Nenorocire trântind ușa, răsucind cheia în broască, spunându-i să tacă și să nu ceară nimic.

Nu putea ieși de acolo nici măcar în cazul unei urgențe.

Oprește-te. Fii calmă. Știi ce trebuie făcut. Merse la rafturile de pe peretele pivniței, împinse

deoparte pușca tatălui ei și scoase trusa de prim-ajutor. Răscoli prin ea și dădu peste foarfece, ac, ață, bandaje, cloroform, alcool, tablete de benzedrină și bandă adezivă.

Îngenunche lângă pilotul rănit, punând lampa alături de ea. Costumul de pilot al bărbatului era îmbibat în sânge pe piept și cu mare greutate îndepărtă materialul. Dar, când o făcu, văzu gaura imensă din pieptul acestuia și știu că nu mai era nimic de făcut.

Se așeză lângă el, ținându-i mâna până ce omul își dădu o ultimă și grea suflare; apoi încetă să mai respire, rămânând cu gura întredeschisă.

Cu blândețe, fata îi scoase de la gât tăblițele de identificare. Trebuia să le ascundă. Pe una dintre ele citi: „Locotenent Keith Johnson”.

Isabelle suflă în lampă și rămase în beznă, alături de bărbatul mort.

*

A doua zi dimineață, Vianne îmbrăcă o salopetă de dril și o bluză de flanel care fusese a lui Antoine, dar pe care femeia o modificase după măsura ei. Slăbise însă atât de mult încât hainele atârnau pe ea. Trebuia să modifice din nou bluza. Pachetul pe care voia să i-l trimită lui Antoine se afla pe tejgheaua de la bucătărie, așteptând să fie expediat prin poștă.

Sophie avusese un somn agitat peste noapte, așa că Vianne o lăsă să doarmă. Coborî în bucătărie pentru a face cafeaua și aproape se ciocni de căpitanul Beck, care se plimba de colo-colo prin camera de zi.

— A, *Herr* căpitan, mă scuzați!

Dar el nu păru să o audă. Nu-l mai văzuse niciodată părând atât de agitat. Părul său, de obicei pomădat, era nepieptănat, iar o șuviță îi cădea pe față, făcându-l, din când în când, să și-o dea la o parte înjurând. Avea pistolul la brâu, deși până atunci Vianne nu-l văzuse niciodată purtând arma prin casă.

Trecu de ea și femeia observă că avea pumnii încleștați. Furia îi schimonosea chipul frumos, făcându-l aproape de nerecunoscut.

— Un avion s-a prăbușit în apropiere, azi-noapte, îi spuse el, în cele din urmă. Un avion american, de tip Mustang.

— Credeam că vreți să le doborâți avioanele. Nu de-aia trageți în ele?

— Da, dar am căutat toată noaptea și nu am dat de pilot. Cineva îl ascunde.

— Îl *ascunde*? Hm, de asta mă îndoiesc. Mai mult ca sigur că a murit.

— Atunci ar fi trebuit să-i găsim cadavrul, *madame*. I-am găsit parașuta, dar nu și cadavrul.

— Cine ar fi atât de nebun?! se miră Vianne. Nu executați oamenii care îndrăznesc să facă așa ceva?

— Pe loc.

Vianne nu-l mai auzise niciodată vorbind astfel. Tonul lui o făcu să se dea, instinctiv, înapoi. Își aminti de biciul pe care îl ținuse în mână în ziua în care Rachel și ceilalți evrei fuseseră deportați.

— Iertați-mi atitudinea, *madame*, dar ne-am purtat cât se poate de frumos cu voi, și iată ce primim din partea celor mai mulți dintre voi: minciuni, trădare și sabotaj.

Vianne rămase cu gura căscată.

El o privi și încercă să zâmbească.

— Vă rog, iertați-mă. Nu mă refeream la dumneata, evident. Dar comandantul meu m-a acuzat de incompetență, fiindcă n-am reușit să dau de urma pilotului. Mi-a ordonat ca astăzi să-l găsesc neapărat. Păși spre ușa de la intrare, o deschise și adăugă: Dacă nu reușesc…

Prin ușa deschisă, Vianne desluși niște siluete în uniformă în curte. Erau soldați.

— O zi bună, *madame*!

Vianne îl urmă până în prag.

— Vă rog să închideți ferestrele și să încuiați toate ușile, madame. Cu siguranță, pilotul e

disperat și n-ați vrea să vă pomeniți cu el năvălind în casă.

Vianne încuviință din cap. Beck se alătură escortei de soldați și părăsi curtea. Câinii nemților lătrau zgomotos, trăgând în față, amușinând pământul de la baza zidului crăpat.

Vianne aruncă o privire către deal și văzu că ușa hambarului era puțin deschisă.

— *Herr* căpitan, strigă ea.

Beck se opri, la fel și soldații săi. Câinii lătrau, trăgând în lese.

Și atunci ea se gândi la Rachel. Acolo s-ar fi ascuns Rachel dacă ar fi reușit să evadeze.

— Nimic, *Herr* căpitan, spuse ea.

Ofițerul înclină, scurt, din cap și le ordonă oamenilor lui să-și continue drumul.

Vianne se încălță repede cu ghetele de lângă ușă. Imediat ce soldații nu se mai văzură, urcă în grabă colina către hambar. În graba ei, alunecă de vreo două ori prin iarba udă și aproape căzu. Îndreptându-se în ultimul moment, trase adânc aer în piept și deschise larg ușa hambarului.

Imediat își dădu seama că mașina fusese mișcată din loc.

— Vin, Rachel! zise ea.

Scoase mașina din viteză și o împinse, încet, până eliberă chepengul pivniței. Aplecându-se, bâjbâi după mânerul plat de metal și ridică trapa, sprijinind-o apoi de bara mașinii.

Luă o lanternă, o aprinse și cercetă în bezna pivniței.

— Rach?

— Pleacă, Vianne! ACUM!

— Isabelle? întrebă Vianne, în timp ce cobora scara. Isabelle, ce…

Sări pe pământ și se întoarse, iar razele de lumină jucară în mâna ei.

Zâmbetul îi pieri. Hainele lui Isabelle erau pătate de sânge, părul ei blond era murdar, plin de

frunze și rămurele, iar fața îi era atât de zgâriată, de parcă ar fi alergat printr-un rug de mure.

Dar nu asta era partea cea mai rea.

— Pilotul, șopti Vianne, zărindu-l pe bărbatul care zăcea pe salteaua murdară. Imaginea o sperie atât de tare, că se trase, instinctiv, în spate, intrând în rafturi. Ceva căzu și se rostogoli pe pământ. Cel pe care-l caută ei acum.

— N-ar fi trebuit să vii aici.

— Eu n-ar fi trebuit să vin aici, proasto? Știi ce ne vor face nemții dacă-l găsesc aici pe american? Cum ai putut aduce primejdia asta în casa mea?

— Îmi pare rău. Închide pivnița și trage mașina la loc. Mâine, când te vei trezi, n-o să mai fim aici.

— Îți *pare rău*? spuse Vianne, și ochii îi sclipiră de furie. Cum îndrăznea sora ei să facă un asemenea lucru, punându-le în pericol pe ea și pe Sophie? Iar acum era și Ari acolo, care încă nu înțelegea că trebuia să fie Daniel. Ne vei omorî pe toți! Vianne se dădu înapoi, căutând scara. Simțea nevoia să se îndepărteze cât putea de mult de acel pilot… și de egoista și nesăbuita ei soră. Isabelle, mâine-dimineață să nu te mai găsesc aici. Și să nu te mai întorci!

— Dar… încercă Isabelle, pe un ton vinovat, să mai spună ceva.

— Niciun dar! i-o reteză Vianne. M-am săturat să tot găsesc scuze pentru tine. Am fost rea cu tine cât erai micuță, că *Maman* a murit, că *Papa* e un bețiv, că *madame* Dumas te trata rău. Da, lucrurile astea sunt adevărate și mi-am dorit să fiu o soră mai bună pentru tine, dar aici se oprește totul. Ești inconștientă și nesăbuită ca întotdeauna, doar că acum pui oamenii în pericol de a fi uciși. Nu pot să te las să o pui în pericol pe Sophie. Să nu te întorci. Nu ești binevenită aici. Dacă vei veni înapoi, chiar eu te dau în vileag.

Cu asta, Vianne ieși din pivniță și trânti trapa în urma ei.

*

Vianne simțea nevoia să se țină permanent ocupată, altminteri avea să cadă pradă panicii. Trezi copiii și le dădu să mănânce un mic dejun frugal, apoi își văzu de treburile casnice.

După ce culese din grădină ultimele legume ale toamnei, puse la murat castraveții și dovleceii, apoi umplu câteva borcane cu piure de dovleac. În tot acest timp însă, se gândi doar la Isabelle și la pilotul din hambar.

Ce era de făcut? Întrebarea nu-i dădu pace întreaga zi, deși încerca necontenit să se liniștească. Orice alegere era periculoasă. Evident, trebuia doar să păstreze tăcerea despre omul din hambar. Tăcerea a fost întotdeauna cea mai sigură.

Dar dacă Beck, cei din Gestapo și SS, însoțiți de câinii lor, aveau să ajungă singuri la hambar? Dacă Beck îl găsea pe pilot într-un hambar de pe proprietatea în care încartiruise, comandantul lui nu avea să fie mulțumit, și Beck avea să fie umilit.

Comandantul mă învinovățește fiindcă n-am reușit să dau de urma pilotului.

Bărbații umiliți puteau fi periculoși.

Poate ar fi trebuit să i se destăinuie lui Beck. El era un om bun. Încercase să o salveze pe Rachel. Îi făcuse rost de acte false lui Ari. Îi trimitea pachete prin poștă soțului lui Vianne.

Probabil Beck ar fi putut fi convins să-l ia pe pilot și să o scoată pe Isabelle din povestea asta. Aviatorul ar fi fost trimis într-un lagăr pentru prizonierii de război, ceea ce nu era chiar așa de rău.

Întrebările o frământară încă multă vreme după ce cina se terminase și-i trimisese pe copii la culcare. Nici măcar nu încercă să adoarmă. Cum ar fi putut dormi când știa că familia ei era expusă unui asemenea risc? Gândul la asta făcu ca furia ei la adresa lui Isabelle să izbucnească din nou. La ora zece seara, auzi niște pași și apoi un ciocănit scurt în ușă.

Lăsă deoparte ciorapii pe care-i cârpea și se ridică. Dându-și la o parte părul de pe față, merse să deschidă. Mâinile îi tremurau atât de tare, încât le strânse în pumni pe lângă trup.

— *Herr* căpitan, zise ea, ați întârziat. Să vă pregătesc ceva de mâncare?

— Nu, mulțumesc, murmură Beck și trecu pe lângă ea, mai nepăsător și mai aspru decât îl văzuse vreodată. Intră în camera lui și reveni cu o sticlă de coniac. Turnându-și o dușcă zdravănă într-un pahar ciobit, dădu băutura pe gât și apoi își umplu iar paharul.

— *Herr* căpitan?

— Nu am găsit pilotul, zise el și, după ce bău al doilea pahar, își mai turnă unul.

— Ah!

— Ticăloșii ăștia de la Gestapo! Mă omoară cu zile! izbucni el.

— Sunt convinsă.

— Nu le place să fie dezamăgiți.

Ofițerul bău al treilea pahar de coniac și trânti paharul pe masă, aproape să-l spargă.

— L-am căutat peste tot, spuse el. În fiecare cotlon al acestui orășel uitat de Dumnezeu. L-am căutat în pivnițe și subsoluri, în cotețe de găini, în tufișuri și sub mormane de gunoi. Și cu ce m-am ales după toate eforturile astea? Cu o parașută plină de sânge, dar nici urmă de pilot american.

— Sigur n-ați căutat peste tot, *Herr* căpitan, zise ea, spre a-l consola. Să vă aduc ceva de mâncare? V-am păstrat niște supă.

El se opri brusc. Femeia văzu că ochii i se îngustează și îl auzi zicând:

— Nu e posibil, dar…

Scoțând o lanternă de la brâu, se îndreptă spre dulapul mare de pe peretele bucătăriei și-i deschise larg ușile.

— Ce faceți?

— Vă percheziționez casa.

— Doar nu credeți că…

Vianne rămase locului, cu inima bătând să-i spargă pieptul, în vreme ce el cerceta încăpere după încăpere, scoțând hainele din șifoniere și trăgând canapeaua de la perete.

— Acum sunteți mulțumit?

— Mulțumit, *madame*? Am pierdut paisprezece piloți săptămâna asta, și Dumnezeu știe câte echipaje de avion. O fabrică Mercedes-Benz a fost aruncată în aer acum două zile și toți muncitorii au fost uciși. Unchiul meu lucrează în acea fabrică. Mă rog, lucra, presupun.

— Îmi pare rău să aud asta, șopti ea.

Răsuflă adânc, gândindu-se că scăpase, dar apoi îl văzu pe ofițer că merge afară.

Scosese vreun sunet care s-o dea de gol? Ea așa se temea. Se repezi după el, dorind să îl tragă de mânecă, dar fu prea târziu. Beck era afară, cu lanterna în mână, iar ușa de la bucătărie rămase deschisă în urma lui.

Vianne alergă după el.

El era la porumbar, a cărui ușă o deschise larg.

— *Herr* căpitan! strigă ea și încetini ritmul, încercând să-și controleze respirația, pe când își ștergea întruna palmele transpirate pe salopetă. Nu veți găsi nimic și pe nimeni aici, Herr căpitan. Trebuie să știți asta.

— Mă mințiți, *madame*? întrebă el.

Nu era furios, ci se temea.

— Nu, știți că nu vă mint, Wolfgang, îl asigură ea, rostindu-i prenumele pentru prima oară. Sunt sigură că superiorii nu vor da vina pe dumneata.

— Asta-i problema cu voi, francezii. Nu puteți vedea adevărul nici măcar atunci când îl aveți în față, spuse el, și, trecând pe lângă ea, începu să urce dealul către hambar.

Avea să-i găsească pe Isabelle și pe pilot…

Și dacă îi găsea?

Ar fi însemnat că toți ar fi ajuns la închisoare. Sau poate chiar mai rău.

Beck n-ar fi crezut pentru nimic în lume că Vianne nu știa nimic. Ea dovedise deja că știa prea multe pentru a mai fi considerată inocentă. Și era prea târziu pentru a se mai baza pe onoarea lui spre a o salva pe Isabelle. Vianne îl minți*se*.

El deschise ușa hambarului și rămase acolo, cu mâinile în șolduri, privind de jur-împrejur. Puse apoi lanterna jos și aprinse o lampă. O așeză pe jos și cercetă fiecare colțișor al încăperii, fiecare raft, dar și podul.

— Vedeți? zise Vianne. Acum hai înapoi în casă. N-ați vrea încă un păhărel de coniac?

Bărbatul se uită la podea. Pe ea erau urme recente de cauciucuri.

— Mi-ați spus cândva că *madame* de Champlain s-a ascuns într-o pivniță.

Nu. Vianne vru să spună ceva, dar, când deschise gura, nu putu rosti niciun cuvânt.

Beck deschise portiera mașinii, o scoase din viteză și o împinse înainte, suficient de mult pentru a elibera trapa pivniței.

— Domnule căpitan, vă rog…

El se lăsă pe vine în fața ei. Degetele lui se mișcau pe podea, căutând marginea trapei pentru a o ridica.

Dacă o deschidea, totul se termina. Neamțul ar fi împușcat-o pe Isabelle sau ar fi arestat-o și ar fi trimis-o în lagăr. Iar Vianne și copiii ar fi fost arestați. Nu avea ce să-i spună pentru a-l convinge să nu facă asta.

Beck își scoase pistolul și îl armă.

Vianne căută, disperată, din priviri, o armă și zări o lopată sprijinită de zid.

Bărbatul ridică trapa și strigă ceva. Când trapa se dădu într-o parte, el se ridică și ținti. În aceeași clipă, Vianne apucă lopata și-l izbi cu toată puterea. Placa de metal a lopeții scoase un zgomot înfundat atunci când îl lovi în ceafă, sfărâmându-i, în același timp, craniul. Sângele țâșni pe spatele uniformei.

Simultan, se auziră două focuri de armă: unul din pistolul lui Beck, celălalt venind din pivniță.

Căpitanul se clătină pe picioare și se întoarse. În piept îi apăruse o gaură cât pumnul, din care țâșnea sânge. Peste un ochi îi atârna o porțiune de scalp cu un smoc de păr.

— *Madame*… pufni el și căzu în genunchi, iar pistolul i se prăbuși pe dușumea, cu un clinchet metalic, odată cu lanterna, care se rostogoli cu zgomot pe plăcile de lemn neregulate.

Vianne aruncă deoparte lopata și îngenunche lângă Beck, care zăcea, cu fața în jos, într-o baltă de sânge. Folosindu-și toată forța pe care o avea, îl întoarse. Neamțul abia mai respira și era alb ca varul. Sângele îi încleiase părul și continua să-i curgă din nări.

— Iertați-mă, îi șopti Vianne.

Ochii lui Beck clipiră.

Vianne încercă să-i șteargă sângele de pe față, dar îl murdări și mai mult. Palmele ei erau acum roșii.

— A trebuit să vă opresc, murmură ea.

— Spuneți-i familiei mele…

Vianne văzu cum viața se scurgea încet din trupul lui, cum pieptul lui încetă să mai tresalte în ritmul respirației, iar inima să-i mai bată.

O auzi în spatele ei pe Isabelle urcând scara.

— Vianne!

Dar ea nu se putea mișca.

— Ești… bine? o întrebă sora ei, cu o voce pierită, șuierătoare.

Părea palidă și zdruncinată.

— L-am ucis. E mort, spuse Vianne.

— Nu, nu tu l-ai ucis. Eu l-am împușcat în piept.

— L-am lovit cu o lopată în cap. Cu o lopată.

Isabelle se apropie de ea.

— Vianne…

— Nu, te rog, o opri ea, pe un ton ferm. Nu vreau să aud nicio scuză din partea ta. Știi ce ai

făcut? Ai ucis un nazist. În hambarul meu.

Înainte ca Isabelle să mai poată răspunde, de afară se auzi un fluierat prelung și apoi o căruță trasă de un măgar intră în hambar.

Vianne se întinse după arma lui Beck, care se afla la picioarele ei pe podeaua mânjită de sânge, și o îndreptă spre străini.

— Vianne, nu trage! strigă Isabelle. Sunt prieteni!

Vianne îi privi pe bărbații din căruță îmbrăcați în zdrențe, apoi se uită la sora ei, care era toată îmbrăcată în negru, cu tenul palid și cearcăne la ochi.

— Desigur că sunt prieteni.

Se dădu într-o parte, dar continuă să țină pistolul ofițerului german îndreptat către oamenii care se înghesuiau înaintea căruței șubrede. Zări, în spatele lor, în căruță, un sicriu din lemn de pin.

Îl recunoscu pe Henri – proprietarul hotelului din oraș, cu care Isabelle fugise la Paris. Comunistul de care sora ei era, probabil, îndrăgostită.

— Desigur. El e iubitul tău, zise Vianne.

Henri sări din căruță și închise ușa hambarului.

— Ce naiba s-a întâmplat aici? întrebă el.

— Vianne l-a lovit pe neamț cu o lopată, iar eu l-am împușcat, explică Isabelle. Nu pot spune care dintre noi i-a făcut felul, dar cu siguranță e mort. Căpitanul Beck. Soldatul încartiruit aici.

Henri schimbă o privire cu unul dintre străini – un tânăr îndrăzneț, cu fața ascuțită și un păr prea lung.

— Asta e o problemă, spuse necunoscutul.

— Nu puteți scăpa de cadavru? întrebă Isabelle, apăsându-și pieptul cu o mână, ca și cum bătăile inimii ar fi fost prea puternice. Și de al pilotului… n-a supraviețuit.

Un bărbat voinic, cu înfățișare sălbatică, îmbrăcat cu pantaloni și o haină peticită, prea mici pentru el, sări din căruță.

— Să scăpăm de cadavre e partea cea mai ușoară.

Cine erau acești oameni?

Isabelle încuviință din cap.

— Așa e, nemții vor răscoli toată zona după Beck. Sora mea nu va putea face față interogatoriilor. Trebuie să le ascundem, pe ea și pe Sophie.

Asta fu picătura care umplu paharul. Vorbeau despre ea de parcă nici n-ar fi fost acolo.

— Fuga mea ar dovedi că sunt vinovată.

— Dar nu poți rămâne, spuse Isabelle. Nu vei fi în siguranță.

— Cum să nu, Isabelle! Să-ți faci griji pentru mine *acum*, după ce ne-ai băgat pe mine și pe copii în tot necazul ăsta și m-ai obligat să ucid un om decent.

— Vianne, te rog…

Vianne simți o apăsare. Se părea că de fiecare dată când credea că a ajuns la capătul nenorocirilor în acel război, se întâmpla ceva și mai rău. Acum, era o ucigașă, și numai din vina lui Isabelle. Ultimul lucru pe care l-ar fi făcut în acea clipă era să urmeze sfatul surorii ei și să părăsească Le Jardin.

— Voi spune că Beck a plecat să-l caute pe pilot și de atunci nu s-a mai întors în casa mea. Ce am eu, o sărmană casnică franțuzoaică, de-a face cu astfel de lucruri? A stat la mine, a plecat și dus a fost. *C'est la vie*!

— Da, ăsta ar fi un răspuns potrivit, remarcă Henri.

— E vina mea, interveni Isabelle, apropiindu-se de Vianne.

Vianne văzu pe sora ei că regretă, dar nu-i păsă. Era prea îngrozită pentru copii ca să-și mai facă griji și pentru sentimentele lui Isabelle.

— Așa e, dar ai făcut să fie și vina mea. Am ucis un om bun, Isabelle.

— Vianne, vor veni după tine, spuse Isabelle, cu o voce șovăielnică.

„Și a cui vină e?” ar fi vrut Vianne să spună, dar, când o privi pe Isabelle, cuvintele i se opriră în gâtlej.

Văzu un firicel de sânge prelingându-se printre degetele surorii ei. Pentru o fracțiune de secundă, lumea se opri și totul încremeni, nimic altceva decât zgomot – oamenii care vorbeau în spatele ei, măgarul care lovea cu copita în dușumeaua de lemn, propria ei răsuflare întretăiată. Isabelle se prăbuși pe podea, inconștientă.

Înainte ca Vianne să apuce măcar să țipe de spaimă, o mână grea îi acoperi gura, în vreme ce o alta o prinse din spate. Atât mai știu, că fu trasă de lângă sora ei. Se zbătu să scape din strânsoare, dar bărbatul o ținea cu forță.

Îl zări apoi pe Henri că îngenunchează lângă Isabelle și îi sfâșie haina și bluza, dând la iveală o gaură de glonț la câțiva centimetri de claviculă. Henri își sfâșie cămașa și o apăsă pe rană.

Vianne îl lovi puternic cu cotul pe cel care o imobilizase, iar acesta icni. Se eliberă și se năpusti spre Isabelle, alunecând prin sânge, mai să cadă.

— E o trusă de prim-ajutor în pivniță.

Bărbatul cu păr negru – care, brusc, păru la fel de zdruncinat ca și Vianne – coborî treptele pivniței și se întoarse repede cu trusa.

Cu mâinile tremurând, Vianne luă sticla de alcool și-și spălă mâinile cât putu de bine.

Trase adânc aer în piept și presă fâșia de material din cămașa lui Henri peste rana, pe care o simțea pulsând.

De două ori retrase cârpa, storcând-o de sânge, și repetă operațiunea până când, în cele din urmă, hemoragia se opri. Cu blândețe, o ridică puțin pe Isabelle în brațe și văzu rana provocată de glonț la ieșire.

Slavă Domnului!

O întinse cu grijă la loc pe spate.

— O să doară, dar tu ești puternică, Isabelle, nu-i așa? șopti ea.

Turnă alcool peste rană pentru a o dezinfecta. Isabelle se cutremură la contactul cu alcoolul, dar nu își veni în simțiri și nici nu țipă.

— Asta e bine, zise Vianne. Sunetul propriei voci o calmă, amintindu-i că e mamă și că mamele trebuie să aibă grijă de familiile lor. E bine că nu e conștientă.

Luă acul din trusa medicală și puse un fir lung de ață în el. Îl scăldă apoi în alcool și se aplecă deasupra rănii. Cu mare atenție, începu să coasă rana. Nu dură mult și, deși nu făcuse o treabă prea bună, dar făcu totul cât de bine putu.

De îndată ce astupă rana de intrare a glonțului, se simți puțin mai încrezătoare, suficient cât să sutureze și rana de ieșire a glonțului și apoi să o bandajeze.

În cele din urmă, se ridică, privindu-și mâinile însângerate și fusta pătată de sânge.

Isabelle părea atât de fragilă și de palidă, încât nici nu mai semăna cu ea. Părul îi era năclăit de sânge și încâlcit, hainele îmbibate în propriul ei sânge – și al pilotului – și ea părea atât de tânără.

Atât de tânără.

Vianne simți că o cuprinde un sentiment de rușine așa de puternic, încât stomacul aproape i se întoarse pe dos. Chiar îi spusese surorii ei – propriei ei *surori* – să plece și să nu se mai întoarcă?

Cât de des auzise Isabelle asta de la propria ei familie, de la oameni care se presupune că o iubeau?

— O s-o duc la casa noastră conspirativă din Brantôme, propuse bărbatul cu păr negru.

— Ba nu, n-ai să faci asta, se opuse Vianne. Luându-și privirea de la sora ei, îi văzu pe cei trei oameni adunați lângă căruță, șușotind. Se ridică în picioare. Isabelle nu va merge nicăieri cu voi. Din cauza voastră e aici.

— Nu, datorită ei suntem noi aici, răspunse bărbatul cu părul negru. Am s-o iau. Acum.

Vianne se apropie de el. În ochii tânărului licărea o sclipire deosebit de intensă, care, în mod normal, ar fi trebuit să o înfricoșeze. Dar deja ea nu se mai temea de nimic și de nimeni, deja nu-și mai lua nicio măsură de precauție.

— Știu cine ești, rosti Vianne. Isabelle mi-a vorbit de tine. Ești cel din Tours, care i-a lăsat un bilețel înfipt pe piept, ca și cum ar fi fost un câine de pripas. Gaston te cheamă, nu?

— Gaëton, o corectă bărbatul, cu o voce atât de slabă, încât Vianne trebui să se aplece spre el ca să-l audă. Și ar fi trebuit să știi despre asta. Nu ești tu aia căreia îi plăcea s-o facă pe sora grijulie, când Isabelle avea nevoie de cineva?

— Dacă încerci să o iei de lângă mine, te voi ucide.

— Da, mă vei ucide, zâmbi el.

Femeia înclină capul, arătând spre Beck.

— L-am ucis cu o lopată și crede-mă că de acest om mi-a *plăcut*.

— Destul! interveni Henri, pășind între ei. Vianne, sora ta nu poate rămâne aici. Gândește-te puțin. Nemții vor veni să-l caute pe căpitanul lor. Nu trebuie să găsească o femeie împușcată în piept și cu acte false. Înțelegi?

Bărbatul cel voinic făcu un pas înainte.

— Îi vom îngropa pe neamț și pe american. Și ne vom asigura că motocicleta dispare din peisaj. Gaëton, o duci pe fată la casa conspirativă din Zona Liberă.

Vianne îi privi pe rând pe bărbați.

— Dar e trecut de ora stingerii. Granița e la șase kilometri de aici, iar Isabelle e rănită. Cum veți putea…

La jumătatea întrebării, ea aflase deja răspunsul.

Sicriul.

Vianne făcu un pas înapoi. Ideea era atât de oribilă, încât scutură din cap.

— O să am grijă de ea, promise Gaëton.

Vianne nu putea avea însă încredere în el. Nici măcar pentru o clipă.

— Merg cu voi. Până la graniță. Apoi mă întorc, imediat ce mă asigur că ați trecut în Zona Liberă.

— Bine, poți face asta, acceptă Gaëton.

Femeia îl privi.

— Ai fi surprins să afli ce pot face. Acum, hai să o luăm pe Isabelle de aici.

Capitolul 26

6 mai 1995
COASTA OREGON

Blestemata aia de invitație mă obsedează. Aș fi jurat că e vie. Zile întregi am ignorat-o, dar în dimineața asta strălucitoare de primăvară mă trezesc la tejghea, zgâindu-mă la ea. Amuzant. Nu-mi amintesc să fi mers în acest loc și totuși iată-mă aici.

Mâna unei alte femei se întinde după ea. Nu poate fi mâna mea, nu, acea monstruozitate tremurândă, noduroasă și plină de varice nu poate fi mâna mea. Iar această femeie, în care nu mă recunosc, ridică plicul.

Mâinile ei tremură mai mult ca de obicei.

> *Vă rugăm să participați la întrunirea AFEES, la Paris, pe 7 mai 1995.*
>
> *A cincizecea aniversare a sfârșitului războiului.*
>
> *Pentru prima oară, familiile și prietenii passeur-ilor[2] se vor reuni, plini de recunoștință, pentru a o onora pe extraordinara „Privighetoare”, sub numele ei adevărat Juliette Gervaise, în marea sală de bal a Hotelului de France, în Paris, ora 7: 00 PM.*

Lângă mine, sună telefonul. Întind mâna după el și invitația îmi alunecă pe tejghea.

— Alo?

Cineva mi se adresează în franceză. Sau doar îmi imaginez?

— Sunteți cumva vreo companie de vânzări prin telefon? întreb, confuză.

— Nu, nu! E vorba despre invitația noastră.

Surprinsă, aproape că scap receptorul din mână.

— Ne-a fost foarte dificil să dăm de dumneavoastră, *madame*. Vă sun în legătură cu întrunirea *passeur*-ilor. Ne adunăm pentru a-i celebra pe oamenii care au făcut ca ruta de evadare pusă la punct de Privighetoare să aibă atâta succes. Ați primit invitația?

— *Oui*, confirm eu, strângând receptorul în mână.

— Prima pe care v-am trimis-o s-a întors la expeditor, îmi pare rău să o spun. Vă rugăm să ne iertați că am trimis o altă invitație așa de târziu. Dar… veți veni?

— Nu pe mine vor să mă vadă oamenii. Pe Juliette. Și ea nu mai există de multă vreme.

— *Madame*, nici nu știți cât vă înșelați. Ar însemna enorm pentru mulți oameni să vă vadă.

Trântesc receptorul în furcă, așa de puternic, de parcă aș strivi un bondar.

Dar, brusc, ideea de a mă întoarce – de a reveni acasă – mi se înfiripează în minte. Doar la asta mă pot gândi.

Timp de mulți ani, mi-am ținut amintirile în frâu. Le-am ascuns într-o mansardă prăfuită, departe de ochi curioși. Le-am spus soțului meu, copiilor, mie însemi, că nu mai am nimic în Franța. Am crezut că pot veni în America să-mi clădesc o nouă viață și să uit ce fusesem nevoită să fac pentru a supraviețui.

Acum nu mai pot uita.

Să iau o decizie? O decizie conștientă și cumpănită?

Nu. Îl sun pe agentul meu de la agenția de turism ca să-mi facă rezervare pentru un zbor către Paris, prin New York. Apoi îmi fac bagajul. E o valijoară rotundă, cu rotile, genul de bagaj pe care o femeie de afaceri și l-ar lua pentru o călătorie de două zile. Îmi pun câteva perechi de ciorapi, niște pantaloni, câteva pulovere, cerceii cu perle pe care

soțul mi i-a făcut cadou la a patruzecea aniversare a nunții noastre și alte lucruri necesare. N-am idee ce voi avea nevoie și nu mă concentrez, oricum, asupra acestui aspect. Apoi aștept. Nerăbdătoare.

În ultima clipă, după ce voi fi chemat un taxi, îl sun pe fiul meu, dar îmi răspunde robotul. Hm, deci, am ceva noroc. Nu știu dacă aș fi avut curajul să-i spun direct adevărul.

— Alo, Julien? spun, cu o voce cât mai veselă cu putință. Plec la Paris în weekendul ăsta. Cursa mea decolează la ora zece și te sun imediat ce aterizez, ca să știi că am ajuns cu bine. Transmite-le fetelor că le iubesc.

Fac o pauză, știind cum se va simți când va asculta acest mesaj, cât de supărat va fi. Asta, fiindcă l-am lăsat să creadă, în toți acești ani, că aș fi o femeie neputincioasă; m-a privit sprijinindu-mă mereu de tatăl lui și lăsând luarea tuturor deciziilor în seama acestuia. M-a auzit de un milion de ori spunând: „Dacă tu crezi asta, dragul meu, sunt de acord”. M-a privit stând la marginea vieții lui, în loc să mă implic în ea. E vina mea. Nu-i de mirare că el iubește o versiune a mea incompletă.

— Ar fi trebuit să-ți spun adevărul, îi mai spun și apoi închid, căci văd un taxi care trage în față. Și ies.

Capitolul 27

Octombrie 1942
FRANȚA

Vianne stătea alături de Gaëton pe capra căruței, iar sicriul se bălăngănea în spatele lor. Le fusese foarte greu să găsească drumul printre copacii din pădure, în bezna nopții; un drum cu opriri dese, poticniri și întoarceri. La un moment dat, începu să plouă. Singurele cuvinte pe care le schimbară, într-o oră și jumătate, avură legătură strict cu direcția de mers.

— Într-acolo, zise Vianne, când ajunseră la marginea pădurii. O lumină strălucea înaintea lor, printre copaci, transformând arborii în niște dâre prelungi și negre, pe fundalul de un alb orbitor.

Era granița.

— Hooi! strigă Gaëton, trăgând de hățuri.

Vianne nu se putu abține să nu se gândească la întâmplările tragice trăite când se aflase ultima oară aici.

— Cum veți traversa granița? Ora stingerii a trecut, zise ea, împreunându-și palmele, spre a-și potoli tremuratul.

— Voi face puțin pe Laurence Olivier. Un om doborât de durere, care-și conduce acasă sora adorată pe ultimul drum.

— Și dacă verifică dacă respiră?

— Atunci cineva de la frontieră va muri, zise el, abia șoptit.

Vianne auzi însă foarte clar aceste vorbe. Nu fu deloc surprinsă că nu găsi vreo replică pe măsură. Bărbatul îi spunea, de fapt, că era gata să moară pentru a o proteja pe Isabelle. Se întoarse spre ea și o privi în ochi. De fapt nu o privi, ci o *scrută*. Din nou, Vianne remarcă, în acei ochi de culoarea

oțelului, intensitatea unui animal de pradă, dar era chiar mai mult decât atât. Bărbatul aștepta, răbdător, răspunsul ei. Pentru că, întrucâtva, părerea ei conta pentru el.

— Tata a venit din Marele Război complet schimbat, spuse ea încet, mirându-se că se aude povestind așa ceva. Era un lucru despre care prefera să nu vorbească. A venit mânios, rău. A început să bea peste măsură. Câtă vreme a trăit mama, a fost altfel. Dar, după moartea ei, continuă ea, ridicând din umeri, nu s-a mai prefăcut. Ne-a trimis pe Isabelle și pe mine să trăim cu o străină. Eram niște fetișcane cu inimile zdrobite. Diferența dintre noi a fost că eu am acceptat respingerea lui. L-am exclus din viața mea și am găsit pe altcineva care să mă iubească. Dar Isabelle… ea n-a știut cum să-și accepte înfrângerea. S-a izbit ani de zile de zidul de dezinteres pe care tata îl ridicase între el și noi, încercând, disperată, să-i câștige iubirea.

— De ce-mi spui toate astea?

— Isabelle pare o femeie de neoprit. Are un înveliș dur ca oțelul, dar pe dinăuntru inima ei e de zahăr. Să nu o rănești, asta voiam să-ți spun. Dacă nu o iubești…

— O iubesc.

Vianne îi cercetă atentă chipul.

— Ea știe?

— Sper că nu.

Femeia n-ar fi înțeles un asemenea răspuns cu un an în urmă. N-ar fi înțeles ce latură întunecată poate avea iubirea, sau că a-ți ascunde sentimentele e cel mai bun lucru pe care-l poți face uneori.

— Nu știu de ce-mi este atât de ușor să uit cât de mult o iubesc. Am început să mă cert cu ea și…

— Ca surorile.

Vianne oftă.

— Presupun, deși știu că nu prea i-am fost ca o soră.

— O să ai șansa să te revanșezi.

— Crezi asta?

Tăcerea lui era un răspuns suficient. Într-un târziu, bărbatul spuse:

— Ai grijă de tine, Vianne. Isabelle o să aibă nevoie de un loc unde să se întoarcă acasă atunci când toate astea se vor sfârși.

— Dacă se vor sfârși.

— *Oui*.

Vianne coborî din căruță; ghetele ei se afundară în iarba mocirloasă.

— Nu sunt sigură că Isabelle se gândește că vine acasă la mine ca într-un cămin, zise ea.

— Trebuie să fii curajoasă, spuse Gaëton. Atunci când naziștii vor veni să te întrebe de omul lor. Știi numele noastre. Iar asta e periculos pentru noi. Și pentru tine.

— Voi fi curajoasă, promise ea. Dar, te rog, spune-i surorii mele că ar trebui să se teamă.

Pentru prima oară, Gaëton îi zâmbi, și Vianne înțelese cum de reușise acel tinerel uscățiv, cu trăsături ascuțite, în hainele sale ponosite, să îi fure inima lui Isabelle. Când surâdea, parcă întregul chip i se lumina – ochii, fruntea, obrajii, în care făcea gropițe. *Nu am nimic de ascuns*, spunea acel surâs, și nicio femeie n-ar fi putut rămâne insensibilă la o asemenea declarație tăcută.

— *Oui*, acceptă el. Fiindcă e ușor să-i spui orice surorii tale.

•

Foc.

E pretutindeni în jurul ei, săltând, dansând. Un veritabil rug. Îl poate vedea în fâșii tremurânde de roșu, care urcă și coboară. O flacără îi linge fața, și ea îi simte arsura în profunzime.

Focul e pretutindeni și apoi… nu mai este.

Lumea e de gheață, albă, aspră, trosnind din toate încheieturile. Ea tremură de frig și își privește degetele cum se albăstresc, se crapă și se sparg. Cad ca niște bucăți de cretă, acoperindu-i cu praf picioarele înghețate.

— Isabelle!

Se aude cântecul unei păsări. O privighetoare. O aude cântând un tril duios și trist. Privighetorile înseamnă suferință, nu? Iubirea care s-a pierdut sau care nu durează ori nici măcar n-a existat vreodată. Există și un poem despre asta, se gândește ea. O odă.

Nu, nu e o pasăre.

E un om. Poate regele focului. Un prinț se ascunde în pădurea înghețată. Un lup. Ea privește urmele de picioare din zăpadă.

— Isabelle! Trezește-te.

Îi aude vocea în imaginația ei. E Gaëton.

De fapt, el nu a fost acolo. Ea a fost singură – a fost întotdeauna singură și ceea ce i se întâmplă e prea straniu pentru a fi altceva decât un vis. Se simțea fierbinte, și înghețată, și îndurerată, și istovită.

Își amintea ceva – un zgomot puternic. Vocea lui Vianne. Să nu te mai întorci.

— Sunt aici.

Îl simți alături de ea. Salteaua se lăsă sub greutatea lui imaginară.

Ceva rece și umed o apăsa pe frunte și se simțea atât de bine, încât, pentru moment, uită de toate. Apoi simți buzele lui lipindu-se de ale ei și zăbovind acolo; el spuse ceva, dar nu-l auzi și apoi se retrase. Simți sfârșitul sărutului la fel de intens ca și începutul lui.

Era atât de… real.

Voia să-i spună „Nu pleca”, dar nu o putea face, nu mai voia să o facă. Obosise să le cerșească oamenilor iubirea.

În plus, el nu era cu adevărat acolo, așa că ce rost ar fi avut să spună ceva?

Închise ochii și-și luă privirea de la bărbatul care nu era acolo.

•

Vianne ședea pe patul lui Beck.

I se părea ridicol că gândea astfel, dar așa stăteau lucrurile. Stătea în camera care devenise a lui, sperând că în mintea ei nu avea să rămână mereu a lui. În mână ținea o fotografie micuță cu familia lui.

Vă va plăcea de Hilda. Uite, v-a trimis acest ștrudel, madame. Pentru că găzduiți un mocofan ca mine.

Vianne înghiți în sec. Nu plânse însă din nou după el. Refuză să o facă, dar Dumnezeu îi era martor că voia să-și plângă de milă, pentru ce făcuse, pentru ceea ce devenise. Voia să plângă pentru omul pe care-l ucisese și pentru sora ei, care se lupta să trăiască. Fusese o alegere ușor de făcut – să-l ucidă pe Beck pentru a o salva pe Isabelle. Atunci de ce fusese Vianne atât de furioasă pe sora ei înainte de asta? Nu ești binevenită aici. Cum i-a putut spune așa ceva propriei sale surori? Dacă acelea erau ultimele cuvinte pe care le-a schimbat vreodată cu ea?

Stând acolo și privind portretul de familie al lui Beck (Spune-i familiei mele), aștepta ciocănitul în ușă. Trecuseră patruzeci și opt de ore de la uciderea lui Beck. Naziștii ar fi putut veni acolo în orice clipă.

Întrebarea nu era dacă urmau să vină, ci când. Cu siguranță, aveau să bată la ușă și aveau să dea năvală înăuntru. Vianne petrecuse ore în șir gândindu-se ce să facă. Să meargă ea însăși la biroul comandantului și să anunțe dispariția lui Beck?

(Era o prostie, ce francez ar fi putut raporta un asemenea lucru?)

Sau să aștepte până când nemții aveau să vină la ea?

(Nici asta nu era bine.)

Să încerce să fugă?

Dar gândul ăsta o făcea să-și reamintească de Sarah și de noaptea cu lună pe care avea s-o asocieze întotdeauna cu șiroaiele de sânge de pe

chipul copilei, și atunci o lua de la capăt cu raționamentul.

— *Maman*? zise Sophie, stând în pragul ușii, cu cel mic agățat de fustă. Trebuie să mănânci ceva.

Era frumușică și crescuse aproape la fel de înaltă ca Vianne. Când se întâmplase asta? Și era foarte zveltă. Vianne își aminti de vremurile când fiica ei avea obraji bucălați și o sclipire de neastâmpăr în ochi. Acum era ca toate fetele de vârsta ei, deșirată și slabă, maturizată înainte de vreme.

— Nemții trebuie să vină curând la noi acasă, o anunță Vianne. Rostise atât de des cuvintele acestea în ultimele două zile, încât Sophie nu mai fu deloc surprinsă. Sophie, știi ce ai de făcut?

Fata încuviință, hotărâtă, din cap. Știa cât de important era, deși nu știa ce se petrecuse cu căpitanul. Curios lucru, nici nu întrebase.

— Dacă nemții mă vor lua cu ei… începu Vianne.

— Nu te vor lua, o liniști Sophie.

— Și dacă o vor face? reluă Vianne.

— Așteptăm trei zile să te întorci. Dacă nu te mai întorci, mergem la maica Marie-Therese, la mănăstire.

Cineva bătu la ușă. Vianne țâșni așa de repede în picioare, încât alunecă și se lovi cu șoldul de colțul mesei, scăpând fotografia lui Beck. Rama de sticlă a acesteia se sparse.

— Mergi sus, Sophie. Acum!

Sophie se holbă la ea, dar nu se împotrivi. Îl ținu strâns pe micuț și o zbughi pe scări. Când Vianne auzi ușa de la dormitor închizându-se, își netezi fusta ponosită. Se îmbrăcase cu grijă, într-o vestă gri din lână și o fustă neagră, cam cârpită, care-i dădea însă un aer serios. Părul îi cădea în bucle, încadrându-i chipul delicat.

Ciocănitul se auzi iar. Pe când traversă încăperea, Vianne încercă să-și controleze

respirația, răsuflând cât mai calm cu putință. Când deschise ușa, afișă o mină liniștită.

Doi soldați nemți din Schutzstafel – SS se aflau la ușă, cu puștile pe umăr. Cel mai scund dintre ei trecu pe lângă Vianne, împingând-o într-o parte când intră în casă. Merse din cameră în cameră, răscolind lucruri și aruncând pe jos puținele bibelouri care mai rămăseseră pe rafturi. Ajuns în camera lui Beck, se opri și întrebă:

— Asta e camera căpitanului Beck?

Vianne încuviință din cap.

Soldatul mai înalt veni repede lângă ea și se aplecă brusc, de parcă un vânt puternic l-ar fi îndoit de la mijloc. O privi de sus pe Vianne, cu fruntea ascunsă sub chipiul militar strălucitor.

— Unde e?

— D… de unde să știu eu?

— Cine-i sus? întrebă soldatul. Aud ceva.

În acea clipă, pentru prima oară, Vianne se gândi la Ari.

— Copiii… copiii mei. Minciuna i se citi în vocea prea șovăielnică, își drese glasul și încercă din nou: Desigur, puteți merge sus, dar vă rog să nu treziți copilul. E bolnav… are gripă. Dacă nu cumva tuberculoză, adăugă ea, știind cât de mult se temeau naziștii să nu se îmbolnăvească.

Soldatul făcu un semn scurt din cap către camaradul său, iar acesta urcă, hotărât, scările. Îl auzi mișcându-se la etaj. Plafonul scârțâi. Câteva momente mai târziu, reveni la parter și zise ceva în germană.

— Tu vii cu noi, îi ordonă soldatul înalt. Sunt sigur că n-ai nimic de ascuns.

O apucă de braț și o împinse de la spate, urcând-o cu forța într-un Citroën negru, parcat la poartă. O îmbrânci pe bancheta din spate și trânti portiera.

Vianne nu avu la dispoziție mai mult de cinci minute pentru a analiza situația, înainte ca mașina să oprească, și ea să fie împinsă pe treptele de piatră ale clădirii primăriei. Piața din față era plină

de localnici și de soldați, dar, când Citroënul opri, sătenii se împrăștiară rapid.

— E Vianne Mauriac, se auzi vocea unei femei.

Brațul începu să i se învinețească în locul unde o strângea nazistul, dar Vianne nu scoase niciun sunet pe când era târâtă în clădire și apoi la subsol pe niște scări înguste. Ajunși acolo, o îmbrânci printr-o ușă deschisă pe care apoi o trânti în urma ei.

Îi luă câteva clipe pentru ca ochii să se obișnuiască cu întunericul. Se afla într-o încăpere mică fără ferestre, cu pereți de piatră și dușumea de lemn. În mijlocul camerei se găsea un birou pe care era o veioză neagră, ce forma un con de lumină pe lemnul zgâriat. De o parte și de alta a biroului, văzu două scaune de lemn cu spătar drept.

Auzi ușa deschizându-se și apoi închizându-se în spatele ei. Apoi zgomot de pași; știu că cineva venise în spatele ei. Îi putea simți respirația – tutun și cârnați – și mirosul acru de transpirație.

— *Madame*, zise bărbatul, atât de aproape de urechea ei, încât Vianne tresări.

Se simți pipăită în jurul taliei, strânsă cu putere.

— Aveți vreo armă? întrebă necunoscutul într-o franceză groaznică, șuierând cuvintele. O pipăi de o parte și de alta a trupului, plimbându-și degetele lungi, ca niște picioare de păianjen, peste sânii ei și apăsând-o puțin, apoi coborî spre picioare.

— N-ai arme. Bun!

Trecu pe lângă ea și se așeză pe un scaun, la birou. De sub chipiul lui militar negru strălucitor se iteau niște ochi albaștri.

— Stai jos.

Femeia se supuse, împreunându-și mâinile în poală.

— Sunt Sturmbannführer Von Richter. Sunteți *madame* Vianne Mauriac?

Ea încuviință din cap.

— Știți de ce vă aflați aici, spuse neamțul, scoțându-și o țigară din pachet și aprinzând-o cu un chibrit, a cărui flacără luci în penumbră.

— Nu, spuse ea cu voce șovăielnică, în vreme ce-și simți mâinile tremurând.

— Căpitanul Beck a dispărut.

— A dispărut? Sunteți sigur?

— Când l-ați văzut ultima oară, *madame*?

Ea se încruntă.

— Nu prea obișnuiesc să-i urmăresc deplasările, dar dacă mă obligați… Aș spune că acum două seri. Era foarte agitat.

— Agitat?

— Da, din cauza pilotului doborât. Era extrem de nefericit că nu reușise să-l găsească. Domnul căpitan bănuia că îl ascunde cineva.

— Cineva?

Vianne se strădui să-i înfrunte privirea, să nu mai bată nervos din picioare pe podea și să nu dea atenție mâncărimii de la ceafa care îi crea un disconfort.

— Da, l-a căutat toată ziua pe pilot. Când a venit acasă, era… agitat, ăsta e cuvântul potrivit. A băut o sticlă întreagă de coniac și, într-un acces de furie, mi-a spart câteva obiecte din casă. Și apoi…

Se opri, încruntându-se și mai mult.

— Și apoi?

— Nu, nimic… sunt sigură că nu are importanță.

Bărbatul izbi cu palma atât de tare în blatul mesei, încât lumina se cutremură.

— Ce?

— Domnul căpitan a spus, deodată „Știu unde se ascunde”. Și-a luat pistolul și a ieșit din casă, trântind ușa în urma lui. L-am văzut sărind pe motocicleta lui și demarând pe drum cu o viteză nebunească, și pe urmă… nimic. Nu s-a mai întors. Am presupus că e ocupat la comandament. Așa cum v-am zis, programul dumnealui nu mă interesează.

Bărbatul trase prelung din țigară. Vârful roșu al acesteia străluci și apoi se înnegri încet. Scrumul căzu pe birou, în timp ce neamțul o studia pe Vianne prin perdeaua de fum.

— Un bărbat n-ar avea motive să părăsească o femeie așa de frumoasă ca dumneavoastră.

Vianne nu se clinti.

— Bine, zise el, în cele din urmă, aruncând mucul de țigară de podea. Se ridică brusc și zdrobi cu călcâiul cizmei țigara încă aprinsă. Presupun că tânărul căpitan nu era atât de priceput în mânuirea pistolului pe cât ar fi trebuit să fie. Wehrmacht, pufni el disprețuitor, scuturând din cap. Adesea militarii sunt o dezamăgire. Disciplinați, dar… nu prea îndrăzneți. Se ridică de la birou și se apropie de Vianne. Când fu la doi pași de ea, femeia se ridică. Politețea i-o cerea. Ghinionul căpitanului este norocul meu.

— Poftim?

Privirea lui alunecă pe gâtul femeii, spre pielea palidă de deasupra sânilor.

— Am nevoie de un nou loc unde să fiu încartiruit. Hotelul Bellevue nu-mi place deloc. Cred că o să-mi placă foarte mult casa dumitale.

•

Când Vianne ieși din primărie, se simți ca o naufragiată abia ajunsă la țărm. Se clătina pe picioare și tremura ușor, palmele îi erau umede și o mânca fruntea. Piața era înțesată de soldați; în acele zile, uniformele negre ale trupelor SS erau predominante. Auzi pe cineva strigând *Halt*! și se întoarse; două femeie îmbrăcate cu niște haine jerpelite, având stele galbene cusută pe piept, erau îngenuncheate, sub amenințarea armei, de un soldat. Acesta o trase pe una, ridicând-o în picioare, în vreme ce cealaltă, care era mai bătrână, țipă. Era madame Fournier, soția măcelarului. Fiul ei, Gilles, țipă:

— Vă rog, nu o luați pe mama! și începu să se oțărască la cei doi polițiști francezi aflați în

apropiere.

Un jandarm îl înșfăcă pe băiat, bruscându-l suficient de tare cât să-l oprească.

— Nu face vreo prostie!

Vianne nu mai stătu pe gânduri. Îl văzu pe fostul ei elev la ananghie și fugi spre el. Era doar un băiețandru, pentru numele lui Dumnezeu! De vârsta lui Sophie. Vianne îi fusese învățătoare încă de când el începuse să scrie și să citească.

— Ce faci? îl întrebă ea pe jandarm, dându-și seama, prea târziu, că trebuia să-și tempereze tonul.

Polițistul se întoarse spre ea. Era Paul, chiar mai gras decât i se păruse ultima oară. Chipul i se buhăise făcând ca ochii să îi pară mici și canelați, ca două găuri de ac.

— Nu te băga, *madame*! o atenționa el.

— *Madame* Mauriac, strigă Gilles plângând, o iau pe mama! O duc la tren! Vreau să merg cu ea!

Vianne o privi pe mama băiatului, *madame* Fournier și în ochii ei văzu înfrângerea.

— Vino cu mine, Gilles, îi zise băiatului, fără să stea pe gânduri.

— Merci, șopti madame Fournier.

Paul îl îmbrânci din nou pe Gilles.

— Ajunge! Băiatul face pe nebunul. Îl luăm cu noi.

— Nu! se opuse Vianne. Paul, te rog, suntem cu toții francezi. Spera ca, la auzul prenumelui său, jandarmul să-și aducă aminte că înainte de toate acestea fuseseră cu toții o comunitate. Ea le fusese învățătoare fiicelor lui. Băiatul este cetățean francez. S-a născut aici!

— Nu ne interesează unde s-a născut, madame. Este pe lista mea. Pleacă, zise el mijind ochii. Vrei cumva să depui o reclamație?

Madame Fournier plângea în acea clipă, strângând mâna băiatului ei. Celălalt jandarm suflă în fluier și-l împinse pe Gilles înainte, cu patul puștii.

Gilles și mama lui se îmbulziră în mulțimea celorlalți oameni mânați spre gară.

Nu ne interesează unde s-a născut, madame.

Beck avusese dreptate. Faptul că se născuse în Franța nu mai era suficient pentru a-l proteja pe Ari.

Își strânse bine geanta sub braț și se îndreptă spre casă. Ca de obicei, drumul era noroios și, când ajunse la poarta de la Le Jardin, avea pantofii distruși.

Copiii o așteptau amândoi în camera de zi. Vianne își coborî umerii răsuflând ușurată. Zâmbi, obosită, când își puse geanta jos.

— Ești bine? o întrebă Sophie.

Ari veni imediat la ea zâmbind, cu brațele deschise pentru o îmbrățișare și strigând „*Maman*”, ca pentru a dovedi că înțelesese regulile noului joc.

Ea îl luă pe micuț în brațe și-l ținu strâns la piept, în vreme ce îi spunea lui Sophie:

— Am fost interogată și eliberată. Asta e vestea cea bună.

— Și vestea rea?

Vianne își privi fiica, învinsă. Sophie creștea într-o lume în care băieții din clasa ei erau suiți în trenuri ca vitele, sub amenințarea puștii și poate n-aveau să se mai întoarcă vreodată.

— Alt neamț va fi încartiruit aici.

— Oare va fi precum căpitanul Beck?

Vianne se gândi la privirea de fiară lacomă ce sclipise în ochii albaștri de gheață ai lui Von Richter și la felul cum o „cercetase”.

— Nu, șopti ea. Nu mă aștept că va fi la fel. Nu îi vorbești decât dacă trebuie neapărat să o faci. Și să nu-l privești în ochi. Fă-te, pe cât se poate, nevăzută. Sophie, nemții au început să-i deporteze și pe evreii născuți în Franța – și pe copii –, îi trimit cu trenurile în lagăre de muncă. Vianne îl strânse și mai tare pe fiul lui Rachel. El este Daniel acum. Fratele tău. Pentru totdeauna. Chiar și când

vom fi singuri. Vom spune că l-am adoptat de la o rudă a noastră din Nisa. Nu trebuie să facem nicio greșeală, altfel, ni-l vor lua – și pe noi odată cu el. Înțelegi? N-aș vrea ca vreun neamț să se uite măcar vreodată în actele lui.

— Mi-e frică, mami, spuse fata încetișor.

— Și mie, Sophie, fu tot ce putu Vianne să rostească. Erau împreună acum, asumându-și acel risc teribil. Înainte să mai poată spune ceva, în ușă se auzi un ciocănit și Sturmbannführerul Von Richter intră în casă, drept ca o lamă de baionetă, cu chipul impasibil sub chipiul negru, strălucitor. De uniforma lui se aflau agățate două cruci de fier argintii – una pe gulerul ridicat, alta în piept. Un ac cu gămălie în formă de svastică îi împodobea buzunarul din stânga de la piept al tunicii militare.

— *Madame* Mauriac, zise el, v-am văzut venind acasă prin ploaie.

— *Mais oui*, răspunse ea, netezindu-și o șuviță rebelă de păr de pe față.

— Ar fi trebuit să le cereți oamenilor mei să vă ia cu mașina. O femeie frumoasă ca dumneavoastră n-ar trebui să înoate prin noroi pe o vreme ca asta.

— *Oui, merci*, data viitoare voi îndrăzni să rog pe cineva…

El înaintă fără să-și scoată chipiul. Privi de jur-împrejur, studiind totul cu grijă. Ea fu sigură că neamțul remarcase urmele de pe pereți, unde odinioară se aflaseră tablouri, polița goală a șemineului și zona mai decolorată de pe podea, acoperită decenii întregi cu carpete. Nu mai era nimic din toate acestea.

— Da, îmi place casă, zise el și-i privi pe copii. Și pe cine avem noi aici? întrebă el, într-o franceză îngrozitoare.

— Fiul meu, spuse Vianne, venind lângă el, suficient de aproape să-i poată atinge pe amândoi. Nu spuse „Daniel”, de teamă ca Ari să nu o corecteze. Și ea e fiica mea, Sophie.

— Nu-mi amintesc că domnul căpitan Beck să-mi fi spus că aveți doi copii.

— Și de ce v-ar fi spus, Herr Sturmbannführer? Poate nici n-a băgat de seamă…

— Bun, făcu el, înclinând din cap spre Sophie. Fetițo, tu du-te și adu-mi bagajele. Se întoarse spre Vianne și zise: Arătați-mi camerele. O voi alege pe cea pe care o doresc.

Capitolul 28

Isabelle se trezi într-o încăpere extrem de întunecată. Cu dureri.

— Ești trează, nu? întrebă o voce de lângă ea.

Îl recunoscu pe Gaëton. Oare de câte ori, în ultimii doi ani, nu-și imaginase că se afla în același pat cu el?

— Gaëton, șopti ea, iar în minte îi năvăliră toate amintirile odată ce-i rosti numele.

Hambarul. Beck.

Se ridică așa de repede, încât capul i se învârtea și o apucă amețeala.

— Vianne, spuse ea.

— Sora ta e bine.

Tânărul aprinse lampa cu gaz și o lăsă pe lada cu mere întoarsă cu susul în jos lângă pat. Strălucirea luminii de culoarea caramelului îi învălui, creând o mică lume ovală în bezna din încăpere. Isabelle își atinse locul dureros de lângă umăr și icni.

— Ticălosul m-a împușcat, zise ea, surprinsă de faptul că uitase tocmai asta. Își aminti că-l ascunsese pe pilot și că fuseseră descoperiți de Vianne… apoi că stătuse în pivniță lângă aviatorul mort…

— Și tu l-ai împușcat.

Fata își aduse aminte cum Beck deschisese larg trapa pivniței și îndreptase pistolul spre ea. Apoi cele două împușcături… și cum urcase, în pripă, scara pivniței, clătinându-se și simțind o amețeală ciudată. Își dăduse oare seama că fusese împușcată?

Vianne ținea o lopată însângerată. Lângă ea, Beck zăcea într-o baltă de sânge.

Vianne, albă ca varul, tremura. *L-am ucis*.

După aceea, amintirile i se învălmășeau, cu excepția furiei lui Vianne. *Nu ești binevenită aici. Dacă te întorci, chiar eu am să te dau în vileag*.

Isabelle se lăsă încet pe spate. Suferința provocată de acea amintire era mai intensă decât durerea fizică. Deodată, i se păru că Vianne avusese dreptate să o alunge. Cum de îi trecuse prin minte să ascundă un pilot american pe proprietatea surorii ei, când acolo e încartiruit un ofițer german? Nu-i de mirare că oamenii nu aveau încredere în ea.

— De cât timp sunt aici?

— De patru zile. Rana ta arată mult mai bine. Sora ta a cusut-o bine. De ieri nu mai faci nici febră.

— Dar Vianne? Sunt sigură că ea nu e la fel de bine. Cum e?

— Am protejat-o cât am putut de bine. A refuzat să se ascundă. Așa că Henri și Didier au îngropat ambele cadavre, au curățat hambarul și au desfăcut motocicleta neamțului în bucățele.

— O să fie interogată, spuse Isabelle. Și o va bântui faptul că a ucis un om. Ea nu e în stare să urască pe cineva.

— Până la sfârșitul războiului, o să fie în stare.

Isabelle simți că i se strânge stomacul. Rușinea și regretele o măcinau.

— Știi că o iubesc. Sau vreau să o iubesc. Cum aș putea uita că mă cert cu ea practic din orice?

— Și ea spunea cam același lucru în drum spre frontieră.

Isabelle încercă să se răsucească și gemu din cauza durerii de la umăr. Trăgând adânc aer în piept, își luă inima în dinți și se lăsă ușor pe o parte. Dar nu își dăduse seama cât de aproape era de Gaëton în patul acela mic. Stăteau întinși acolo ca doi îndrăgostiți: ea, înclinată pe o parte, uitându-se la el, el întins pe spate, privind tavanul.

— Vianne a venit până la graniță?

— Tu erai în sicriu, în spatele căruței. A vrut să se asigure că ajungem în siguranță în Zona Liberă. M-a amenințat că mă ucide dacă n-am grijă de tine.

— A spus sora mea asta? întrebă ea, nevenindu-i a crede. Nu i-ar fi trecut prin cap că Gaëton era genul de bărbat care ar spune minciuni ca să împace două surori. Din profil, chiar și în lumina lămpii, trăsăturile feței lui erau ascuțite ca briciul. El se ferea să o privească în ochi și stătea cât de mult putea pe marginea patului.

— Vianne se temea că vei muri. Amândoi ne-am temut.

Rostise cuvintele atât de încet, încât fata abia le auzi.

— Parcă suntem în vremurile de demult, spuse ea cu precauție, de frică să nu rostească vreun lucru greșit. Dar și mai mult îi era frică să nu vorbească deloc. Cine știe când ar mai fi avut șansa de a o face în acele vremuri tulburi? Tu și eu, singuri, în întuneric. Îți amintești?

— Îmi amintesc.

— Zilele din Tours îmi par acum atât de îndepărtate, continuă ea. Eram doar o fetișcană.

El tăcu.

— Gaëton, uită-te la mine.

— Culcă-te, Isabelle.

— Știi că o să continui să te întreb până o să catadicsești să îmi răspunzi.

El oftă și se întoarse pe o parte.

— Mă gândesc la tine, zise ea.

— Nu o mai face, se auzi vocea lui aspră.

— M-ai sărutat, Gaëton. Și n-a fost un vis.

— Nu poți să-ți amintești asta.

Isabelle simți o nuanță stranie în cuvintele lui și o vibrație abia percepută în piept.

— Mă dorești la fel de mult pe cât te doresc eu, spuse ea.

Tânărul clătină din cap în semn de negare; Isabelle auzi doar tăcerea din jurul lor, și ritmul

respirației îi deveni mai rapid.

— Tu crezi că sunt prea tânără, prea inocentă și prea nestăpânită. Sunt prea-prea. Da, am înțeles. Oamenii au spus întotdeauna asta despre mine. Sunt imatură.

— Nu despre asta e vorba.

— Dar te înșeli. Poate că ai avut dreptate să gândești așa acum doi ani. Am spus că te iubesc și probabil că vorbele astea ți s-au părut nebunești, zise ea și, trăgându-și răsuflarea, continuă: Dar nu mai sunt nebunești acum, Gaëton. Poate e singurul lucru normal în tot acest haos. Iubirea, vreau să spun. Am văzut clădiri aruncate în aer în fața noastră, i-am văzut pe prietenii noștri arestați și deportați. Dumnezeu știe dacă-i vom mai reîntâlni vreodată. Aș putea muri, Gaëton, spuse ea încet. Nu spun cuvintele astea ca o școlăriță sărutată pentru prima oară de un băiat. E adevărul adevărat, și tu știi asta. Oricare dintre noi ar putea muri mâine. Și știi ce aș regreta?

— Ce?

— Pe noi doi.

— Nu putem fi noi doi, Iz. Nu acum. Asta tot încerc să-ți spun încă de la început.

— Dacă-ți promit că încetez, îmi vei răspunde sincer la o întrebare?

— Doar una?

— Una. Și apoi mă culc, îți promit.

El încuviință din cap.

— Dacă n-am fi fost aici, ascunzându-ne într-o casă conspirativă, dacă lumea n-ar fi fost sfâșiată de război, dacă ar fi fost doar o zi obișnuită într-o lume obișnuită, ai fi vrut să existe un noi, Gaëton?

Văzu cum chipul i se crispează, cum durerea îi dezvăluie dragostea.

— Nu contează, nu înțelegi?

— Ba e singurul lucru care contează, Gaëton. În ochii lui citi iubirea.

Ce mai era de spus?

Era mai înțeleaptă decât până atunci. Știa acum cât de fragile erau viața și iubirea. Poate că avea să-l iubească pe Gaëton doar în acea zi sau poate doar în zilele următoare sau, poate, cine știe, până când avea să îmbătrânească. Poate că el avea să fie iubirea vieții ei… sau iubirea ei pe durata războiului… sau doar prima ei dragoste. Tot ce știa cu adevărat era că, în acea lume groaznică și înspăimântătoare, dăduse peste ceva neașteptat.

Și nu avea să îl lase iar să plece.

— Știam eu, spuse ea pentru sine, zâmbind. Respirația lui i se topi pe buze, la fel de apropiată ca orice sărut. Isabelle se aplecă peste el, stăruind asupra lui cu o privire hotărâtă, sinceră. Apoi stinse lampa.

În întuneric, Gaëton simți cum fata își lipește trupul de el, îngropându-se sub pături. La început, rămase nemișcat, de parcă s-ar fi temut să o atingă, dar, treptat, se relaxă. Se întoarse iar pe spate și adormi. La un moment dat – ea nu-și dădu seama când –, Isabelle închise ochii și întinse mâna, punând-o pe capul pieptului lui și simțind cum acesta urcă și coboară, în ritmul respirației. Era ca și cum și-ar fi lăsat mâna pe valurile oceanului, în plină vară, când se apropia fluxul.

Odată cu acea atingere, adormi.

•

Coșmarurile nu-i dădură pace. Într-un cotlon ascuns al creierului, se auzea gemând, o auzea pe Sophie spunând: „*Maman*, ai luat toate păturile”, dar nu se trezi. În coșmarul ei, se făcea că ședea pe un scaun și era interogată. *Băiatul, Daniel… E evreu. Dă-mi-l*! îi poruncea Von Richter, fluturându-i pistolul prin față… apoi fața lui se transformă, de parcă s-ar fi topit, și luă chipul lui Beck, care ținea în mână fotografia cu familia lui și scutura din cap… dar jumătate din fața lui lipsea… apoi se făcea că Isabelle zăcea pe podea, sângerând și implorând-o *Iartă-mă, Vianne*, iar ea îi striga Nu ești binevenită aici!

Vianne se trezi brusc, respirând greu. Același coșmar o bântuia de șase zile și de fiecare dată se trezea din el epuizată și îngrijorată. Era noiembrie, iar despre Isabelle nu mai aflase nimic. Se strecură afară din așternuturi. Podeaua era rece, dar nu așa de rece cum avea să fie peste câteva săptămâni. Se întinse după șalul pe care-l lăsase la picioarele patului și își înfășură umerii.

Von Richter ceruse dormitorul de sus. Vianne îi abandonase toate camerele de la etaj, preferând să se mute cu copiii la parter, în camera mai mică de acolo, unde dormeau împreună pe un pat dublu.

Fusese camera lui Beck. Nu-i de mirare că îl visa pe căpitan, în aerul de acolo persista parfumul lui, amintindu-i că acel om bun, pe care îl cunoscuse, nu mai trăia, fiindcă ea îl ucisese. Voia să se căiască pentru crima ei, dar ce-ar fi putut face? Ucisese un om – un om cumsecade, la urma urmei. Pentru ea nu conta că era inamic și nici că-l omorâse pentru a-și salva sora. Știa că făcuse alegerea corectă. Nu justețea sau injustețea faptei sale o bântuia, ci fapta în sine. *Crima*.

Ieși din dormitor și închise ușa în urma ei, cu un clic ușor.

Von Richter ședea pe canapea, citind o carte și bând o ceașcă de cafea adevărată. Aroma acesteia îi crea o senzație de rău din cauza poftei. Nazistul se mutase deja în casa ei de câteva zile și, în fiecare dimineață, încăperea mirosea a cafea prăjită, amară – iar von Richter ținea să se asigure că femeia o mirosea și o dorea. Dar nu putea primi nici măcar o sorbitură; neamțul avea grijă de asta. Cu o dimineață în urmă, el vărsă în chiuvetă un ibric întreg cu cafea, zâmbindu-i lui Vianne.

Era un om căruia i se dăduse un dram de putere, iar el o apucase cu amândouă mâinile. Ea ar fi trebuit să-și dea seama de asta încă după primele ore de la sosirea sa în casa lor, când ofițerul alesese cea mai bună cameră și adunase din casă cele mai călduroase pături pentru patul lui, când

luase toate pernele rămase în casă și toate sfeșnicele, lăsându-i lui Vianne o singură lampă cu gaz.

— *Herr* Sturmbannführer, zise ea, netezindu-și fusta șifonată și puloverul ponosit.

El nici măcar nu-și ridică privirea din ziarul german pe care îl citea, ci porunci:

— Mai adu-mi cafea.

Femeia luă ceașca goală și merse în bucătărie, revenind rapid cu o altă ceașcă.

— Aliații pierd timpul prin Africa de Nord, pufni el și, smulgându-i ceașca din mâini, o puse pe masă.

— *Oui*, *Herr* Sturmbannführer.

Mâna lui se furișă și o apucă de încheietură, îndeajuns de strâns cât să o învinețească.

— Diseară am invitați la cină, o anunță Von Richter. O să gătești. Și ține-l departe de mine pe țâncul ăla. Bâzâie întruna, de zici că-i un porc înjunghiat, încheie el, lăsând-o pe femeie să plece.

— *Oui, Herr* Sturmbannführer.

Vianne ieși rapid din încăpere, grăbindu-se în dormitor și închizând ușa în urma ei. Se aplecă și-l trezi pe Daniel, simțindu-i în obraji răsuflarea caldă.

— Mami, scânci el, în timp ce-și sugea degetul mare. Sophie sforăie prea tare.

Vianne zâmbi și se întinse să o mângâie pe Sophie pe cap. În mod ciudat, deși era război și erau cu toții permanent înfricoșați și flămânzi, o fată de vârsta ei reușea încă să doarmă bine.

— Hei, Sophie, fornăi ca un taur! o ironiză Vianne.

— Hm, foarte amuzant, murmură fata, ridicându-se în capul oaselor. Apoi privi spre ușa închisă. Domnul Doryphore mai e încă aici?

— Sophie! o dojeni mama ei, aruncând o privire speriată spre ușă.

— Nu poate să ne audă, zise Sophie.

— Totuși… șopti Vianne. Nu-mi pot închipui de ce-l compari pe oaspetele nostru cu un gândac care devorează cartofi, spuse ea, încercând să nu izbucnească în râs.

Daniel o îmbrățișă pe Vianne și o sărută zgomotos pe obraz.

Pe când îl mângâia pe spate și-l strângea la piept, simțind moliciunea plăcută a obrazului său de copil, auzi pornind motorul unei mașini.

Slavă Domnului!

— Pleacă, murmură ea către Daniel, frecându-și nasul de obrăjorul lui. Vino, Sophie!

Îl duse pe Daniel în brațe în camera de zi, unde încă mirosea a cafea proaspăt măcinată și a parfum bărbătesc, și își începu ziua.

•

Oamenii o consideraseră pe Isabelle o fire nesăbuită de când se știa. Apoi o consideraseră pripită și, în ultima vreme, chiar nepăsătoare. În ultimul an, se maturizase suficient de mult pentru a înțelege că aveau dreptate. Încă de când era copilă, mai întâi acționase și abia apoi se gândise la consecințe. Poate asta era și din cauză că se simțise atâta timp singură. Nu avusese niciodată o confidentă, o prietenă foarte bună. Nu avusese nicicând pe cineva cu care să discute problemele din viața ei.

Mai mult, niciodată nu fusese în stare să-și controleze pornirile. Poate pentru că niciodată nu avusese nimic de pierdut.

Acum, știa ce înseamnă să te temi, să dorești ceva – sau pe cineva – atât de mult, încât să te doară inima. Vechea Isabelle i-ar fi spus, pur și simplu, lui Gaëton că îl iubește și s-ar fi lăsat în voia lucrurilor.

Noua Isabelle voia să plece fără ca măcar să încerce. Nu știa dacă ar fi avut puterea să accepte să fie din nou respinsă.

Și totuși.

Era război. Timpul era un lux pentru toată lumea. Ziua de mâine părea la fel de efemeră ca un sărut în beznă.

Fata stătea în șifonierul transformat în baie, din casa conspirativă. Gaëton îi umpluse o albie din cupru cu câteva găleți cu apă fierbinte, și ea se răsfăță acolo până când apa se răci. Oglinda de pe perete era crăpată și atârna într-o rână, făcând ca reflexia feței să apară distorsionată, o parte a feței fiind ceva mai jos decât cealaltă.

— Cum poți să te temi? o întrebă ea pe cea din oglindă. Urcase Pirineii sub un viscol cumplit și înotase în apele înghețate ale râului Bidassoa, sub reflectoarele grănicerilor spanioli; într-un rând, îl rugase chiar pe un agent al Gestapoului să-i care o valiză plină cu acte false, la un punct de control german „fiindcă el arăta foarte voinic, iar ea era foarte istovită în urma călătoriei”, dar niciodată nu fusese atât de speriată ca în ultimele zile. Dintr-odată, își dădu seama că o femeie poate să-și schimbe întreaga viață și să-și dezrădăcineze existența printr-o singură alegere.

Trăgând adânc aer în piept, se înfășură într-un prosop jerpelit și se întoarse în camera principală a casei conspirative. În fața ușii se opri, suficient de mult cât să-și stăpânească bătăile puternice ale inimii, apoi deschise ușa.

Gaëton stătea la fereastra acoperită, în hainele lui jerpelite, încă pătate de sângele ei. Fata surâse nervos și duse mâna la capătul prosopului, petrecut peste sâni.

El era atât de liniștit, încât aveai impresia că nici nu mai respiră, în timp ce ea răsufla tot mai precipitat.

— Nu face asta, Iz, zise el și ochii i se îngustară – altădată, fata ar fi zis că din cauza furiei, dar acum știa mai bine adevăratul motiv.

Își desfăcu prosopul de pe trup și-l lăsă să cadă pe podea. Singurul lucru care mai rămase pe ea era bandajul pus deasupra rănii.

— Ce vrei de la mine? întrebă el.

— Știi prea bine.

— Ești inocentă… E război. Eu sunt un infractor. Câte motive să-ți mai dau ca să stai departe de mine?

Dar erau argumente dintr-o altă lume.

— Dacă vremurile ar fi fost altele, ai fi alergat după mine, zise ea, făcând un pas înainte. Iar eu te-aș fi făcut să te străduiești mult și bine ca să ajungi să mă vezi goală. Dar acum nu avem timp de așa ceva, nu?

Luând tăcerea lui drept acceptare, ea se simți cuprinsă de un val de tristețe. Acesta fusese mereu adevărul în ceea ce-i privea: nu aveau timp. Nu se puteau bucura și îndrăgosti, nu se puteau căsători, nu puteau avea copii. Poate că pentru ei nici ziua de mâine n-avea să mai existe. Detesta ca prima ei experiență amoroasă să fie scăldată în tristețe și suferință, impregnată de sentimentul că deja pierduseră ceea ce abia descoperiseră, dar aceasta era lumea în care trăiau.

De un lucru era sigură: voia ca Gaëton să fie primul bărbat din viața ei. Voia să-și amintească de-a pururi de el.

— Călugărițele mi-au spus întotdeauna că voi sfârși rău. Cred că se refereau la tine, glumi Isabelle.

El se apropie și-i prinse chipul în mâini.

— Mă înspăimânți, Isabelle.

— Sărută-mă, fu tot ce putu ea să rostească.

La prima atingere a buzelor lui, totul se schimbă – sau doar Isabelle. Un fior de dorință o străbătu, tăindu-i răsuflarea. Se simți pierdută în brațele lui și apoi regăsită, zdrobită și refăcută. Gândul că îl iubea o mistuia înăuntrul ființei sale și voia, cu disperare, să-i dea glas. Dar, mai mult decât toate, voia să audă că el o iubește, să i se spună, măcar o dată, că e iubită.

— O să îți pară rău că ai făcut asta, o avertiză el.

Cum putea să spună așa ceva?

— Niciodată! Ție o să îți pară?
— Deja îmi pare, răspunse el încet.
Apoi o sărută din nou.

Capitolul 29

Săptămâna care urmă fu una de o fericire aproape copleșitoare pentru Isabelle. O săptămână cu discuții lungi, la lumina lumânărilor, cu mângâieri; nopți în care se trezeau arzând de dorință și făceau dragoste apoi se culcau la loc.

În acea zi, ca în fiecare dintre toate celelalte, Isabelle se trezi încă obosită și cu o senzație de durere. Rana de la umăr începuse să i se vindece, dar acum simțea junghiuri și mâncărimi. Îl simți pe Gaëton lângă ea, cu trupul lui puternic și cald. Știa că era treaz; poate din felul cum respira sau cum își freca, absent, piciorul de al ei ori din cauza liniștii. Pur și simplu, știa. În ultimele zile, îl cercetase cu multă atenție. Nimic din ce făcea el nu era suficient de mărunt sau de insignifiant ca ea să nu remarce. În mod repetat, își reamintea totul în cele mai mici detalii.

Fata citise nenumărate romane de dragoste și visase la o iubire veșnică; chiar și așa, nu și-ar fi imaginat vreodată că o banală saltea veche ar putea deveni ea însăși o lume, o oază. Se răsuci pe o parte și se aplecă peste Gaëton să aprindă lampa. Sub lumina palidă a acesteia, se dădu aproape de el, acoperindu-i pieptul cu brațul. O cicatrice mică, argintie brăzda pieptul păros al lui Gaëton. Ea o atinse, coborând de-a lungul cicatricei cu vârful degetului.

— Fratele meu m-a lovit acolo cu o piatră, îi explică el. Pe atunci eram prea lent ca să mă feresc. Fratele meu, Georges, repetă el, cu drag, iar tonul de tenor din vocea sa îi aminti lui Isabelle că fratele lui Gaëton era prizonier de război.

Gaëton avea o întreagă viață de care ea nu știa aproape nimic. O mamă care era cusătoreasă și un tată care creștea porci… locuia undeva într-o

pădure, într-o casă fără apă curentă și cu o singură încăpere pentru toată familia. El îi răspunse la toate întrebările, dar fără tragere de inimă. Îi zise că prefera să asculte poveștile despre aventurile ei, în urma cărora fata fusese exmatriculată din atâtea școli. *Sunt mai frumoase decât poveștile unor oameni săraci care încearcă să supraviețuiască, explică tânărul*.

Dar, dincolo de toate discuțiile lor, de poveștile depănate de unul sau de celălalt, ea simțea că timpul lor se scurgea. Nu mai puteau rămâne prea mult timp acolo. Deja stătuseră prea mult. Era suficient de întremată pentru a porni la drum. Poate nu neapărat să traverseze Pirineii, dar în niciun caz nu mai avea nevoie să zacă în pat.

Dar cum ar fi putut să-l părăsească pe Gaëton? Poate că n-aveau să se mai vadă niciodată.

Aceasta era cea mai mare dintre temerile ei.

— Să știi că am priceput, spuse Gaëton.

Ea nu știu la ce se referea, dar sesiză mâhnirea din vocea lui și înțelese că nu prevestea nimic bun. Sporiră deopotrivă tristețea și bucuria de a se fi aflat împreună în acel pat.

— Ce ai priceput? întrebă, deși nu-și dorea să afle răspunsul.

— Că de fiecare dată când ne sărutăm e ca și când ne-am lua rămas-bun.

Fata închise ochii.

— Războiul e acolo, afară, Iz. Trebuie să mă întorc la el.

Ea știa asta și acceptă, resemnată, chiar dacă simțea o strângere în piept.

— Știu, fu singurul cuvânt pe care-l putu rosti, de teamă că orice discuție în plus ar fi rănit-o mai mult decât ar fi putut suporta. Se adună un grup la Urrugne, zise ea. Ar trebui să ajung acolo până miercuri noaptea, dacă suntem norocoși.

— Dar nu suntem norocoși, replică el. Trebuia să-ți fi dat seama până acum.

— Te înșeli, Gaëton. Acum, că m-ai întâlnit, nu vei mai putea să mă uiți niciodată. Asta înseamnă ceva, murmură ea, întinzându-se să-l sărute.

El spuse ceva nedeslușit; poate că spusese „nu e suficient”. Dar ei nu-i păsa. Nici nu voia să audă.

•

În noiembrie, oamenii din Carriveau începură iar să se pregătească pentru iarnă. Ei știau deja ce nu știuseră iarna trecută: că lucrurile se puteau înrăutăți. Războiul cuprinsese de-acum tot mapamondul: Africa, Uniunea Sovietică, Japonia, o insulă exotică numită Guadalcanal. Cum nemții luptau pe atât de multe fronturi, lipsa de hrană se acutiză, după cum scăzuseră și rezervele zilnice de gaze, electricitate și lemn.

Acea dimineață de vineri era deosebit de rece și cenușie. În niciun caz nu era o zi în care să-ți fi dorit să ieși din casă, dar Vianne hotărâse că aceea trebuia să fie Ziua. Îi luase ceva timp să-și găsească suficient curaj pentru a părăsi casa alături de Daniel, dar știa că trebuia s-o facă. Îl tunsese foarte scurt, aproape chilug, și-l îmbrăcase în haine largi pentru a-l face să pară cât mai mic. Făcuse totul pentru a-l deghiza cât mai bine.

Se strădui să adopte o atitudine cât mai firească atunci când ieși pe stradă, ținându-i cu o mână pe Daniel și cu cealaltă pe Sophie.

Daniel.

Ajunși la *boulangerie*, se așezară la coadă, așteptând, aproape cu nerăbdare, să o întrebe cineva despre băiețelul de lângă ea, dar femeile aflate la rând erau prea obosite, prea flămânde și prea amărâte ca să-i mai arunce măcar o privire. Când ajunse, în sfârșit, la tejghea, Yvette, vânzătoarea, îi privi. Fusese, până în urmă cu vreo doi ani, o femeie foarte frumoasă, cu un păr minunat, de culoarea aramei, și ochi negri ca tăciunele. Acum însă, după trei ani de război, părea îmbătrânită și istovită.

— Vianne Mauriac. Nu v-am mai văzut, pe tine și pe fata ta de ceva vreme. *Bonjour*, Sophie… Ce înaltă ai crescut! Dar cine e tinerelul ăsta chipeș? întrebă ea, zgâindu-se peste tejghea.

— Daniel, răspunse, mândru, băiețelul.

Vianne îl mângâie pe cap, cu o mână tremurândă.

— L-am adoptat… E al verișoarei lui Antoine din Nisa… Sărmana a murit.

Yvette își dădu din ochi părul cârlionțat și își trase o șuviță rebelă, care aproape îi intrase și în gură în timp ce îl cercetă pe băiețel.

Avea și ea trei băieți, unul nu cu mult mai mare decât Daniel.

Vianne simți inima bătându-i în piept ca un ciocan.

Vânzătoarea plecă de la tejghea și se îndreptă spre ușița care despărțea magazinul de brutăria propriu-zisă.

— Domnule locotenent, vreți să veniți puțin? întrebă ea.

Vianne își încleștă degetele pe mânerul coșului de răchită, apoi începu să și le miște, nervoasă, ca pe clapele unui pian.

Un neamț voinic ieși din camera din spate, ținând în ambele mâini niște baghete proaspăt scoase din cuptor. O văzu pe Vianne și se opri.

— *Madame*, spuse el, cu gura plină.

Vianne abia dacă înclină din cap în semn de salut.

— Deocamdată nu mai avem pâine, domnule locotenent, zise Yvette. Dacă mai coc, vă asigur că cele mai bune franzele la voi păstra pentru dumneata și pentru oamenii dumitale. Dar sărmana femeie cu copii mici n-a apucat nici măcar o baghetă rămasă de ieri.

Bărbatul își îngustă ochii, în chip de apreciere. Merse la Vianne, tropăind pe pardoseala de piatră. Fără un cuvânt, aruncă în coșul femeii bagheta mâncată pe jumătate. Apoi clătină din cap și ieși

din magazin, în timp ce clinchetul clopoțelului de deasupra ușii răsună în urma lui.

Când rămaseră singure, Yvette veni lângă Vianne, atât de aproape, încât aceasta cu greu se abținu să nu facă un pas înapoi.

— Am auzit că acum găzduiești un ofițer SS. Ce s-a întâmplat cu căpitanul cel frumușel?

— A dispărut, făcu Vianne, pe un ton nepăsător. Nimeni nu știe.

— Nimeni? Și atunci de ce te-au chemat la interogatoriu? Toată lumea te-a văzut.

— Sunt doar o femeie casnică. De unde vrei să știu eu asemenea lucruri?

Yvette se holbă la ea, scrutându-i chipul în tăcere, după care se dădu puțin în spate.

— Ești o prietenă bună, Vianne Mauriac, spuse ea încet.

Vianne încuviință din cap și îi îndrumă pe copii către ușă. Zilele când se oprea să discute cu prietenele erau apuse. Acum era periculos chiar și să te uiți în ochii cuiva, iar conversațiile amicale dispăruseră, ca și cafeaua, untul și carnea de porc.

Afară, Vianne se opri pe treptele crăpate din piatră, prin care se ițiseră câteva fire de buruiană. Purta o haină groasă, pe care și-o făcuse dintr-o cuvertură tapisată. Copiase, pur și simplu, un model văzut într-un magazin: haina era largă pe piept, lungă până la genunchi, cu un rever larg și nasturi luați de la una dintre jachetele Harris ale mamei sale. Ziua nu era prea friguroasă, dar curând Vianne avea să fie nevoită să-și pună straturi de ziare între haină și pulover.

Femeia își puse baticul pe cap și și-l legă strâns sub bărbie, în timp ce vântul înghețat îi biciuia fața. Frunzele zburau peste pavajul de piatră, rotindu-se peste picioarele ei.

Vianne strânse mânuța înmănușată a lui Daniel și păși în stradă. Instantaneu, își dădu seama că se întâmpla ceva rău. Peste tot erau soldați nemți și jandarmi francezi – în mașini, pe motociclete,

mărșăluind pe străzile înghețate, adunați în grupuri prin cafenele.

Orice s-ar fi întâmplat, nu putea fi de bun-augur, și era întotdeauna mai bine să stai departe de soldați – mai ales după victoriile Aliaților din Africa de Nord.

— Sophie, Daniel, haideți. Să mergem acasă.

Atunci când ajunse la colțul străzii, încercă să cotească la dreapta, dar găsi strada baricadată. Peste tot, ușile caselor erau încuiate și aveau obloanele trase. Bistrourile erau pustii. Sentimentul terifiant al primejdiei plutea în aer.

Și următoarea stradă pe care încercă să o ia era baricadată. Doi soldați nemți o păzeau, cu puștile îndreptate spre ea. În spatele lor, alți soldați mărșăluiau spre ei, încolonați, în pas de gâscă.

Vianne îi luă pe copii de mână și grăbi pasul, dar străzile erau una după alta baricadate și păzite. Era clar că se punea în aplicare vreun plan. Camioane și autobuze tunau pe străzile pietruite, îndreptându-se spre piața din centrul orașului.

Vianne ajunse în piață și se opri, răsuflând greu și trăgându-i pe copii cât mai aproape de ea.

Acolo era iadul. Din autobuzele parcate în șir coborau pasageri – toți purtând stele galbene cusute pe piept. Femeile și copiii erau împinși, bruscați, mânați în piață. Erau înconjurați de soldați nemți, în vreme ce jandarmii francezi scoteau oamenii din mașini, smulgeau bijuteriile de la gâturile femeilor, sub amenințarea armelor.

— Hei, tu! Stai pe loc! țipă un jandarm către un bătrân aflat nu departe de Vianne.

Bătrânul, cu o barbă încărunțită, se aplecă greoi pe baston și se răsuci către omul legii, care trecu, furios, pe lângă Vianne.

Îi dădu bătrânului pantalonii jos. Acesta încercă să și-i ridice, dar polițistul îl împinse atât de puternic, încât bătrânul căzu pe un geam și îl sparse. Jandarmul se repezi iar la pantalonii bătrânului, dând la iveală penisul circumcis al

acestuia. Furios, îl lovi pe bătrân atât de rău cu patul puștii, încât bietul om zbură, pur și simplu, prin aer.

— *Maman*! țipă Sophie, dar imediat Vianne îi acoperi gura cu mâna.

În stânga ei, o tânără fu trântită la pământ și apoi trasă de păr și târâtă prin mulțime.

— Vianne?

Vianne își întoarse capul și o zări pe Hélène Ruelle, care ținea într-o mână o valijoară de piele și cu cealaltă mână ținea un băiețel. Un alt băiat, mai mare, stătea aproape de ea. Toți trei purtau în piept steaua galbenă.

— Ia-mi copiii, Vianne! strigă, disperată, Hélène.

— Aici? bâigui cealaltă, privind împrejur.

— Nu, mamă, zise băiatul cel mare. Tata mi-a spus să am grijă de tine. Nu te părăsesc. Dacă îmi dai drumul la mână, vin după tine. E mai bine să rămânem împreună.

În spatele lor se auzi șuieratul strident al unui fluier.

Hélène îl împinse pe băiatul mai mic spre Vianne, atât de tare că se izbi de Daniel.

— Îl cheamă Jean Georges, ca pe unchiul lui. Face patru ani în iunie. Rudele soțului meu sunt în Burgundia.

— Dar nu am acte pentru el… nemții mă vor ucide dacă-l iau.

— Tu! zbieră un soldat către Hélène și, venind în fugă, o apucă de păr atât de tare că aproape o desprinse de la sol. Împinsă, nimeri peste fiul cel mare, care se strădui să o susțină.

În clipa următoare, Hélène și fiul ei se pierdură în mulțime. Băiatul cel mic rămase lângă Vianne, plângând după mama lui.

— Trebuie să plecăm, îi zise Vianne lui Sophie. *Acum*!

Îl prinse pe Jean Georges de mână atât de strâns că micuțul începu să plângă și mai tare. De fiecare

dată când țipa „*Maman*!”, ea se oprea și-l ruga să se liniștească. Merseră, grăbiți, pe o stradă, apoi o luară pe alta, trecând pe lângă baricade și pe lângă soldații care spărgeau ușile caselor, scoțând familiile de evrei și mânându-le spre piața centrală. De vreo două ori fură opriți, dar lăsați să treacă mai departe, fiindcă nu aveau steaua galbenă pe haine. Drumul era noroios, dar femeia continuă să meargă, chiar și atunci când amândoi băieții începură să plângă.

Abia când ajunseră la Le Jardin, se opri.

Citroënul negru al lui Von Richter era parcat în față.

— O, *nu*, zise Sophie.

Vianne o privi pe fiica ei și zări propria spaimă reflectată în ochii acesteia. Dintr-odată, știu ce avea de făcut.

— Va trebui să încercăm să-l salvăm, altfel, suntem la fel de răi ca și naziștii, zise Vianne. Detesta să o amestece pe fiica ei în povestea aceea, dar ce altă soluție mai avea? Trebuie să salvez băiatul!

— Dar cum?

— Încă nu știu, recunoscu femeia.

— Dar Von Richter…

Ca și cum și-ar fi auzit numele rostit, nazistul apăru în pragul ușii de la intrare îmbrăcat în uniforma lui impecabilă.

— Ah, *madame* Mauriac, zise el, îngustându-și privirea în timp ce se apropia de ea. Iată-vă!

— Da, am fost în oraș, la cumpărături, răspunse Vianne, străduindu-se să-și păstreze calmul.

— Nu e o zi prea bună pentru așa ceva. Evreii sunt luați pentru deportare.

Veni spre ea, călcând iarba din fața casei cu cizmele. Lângă el, mărul își scuturase toate frunzele, iar în crengile lui goale nu mai fluturau decât bucăți de material. Roșu. Roz. Galben. Și, mai nou, unul negru – pentru Beck.

— Și cine-i acest tânăr arătos? întrebă Von Richter, atingând obrazul brăzdat de lacrimi al micuțului cu degetul băgat în mănușa de piele.

— E… băiatul unei prietene… Mama lui a murit de tuberculoză săptămâna asta.

Von Richter se dădu înapoi, de parcă ar fi atins un ciumat.

— Nu vreau să aduci copilul ăsta în casă. Ai înțeles? Trimite-l imediat la orfelinat!

Orfelinatul. Maica Marie-Therese.

Femeia încuviință din cap.

— Desigur, *Herr* Sturmbannführer.

El făcu un gest cu mâna, ca și cum ar fi vrut să-i spună *Acum pleacă*! și se îndepărtă. Dar se opri și se răsuci spre Vianne.

— Vreau să fii acasă în seara asta, la cină.

— Sunt întotdeauna acasă, Herr Sturmbannführer.

— Mâine vom pleca, și vreau să ne gătești o masă pe cinste mie și oamenilor mei înainte de plecare.

— Veți pleca? întrebă ea, simțind o rază de speranță.

— Da, mâine ocupăm și restul Franței. Gata cu Zona Liberă. Era și timpul! Să vă lăsăm pe voi, francezii, să vă guvernați a fost o glumă proastă. La revedere, *madame*!

Vianne rămase încremenită, strângând mâna copilului. Peste plânsetul lui Jean Georges, auzi poarta scârțâind și trântindu-se. Apoi motorul unei mașini porni.

— Și o să-l ascundă maica Marie-Therese? întrebă Sophie, după ce nazistul plecă.

— Așa sper. Du-l pe Daniel în casă și încuie ușa. Să nu deschizi nimănui! Mă întorc cât pot de repede.

Deodată, Sophie păru mai mare decât o arăta vârsta, mai matură.

— Mult noroc, *Maman*!

— Vom vedea, spuse ea, însuflețită doar de speranță.

După ce se asigură că Sophie și Daniel intrară în casă și auzi ușa încuindu-se, Vianne i se adresă băiețelului:

— Hai, Jean Georges, o să facem o plimbare.

— Mergem la mami? se entuziasmă micuțul.

— Vino, spuse ea, fără să-l privească.

*

Pe când Vianne și băiatul se întorceau în oraș, începu o ploaie torențială. Jean Georges ba plângea, ba se văicărea, dar Vianne era atât de agitată că abia dacă-l auzea.

Cum să-i ceară Maicii Superioare să-și asume acel risc? Dar putea să nu-i ceară?

Trecură de biserică și intrară în curtea mănăstirii. Ordinul Surorilor Sfântului Iosif fusese înființat în 1650 de șase femei care doreau să se pună în slujba săracilor din parohia lor. Ulterior, ordinul se dezvoltase, reunind mii de membre în toată Franța, până când comunitățile religioase fuseseră interzise de stat în timpul Revoluției Franceze. Atunci, cele șase surori care fondaseră ordinul deveniseră martire, fiind ghilotinate pentru credința lor.

Vianne merse la ușa din față a abației și ridică inelul greu de fier, izbindu-l de ușa masivă din stejar, care vibră din toate încheieturile.

— Unde suntem? E mami aici? întrebă Jean Georges, printre lacrimi.

— Ssst!

O călugăriță deschise. Avea chipul rotofei înconjurat de broboada albă și de gluga neagră a anteriului.

— A, Vianne, spuse ea, zâmbind, când o zări.

— Soră Agatha, aș dori să vorbesc cu Maica Superioară, dacă se poate.

Călugărița se dădu înapoi, iar poalele lungi ale anteriului foșniră pe pardoseala de piatră.

— Merg să văd. Așteptați-mă în grădină?

— Merci, se înclină Vianne, apoi se strecură, de mână cu Jean Georges, printre arcadele reci. La capătul porticului, o luară la stânga și intrară în grădina mănăstirii. Aceasta, foarte întinsă, pătrată, era acoperită cu iarbă veștejită, înghețată și ici-colo se vedeau bănci de piatră și o fântână sculptată sub forma unui cap de leu. Vianne se așeză pe una dintre băncile reci, la adăpost de ploaie, și-l trase pe băiețel lângă ea.

Nu avu mult de așteptat.

— Vianne, zise Maica Superioară, venind spre ea și târând pe iarbă veșmântul lung. Femeia avea degetele agățate de un mare crucifix ce-i atârna de un lanț la gât. Ce bine-mi pare că te văd, Vianne. Nu ne-am văzut de foarte mult timp. Cine este băiețelul?

— Mami e aici? se interesă copilul, ridicând ochii spre ea.

Vianne întâlni privirea stareței.

— Îl cheamă Jean Georges Ruelle, maică. Aș dori să vorbim între patru ochi, dacă se poate.

Maica Superioară bătu din palme, și o tânără călugăriță veni imediat și luă copilul. Când rămaseră singure, maica Marie-Therese se așeză lângă Vianne.

Vianne nu-și putea pune ordine în gânduri, astfel că între ele se așternu tăcerea.

— Îmi pare rău pentru prietena ta, Rachel, începu Maica Superioară.

— Și pentru atâția alții, completă Vianne.

Cealaltă femeie încuviință din cap.

— La Radio Londra am auzit lucruri groaznice despre ce se întâmplă în lagărele de concentrare.

— Poate că Sfântul Părinte…

— El păstrează tăcerea asupra acestei chestiuni, replică Maica Superioară, iar în voce i se citea o profundă dezamăgire.

Vianne trase adânc aer în piept.

— Hélène Ruelle și fiul ei mai mare au fost deportați azi. Jean Georges a rămas singur. Mama

lui… l-a lăsat în grija mea…

— În grija ta? Dar e periculos să ai un copil evreu în casa ta, Vianne, o întrerupse călugărița.

— Vreau să îl protejez, spuse încet Vianne.

Maica Superioară o privi. Rămase tăcută un răstimp atât de lung, încât femeia se temu că avea de gând să o refuze.

— Și cum vei reuși să faci asta? întrebă starețа, în cele din urmă.

— Vreau să-l ascund.

— Unde?

Vianne o privi, dar nu îndrăzni să spună nimic. Chipul Maicii Superioare păli.

— Aici?

— Un orfelinat. Există vreun loc mai bun?

Maica Superioară se ridică, dar apoi se așeză la loc. Se ridică din nou și-și împreună mâinile pe crucifix. Încet, se așeză la loc. Umerii i se plecară, apoi se îndreptară când luă decizia.

— Un copil aflat în grija noastră are nevoie de acte. Certificat de botez pot obține, firește, dar acte de identitate…

— La voi obține eu, promise Vianne, deși nu avea idee dacă era cu putință.

— Știi că acum este ilegal să ascunzi evrei. Pedeapsa este deportarea, dacă ai noroc. Și, în ultima vreme, cred că nimeni nu mai are noroc în Franța.

Vianne încuviință din cap.

— Voi lua băiatul, o asigură Maica Superioară. Și-i voi face loc în mănăstire încă unui copil evreu.

— Sunt mai mulți?

— Normal că sunt mai mulți, Vianne. Voi vorbi cu un om din Girot pe care-l cunosc. Lucrează pentru Oeuvre de Secours aux Enfants – Fundația pentru Ajutorarea Copiilor. Cred că știe multe familii care găzduiesc copii evrei. Îl voi ruga să ia legătura cu tine.

— Cu m… ine?

— Tu ești responsabilă acum de asta, dar, dacă tot ne riscăm viețile pentru un copil, am putea să salvăm mai mulți, zise călugărița și se ridică brusc în picioare. O luă de braț pe Vianne și împreună dădură ocol grădinii. Nimeni de aici nu va ști adevărul. Copiii trebuie instruiți, să știe ce să răspundă în caz că sunt întrebați, și au nevoie de acte care să treacă de inspecție. O să fie nevoie și de tine aici… poate ca învățătoare, oui, ca învățătoare cu jumătate de normă. Asta ne va permite să-ți plătim un mic salariu și va fi explicația perfectă pentru care ești aici cu copiii.

— Oui, spuse Vianne, înfiorată.

— Nu te teme, Vianne. Faci ceea ce trebuie făcut.

Femeia nu avea nicio îndoială că stareța avea dreptate, dar, cu toate astea, era înspăimântată.

— Asta au reușit să ne facă, reluă stareța. Am ajuns să ne temem și de umbra noastră.

— Dar cum voi face asta? întrebă Vianne și o privi pe călugăriță. Să merg la femeile speriate și flămânde și să le cer să-mi dea copiii?

— Le vei întreba dacă și-au văzut prietenii mânați în trenuri și deportați. Le vei întreba dacă își asumă riscul să-și păstreze copiii în condițiile acestea. Și apoi le vei lăsa pe ele să hotărască.

— E o alegere de neimaginat. Nu sunt sigură că eu aș putea lua o asemenea decizie. Să-i încredințez pe Sophie și pe Daniel unei străine.

Stareța se aplecă aproape de ea.

— Am auzit că unul dintre SS-iștii ăia groaznici e încartiruit în casa ta. Îți dai seama că asta vă expune – pe tine și pe Sophie – unui risc groaznic.

— Desigur. Dar cum aș putea s-o las pe Sophie să creadă că e bine să nu faci nimic în astfel de vremuri?

Călugărița se opri. Lăsând brațul lui Vianne, o mângâie pe obraz cu palma ei moale și îi zâmbi cu duioșie:

— Ai grijă, Vianne. Am fost deja la înmormântarea mamei tale. Nu vreau să fiu prezentă și la a ta.

Capitolul 30

Într-o zi friguroasă de la mijlocul lui noiembrie, Isabelle și Gaëton părăsiră Brantôme, îmbarcându-se într-un tren spre Bayonne. Vagonul era supraaglomerat cu soldați nemți cu o atitudine solemnă – erau mai mulți decât de obicei și, când aceștia coborâră, cei doi văzură și mai mulți militari înghesuiți pe peron.

Isabelle îl ținu pe Gaëton de mână pe când își făceau loc printre uniformele verzi-cenușii. Păreau doi tineri îndrăgostiți în drum spre orașul de la malul mării.

— Mamei îi plăcea mult să meargă la plajă, ți-am spus? întrebă Isabelle, pe când treceau pe lângă doi ofițeri SS.

— Voi, copiii de bogătași, aveți parte numai de lucruri bune!

Ea zâmbi, însă, după ce ieșiră din gară, îi spuse:

— Nu suntem deloc bogați, Gaëton.

— Da, dar nici săraci nu sunteți. Eu știu ce înseamnă sărăcia. Făcu o pauză, apoi adăugă: Aș putea fi bogat într-o zi. Într-o zi, repetă el cu un oftat, și fata știu la ce se gândea.

Va mai exista oare vreo Franță în viitorul nostru?

Gaëton încetini ritmul, iar Isabelle își dădu seama ce anume îi captase atenția.

— Mergi mai departe, spuse el.

În fața lor, nemții instalaseră o baricadă. Soldații patrulau de colo-colo, cu puștile în spate.

— Ce se petrece? întrebă Isabelle.

— Ne-au văzut, murmură Gaëton și o strânse mai tare de mână.

Se îndreptară cu hotărâre spre un grup de soldați nemți.

Un soldat voinic, cu capul pătrățos, se proțăpi în fața lor și le ceru actele și pașapoartele.

Isabelle îi întinse actele ei false. Gaëton procedă la fel. Dar soldatul părea însă mai interesat de ce se petrecea în spatele lui, așa că, după o inspecție superficială, le înapoie documentele.

— Dar ce se întâmplă astăzi? întrebă Isabelle, cu cel mai inocent zâmbet posibil.

— Gata cu Zona Liberă, exclamă soldatul, făcându-le semn să treacă.

— Gata cu Zona Liberă? Dar…

— Ocupăm toată Franța, spuse cu brutalitate soldatul. Caraghiosul vostru guvern de la Vichy nu mai are nicio putere. Treceți!

Gaëton o împinse pe fată înainte, printre soldații înșirați în drum.

Ore în șir, mergând pe jos, se întâlniră cu coloane de camioane și automobile germane, trecând cu viteză pe lângă ei.

Abia când ajunseră pe malul mării, în orășelul Saint-Jean-de-Luz, nu mai văzură soldați germani. Se plimbară pe faleza pustie, urmărind cum valurile Atlanticului se loveau de țărm. Sub ei, o fâșie de nisip gălbui mărginea apele învolburate ale oceanului. În depărtare se zărea o peninsulă de un verde luxuriant, presărată cu niște căsuțe în stil basc – cu pereți albi, uși vopsite în roșu și acoperișurile din țiglă de un roșu strălucitor. Deasupra lor, pe cerul de un albastru spălăcit, pal, erau niște nori lunguleți ca niște sârme de rufe. În afară de ei, nu se mai afla nimeni acolo, nici pe plajă, nici de-a lungul străvechiului dig.

Pentru prima dată în ultimele ore, Isabelle putu să răsufle ușurată.

— Ce înseamnă că nu mai există Zonă Liberă?

— Cu siguranță nu e de bine. Asta va face ca acțiunile noastre să fie și mai primejdioase.

— Am acționat deja prin teritoriul ocupat.

Ea îl strânse mai tare de mână și-l conduse spre dig. Coborând pe treptele strâmbe, se îndreptară

spre drum.

— Când eram mică, veneam aici în vacanțe, zise ea. Înainte de moartea mamei. Cel puțin așa mi s-a spus. Nu-mi amintesc mare lucru de atunci.

Ar fi dorit ca acesta să fie începutul unei conversații, dar cuvintele ei fură urmate de o nouă tăcere. În acea liniște, Isabelle simți greutatea sufocantă a dorului față de el, chiar dacă el era acolo, ținând-o de mână. De ce nu-i pusese oare mai multe întrebări în zilele petrecute împreună, de ce nu aflase totul despre el? Acum nu mai era timp, și amândoi știau asta. Continuară să meargă într-o tăcere apăsătoare.

În negura înserării, Gaëton zări pentru prima oară culmile Pirineilor.

Munții colțuroși, pudrați cu zăpadă se înălțau trufași către cerul plumburiu, cu vârfurile albe pierdute printre nori.

— *Merde*! De câte ori ziceai că ai trecut munții ăștia?

— De douăzeci și șapte de ori.

— Ești o minune, zise el.

— Așa e, zise ea cu un surâs.

Își continuară drumul pe străzile pustii și întunecate din Urrugne, urcând la fiecare pas, trecând pe lângă magazine închise și bistrouri pline cu bătrâni. Dincolo de oraș, se afla o cărare noroioasă, ce ducea către poalele munților. Ajunseră, în cele din urmă, la o căsuță pitulată la poalele întunecate ale munților, din al cărei horn se ridicau vălătuci de fum.

— Ești bine? o întrebă el, observând că fata încetinise ritmul.

— O să-mi fie dor de tine, șopti ea. Cât poți să rămâi?

— Mâine-dimineață trebuie să plec.

Ea vru să-și desprindă mâna dintr-a lui, dar îi era greu. O încerca o spaimă cumplită, irațională, că, dacă îi dădea drumul, nu avea să-l mai poată atinge niciodată, iar gândul acesta o paraliza. Și,

totuși, avea o misiune de îndeplinit. Se desprinse din mâna lui și ciocăni în ușă de trei ori, în succesiune rapidă.

O femeie le deschise. Îmbrăcată în haine de bărbat și fumând o țigară Gauloises, ea spuse:

— Juliette! Hai, intrați, intrați!

Se dădu înapoi, invitându-i pe cei doi în încăperea principală, unde patru piloți stăteau în jurul unei mese. În cămin ardea un foc vioi, și, deasupra flăcărilor, într-un ceaun negru de fontă, bolborosea și șuiera ceva. Isabelle simți mirosul îmbietor al ingredientelor din tocană – carne de capră, vin, slănină, albituri, ciuperci și salvie. Aroma era divină și îi reaminti că nu mâncase nimic toată ziua.

Femeia îi adună laolaltă pe bărbați și făcu prezentările – erau trei piloți RAF și unul american. Cei trei englezi se aflau acolo de mai multe zile, așteptându-l pe american, care sosise în ziua precedentă. Eduardo avea să-i treacă munții a doua zi dimineață.

— Îmi pare bine să te cunosc, zise unul, scuturându-i lui Isabelle mâna de parcă ar fi fost o pompă de apă. Ești chiar mai frumoasă decât ni s-a spus.

Bărbații începură să vorbească toți deodată. Gaëton se integră cu ușurință în mijlocul lor, de parcă i-ar fi cunoscut dintotdeauna. Isabelle rămase lângă *madame* Babineau și-i înmână plicul cu bani pe care ar fi trebuit să i-l dea cu aproape două săptămâni în urmă.

— Îmi pare rău pentru întârziere, zise ea.

— Ai avut un motiv întemeiat. Cum te mai simți?

Isabelle își mișcă umărul, verificându-l.

— Mai bine. Într-o săptămână sunt gata să traversez iar Pirineii.

Gazda îi oferi o țigară. Isabelle trase zdravăn din ea, apoi scoase fumul, în vreme ce-i studia pe bărbații de care trebuia să aibă grijă.

— Cine sunt?

— Îl vezi pe ăla înalt și slab? Ăla cu nasul ca o statuie de împărat roman?

— Da, îl văd, zise Isabelle, aproape pufnind în râs.

— Pretinde că e lord sau duce, sau ceva de genul ăsta. Sarah din Pau zicea că e o pacoste. N-a vrut să asculte ordinele fetei.

Isabelle reținu acest aspect. Desigur, nu era ceva nemaiauzit ca un aviator să refuze să execute ordinele unei femei – sau ale unor fete ori dame –, dar asta reprezenta de fiecare dată o grea încercare.

Femeia îi înmână lui Isabelle o scrisoare mototolită și murdară.

— Unul dintre ei mi-a dat-o. E pentru tine.

Deschizând-o nerăbdătoare, îi cercetă dintr-o privire conținutul. Recunoscu scrisul neîngrijit al lui Henri.

> *J – prietena ta a supraviețuit vacanței germane, dar are oaspeți. Nu încerca să o vizitezi. E supravegheată.*

Vianne era bine – fusese eliberată după interogatoriu –, dar un alt soldat german, sau poate mai mulți, erau încartiruiți la ea. Făcu hârtia ghem și o aruncă în flăcări. Nu știa dacă să se simtă ușurată sau mai îngrijorată. Instinctiv, îl căută din priviri pe Gaëton, care se uita la ea în timp ce discuta cu un pilot.

— Să știi că am observat cum îl urmărești.

— Pe Lordul Nas Mare?

Madame Babineau râse cu poftă.

— Hei, fetițo, sunt bătrână, dar nu și oarbă. Mă refeream la tânărul ăla chipeș, care nu te slăbește din ochi.

— O să plece mâine-dimineață.

— Ah!

Isabelle se întoarse spre femeia care-i devenise prietenă în ultimii doi ani.

— Mi-e teamă să-l las să plece, ceea ce, la câte lucruri riscante am făcut, poate părea o nebunie.

Privirea din ochii întunecați ai gazdei ascundea atât înțelegere, cât și compasiune.

— Dacă erau niște vremuri obișnuite, ți-aș fi zis să fii atentă. Te-aș fi avertizat că e tânăr și e implicat în chestii periculoase, iar tinerii care trăiesc mereu cu pericolul deasupra capului sunt nestatornici. Dar, oftă femeia, în ziua de azi ne facem prea multe griji. De ce să mai adăugăm și iubirea pe lista grijilor?

— Iubirea, șopti Isabelle.

— Totuși, am să adaug și iubirea, căci sunt mamă și n-avem încotro: o inimă frântă te doare la fel de rău, atât pe timp de pace, cât și pe timp de război. Ia-ți rămas-bun cum se cuvine de la tânărul tău iubit.

•

Isabelle așteptă ca toată casa să se liniștească – sau orișicât, ținând cont că mai mulți bărbați dormeau pe pardoseală sforăind. Mișcându-se cu grijă, ieși de sub pătura ei, își croi drum prin încăperea principală a casei și se furișă afară.

Stelele clipeau deasupra, iar cerul i se păru uriaș în acel cadru întunecat. Razele lunii luminau turmele de capre, transformându-le în puncte alb-argintii pe coama dealului.

Fata rămase la gardul de lemn, scrutând întunericul. Nu fu nevoită să aștepte mult.

Gaëton ieși în spatele ei și o îmbrățișă.

— Mă simt în siguranță în brațele tale, murmură ea.

El nu răspunse, și Isabelle știu că e ceva în neregulă. Inima i se zbătu în piept. Se întoarse încetișor și ridică ochii spre el.

— Ce s-a întâmplat?

— Isabelle, zise el, și felul cum îi rosti numele o îngrozi. *Nu, nu-mi spune, orice ar fi, nu-mi spune*, se gândi ea. În tăcere, se auzea orice sunet –

behăitul caprelor, bătaia inimii ei, prăbușirea unei pietre de pe vreun deal îndepărtat.

— întâlnirea aceea. Cea pentru care mergeam în Carriveau atunci când ai găsit pilotul.

— *Oui*, ce-i cu ea? întrebă fata.

Îl studiase cu mare atenție în ultimele zile, observând fiecare semn de emoție de pe chip, și știa că, orice ar fi avut de gând Gaëton să-i spună nu era de bun-augur.

— O să părăsesc grupul lui Paul. Voi lupta, dar în alt fel…

— Cum adică în alt fel?

— Cu arme, șopti el. Și cu bombe. Cu orice vom găsi. Mă alătur unui grup de partizani de gherilă, care se ascund în păduri. Mă voi ocupa de explozibili. Și de furtul componentelor pentru bombe, surâse el.

— Trecutul tău ar trebui să te ajute, zise ea, dar el nu gustă ironia lui, iar zâmbetul îi păli pe chip.

— Înțelege, Iz, nu pot să mă limitez la a livra hârtii. Simt nevoia să fac mai mult… N-o să ne mai vedem pentru o vreme, cred.

Ea încuviință din cap, ca și cum ar fi înțeles situația, dar se gândi: *Cum? Cum voi putea să plec și să-l las acum*? Abia atunci înțelese de ce se temuse el încă de la început.

Privirea cu care Gaëton o învălui fu la fel de intimă ca un sărut, Izabelle își văzu reflectate în ea propriile temeri. Poate că n-aveau să se mai vadă niciodată.

— Gaëton, fă dragoste cu mine, zise ea.

Ca și cum ar fi pentru ultima oară.

*

Vianne stătea în fața hotelului Bellevue, în ploaia torențială. Ferestrele clădirii erau încețoșate, dar prin negura aceea femeia putea zări o mulțime de uniforme militare, verzi-cenușii.

Hai, Vianne, nu mai poți da înapoi.

Își îndreptă spatele și deschise ușa. Un clopoțel sună vioi deasupra ei, iar bărbații din încăpere

rămaseră o clipă nemișcați, surprinși de apariția ei. Wehrmacht, SS, Gestapo. Vianne se simți ca un miel dus la tăiere.

Aflat la recepția hotelului, Henri ridică ochii spre ea. Văzând-o, ieși de după tejghea și se îndreptă grăbit spre ea printre militarii germani.

Luând-o de braț, îi șuieră printre dinți:

— Zâmbește!

Femeia încercă să se conformeze, dar nu știa dacă reușise.

El o conduse la recepție și abia acolo își desprinse mâna de pe mâna ei. Henri spunea ceva, râzând, ca și cum ar fi auzit o glumă reușită, și își reluă locul, lângă telefonul negru și registrul de plăți.

— Tatăl dumneavoastră, nu? zise el, cu voce tare. O cameră pentru două nopți?

Vianne încuviință din cap, încremenită de frică.

— Atunci permiteți-mi să vă arăt ce camere am la dispoziție, zise Henri în cele din urmă.

Îl urmă în foaierul hotelului și apoi pe coridorul strâmt. Trecură pe lângă o măsuță pe care se aflau fructe proaspete (doar nemții își mai puteau permite o asemenea extravaganță) și pe lângă o toaletă goală. La capătul coridorului, o conduse pe niște scări înguste până la o cameră cu ferestre acoperite, atât de mică încât abia încăpea în ea un pat de o persoană.

— N-ar trebui să fii aici. Ți-am trimis vorbă că Isabelle e bine, îi șopti el, după ce închise ușa în urma lor.

— *Oui, merci*, zise femeia și răsuflă adânc. Am nevoie de acte de identitate. Erai singura persoană la care m-am gândit că m-ar putea ajuta.

— Asta e o treabă periculoasă, *madame*, se încruntă el. Pentru cine sunt actele?

— Un copil evreu pe care îl ascundem.

— Unde îl ascundeți?

— Nu cred că ții neapărat să știi asta, nu?

— Nu, nu. Dar e un loc sigur?

Ea ridică din umeri și bărbatul înțelese răspunsul din tăcerea sa: Ce loc mai putea fi considerat sigur într-o astfel de lume?

— Am auzit că Sturmbannfiiherul Von Richter este încartiruit la dumneata. A fost mai întâi cazat aici. E un om periculos. Răzbunător și crud. Dacă te-ar prinde…

— Și ce să facem, Henri, să stăm cu brațele încrucișate și să privim?

— Hm, îmi amintești de sora ta, surâse el.

— Crede-mă, nu sunt o femeie curajoasă.

Henri rămase multă vreme pe gânduri și apoi spuse:

— O să văd cum pot să-ți fac rost de actele în alb. Va trebui să înveți să le completezi singură. Sunt prea ocupat ca să mă mai complic și cu asta. Studiază și exersează singură.

— Îți mulțumesc, zise ea și se opri, uitându-se la Henri și amintindu-și de biletul pe care el i-l adusese cu multe luni în urmă – și de presupunerile pe care Vianne le făcuse atunci în privința surorii ei. Acum știa că Isabelle alesese să facă o muncă periculoasă încă de la început. O muncă importantă. Ea îi ascunsese acest lucru lui Vianne pentru a o proteja, chiar și cu riscul de a părea o prostuță. Mizase pe faptul că Vianne avea să creadă cu ușurință despre ea ceea ce era mai rău.

Simți că o cuprindea rușinea pentru că înghițise acea minciună așa de ușor.

— Să nu-i spui lui Isabelle că fac asta. Vreau să o protejez.

Henri încuviință din cap.

— *Au revoir*! zise Vianne.

Înainte să iasă din cameră, îl auzi însă pe bărbat spunând:

— Sora ta ar fi mândră de tine.

Nu se opri din mers și nici nu-i răspunse. Ignorând fluierăturile militarilor nemți, își croi drum afară din hotel și se îndreptă spre casă.

•

Acum, toată Franța era ocupată de nemți, dar viața zilnică a lui Vianne nu se schimbă prea mult. Își petrecea în continuare ziua stând pe la cozi. Problema care o frământa cel mai mult era Daniel. Părea încă indicat să-l ascundă de ceilalți localnici, deși minciuna ei despre adopție nu fu, se pare, pusă la îndoială atunci când o spusese (și le-o spusese tuturor oamenilor pe care îi întâlnise, dar aceștia erau prea ocupați de propria lor supraviețuire pentru a le păsa, sau poate chiar bănuiau adevărul și o apreciau pentru gestul ei – cine putea ști?).

În acea zi îl lăsă pe micuț acasă, ascuns în spatele ușilor încuiate. Din cauza asta, era întotdeauna nervoasă și neliniștită când ieșea în oraș. În acea zi, după ce-și luase toată rația de alimente, își înfășură din nou șalul de lână în jurul gâtului și ieși din măcelărie.

Pe când înfrunta frigul, înaintând pe strada Victor Hugo, se simți atât de nefericită și de panicată din cauza grijilor, încât îi luă ceva timp să-și dea seama că Henri apăruse lângă ea.

Bărbatul privi în toate părțile, dar strada era pustie. Era frig și bătea vântul. Obloanele se zgâlțâiau și paravanele de pânză fluturau. Mesele bistrourilor erau goale.

Henri îi întinse o baghetă.

— Are o umplutură deosebită. E rețeta mamei!

Vianne înțelese pe dată: înăuntru erau actele false. Încuviință din cap.

— O pâine cu umplutură specială e greu de găsit în ziua de azi. Să o mănânci cu chibzuință.

— Și dacă o să mai am nevoie de mai multă… pâine?

— Mai multă?

— Am atâția copii flămânzi.

El se opri, se întoarse spre ea, apoi o sărută, afectuos, pe amândoi obrajii:

— Atunci mai treci pe la mine, *madame*.

Vianne îi șopti la ureche:

— Spune-i surorii mele că am întrebat de ea. Ne-am despărțit certate.

— Și eu mă cert mereu cu fratele meu, râse Henri. Chiar și acum, în război. Dar până la urmă tot frați suntem.

Vianne încuviință, sperând ca acele vorbe să fie adevărate. Puse bagheta în coș, acoperind-o cu bucată de material și înghesuind-o lângă o pungă cu praf de jeleu și una de ovăz – singurele alimente pe care le putuse găsi în acea zi. Pe când îl privea pe bărbat îndepărtându-se, coșul îi păru mai greu. Strânse cu putere mânerul și porni pe stradă.

Aproape ieșise din piața centrală a orașului, când se auzi strigată.

— Doamna Mauriac! Ce surpriză!

Glasul lui Von Richter i se păru alunecos și lipicios ca o pată de ulei sub picioarele ei. Își umezi buzele, își îndreptă umerii, încercând să pară cât mai încrezătoare și calmă. Ofițerul venise acasă în seara precedentă triumfător, lăudându-se cât de ușor cuceriseră nemții toată Franța. Făcuse de mâncare pentru el și pentru camarazii lui, turnându-le nenumărate pahare de vin – iar la finalul mesei, el ordonase ca resturile să fie aruncate la găini. Vianne și copiii se culcaseră flămânzi.

Neamțul era îmbrăcat în uniforma lui plină de svastici și de cruci de fier și fuma o țigară, suflând discret fumul spre ea.

— Gata cumpărăturile pe ziua de azi?

— Am luat ce-am găsit, *Herr* Sturmbannführer. Nu am găsit cine știe ce, chiar și pe cartelă.

— Poate că dacă bărbații voștri n-ar fi atât de lași, nici voi, femeile, n-ați fi atât de flămânde.

Ea își dezveli dinții în ceea ce ar fi vrut să fie un surâs.

Ofițerul îi studie chipul, care, Vianne știa asta, era alb ca varul.

— Vă simțiți bine, *madame*?

— Da, *Herr* Sturmbannführer, sunt bine.

— Permiteți-mi să vă duc eu coșul. Vă voi însoți până acasă.

Ea strânse degetele pe mânerul coșului.

— Nu, vă rog, chiar nu e nevoie…

Bărbatul întinse mâna înmănușată spre ea, iar Vianne nu avu încotro așa că puse mânerul de răchită în mâna neamțului.

Von Richter îi luă coșul și porni la drum. Femeia îl urmă, simțindu-se arătată cu degetul pentru că mergea alături de un ofițer SS pe străzile din Carriveau.

În acest răstimp, Von Richter făcu conversație. Îi vorbi despre înfrângerea sigură a Aliaților în Africa de Nord, despre lașitatea francezilor și avariția evreilor, ca și despre Soluția Finală, ca și cum toate acestea ar fi fost niște rețete culinare pe care le schimbi cu prietenele.

Vianne abia dacă îi înțelegea cuvintele din cauza haosului care-i domnea în minte. Când îndrăzni să arunce o privire către coș, zări bagheta ițindu-se de sub pânza roșu cu alb care o acoperea.

— Răsuflați ca un cal de curse, *madame*. Sigur nu vă e rău?

Asta era. Cum de nu se gândise?

Se forță să tușească, apăsându-și palma peste gură.

— Îmi pare rău, *Herr* Sturmbannführer. Speram să nu vă supăr cu asta, dar din nefericire se pare că am luat gripa de la băiețel.

El se opri.

— Nu ți-am cerut să ții microbii departe de mine?

Îi azvârli coșul în brațe cu atâta putere, încât o lovi în piept. Vianne îl prinse cu disperare, temându-se că, în cazul în care coșul i-ar fi căzut, bagheta s-ar fi putut rupe, dând la iveală actele false.

— Îmi pare… îmi pare rău. Nu știu ce-a fost în capul meu.

— Diseară nu voi veni la cină, zise el și se răsuci pe călcâie.

Vianne rămase nemișcată câteva clipe – suficient cât să fie politicoasă, dacă bărbatul s-ar fi întors –, iar apoi o luă cu pași repezi spre casă.

•

Mult după miezul nopții, când Von Richter dormea deja de ore bune, Vianne se strecură afară din dormitor și merse în bucătăria pustie. Luă un scaun și îl duse în dormitorul ei, închizând cu atenție ușa în urma ei. Puse scaunul în fața noptierei și se așeză. La lumina slabă a unei lumânări, scoase actele false din baghetă.

Luă apoi propriile ei documente și le studie în cel mai mic detaliu. După aceea, luă Biblia familiei și o deschise. În fiecare spațiu alb pe care-l găsi, începu să exerseze semnături false. La început, fu atât de agitată, încât caligrafia ei era nesigură, dar, cu cât repeta mai mult, cu atât se simțea mai calmă. Când își recăpătă siguranța de sine, scrise un nou certificat de naștere pentru Jean Georges, numindu-l pe copil Emile Duvall.

Dar noile acte nu erau suficiente. Ce se întâmpla în momentul în care războiul se termina și Hélène Ruelle se întorcea? Dacă Vianne nu ar fi fost acolo (și, având în vedere riscurile pe care și le asumase, trebuia să ia în considerare acea posibilitate terifiantă), Hélène n-ar fi avut habar unde să-și mai caute fiul, neștiind noua lui identitate.

Trebuia să creeze o *fiche*, o fișă care să conțină toate informațiile pe care le avea despre copil – numele lui real, numele părinților lui și ale tuturor rudelor cunoscute. Absolut toate amănuntele care ar fi putut conta.

Rupse trei pagini din Biblie și făcu o listă pe fiecare dintre ele.

Pe prima foaie scrise, cu cerneală neagră deasupra rugăciunilor:

Ari de Champlain 1

Jean Georges Ruelle 2
Pe a doua scrise:
1. Daniel Mauriac
2. Emile Duvall
Iar pe a treia:
1. Carriveau, Mauriac
2. Abbaye de la Trinite

Răsuci cu grijă fiecare foaie, într-un mic cilindru, decisă să le ascundă a doua zi în trei locuri diferite. O foaie într-un borcan murdar din șopron, pe care avea să-l umple apoi cu cuie; alta, într-o veche cutie de vopsea din hambar, iar ultima foaie avea s-o ascundă într-o cutie și s-o îngroape în cotețul găinilor. Urma să îi lase fișele Maicii Starețe.

Dacă cineva ar fi pus alături fișele, ar fi identificat imediat copiii după război și aceștia s-ar fi putut întoarce în familiile lor. Desigur, era periculos să scrie asemenea lucruri, dar, dacă nu păstra o evidență a lor și i s-ar fi întâmplat ei ceva rău, cum ar mai fi fost posibil ca micuții ascunși să-și mai regăsească vreodată părinții?

Vianne rămase multă vreme cu privirea pierdută asupra rândurilor scrise, până când copiii care dormeau în patul ei începură să se foiască și să murmure, iar flacăra lumânării să pâlpâie. Se întinse lângă ei și puse o mână pe spatele lui Daniel pentru a-l liniști. Apoi se urcă în pat, lângă ei, dar nu reuși să adoarmă decât într-un târziu.

Capitolul 31

6 mai 1995
PORTLAND, OREGON

— Fug de acasă, îi spun, în glumă, tinerei de lângă mine. Are părul de culoarea vatei de zahăr și pe corp mai multe tatuaje decât un motociclist din Îngerii Iadului, dar e singură, ca și mine, într-un aeroport ticsit de oameni ocupați. Numele ei, după cum am aflat, este Felicia. În ultimele două ore – de când s-a anunțat că avionul nostru are o întârziere de două ore –, am devenit tovarășe de călătorie. Alăturarea noastră a fost un lucru firesc. M-a văzut strâmbând din nas la oribilii cartofi prăjiți pe care americanii îi adoră, și eu am remarcat că mă privea. Îi era foame, mi-am dat seama imediat. Firesc, am chemat-o și m-am oferit să-i cumpăr ceva de mâncare. O mamă nu se dezice niciodată!

— Sau poate merg, în sfârșit, acasă, după ce am fugit ani de zile. Uneori e greu să discerni adevărul.

— Și eu fug, zice ea, sorbind din sucul pe care i l-am cumpărat. Dacă Parisul nu e suficient de departe, următoarea mea oprire e Antarctica.

Greutățile prin care a trecut i se citesc pe chip, iar sfidarea o poți distinge din tatuajele ei. Simt o bizară atracție față de această fată, ca și cum mi-ar fi compatrioată. Suntem amândouă niște evadate.

— Sunt bolnavă, îi spun, surprinsă cu însămi de această mărturisire.

— Bolnavă… ai Zona Zoster? Mătușa mea a avut așa ceva. A fost groaznic.

— Nu, bolnavă de cancer.

— Ah! Ea soarbe întruna din suc. Și de ce mergi la Paris? Nu ai nevoie de chimioterapie, sau ceva

de genul ăsta?

Dau să-i răspund (nu, nu e vorba de tratament, l-am terminat), când întrebarea ei mi se strecoară iar în minte. *De ce mergi la Paris*? Și dintr-odată tac.

— Am înțeles. Ești pe moarte, zice fata și-și agită paharul, iar bucățile de gheață rămase pe fund zornăie. Te-ai săturat să încerci tot soiul de tratamente. Ți-ai pierdut orice speranță și…

— Ce *naiba*?

Sunt atât de adâncită în gânduri – din cauza cuvintelor ei neașteptate (*Ești pe moarte*) –, încât abia după câteva clipe îmi dau seama că, de data asta, Julien mi-a vorbit. Îl privesc pe fiul meu. Poartă un sacou sport bleumarin pe care i l-am făcut cadou de Crăciun și niște jeanși decolorați, la modă. Are părul ciufulit și pe umăr o geantă de voiaj neagră, din piele. Nu pare deloc bucuros.

— Pleci la Paris, mamă?

— Îmbarcarea pentru zborul 605 Air France va începe în cinci minute.

— E al nostru! exclamă Felicia.

Știu ce gândește fiul meu. Când era mic, mă implora să-l duc la Paris. Voia să vadă locurile despre care îi povesteam seara, la culcare – dorea mai ales să știe cum te simți să te plimbi noaptea pe malul Senei sau să cutreieri magazinele de artă din Place des Vosges ori să stai în Grădina Tuilleries și să mănânci fursecuri multicolore de la Ladurée. La fiecare rugăminte, îi răspundeam, simplu: *Acum sunt americancă, locul meu este aici*.

— Am dori să îmbarcăm mai întâi familiile cu copii mai mici de doi ani sau persoanele care se deplasează mai greu și pasagerii de la clasa întâi.

Mă ridic, trăgând mânerul extensibil al trolerului.

— Trebuie să plec, Julien.

El stă chiar în fața mea, ca și cum ar vrea să mă împiedice să ajung la poarta de îmbarcare.

— Pleci la Paris așa, dintr-odată, de una singură?

— A fost o decizie de ultim moment. Ce naiba, mi-am zis?

Îi ofer cel mai larg zâmbet pe care-l pot schița în asemenea circumstanțe. I-am rănit sentimentele, dar nu asta a fost intenția mea.

— E vorba de invitația aia, nu-i așa și de adevărul pe care nu mi l-ai dezvăluit niciodată.

De ce i-am spus despre asta la telefon?

— Julien, faci ca lucrurile să pară atât de dramatice, îi spun, făcându-i cu mâna noduroasă. Și nu e adevărat. Acum, trebuie să plec. O să te sun…

— Nu e nevoie. Vin cu tine.

Brusc, văd chirurgul din el, omul obișnuit cu sângele și durerea, capabil să pună un diagnostic.

Felicia își trece rucsacul pe după un umăr și aruncă la coș paharul gol, printre alte ambalaje goale.

— Gata cu fuga în lume, pufnește ea, privindu-mă amuzată.

Nu știu care dintre sentimente e mai profund – ușurare sau dezamăgire.

— Vrei să stai lângă mine?

— Când mă anunți așa, dintr-odată, că vii și tu la Paris? Nu.

Prind mânerul trolerului și mă îndrept către tânăra în uniformă albastru cu alb. Îmi ia biletul, îmi urează un zbor plăcut, iar eu înclin absentă din cap și trec mai departe.

Autobuzul mă duce spre avion. Brusc, mă simt puțin cuprinsă de claustrofobie. Cu greu îmi recapăt suflul și nu pot trece roțile negre ale trolerului peste mica ridicătură metalică de la intrarea în avion.

— Sunt aici, mamă, spune încet Julien și, luându-mi valiza, o trece imediat peste obstacol.

Sunetul vocii lui îmi reamintește că sunt mamă, iar mamele nu-și permit luxul de a se arăta învinse

în fața copiilor lor, chiar și atunci când aceștia ajung adulți.

O stewardesă se uită la mine cu acea privire plină de compasiune. Am întâlnit atât de des privirea aceea încât am ajuns s-o recunosc imediat. De obicei, mă irită, mă face să mă îndrept de spate și să-l dau la o parte pe tinerelul care e sigur că nu pot să mă descurc singură, dar acum sunt obosită și speriată și mi-ar prinde bine puțin ajutor. O las să mă ajute să mă instalez pe locul de lângă hublou, pe al doilea rând de scaune al avionului. M-am răsfățat cu un bilet la clasa întâi. De ce nu? Nu văd prea multe motive pentru care aș mai economisi banii.

— Mulțumesc, îi spun stewardesei în timp ce mă așez. Fiul meu mă urmează în avion. Când îi zâmbește stewardesei, aud un oftat și mi-e clar de ce. Încă dinainte de a deveni bărbat, Julien avea mare succes la femei.

— Călătoriți împreună? întreabă ea, iar eu știu că în ochii ei Julien trece drept un fiu bun.

El îi oferă unul dintre acele zâmbete care ar topi și gheața.

— Da, dar din păcate nu am putut rezerva două locuri alăturate. Sunt la trei rânduri în spatele mamei, explică el și îi arată biletul.

— A, sunt sigură că asta se poate rezolva, îl asigură tânăra, iar Julien urcă valiza mea și geanta lui în spațiul de deasupra scaunelor.

Mă uit afară prin hublou, așteptându-mă să văd pista plină cu bărbați și femei în veste portocalii, fluturând din mâini și descărcând bagaje, dar nu zăresc decât picăturile ploii scurgându-se pe suprafața de plexiglas, iar printre dârele argintii îmi văd reflectat chipul și propriii ochi zgâindu-se la mine.

— Vă mulțumesc foarte mult, îl aud pe Julien spunând, după care îl văd că se așază lângă mine, fixându-și centura de siguranță peste talie.

— Așadar, invitația, zice el după ce pe lângă noi trece un puhoi de pasageri, iar stewardesa drăguță (care între timp și-a mai aranjat puțin coafura și și-a împrospătat machiajul) ne oferă șampanie.

Oftez.

— Invitația. Da. Cu asta începe totul. Sau se sfârșește, depinde din ce punct de vedere privești lucrurile. Da, e o întrunire. La Paris.

— Nu înțeleg, zice el.

— Nici n-ar fi trebuit să afli vreodată.

El îmi prinde mâna. Această atingere a lui este așa de caldă și de reconfortantă.

Pe chipul lui citesc toată viața mea. Văd un copil care a venit la mine când nici nu mă mai așteptam… și ceva din frumusețea pe care am avut-o cândva. Văd viața mea… în ochii lui.

— Știu că e ceva ce vrei să-mi spui și, orice ar fi, îți vine greu să o faci. Dar te rog să începi cu începutul.

Nu mă pot abține să nu zâmbesc. Fiul ăsta al meu e american până-n măduva oaselor! El crede că viața cuiva poate fi distilată într-o povestire cu început și sfârșit. Nu știe nimic despre acel gen de sacrificiu care, odată făcut, nu poate fi nici uitat pe deplin, nici purtat cu tine. Și de unde să știe? Am încercat mereu să-l protejez de asemenea lucruri.

Cu toate astea, sunt aici, într-un avion care mă aduce acasă, și am șansa de a face o alegere diferită de cea pe care am făcut-o atunci când durerea era proaspătă, iar un viitor bazat pe trecut părea imposibil de imaginat.

— Mai târziu, îl asigur eu, și de data asta vorbesc serios. Îi voi relata povestea războiului meu și al surorii mele. Nu pe toată, desigur, nu cele mai groaznice părți, dar câte ceva. Suficient cât Julien să cunoască o latură mai autentică a mea. Oricum, nu aici. Sunt foarte obosită.

Mă întind pe spate în scaunul confortabil și închid ochii.

Cum aș putea să încep cu începutul când nu mă pot gândi decât la sfârșit?

Capitolul 32

Dacă va trebui să treci prin iad, mergi înainte.

Winston Churchill

Mai 1944
FRANȚA

În cele optsprezece luni de când naziștii ocupaseră toată Franța, viața devenise și mai riscantă – dacă era cu putință. Deținuții politici francezi fuseseră internați la Drancy și întemnițați la Fresnes, iar sute de mii de evrei francezi fuseseră deportați în lagăre de concentrare din Germania. Orfelinatele din Neuilly-sur-Seine și Montreuil fuseseră golite, și copiii de aici, trimiși în lagăre, în timp ce copiii care fuseseră ținuți la Vel d'Hiv – peste patru mii – fuseseră separați de părinții lor și trimiși singuri în lagăre de concentrare. Bombardamentele Aliaților se succedau, zi și noapte. Arestările erau la ordinea zilei: oamenii erau luați din casele și din magazinele lor chiar și pentru cele mai mici infracțiuni sau pentru suspiciuni că ar face parte din Rezistență, fiind închiși sau deportați. Ostatici nevinovați erau împușcați, în semn de răzbunare pentru lucruri despre care nu aveau habar și fiecare bărbat cu vârsta cuprinsă între optsprezece și cincizeci de ani era silit să plece în lagăre de muncă silnică, în Germania. Nimeni nu se simțea în siguranță. Nu mai existau stele galbene cusute pe haine. Nimeni nu încerca să privească în ochi sau să vorbească cu străinii. Alimentarea cu electricitate fusese întreruptă.

Isabelle stătea în colțul unei străzi aglomerate din Paris, gata să traverseze, dar înainte să apuce

să calce cu pantofii scâlciați, cu tălpi de lemn, pe pavajul de piatră cubică, se auzi un fluierat strident. Fata se retrase la umbra unui castan înflorit.

În acele zile, Parisul era ca o femeie care țipa. Zgomote, zgomote, zgomote. Fluierele șuierau, se auzeau focuri de armă, camioane care demarau în trombă, soldați strigând. Cursul războiului se schimbase. Aliații debarcaseră în Italia, și naziștii nu reușiseră să-i respingă. Pierderile suferite îi înfuriaseră pe naziști, făcându-i tot mai agresivi, în martie, ei masacraseră la Roma peste trei sute de italieni, drept represalii pentru un atac cu bombe al partizanilor, în care fuseseră uciși douăzeci și opt de soldați germani. În cele din urmă, Charles de Gaulle preluase controlul asupra tuturor forțelor Franței Libere, și o acțiune de amploare era plănuită pentru acea săptămână.

O coloană de soldați germani mărșăluia pe bulevardul Saint-Germain, croindu-și drum către Champs Élysées; erau conduși de un ofițer călare pe un armăsar alb.

De îndată ce trecură, Isabelle traversă strada și se amestecă în mulțimea de militari germani aflată pe celălalt trotuar. Își ținea privirea în jos și mâinile înmănușate încleștate pe poșetă. Hainele ei erau la fel de purtate și de ponosite ca ale majorității parizienilor, și pe caldarâm răsuna clămpănitul tălpilor de lemn. Nimeni nu mai purta încălțăminte de piele. Trecu pe lângă cozi nesfârșite de gospodine și copii cu fețe supte, stând în fața acelor *boulangeries* și *boucheries*. Rațiile fuseseră micșorate necontenit în ultimii doi ani; oamenii din Paris trebuiau să supraviețuiască cu doar opt sute de calorii pe zi. Pe străzi nu mai vedeai picior de pisică sau de câine. În acea săptămână, nu se putea cumpăra decât tapioca și fasole teci. Nimic altceva. Pe bulevardul Gării, se aflau mormane de mobilă, obiecte de artă și bijuterii – toate lucrurile de valoare confiscate de

la cei deportați. Obiectele lor erau sortate și puse în lăzi, spre a fi trimise în Germania.

Se strecură în cafeneaua Les Deux Magots din Saint-Germain și se așeză pe un scaun în spate; aștepta apoi, nerăbdătoare, pe banca de moleschin roșu, vegheată de statuetele unor mandarini chinezi. O femeie care ar fi putut fi Simone de Beauvoir stătea la o masă de lângă vitrina cafenelei. Era aplecată asupra unei foi de hârtie, scriind furioasă. Isabelle se afundă în scaunul confortabil; se simțea epuizată. Doar în ultima lună traversase Pirineii de trei ori și vizitase fiecare casă conspirativă pentru a-și plăti *passeur*-ii. Fiecare pas era periculos, fiindcă acum nu mai exista Zona Liberă.

— Juliette!

Ridică privirea și îl zări pe tatăl ei. Îmbătrânise în ultimii ani – cu toții îmbătrâniseră. Privațiunile și foamea, disperarea și teama lăsaseră urme adânci pe chipul lui – mai ales în pielea brăzdată de riduri și având textura și culoarea nisipului de pe plajă.

Bătrânul era atât de slab, încât capul lui părea prea mare în comparație cu trupul.

Se strecură în cafenea și se așeză în fața lui Isabelle, așezându-și mâinile zbârcite pe blatul din lemn de mahon al mesei.

Ea se întinse, cuprinzându-i încheieturile mâinilor cu palmele ei. Când își retrase mâinile, ascundea în ele sulul de acte de identitate, de mărimea unui creion, pe care tatăl ei îl avusese în mâneca hainei. Fata le strecură, cu o mișcare expertă, în curea și îi surâse chelnerului care tocmai apăruse lângă ei.

— Cafea, comandă tatăl ei, cu o voce obosită, iar Isabelle scutură din cap.

Chelnerul reveni, puse în fața bătrânului o ceașcă de cafea din orz și dispăru din nou.

— Au întâlnire azi, zise tatăl. Sunt naziști de rang înalt. Cei de la SS au fost acolo. Am auzit

cuvântul „Privighetoarea”.

— Suntem cu băgare de seamă, spuse ea încet. Și tu îți asumi mai multe riscuri decât noi furând acte de identitate în alb.

— Sunt bătrân. Ei nici măcar nu mă văd. Dar tu ar trebui, poate, să faci o pauză. Lasă pe altcineva să facă drumurile prin munți.

Ea îl privi fix. De ce oamenii nu le spuneau asemenea lucruri și bărbaților? Femeile făceau parte integrantă din Rezistență. De ce bărbații nu înțelegeau asta?

El oftă, ghicind răspunsul în supărarea din ochii ei.

— Ai nevoie de un loc unde să stai?

Isabelle aprecie oferta. Asta îi amintea cât de departe ajunseseră, încă nu erau apropiați, dar lucrau împreună, și asta însemna ceva. El nu o mai respingea, iar acum – iată, îi adresa o invitație. Asta îi dădea speranța că într-o bună zi, când războiul avea să se sfârșească, aveau să poarte o discuție adevărată.

— Nu pot. Nu vreau să-ți primejduiesc viața.

Nu mai trecuse pe la apartamentul familiei lor de mai bine de un an și jumătate. Și, în tot acest răstimp, nu mai trecuse nici prin Carriveau și nici nu o mai văzuse pe Vianne. Rareori petrecuse trei nopți la rând în aceeași casă. Viața ei era o înșiruire de încăperi ascunse, de saltele prăfuite și de străini dubioși.

— Ai mai auzit ceva de sora ta?

— Am niște prieteni care sunt cu ochii pe ea. Am înțeles că evită orice risc și trăiește cât mai discret cu putință pentru a-și crește fiica în siguranță. Va fi bine, zise ea, simțind cum speranța îi făcea cuvintele să pară mai blânde.

— Ți-e dor de ea, spuse bătrânul.

Deodată, Isabelle se pomeni gândindu-se la trecut, dorindu-și să se dezlege de el. Într-adevăr, îi era dor de sora ei, dar îi fusese dor de Vianne ani de zile, toată viața ei.

— Ei, bine, zise bătrânul și se ridică brusc.

Atunci, Isabelle îi observă mâinile.

— Îți tremură mâinile.

— M-am lăsat de băutură. Se pare că nu-s timpuri prea grozave ca să-ți permiți să fii un bețiv.

— Nu știam asta, zâmbi tânăra. Mie mi se pare că băutura e o idee bună în vremurile astea.

— Ai grijă de tine, Juliette.

Surâsul îi păli. De fiecare când Isabelle se întâlnea cu cineva în acele zile, îi era greu să-și ia rămas-bun. Nu știa niciodată dacă avea să mai revadă acea persoană.

— Și tu ai grijă de tine, tată.

*

Era miezul nopții.

Isabelle se ghemui în întuneric, în spatele unui zid de piatră dărăpănat. Era în mijlocul pădurii, îmbrăcată în straie țărănești – o salopetă de dril care cunoscuse și timpuri mai bune, cizme cu talpă de lemn și o bluză ușoară, făcută dintr-o veche perdea de duș. Vântul îi aduse în nări miros de fum de la focurile din apropiere, dar nu zări nici măcar o sclipire de flacără.

În spatele ei, o crenguță trosni.

Se ghemui și mai mult, abia mai respirând.

Auzi un fluierat. Era trilul nocturn al unei privighetori. Sau ceva asemănător. Fluieră și ea.

Auzi niște pași, răsuflarea cuiva și apoi:

— Iz?

Se ridică și se întoarse. O rază palidă de lumină trecu pe lângă ea și se opri pe pământ. Fata păși peste un buștean căzut și nimeri în brațele lui Gaëton.

— Mi-a fost dor de tine, îi zise tânărul, după ce o sărută cu o ezitare pe care ea o simți.

Nu se mai văzuseră de mai bine de opt luni. De fiecare dată când Isabelle auzea că un tren a deraiat sau că un hotel ocupat de militari germani a sărit în aer, ori despre vreo ciocnire cu partizani, își făcea griji.

Bărbatul o luă de mână și o conduse prin pădurea atât de întunecată, încât Isabelle nu putea să-l vadă nici pe el, nici cărarea de sub picioarele lor. Gaëton stinsese lanterna și nu o mai aprinse. Cunoștea aceste păduri ca-n palmă, căci trăise acolo mai mult de un an.

La capătul pădurii, ajunseră la un câmp vast, cu iarbă, unde mai mulți oameni stăteau înșirați. Aveau în mâini lanterne pe care le agitau înainte și înapoi, ca pe niște faruri, iluminând zona întinsă dintre copaci.

Fata auzi deasupra zgomotul unui motor de avion și simți curentul de aer în obraji și mirosul de combustibil ars. Avionul plană peste ei, zburând suficient de aproape de sol cât să facă arborii să tremure. Auzi un puternic *scrâșnet* metalic și zgomotul de metal lovit de un alt metal, apoi o parașută se deschise, legănându-se, cu o uriașă cutie neagră agățată de ea.

— Transport de arme, zise Gaëton.

Trăgând-o de mână, o conduse iar printre copaci și, după ce urcară un deal, ajunseră la tabăra aflată în adâncul pădurii. În mijlocul ei, un foc arunca în jur flăcări de un portocaliu strălucitor, dar lumina lor era ascunsă de perdeaua groasă de copaci. În jurul focului, se aflau câțiva bărbați, fumând și vorbind. Majoritatea veniseră acolo să evite deportarea forțată în lagărele de muncă silnică din Germania. Odată ajunși acolo, puseseră mâna pe arme și deveniseră partizani care duceau un război de gherilă cu Germania; în taină, sub acoperirea întunericului. Erau oamenii din maquis-uri. Ei aruncau în aer trenuri și depozite de muniții, distrugeau canale și făceau orice pentru a întrerupe transporturile de oameni și mărfuri din Franța către Germania. Aveau provizii și informații furnizate de Aliați. Își puneau viețile în primejdie, căci, atunci când erau descoperiți de inamic, represaliile erau crâncene. Erau arși, torturați, orbiți. De aceea,

fiecare maquis avea o pastilă cu cianură în buzunar.

Bărbații arătau obosiți, flămânzi, nespălați. Majoritatea purtau pantaloni de catifea cord maro și berete negre, toate uzate, cârpite și decolorate.

Cu toate că Isabelle credea în cauza lor, n-ar fi vrut să fie lăsată singură, cu acei oameni, acolo.

— Vino, o chemă Gaëton.

O conduse pe lângă foc către un cort mic și murdar. Pânza de la intrarea în cort era ridicată și, prin deschizătură, Isabelle zări un sac de dormit, un morman de haine și o pereche de bocanci plini de noroi. Ca de obicei, dinăuntru venea un miros acru de transpirație și de șosete murdare.

Fata se aplecă și intră în cort, iar Gaëton o urmă, închizând cortul. Nu aprinse lanterna (căci ceilalți bărbați le-ar fi văzut siluetele prin cort și ar fi început să fluiere).

— Isabelle, spuse el, mi-a fost dor de tine.

Ea se întinse și se lăsă luată în brațe și sărutată. După ce făcură dragoste – prea puțin –, ea inspiră adânc.

— Am un mesaj de la Londra pentru grupul tău. Paul l-a primit la ora cinci, în după-amiaza asta. „Lungile suspine ale viorilor de toamnă”.

Îl auzi trăgând adânc aer în piept. Desigur, cuvintele, transmise la radio de BBC, ascundeau un cod.

— E important? întrebă ea.

Gaëton îi cuprinse cu blândețe fața între palme, apoi o trase spre el și o sărută. Un sărut plin de tristețe. Un alt rămas-bun.

— Îndeajuns de important încât să fiu nevoit să plec chiar acum.

Tot ce putu ea să facă fu o încuviințare din cap.

— Niciodată nu avem timp, șopti ea.

Fiecare moment pe care-l trăiseră împreună în ultimii ani fusese prea scurt, cumva furat. Se întâlneau, se strecurau prin unghere întunecate, prin corturi murdare sau în încăperi dosite și

făceau dragoste pe întuneric, dar niciodată nu aveau timp, după ce se iubeau, să mai zăbovească unul în brațele altuia, ca doi îndrăgostiți. De fiecare dată, el trebuia să o părăsească sau ea trebuia să îl părăsească pe el. De fiecare dată când o ținea în brațe, Isabelle se gândea că era ultima oară când îl mai vedea. Și aștepta ca el să-i spună că o iubește.

Își spunea mereu că e război. Că el o iubea, dar că se temea de acea iubire, se temea că avea să o piardă și că ar fi făcut-o cumva să sufere mai rău dacă i-ar fi mărturisit dragostea. În zilele bune, ea chiar credea asta.

— Cât este de primejdioasă misiunea asta? întrebă ea, dar nu primi niciun răspuns.

— O să te caut eu, zise Gaëton încet. Poate o să vin la Paris într-o seară, o să ne furișăm într-un cinematograf, să huiduim jurnalele alea mincinoase de știri și apoi să ne plimbăm prin Grădinile Rodin.

— Ca îndrăgostiții, murmură ea, încercând să surâdă.

Asta își spuneau mereu unul altuia, acest vis de a împărtăși o viață ce părea imposibil de amintit și puțin probabil să mai existe vreodată.

El îi atinse obrazul cu atâta delicatețe încât ochii fetei se umeziră de lacrimi.

— Ca îndrăgostiții.

•

În ultimele optsprezece luni, pe măsură ce războiul escalada, iar agresiunea nazistă devenea tot mai violentă, Vianne găsise și ascunsese la orfelinat treisprezece copii. La început, căutase prin satele învecinate, urmând indiciile date de Societatea pentru Ajutorarea Copiilor. Cu timpul, Maica Superioară o pusese în legătură cu Comitetul de întrajutorare Americano-Evreiesc – o vastă grupare de organizații de caritate evreiești din Statele Unite, care finanța lupta pentru salvarea copiilor evrei –, iar aceștia o ajutaseră să ia

legătura cu mai mulți copii. Uneori, mamele veneau la ușa ei, plângând disperate și cerându-i ajutorul. Vianne nu refuza pe nimeni, dar era întotdeauna înspăimântată.

În acea zi călduroasă din iunie 1944, la o săptămână după ce Aliații debarcaseră peste 150.000 de soldați în Normandia, Vianne se afla în clasa ei de la orfelinat, privindu-i pe copiii flămânzi și obosiți din bănci. Era firesc ca micuții să fie extenuați.

În ultimul an, bombardamentele încetaseră rareori. Raidurile aeriene erau atât de constante, încât Vianne nu se mai obosea să ducă elevii în pivnițele mănăstirii în nopțile în care suna alarma. Pur și simplu rămânea cu ei în paturi și-i ținea acolo până când suna încetarea alarmei sau bombardamentele se opreau.

Dar nu se opreau niciodată prea mult.

Vianne bătu din palme, cerându-le micuților să fie atenți. Poate un joc le-a ridica moralul.

— E încă un raid, *madame*? întrebă Emile. Avea acum șase ani și niciodată nu pomenea de mama lui adevărată. Când era întrebat, spunea că „mama a murit fiindcă era bolnava", și asta era tot ce știa. Nu mai ținea minte că îl chemase cândva Jean Georges Ruelle.

Nici Daniel, un băiețel de cinci ani, nu-și mai aducea aminte adevărata identitate.

— Nu, nu e un raid aerian. De fapt, mă gândeam că e groaznic de cald aici, zise ea și-și trase de gulerul larg al bluzei.

— Din cauza ferestrelor acoperite, *madame*, spuse Claudine (pe care o chema, de fapt, Bernadette). Mama zice că se simte ca o șuncă afumată în îmbrăcămintea ei de lână.

Copiii izbucniră cu toții în râs.

— Dar tot e mai bine decât frigul iernii, spuse Sophie, și copiii o aprobară la unison.

— Mă gândeam, urmă Vianne, că astăzi ar fi o zi bună pentru…

Nu încheie fraza, că auzi afară păcănitul unei motociclete și, câteva momente mai târziu, niște pași de cizme tunară pe coridor.

Încremeniră cu toții.

Ușa clasei se deschise.

Von Richter intră în încăpere. Apropiindu-se de Vianne, își scoase chipiul și îl îndesă la subraț.

— *Madame*, spuse el, vă rog să ieșim puțin pe coridor.

Vianne încuviință.

— Un moment, copii, se scuză ea. Citiți în liniște cât sunt plecată.

Von Richter o apucă de braț – era o strânsoare dureroasă, ca o pedeapsă – și o duse în curtea pavată cu piatră din afara clasei. Din apropiere, ajungea până la ei clipocitul apei din fântâna arteziană aflată în mijlocul curții.

— Am venit să te întreb despre o cunoștință a dumitale. Henri Navarre.

Vianne se rugă să nu tresară.

— Cine, *Herr* Sturmbannführer?

— Henri Navarre.

— A, *oui*. Hotelierul, zise ea, strângând mâinile în pumni ca să nu-i tremure.

— Ești prietena lui?

Vianne scutură din cap.

— Nu, *Herr* Sturmbannführer. Îl știu doar din vedere. E un oraș mic, ne cunoaștem cu toții…

Von Richter îi aruncă o privire scrutătoare.

— Dacă mă minți în privința unui lucru atât de mărunt, mă întreb ce alte lucruri îmi mai ascunzi.

— *Herr* Sturmbannführer, eu nu…

— Ai fost văzută împreună cu el.

Respirația bărbatului duhnea a bere și a șuncă, iar ochii i se îngustaseră.

O să mă omoare, se gândi ea. Se purtase cu Von Richter cu precauție atâta timp, niciodată nu-l contrazisese și nu-l sfidase, nici măcar nu ridicase ochii la el. Dar în ultimele săptămâni, neamțul

devenise imprevizibil și îi era imposibil să-i anticipeze reacțiile.

— E un oraș mic, dar…

— A fost arestat pentru colaborare cu inamicul, *madame*.

— Ah! păli ea.

— Noi doi vom mai discuta despre asta, madame. Într-o încăpere mică, fără ferestre. Și, crede-mă, voi scoate tot adevărul de la dumneata. Voi afla dacă lucrezi cu el.

— Eu?

Bărbatul o strânse de braț atât de tare, încât Vianne crezu că îi frânge oasele.

— Dacă aflu că știi ceva despre asta, îi voi interoga pe copiii dumitale… Pe îndelete… Și o să vă trimit pe toți la închisoarea Fresnes.

— Vă implor, nu le faceți niciun rău.

Era pentru prima oară când îl ruga ceva și, în ciuda disperării din vocea ei, niciun mușchi de pe chipul ofițerului nu se clinti. În schimb, începu să respire precipitat. Excitația era la fel de evidentă ca albastrul ochilor ei. De mai bine de un an și jumătate, se comportase deosebit de precaut în prezența lui, îmbrăcându-se cât mai sobru și acționând cât mai discret, fără să atragă vreodată atenția sau să spună mai mult decât „Da, *Herr* Sturmbannführer” sau „Nu, *Herr* Sturmbannführer”. Și, dintr-odată, nu mai ținu seamă de toate aceste precauții. Își dezvăluise slăbiciunea în fața lui, și ofițerul văzuse asta. De acum știa cum o putea răni.

•

Câteva ore mai târziu, Vianne se afla într-o cameră fără ferestre din subsolurile clădirii primăriei. Ședea cât mai dreaptă pe scaunul ei, strângând cu atâta putere mânerele acestuia încât articulațiile degetelor i se albiseră.

Se afla acolo de mult timp, singură, încercând să-și dea seama ce răspunsuri ar trebui să dea. Cât

de mult știau ei despre implicarea ei? Oare aveau s-o creadă? Oare Henri o dăduse în vileag?

Nu. Dacă ar fi știut despre documentele falsificate și despre copiii evrei ascunși la orfelinat, ar fi arestat-o deja.

În spatele ei, ușa se deschise brusc și se trânti, cu zgomot, la loc.

— *Madame* Mauriac…

Se ridică în picioare.

Von Richter o ocoli încet, dezbrăcând-o din priviri. Ea purta o fustă decolorată, cârpită ici-colo și nu avea ciorapi, iar pantofii Oxford aveau tălpi de lemn. Părul ei, nespălat de două zile, era acoperit cu un turban înnodat în dreptul frunții. Rujul i se dusese de mult, așa că buzele îi erau palide.

Neamțul se opri în fața ei, foarte aproape, cu mâinile prinse la spate.

Vianne își adună tot curajul spre a ridica ochii spre el și, când o făcu – privindu-l în ochii albaștri, ca de gheață –, știu că era la ananghie.

— Ai fost văzută plimbându-te prin piață cu Henri Navarre. E suspectat că ar colabora cu maquis-ul din Limousin, acei lași care se ascund ca jivinele prin pădure și ajută inamicul în Normandia.

Concomitent cu debarcarea Aliaților în Normandia, maquis-urile creaseră haos în toată Franța, distrugând liniile de cale ferată, punând bombe, inundând canale. Naziștii căutau cu disperare să-i găsească și să-i pedepsească pe partizani.

— Abia de-l cunosc, *Herr* Sturmbannführer. Nu știu nimic despre cei care ajută inamicul.

— *Madame*, mă prostești în față?

Ea clătină, cu hotărâre, din cap.

Von Richter vru s-o lovească. Vianne citi asta în ochii lui; o dorință bolnăvicioasă, morbidă. O dorință care se cuibărise în el atunci când ea îl

implorase să-i cruțe copiii, iar acum femeia nu știa cum să i-o mai alunge.

Bărbatul se aplecă asupra ei și o mângâie cu un deget pe bărbie. Ea se cutremură.

— Chiar așa de nevinovată ești?

— *Herr* Sturmbannführer, ați locuit în casa mea timp de un an și jumătate. M-ați văzut în fiecare zi. Îmi hrănesc copiii, îmi îngrijesc grădina și lucrez la orfelinat. Când să mai am timp să-i ajut pe Aliați?

Cu buricele degetelor, ofițerul îi pipăi buzele, obligând-o să și le depărteze puțin.

— Dacă aflu că m-ai mințit, o să-ți fac mult rău, madame. Și o să savurez asta, zise el și lăsă brațul să-i cadă. Dar, dacă-mi spui chiar acum adevărul, te voi cruța. Pe dumneata și pe copiii dumitale.

Ea se cutremură la gândul că Von Richter ar fi putut afla că trăise atâta vreme în casă cu un copil evreu. Asta l-ar fi umilit.

— Nu v-aș minți pentru nimic în lume, *Herr* Sturmbannführer. Trebuie să știți asta.

— Iată ce știu, zise el și, apropiindu-se, îi șopti la ureche: Sper să nu mă minți, *madame*. Se trase înapoi și îi spuse, zâmbind: Dumneata ești speriată.

— N-am niciun motiv să fiu speriată, bâigui femeia.

— Vom vedea dacă e adevărat. Deocamdată, *madame*, du-te acasă. Și roagă-te să nu descopăr că m-ai mințit.

•

În aceeași zi, Isabelle urca pe o stradă pietruită, în orășelul de munte Urrugne, auzind, din spate, ecoul pașilor săi. În călătoria făcută aici, de la Paris, cele mai recente „cântece” ale Privighetorii – maiorul Foley și sergentul Smythe –, îi urmaseră cu desăvârșire instrucțiunile și reușiseră să treacă de toate punctele de control. Fata nu se uita în spate, dar era sigură că ei o urmau, așa cum

fuseseră instruiți – la cel puțin o sută de metri unul de altul.

În vârful dealului, văzu un bărbat stând pe o bancă în fața clădirii poștei, care era închisă. În mâini, bărbatul ținea o pancartă pe care scria: SURDO-MUT. O AȘTEPT PE MAMA SĂ MĂ IA. În mod uimitor, acel truc simplu putea încă să-i păcălească pe naziști.

Isabelle merse la el.

— Am o umbrelă, zise ea, într-o engleză cu accent puternic.

— Se pare că o să plouă, răspunse bărbatul.

Ea înclină din cap și șopti:

— Mergi în spatele meu, la cel puțin cincizeci de metri distanță.

Apoi își continuă drumul pe deal, singură.

Atunci când ajunse la casa doamnei Babineau, aproape se lăsa întunericul. La un cot al șoselei se opri, așteptându-i pe aviatori să o prindă din urmă.

Bărbatul de pe bancă sosi primul.

— Bună ziua, *madame*, zise el, scoțându-și bereta împrumutată. Sunt maior Tom Dowd, *madame*. Și vă transmit cele mai bune urări din partea lui Sarah din Pau. E o gazdă de nota zece.

Isabelle surâse, obosită. Yankeii aceștia erau așa de plini de viață, cu zâmbetele lor largi și vocile răsunătoare. Și cu manifestările lor de recunoștință. Nu aveau nimic în comun cu britanicii, care abia își găseau cuvintele când îi mulțumeau, aveau glasuri inexpresive și strângeri ferme de mână. Nici nu mai știa de câte ori piloții americani o îmbrățișaseră atât de puternic, că abia dacă se mai ținea pe picioare.

— Eu sunt Juliette, îi spuse ea maiorului.

Maiorul Jack Foley fu următorul sosit. Cu un zâmbet larg, îi zise:

— Ei, munții ăștia nu-s chiar așa ușor de străbătut.

— Să știi că ai dreptate! îl încredință Dowd, întinzându-i mâna. Dowd. Din Chicago.

— Foley. Din Boston. Îmi pare bine să te cunosc.

Sergentul Smythe încheie șirul, sosind câteva minute mai târziu.

— Salut, domnilor! spuse el, respirând întretăiat. Uf, ce urcuș!

— Încă n-ai văzut nimic! râse Isabelle.

Îi conduse la cabana din bârne și ciocăni de trei ori în ușa din față. Doamna Babineau deschise puțin, cu precauție, o zări pe Isabelle prin crăpătura ușii și zâmbi, pășind înapoi și invitându-i să intre. Ca întotdeauna, un ceaun din fontă bolborosea deasupra focului, în șemineul înnegrit de funingine. Masa era pusă, în așteptarea sosirii lor, cu pahare de lapte cald și boluri pentru supă.

Isabelle aruncă o privire în jur:

— Eduardo?

— E în hambar, cu alți doi aviatori. Avem probleme cu proviziile. Din cauza bombardamentelor ăstora afurisite. Jumătate din oraș e distrus, zise femeia și o mângâie pe obraz. Pari foarte obosită, Isabelle. Ești bine?

Atingerea fu atât de reconfortantă încât tânăra nu se putu abține să nu se desfete cu acea mângâiere pentru o clipă. Voia să-i vorbească prietenei sale despre necazurile ei, să se elibereze de povară chiar și pentru un moment, dar acest lucru era un alt lux pierdut în război. Fiecare trebuia să-și poarte singur povara necazurilor. Isabelle nu-i spuse doamnei Babineau că oamenii Gestapoului își intensificaseră căutările pentru prinderea Privighetorii sau că era îngrijorată pentru tatăl, sora și nepoata ei. Ce rost ar fi avut? Cu toții aveau familii pentru care să-și facă griji. Neliniștile erau deja ceva obișnuit, niște puncte fixe pe harta acestui război.

Isabelle îi prinse bătrânei mâinile într-ale ei. Existau atâtea aspecte terifiante legate de viața lor în acele momente, dar mai era ceva: prietenia lor, călită în focul luptei, se dovedea mai tare decât

fierul. După atâția ani petrecuți în solitudine, fie prin internatele mănăstirilor, fie prin pensioane, lui Isabelle parcă nu-i venea să creadă că acum avea prieteni adevărați, oameni cărora le păsa de ea și care își făceau griji pentru ea.

— Sunt bine, draga mea prietenă.

— Și frumușelul tău?

— Încă aruncă în aer depozite și deraiază trenuri. M-am văzut cu el chiar înainte de invazia în Normandia. Pot să-ți spun că se pregătește ceva grandios. Și știu că el e în febra evenimentelor, dar mă tem… Isabelle auzi huruitul îndepărtat al unui motor și se răsuci spre gazdă: Aștepți pe cineva?

— Nimeni n-a urcat vreodată cu mașina până aici.

Aviatorii auziseră și ei zgomotul și își întrerupseră discuția. Smythe își ridică ochii, în vreme ce Foley scoase un pumnal de la cingătoare.

Afară, caprele începură să behăie. O umbră trecu prin fața ferestrei.

Înainte ca Isabelle să apuce să strige ceva, ușa se izbi de perete și lumina puternică a unor lanterne țâșni în încăpere, împreună cu câțiva agenți SS.

— Mâinile sus! urlă unul.

Isabelle primi o lovitură puternică în ceafă cu un pat de pușcă și, icnind, se împletici în față. Simți cum i se înmoaie picioarele și se prăbuși, lovindu-se cu capul de pardoseala de piatră.

Ultimul lucru pe care-l auzi înainte de a-și pierde cunoștința fu avertismentul unuia dintre soldații germani:

— Sunteți arestați cu toții!

Capitolul 33

Isabelle se trezi legată la încheieturile mâinilor și la glezne de un scaun de lemn; funia îi pătrundea în carne și nodurile erau atât de strânse, încât nu se putea mișca. Degetele îi amorțiseră. Un singur bec atârna din tavan deasupra ei: un con de lumină în întuneric, încăperea duhnea a mucegai și urină, în vreme ce apa șiroia prin crăpăturile pereților.

Undeva, în fața ei, se aprinse un chibrit.

Auzi hârșâitul bățului de chibrit, mirosul de pucioasă și încercă să-și ridice capul, dar mișcarea îi provocă o durere atât de mare încât scoase, involuntar, un geamăt.

— *Gut*, zise cineva. Doare.

Gestapo.

Omul trase un scaun din partea întunecată a camerei și se așeză în fața ei.

— Cu durere. Sau fără durere. Alegerea îți aparține, rosti el, pe un ton monoton.

— În cazul ăsta, fără durere.

El o lovi cu putere. Sângele îi umplu gura, cu gustul său intens, metalic, iar ea îl simți prelingându-i-se pe bărbie.

Două zile, se gândi ea. Doar două zile.

Trebuia să reziste interogatoriilor patruzeci și opt de ore, fără să dea niciun nume. Dacă reușea asta, tatăl ei și Gaëton, și Henri, și Didier, și Paul, și Anouk ar fi avut timp să se protejeze. Ei aveau să afle curând că a fost arestată, dacă nu știau deja. Eduardo avea să le dea de veste și apoi să se ascundă, la rândul lui. Acesta era planul lor.

— Numele? întrebă bărbatul, scoțând un carnețel și un creion din buzunarul de la piept al tunicii.

Isabelle simți cum sângele i se scurgea de pe bărbie în poală.

— Juliette Gervaise. Dar știți asta. Aveți actele mele.

— Da, e adevărat. Avem niște acte care spun că ai fi Juliette Gervaise.

— Și atunci de ce mă mai întrebați?

— Cine ești, de fapt?

— De fapt sunt chiar Juliette.

— Născută unde? întrebă neamțul, fără să se grăbească, în timp ce își studia unghiile bine îngrijite.

— La Nisa.

— Și ce făceai la Urrugne?

— Am fost la Urrugne? întrebă ea.

Bărbatul se îndreptă de spate și întoarse spre ea o privire plină de interes.

— Câți ani ai?

— Aproape douăzeci și doi, cred. Zilele de naștere nu prea mai înseamnă mare lucru.

— Pari mai tânără.

— Mă simt mai bătrână.

El se ridică, încet, în picioare, și se aplecă asupra ei.

— Lucrezi pentru Privighetoarea. Vreau numele ei real.

Deci, nu știau cine e.

— Nu știu nimic despre păsări.

Lovitura veni din senin, cu un impact năucitor. Capul lui Isabelle se mișcă într-o parte, izbindu-se puternic de spătarul scaunului.

— Spune-mi tot ce știi despre Privighetoarea.

— V-am spus…

De data asta, bărbatul o lovi cu o riglă metalică peste obraz, așa de tare că Isabelle simți cum pielea i se despică și sângele îi țâșnește la suprafață.

Ofițerul zâmbi și repetă:

— Privighetoarea.

Ea scuipă cu toată forța, iar picături mari de sânge îi aterizară în poală. Își scutură capul, ca să-

și limpezească privirea și imediat își dori să nu o fi făcut.

Bărbatul se năpusti din nou asupra ei, izbind-o, metodic, cu rigla însângerată în palmă.

— Eu sunt Rittmeister Schmidt, comandantul Gestapoului din Amboise. Cine ești tu?

O să mă omoare, se gândi Isabelle. Se chinui să mai slăbească strânsoarea funiilor, respirând întretăiat și simțind în continuare gustul propriului sânge.

— Juliette, șopti ea, cu disperare, acum, că el o credea.

Nu putea rezista două zile.

Acesta era riscul despre care o avertizaseră toți, adevărul teribil al consecințelor acțiunilor ei. Cum de i se păruse totul doar o aventură? Urma să sfârșească ucisă – și, toți cei la care ținea urmau să-i împărtășească soarta.

— I-am prins pe majoritatea compatrioților tăi. Nu are rost să mori încercând să protejezi niște oameni morți.

Era adevărat?

Nu. Dacă ar fi fost adevărat, ar fi fost și ea moartă.

— Juliette Gervaise, repetă ea.

O lovi atât de tare cu rigla, încât scaunul se înclină într-o parte și se prăbuși la podea. Își sparse capul de dușumeaua de piatră în aceeași clipă în care primi în stomac o lovitură de bocanc. Niciodată nu mai simțise o asemenea durere. Îl auzi spunând:

— Și acum, *mademoiselle*, numele Privighetoarei.

Ea știa că nu-i putea răspunde nici dacă ar fi vrut.

O lovi din nou cu toată forța de care era capabil.

•

Când Isabelle își reveni în simțiri, nu simți decât durere.

Totul o durea. Capul, fața, trupul. Avea nevoie de efort – și de curaj – ca să-și ridice capul. Era încă legată fedeleș de mâini și de picioare. Funiile îi frecau pielea însângerată, sfâșiată și crestau carnea învinețită.

Unde mă aflu?

Întunericul o împresura, și nu era un întuneric oarecare, ca acela dintr-o cameră neluminată. Era altceva: o beznă impenetrabilă, ca smoala, care parcă o apăsa pe chipul strivit de lovituri. Simți un zid, la doar câțiva centimetri de fața ei. Încercă din răsputeri să se miște pe picioare spre el, dar durerea reveni, resimțind-o intens în rănile provocate de frânghii de pe glezne.

Se afla într-o ladă.

Și îi era frig. Își putea simți răsuflarea și știa că aceasta e vizibilă. Perii din nas îi înghețaseră și începu să tremure puternic, incontrolabil.

Țipă, îngrozită, dar sunetul vocii reveni ca un ecou la ea și se pierdu.

•

Îngheț.

Isabelle se cutremură de frig, scâncind. Își putea simți aburul respirației ieșind în rotocoale în fața ei și transformându-se în promoroacă pe buze. Genele îi erau înghețate.

Gândește, Isabelle. Nu te da bătută.

Își mișcă puțin corpul, luptându-se cu frigul și cu durerea.

Ședea pe scaun, legată de încheieturile mâinilor și de glezne.

Goală.

Închise ochii, imaginându-și, îngrețoșată, cum sadicul ofițer o dezbrăcase și o atinsese, atunci când era leșinată.

În întunericul ce duhnea, auzi, brusc, un sunet ca un zăngănit. Inițial, crezu că era sângele ei, pulsându-i dureros, sau inima, bătând disperată să rămână în viață, dar nu era așa ceva.

Era un motor turat undeva în apropiere. Recunoscu sunetul, dar ce putea fi?

O cuprinse iar un tremurat puternic și încercă să-și miște degetele de la mâini și de la picioare, pentru a alunga senzația de amorțeală ce începuse să-i cuprindă extremitățile. Înainte, picioarele o duruseră, pe urmă doar o înțepaseră, și acum… nu le mai simțea. Își mișcă doar capul și, lăsându-l pe spate, se lovi de o suprafață dură. Era goală, legată de un scaun, înăuntrul unui…

Îngheț. Întuneric. Huruit de motor. Mic…

Un frigider.

Se panică și încercă deznădăjduită să se elibereze, să-și răstoarne spațiul de detenție, dar toate eforturile se dovediră zadarnice și o epuizară. O înfrânseră. Nu se putea mișca. Și-ar fi putut mișca degetele de la mâini și de la picioare, dacă acestea nu erau prea înghețate pentru a se mai putea bizui pe ele. *Nu în felul ăsta, te rog*.

Avea să moară înghețată. Sau asfixiată.

Propria respirație se întoarse la ea și o înconjură ca o mantie caldă, începu să plângă și simți cum lacrimile îi îngheață pe obraji, transformându-se în ace de gheață. Se gândi atunci la toți oamenii pe care îi iubea – Vianne, Sophie, Gaëton, tatăl ei. De ce nu le spusese că îi iubește în fiecare zi, atunci când avusese prilejul? Acum avea să moară fără să-i mai poată adresa vreodată măcar un cuvânt lui Vianne.

Vianne, se gândi ea. Doar atât. Numele. Rugăciune, regret, rămas-bun – câte puțin din fiecare.

•

Câte un cadavru atârna spânzurat de fiecare felinar din piața centrală a orașului.

Vianne se opri, fără să-și creadă ochilor. Pe trotuarul celălalt, o bătrână stătea sub unul dintre felinare. Aerul era plin de scârțâitul lugubru al funiilor trase cu grijă. Vianne se deplasa cu

precauție prin piață, având grijă să stea departe de felinare.

Trupurile inerte erau umflate și aveau fețele vinețiii.

Erau peste zece bărbați acolo – toți francezi, presupuse ea. Membri ai Rezistenței, după înfățișare – viteji luptători de gherilă care se ascundeau prin păduri. Purtau cu toții pantaloni cafenii, berete negre și banderole tricolore pe braț.

Vianne se apropie de bătrână și o luă de după umeri.

— N-ar trebui să stați aici, îi zise ea.

— E fiul meu, gemu bătrâna. Nu poate să rămână aici…

— Veniți, o îndemnă Vianne cu mai puțină blândețe de data aceasta și o scoase pe bătrână din piață. Pe strada La Grande, femeia se eliberă și plecă, plângând și bolborosind vorbe ca pentru ea însăși.

Pe drumul către *boucherie*, Vianne trecu pe lângă alți trei partizani spânzurați. Întregul oraș părea să-și țină răsuflarea. Aliații bombardaseră zona în mod repetat în ultimele câteva luni, și multe clădiri din Carriveau fuseseră prefăcute în ruine. Altele păreau gata să se prăbușească în orice clipă.

În aer mirosea a moarte, și orașul era încremenit în tăcere; primejdia pândea din orice colț, din fiecare umbră. La coada de la măcelărie, Vianne le auzi pe femei vorbind în șoaptă.

— Represalii…

— La Tulle a fost și mai rău…

— Ați auzit ce-au făcut la Oradour-sur-Glane?

În ciuda acestor lucruri și a arestărilor, a deportărilor și a execuțiilor, Vianne nu putea da crezare celor mai recente zvonuri. Cu o zi în urmă, naziștii pătrunseseră, în zori, în sătucul Oradour-sur-Glane – nu departe de Carriveau – și mânaseră în biserică, sub amenințarea mitralierelor, toată

suflarea așezării, chipurile, pentru a le verifica actele.

— Toți din sat, șoptise femeia cu care Vianne vorbise. Bărbați, femei, copii. Naziștii i-au executat pe toți în biserică, apoi au încuiat ușile și au ars biserica până la temelii. Este adevărat, spusese femeia, cu ochii scăldați în lacrimi.

— Nu poate fi! spuse Vianne.

— Dedee a mea i-a văzut împușcând o femeie gravidă direct în pântece.

— A *văzut* ea așa ceva? întrebă Vianne

Bătrâna încuviință din cap.

— Dedee a stat ascunsă ore întregi după o cușcă de iepuri și a văzut satul arzând. Mi-a zis că n-o să poată uita niciodată țipetele. Unii din biserică erau încă vii când nemții au pus foc.

Se presupunea că masacrul fusese comis în chip de represalii pentru capturarea unui Sturmbannführer de către maquis-uri.

Dacă același lucru s-ar întâmpla și în orășelul lor? Dacă, la primul incident similar, criminalii din Gestapo și SS aveau să-i adune pe toți localnicii din Carriveau, să-i închidă în clădirea primăriei și să-i execute?

Luă cutiuța cu ulei, rația săptămânală ce i se cuvenea, și ieși din magazin, trăgându-și gluga pe cap spre a-și acoperi fața.

Cineva o înhăță de braț și o trase spre marginea trotuarului. Femeia se împletici, își pierdu echilibrul și aproape căzu.

Necunoscutul o trase pe o alee întunecată și-și dezvălui chipul.

— *Papa*! exclamă Vianne, prea uimită pentru a mai spune și altceva.

Înțelese ce îi făcuse războiul – ridurile de pe frunte i se adânciseră, sub ochii obosiți îi apăruseră pungi moi de carne, părul îi albise și toată culoarea din obraji îi dispăruse. În plus, era groaznic de slab și chipul îi era presărat de pete maronii, de bătrânețe. Isabelle își aminti ziua când tatăl ei se

întorsese din Marele Război – atunci mai arătase atât de rău.

— Știi vreun loc liniștit unde putem vorbi? N-aș vrea să dau nas în nas cu neamțul tău, zise el.

— Nu e neamțul *meu*, dar *oui*.

Pentru nimic în lume nu l-ar fi putut învinovăți că nu dorește să-l întâlnească pe Von Richter.

— Clădirea de lângă casa mea e pustie. Cea din stânga. Nemții au considerat-o prea mică și nu le-a trezit interesul. Ne putem vedea acolo.

— În douăzeci de minute, propuse bătrânul.

Vianne își trase la loc gluga peste baticul care îi acoperea părul și ieși de pe alee. Pe când ieșea din oraș și străbătea drumul mocirlos spre casă, încercă să ghicească de ce venise acolo tatăl ei. Știa – sau presupunea – că Isabelle locuia cu el la Paris, deși chiar și asta era doar o ipoteză. Din câte aflase, sora și tatăl ei duceau existențe separate în același oraș. Nu o mai văzuse pe Isabelle din acea noapte teribilă din hambar, deși Henri îi spunea că fata e bine.

Se grăbi să treacă de aerodrom, abia remarcând că avioanele erau distruse și încă fumegau după recentul bombardament.

La poarta casei lui Rachel, se opri și cercetă din priviri drumul. Nimeni nu o urmărise și nici nu părea să o privească. Se strecură în curte și se grăbi spre căsuța abandonată. Ușa din față fusese de mult spartă și atârna într-o balama. Femeia intră.

Casa era cufundată în umbră și peste tot se așternuse praful. Aproape tot mobilierul fusese rechiziționat sau furat de jefuitori, iar locurile unde se aflaseră tablouri erau mai decolorate decât restul peretelui. Doar o canapea mică, cu câteva perne murdare pe ea, rămăsese în camera de zi. Vianne se așeză și, cuprinsă de nerăbdare și teamă, începu să bată cu piciorul în podea.

Apoi începu să-și roadă o unghie, incapabilă să se liniștească, până când, într-un târziu, auzi

zgomot de pași. Merse la fereastră și ridică oblonul.

Tatăl ei era la poartă. Doar că acel om bătrân și gârbovit nu îi mai păru deloc a fi tatăl ei.

Îl lăsă să intre în casă, iar, când o privi, observă că ridurile de pe chip i se adâncesc; cutele de pe pielea lui păreau niște cavități pline cu ceară topită. El își trecu mâna prin părul rar. Șuvițele albe se ridicară asemenea unor țepi, ca și când s-ar fi electrocutat.

Bătrânul se îndreptă spre ea, șchiopătând puțin. Privindu-i mersul chinuit, întreaga viață i se derulă, într-o clipă, pe dinaintea ochilor. O revăzu în minte pe mama ei, spunându-i: *Iartă-l, Vianne, nu mai e omul care a fost și nu se poate ierta pe sine… trebuie să-l iertăm noi*.

— Vianne, zise el, cu o voce blândă, sub care se topi asprimea de odinioară. Din nou, Vianne își aminti de anii apuși, când tatăl ei fusese el însuși. Erau gânduri de mult uitate. În anii de după, se străduise să-și șteargă din minte toate gândurile legate de el; cu timpul, le uitase. Acum însă și le amintea. Și asta o speria. Tatăl ei o rănise de prea multe ori.

— *Papa*.

Bătrânul se apropie de canapea și se așeză, strivind sub el pernele jerpelite.

— Am fost un tată groaznic pentru voi. Mărturisirea era atât de surprinzătoare – și de adevărată –, încât Vianne rămase fără cuvinte. Acum e prea târziu să mai îndrept lucrurile, oftă el.

Vianne i se alătură, pe canapea, așezându-se chiar lângă el.

— Niciodată nu e prea târziu, tată, spuse ea, pe un ton precaut.

Oare era adevărat? Ar fi putut să-l ierte?

— Am atât de multe să îți spun, dar nu am timp pentru toate, mărturisi el, privind-o în ochi.

— Stai aici. O să am grijă de tine și…

— Isabelle a fost arestată și acuzată că a ajutat inamicul. E întemnițată la Girot.

Vianne trase adânc aer în piept. Regretul pe care îl simți era imens, la fel și vinovăția. Care fuseseră ultimele sale cuvinte adresate surorii ei? *Să nu te mai întorci*.

— Ce putem face?

— Noi? întrebă el. E o întrebare minunată, dar nimeni nu poate răspunde la ea. Tu nu trebuie să faci nimic. Stai aici, la Carriveau, și nu te amesteca, ai deja necazuri pe cap. Ai grijă de nepoțica mea. Așteaptă-ți soțul.

Sunt diferită acum, Papa. Îi ajut pe copiii evrei să se ascundă de naziști, ar fi vrut Vianne să-i spună. Ar fi vrut să se vadă reflectată în privirea lui, să-și facă încă o dată părintele mândru de ea.

Spune-i.

Dar cum i-ar fi putut destăinui asta? Arăta atât de îmbătrânit, bătrân, distrus și pierdut. Abia de mai semăna cu bărbatul puternic care fusese cândva. El nu trebuia să afle că și Vianne își risca viața, nu-l putea lăsa să-și facă griji că și-ar putea pierde ambele fiice. Dimpotrivă, avea să-i dea de înțeles că ea era în deplină siguranță. Că e o lașă.

— Isabelle va avea nevoie să te întorci acasă când totul se va sfârși. Să-i spui că a făcut ceea ce trebuia făcut. Lucrul ăsta o va frământa într-o bună zi. Se va gândi că ar fi trebuit să stea cu tine, să te protejeze. Își va reaminti că te-a lăsat în mâinile naziștilor, riscându-vă viețile și se va căi amarnic pentru că a procedat astfel.

Vianne auzi confesiunea tatălui ei și-și dădu seama că, de fapt, acesta îi relata propria lui poveste în felul lui, singurul de care era capabil, ascunsă sub povestea lui Isabelle. Îi dezvăluia că își făcuse griji pentru decizia lui de a se înrola în armată, în Marele Război, și că se căise amarnic pentru suferința pe care o provocase în felul acesta familiei lui. Știa cât de schimbat revenise acasă, știa că, în loc ca durerea să-l apropie de soția și de

copiii lui, mai mult îl depărtase de ei. Regreta că le respinsese, lăsându-le cu *madame* Dumas în toți acei ani, în copilărie.

Ce povară grea fusese această alegere! Pentru prima oară, Vianne își vedea copilăria cu ochii unui adult, de departe, cu înțelepciunea pe care i-o dăduse experiența războiului. Războiul îl zdrobise pe tatăl ei; știuse întotdeauna asta. Mama ei îi spusese asta adesea, dar Vianne abia acum înțelegea.

Îl *zdrobise*.

— Voi, fetelor, veți face parte din generația următoare, care-și va aminti, zise el. Iar amintirile lucrurilor care s-au întâmplat vor fi… greu de uitat. Trebuie să rămâneți împreună. Arată-i lui Isabelle că este iubită. Din păcate, eu nu am reușit niciodată asta. Iar acum e prea târziu.

— Vorbești de parcă ți-ai lua rămas-bun.

Ea văzu privirea tristă, nenorocită din ochii lui și înțelese de ce bătrânul se afla acolo și ce dorise să-i spună. Avea de gând să se sacrifice pentru Isabelle. Vianne nu știa cum anume avea s-o facă, dar știa că era adevărat. Era felul lui de a se revanșa pentru toate dezamăgirile pe care le provocase fiicelor lui.

— *Papa*, zise ea, ce ai de gând să faci?

El o atinse cu mâna pe obraz și femeia îi simți atingerea caldă, fermă și mângâietoare. Vianne nu realizase – sau nu admisese asta față de ea însăși – cât de dor îi fusese de el. Și acum, chiar când intuise un viitor diferit, o mântuire, totul se destrăma în jurul ei.

— Tu ce-ai face ca s-o salvezi pe Sophie?

— Orice.

Vianne îl privi pe acel bărbat care, înainte ca războiul să-l schimbe, o învățase să adore cărțile și scrisul și să admire un apus de soare. Nu și-l mai amintise de multă vreme pe acel om.

— Trebuie să plec, zise el, înmânându-i un plic pe care scria, cu caligrafia lui tremurată, „Pentru

Isabelle și Vianne”. Să citiți scrisoarea asta împreună.

El se ridică și dădu să plece.

Dar Vianne nu era pregătită să-l piardă. Îl prinse de braț, iar o bucată din manșeta lui uzată se sfâșie. Ea se holbă la ea: o fâșie de bumbac, cu pătrățele cafenii și albe, zăcea în palma ei. O fâșie de țesătură la fel ca celelalte legate de ramurile din copacul ei. Amintiri ale celor dragi, pierduți sau plecați.

— Te iubesc, *Papa*! șopti ea, înțelegând cât de adevărate erau acele cuvinte, cât de adevărate fuseseră întotdeauna. Iubirea se preschimbase în pierdere, și ea o respinsese, dar, cumva, un crâmpei de iubire rămăsese în sufletul ei. Iubirea unei fiice pentru tatăl ei. De neclintit. Greu de purtat, dar indestructibilă.

— Cum poți să mă mai iubești?

Ea înghiți în sec și văzu că bătrânul avea ochii scăldați în lacrimi.

— Cum aș putea să nu te iubesc?

El îi aruncă o ultimă privire, stăruitoare, și o sărută pe amândoi obrajii, apoi se dădu în spate.

— Și eu te iubesc, spuse bătrânul, atât de încet încât ea abia îl auzi, și plecă.

Vianne îl privi îndepărtându-se. Când dispăru de tot, se întoarse și ea acasă. Se opri mai întâi sub mărul de crengile căruia erau aninate fâșii de țesătură. În anii când legase bucăți de pânză de ramurile lui, copacul se uscase și fructele lui deveniseră amare. Ceilalți meri erau zdraveni și sănătoși, dar acesta, copacul amintirilor, era negru și contorsionat ca orașul bombardat din jurul lui.

Vianne legă fâșia cu pătrățele maronii alături de cea a lui Rachel, după care intră în casă.

În camera de zi era aprins un foc; în întreaga casă domneau căldura și fumul. Ce risipă! încruntă din sprâncene pe când închidea ușa în urma ei.

— Copii! strigă ea.

— Sunt sus, în camera mea. Le-am dat ciocolată și un joc cu care să se joace.

Von Richter. Ce căuta acolo în miezul zilei?

Oare o văzuse intrând alături cu tatăl ei?

Știa despre Isabelle?

— Fiica dumitale mi-a mulțumit pentru ciocolată. E o tânără foarte drăguță.

Vianne știu că nu trebuie să-și manifeste teama în fața lui. Rămase calmă și tăcută, încercând să-și domolească bătăile nebunești ale inimii.

— Dar *fiul* tău… nu seamănă deloc cu tine, zise el, accentuând cuvintele.

— Soțul meu, An…

O lovi atât de rapid că ea nici nu-l văzuse când ridicase palma. O apucă de braț, strângând-o cu putere și zdrobindu-i carnea. Când bărbatul o împinse cu spinarea în perete, ea gemu încet.

— Ai de gând să mă minți iarăși?

Într-o clipă, îi ridică mâinile și i le imobiliză deasupra capului, fixându-le de perete cu mâna înmănușată.

— Vă rog, nu… murmură ea și instantaneu știu că făcuse o greșeală să-i cerșească milă.

— Am verificat actele. Tu și Antoine aveți o sigură fiică, Sophie. Ai mai avut copii, dar ți-au murit. Cine e băiatul?

Vianne era prea îngrozită pentru a mai putea gândi limpede. Tot ce știa era că nu putea spune adevărul, altminteri, Daniel ar fi fost deportat. Și Dumnezeu știe ce i-ar fi făcut Gestapoul ei… sau lui Sophie.

— Soțul meu, Antoine, are o verișoară care a murit când l-a născut pe Daniel. Am adoptat copilul înainte să înceapă războiul. Știți cât de greu este să obții acte oficiale în vremurile astea, dar am certificatul lui de naștere și hârtiile de la botez. E fiul nostru acum.

— Deci, spui că e nepotul tău? Dar nu de sânge. Cine garantează că tatăl lui nu e comunist? Sau evreu?

Vianne înghiți convulsiv. Von Richter nu bănuia adevărul.

— Suntem catolici. Știți asta.

— Ce-ai face să-l păstrezi?

— Orice, zise ea.

El îi descheie bluza, încet, lăsând fiecare nasture să iasă din gaica lui. Când corsajul ieși la iveală, el își strecură mâna înăuntru, alunecându-i pe sânul ei și strângându-i sfârcul atât de tare, încât femeia țipă de durere.

— Orice? întrebă ofițerul.

Vianne înghiți în sec.

— În dormitor, vă rog, zise ea. Copiii mei.

El se retrase un pas.

— După dumneata, *madame*.

— Dar îmi permiteți să-l păstrez pe Daniel?

— *Negociezi* cu mine?

— Da.

O apucă de păr și o trase tare, târând-o în dormitor. Apoi închise ușa cu cizma și o izbi pe Vianne de perete. Femeia gemu scurt atunci când se lovi. Fără o vorbă, bărbatul o țintui locului, îi ridică fusta și îi rupse desuurile tricotate.

Ea își întoarse capul și închise ochii, auzind cum neamțul își desface catarama de la curea și nasturii de la pantaloni.

— Uită-te la mine, îi porunci el.

Vianne nici nu se clinti, nici nu mai respira. Nici nu deschise ochii.

Von Richter o lovi din nou. Ea rămase în aceeași poziție, cu ochii închiși.

— Dacă te uiți la mine, Daniel rămâne aici.

Vianne întoarse capul și deschise, încet, ochii.

— Așa e mai bine.

Vianne scrâșni din dinți când neamțul își dădu jos pantalonii, îi desfăcu picioarele cu brutalitate și îi pângări trupul și sufletul. Nu scoase nici măcar un sunet.

Și nici nu-și mai întoarse privirea.

Capitolul 34

Isabelle încercă să se târască departe de… ce? Fusese doar lovită sau și arsă? Sau încuiată în frigider? Nu-și mai amintea. Își trase picioarele însângerate și dureroase pe podea, simțind durerea la fiecare centimetru parcurs. Toate o dureau. Capul, obrajii, fălcile, încheieturile și gleznele.

Cineva o trase de păr, dându-i capul pe spate. Degete grosolane, murdare o siliră să deschidă gura și altcineva îi turnă pe gât dintr-o sticlă de coniac. Scuipă băutura.

Părul îi era înghețat, iar dâre de apă reci ca gheața i se scurgeau pe față.

Deschise încet ochii.

Un bărbat stătea în fața ei, trăgând din țigară. Mirosul de fum îi provocă greață.

De câtă vreme se afla acolo?

Gândește, Isabelle.

Fusese mutată în acea celulă umedă și fără aer. Trecuseră două dimineți, de vreme ce fusese capabilă să vadă soarele la răsărit în două rânduri, nu?

Două? Sau doar una?

Oare dăduse rețelei de partizani suficient timp să-și ascundă oamenii? Nu putea gândi.

Omul vorbea, punându-i întruna întrebări. Gura lui se deschidea, se închidea, scotea fumul de țigară.

Trupul lui Isabelle se cutremură instinctiv, încovoindu-se de durere, după care rămase nemișcată. Omul din spatele ei o lovi puternic în spinare.

Deci, erau doi. Unul în fața ei, altul în spate. *Fii atentă la cel care vorbește*.

Dar ce spunea el?

— Stai jos.

Ar fi vrut să-l sfideze, dar nu mai avea puterea să o facă. Se așeză pe scaun. Pielea din jurul încheieturilor îi era sfâșiată și însângerată, iar din ea i se scurgea puroi. Fata încercă să-și ascundă goliciunea cu mâinile, dar era în zadar, știa asta. Ofițerul avea să-i depărteze picioarele pentru a-i lega iar gleznele de scaun.

Când se așeză, simți în față ceva moale, care-i căzu apoi în poală. Amețită, privi în jos.

Era o rochie. Dar nu a ei.

O trase spre sânii goi și-și ridică privirea.

— Pune-o pe tine, porunci ofițerul.

Se ridică și, cu mâini tremurânde, îmbrăcă acea rochie din pânză albastră, diformă, cu cel puțin trei numere mai mare decât măsura ei. Îi luă o veșnicie să-și încheie corsetul strâmb.

— Privighetoarea. Numele ei, zise el, trăgând cu nesaț din țigară.

Vârful țigării se aprinse, portocaliu incandescent, iar Isabelle se făcu mică, instinctiv, de frică în scaun.

Schmidt. Așa îl chema.

— Nu știu nimic despre păsări, spuse ea.

— Ești Juliette Gervaise, zise bărbatul.

— V-am spus asta de o sută de ori.

— Și nu știi nimic despre Privighetoarea.

— Da, asta v-am spus.

El înclină din cap, batjocoritor, iar Isabelle auzi imediat zgomot de pași, și ușa se deschise larg în spatele ei.

Se gândi: *Nu doare, e doar corpul cel pe care ei îl lovesc. Dar nu-mi pot atinge sufletul*. Aceste cuvinte deveniseră mantra ei.

— Am terminat cu tine, zise neamțul, cu un rânjet care-i făcu pielea de găină. Aduceți omul!

Un bărbat legat la mâini cu cătușe se împletici înainte.

Papa.

Fata văzu groaza în ochii lui și își închipui cum arăta: cu buza spartă, ochii învinețiți și obrajii

sfâșiați, cu pielea de pe brațe arsă cu țigara, cu părul năclăit de sânge. Ar fi trebuit să stea liniștită acolo unde era, dar nu putu. Se îndreptă spre el, scrâșnind din dinți de durere.

Bărbatul nu avea urme de lovituri pe față ori tăieturi pe buze, nici nu-și ținea mâinile pe lângă corp, de durere. Nu-l bătuseră și nici nu-l torturaseră, ceea ce însemna că încă nu fusese supus vreunui interogatoriu.

— Eu sunt Privighetoarea, îi zise bătrânul ofițerului. Asta ați vrut să auziți?

Isabelle scutură din cap și rosti un „nu” atât de slab, încât nimeni nu o auzi.

— *Eu* sunt Privighetoarea, rosti ea apoi tare spre neamțul care o torturase, stând pe picioarele arse și însângerate.

Schimdt râse.

— Tu, o fetișcană, să fii infama Privighetoare?

Tatăl ei îi spuse ceva în engleză neamțului, dar era clar că acesta nu înțelesese.

Însă Isabelle înțelese: puteau vorbi în engleză.

Era îndeajuns de aproape de el încât să-l poată atinge, dar se abținu.

— Nu face asta, îl imploră ea.

— Am făcut-o, răspunse bătrânul și-i zâmbi palid. La acest surâs, Isabelle simți că durerea îi strânge pieptul. Valuri de amintiri se năpustiră asupra ei, distrugând digul care-i despărțise în toți acei ani. Se revăzu copilă, în brațele lui, răsucită și aruncată în aer, prinsă în brațele lui, râzând în hohote, îl auzi șoptindu-i: *Mai încet, micuța mea pacoste, o s-o trezești pe mami*!

Fata respiră greu, precipitat și-și șterse ochii. Bătrânul încerca să se revanșeze față de ea, cerându-i iertare și căutând mântuirea în același timp, sacrificându-se pentru a o salva. Pentru o clipă, tatăl ei redeveni omul de odinioară, poetul de care se îndrăgostise mama ei. Acel om, cel de dinaintea Marelui Război, ar fi putut proceda și altfel, ar fi putut găsi cuvintele perfecte pentru a

vindeca rănile trecutului. Dar el nu mai era de mult acel om. Pierduse prea mult și, în disperarea lui, renunța acum la tot. Era singurul mod pe care el îl știa de a-i spune că o iubește.

— Nu în felul ăsta, șopti ea.

— Nu există altul. Iartă-mă, spuse el cu blândețe.

Ofițerul de la Gestapo păși între ei, îl apucă pe bătrân de braț și-l împinse spre ușă.

Isabelle țâșni după ei, strigând:

— Eu sunt Privighetoarea!

Dar ușa i se trânti în față. Merse șchiopătând spre geamul celulei și se agăță de gratiile ruginite.

— Eu sunt Privighetoarea! țipă ea

Afară, sub soarele vesel al dimineții, tatăl ei fu târât în piață, unde un pluton de execuție era deja pregătit, cu puștile încărcate.

Tatăl ei merse împleticit pe pietrele caldarâmului, dincolo de fântâna din centrul pieței. Lumina soarelui învăluia totul într-o strălucire aurie, minunată.

— Ar fi trebuit să avem timp, șopti ea, simțind că o podidește plânsul.

Cât de des nu-și imaginase un nou început pentru ea și *Papa*, pentru toți? Ar fi trebuit să fie din nou împreună după război, Isabelle, Vianne și *Papa*, învățând să râdă și să discute și să fie iar o familie.

Acum, asta n-avea să se mai întâmple niciodată; niciodată n-avea să-l mai vadă pe tatăl ei, să-i mai simtă căldura mâinilor într-ale ei, să mai adoarmă pe canapea lângă el, să-i spună toate cuvintele care nu fuseseră rostite între ei. Acele cuvinte nerostite erau pe veci pierdute, prefăcute în stafii care aveau să se destrame curând. Niciodată n-aveau să mai fie familia pe care mama ei le-o promisese.

— *Papa*, spuse ea, iar cuvântul i se păru deodată măreț, de-a dreptul un vis.

El se întoarse și stătu dârz în fața plutonului de execuție. Isabelle îl văzu stând mândru și

îndreptându-și umerii. Bătrânul își dădu într-o parte șuvițele albe de păr care-i atârnau peste ochi. Peste piața pustie, privirile lor se întâlniră. Fata strânse gratiile mai tare, ca și cum ar fi căutat un sprijin în ele.

— Te iubesc! murmură ea.

Dar nu-i răspunseră decât detunăturile puștilor.

*

Pe Vianne o durea tot corpul.

Zăcea în pat, îmbrățișată de copiii care dormeau, încercând să-și alunge din minte detaliile chinuitoare ale violului din noaptea precedentă.

Cu mișcări lente, merse la pompă și se spălă cu apă rece, tresărind de fiecare dată când atingea zonele lovite.

Luă pe ea apoi o bluză ușoară, din pânză, cu un corset lejer și o fustă largă.

Toată noaptea stătuse trează în pat, ținându-și copiii aproape, plângând pentru ceea ce-i făcuse Von Richter și clocotind de furie pentru că nu i se putea opune.

Ar fi vrut să-l ucidă.

Ar fi vrut să se sinucidă.

Ce-ar gândi acum Antoine despre ea?

Îi venea să se ghemuiască în vreun cotlon întunecat și să nu-și mai arate vreodată fața.

Dar chiar și rușinea era un lux în acele zile. Cum putea să se lamenteze de soarta ei, când Isabelle era în închisoare, iar tatăl lor încerca să o salveze?

— Sophie, zise ea după ce terminară micul dejun – câteva felii de pâine uscată și câte un ou fiert –, am niște treburi de rezolvat azi. Vei sta acasă cu Daniel. Te rog să încui ușa.

— Dar Von Richter…

— E plecat până mâine. Așa mi-a spus… aseară, răspunse ea, iar vocea îi pieri când rosti ultimul cuvânt. Era genul de intimitate pe care n-ar fi vrut să-l fi cunoscut vreodată.

— Mami? se îngrijoră Sophie.

— Sunt bine, șopti Vianne, înghițindu-și lacrimile. Dar trebuie să plec acum. Să fiți cuminți.

Îi sărută pe amândoi de rămas-bun și se grăbi să iasă, înainte de a începe să se gândească la motive pentru a rămâne.

Ca de pildă, Sophie și Daniel.

Și Von Richter. *Spusese* că în noaptea aceea nu avea să doarmă la ei, dar cine putea ști? Ar fi putut-o urmări. Dar, dacă-și făcea mereu asemenea griji și punea răul în față, nu ar mai fi putut face nimic.

De când ascundea copii evrei, învățase să acționeze în ciuda spaimei pe care o simțea.

Trebuia să o ajute pe Isabelle

Să nu te întorci.

Chiar eu am să te dau în vileag.

Și pe *Papa*, dacă putea.

Se sui în tren și se așeză pe o bancă de lemn, în vagonul la clasa a treia. Câțiva dintre ceilalți pasageri – majoritatea femei – ședeau cu capetele plecate și cu mâinile împreunate în poală. Un hauptsturmführer înalt străjuia ușa vagonului, cu mitraliera în poziție de tragere, în vreme ce într-un alt colț al vagonului se afla un grup de milițieni cu ochi scrutători – brutala miliție franceză a regimului de la Vichy.

Vianne nu se uită la femeile aflate în compartiment. Una dintre ele duhnea a ceapă și usturoi, iar mirosul îi produse o cumplită stare de rău în compartimentul foarte cald, lipsit de aer. Din fericire, nu avea mult de mers și puțin după ora zece coborî în mica gară de la periferia orășelului Girot.

Și acum?

Soarele se înălțase pe cer, toropind micuța așezare ca un cuptor. Vianne strânse în mână geanta, simțind cum stropi de transpirație i se scurg pe spate și de pe tâmple. Multe dintre clădirile de culoarea nisipului fuseseră bombardate; mormane de ruine zăceau

pretutindeni. Pe zidul unei școli părăsite cineva pictase crucea albastră a Lorenei.

Pe străzile șerpuitoare, pavate cu piatră, întâlni puțini oameni. Când și când, o fată pe bicicletă sau un băiat cu vreo roabă treceau pe lângă ea, dar în rest pretutindeni era o tăcere apăsătoare, o atmosferă de oraș părăsit.

Apoi, o femeie țipă.

Vianne coti pe stradă și văzu piața centrală a orașului. Un cadavru zăcea sprijinit de fântâna arteziană din mijlocul pieței. Sângele înroșise apa care clipocea în jurul gleznelor. Capul îi era prins cu o centură militară și lăsat pe spate, așa încât omul părea că se odihnește, cu gura întredeschisă și ochii deschiși, sticloși. Gloanțele îi ciuruiseră pieptul, iar sângele închegat era aproape negru pe piept și pe pantaloni.

Era tatăl ei.

*

Isabelle stătuse ghemuită toată noaptea în colțul întunecat și umed al celulei. Retrăia fără încetare oroarea morții tatălui ei.

Avea să fie și ea ucisă curând. Nu avea nicio îndoială în privința asta.

Pe când orele treceau – măsura timpul în inspirații și expirații, în bătăile inimii scria scrisori imaginare de rămas-bun adresate tatălui ei, lui Gaëton, lui Vianne. Își contopea amintirile în fraze pe care le memora sau încerca să le memoreze, dar toate se încheiau cu „Îmi pare rău”. Când soldații veneau după ea, zdrăngănind cheile de fier în lacătele vechi, ușile mâncate de cari se deschideau scârțâind pe dușumeaua strâmbă, și ea voia să urle, să protesteze, să îi înfrunte, dar vocea îi pierise.

Fu ridicată în picioare. O femeie uriașă, ca un tanc, îi întinse șosete și pantofi și-i zise ceva în germană. Evident, nu vorbea franceză.

Apoi îi returnă actele de identitate pe numele Juliette, murdare și mototolite.

Pantofii îi erau prea mici și o strângeau groaznic, dar Isabelle fu recunoscătoare pentru ei. Femeia o trase afară din celulă, sus, pe treptele inegale din piatră, ducând-o afară, în soarele orbitor ce strălucea deasupra pieței. Câțiva soldați stăteau lângă clădirile din jur, cu armele la spate, ocupându-se de treburile lor. Fata zări trupul ciuruit de gloanțe al tatălui său, sprijinit de fântână, și țipă.

Privirile tuturor celor din piață se îndreptară asupra ei. Soldații începură să râdă de ea, arătând cu degetul.

— Liniște! șuieră nemțoaica cât tancul.

Isabelle dădu să spună ceva când o zări pe Vianne venind către ea.

Sora ei se deplasa ciudat înainte, ca și cum nu și-ar mai fi putut controla corpul. Purta o fustă zdrențăroasă, despre care Isabelle își aminti că fusese cândva încântătoare. Părul auriu-roșiatic al surorii sale era lipsit de strălucire și neîngrijit, dat după urechi. Fața ei era subțiată și suptă ca o ceașcă de porțelan din os.

— Am venit să te ajut, îi șopti Vianne.

Isabelle simți că o îneacă plânsul. Ar fi vrut, mai mult decât orice pe lume, să meargă la sora ei mai mare, să-i cadă în genunchi și să o implore s-o ierte, apoi s-o strângă în brațe cu recunoștință.

Să-i spună că-i pare rău, că o iubește, să rostească toate acele cuvinte. Dar nu putea face nimic din toate astea.

Așa că decise să o facă pe Vianne să sufere.

— Și el a venit, zise ea, făcând semn cu capul către tatăl lor. Du-te. *Te rog*! Uită de mine!

Nemțoaica o împinse pe Isabelle înainte. Fata se împiedică, gemând de durere, dar nu se uită în urmă. Credea că e împinsă către plutonul de execuție, dar trecu de trupul împușcat al tatălui ei, ieși din piață și o luă pe o stradă laterală, unde aștepta un camion.

Femeia o înghesui pe Isabelle în spatele camionului, unde se ghemui într-un colț. Prelata camionului se lăsă în jos și întunericul o învălui. Când motorul începu să huruie, ea își sprijini bărbia de genunchi și închise ochii.

Când se trezi, era liniște deplină. Camionul se oprise. Undeva se auzi sunetul strident al unui fluier.

Prelata camionului fu trasă într-o parte și o lumină puternică pătrunse până în colțul unde se afla Isabelle; era atât de intensă, încât fata nu putu zări decât niște siluete venind spre ea, în timp ce o voce zbiera „*Schnell, schnell*!”.

O scoaseră din camion, aruncând-o pe drumul pietruit ca pe un sac cu gunoi. Se aflau într-o gară, și de-a lungul peronului erau trase patru vagoane pentru vite. Primele trei erau închise. Al patrulea era deschis și ticsit de femei și de copii. Zgomotul era asurzitor – țipete, plânsete, lătrături de câine, strigăte de soldați, țignale de fluier și pufăitul trenurilor în așteptare.

Naziștii o aruncară pe Isabelle în mulțime, împingând-o înainte de fiecare dată când se oprea, până când ajunse la ultimul vagon.

O ridicară în brațe și o azvârliră înăuntru; fata se împiedică, aproape prăbușindu-se printre ceilalți oameni. Doar faptul că erau atât de multe trupuri înghesuite acolo o împiedică să cadă. Erau aduse în continuare tot mai multe femei, împletindu-se, plângând, strângându-și copiii de mână, încercând să găsească un spațiu cât de mic în care să stea.

Geamurile erau zăbrelite cu bare de fier. Într-un colț, Isabelle zări un singur butoi.

Toaleta lor.

Valizele erau puse într-un colț, pe o stivă de baloturi de paie.

Picioarele o dureau la fiecare pas, iar Isabelle își făcu loc șchiopătând prin mulțimea de femei care plângeau și gemeau, pe lângă copiii care țipau, către capătul vagonului. Într-un colț, zări o femeie

care ședea singură, cu brațele încrucișate sfidător pe piept și părul cenușiu acoperit cu un batic negru.

Chipul doamnei Babineau se deschise într-un zâmbet care-i dezvălui dinții îngălbeniți. Isabelle se simți atât de ușurată când își zări vechea prietenă, încât aproape izbucni în plâns.

— *Madame* Babineau, șopti ea, îmbrățișând-o strâns.

— Cred că a venit momentul să-mi spui Micheline, zise femeia. Purta pantaloni bărbătești prea lungi pentru ea și o bluză muncitorească din flanel. Ce ți-au făcut, draga mea? întrebă ea, atingând chipul însângerat și plin de vânătăi al tinerei.

— Ce-au putut mai rău, zise Isabelle, încercând să pară curajoasă.

— Nu cred, zise Micheline și arătă cu capul spre o găleată aflată lângă picioarele ei. Era plină cu apă murdară, ce se vărsa peste buza găleții pe podeaua de lemn zgâlțâită de acea mare de trupuri în mișcare. Un polonic din lemn se găsea alături.

— Bea. Acum, cât mai e aici, o îndemnă femeia.

Isabelle umplu polonicul cu apa care mirosea îngrozitor. Îi veni să verse când îi simți gustul, dar se forță să înghită. Se ridică și-i întinse polonicul lui Micheline, care îl bău pe tot și-și șterse buzele umede cu mâneca bluzei.

— O să fie rău, zise Micheline.

— Îmi pare rău că te-am băgat în povestea asta.

— Nu m-ai băgat în nimic, Juliette. Am vrut să fac parte din povestea asta.

Fluierul răsună iar, și ușile vagonului se închiseră, cufundându-i pe oamenii dinăuntru în beznă. Se auziră clinchetele metalice ale zăvoarelor, încuindu-i acolo. Trenul se puse în mișcare. Oamenii se prăvăliră unii peste alții. bebelușii țipau, copiii gemeau de durere. Cineva urină în găleată, iar mirosul acoperi duhoarea de sudoare și spaimă.

Micheline o luă pe Isabelle pe după umăr și se cocoțară amândouă pe grămada de baloți.

— Sunt Isabelle Rossignol, zise ea și-și auzi numele înghițit de întuneric. Dacă avea să moară în acel tren, voia ca oamenii să îi știe numele.

Micheline oftă.

— Ești fiica lui Julien și a lui Madeleine.

— Ai știut de la început?

— *Oui*. Ai ochii mamei tale și temperamentul tatălui tău.

— Tata a fost executat, îi destăinui fata. A mărturisit că el era Privighetoarea.

Micheline îi strânse mâna în palma ei.

— Sigur că a făcut asta. Într-o zi, când vei fi mamă, vei înțelege. Îmi amintesc că părinții tăi nu se potriveau – Julien era tăcut și retras, iar mama ta era plină de viață. Mă gândeam că n-aveau nimic în comun, dar acum știu cât de des se poate înfiripa iubirea între astfel de oameni. Războiul a fost de vină, să știi. L-a rupt pe tatăl tău cum rupi o țigară. Ireparabil. Ea a încercat să-l salveze, dar i-a fost prea greu.

— Când a murit…

— *Oui*. În loc să-și vină în fire, el s-a apucat de băut, ceea ce i-a făcut și mai rău. Dar omul care a devenit nu era omul care fusese, zise Micheline. Unele povești nu au sfârșit fericit. Nici măcar poveștile de dragoste. Poate mai ales poveștile de dragoste.

Orele se scurgeau groaznic de încet. Adesea, trenul se oprea să mai ia alte femei și alți copii sau să evite bombardamentele. Femeile stăteau pe jos sau se ridicau cu rândul, fiecare ajutându-le pe celelalte atunci când puteau. Apa dispăru curând, iar căldarea cu urină se umplu, dând pe răscol. Ori de câte ori trenul încetinea, Isabelle mergea la marginea vagonului, uitându-se printre șipcile de lemn și încercând să-și dea seama unde se află, dar tot ce vedea erau mai mulți soldați și câini, mai multe bice… mai multe femei mânate ca vitele în

mai multe trenuri. Femeile își scriau numele pe bucăți de hârtie sau pânză și le strecurau printre crăpăturile din pereții vagoanelor, sperând ca cineva să știe că au fost acolo să-și reamintească de ele.

A doua zi, erau cu toții atât de epuizați, de flămânzi și de însetați, încât nimeni nu mai vorbea, ci-și înghițea propria salivă. Căldura și duhoarea din vagon erau insuportabile.

Teme-te.

Nu asta îi spusese Gaëton? El o anunțase că avertismentul venise din partea lui Vianne, în acea noapte, în hambar.

Atunci, Isabelle nu înțelesese bine cuvântul acela. Acum îl înțelegea. Se crezuse de neînvins.

Dar dacă ar fi acționat altfel?

— Nici vorbă, șopti ea în beznă.

Ar fi făcut la fel.

Și acela nu era sfârșitul. Trebuia să-și reamintească asta. Fiecare zi pe care o trăia acolo însemna o șansă de salvare. Nu putea să se dea bătută. N-ar fi putut *niciodată* să se dea bătută.

•

Trenul se opri. Isabelle se ridică, cu privirea încețoșată. Trupul o durea încă din pricina chinurilor îndurate în timpul interogatoriilor. Auzi voci aspre, câini lătrând. Apoi, un fluier țiui strident.

— Trezește-te, Micheline, zise ea, mișcând-o cu blândețe pe femeia care dormea alături.

Aceasta se ridică în capul oaselor.

Cei șaptezeci de oameni din vagon – femei și copii – își reveneau, încet, din amorțeală. Femeile se strânseră instinctiv unele în altele.

Isabelle gemu de durere atunci când se ridică pe picioarele care o dureau cumplit în încălțările prea mici și apucă mâna rece a lui Micheline.

Ușile uriașe ale vagonului se deschiseră, și razele soarelui pătrunseră înăuntru, orbindu-i pe toți. Isabelle văzu ofițerii SS în uniforme negre,

ținând în lesă câini care mârâiau și lătrau. Răcneau ordine către femei și copii – cuvinte de neînțeles, dar pe care le pricepeau fără să vrea. *Coboară, mișcă, treci în rând*.

Femeile se ajutară unele pe altele să coboare. Isabelle se agăță de mâna lui Micheline și ajunse pe peron.

Un baston o izbi în cap atât de tare, încât se împiedică și căzu în genunchi.

— Ridică-te, zise o femeie. Trebuie să te ridici.

Isabelle fu ajutată de alte femei să se ridice. Amețită, se lăsă pe femeia care o avertizase. Imediat, Micheline veni și ea și-și petrecu o mână pe după talia tinerei, ca s-o susțină.

În stânga lui Isabelle, un bici șfichiui aerul, cu un șuierat, și izbi obrazul rozaliu și cărnos al unei femei. Aceasta țipă de durere și duse mâna la față. Sângele țâșni printre degetele ei, dar nu se opri din mers.

Femeile formară rânduri neregulate și înaintară pe pământul reavăn, printr-o poartă deschisă, înconjurată de sârmă ghimpată. Deasupra lor se înălța amenințător un turn de veghe.

Dincolo de porți, Isabelle văzu sute – poate mii – de femei care păreau niște stafii, mișcându-se prin peisajul ireal, de un cenușiu stins, cu trupurile scheletice, ochii adânciți în orbite și chipuri palide, cadaverice, rase în cap. Purtau fuste murdare și zdrențăroase, iar unele umblau în picioarele goale. Numai femei și copii. Niciun bărbat, înăuntrul lagărului văzu șiruri nesfârșite de barăci, în fața lor, în noroi, zăcea cadavrul unei femei. Isabelle păși peste el, prea buimăcită pentru a se mai gândi la altceva decât că trebuie *să meargă*. Ultima femeie care se oprise fusese lovită atât de cumplit, încât nu se mai ridicase de jos.

Soldații le luară valizele din mâini, le smulseră colierele, cerceii, inelele și verighetele. După ce rămaseră fără obiectele de valoare, fură mânate într-o încăpere și înghesuite acolo, transpirând din

cauza căldurii și amețite de sete. O femeie o înhăță pe Isabelle de braț și o trase deoparte. Înainte să se dumirească, fata se pomeni dezbrăcată complet – la fel pățiră toate. Mâini aspre îi zgâriară pielea cu unghii murdare. Fu rasă peste tot – la subraț, pe cap și în zona pubiană – atât de violent că începu să sângereze.

— *Schnell*!

Isabelle stătu lângă celelalte femei rase, înghețate și goale, simțind dureri groaznice în picioare și amețită încă de lovitura primită la cap. Apoi, fură împinse mai departe, către o altă clădire.

Își aminti brusc poveștile auzite la MI9 și la BBC, despre evrei gazați în lagărele de concentrare.

O cuprinse panica văzându-se mânată cu toată acea gloată de femei într-o încăpere imensă, plină de capete de duș.

Isabelle se opri sub un duș, goală și tremurând. Peste zgomotul făcut de gărzi, de deținute și de câini, auzi huruitul unui sistem vechi de ventilație. Ceva venea spre ele, făcând țevile să vibreze.

Ăsta e sfârșitul.

Ușile încăperii se închiseră.

Apa rece ca gheața țâșni din dușuri, șocând-o pe Isabelle, înghețând-o până la os. Cât ai clipi, dușul se încheie și fură scoase afară. Tremurând, încercând zadarnic să-și acopere goliciunea cu mâinile, se mișcă odată cu gloata de femei, împleticindu-se. Fură despăducheate una câte una. Apoi, Isabelle primi un costum în dungi, fără formă, o pereche murdară de chiloți bărbătești și doi pantofi fără șireturi.

Strângându-și noile obiecte la pieptul dezgolit, fu împinsă într-o clădire ca un hambar, cu paturi de lemn supraetajate. Se sui într-unul și se întinse acolo cu alte nouă femei. Cu mișcări lente, se îmbrăcă și se întinse la loc, privind lung la scândurile de lemn ale patului de deasupra.

— Micheline? șopti ea.

— Sunt aici, Isabelle, răspunse femeia din patul de deasupra. Isabelle era prea obosită să mai spună altceva. De afară continuau să se audă șuieratul bicelor și al curelelor de piele și țipetele femeilor care se mișcau prea încet.

— Bine ați venit la Ravensbrück! o întâmpină o femeie de lângă ea. Isabelle simți șoldul scheletic al femeii împungând-o în picior, închise ochii, încercând să alunge orice sunet, duhoarea, spaima, durerea.

Trebuie să supraviețuiesc, se gândi ea.

Trebuie.

Capitolul 35

August

Vianne răsufla cât de încet putea. În întunericul și zăpușeala din dormitorul de la etaj – dormitorul *ei*, pe care cândva îl împărțise cu Antoine fiecare sunet era amplificat. Auzi arcurile patului răsunând, ca un protest, atunci când Von Richter se întoarse pe o parte. Privi pieptul bărbatului, urmărindu-l cum se ridică și se cobora și numărându-i respirațiile. Când ofițerul începu să sforăie, ea se strecură, pe nesimțite, într-o parte și-și trase cearșaful jilav de pe trupul gol.

În ultimele câteva luni, Vianne învățase să rabde durerea, rușinea și degradarea. Dar aflase și despre supraviețuire și despre cum să intuiască starea de spirit a lui Von Richter, când să se ferească din calea lui și când să tacă. Uneori, dacă făcea totul cum se cuvenea, neamțul nici nu o lua în seamă. Doar atunci când el avea o zi proastă și când venea acasă deja furios, femeia avea probleme. Așa se petrecuse în seara precedentă.

Von Richter venise groaznic de mânios, mormăind despre luptele de la Paris. Rezistența începuse acolo lupta de stradă. Vianne știuse imediat ce avea să-și dorească bărbatul în acea noapte.

Să-i provoace durere.

Își trimise repede copiii la culcare în dormitorul de la parter, apoi urcase în camera de sus.

Poate că ăsta era cel mai rău lucru: că neamțul o făcuse să vină la el, și ea nu se opunea deloc. Își scoase singură hainele, pentru ca Von Richter să nu i le rupă.

Acum, pe când se îmbrăca, observă cât de zgâriată era pe brațe. Se opri în dreptul ferestrei

acoperite, ridică un colț din hârtia care o acoperea și privi afară. Dincolo de fereastră se întindeau câmpuri distruse de bombe incendiare, copaci despicați în jumătate, mulți dintre ei încă fumegând, case în ruină, porți și șemineuri distruse. Un peisaj apocaliptic. Aerodromul nu mai era decât o grămadă de piatră și scânduri înconjurată de avioane distruse și camioane bombardate. De când generalul de Gaulle preluase comanda Armatei Franței Libere și Aliații debarcaseră în Normandia, bombardamentele asupra Europei deveniseră constante.

Oare Antoine mai trăia? Se mai afla în lagărul lui de muncă, privind afară printr-o crăpătură din peretele barăcii sau printr-o fereastră camuflată și admirând aceeași lună care strălucise cândva asupra casei lor pline de iubire? Dar Isabelle? Dispăruse de doar două luni, dar i se părea că n-o mai văzuse de-o viață. Vianne își făcea mereu griji în privința ei, dar nu putea acționa în niciun fel. Trebuia să poarte îngrijorarea asupra ei, ca pe o povară.

La parter, aprinse o lumânare. Curentul electric fusese întrerupt de multă vreme. Intră în baie și puse lumânarea pe chiuvetă, privindu-se în oglinda de pe perete. Chiar și în acea lumină slabă, arăta palidă, trasă la față. Părul ei auriu-roșcat, tern atârna în neorânduială de o parte și de alta a feței. I se părea că, după atâția ani de privațiuni, nasul i se ascuțise, i se lungise, iar pomeții deveniseră mai proeminenți. O julitură îi brăzda tâmpla. Curând, avea să se învinețească – știa asta. Știu, fără să se uite, că pe brațe avea urmele palmelor lui, dar și o zgârietură urâtă pe sânul stâng.

Von Richter devenea, pe zi ce trecea, mai rău. Mai furios. Trupele Aliaților debarcaseră în sudul Franței și începuseră să elibereze orașele și satele. Nemții pierdeau războiul, iar Von Richter părea decis să se răzbune pe ea pentru asta.

Se dezbrăcă și se spălă cu apa călâie. Își frecă pielea energic, până ce aceasta se înroși, dar tot nu se simțea curată. Niciodată nu se mai simțea curată.

Când nu mai putu rezista, se uscă și-și luă iar cămașa de noapte, punând peste ea un capot. După ce și-l legă în talie, ieși din baie, cu lumânarea în mână.

Sophie se afla în camera de zi, așteptând-o. Ședea pe ultima piesă de mobilier rămasă întreagă în încăpere – canapeaua – cu genunchii lipiți și mâinile strânse. Restul mobilei fusese rechiziționată sau arsă.

— Ce faci aici, atât de târziu?

— Aș putea să te întreb același lucru, dar nu e nevoie, nu-i așa?

Vianne își strânse mai tare cordonul capotului. Era mai curând un tic nervos, căci simțea nevoia să-și țină mâinile ocupate cu ceva.

— Hai la culcare, zise ea.

Sophie o privi cu atenție. La aproape paisprezece ani, chipul fetei începuse să se maturizeze. Ochii ei negri, cu gene lungi și dese, contrastau cu pielea palidă. Alimentația precară îi subțiase firele de păr, dar îi rămăsese inelat.

— Chiar așa, mami? Cât trebuie să ne mai prefacem? întrebă ea, țuguindu-și buzele, în semn de nemulțumire. Tristețea – și furia – din acei ochi frumoși erau sfâșietoare. Aparent, Vianne nu-i ascunsese nimic fiicei sale, care-și pierduse copilăria în război.

Dar era drept ca o mamă să-i destăinuie fiicei sale aproape adolescente cât de urâtă era lumea? Cum ar fi putut fi onestă cu ea? Cum ar fi putut spera Vianne ca fiica ei să o judece mai puțin aspru decât se judeca ea însăși?

Femeia se așeză lângă Sophie. Se gândi la viața ei de dinainte de război – râsete, sărutări, mese în familie, dimineți de Crăciun, dinții de lapte căzuți ai lui Sophie, primele cuvinte.

— Nu sunt proastă, mami, o atenționă fata.

— Niciodată n-am crezut că ai fi. Nici măcar pentru o clipă, zise Vianne și, trăgând aer în piept, oftă și-l lăsă să iasă lent. Am vrut doar să te protejez, draga mea.

— De adevăr?

— De absolut tot.

— Nu există așa ceva, spuse Sophie cu amărăciune. N-ai aflat asta până acum? Rachel s-a dus, Sarah e moartă. Bunicul e mort. *Tante* Isabelle e… Se opri, iar ochii i se umplură de lacrimi. Și *Papa*… când am auzit ultima oară de el? Acum un an? Opt luni? Probabil că și el e mort.

— Tatăl tău trăiește. La fel și mătușa ta. Aș fi simțit dacă vreunul dintre ei ar fi murit. Aș fi știut aici, spuse ea, ducându-și mâna la inimă.

— Inima ta? Ai fi simțit în *inima* ta?

Vianne știa că Sophie fusese maturizată de acel război, înăsprită de teamă și disperare și transformată într-o versiune mai dură și mai cinică a ei înseși, dar încă îi era greu să vadă asta în cele mai mici detalii.

— Cum poți… să mergi, pur și simplu, la el? Să știi că am observat zgârieturile.

— E războiul *meu*, șopti Vianne, simțindu-se cuprinsă de o rușine copleșitoare.

— *Tante* Isabelle l-ar fi strâns de gât în somn.

— *Oui*, fu ea de acord. Isabelle e o femeie puternică. Eu nu sunt. Sunt doar… o mamă care încearcă să-și apere copiii.

— Și crezi că noi vrem ca tu să ne aperi astfel?

— Ești mică, Sophie, murmură femeia, cu umerii căzuți, învinsă. Când vei fi și tu mamă…

— Nu vreau să fiu mamă.

— Iartă-mă că te-am dezamăgit, Sophie.

— Vreau să-l ucid, spuse fata, după câteva clipe.

— Și eu.

— I-am putea pune o pernă pe față când doarme.

— Crezi că n-am visat să fac asta? Dar e prea periculos. Beck a dispărut deja pe când trăia în casa noastră. Și al doilea ofițer să pățească la fel? Asta ar atrage atenția asupra noastră, și nu vreau.

Sophie încuviință, absentă, din cap.

— Pot suporta ce-mi face Von Richter, Sophie. Dar n-aș putea suporta să te pierd pe tine sau pe Daniel. Sau să fiu luată de lângă voi și dusă cine știe unde. Sau să văd că vă face cineva rău.

— Îl urăsc, scrâșni Sophie, privind-o în ochi.

— Și eu, răspunse încet Vianne. Și eu.

•

— Azi e foarte cald. Mă gândeam că ar fi o zi bună pentru înotat, zise Vianne, zâmbind.

Aprobarea fu obținută fără întârziere și unanimă. Vianne îi conduse pe copii afară din clasa de la orfelinat, ținându-i grupați în timp ce treceau printre arcadele mănăstirii. Tocmai treceau de chilia Maicii Superioare, când ușa se deschise.

— *Madame* Mauriac, zise, zâmbind, femeia. Cârdul dumitale de gâște pare suficient de bucuros ca să înceapă să cânte un cântecel.

— Nu într-o zi așa de caniculară, Maică Superioară, zise Vianne și îi prinse palma într-a ei. Vino, te rog, cu noi la lac.

— O idee de-a dreptul încântătoare într-o zi așa de frumoasă de septembrie.

— Pe un singur rând, vă rog, le zise Vianne copiilor când ajunseră la drumul principal, și micuții se aliniară imediat. Vianne dădu tonul unei melodii și ei preluară instantaneu notele cântând tare, pe când băteau din palme și țopăiau.

Oare băgaseră de seamă clădirile bombardate pe lângă care treceau? Sau grămezile fumegânde de ruine, care fuseseră cândva case? Sau distrugerile constituiau priveliști obișnuite ale copilăriei lor și treceau neobservate?

Daniel stătea – ca întotdeauna – lângă Vianne, ținând-o strâns de mână. În ultima vreme, devenise tot mai atașat de ea și se temea să stea departe de

femeie multă vreme. Uneori, acest lucru o afecta, îi sfâșia inima. Vianne se întreba dacă undeva, în adâncul sufletului său, mai exista amintirea a ceea ce pierduse – tatăl, mama, sora lui. Uneori se temea ca, atunci când dormea cuibărit lângă ea, să nu-și rostească în somn numele real, Ari, al băiatului care fusese cândva.

Vianne bătu din palme.

— Copii, vom traversa strada în ordine. Sophie, te rog să conduci grupul.

Copiii traversară atent strada și apoi urcară dealul către lacul de dimensiuni apreciabile, care era unul dintre locurile favorite ale lui Vianne. Acolo o sărutase Antoine pentru prima oară.

Ajunși la malul apei, copiii începură să se dezbrace și în câteva minute se bălăceau deja.

Ea îl privi pe Daniel.

— Nu vrei să intri în apă și să te joci cu sora ta?

Băiețelul își mușcă buza de jos, privindu-i pe copii cum se împroșcau cu apa limpede, albastră.

— Nu știu…

— Nu trebuie să înoți, dacă nu vrei. Poți să intri doar cu picioarele în apă.

Daniel se încruntă, umflându-și obrajii rotunzi, ca pentru a cumpăni. Apoi se desprinse din mâna ei și merse, precaut, spre Sophie.

— Încă se agață de tine, observă Maica Superioară.

— Are și coșmaruri, zise Vianne, abținându-se să nu adauge *Dumnezeu știe că și eu am*, când o cuprinse amețeala.

— Scuză-mă, murmură ea către Maica Superioară și alergă prin iarba înaltă către un pâlc de copaci, unde se aplecă și vomită. Nu avea aproape nimic în stomac, dar continuă să icnească, iar efortul o făcu să se simtă slăbită, epuizată.

Deodată, simți mâna Maicii Superioare mângâind-o pe umăr și se îndreptă de spate, încercând să surâdă.

— Îmi pare rău. Nu vreau să… Se întrerupse brusc. Adevărul o îngrozi. Se întoarse spre Maica Superioară. Am vomitat și ieri dimineață.

— O, nu, Vianne. Un copil?

Vianne nu știu dacă să râdă sau să plângă, sau să urle de disperare. Se rugase mereu pentru încă un copil.

Dar nu atunci.

Și nu al *lui*.

•

Vianne nu dormi toată săptămâna. Se simțea slăbită, obosită și îngrozită. Iar grețurile sale matinale se înrăutățiseră.

În acea dimineață, stătea pe marginea patului, privindu-l pe Daniel. Băiețelul avea cinci ani, iar pijamaua îi rămăsese iar mică; încheieturile și gleznele costelive i se iveau din mânecile zdrențuite și din crăcii pantalonilor. Spre deosebire de Sophie, el nu se plângea însă niciodată că i-ar fi foame, că citește la lumina lumânării sau că pâinea neagră din rație e groaznică la gust. Și toate astea, pentru că el nu-și amintea să fi trăit vreodată altfel.

— Hei, căpitane Dan, zise ea, dându-i șuvițele negre de pe frunte. Copilul se răsuci pe spate și zâmbi, arătându-și gura știrbă, căci dinții de lapte îi căzuseră.

— Mami, am visat că mâncam bomboane.

Ușa dormitorului se deschise, iar Sophie apăru în prag, răsuflând greu.

— Mami, vino repede!

— O, Sophie, am…

— Vino *acum*.

— Hai, Daniel, cred că Sophie nu glumește.

Băiețelul se repezi, voios, spre Vianne. Era prea mare ca să-l mai care în brațe, așa că se mulțumi să-l îmbrățișeze și să-l lase jos. Luă de pe marginea scaunului singurele haine care i se mai potriveau – o pereche de pantaloni făcuți dintr-o bucată de pânză pentru pictură, pe care o găsise prin hambar și un pulover croșetat chiar de ea,

dintr-un neprețuit ghem de lână albastră. După ce-l îmbrăcă, îl luă de mână și-l duse în camera de zi. Ușa de la intrare era larg deschisă.

Clopotele sunau. Clopotele bisericii. Și de undeva, din depărtare, se auzea o melodie. *Marseillaise*? Marți, la ora nouă dimineața?

Sophie, care ieșise deja, îi aștepta sub măr. O coloană de soldați nemți trecea, mărșăluind, pe lângă casă. Câteva minute mai târziu, apărură și vehicule. Tancuri, camioane și mașini mici vuiau pe lângă Le Jardin, unul după altul, stârnind praful.

Un Citroën negru se opri pe dreapta drumului. Din el coborî Von Richter, care veni drept spre Vianne, cu cizmele murdare, ochii ascunși în spatele unor ochelari de soare cu lentile negre și o expresie de răutate și furie afișată pe chip.

— *Madame* Mauriac.

— *Herr* Sturmbannführer…

— Plecăm din jalnicul dumitale orășel.

Femeia nu-i răspunse. Dacă ar fi făcut-o, probabil ar fi scăpat ceva ce i-ar fi putut aduce moartea.

— Războiul ăsta nu s-a terminat, mârâi el, fără ca Vianne să-și dea seama dacă o spusese pentru ea sau doar ca să se simtă el confortabil.

Privirea ofițerului trecu peste Sophie și se opri asupra lui Daniel.

Vianne rămase nemișcată, cu o figură împietrită.

Bărbatul își ridică apoi privirea asupra ei. Cea mai nouă vânătaie de pe obrazul femeii îi smulse un zâmbet.

— Von Richter, strigă cineva, din grupul de militari. Lasă-ți târfa franțuzoaică și haide!

— Auzi? Știi că asta ai fost, nu? rânji el. Vianne își mușcă buzele, ca să nu-i răspundă. O să te uit, zise el, aplecându-se spre ea. Mă întreb dacă dumneata vei putea face același lucru.

Intră în casă și reveni, cu valiza lui de piele. Fără să se mai uite spre Vianne, se întoarse la automobil, se urcă și trânti portiera.

Femeia se sprijini de poartă, să nu cadă.

— Pleacă! strigă Sophie, cu emoție în glas.

Picioarele lui Vianne cedară. Se prăbuși în genunchi.

— A plecat…

Sophie îngenunche lângă ea și o cuprinse în brațe.

Daniel alergă și el, desculț, prin țărână, și se strecură între ele.

— Și eu! Vreau o îmbrățișare! țipă el și se aruncă în ele atât de tare, încât căzură toți trei în iarba uscată.

•

La o lună după ce nemții plecaseră din Carriveau, veștile bune despre victoriile Aliaților soseau de pretutindeni, dar războiul nu se sfârșise. Germania nu capitulase. Geamurile nu mai erau acoperite, așa că locuințele erau iar scăldate în lumina soarelui – un dar surprinzător. Dar Vianne tot nu se putea relaxa. Scăpată de teroarea lui Von Richter (nu voia să-i mai rostească niciodată numele cu glas tare, dar nu se putea abține, uneori, să nu se gândească la el), era obsedată de grija pentru Isabelle, Rachel și Antoine. Îi scria lui Antoine o scrisoare aproape în fiecare zi și stătea la coadă ca să pună corespondența la poștă, chiar dacă, potrivit rapoartelor Crucii Roșii, nicio scrisoare nu mai ajungea în Germania. Nu mai primiseră vești de la el de peste un an.

— Iar ai fost la poștă, mami? întrebă Sophie. Ședea pe canapea, alături de Daniel, cu o carte deschisă între ei. Pe policioara șemineului se aflau câteva dintre fotografiile pe care Vianne le adusese din pivnița din hambar. Acestea constituiau unele dintre puținele lucruri care, credea ea, puteau face din Le Jardin căminul de odinioară.

— Mami?

Vocea lui Sophie o readuse la realitate.

— Tați o să vină acasă, zise fata. Și tanti Isabelle.

— *Mais oui*.

— Ce-o să-i spunem lui *Papa*? întrebă Sophie, iar Vianne își dădu seama, din privirea fiicei sale, că de mult voia să-i pună acea întrebare.

Își puse o mână pe abdomenul încă plat. Nu exista niciun semn de sarcină, dar Vianne își cunoștea corpul, știa că o viață creștea înăuntrul lui. Ieși din camera de zi și merse la ușa de la intrare, deschizând-o larg. Cu picioarele goale, păși pe treptele din piatră colțuroasă, simțind pe tălpi mușchiul moale și catifelat care creștea printre ele. Având grijă să nu calce pe vreo piatră ascuțită, ieși în stradă și se îndreptă către oraș.

Cimitirul îi apăru în dreapta. Fusese distrus de o explozie în urmă cu două luni. Pietrele de mormânt zăceau sfărâmate în bucăți. Pământul fusese distrus, și gropile se căscau pretutindeni, în vreme ce scheletele atârnau de ramurile copacilor, cu oasele zdrăngănind în bătaia vântului.

În depărtare, zări un bărbat apropiind-se, după o curbă a drumului.

În anii ce aveau să vină, avea să se întrebe ce anume o adusese acolo în acea zi toridă de toamnă, exact la acea oră, dar știa.

Antoine.

Începu să alerge, fără să-i pese că era în picioarele goale. Aproape ajunsese în brațele lui, când se opri brusc, cutremurată. Antoine avea să-și dea seama, dintr-o singură privire, că un alt bărbat îi distrusese viața.

— Vianne, zise el cu o voce aproape de nerecunoscut, am evadat.

El era complet schimbat; fața i se ascuțise, iar părul îi încărunțise.

O barbă țepoasă, albă, îi acoperea obrajii scobiți și maxilarele, iar bărbatul era groaznic de slab. Brațul stâng îi atârna într-un mod ciudat, ca și cum ar fi fost rupt și pus greșit la loc.

Dar și el vedea aceleași lucruri pe chipul ei. Vianne citi asta în ochii lui.

— Antoine, șopti ea, ca și cum i-ar fi respirat numele.

Simți înțepăturile lacrimilor și văzu că și el plângea. Merse la el și îl sărută, dar, când se trase înapoi, i se păru că era un om pe care nu-l mai văzuse niciodată.

— Pot săruta și mai bine, încercă el să glumească, iar ea îl luă de mână.

Voia, mai mult decât orice, să se simtă aproape de el, dar rușinea celor îndurate ridica un zid între ei.

— M-am gândit la tine în fiecare noapte, zise el, pe când mergeau spre casă. Mi te-am imaginat în patul nostru, cum arătai în cămașa ta albă de noapte… Știu că ai fost la fel de singură ca și mine. Vianne nu-și putea regăsi glasul. Doar scrisorile și pachetele de la tine m-au ținut în viață, mărturisi el.

În fața porții rupte de la Le Jardin, el se opri. Femeia văzu casa prin ochii lui. Poarta dărâmată, zidul căzut, mărul veșted de ramurile căruia nu atârnau fructe roșii, ci fâșii murdare de material.

Bărbatul împinse poarta, care se deschise, atârnând într-o singură balama și scârțâi prelung.

— Așteaptă, zise Vianne.

Trebuia să îi destăinuie, înainte de a fi prea târziu. Întregul oraș știa că naziștii fuseseră încartiruiți în casa lor. Cu siguranță el ar fi auzit bârfele care circulau. Și, dacă un copil avea să se nască peste opt luni, acest lucru ar fi trezit cu siguranță bănuieli.

— A fost greu fără tine, începu ea, încercând să găsească cuvintele potrivite. Le Jardin e foarte aproape de aerodrom. Nemții au remarcat casa în drum spre oraș. Doi ofițeri au fost încartiruiți la noi…

Ușa din față se deschise, iar Sophie țâșni pe ea, țipând de fericire, și alergă prin iarbă către tatăl ei.

— Papaa!

Bărbatul se lăsă într-un genunchi și-și deschise brațele spre a-și îmbrățișa fiica.

Vianne simți cum o cuprinde durerea. Soțul îi revenise acasă, așa cum ea se rugase de atâtea ori, dar știa că lucrurile nu aveau să mai fie ca altă dată; nu mai era posibil. El se schimbase. Și ea se schimbase. Își puse mâna pe pântecele încă plat.

— Ai crescut așa de mare, îi zise Antoine fiicei lui. Am lăsat acasă o fetiță și acum am dat peste o domnișoară. Trebuie să-mi spui ce-am pierdut.

Sophie privi, dincolo de el, spre Vianne.

— Cred că nu trebuie să mai vorbim despre război. Absolut deloc. Niciodată. S-a sfârșit.

Sophie voia ca mama ei să mintă.

Daniel apăru în pragul ușii, îmbrăcat cu pantaloni scurți, o helancă roșie, tricotată, care se deformase, și șosete care-i cădeau peste pantofii scâlciați. Ținând o carte cu poze la piept, băiețelul sări de pe trepte și veni către ei, încruntat.

— Și cine este acest tânăr frumușel? întrebă Antoine.

— Sunt Daniel, răspunse copilul, serios. Tu cine ești?

— Sunt tatăl lui Sophie.

Copilul făcu ochii mari. Scăpă cartea din mână și se aruncă în brațele lui Antoine, strigând:

— *Papa*! Ai venit acasă.

Antoine îl îmbrățișă și apoi îl ridică în brațe.

— Îți voi explica, zise Vianne. Dar acum hai înăuntru să sărbătorim.

•

Vianne își închipuise de nenumărate ori reîntoarcerea soțului ei din război. La început, și-l imagina că, văzând-o, își arunca valiza și o cuprindea în brațele lui mari și puternice.

Apoi Beck se mutase în casa lor, făcând-o să aibă sentimente față de un bărbat – un inamic – căruia chiar și atunci refuza să-i rostească numele. Când el îi spusese că soțul ei căzuse prizonier,

speranțele ei nu mai erau atât de mari. Își imagina soțul revenind, slab și zdrențuit, dar totuși *Antoine*.

Omul sosit la masa ei i se părea un străin. Stătea aplecat peste farfurie, înconjurând-o cu mâinile, și înfuleca lacom supa de oase, ca și cum n-ar mai fi existat altceva pe lume. Când își dădu seama ce face, roși jenat și îngăimă scuze către ei.

Daniel vorbea întruna, în vreme ce Sophie și Vianne studiau această umbră a lui Antoine cel de odinioară. El tresărea, speriat, la orice zgomot și se înfiora când era atins, iar durerea care i se citea în ochi era evidentă.

După cină, el duse copiii la culcare, în vreme ce Vianne rămase să spele vasele. Îl lăsă bucuroasă să plece, dar asta îi spori și mai mult sentimentul de vinovăție. Era soțul ei, iubirea vieții ei și, totuși, când o atingea, cu greu se abținea să nu îl respingă. Acum, stând la fereastra dormitorului, se simți tensionată în așteptarea lui.

Bărbatul apăru deodată în spatele ei. Îi simți brațele puternice pe umeri, îi auzi respirația. Vianne tânjea să se întindă pe pat alături de el, să-și lipească trupul de al lui cu acea familiaritate izvorâtă din anii petrecuți împreună, dar nu putea. Mâinile lui îi mângâiară umerii, apoi coborâră de-a lungul brațelor și apoi se opriră pe șolduri. Cu blândețe, Antoine o întoarse cu fața spre el.

Îi descheie gulerul rochiei și o sărută pe umăr.

— Ești atât de slabă, remarcă el, cu vocea încărcată de pasiune și de un sentiment nou înfiripat între ei – pierdere poate, recunoașterea faptului că schimbarea survenise în răstimpul cât fuseseră despărțiți.

— Să știi că m-am mai îngrășat de astă-iarnă, zise ea.

— Da, și eu, surâse bărbatul.

— Cum ai reușit să evadezi?

— Când nemții au început să piardă războiul, lucrurile s-au înrăutățit. M-au bătut atât de rău, încât nu mi-am mai putut folosi mâna stângă. Și

atunci am decis că mai bine sunt împușcat fugind la tine decât să fiu torturat până la moarte. De îndată ce ești gata să mori, planul devine ușor.

Era momentul să-i spună adevărul. Poate că el ar fi înțeles că și violul era o tortură și că fusese, de asemenea, prizonieră. Nu era vina ei ce i se întâmplase. Era convinsă de asta, dar, pe de altă parte, nu credea că vinovățiile mai contau când venea vorba de astfel de lucruri.

Antoine îi luă chipul între mâini, făcând-o să ridice bărbia spre el.

Fu un sărut trist, aproape ca o iertare, o amintire a săruturilor pe care și le dăruiau odinioară. Se lăsă dezbrăcată, tremurând toată. Văzu semnele roșii care-i brăzdau bărbatului bustul și cicatricile încrețite, inflamate care coborau în zigzag de-a lungul brațului său stâng.

Știa că Antoine n-ar fi lovit-o sau rănit-o. Și, totuși, se temea.

— Vianne, ce-i cu tine? o întrebă el, trăgându-se un pas în spate.

Ea privi patul – patul lor –, dar nu se putea gândi decât la el.

La Von Richter.

— Cât tu ai fost plecat…

— Chiar trebuie să discutăm despre asta?

Ea ar fi vrut să-i mărturisească tot, să plângă în brațele lui și să se lase mângâiată, să audă că totul va fi bine. Dar cum ar fi reacționat Antoine? Și el trecuse printr-un iad. Putea citi asta pe chipul lui.

Cicatricele roșii de pe pieptul lui arătau ca niște urme de lovituri de bici.

El o iubea. Putea vedea asta și o putea simți.

Dar Antoine era bărbat. Dacă i-ar fi destăinuit că fusese violată – și că în pântecele ei creștea copilul altui bărbat cu siguranță ar fi avut necazuri. Cu timpul, el ar fi ajuns, poate, să se întrebe dacă Vianne nu l-ar fi putut opri pe Von Richter. Sau, cine știe, într-o bună zi el s-ar fi întrebat dacă ei chiar îi plăcuse.

Atunci se decise. Îi putea spune despre Beck, chiar și faptul că ea îl ucisese, dar pentru nimic în lume nu trebuia să-i mărturisească lui Antoine despre viol. Avea să susțină că pruncul din pântecele ei s-a născut prematur. Din toate timpurile, copiii veniseră pe lume înainte de soroc.

Dar nu se putu abține să nu se întrebe dacă acest secret avea să le distrugă, oricum, căsnicia.

— Ți-aș putea spune tot ce s-a întâmplat, șopti ea și începu să plângă. Erau lacrimi de rușine, de regret și de dragoste. Mai ales de dragoste. Ți-aș putea vorbi despre ofițerii nemți încartiruiți aici și cât de greu ne-a fost, că abia am supraviețuit și cum a murit Sarah chiar în fața mea, și cât de puternică a fost Rachel când au suit-o în trenul de vite, și cum i-am promis să îl țin în siguranță pe Ari. Ți-aș putea spune cum a fost ucis tata, iar Isabelle, arestată și deportată… dar cred că știi toate astea. *Dumnezeu să mă ierte*. Și poate nici nu are rost să discutăm despre asta. Poate… Observă o urmă roșie de bici coborând ca un fulger pe brațul lui stâng. Poate cel mai bine e să uităm trecutul și să mergem mai departe.

El o sărută, rămânând multă vreme cu buzele lipite de ale ei.

— Te iubesc, Vianne!

Femeia închise ochii și-i întoarse sărutul, așteptând ca trupul ei să se însuflețească sub atingerea lui, dar, când se strecură sub el și simți că trupurile lor se contopesc, ca de atâtea ori înainte, nu simți absolut nimic.

— Și eu te iubesc, Antoine! șopti ea, forțându-se să nu izbucnească în plâns.

*

Era o noapte rece de noiembrie. Trecuseră aproape două luni de la sosirea lui Antoine. Încă nu primiseră nicio veste de la Isabelle.

Vianne nu putea dormi. Se întinse pe pat, alături de soțul ei, ascultând sforăitul încet al acestuia.

Niciodată n-o mai deranjase până atunci, niciodată n-o ținuse trează, dar în acea noapte o deranja.

Nu.

Nu era adevărat.

Se întoarse pe o parte și îl privi. În întuneric, la lumina palidă a lunii pline pătrunzând prin fereastră, chipul lui i se păru străin: slab, ascuțit, cu păr încărunțit la treizeci și cinci de ani. Se ridică din pat și-l înveli pe Antoine cu plapuma grea care fusese a bunicii ei.

Își puse pe ea rochia. La parter, străbătu încăpere după încăpere, fără să știe ce anume caută. Poate căuta viața ei de odinioară. Iubirea pentru bărbatul pe care-l pierduse.

Nimic nu i se mai părea în ordine. Erau ca doi străini. Și el simțea același lucru. Ea știa asta. Noaptea, războiul se așternea între ei.

Luă o cuvertură din cufărul aflat în camera de zi, se înfășură în ea și ieși din casă.

Luna uriașă atârna peste clădirile ruinate. Razele ei cădeau pe pământ în dâre ciudate, pe sub crengile merilor. Vianne merse în grădină și se opri sub un pom. O ramură întunecată și veștedă se arcuia deasupra ei, noduroasă, lipsită de frunze. Doar sfori și bucăți de pânză atârnau, stinghere, de ea.

Când legase de creangă acele crâmpeie de amintiri, Vianne se gândise, cu naivitate, că tot ce conta era să rămână în viață. Ușa casei se deschise și se închise încet. Simți prezența soțului ei, ca întotdeauna.

— Vianne, zise el, apropiindu-se din spate și cuprinzând-o cu brațele.

Ar fi vrut să se sprijine de pieptul lui, dar nu o putea face. Rămase cu ochii ațintiți asupra primului fir legat în măr. Al lui Antoine. Culoarea lui pălise, asemenea lor.

Era timpul. Nu mai putea aștepta. Pântecele ei creștea pe zi ce trecea.

Se întoarse spre el și îl privi în ochi.

— Antoine, zise ea și nu mai putu rosti nimic.

— Te iubesc, Vianne!

Ea trase adânc aer în piept și continuă:

— Voi avea un copil.

Bărbatul rămase împietrit. Abia după câteva minute de tăcere, întrebă:

— Ce? Când?

Îl privi și-și reaminti de celelalte sarcini, cum trecuseră împreună de la agonie la extaz.

— Cred că sunt aproape în două luni. Trebuie să se fi întâmplat… chiar în prima noapte de când te-ai întors acasă.

Urmări fiecare nuanță de emoție din ochii lui: surpriză, îngrijorare, preocupare, mirare și, în final, bucurie. O mângâie pe obraz și-i ridică fața spre el.

— Știu de ce ești atât de speriată, dar nu-ți face griji, Vianne. Nu vei pierde sarcina asta, zise el. Nu, după toate astea. E un miracol.

Femeia simți că i se umplu ochii de lacrimi. Încercă să surâdă, dar sentimentul de vinovăție era sufocant.

— Ai trecut prin atât de multe…

— Cu toții am trecut.

— Încât am ales să vedem miracole peste tot, continuă el.

Era oare modul lui de a-i spune că știa adevărul? Oare în inima lui încolțise bănuiala? Ce avea să spună când pruncul avea să se nască mai devreme?

— Ce… ce vrei să zici?

Observă sclipirea lacrimilor în ochii lui.

— Vreau să spun că trebuie să uităm trecutul, Vianne. Doar clipa prezentă contează. Ne vom iubi întotdeauna. Asta e promisiunea pe care ne-am făcut-o atunci când aveam paisprezece ani. La lacul unde te-am sărutat prima oară, îți amintești?

— Îmi amintesc.

Era așa de norocoasă că-l găsise pe acest bărbat. Nu-i de mirare că se îndrăgostise de el. Și avea să

regăsească drumul spre inima lui, tot așa cum el avea să descopere calea către a ei.

— Acest copil va fi noul nostru început.

— Sărută-mă, șopti ea. Ajută-mă să uit.

— Nu de uitare avem nevoie, draga mea, zise el, aplecându-se să o sărute. Ci de aducere-aminte.

Capitolul 36

În februarie 1945, zăpada acoperea cadavrele goale îngrămădite lângă noul crematoriu al lagărului. Din coșurile crematoriului ieșeau vălătuci de fum negru, fetid.

Isabelle stătea în picioare, tremurând, în așteptarea apelului de dimineață. Din cauza gerului cumplit, plămânii o dureau, genele îi înghețaseră și simțea arsuri în degetele de la mâini și de la picioare.

Aștepta ca apelul să se încheie, dar nu se auzi niciun fluierat.

Zăpada continua să cadă. Unele dintre deținutele aliniate pe rânduri începură să tușească. O femeie se prăbuși, cu fața în jos, în zăpada moale, murdară și nu mai putu fi ridicată. Un vânt înghețat sufla peste lagăr.

În cele din urmă, un ofițer SS trecu, călare, printre femei, privindu-le în ochi, una câte una. Părea să observe totul – părul tuns scurt, mușcăturile de purici, vârfurile vinețiii ale degetelor degerate și peticele de pânză care îi identificau pe deținuți drept evrei, homosexuali sau deținuți politici. Undeva, în depărtare, cădeau bombe, explodând ca niște tunete.

Când ofițerul arăta spre o femeie, aceasta era scoasă imediat din rând.

El arătă cu degetul spre Isabelle, iar fata fu luată aproape pe sus și târâtă dintre celelalte deținute.

Echipele SS le înconjurară pe femeile alese, obligându-le să se așeze pe două coloane. Un fluier țiui scurt.

— *Schnell*! *Eins*! *Zwei*! *Drei*!

Isabelle înaintă. Frigul îi dădea junghiuri în picioare, plămânii îi ardeau. Micheline mergea alături de ea.

Parcurseră mai bine de un kilometru și jumătate, dincolo de poarta lagărului, când un camion trecu pe lângă ele, având remorca plină cu o grămadă de cadavre goale.

Micheline se împiedică, dar Isabelle o prinse la timp, ajutând-o să rămână în picioare.

Continuară să înainteze.

În cele din urmă, ajunseră pe un câmp întins, acoperit cu zăpadă și învăluit într-o ceață deasă.

Aici, nemții le separară din nou pe femei. Isabelle fu împinsă de lângă Micheline și trimisă alături de un grup de alți deținuți politici *Nacht und Nebel*[3].

Nemții le înghesuiră laolaltă, țipară și arătară cu degetul către ele, până ce Isabelle înțelese ce voiau.

Femeia de lângă ea țipă când își dădu seama pentru ce fuseseră alese. Ca să facă drumul.

— Nu țipa! o îndemnă Isabelle, dar chiar atunci o bâtă o izbi pe femeie în plin, iar ea se prăvăli la pământ.

Isabelle nu se clinti când naziștii îi trecură hamuri de piele peste umeri, strângându-i-le pe talie. Fu înhămată alături de alte unsprezece tinere, cot la cot. În spatele lor, prinsă de hamuri, se afla o roată din piatră de mărimea unui automobil.

Fata încercă să facă un pas, dar se poticni.

Un bici o plesni instantaneu peste spate, arzându-i, parcă, pielea. Apucă strâns hamurile și mai încercă încă o dată, făcând un pas înainte. Toate erau epuizate. Nu mai aveau putere, iar picioarele le degerau tot mai mult pe pământul înzăpezit. Dar trebuiau să se miște, altfel, ar fi fost biciuite. Isabelle se înclină înainte, opintindu-se pentru a învârti roata. Fâșiile de piele îi mușcau din carne. Una dintre femei se împiedică și căzu; celelalte continuară să tragă. Hamurile scârțâiră, iar roata se deplasă, în sfârșit.

Traseră fără încetare, formând, în spatele lor, un drum de zăpadă bătătorită. Alte femei foloseau

lopeți și roabe pentru a curăța drumul.

În tot acest timp, gardienii stăteau adunați în grupuri, în jurul focurilor, discutând și râzând.

Un pas.

Încă un pas.

Încă un pas.

Isabelle nu se mai putea gândi la altceva. Nici la frig, nici la foame sau la sete, nici la păduchii și purecii care-i acopereau corpul. Nici măcar la viață. Să se gândească la viață ar fi fost cel mai rău. Asta ar fi putut-o face să-și iasă din ritm, să atragă atenția asupra ei, să fie lovită, biciuită sau chiar ucisă.

Un pas.

Nu se gândea decât la faptul că trebuia să se miște.

Piciorul îi alunecă într-o parte, iar fata se prăvăli în zăpadă. Femeia de lângă ea îi sări în ajutor. Agățându-se de mâna vineție de frig cu degetele degerate, Isabelle reuși să se ridice. Scrâșni din dinți și mai făcu un pas, sfâșiată de durere. Și apoi altul.

•

Sirena sună la ora 3.30, ca în fiecare dimineață, pentru apel. Ca și cele nouă colege de baracă, Isabelle dormea îmbrăcată cu toate hainele pe care le avea, de la desuuri și rochia zdrențuită, dungată, cu numărul de identificare cusut pe mânecă, până la pantofii strâmți. Dar nimic nu-i ținea de cald. Încercă să le încurajeze pe femeile din jurul ei să fie puternice, dar ea însăși se simțea cuprinsă de slăbiciune. Fusese o iarnă cumplită; toate erau pe moarte; unele aveau să moară rapid, de tifos sau din cauza cruzimii gardienilor, altele lent, de foame și de frig. Dar toate erau condamnate la moarte.

Isabelle avusese febră săptămâni în șir, dar nu suficient de mare cât să fie trimisă la infirmeria lagărului. Cu o săptămână în urmă fusese bătută atât de rău, încât leșinase, după care fusese iar

bătută, fiindcă se prăbușise în rând. Trupul ei, care nu mai cântărea mai mult de patruzeci de kilograme, colcăia de păduchi și era acoperit cu răni deschise.

Ravensbrück fusese un lagăr periculos încă de la început, dar acum, în martie 1945, devenise și mai terifiant. Sute de femei fuseseră ucise, gazate sau bătute în ultima lună. Singurele femei lăsate în viață erau *Verfügbaren* – neputincioasele, care erau bolnave, plăpânde sau bătrâne – și cele din *Nacht und Nebel*. Deținutele politice, precum Isabelle și Micheline. Femeile din Rezistență. Se zvonea că naziștii se temeau să le mai gazeze, acum, când sorții războiului se schimbaseră.

— O să reușești.

Isabelle își dădu seama că începe să se clatine și că e pe punctul de a se prăbuși iar.

Micheline Babineau îi zâmbi încurajator.

— Nu plânge.

— Nu plâng, răspunse fata.

Știau amândouă că femeile care plângeau noaptea erau cele care mureau a doua zi. Tristețea și durerea erau absorbite cu fiecare respirație, dar niciodată eliberate. Nu puteau fi eliberate. Nici măcar pentru o clipă.

Isabelle știa asta. În lagăr, ea lupta în singurul mod pe care îl cunoștea – îngrijindu-le pe celelalte deținute și ajutându-le să rămână puternice. În acel iad nu se aveau decât unele pe altele. Serile, se ghemuiau în barăcile întunecate, șoptind între ele, cântând încetișor, încercând să țină vie amintirea ființelor umane care fuseseră cândva. În cele nouă luni de când se găsea acolo, Isabelle descoperise – și pierduse – prea multe prietene spre a le mai ține socoteala.

Dar acum era obosită și bolnavă.

Avea pneumonie, era sigură. Și, poate, tifos. Tușea încet, dar continua să muncească, încercând să nu atragă atenția. Ultimul lucru pe care l-ar fi dorit ar fi fost să sfârșească în „cort” – o clădire

mică din cărămidă, cu ziduri acoperite cu prelate, unde naziștii le trimiteau pe deținutele cu boli incurabile. Acolo mureau femeile din lagăr.

— Trebuie să supraviețuiești, șopti ea, iar Micheline încuviință din cap, în semn de încurajare.

Trebuiau să supraviețuiască. Acum, mai mult ca niciodată. Cu o săptămână în urmă, prizonierii nou-veniți aduseseră vestea: rușii înaintau prin Germania, zdrobind armatele naziste. Lagărul de la Auschwitz fusese eliberat. Se spunea că în Vest Aliații câștigau victorie după victorie.

Intraseră într-o cursă pentru supraviețuire, și toate știau asta. Războiul era pe sfârșite. Isabelle trebuia să rămână în viață suficient de mult cât să vadă victoria Aliaților și o Franță liberă.

Se auzi un fluierat strident în fața rândului de deținute.

Un șuierat trecu peste mulțimea de deținute; majoritatea erau femei, dar și câteva copile. În fața lor apărură trei ofițeri SS, fiecare dintre ei ținând în lesă câte un câine.

Comandantul lagărului apăru în fața lor. Se opri și-și încrucișă mâinile la spate. Strigă apoi ceva în germană, iar ofițerii SS înaintară. Isabelle deslușì cuvintele *Nacht und Nebel*.

Un ofițer SS arătă cu degetul spre ea și un altul se strecură prin mulțime, lovind, în stânga și-n dreapta, deținutele și călcând pe ele sau peste ele. Apucă mâna scheletică a lui Isabelle și o smuci cu putere. Fata se împiedică și căzu lângă el, rugându-se să nu-i scape pantofii din picioare – pierderea unui pantof era o ofensă care se pedepsea cu lovituri de bici; în plus, ar fi însemnat să-și petreacă restul iernii cu un picior gol, expus gerului.

Nu departe, o zări pe Micheline trasă de mână de un alt ofițer.

Dar singurul lucru la care se putea gândi era că nu trebuia să-și piardă pantofii.

Un ofițer SS rosti un cuvânt pe care Isabelle îl recunoscu.

Erau trimise spre un alt lagăr.

Simți cum crește în ea un val de furie neputincioasă. Nu avea să supraviețuiască unui marș forțat, prin zăpadă, către un alt lagăr.

— Nu, murmură ea.

Să discute cu sine însăși devenise un mod de viață. Luni de zile, pe când muncea alături de celelalte deținute, făcând un lucru care îi repugna și o îngrozea, vorbea în șoaptă cu ea însăși. Atunci când stătea pe veceu, într-un șir de toalete de lemn, înconjurată de alte deținute cu dizenterie, privindu-le pe femeile din fața ei și încercând să nu vomite de la duhoarea pestilențială, vorbea singură. La început, își spusese povești despre felul în care avea să fie viitorul, amintiri pe care le împărtășea cu ea însăși despre trecut.

Acum, erau doar cuvinte. Uneori, bolboroseli nedeslușite, dar ceva care să-i aducă aminte că era o ființă umană vie.

Își prinse piciorul în ceva și se prăvăli la pământ, cu fața în zăpada amestecată cu noroi.

— Ridică-te! Marș! urlă un ofițer.

Isabelle nu se putea mișca, dar, dacă ar fi rămas acolo, biciul ar fi șfichiuit-o din nou. Sau mai rău.

— Ridică-te, o îndemnă Micheline.

— Nu pot.

— Ba poți. Acum. Înainte să te lovească, o îndemnă femeia, ajutând-o să se ridice în picioare.

Isabelle și Micheline intrară în coloana de deținute zdrențuite, care înaintau anevoie pe lângă zidul perimetral al lagărului, sub privirile scrutătoare ale soldatului din turnul de pază.

Merseră timp de două zile, cale de peste șaizeci de kilometri, prăbușindu-se, la căderea serii, pe pământul înghețat și înghesuindu-se unele în altele ca să se încălzească, rugându-se să mai apuce dimineața, doar pentru a fi trezite de fluierele gardienilor și îndemnate să pornească mai departe.

Oare câte muriseră pe acest drum? Ar fi vrut să-și amintească numele lor, dar era prea flămândă și înghețată, și atât de epuizată, încât își simțea creierul încremenit.

În cele din urmă, ajunseră la destinație, o gară, unde fură îmbrâncite în vagoane pentru vite, care duhneau a excremente și a moarte. Spre cerul albit de zăpadă se înălțau trâmbe negre de fum. Copacii erau goi. Nicăieri pe cer nu se zăreau păsări, nu se auzeau ciripituri, niciun murmur de viață nu anima împrejurimile.

Isabelle se cățără pe baloții de paie stivuiți de-a lungul peretelui vagonului și încercă să se ghemuiască cât mai mult. Își trase genunchii însângerați la piept și-și petrecu brațele peste glezne, într-o încercare disperată de a păstra cât mai multă căldură cu putință.

Durerea din piept era chinuitoare. Își acoperi gura când simți că o înecă tusea și se chirci de durere.

— Aici erai, zise Micheline, prin întuneric, urcându-se pe baloți, lângă ea.

Isabelle oftă de ușurare, dar imediat un acces de tuse o zgudui iar. Își puse mâna la gură și simți cum sângele îi stropește palma. Scuipa sânge deja de câteva săptămâni.

Isabelle simți o mână uscată pe frunte și tuși din nou.

— Arzi, Isabelle.

Ușile vagonului se închiseră. Zgâlțâindu-se din toate încheieturile, trenul porni, în scârțâitul roților de fier. Înăuntru, deținutele se înghesuiră laolaltă, așezându-se pe jos. Cel puțin pe o vreme ca aceea, urina lor avea să înghețe în butoi, fără să se mai împrăștie pe podeaua vagonului.

Isabelle se sprijini de prietena ei și închise ochii. De undeva, din depărtare, se auzi un sunet ascuțit. Cădea o bombă. Trenul se opri, scârțâind pe șine, iar bomba explodă, suficient de aproape încât să îl zguduie zdravăn. Mirosul de foc și fum umplu

aerul. Următoarea bombă ar fi putut să cadă pe tren, ucigându-le pe toate.

Patru zile mai târziu, când trenul se opri, în sfârșit, definitiv (mai încetinise de zeci de ori până atunci, pentru a evita bombardamentele), ușile se deschiseră, dezvăluind un peisaj complet alb, presărat cu tunicile negre ale ofițerilor SS care așteptau afară.

Isabelle se ridică, surprinsă să descopere că nu-i era frig. Se simțea fierbinte; așa de fierbinte, încât transpira. Văzuse atât de multe prietene de-ale ei murind peste noapte, dar nu era momentul să le jelească, să spună rugăciuni sau să șoptească un rămas-bun. Naziștii de pe peron se îndreptau spre ele, suflând în fluiere și urlând, furioși.

— *Schnell*! *Schnell*!

Isabelle o trezi pe Micheline.

— Dă-mi mâna, o rugă ea.

Coborâră încet de pe baloturile de paie, ținându-se de mână, și Isabelle păși peste un cadavru întins pe jos, căruia cineva îi luase deja pantofii.

Pe partea opusă a peronului se forma un șir de deținute.

Isabelle înaintă șchiopătând. În fața ei, o femeie se împletici și căzu în genunchi.

Un ofițer SS o smuci în picioare și o împușcă drept în față.

Isabelle nu încetini. Cuprinsă, pe rând, de un frig teribil, apoi de o fierbințeală cumplită, clătinându-se pe picioare, continuă să meargă, alături de celelalte deținute, prin pădurea înzăpezită, până când în fața lor apăru un alt lagăr.

— *Schnell*!

Isabelle se ținu după femeia din fața ei. Trecură prin porțile deschise, pe lângă o gloată de bărbați și femei scheletici, în pijamale cenușii, dungate, care-i priveau prin gardul de sârmă ghimpată.

— Juliette!

Ea auzi numele. La început, nu însemnă nimic pentru ea, doar un alt sunet. Apoi își aminti.

Ea fusese Juliette. Și Isabelle, înainte de asta. Și Privighetoarea. Nu doar agentul A-5491.

Privi către deținuții aliniați dincolo de gard.

Cineva îi făcea cu mâna. Era o femeie cocârjată, cu pielea palidă, nasul ascuțit și ochii adânciți în fundul capului.

Ochii.

Isabelle recunoscu acea privire sleită, ațintită asupra ei.

Anouk

Se împiedică și căzu lângă gard.

Anouk veni lângă ea, iar degetele lor se împletiră printre firele de sârmă înghețate.

— Anouk, zise ea, cu o voce întreruptă.

Tuși puțin, acoperindu-și gura cu mâna.

Tristețea din ochii lui Anouk era de nesuportat. Privirea ei stăruia asupra unei clădiri din ale cărei coșuri ieșeau vălătuci de fum negru, pestilențial.

— Ne ucid pe toți, pentru a ascunde ce au făcut.

— Dar Henri? Paul?… Gaëton?

— Au fost arestați cu toții, Juliette. Henri a fost spânzurat în piața orașului. Ceilalți…

Anouk ridică din umeri. Isabelle auzi un ofițer SS care țipa la ea și se îndepărtă de gard. Ar fi vrut să-i spună ceva adevărat lui Anouk, ceva ce aceasta să țină minte, dar nu putu decât să tușească. Își acoperi gura cu palma și, împleticindu-se, reveni în rând.

Citi pe buzele prietenei sale un „Rămas-bun”, dar nici măcar nu-i putu răspunde. Era atât de obosită să-și ia rămas-bun.

Capitolul 37

Chiar și în acea zi senină de martie, apartamentul de pe bulevardul de La Bourdonnais avea aerul unui mausoleu. Praful acoperea fiecare suprafață, așternându-se într-un strat gros pe podea. Vianne merse la ferestre și rupse hârtiile negre de camuflaj, lăsând lumina să pătrundă înăuntru, pentru prima oară după mulți ani.

Se părea că nimeni nu mai fusese acolo de ceva vreme – probabil de când Papa plecase să o salveze pe Isabelle.

Tablourile erau încă pe pereți, iar mobila se afla la locul ei – deși o parte din ea fusese despicată, fiind transformată în lemne de foc, și îngrămădită într-un colț. Un castron gol de supă, și o lingură se aflau pe masa din bucătărie, în vreme ce volumele lui de poezii, pe care și le publicase singur, erau aliniate pe polița șemineului.

— Se pare că ea nu a fost pe aici. Ar trebui să încercăm la hotelul Lutetia.

Vianne știa că ar fi trebuit să împacheteze lucrurile familiei, să revendice aceste rămășițe ale unei existențe diferite, dar nu o putea face în acel moment. Nu voia. Mai târziu.

Părăsi, împreună cu Antoine și Sophie, apartamentul. Afară, pe stradă, totul părea să renască. Parizienii erau precum cârtițele, ieșind în lumina soarelui după ani întregi petrecuți în întuneric. Dar încă mai erau cozi la alimente pretutindeni, rații și privațiuni. Războiul încetase – nemții se retrăgeau pe toate fronturile –, dar nu se sfârșise totul încă.

Plecară la hotelul Lutetia, care fusese sediul Abwehrului sub ocupația germană, iar acum era un centru de primire pentru oamenii care se întorceau din lagăre.

Vianne se instală în holul elegant și aglomerat. Pe când privea în jur, simți că i se întoarce stomacul pe dos și se felicită că-l lăsase pe Daniel în grija Maicii Superioare. La recepție se înșira o coadă de oameni îmbrăcați în zdrențe, slabi, chei, cu priviri pierdute. Păreau niște cadavre umblătoare. Printre ei se aflau doctori, funcționari ai Crucii Roșii și jurnaliști.

Un bărbat se apropie de Vianne și-i strecură sub ochi o fotografie alb-negru ștearsă.

— Ai văzut-o? A fost văzută ultima oară la Auschwitz.

Din fotografie zâmbea, fericită, o fetiță foarte drăguță, stând lângă o bicicletă. Nu părea să aibă mai mult de cincisprezece ani.

— Nu, îmi pare rău, se scuză Vianne.

Bărbatul trecu mai departe, părând la fel de confuz ca și ea.

Oriîncotro, Vianne vedea familii neliniștite, ținând fotografii în mâini tremurânde, cerșind vești despre cei dragi. Peretele din dreapta lor era acoperit cu fotografii și bilețele cu nume și adrese. Cei vii îi căutau pe cei dispăruți. Antoine se apropie de ea și-i puse o mână pe umăr.

— O vom găsi, Vianne.

— *Maman*, ești bine? o întrebă Sophie.

— Poate ar fi trebuit să te lăsăm acasă, zise Vianne, privind-o pe fiica ei.

— E prea târziu ca să mă mai protejezi, replică Sophie. Trebuie să știi asta.

Vianne detesta acel adevăr, la fel ca pe toate celelalte. O luă de mână pe fată și se deplasă, hotărâtă, prin mulțime, urmată de Antoine. În stânga recepției, văzu o grămadă de oameni costelivi, care păreau niște schelete îmbrăcate în pijamale murdare, în dungi. Oare cum de mai erau în viață?

Nici măcar nu realiză că se oprise, până când o femeie apăru în fața ei.

— *Madame*? spuse blând femeia care lucra la Crucea Roșie.

Vianne își desprinse privirea de la supraviețuitorii în zdrențe.

— Caut pe cineva… pe sora mea. Isabelle Rossignol. A fost arestată pentru colaborare cu Rezistența și deportată. Și pe cea mai bună prietenă a mea, Rachel de Champlain, și ea deportată. Soțul ei, Marc, a fost prizonier de război. Nu știu… nu mai știu ce s-a întâmplat cu ei și nici cum să-i caut. Și… am o listă cu copii evrei din Carriveau. Aș vrea să-i încredințez, dacă se poate, părinților.

Funcționara de la Crucea Roșie, o femeie slăbuță, cu păr cărunt, luă o bucată de hârtie și notă numele oferite de Vianne.

— Merg să verific în registrul de nume. Cât privește copiii, vă rog să mă însoțiți.

Îi conduse pe toți trei într-o încăpere din capătul holului, unde un bătrânel cu barbă lungă ședea în spatele unui birou încărcat cu documente și hârtii.

— *Monsieur* Montand, zise funcționara de la Crucea Roșie, această femeie are informații despre niște copii evrei.

Bătrânul o privi cu ochii săi plini de firișoare de sânge și făcu un semn cu degetele lui lungi și păroase.

— Veniți!

Femeia de la Crucea Roșie părăsi încăperea. Liniștea bruscă o descumpăni pe Vianne, după atâta vânzoleală și gălăgie.

Se apropie de birou. Avea palmele umede de transpirație. Și le șterse de poalele laterale ale fustei.

— Sunt Vianne Mauriac. Din Carriveau.

Deschise poșeta și scoase lista pe care o întocmise în seara precedentă pe baza celor trei liste păstrate cu sfințenie pe toată durata războiului. O puse pe biroul bătrânului.

— Aceștia sunt copiii evrei pe care i-am ascuns, monsieur. Acum se află la orfelinatul Abbaye de la Trinite, în grija Maicii Superioare, Marie-Therese. Nu știu cum aș putea să-i ajut să-și regăsească părinții. Cu excepția primului nume de pe listă. Ari de Champlain e la mine. Îi caut pe părinții lui.

— Nouăsprezece copii, șopti bătrânul.

— Nu sunt mulți, știu, dar…

El o privi de parcă ar fi fost o eroină, nu o supraviețuitoare înspăimântată.

— Sunt nouăsprezece copii care, altfel, ar fi murit în lagăre, alături de părinții lor, *madame*.

— Puteți să-i reîncredințați familiilor? întrebă ea pe un ton scăzut.

— Voi încerca, madame. Dar, din nefericire, cei mai mulți dintre ei sunt într-adevăr orfani acum. Listele sosite din lagăre sunt toate la fel: mama decedată, tatăl decedat, nicio rudă în viață în Franța. Și foarte puțini copii au supraviețuit, continuă bătrânul, trecându-și palma prin părul alb și rar. Voi trimite la Nisa lista dumitale, în atenția Societății pentru Ajutorarea Copiilor. Ei încearcă să reunească familiile. *Merci, madame*.

Vianne așteptă un moment, dar omul nu mai zise nimic. Atunci se întoarse și plecă împreună cu soțul și fiica ei înapoi în holul hotelului, în mulțimea de refugiați, familii și supraviețuitori ai lagărelor.

— Și acum ce facem? întrebă Sophie.

— Așteptăm să vedem ce ne mai spune doamna de la Crucea Roșie, o lămuri Vianne.

Antoine arătă spre peretele plin de fotografii și nume ale celor dispăruți.

— Vianne, am putea s-o căutăm aici.

Se uitară unul la celălalt îndurerați la vederea acelor fotografii. Și, totuși, își trecură ochii peste acea mare de fotografii și bilețele, începând să le examineze pe rând.

Femeia de la Crucea Roșie se întoarse abia peste vreo două ore.

— *Madame*?

Vianne se întoarse spre ea.

— Îmi pare rău, *madame*. Rachel și Marc de Champlain se află printre cei decedați. Și despre Isabelle Rossignol nu am găsit nimic pe nicăieri.

Vianne auzi cuvântul decedați și simți o durere aproape de nesuportat. Dar alungă acel sentiment. La Rachel avea să se gândească mai târziu, când avea să fie singură. Avea să bea un pahar de șampanie în curte, sub ramurile tisei, și avea să discute cu prietena ei.

— Cum adică nu ați găsit nimic? A fost luată de nemți și trimisă în lagăr, am văzut asta.

— Mergeți acasă și așteptați să se întoarcă, zise femeia și o mângâie pe braț. Nu vă pierdeți speranța. N-au fost eliberate încă toate lagărele naziste.

— Poate a reușit să se facă invizibilă, interveni Sophie.

Vianne atinse chipul fiicei sale și surâse trist.

— Ești o fată atât de matură. Asta mă face să mă simt mândră de tine, dar în același timp îmi sfâșie inima.

— Vino, mami, o îndemnă Sophie, trăgând-o de mână, iar femeia se lăsă condusă de ea.

Se simți mai mult ca un copil decât ca un părinte atunci când se strecură, prin holul aglomerat, afară, în lumina strălucitoare a zilei.

Câteva ore mai târziu, se aflau în trenul ce-i ducea spre casă, așezați pe bancheta de lemn a unui compartiment de clasa a treia. Vianne privea tăcută pe geam, la peisajul apocaliptic lăsat în urmă de bombardamente. Antoine ațipise lângă ea, cu capul rezemat de geamul murdar al vagonului.

— Cum te simți, mami? o întrebă Sophie.

Vianne își puse mâna pe pântecele umflat. Simți o fluturare de aripi, ca o lovitură ușoară, și îi luă mâna fiicei. Sophie încercă să și-o tragă înapoi, dar Vianne insistă cu blândețe și așeză mâna fiicei sale pe pântecele ei.

Sophie simți și ea fluturarea și făcu ochii mari, privind-o pe Vianne.

— Cum poți să…

— Războiul ne-a schimbat pe toți, Sophie. Daniel este fratele tău acum, căci Rachel… a plecat. E cu adevărat fratele tău. Și acest prunc la fel. El nu are nicio vină pentru felul în care a fost zămislit…

— E greu să uit, șopti fetița. Și nu voi ierta niciodată.

— Dar iubirea trebuie să fie mai puternică decât ura, altfel, nu am avea niciun viitor.

Sophie oftă.

— Să presupunem că așa e, zise ea, pe un ton ce părea mai curând al unui adult decât al unei adolescente.

Vianne îi acoperi mâinile cu ale ei.

— Ne vom reaminti asta una alteia, *oui*? Ne vom reaminti de zilele negre. Și vom fi puternice, una pentru cealaltă.

*

Apelul dura de ore întregi. Isabelle căzu în genunchi. Dar, în clipa în care atinse pământul, se gândi *Trebuie să supraviețuiesc* și se ridică instantaneu.

Gardienii patrulau în jurul perimetrului cu câinii lor, alegând femei pentru camera de gazare. Umbla zvonul că urma un nou marș. De data asta spre Mauthausen, unde deja mii de oameni fuseseră munciți până la moarte: prizonieri de război sovietici, evrei, piloți ai Aliaților, deținuți politici. Se spunea că niciunul dintre cei care intraseră pe porțile acelui lagăr nu mai ieșise viu.

Isabelle tuși, iar sângele îi împroșcă din nou palma. Se șterse repede cu mâneca murdară a hainei, înainte ca vreun gardian să observe.

Gâtul îi ardea, iar capul îi pulsa de durere. Era atât de concentrată asupra agoniei sale încât îi luă câteva momente să audă zgomotul unor motoare.

— Ai auzit? întrebă Micheline.

Isabelle simți o cutremurare trecând printre deținute. Îi era greu să se concentreze din cauza durerilor crâncene. Plămânii o dureau la fiecare respirație.

— Pleacă! Nemții pleacă! auzi ea.

— Isabelle, privește!

La început, văzu cerul albastru, strălucitor, copacii și deținutele. Apoi își dădu seama.

— Gardienii au plecat, rosti ea cu o voce răgușită.

Porțile se deschiseră cu un scârțâit prelung, și un șuvoi de camioane americane pătrunse prin ele; soldații ședeau aliniați pe băncuțe, cu pușile sprijinite pe piept.

Americani.

Genunchii lui Isabelle cedară.

— Mich… e… line… Am… reușit, șopti fata cu un glas la fel de frânt ca și sufletul ei.

•

În acea primăvară, războiul era pe cale să se sfârșească. Generalul Eisenhower le ceruse nemților, într-un discurs transmis la radio, să capituleze. Americanii traversaseră Rinul, pătrunzând în Germania; Aliații câștigau bătălie după bătălie și începuseră să elibereze lagărele de concentrare. Hitler se retrăsese în buncărul lui din Berlin.

Și, totuși, Isabelle nu venea acasă.

Vianne închise cutia de scrisori cu un zăngănit sec.

— Parcă ar fi dispărut, zise ea.

Antoine tăcu. O căutau deja de mai multe săptămâni pe fată. Vianne stătea la cozi ore întregi pentru a putea da telefoane și trimitea scrisori nenumărate către spitale și agenții. Cu o săptămână în urmă, vizitaseră mai multe tabere cu deportați, dar tot nu dăduseră de sora ei. Nu exista nicio consemnare despre Isabelle Rossignol, pe nicăieri. Parcă dispăruse de pe fața pământului – împreună cu sute de mii de alți oameni.

Poate că supraviețuise lagărelor doar pentru a fi împușcată în ziua de dinaintea sosirii trupelor aliate. Se zvonea că într-unul din lagăre, Bergen-Belsen, Aliații găsiseră mormane de cadavre, calde încă, în momentul eliberării.

De ce?

Pentru a nu mai putea vorbi.

— Vino cu mine, o îndemnă Antoine, luând-o de mână. Ea nu mai tresărea, nu mai era atât de rigidă atunci când el o atingea, dar nici nu părea relaxată. În lunile care trecuseră de la revenirea lui Antoine, ei doar mimaseră dragostea, și amândoi știau asta. El pretindea că nu mai făcea dragoste cu ea din cauza sarcinii, iar Vianne fusese de acord că așa era cel mai bine, dar știau că era o minciună.

— Am o surpriză pentru tine, zise el, conducând-o către curtea din spatele casei.

Deasupra tisei, care oferea un binecuvântat petic de umbră și răcoare, cerul se înălța strălucitor și azuriu. În pergolă, cele câteva găini rămase scurmau prin țărână, cloncănind și bătând din aripi.

Un vechi cearșaf fusese întins, în chip de cortină, între o creangă a tisei și un cuier metalic, pentru pălării, pe care Antoine îl găsise, probabil, în hambar. Bărbatul o conduse către scaunele așezate în mijlocul curții pavate cu piatră. În anii cât el lipsise, mușchii și iarba începuseră să ia în stăpânire această parte a grădinii, așa încât scaunul ei stătea într-un echilibru instabil pe suprafața neregulată.

Vianne se așeză cu grijă; de la o vreme, se mișca foarte greu. În zâmbetul lui Antoine se citea atât bucuria, cât și uimirea.

— Eu și copiii am lucrat la asta toată ziua. E pentru tine.

Eu și copiii.

Antoine se așeză în fața cearșafului și-și ridică brațul robust într-un gest amplu.

— Doamnelor și domnilor, copii și iepuri costelivi, găini care puțiți ca naiba… în spatele cearșafului, Daniel chicoti, iar Sophie îi făcu semn să tacă.

— În bogata tradiție a lui Madeleine din Paris, care a fost primul rol principal al domnișoarei Mauriac, vă prezint cântăreții din Le Jardin!

Fluturând din mână, trase de un colț al cearșafului, dincolo de care se afla o platformă de lemn cam strâmbă, așezată pe iarbă. Pe ea, Sophie stătea lângă Daniel. Ambii purtau pături, pe post de mantii, o cunună împletită din crenguțe înflorite de măr la gât și coroane făcute din două cercuri de metal pe care lipiseră pietricele și bucăți de sticlă colorată.

— Bună, mami! zise Daniel, făcându-i semn cu mâna.

— Șșt! îl întrerupse Sophie. Ai uitat?

Băiețelul înclină, solemn, din cap.

Mișcându-se cu grijă, căci podiumul de lemn era cam șubred, se prinseră de mâini, privind-o pe Vianne. Antoine duse la gură o muzicuță argintie și scoase o notă prelungă și tristă, care pluti în aer, vibrând, ca o invitație la reverie. Apoi începu să cânte.

Sophie i se alătură, cu vocea ei angelică.

— *Frère Jacques, Frère Jacques*…

Lăsă tonul mai jos, pentru ca Daniel să preia următoarele versuri, cu voce puternică.

— *Dormez-vous*? *Dormez-vous*?

Vianne își duse mâna la gură, surprinsă, dar nu-și putu reține un chicotit.

Pe scenă, artiștii cântară mai departe. Se putea vedea cât de fericită era Sophie să facă acest lucru, cândva banal, această mică reprezentație pentru părinții ei, și cât de concentrat era Daniel să-și joace perfect rolul.

Momentul avea în el ceva magic și deosebit. Era o frântură din viața de dinainte de război.

Vianne simți cum bucuria înflorește înăuntrul ei.

Totul va fi bine, gândi ea, privindu-l pe Antoine. În umbra copacului pe care-l sădise străbunicul ei, în timp ce vocile copiilor ei se înălțau spre cer, Vianne își zise iar: *Totul va fi bine*.

—… ding… dang… dong…

La finalul cântecului, Vianne aplaudă cu frenezie, în vreme ce copiii făceau plecăciuni adânci. Daniel călcă pe mantia lui și se împletici în iarbă, începând să râdă. Femeia merse pe scena improvizată și-și răsplăti copiii cu sărutări și complimente.

— Ce idee încântătoare! îi zise lui Sophie, cu ochii strălucind de dragoste și mândrie.

— Să știi că m-am concentrat, mami, declamă, mândru, Daniel.

Lui Vianne nu-i venea să se mai desprindă din îmbrățișare. Viitorul luminos pe care și-l imaginase cu câteva clipe în urmă îi umplu sufletul de bucurie.

— Eu am pus totul la cale, împreună cu *Papa*, o anunță Sophie. Ca pe vremuri, mami.

— Dar și eu am participat, se umflă în pene Daniel.

Femeia râse.

— Cât de *talentați* cântăreți sunteți amândoi, dragilor! Și…

— Vianne? zise Antoine din spatele ei.

Dar ea nu-și putu desprinde privirea de la zâmbetul lui Daniel.

— Cât timp ți-a luat să înveți cântecul, Daniel?

— Mami, șopti Sophie. A venit cineva.

Vianne se întoarse spre casă.

În pragul ușii din spate, Antoine stătea alături de doi bărbați; ambii purtau costume și berete negre, iar unul avea o servietă cam ponosită.

— Sophie, ai grijă puțin de fratele tău, spuse Antoine. Avem ceva de discutat cu acești domni.

Veni lângă Vianne, punând mâna pe umărul ei și ajutând-o să se ridice, după care intrară cu toții în casă, într-un șir tăcut.

Când ușa se închise în urma lor, oamenii se întoarseră spre Vianne.

— *Madame*, sunt Nathaniel Lerner, zise cel mai în vârstă dintre cei doi. Avea părul cărunt și tenul palid, bolnăvicios, în vreme ce pete de bătrânețe îi decolorau obrajii.

— Eu sunt rabinul Horowitz, se prezentă celălalt.

— Ce căutați aici? întrebă Vianne.

— Am venit după Ari de Champlain, spuse rabinul, cu o voce blândă. Are rude în America, la Boston, mai precis, care ne-au contactat.

Dacă Antoine nu s-ar fi aflat lângă ea să o sprijine, Vianne s-ar fi prăbușit.

— Am înțeles că ați salvat singură nouăsprezece copii evrei, în condițiile în care aveați încartiruiți în casă ofițeri germani. E impresionant, *madame*.

— Eroic chiar, adăugă rabinul.

Antoine îi puse mâna pe umăr și abia atunci femeia își dădu seama că ea nu rostise un cuvânt.

— Rachel a fost cea mai bună prietenă a mea, murmură ea. Am încercat să o ajut să treacă în Zona Liberă înainte de deportare, dar…

— Fiica ei a fost ucisă, spuse Lerner.

— De unde știți?

— Misiunea noastră este să adunăm poveștile supraviețuitorilor și să reunim familiile, răspunse bărbatul. Am discutat cu câteva femei care au fost la Auschwitz cu Rachel. Din păcate, ea n-a supraviețuit decât o lună acolo. Soțul ei, Marc, a fost ucis în lagărul Stalag 13A. N-a avut norocul soțului dumneavoastră.

Vianne tăcu. Știa că bărbații îi ofereau timp de gândire și aprecia, dar și detesta asta în același timp. Nu voia să accepte așa ceva.

— Daniel – Ari – s-a născut cu o săptămână înainte ca Marc să plece pe front. El nu-și mai amintește de niciunul dintre părinții lui adevărați. Mi s-a părut cel mai sigur lucru pe care-l aveam de făcut – să-l las să creadă că e fiul meu.

— Dar nu e adevărat, *madame*, spuse Lerner și, deși rostise cuvintele cu blândețe, ele căzură asupra femeii ca o lovitură de bici.

— I-am promis lui Rachel că voi avea grijă de el, zise ea.

— Și ați avut. Dar acum e timpul ca Ari să se întoarcă la familia lui. La neamul lui.

— Nu va înțelege asta, se opuse ea.

— Poate că nu va înțelege. Deocamdată, spuse Lerner.

Vianne căută, din priviri, ajutorul lui Antoine.

— Dar îl iubim. Face parte din familia noastră. Ar trebui să rămână cu noi. Vrei să rămână cu noi, nu-i așa, Antoine?

Soțul ei încuviință, dând din cap cu convingere, iar Vianne se întoarse spre cei doi bărbați.

— L-am putea adopta și crește ca și cum ar fi copilul nostru. Desigur, va rămâne evreu. Îi vom spune cine este și îl vom duce la sinagogă.

Lerner oftă și spuse:

— Madame, dar…

Rabinul se apropie atunci de Vianne și îi luă mâinile într-ale lui.

— Știm că îl iubiți, iar el vă iubește. Știm că Ari este prea mic pentru a înțelege și că va plânge după voi și vă va simți lipsa… poate ani de zile de acum înainte.

— Dar vreți să mi-l luați oricum.

— Dumneavoastră jeliți inima sfâșiată a unui copil. Dar eu jelesc inima sfâșiată a unui neam întreg. Înțelegeți? întrebă el, iar chipul i se schimonosi de durere. Milioane de evrei au fost uciși în acest război, madame. Milioane, repetă el, în șoaptă. O întreagă generație a dispărut. Acum trebuie să ne adunăm cu toții, cei puțini care am mai rămas, trebuie să reclădim neamul nostru. Un băiețel care nu-și mai aduce aminte cine a fost poate părea o pierdere lipsită de importanță, dar pentru noi el reprezintă viitorul. Nu putem să vă lăsăm să-l creșteți într-o religie care vă e străină și

să-l duceți la sinagogă când vă aduceți aminte. Ari trebuie să fie cel care este și trebuie să fie alături de poporul lui. Cu siguranță, mama lui și-ar fi dorit asta.

Vianne se gândi la oamenii pe care-i văzuse la hotelul Lutetia, la acele schelete umblătoare, cu ochii bântuiți, și la peretele plin de fotografii.

Milioane fuseseră uciși.

O generație pierdută.

Cum ar fi putut nega spusele rabinului? Cum ar fi putut să-l țină pe Ari departe de neamul lui și de familia lui? Ar fi luptat până la moarte pentru copiii ei, dar de data asta nu avea adversar cu care să lupte, iar ambele părți ar fi avut de suferit.

— Cine îl va lua? întrebă ea, cu o voce gâtuită.

— Verișorul primar al mamei lui. Are o fată de unsprezece ani și un băiat de șase ani. Îl vor iubi pe Ari ca pe propriul lor frate.

Vianne nu găsi nici măcar puterea de a înghiți în sec sau de a-și șterge ochii înlăcrimați.

— Poate îmi vor mai trimite poze cu el?

Rabinul o privi fix.

— *Madame*, va trebui să vă uite, pentru a începe o viață nouă.

Vianne era conștientă că acest lucru era cât se poate de adevărat.

— Și când îl veți lua?

— Acum, spuse Lerner.

Acum.

— Nu putem schimba cu nimic asta? întrebă Antoine.

— Nu, *monsieur*, răspunse rabinul. Este drept ca Ari să se întoarcă la neamul lui. El este unul dintre puținii norocoși – are încă rude în viață.

Vianne simți că Antoine o prinde de mână. Bărbatul o conduse pe scări, sprijinind-o, ca să poată înainta. Urcă treptele de lemn simțindu-și picioarele amorțite și grele ca plumbul.

În dormitorul fiului ei (nu, nu era fiul ei!) se mișcă asemenea unui somnambul, adunându-i,

într-o valiză, lucrușoarele și cele câteva haine pe care copilul le avea. Printre ele, o maimuțică de pluș de care copilul fusese nedespărțit, o bucată de lemn pietrificat, pe care o găsise pe râu în vara precedentă și păturica pe care Vianne i-o făcuse din hăinuțele purtate de el când era mic. Pe dosul ei, femeia brodase cuvintele „Pentru Daniel al nostru, cu dragoste, *Maman, Papa și* Sophie".

Își aminti că, atunci când îi citise prima oară cuvintele acelea, el întrebase: „Se întoarce Papa?" și Vianne încuviințase din cap și îi spusese că familiile știu să-și găsească, în chip miraculos, drumul spre casă.

— Nu vreau să-l pierd. Nu pot…

Antoine o strânse în brațe și o lăsă să plângă. Când se liniști, într-un târziu, el îi șopti la ureche:

— Ești puternică, Vianne. Trebuie să fim puternici. Îl iubim, dar nu este al nostru.

Dar ea obosise să fie puternică. Oare cât de multe pierderi ar mai fi putut să îndure?

— Vrei să-l anunț eu? o întrebă Antoine.

Ar fi vrut să-l lase pe el, mai mult decât orice pe lume ar fi vrut asta, dar știa că este o treabă pentru mame.

Cu mâini tremurânde, adună lucrurile lui Daniel – adică ale lui Ari – într-un rucsac ponosit din pânză și ieși din cameră, realizând, o clipă prea târziu, că-l lăsase pe Antoine în urmă. Își adună toate puterile spre a putea respira și a putea merge. Deschise ușa dormitorului ei și scotoci prin șifonier până găsi o mică fotografie înrămată cu Rachel și cu ea. Era singura fotografie a lui Rachel pe care o avea. Fusese făcută în urmă cu zece sau doisprezece ani. Scrise numele lor pe spatele pozei, o îndesă în buzunarul rucsacului și ieși din cameră. Ignorându-i pe oamenii aflați la poartă, ieși în curtea din spatele casei, unde copiii – învești mântați încă în mantiile lor și cu coroanele pe cap – se jucau pe scena improvizată.

Cei trei bărbați o urmară.

Sophie îi privi pe toți.

— Mami?

Daniel râse. Oare cât de mult timp aveau să-i răsune în urechi râsetele lui, se întrebă Vianne. Nu îndeajuns de mult. Deja știa asta. Amintirile – chiar și cele mai frumoase dintre ele – păleau.

— Daniel? începu ea. Își drese glasul și încercă din nou: Daniel? Poți să vii puțin?

— Ce e, mami? întrebă Sophie. Arăți de parcă ai fi plâns.

Femeia înaintă, ținând rucsacul într-o mână.

— Daniel?

Băiețelul râdea, fericit.

— Vrei să cântăm din nou, mami? întrebă el, îndreptându-și coroana care-i alunecase într-o parte.

— Poți să vii un pic, Daniel? repetă ea, parcă spre a se asigura că nu visează. Se temea foarte mult că toate acele lucruri se petreceau doar în mintea ei.

Băiețelul păși spre ea, împingându-și mantia improvizată într-o parte, spre a nu mai călca iarăși pe ea.

Femeia îngenunche în iarbă și-i prinse palmele micuțe între ale ei.

— N-am cum să te fac să înțelegi asta, bâgui ea. Cu timpul, îți voi explica totul. Când vei fi mai mare. Poate chiar vom merge pe la fosta ta casă. Dar acum, timpul s-a sfârșit, căpitane Dan.

— Ce vrei să spui, mami? se încruntă el.

— Știi cât de mult te iubesc, zise Vianne.

— *Oui*, mami.

— Noi te iubim, Daniel, și am făcut-o încă din clipa în care ai intrat în viețile noastre, dar tu aparții, de fapt, altei familii. Ai o altă mamă și un alt tată, și ei te-au iubit.

— Am o altă mamă? se miră copilul, iar în spatele ei, Sophie păli.

— O, nu…

— Numele mamei tale este Rachel de Champlain, iar ea te-a iubit din toată inima. Tatăl tău a fost un bărbat viteaz, pe nume Marc. Aș vrea să fiu cea care să-ți destăinuie povestea lor, dar nu pot, zise ea, ștergându-și lacrimile din ochi, fiindcă și verișorii mamei tale te iubesc, și ea vrea să mergi la ei, în America, unde oamenii au multă mâncare și o grămadă de jucării.

— Dar *tu* ești mămica mea… Nu vreau să plec, spuse el, cu ochii scăldați în lacrimi.

Vianne ar fi vrut să-i spună că nici ea nu și-ar fi dorit asta, dar l-ar fi înspăimântat și mai mult pe micuț, și misiunea ei, ca mamă de împrumut, fusese să-l facă să se simtă în siguranță.

— Știu, șopti ea, dar o să-ți placă, iar noua ta familie te va îndrăgi, căpitane Dan. Poate chiar o să-ți cumpere un cățel, cum ți-ai dorit întotdeauna.

El începu să plângă, și Vianne îl îmbrățișă. Poate că avea nevoie de cel mai mare curaj din viața ei să-l lase să plece. Vianne se ridică, iar cei doi bărbați veniră imediat lângă ea.

— Salut, tinere! i se adresă rabinul lui Daniel, cu un zâmbet larg, dar copilul continuă să plângă.

Vianne îl luă pe băiețel de mână și-l conduse afară, prin grădina din fața casei, trecând pe lângă mărul veșted, cu firele de țesături atârnând de crengi, apoi ieșiră pe poarta ruptă, până la Peugeotul albastru, parcat pe marginea drumului.

Lerner se sui la volan, în vreme ce rabinul aștepta, lângă bancheta din spate. Motorul porni, iar pe țeava de eșapament începu să iasă fum.

Rabinul deschise portiera din spate a mașinii. Aruncându-i lui Vianne o ultimă privire tristă, urcă în autoturism, lăsând portiera deschisă.

Sophie și Antoine veniră lângă Vianne și se aplecară, pe rând, să-l îmbrățișeze pe Daniel.

— Te vom iubi mereu, Daniel, promise Sophie. Sper să-ți amintești de noi.

Vianne știa că doar ea îl putea urca pe copil în mașină, fiindcă acesta nu avea încredere în nimeni

altcineva.

Dintre toate situațiile dramatice, sfâșietoare, pe care le trăise în război, niciuna nu o rănise la fel de mult ca aceea. Îl luă pe Daniel de mână și-l sui în mașina care avea să-l ducă de la ea.

Băiatul se urcă pe bancheta din spate și o privi printre lacrimi, buimac.

— Mami?

— Stați o clipă, interveni Sophie și dădu fuga în casă. Reveni, câteva momente mai târziu, cu Bébé, un iepuraș de pluș, pe care i-l încredință lui Daniel.

Vianne se aplecă și-l privi pe micuț în ochi.

— Trebuie să pleci acum, Daniel. Ai încredere în mami.

Buza lui de jos tremura. Strângându-și iepurașul la piept, murmură:

— *Oui*, mami.

— Să fii cuminte.

Rabinul se aplecă și închise portiera.

Daniel se întinse la luneta mașinii și-și apăsă palmele pe sticla acesteia. Plângea și striga.

— Mami! Mami!

Plânsetele lui le răsunară în urechi bărbaților minute bune după ce automobilul plecă.

— Să ai o viață bună, Ari de Champlain! șopti Vianne

Capitolul 38

Isabelle tresări. Trebuia să stea în poziție de drepți, pentru apel. Dacă s-ar fi lăsat pradă amețelii și ar fi căzut, aveau să o biciuiască, sau chiar mai rău.

Nu. Nu era apelul. Acum era la Paris, într-un salon de spital.

Aștepta ceva. Sau pe cineva.

Micheline plecase să discute cu funcționarii Crucii Roșii și cu jurnaliștii adunați în holul mare al spitalului. Lui Isabelle i se ceruse să aștepte în salon.

Ușa se deschise.

— Isabelle, o dojeni Micheline. N-ar trebui să te ridici din pat.

— Mi-e teamă că voi muri dacă mă așez, răspunse fata.

Sau poate chiar credea ceea ce spunea.

Ca și Isabelle, Micheline era slabă băț, oasele șoldului deslușindu-se, ca niște colțuri ascuțite de piatră, pe sub fusta diformă. Chelise aproape în întregime – doar ici-colo se mai zăreau, pe capul ei, smocuri de păr – și nu mai avea deloc sprâncene. Pielea de pe gât și de pe brațe era brăzdată de răni deschise, care supurau.

— Vino, o chemă femeia și o ajută să iasă din cameră, prin mulțimea de foste deținute tăcute, slabe, îmbrăcate în zdrențe și de membri gălăgioși și îndurerați ai familiilor în căutarea celor dragi, și trecând pe lângă jurnaliștii care le asaltau cu întrebări.

O conduse cu blândețe către o încăpere mai liniștită, unde alți supraviețuitori ai lagărelor naziste zăceau pe scaune.

Isabelle se așeză pe un scaun și își puse mâinile în poală. Plămânii o dureau și o ardeau la fiecare

răsuflare și în interiorul craniului simțea o durere cumplită.

— E vremea să pleci acasă, o anunță Micheline, iar fata o privi cu ochi goi.

— Vrei să te însoțesc?

Isabelle clipi încet, încercând să se gândească. Durerea de cap o orbea, atât era de intensă.

— Unde să mă duc?

— La Carriveau. O s-o vezi pe sora ta. Te așteaptă.

— Sora mea?

— Trenul tău pleacă în patruzeci de minute. Al meu, într-o oră.

— Cum ne întoarcem? îndrăzni Isabelle să întrebe, dar vocea abia de i se auzi.

— Noi suntem cele norocoase, spuse Micheline, și fata încuviință din cap.

Micheline o ajută să se ridice.

Împreună păși spre ieșirea din spate a spitalului, unde un șir de autoturisme și de camioane ale Crucii Roșii așteptau să-i transporte pe supraviețuitori la gară. Pe când își așteptau rândul, cele două stăteau lipite una de alta, așa cum stătuseră atât de des în ultimul an – la apelurile din lagăr, în vagoanele de vite, la cozile pentru alimente.

O tânără drăguță, cu un chip strălucitor, îmbrăcată în uniforma Crucii Roșii, intră în încăpere, ținând în mână un clipboard.

— Rossignol? întrebă ea.

Isabelle își ridică mâna transpirată și fierbinte și mângâie fața cenușie, brăzdată de riduri a lui Micheline.

— Să știi că te-am iubit, Micheline Babineau, murmură ea și sărută buzele uscate ale bătrânei.

— Nu vorbi despre tine la trecut.

— Dar eu sunt deja trecut. Fata care am fost…

— Nu e pierdută, Isabelle. E doar bolnavă și prost tratată, dar nu poate fi pierdută. Ea a avut mereu o inimă de leu.

— Acum tu ești cea care vorbește la trecut.

La o privire sinceră, Isabelle nu mai regăsea în ea nimic din fata care fusese, cea care se alăturase Rezistenței fără să stea deloc pe gânduri. Fata nesăbuită care adusese un pilot inamic în apartamentul tatălui ei și încă unul în hambarul surorii ei. Fata care fusese călăuză în Pirinei și se îndrăgostise în timpul exodului din Paris.

— Am reușit, zise Micheline.

Isabelle auzise adesea acele cuvinte în săptămâna precedentă. *Am reușit*. Când americanii sosiseră să elibereze lagărul, aceste două cuvinte se aflaseră pe buzele tuturor deținutelor. Atunci, Isabelle se simțise ușurată – după tot acel chin, după ce îndurase bătăi, frig, degradare, boală, marșuri forțate prin zăpadă, supraviețuise.

Acum însă ajunsese să se întrebe cum ar mai putea să fie posibilă viața ei. Nu se putea întoarce la cea care fusese, dar cum ar fi putut merge înainte? Flutură palma, într-un ultim rămas-bun adresat lui Micheline și se urcă în mașina Crucii Roșii.

Mai târziu, în tren, se prefăcu a nu observa cum oamenii se holbau la ea. Încercă să stea cu spatele drept, dar nu putu. Se lăsă într-o parte și-și sprijini capul de geamul vagonului.

Închise ochii și ațipi pe loc, visând, chinuită de febră, la o călătorie în vagonul de vite și auzind cât se poate de clar plânsetele copiilor și încercările disperate ale mamelor care încercau zadarnic să-i liniștească… apoi văzu cum ușile vagonului se deschideau și câinii așteptau…

Se trezi speriată. Era atât de dezorientată, încât îi trebuiră câteva clipe ca să-și aducă aminte că se afla în siguranță. Își șterse fruntea nădușită cu mâneca hainei. Febra îi revenise.

Două ore mai târziu, trenul intră în gara din Carriveau.

Am reușit, își zise ea. Și atunci de ce nu *simțea* nimic?

Se ridică în picioare și coborî din tren icnind de durere. Pășind pe peron, fu zguduită de un acces violent de tuse. Se încovoie de mijloc, tușind puternic și scuipând sânge în palmă. Când își reluă suflul, se îndreptă, simțindu-se pustiită și sleită de puteri. Bătrână.

Sora ei o aștepta la marginea peronului. Luase proporții din cauza sarcinii și era îmbrăcată într-o rochie de vară decolorată și peticită. Părul ei blond-roșcat era mai lung acum, fluturându-i vălurit peste umeri. Pe când cerceta din priviri mulțimea care cobora din tren, ochii i se opriră asupra lui Isabelle.

Fata ridică mâna scheletică în semn de salut.

Văzând-o cât era de slabă, Vianne păli.

— Isabelle! strigă ea, izbucnind în lacrimi și alergând către ea.

Îi prinse obrajii supți în mâini.

— Nu te apropia prea mult de mine. Sunt bolnavă de plămâni.

Dar Vianne îi sărută buzele uscate, umflate și crăpate și șopti:

— Bine ai venit acasă, surioară!

— Acasă, repetă Isabelle cuvântul neașteptat. Nu-și putea închipui nicio imagine cu care să asocieze acel cuvânt, căci gândurile i se învălmășeau în capul care îi crăpa de durere.

Vianne o cuprinse cu blândețe în brațe și o trase aproape. Fata simți pielea moale a surorii ei și aroma de lămâie din părul acesteia. O simți bătând-o ușor pe spate, la fel cum îi făcea pe când era fetiță, și se gândi: *Am reușit*.

Acasă.

•

— Isabelle, arzi, zise Vianne.

O instalase pe sora ei la Le Jardin și, după ce o spălase și îi dăduse haine curate, o așezase în patul moale și cald.

— *Oui*. Se pare că febra asta nu-mi dă pace.

— Să-ți aduc niște aspirină, zise Vianne și dădu să se ridice.

— Nu, te rog, nu. Nu mă lăsa singură. Întinde-te lângă mine, o imploră Isabelle.

Vianne se sui în patul mic. De teamă că chiar și cea mai mică atingere îi putea cauza răni, o trase pe Isabelle lângă ea cu nespusă grijă.

— Îmi pare rău pentru ceea ce s-a întâmplat cu Beck, bâigui Isabelle, tușind. Așteptase atât de mult timp să spună asta, își imaginase acea discuție de o mie de ori. Îmi pare rău că v-am pus pe tine și pe Sophie în pericol…

— Nu, Isabelle. Eu trebuie să-ți cer iertare. Am greșit față de ține de fiecare dată. Încă de când Papa ne-a lăsat la madame Dumas. Și când ai fugit la Paris, cum am putut crede povestea ta ridicolă despre o idilă? Asta m-a bântuit mereu, mărturisi Vianne și se întinse spre ea. Putem să o luăm de la început? Să fim niște surori adevărate, așa cum și-ar fi dorit mama?

Isabelle se chinuia să nu adoarmă.

— Da, mi-ar plăcea.

— Isabelle, sunt atât de mândră de ce-ai reușit să faci în acest război!

— Dar de tine nu ești mândră, Vianne? întrebă fata și ochii i se umplură de lacrimi.

Vianne nu avu curajul să-i înfrunte privirea.

— După Beck, un alt nazist a fost încartiruit aici. Un nemernic.

Oare Vianne realiză că-și atinsese pântecele când rostise acele cuvinte? Că rușinea îi împurpurase obrajii? Isabelle își dădu seama, instinctiv, prin ce trecuse sora ei. Auzise nenumărate povești despre femei violate de ofițerii germani încartiruiți în casele lor.

— Știi ce am aflat în lagăr?

— Ce? o privi iar Vianne.

— Că ne pot face orice, dar nu ne pot pângări sufletul. Nu pot schimba ce se află în inima noastră. Trupul meu… mi l-au zdrobit din primele

zile, dar nu și inima, Vianne. Orice ți-ar fi făcut acel neamț, i-a făcut trupului tău, iar trupul se va vindeca.

Ar fi vrut să spună mai mult, poate să adauge că o iubește, dar tușea violentă reveni. Când accesul trecu, se lăsă pe spate, istovită, răsuflând cu greutate.

Vianne îi puse pe fruntea înfierbântată o cârpă zdrențuită, înmuiată în apă rece.

Isabelle privi petele de sânge de pe cuvertură, amintindu-și ultimele zile ale mamei sale. Și atunci văzuse asemenea pete de sânge. O privi pe Vianne și înțelese că și sora ei își amintise.

•

Isabelle se trezi pe podeaua de lemn. Înghețа de frig și ardea în același timp, tremurând și transpirând.

Nu auzea nimic, nici gândaci sau șobolani târându-se pe podea, nici apă prelingându-se prin crăpăturile din pereți și transformându-se în țurțuri groși de gheață, nici plânsete sau accese de tuse. Se ridică încet, tresărind în fiecare clipă. Tot trupul o durea. Oasele, pielea, capul, pieptul; nu mai avea mușchi care să o doară, în schimb încheieturile și ligamentele erau cumplit de dureroase.

Auzi un ra-ta-ta-ta puternic. Foc de armă. Își acoperi capul cu pătura și se ghemui într-un colț al patului, făcându-se mică.

Nu.

Era la Le Jardin, nu la Ravensbrück.

Sunetul era produs de răpăitul ploii pe acoperiș.

Se ridică încet în picioare, simțindu-se amețită. De cât timp se afla acolo? De patru zile? Cinci?

Se târî spre noptieră, unde un urcior de porțelan se afla lângă un vas cu apă călduță. Își spălă mâinile în vas și-și udă fața, apoi se îmbrăcă cu hainele pe care i le pregătise Vianne – o rochie care fusese a lui Sophie când avea vreo zece ani și care acum, la cât de slabă era Isabelle, atârna pe

ea. Începu apoi lunga și înceata călătorie pe scări, spre parterul casei.

Ușa din față era deschisă. Afară, merii erau încețoșați de perdeaua de ploaie care cădea. Isabelle merse în pragul ușii, respirând aerul dulceag.

— Isabelle? zise Vianne, venind alături de ea. Hai să-ți aduc puțină supă de măduvă. Doctorul spune că ți-ar prinde foarte bine.

Tânăra încuviință, absentă, lăsând-o pe Vianne să creadă că niște linguri cu supă ar fi făcut vreo diferență pentru stomacul ei.

Păși afară în ploaie. Lumea era însuflețită de zgomote – păsările ciripeau în înaltul cerului, clopotele bisericii sunau, ploaia răpăia pe acoperișuri. Pe drumul mocirlos se circula cu greutate; automobile, camioane și bicicliști vâjâind și claxonând, oameni strigând unii la alții pe când valuri-valuri de deportați se întorceau la casele lor. Un camion american trecu, cu motorul duduind, plin cu soldați veseli care fluturau mâinile spre localnicii întâlniți în cale.

La vederea lor, Isabelle își aminti că Vianne îi spusese despre Hitler că se sinucisese, și Berlinul fusese înconjurat și curând avea să capituleze.

Era adevărat? Oare războiul se sfârșea? Nu știa, nu-și putea aminti. În mintea ei era un haos de câteva zile.

Isabelle ieși șchiopătând pe drum, dându-și seama prea târziu că era desculță (avea să fie bătută pentru că-și pierduse încălțările?), dar continuă să meargă. Tremurând, tușind, trecu prin ploaie de aerodromul bombardat, pe care acum se instalaseră trupele Aliaților.

— Isabelle!

Se răsuci, tușind puternic și scuipând sânge în palmă. Tremura de frig, iar rochia îi era leoarcă de apă.

— Ce faci aici? o certă Vianne. Unde-ți sunt pantofii? Ai tifos și pneumonie și ai ieșit să te

plimbi prin ploaie?

Vianne își scoase haina și o puse pe umerii surorii ei.

— S-a terminat războiul?

— Am discutat despre asta aseară, nu-ți amintești?

Ploaia îi încețoșă privirea, și Isabelle simți dâre reci de apă care i se scurgeau pe spinare. Trase aerul umed în piept și simți cum lacrimile îi înțepau ochii.

Nu plânge. Știa că e important să nu plângă, dar nu mai ținea minte de ce.

— Isabelle, ești bolnavă.

— Gaëton a făgăduit să mă găsească după ce se termină războiul, șopti ea. Trebuie să ajung la Paris, ca să mă poată găsi.

— Dacă o să te caute, o să te găsească acasă.

Isabelle nu înțelese și scutură din cap.

— A fost aici, Isabelle, nu-ți mai amintești? După ce a venit de la Tours. El te-a adus acasă.

Privighetoarea mea, te-am adus acasă.

— A, da. Dar nu cred c-o să mai spună despre mine că sunt drăguță.

Isabelle încercă să zâmbească, însă nu reuși.

Vianne o luă pe după umăr și o întoarse cu blândețe din drum.

— Vom merge chiar acum să-i scriem un bilet.

— Nu știu unde să i-l trimitem, zise Isabelle, sprijinită de sora ei, tremurând, cuprinsă de frisoane.

Oare cum de ajunsese acasă? Nu mai știa. Își amintea vag că Antoine o dusese în brațe pe scări, o sărutase pe frunte, iar Sophie îi adusese un castron cu supă fierbinte, dar probabil adormise la un moment dat, căci următorul lucru de care-și amintea era că se lăsase noaptea.

Vianne dormea într-un scaun, lângă fereastră.

Isabelle tuși și imediat sora ei se trezi și-i potrivi mai bine pernele sub ea, ridicând-o în capul oaselor. Înmuie o cârpă în vasul de apă de lângă

pat, o stoarse bine și o apăsă pe fruntea lui Isabelle.

— Vrei supă?

— O, Doamne, nu.

— Isabelle, nu mănânci nimic.

— Nu mi-e poftă.

Vianne își trase scaunul mai aproape de pat, atinse obrajii umezi și fierbinți ai surorii sale și-i privi ochii adânciți în orbite.

— Am ceva pentru tine, spuse ea, și, ridicându-se, ieși din cameră. Câteva minute mai târziu, se întoarse cu un plic îngălbenit și i-l întinse. E pentru noi. De la *Papa*. A venit aici înainte să ajungă la Girot.

— A trecut pe aici? Și ți-a spus că are de gând să se predea ca să mă salveze pe mine?

Vianne încuviință din cap și-i dădu plicul.

Literele numelui ei erau estompate și lăbărțate pe pagină. Din cauza malnutriției, Isabelle nu mai vedea bine.

— Îmi citești tu, Vianne?

Femeia desfăcu plicul și scoase foaia de hârtie, începând să citească.

> *Isabelle și Vianne,*
>
> *Ceea ce fac acum fac fără nicio umbră de îndoială. Nu regret moartea mea, ci viața pe care am dus-o. Îmi pare rău că nu v-am fost un tată adevărat.*
>
> *Mi-aș putea găsi scuze – războiul m-a mutilat sufletește, aruncându-mă în patima băuturii, moartea mamei voastre m-a devastat cu totul –, dar acum asemenea scuze sunt inutile.*
>
> *Isabelle, îmi amintesc prima dată când ai fugit de acasă ca să vii la mine. Ai ajuns singură la Paris. Cu toată ființa ta îmi spuneai „Iubește-mă!”. Iar când te-am văzut pe peronul gării, având*

atâta nevoie de mine, eu ți-am întors spatele.

Cum de nu am putut vedea că tu și Vianne ați fost un dar, pe care trebuia doar să întind mâna ca să-l primesc?

Iertați-mă, fiicele mele, pentru toate greșelile pe care le-am săvârșit. Acum, când îmi iau pentru totdeauna rămas-bun de la voi, vă rog să știți că v-am iubit pe amândouă din toată inima mea pustiită.

Isabelle închise ochii și se lăsă la loc pe perne. Așteptase toată viața ei acele cuvinte – dragostea lui paternă –, și acum tot ceea ce simțea era un regret imens pentru pierderea tatălui. Nu se iubiseră îndeajuns unul pe celălalt în timpul pe care-l avuseseră la dispoziție, iar timpul trecuse.

— Să ai grijă de Sophie și de Antoine, și de noua ființă care urmează să se nască, Vianne. Iubirea e un lucru atât de fragil.

— Nu face asta, zise Vianne.

— Ce să fac?

— Nu-ți lua rămas-bun. O să fii din nou puternică și sănătoasă, o să-l găsești pe Gaëton și o să vă căsătoriți. Veți fi aici când se va naște copilul meu.

Isabelle oftă și închise ochii.

— Ce viitor încântător ar putea fi!

•

O săptămână mai târziu, Isabelle ședea pe un scaun, în grădina din spatele casei, învelită cu două pături și o pilotă. Soarele călduț de mai o răsfăța cu razele lui și, totuși, ea tremura de frig. Sophie stătea pe iarbă, la picioarele ei, citindu-i o poveste. Nepoata ei încerca să folosească voci diferite pentru fiecare personaj și uneori, oricât se simțea de rău, Isabelle se pomenea zâmbind și chiar râzând.

Antoine era și el prin curte, încercând să facă un leagăn din niște bucăți de scândură care nu ajunseseră la foc în timpul războiului. Era clar pentru toată lumea că Vianne urma să nască în curând; se mișca foarte greoi și părea întotdeauna că e apăsată de o mână nevăzută pe spate.

Cu ochii închiși, Isabelle savură frumusețea simplă a zilei de primăvară. În depărtare, suna un clopot de biserică. În ultimele săptămâni, clopotele erau trase mereu, pentru a vesti încheierea războiului.

Vocea lui Sophie se opri brusc, în mijlocul unei fraze.

Isabelle avu impresia că spune „Citește mai departe”, dar nu era sigură.

O auzi pe sora ei rostindu-i numele, pe un ton care anunța ceva important.

Isabelle ridică privirea. Vianne se afla în fața ei, cu șorțul și fața palidă pline de făină și cu părul ascuns sub un turban.

— Cineva vrea să te vadă.

— Spune-i doctorului că mă simt bine.

— Nu e doctorul. Gaëton e aici, spuse Vianne zâmbind.

Fata simți că inima avea să-i explodeze. Încercă să se ridice, dar se prăbuși înapoi pe scaun. Vianne o ajută să se ridice în picioare, dar nu reuși să se miște. Cum avea să-l privească? Era un schelet cu capul chel, fără sprâncene, cu mai mulți dinți căzuți și cu aproape toate unghiile smulse. Își atinse capul, realizând cu groază că nu mai avea șuvițe pe care să și le treacă pe după ureche.

— Ești frumoasă, o asigură Vianne, sărutând-o pe obraz.

Isabelle se întoarse încet și-l văzu, stând în pragul ușii deschise.

Gaëton arăta și el foarte rău – slăbise și nu mai avea păr și nici acea scânteie în ochi –, dar nimic nu mai conta. Era *acolo*.

El veni șchiopătând către ea și o luă în brațe.

Fata îi înlănțui gâtul cu mâinile tremurânde. Pentru prima oară după atâtea zile, luni, un an, inima ei, în sfârșit, vie, pompând viață. Gaëton se dădu apoi cu un pas în spate și o sorbi din priviri, iar iubirea din ochii lui arse tot ce era rău; acum nu mai existau decât ei doi, împreună, din nou.

— Ești la fel de frumoasă pe cât mi te-aminteam, zise el și fata izbucni mai întâi în râs, apoi în lacrimi. Își șterse ochii, simțindu-se penibil, dar lacrimile continuau să-i șiroiască pe față. Plângea, în sfârșit, pentru tot – pentru durere, și pierdere, și spaimă, și furie, pentru război și pentru ce le făcuse acesta, pentru amintirile cumplite de care nu se mai putea dezlega, pentru ororile pe care le trăise și pentru ceea ce fusese nevoită să facă ca să supraviețuiască.

— Nu plânge, Isabelle.

Dar cum ar fi putut să nu plângă? Aveau, de acum, o viață întreagă la dispoziție pentru a-și împărtăși adevăruri și secrete, pentru a se cunoaște unul pe celălalt.

— Te iubesc! șopti ea, amintindu-și de momentul îndepărtat când rostise ultima oară acele cuvinte.

Pe atunci era atât de tânără și de strălucitoare…

— Și eu te iubesc, răspunse el, cu o voce frântă. Te-am iubit din prima clipă în care te-am văzut. Am crezut însă că te protejez dacă nu-ți mărturisesc asta. Dacă aș fi știut…

Dacă ar fi știut cât de fragilă era viața, cât de fragili erau ei.

Iubirea.

Era începutul și sfârșitul a toate, era temelia, acoperișul și aerul dintre ele. Nu conta că Isabelle avea sufletul sfâșiat, că era bolnavă și slută. El o iubea și ea îl iubea. Toată viața ei așteptase – tânjise – ca oamenii să o iubească, dar acum vedea ceea ce conta cu adevărat. Cunoscuse iubirea, fusese binecuvântată cu iubire.

Papa. Maman. Sophie.

Antoine. Micheline. Anouk. Henri.

Gaëton.

Vianne.

Își trecu privirea de la Gaëton către sora ei, cealaltă jumătate a ei. Își aminti cum mama lor le spusese că într-o bună zi aveau să fie cele mai bune prietene, că timpul avea să împletească destinele lor.

Vianne încuviință din cap, plângând și ea, cu mâna pe pântece.

Nu mă uita, se gândi Isabelle. Ar fi vrut să găsească puterea de a rosti acele cuvinte cu voce tare.

Capitolul 39

7 mai 1995
UNDEVA DEASUPRA FRANȚEI

Luminile din cabina avionului se aprind brusc.

Aud acel clinchet cristalin al sistemului de avertizare. Ne anunță să ne pregătim pentru aterizarea la Paris.

Julien se apleacă și îmi potrivește centura, asigurându-se că scaunul meu este în poziție corectă și bine fixat. Că sunt în siguranță.

— Cum te simți să aterizezi iar la Paris, mami?

Nu știu ce să-i răspund.

•

Câteva ore mai târziu, telefonul de lângă mine sună.

Sunt încă pe jumătate adormită când răspund.

— Alo?

— Hei, mami, dormeai?

— Da.

— E ora trei. La ce oră vrei să mergem la reuniune?

— Hai să ne plimbăm prin Paris. Pot să fiu gata într-o oră.

— Vin să te iau atunci.

Mă dau jos dintr-un pat de mărimea Nebraskăi și mă îndrept spre baia placată complet cu marmură. Un duș fierbinte mă înviorează și mă trezește pe deplin, dar abia când mă așez la masa de toaletă și-mi văd chipul mărit, în oglinda ovală, mă izbește un gând.

Sunt acasă.

Nu contează că sunt cetățean american, că mi-am petrecut mai mulți ani din viață în Statele Unite decât în Franța; adevărul e că nimic din toate astea nu contează. Sunt acasă.

Mă fardez cu multă grijă. Apoi îmi pieptăn părul alb ca neaua, strângându-l într-un coc la spate, în timp ce mâinile nu se opresc din tremurat. În oglindă zăresc o femeie în vârstă, elegantă, cu piele ridată, dar catifelată, cu buze rujate în roz pal, cu ochi plini de îngrijorare.

Mai bine de atât nu pot arăta.

Mă ridic de la oglindă și scot din șifonier helanca și pantalonii albi, largi pe care i-am luat cu mine. Mă gândesc că poate n-am ales cea mai potrivită culoare. Nu mi-am dat seama de asta atunci când mi-am făcut bagajele.

Când Julien sosește, sunt gata.

El mă călăuzește pe coridor, sprijinindu-mă de parcă aș fi oarbă, dar îl las să mă conducă prin elegantul hol al hotelului și apoi afară, în lumina magică a primăverii pariziene.

Dar, atunci când comandă portarului de la hotel un taxi, mă opun.

— Vom merge pe jos la întrunire.

— Dar e tocmai în Île de la Cité, se încruntă el.

Fac o grimasă auzind accentul american cu care pronunță, dar, în definitiv, e doar vina mea.

Îl văd pe portar zâmbind.

— Fiul meu e înnebunit după hărți, îi spun. Și n-a mai fost niciodată până acum la Paris.

Omul încuviințează din cap.

— E drum lung, mamă, zice Julien, venind lângă mine. Și tu ești…

— Bătrână? întreb eu și nu mă pot abține să nu zâmbesc. Dar sunt și franțuzoaică.

— Ai pantofi cu toc.

— Sunt franțuzoaică, repet eu.

Julien se întoarce către portar, care-și ridică mâinile înmănușate și exclamă:

— *C'est la vie, monsieur*!

— Bine, hai să mergem, se învoiește Julien.

Îl iau de mână și, pentru o clipă, pe când pătrundem pe trotuarul ticsit de lume, braț la braț, mă simt din nou ca în tinerețe. Mașinile trec pe

lângă noi, cu scrâșnet de roți și claxoane stridente, adolescenții merg cu plăcile de skateboard pe trotuar, evitând cu dibăcie cohortele de turiști și localnici ieșiți să se bucure de această strălucitoare după-amiază. Aerul e plin de mirosuri – flori de castan, pâine coaptă, scorțișoară, gaze de eșapament, motorină, piatră de pavaj încinsă; mirosuri care-mi vor aminti mereu de Paris.

În dreapta mea, văd una dintre acele *pâtisseries* în care mamei mele îi plăcea să mănânce și brusc mi-o amintesc oferindu-mi un fursec în formă de fluture.

— Mamă?

Îi zâmbesc lui Julien.

— Vino, îl îndemn, conducându-l în micuțul magazin. E o coadă lungă și mă așez la capătul ei.

— Credeam că nu-ți plac dulciurile.

Nu-l bag în seamă, ci cercetez cu privirea vitrina plină de fursecuri colorate și cu *pain au chocolat*.

Când îmi vine rândul, cumpăr fursecuri – cu zmeură și cu nucă de cocos. Scot apoi din punga de hârtie un fursec cu nucă de cocos și i-l întind lui Julien.

Suntem din nou afară, mergând, când el mușcă din fursec și se oprește dintr-odată.

— Uau! exclamă după câteva clipe. Apoi din nou: Uau!

Zâmbesc. Toată lumea își amintește de primul gust al Parisului. Acesta va fi cel pe care fiul meu nu-l va uita niciodată.

După ce își linge degetele și aruncă punga într-un coș de gunoi, mă apucă iar de braț. Ajungem la un bistro cochet, de lângă Sena, și îl invit.

— Hai să bem un pahar de vin.

E doar ora cinci. Un moment perfect pentru un cocktail respectabil.

Ne așezăm pe terasă, sub un baldachin de castani înfloriți. Dincolo de stradă, de-a lungul malului râului, vedem oameni în chioșcuri verzi, vânzând orice, de la picturi în ulei la reviste *Vogue*

vechi și brelocuri cu Turnul Eiffel. Împărțim un cornet mare și unsuros cu cartofi prăjiți, în timp ce sorbim din vin. Un pahar se transformă în două, iar după-amiaza face încet loc umbrelor asfințitului.

Uitasem cât de ușor trece timpul la Paris. Oricât ar fi orașul de plin de viață, există totuși o liniște în el, o pace care te învăluie. La Paris, cu un pahar de vin în mână, nu poți decât să *exiști*.

De-a lungul Senei, felinarele stradale se aprind, iar ferestrele apartamentelor și caselor devin aurii.

— E șapte, mă anunță Julien și realizez că a stat mereu cu ochii pe ceas, așteptând. Este atât de american. Acest fiu al meu n-are niciodată timp de pierdut, nu se pierde în reverie. Dar cel puțin nu mă zorește.

Încuviințez din cap și îl privesc plătind chelnerului nota. Când ne ridicăm, un cuplu elegant îmbrăcat, ambii fumând țigări subțiri, ocupă scaunele noastre.

Merg la braț cu Julien către Pont Neuf, cel mai vechi pod peste Sena. Dincolo de el se afla Île de la Cité, insula care a fost, cândva, inima Parisului. Notre Dame, cu zidurile sale de culoarea cretei, pare o uriașă pasăre de pradă, aterizând cu aripile desfăcute. Sena captează și reflectă lumina felinarelor de pe malurile ei, coroane aurii răsfrânte pe coamele valurilor.

— E magic, șoptește Julien, și are perfectă dreptate.

Ne plimbăm cu pași mici, traversând podul grațios construit acum mai bine de patru secole. Pe partea cealaltă, cu superba catedrală gotică Notre Dame în spatele nostru, vedem un vânzător stradal închizându-și ghereta.

Julien se oprește și ridică un glob de zăpadă vechi. Îl zgâlțâie, și fulgii de nea zboară și se rotesc, ascunzând delicatul Turn Eiffel auriu din interiorul sticlei.

Văd fulgii mici și știu că sunt falși, dar îmi aduc aminte de acele ierni cumplite, când mergeam cu

pantofii găuriți și ne băgăm, pe sub haine, ziare vechi și orice bucată de cârpă pe care o găseam.

— Mamă? Tremuri?

— E târziu, să ne grăbim, zic.

Julien pune la loc globul și pornim iarăși, trecând pe lângă mulțimea care așteaptă să intre la Notre Dame.

Hotelul se află pe o stradă laterală, în spatele catedralei. Alături de el se află Hôtel-Dieu, cel mai vechi spital din Paris.

— Mi-e teamă, spun și mă surprind pe mine însămi că recunosc asta. Nu-mi amintesc să fi admis că mi-ar fi frică de ani buni, deși mărturisesc că m-a încercat adesea acest sentiment. În urmă cu patru luni, când doctorii mi-au spus că a recidivat cancerul, am plâns de spaimă în duș până când apa s-a răcit.

— Nu trebuie să intrăm neapărat, spune el.

— Ba da, trebuie, îi răspund.

Pășesc, mecanic, înainte, până când ajung în holul hotelului, unde o plăcuță ne direcționează spre sala de bal de la etajul patru.

Când ieșim din lift, îl aud pe un bărbat vorbind la microfon, iar vocea lui se amplifică și se sparge, în egală măsură. Pe hol, se află o masă, cu plăcuțe mici de plastic, având scrise pe ele nume. Îmi amintește de o veche emisiune de televiziune, intitulată *Concentration*. Sunt doar câteva plăcuțe rămase, iar cea cu numele meu se află printre ele.

Și mai este un nume pe care îl recunosc; chiar sub plăcuța mea. La vederea lui, inima îmi tresaltă și începe să bată mai tare. Mă întind după plăcuța mea și o ridic. Dezlipesc partea de pe dosul ei și-mi lipesc plăcuța în piept, dar în tot acest timp nu-mi desprind privirea de pe cealaltă plăcuță. O iau și o examinez.

— *Madame*! strigă o femeie care ședea lângă masă și se ridică, părând agitată. Vă așteptam. Aveți un loc chiar…

— E în regulă. Voi sta în spatele sălii.

— Nu se poate, se indignează ea și mă ia de braț. Aș vrea să mă opun, dar pe moment nu am suficientă voință să o fac. Mă conduce printr-o mulțime de oameni așezați unul lângă altul în sala de bal, pe scaune pliante, către un podium pe care se află trei femei în vârstă. Un tânăr cu pantaloni kaki și un sacou albastru, sport, cam mototolit – evident, american – stă și el pe podium. Când mă vede intrând, se oprește din vorbit.

Sala toată amuțește. Simt toate privirile îndreptate spre mine.

Mă furișez pe lângă femeile de pe podium și îmi ocup locul pe scaunul gol de lângă tânărul prezentator.

Acesta, cu microfonul în mână, mă privește și spune:

— Cineva foarte special este cu noi aici, în această seară.

Îl zăresc pe Julien în spatele sălii, sprijinit de perete, cu brațele încrucișate pe piept. E încruntat. Fără îndoială că se întreabă de ce m-ar pune cineva pe un podium.

— Ați dori să spuneți ceva?

Cred că omul de pe podium mi-a adresat de două ori această întrebare, înainte să conștientizez că vorbește cu mine.

În sală e atât de liniște încât pot auzi scaunele scârțâind, oamenii pășind pe covor, femeile făcându-și vânt cu evantaie. Aș vrea să spun „nu, nu eu!”, dar cum aș putea fi așa de lașă?

Mă ridic încet și mă îndrept spre microfon. Pe când îmi adun gândurile, trag cu ochiul în dreapta mea, la bătrânele așezate pe podium și văd plăcuțele cu numele lor: Almadora, Eliane și Anouk.

Degetele mele se agață de marginile de lemn ale pupitrului.

— Sora mea, Isabelle, a fost o femeie plină de pasiune, zic, cu o voce scăzută, la început. Tot ce a făcut, a făcut la viteză maximă, fără frâne. Când

era mică, ne îngrijoram mereu din pricina ei. Întotdeauna fugea de la școală, de la internate, sărea pe ferestre și lua trenul încotro vedea cu ochii. Credeam că e nesăbuită și iresponsabilă și de o frumusețe aproape de neegalat. În timpul războiului, a folosit toate aceste lucruri împotriva mea. Mi-a spus că a fugit la Paris pentru că se îndrăgostise, iar eu am crezut-o. Am crezut-o. După atâția ani, mă doare încă inima când mă gândesc. Trebuia să-mi fi dat seama că nu urmărea un bărbat, ci convingerile ei, că făcea, de fapt, ceva important.

Închid ochii, preț de o clipă, și-mi amintesc: Isabelle stând în brațele lui Gaëton și privindu-mă cu ochii scăldați în lacrimi. Lacrimi de iubire. Și apoi închizând pleoapele, șoptind ceva ce nimeni dintre noi n-a putut deslușI și dându-și ultima suflare în brațele bărbatului care o iubise.

Atunci, am văzut tragedia acestei povești; acum, văd frumusețea din ea.

Îmi amintesc fiecare detaliu al acelui moment, petrecut în grădina din spatele casei, cu ramurile de tisă risipite deasupra capetelor noastre și mireasma de iasomie plutind în aer.

Mă uit la numele scris pe a doua plăcuță din mâna mea.

Sophie Mauriac.

Frumoasa mea fetiță, care a crescut, devenind o femeie sobră și inteligentă, care a stat lângă mine întreaga ei viață, făcându-și mereu griji și agitându-se în jurul meu ca o cloșcă. Temătoare. Ea a fost întotdeauna speriată de lume după tot ceea ce trăisem și am detestat asta. Dar știa să iubească, draga mea Sophie, iar când cancerul a venit să o răpună, nu s-a mai temut. La sfârșit, am ținut-o de mână, iar ea a închis ochii și a rostit, senină, ca de-o revedere mult așteptată.

— *Tante* Isabelle… iată-te!

Acum, curând, mă voi alătura lor – surorii și fiicei mele.

Îmi ridic ochii de pe plăcuță și cuprind cu privirea auditoriul. Nu le pasă că sunt înlăcrimată.

— Isabelle și tatăl meu, Julien Rossignol, și prietenii lor, au organizat o rută de evadare numită, după porecla surorii mele, Privighetoarea. Împreună, ei au salvat peste o sută șaptezeci de oameni.

Înghit cu greutate.

— Eu și Isabelle n-am vorbit prea des în timpul războiului. Ea a stat departe de mine pentru a mă proteja, căci misiunea ei era foarte periculoasă. Așa că n-am știut nimic din ceea ce făcuse până în ziua când s-a întors din lagărul de la Ravensbrück.

Îmi șterg ochii. Nu se mai aude niciun pas pe covor, niciun scârțâit de scaun. Auditoriul a amuțit, privindu-mă cu atenție. Îl văd pe Julien în spate, iar pe chipul lui se citește nedumerirea. Toate aceste lucruri sunt noi pentru el. Pentru prima oară în viața lui, înțelege că între noi a fost o prăpastie mai curând decât o punte. Nu sunt doar mama lui acum, o prelungire a lui. Sunt o persoană cu totul deosebită, și el nu știe ce să creadă despre mine.

— Isabelle, cea care a venit din lagărul de concentrare, nu mai era fata care supraviețuise bombardamentelor de la Tours sau traversării Pirineilor. Isabelle, cea care s-a întors acasă, era o femeie zdrobită și bolnavă. Se îndoia de multe lucruri, dar nu și de ceea ce făcuse.

Îi privesc pe oamenii așezați în fața mea.

— Cu o zi înainte de a muri, a stat la umbră, alături de mine și, ținându-mă de mână, mi-a spus: „Vianne, e de-ajuns pentru mine”. „Ce e de-ajuns?”, am întrebat-o. Iar ea mi-a răspuns: „Viața mea. E de-ajuns”. Și a fost. Știu că ea i-a salvat pe unii oameni aflați în această sală, dar știu că și voi ați salvat-o. Isabelle Rossignol a murit fiind atât eroină, cât și femeie îndrăgostită. N-ar fi putut face o alegere diferită. Și tot ce și-a dorit a fost să vă aduceți aminte de ea. De aceea, vă mulțumesc tuturor că ați dat vieții ei un sens, că ați scos tot ce

a fost mai bun în ea și că vă mai amintiți de ea după atâția ani.

Plec de pe podium și mă așez pe scaunul meu.

Cei din sală se ridică în picioare, aplaudând frenetic. Spre surprinderea mea totală, îi văd pe mulți dintre bătrânii prezenți plângând: sunt familiile celor pe care Isabelle i-a salvat. Fiecare bărbat salvat a revenit acasă și și-a întemeiat o familie: și mai mulți oameni care și-au datorat viețile unei fete curajoase, tatălui ei și prietenilor acestora.

După aceea, sunt absorbită într-un vârtej al gratitudinii, al amintirilor și al fotografiilor. Fiecare om din sală ține să-mi mulțumească personal și să spună cât de mult au însemnat pentru el Isabelle și tata. La un moment dat, Julien se instalează lângă mine și devine un fel de bodyguard. Îl aud spunând:

— Se pare că avem multe de discutat.

Încuviințez din cap și continui să merg prin sală, sprijinită de brațul lui. Mă străduiesc cât de bine pot să fiu ambasadorul surorii mele, adunând mulțumirile care i se cuvin ei.

Mulțimea aproape s-a dispersat – oamenii încep să-și croiască drum spre bar pentru a bea un pahar cu vin –, când aud pe cineva strigându-mă pe nume, cu o voce familiară.

Chiar și după trecerea atâtor ani, îi recunosc ochii. E Gaëton. E mai mic de înălțime decât mi-l amintesc, puțin adus de umeri, iar fața lui bronzată e brăzdată de vreme și de ani. Are părul lung, aproape până la umeri și alb ca niște flori de gardenie, dar încă l-aș recunoaște dintr-o mie.

— Vianne, aș vrea s-o cunoști pe fiica mea, îmi spune el și arată spre o tânără de o frumusețe clasică, purtând o cămașă neagră, șic și o frumoasă eșarfa roz.

Fata vine spre mine și îmi zâmbește de parcă am fi prietene de când lumea.

— Eu sunt Isabelle, se prezintă ea.

Mă las cu toată greutatea pe brațul lui Julien și mă întreb dacă Gaëton știe ce-ar fi însemnat această dovadă de recunoștință pentru sora mea.

Desigur că știe.

El se apropie de mine și mă sărută pe amândoi obrajii, șoptindu-mi:

— Am iubit-o toată viața mea.

Apoi se trase înapoi.

Discutăm câteva minute despre tot felul de nimicuri, apoi el pleacă.

Brusc, mă simt obosită. Epuizată. Mă smulg de lângă brațul fiului meu și trec pe lângă grupurile de oameni, către balconul învăluit în tăcere. Acolo, pășesc în noapte. Luminile de la Notre Dame sunt aprinse alături, iar culorile strălucitoare se preling parcă pe valurile întunecate ale Senei. Aud râul clipocind, izbindu-se de pietrele de la mal, în timp ce vaporașele îl străbat.

Julien vine lângă mine.

— Deci, sora ta – mătușa mea – a fost trimisă într-un lagăr de concentrare din Germania pentru că a ajutat la crearea unei rute pentru salvarea piloților aliați doborâți, iar această rută a însemnat că ea a traversat de nenumărate ori Pirineii?

Cuvintele lui îmi reamintesc că, într-adevăr, faptele lui Isabelle au fost de-a dreptul eroice.

— De ce n-am auzit nimic despre toate astea – și nu doar de la tine? Sophie n-a rostit vreodată un cuvânt. Doamne, nici măcar nu știam că oamenii fugeau peste munți sau că a existat un lagăr de concentrare pentru femeile care s-au opus naziștilor.

— Bărbații spun povești, îi explic. Este cel mai adevărat și mai simplu răspuns pe care l-aș putea da întrebării sale. Dar femeile acționează. Pentru noi, a fost un război din umbră. N-au existat parade pentru femei atunci când războiul s-a sfârșit, nici medalii, nici mențiuni în manualele de istorie. În război, am făcut ce trebuia să facem și, când războiul s-a terminat, ne-am cusut viețile

la loc și am pornit mai departe. Sora ta a încercat cu disperare să uite ce a însemnat războiul. Poate a fost o altă greșeală a mea – faptul că am lăsat-o să uite. Poate că ar fi trebuit să discut despre asta cu ea.

— Deci, Isabelle a salvat piloți aliați, iar tata a fost prizonier de război la nemți și tu ai rămas singură acasă, cu Sophie? Știu că deja mă privește altfel, întrebându-se cât de multe secrete i-am ascuns. Ce-ai făcut în război, mamă?

— Am supraviețuit, șoptesc.

Rememorând acele vremuri, îmi dau seama că mi-e un dor copleșitor de fiica mea, fiindcă adevărul e că noi am supraviețuit, împreună. Când nimeni nu ne-ar mai fi dat o șansă.

— Asta n-a fost, probabil, ușor.

— Nu, nu a fost ușor, recunosc eu senină, și această mărturisire mă ia din nou prin surprindere.

Deodată, ne privim în ochi, mamă și fiu. El mă scrutează cu privirea lui de chirurg, căreia nimic nu-i scapă – nici cele mai noi riduri ale mele, nici felul cum inima începe să-mi bată mai repede sau cum pulsul îmi zvâcnește în venele albăstrii de la gât.

Mă mângâie pe obraz și îmi surâde blând. Băiatul meu.

— Crezi că trecutul ar putea schimba dragostea pe care ți-o port, mamă?

— Doamnă Mauriac?

Sunt bucuroasă că discuția ne-a fost întreruptă. Era o întrebare la care n-aș fi vrut să-i răspund lui Julien.

Mă întorc și văd un bărbat chipeș, gata să îmi vorbească. Este american, dar lucrul ăsta nu iese prea strident în evidență. Probabil un newyorkez, cu părul grizonant, tuns scurt și ochelari de soare de firmă. Poartă un sacou negru, o cămașă albă scumpă și o pereche de blugi decolorați. Mă îndrept spre el și îi întind mâna. El face, simultan, același lucru, și atunci privirile noastre se întâlnesc

și, atentă la el, mă împiedic. Un pas greșit, unul dintre multele făcute la vârsta mea, dar din fericire Julien e acolo și mă prinde la timp.

— Mamă?

Rămân cu privirile ațintite la bărbatul din fața mea. În el văd băiețelul pe care l-am iubit atât de mult și femeia care mi-a fost cea mai bună prietenă.

— Ariel de Champlain, îi zic, iar numele lui răsună ca o șoaptă, ca o rugăciune.

Mă ia în brațe și mă ține strâns, iar amintirile revin. Când, într-un final, se desprinde din îmbrățișare și mă privește, avem amândoi ochii scăldați în lacrimi.

— Nu v-am uitat niciodată, pe tine și pe Sophie, spune el. Mi s-a spus să vă uit și am încercat, dar nu am reușit. V-am căutat ani de zile.

Simt din nou că o gheară nevăzută îmi cuprinde inima.

— Sophie a murit acum cincisprezece ani.

Ari se uită fix, într-un punct îndepărtat, apoi șoptește:

— Am dormit cu animăluțul ei de pluș ani de zile.

— Îl chema Bébé, îmi amintesc eu.

Ari scoate din buzunarul sacoului mica fotografie înrămată în care apărem eu și Rachel.

— Mama mi-a dat fotografia asta când am terminat facultatea.

Mă uit la chipurile din fotografie printre lacrimi.

— Tu și Sophie mi-ați salvat viața, spune Ari, pe un ton ferm.

Îl aud pe Julien inspirând puternic și știu ce înseamnă. În mintea lui s-au născut alte întrebări.

— Ari este fiul celei mai bune prietene ale mele, îi explic. Când Rachel a fost deportată la Auschwitz, l-am ascuns în casa noastră, deși aveam un ofițer nazist încartiruit la noi. A fost cam… înspăimântător.

— Mama ta e modestă, intervine Ari. Ea a salvat nouăsprezece copii evrei în timpul războiului.

Văd în ochii fiului meu un licăr de neîncredere, și asta mă face să surâd. Copiii noștri ne privesc într-un mod atât de greșit.

— Sunt o Rossignol, șoptesc eu. În felul meu, o Privighetoare.

— O supraviețuitoare, adaugă Ari.

— Dar tata știe? întreabă Julien.

— Tatăl tău… mă opresc și răsuflu adânc. Tatăl tău.

Da, acesta e secretul care m-a făcut să îngrop totul în tăcere.

Mi-am petrecut o viață întreagă fugind de el, încercând să uit, dar acum îmi dau seama că am greșit.

Antoine a fost tatăl lui Julien în toate privințele care au contat. Nu biologia este cea care determină statutul de părinte, ci iubirea.

Îi ating obrazul și îl privesc.

— Tu m-ai readus înapoi la viață, Julien. Când te-am ținut pentru prima oară în brațe, după toată urâciunea războiului, am putut să respir din nou. Am putut să-l iubesc din nou pe tatăl tău.

Niciodată până atunci nu realizasem acest adevăr. Julien m-a întors printre cei vii. Nașterea lui a fost un miracol, în mijlocul acelui ocean de deznădejde. El a făcut ca Antoine, Sophie și cu mine să fim iarăși o familie. I-am pus numele tatălui meu, pe care învățasem să-l iubesc prea târziu, după ce el nu mai era. Sophie a devenit sora cea mare, așa cum întotdeauna își dorise să fie.

Îi voi spune, în sfârșit, fiului meu povestea vieții mele. Amintirile vor fi dureroase, dar voi avea și momente de bucurie.

— O să-mi dezvălui totul?

— Aproape totul, îi zâmbesc eu. O franțuzoaică trebuie să aibă mereu secretele ei.

Și chiar am de gând să păstrez un lucru secret.

Le surâd celor doi băieți ai mei care ar fi trebuit să-mi sfâșie inima, dar care, cumva m-au salvat, fiecare în felul lui. Datorită lor știu acum ce contează cu adevărat: nu ceea ce am pierdut, ci amintirile. Căci rănile se vindecă. Iubirea dăinuie.

Noi, oamenii, rămânem.

Mulțumiri

Această carte a fost zămislită din iubire și, la fel ca o femeie care naște, m-am simțit adesea copleșită și cuprinsă de deznădejde, așa cum doar o mamă aflată la prima ei naștere poate fi. Și totuși, în mod miraculos, toate s-au încheiat cu bine.

Este nevoie, efectiv, de o armată de oameni dedicați, neobosiți, pentru ca o carte să-și atingă adevăratul ei potențial și să găsească un auditoriu pe măsură. În douăzeci de ani de carieră, eforturile mele au fost susținute de niște persoane cu adevărat remarcabile. Mi-ar plăcea să dedic un paragraf sau două – deși știu că o fac tardiv și, poate, insuficient –, în semn de recunoștință, acelor oameni care m-au ajutat să fac diferența, în cărțile și în cariera mea. Susan Peterson, Leona Nevler, Linda Grey, Elisa Wares, Rob Cohen, Chip Gibson, Andrew Martin, Jane Berkey, Meg Ruley, Gina Centrello, Linda Marrow și Kim Hovey. Vă mulțumesc tuturor pentru că ați crezut în mine înainte ca eu însămi să cred. O reverență specială i se cuvine lui Ann Patty, care mi-a schimbat cursul carierei și m-a ajutat să-mi găsesc calea în literatură.

Le mulțumesc celor de la editurile St. Martins și Macmillan. Sprijinul și entuziasmul lor a avut un profund impact asupra carierei și a scrierilor mele. Îi mulțumesc lui Sally Richardson pentru entuziasmul ei neabătut și prietenia stăruitoare. Lui Jennifer Enderlin, extraordinarul meu editor, îi mulțumesc pentru că a știut să ceară și să scoată tot ce era mai bun în mine. Jennifer, ești minunată! Le mulțumesc, de asemenea, lui Alison Lazarus, Anne Marie Tallberg, Lisa Senz, Dori Weintraub, John Murphy, Tracey Guest, Martin Quinn, Jeff Capshew, Lisa Tomasello, Elizabeth Catalano, Kathryn Parise, Astra Berzinskas și întotdeauna

fabulosului și atât de talentatului Michael Storrings.

Oamenii spun adesea că a fi scriitor înseamnă a fi un singuratic, și lucrul acesta e, cumva, adevărat. Dar profesia de scriitor poate fi și o petrecere strălucită, plină de oaspeți interesanți și uimitori, care vorbesc un limbaj pe care puțini îl înțeleg. Am câțiva oameni deosebiți care mă sprijină atunci când am nevoie, nu se tem să-mi toarne un păhărel de tequila atunci când e cazul și mă ajută să sărbătoresc și cea mai mică victorie. Îi mulțumesc, înainte de toate, credincioasei mele agente literare, Andrea Cirillo. Andrea, îți spun sincer că n-aș fi reușit fără tine – și, mai important, nici n-aș fi ajuns să-mi doresc să reușesc. Îi mulțumesc lui Megan Chance, prima și ultima mea cititoare, cel mai intransigent critic al meu. Îți mulțumesc, Megan, din toată inima. Nu aș fi ajuns aici unde mă aflu fără dăruirea ta. Îi mulțumesc lui Jill Marie Landis, care mi-a predat o neprețuită lecție de scris anul acesta și a făcut din *Privighetoarea* cartea care este acum.

De asemenea, mulțumirile mele se îndreaptă spre colega într-ale scrisului, Tatiana de Rosnay, a cărei generozitate a fost un dar neașteptat în scrierea acestui roman. Ea și-a rupt din timpul prețios pentru a mă ajuta să fac din *Privighetoarea* un roman cât mai bun cu putință. Îi sunt recunoscătoare și îndatorată pentru totdeauna. Desigur, toate eventualele erori (sau licențele creative) sunt doar responsabilitatea mea.

În sfârșit, dar nu în cele din urmă, mulțumesc familiei mele: Benjamin, Tucker, Kaylee, Sara, Laurence, Debbie, Kent, Julie, Mackenzie, Laura, Lucas, Logan, Frank, Toni, Jacqui, Dana, Doug, Katie și Leslie. Cu toții, excelenți povestitori. Vă iubesc pe toți, dragii mei!

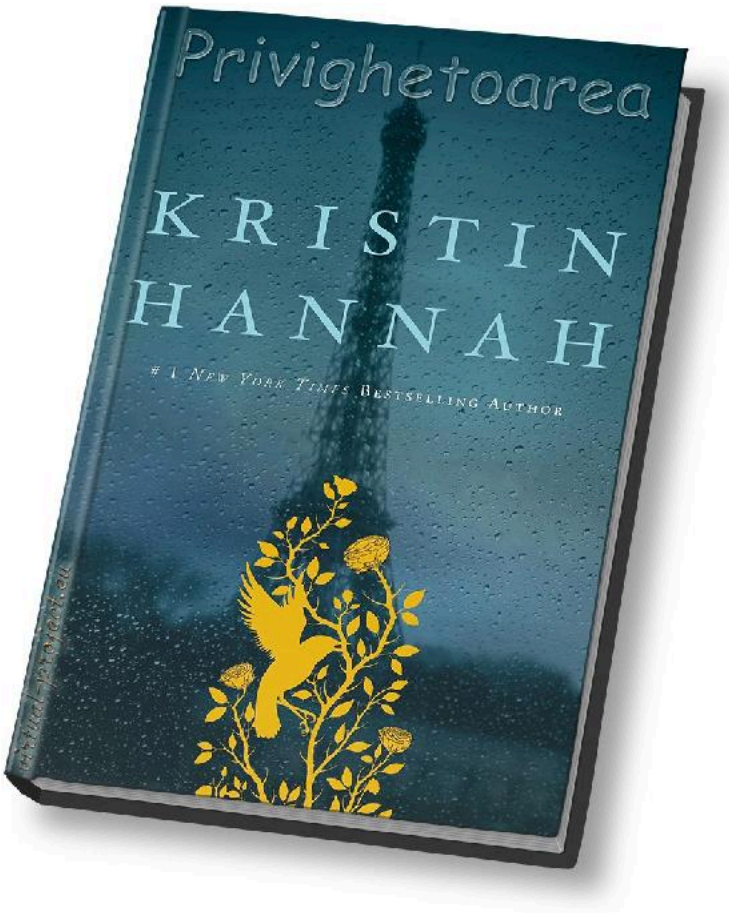

www.virtual-project.eu

[1] A alerga (în limba franceză în original).

[2] În limba franceză, membri ai Rezistenței, care, în timpul ocupației germane din Franța, și-au riscat viața pentru a trece peste graniță evrei, disidenți și alte persoane persecutate de naziști.

[3] „Noapte și Ceață“ - directivă emisă de Adolf Hitler, în decembrie 1941, pentru arestarea și întemnițarea tuturor opozanților politici ai naziștilor din Germania și țările ocupate.

Table of Contents

Capitolul 1
Capitolul 2
Capitolul 3
Capitolul 4
Capitolul 5
Capitolul 6
Capitolul 7
Capitolul 8
Capitolul 9
Capitolul 10
Capitolul 11
Capitolul 12
Capitolul 13
Capitolul 14
Capitolul 15
Capitolul 16
Capitolul 17
Capitolul 18
Capitolul 19
Capitolul 20
Capitolul 21
Capitolul 22
Capitolul 23
Capitolul 24
Capitolul 25
Capitolul 26
Capitolul 27
Capitolul 28
Capitolul 29
Capitolul 30
Capitolul 31
Capitolul 32
Capitolul 33
Capitolul 34
Capitolul 35
Capitolul 36
Capitolul 37

Capitolul 38
Capitolul 39

Table of Contents

Capitolul 1
Capitolul 2
Capitolul 3
Capitolul 4
Capitolul 5
Capitolul 6
Capitolul 7
Capitolul 8
Capitolul 9
Capitolul 10
Capitolul 11
Capitolul 12
Capitolul 13
Capitolul 14
Capitolul 15
Capitolul 16
Capitolul 17
Capitolul 18
Capitolul 19
Capitolul 20
Capitolul 21
Capitolul 22
Capitolul 23
Capitolul 24
Capitolul 25
Capitolul 26
Capitolul 27
Capitolul 28
Capitolul 29
Capitolul 30
Capitolul 31
Capitolul 32
Capitolul 33
Capitolul 34
Capitolul 35
Capitolul 36
Capitolul 37

Capitolul 38
Capitolul 39

Table of Contents

Capitolul 1 2
Capitolul 2 7
Capitolul 3 16
Capitolul 4 26
Capitolul 5 41
Capitolul 6 53
Capitolul 7 59
Capitolul 8 81
Capitolul 9 105
Capitolul 10 117
Capitolul 11 131
Capitolul 12 144
Capitolul 13 167
Capitolul 14 176
Capitolul 15 181
Capitolul 16 199
Capitolul 17 213
Capitolul 18 230
Capitolul 19 245
Capitolul 20 269
Capitolul 21 288
Capitolul 22 303
Capitolul 23 320
Capitolul 24 332
Capitolul 25 343
Capitolul 26 362
Capitolul 27 365

Capitolul 28 379
Capitolul 29 390
Capitolul 30 404
Capitolul 31 418
Capitolul 32 424
Capitolul 33 440
Capitolul 34 454
Capitolul 35 469
Capitolul 36 487
Capitolul 37 496
Capitolul 38 513
Capitolul 39 526